

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İVAN GONÇAROV

OB
LO
MI
OV

yordam
edebiyat

Türkçesi: Nuri Yıldırım

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Nuri Yıldırım

1969 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmasının ardından aynı fakültede asistan olarak göreve başlamış, 1978 yılında doçent olmuştur. 1973-1975 yılları arasında UNDP bursu ile University of California (Berkeley), 1979-1981 arasında Türkiye – SSCB Kültürel İşbirliği Programından yararlanarak Moskova Devlet Üniversitesi (MGU) İktisat Bölümü'nde misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. 12 Eylül döneminde (1983) üniversitedeki görevinden ayrılmak zorunda bırakılan Nuri Yıldırım, 1989-2000 yılları arasında çeşitli Türk banka ve firmalarını temsilen Moskova'da görev yapmış, bu sayede Rus dili ve kültürünü öğrenme fırsatı bulmuştur. 2000 yılında öğretim üyeliğine dönerek Yıldız Teknik Üniversitesi (İTBF) İktisat Bölümü'nde çalışmaya başlamıştır. 2007 yılında profesör unvanını almış, 2010 yılında bu üniversiteden emekli olmuştur. İktisat alanındaki kitap ve makaleleri dışında Rus edebiyatı üzerine çalışmaları ve Rusçadan Türkçeye edebiyat çevirileri bulunmaktadır. Bunlar, Çehov'dan *Seçilmiş Hikâyeler* (Cem Yayınları, Ocak 2016) ve Lermontov'dan *Zamanımızın Kahramanı* (Cem Yayınları, Aralık 2017) adlı romandır.

Oblovov'un Nuri Yıldırım tarafından Rusça aslından yapılan bu çevirisi ilk kez yayımlanmaktadır.

Eserin orijinal adı:
Обломов - Oblomov

İVAN ALEKSANDROVİÇ
GONÇAROV

O B L O M O V

ROMAN

TÜRKÇESİ
NURİ YILDIRIM

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 30 • **Oblomov** • İvan Aleksandroviç Gonçarov

ISBN 978-605-172-240-5 • *Türkçesi:* Nuri Yıldırım

Düzeltilme: Dilan Keyvan • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç

Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım:* Aralık 2017

© Yordam Kitap, 2017

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09

W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)

İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44

Başakşehir - İstanbul

Tel: 0212 5650122

O B L O M O V

ROMAN

SUNUŞ

Nuri Yıldırım

Rus taşra toprak aristokrasisine özgü aylaklığın (*baybaçestvo*) destansı romanı *Oblomov*, tıpkı *Godot'yu Beklerken* ya da *Don Kişot* gibi ünü yazarını aşmış eserlerden biridir. Edebiyata uzak olmayan çoğu kişi yazarlarını hatırlamadığı bu eserlerin adlarını mutlaka duymuştur ve bu sözcükleri tembellik, absürtlük, gerçeklikten kopukluk gibi durumları ifade eden birer sıfat olarak günlük konuşma dilinde kullanılmaktadır.* Gonçarov'un ölümsüz eserinin 1859 yılında yayımlanmasından hemen sonra Rusçaya giren *Oblomov*, *Oblomovka* (Oblomov ailesine ait iki köyün genel adı) ve *Oblomovşçına* (Oblomovculuk) sözcükleri bugün bile günlük dilde çok yaygın olarak kullanılmaktadır.

İvan Aleksandroviç Gonçarov 1812 yılında Volga'nın doğu kıyısında, o zamanlar küçük bir kasaba olan Simbirsk'te (bugünkü Ulyanov**) dört çocuklu tüccar bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası Aleksandr İvanoviç'in toplam sermayesi beş bin rublenin altında olduğu için üçüncü sınıf tüccar statüsüne sahipti. Ancak ailenin soylu kimliği sadece tüccar sınıfına dahil olmaktan değil, orduda yüzbaşı olan dedesinin 1743 yılında elde ettiği imtiyazdan da kaynaklanıyordu.*** Aile aynı zamanda topraksahibiydi, kendilerine ait köyleri

* Oblomov'la Zahar'ın diyaloglarını Don Kişot'la Sanço Panço'nunkine ya da *Godot'yu Beklerken*'in kahramanları Estragon ve Vladimir'in diyaloglarına benzeten birçok çalışma vardır. Bunlar için bkz. Milton Ehre, *Oblomov and His Creator, The Life and Art of Ivan Goncharov*, Princeton University Press, 1973, s. 154.

** Gonçarov'un ünlü hemşerileri arasında Nikolay Karamzin, şair İvan Dmitriyev, şair Nikolay Yazıkov, romancı Sergey Aksakov ve tabii Vladimir İlyiç Ulyanov (Lenin) bulunmaktadır. Şehrin adı 1924'te Ulyanov olarak değiştirildi.

*** Yevgeni Lyatski, *Gonçarov: Jizn, liçnost, tvorçestvo* (Hayatı, kişiliği, eserleri), Stokholm, Severnie Ogni, 1920, s.62.

ve serfleri vardı. Gonçarov soyadı “çömlekçi” anlamına gelen *gonçar* sözcüğünden gelmektedir; ailenin uzak geçmişte bu tür bir zanaatla uğraşmış olması muhtemeldir.*

Gonçarov’lar Simbirska’nın içinde büyük bir taş konakta yaşıyordu. O zamanlar şehirden çok köyü andıran Simbirska, büyük yerel derebeylerin malikâneleriyle çevriliydi. Kasaba, sakinliği ve dinginliğiyle tanınıyordu. Lermontov, *Saşka* (1835-36) adlı şiirinde, “Uyku ve uyusukluk / Esir almış Simbirska’ı tamamiyle / Hatta burada daha yavaş ve daha çırpıntısız akmakta / Volga bile!” diye yazmaktadır. Gonçarovların geniş bir araziye yayılan, etrafı duvarla çevrili yurtluğu; büyük taş konağı, ambarları, mahzenleri, ahırları, kulübeleri, hizmetçi evleri, bostan ve bahçeleriyle tam bir derebeyi evi görünümündeydi.** Konağın köyde değil de şehirde olması Gonçarov kardeşlerin serflik düzeyinin iç karartıcı, çirkin yüzüyle tanışmamalarını sağladı. Bu nedenle Gonçarov, Turgenev’in aksine, taşradaki yurtlukta geçen çocukluk yıllarını hep güzel anılarla anar.

Baba Aleksandr İvanoviç şehirde saygı gören, birkaç kez belediye başkanlığına seçilmiş, dindar bir kişiydi. Tüccar sınıfı içinde yaygın olduğu üzere, eski inanç (*starovera*)** taraftarıydı. Babası öldüğünde Gonçarov henüz yedi yaşındaydı. Yurtluğun işlerini iyi yürekli, disiplinli, pratik zekâlı fakat eğitimsiz bir kadın olan annesi Avdotya Matveyevna üstlendi. Kocasının ikinci karısıydı ve ondan 19 yaş daha gençti. Küçük Gonçarov ilk eğitimini dört kardeşin de vaftiz babası olan emekli deniz subayı Pyotr Andreyeviç Tregubov’dan aldı. Kendine ait iki köyü ve 300 serfi olan Tregubov (çocuklar onu Yakubov olarak çağırıyordu) dünya görmüş, kültürlü, Dekabristlerin bazılarıyla mektuplaşan, hümanist bir aydındı. Yurtluğuyla pek ilgilenmeyen, karısı ve çocukları bulunmayan Tregubov, baba ölünce Gonçarov’ların evine taşındı ve aileden biri oldu. Gonçarov, anılarında şöyle yazmaktadır: “İyi yürekli denizci bizi etrafına topladı, kanatları altına aldı, biz de ona çocuk kalplerimizle bağlandık, öz babamızı hatırlamaz ol-

* Ehre, age, s. 3.

** Lyatski, age, s. 63.

*** 1650-70 döneminde yapılan kilise reformlarını kabul etmeyerek yasa dışı duruma düşen dindarlar. Bunlar daha sonraları Volga boylarına, Kafkasya’ya sürüldü.

duk. Annemin en güvendiği danışmanı ve bizim eğitmenimiz oldu.”* Gonçarov, annesinin dört kardeşe de eşit davrandığını, sevgisini belli etmeyi sevmeyi, her adımlarını kontrol ettiğini, yaramazlıklarını asla cezasız bırakmadığını, onları şımartmaktan kaçındığını yazmaktadır.** Çocukları şımartma görevini evde gönüllü olarak Yakubov üstlenmiştir.

Eserlerini çoğunlukla öz yaşamından, özellikle de çocukluk anlarından yola çıkarak yaratmış olan Gonçarov, annesini âdeta kutsal bir varlık olarak görüyor, ona karşı derin bir sevgi duyuyordu. Romanın “Oblomov’un Rüyası” bölümünde bu sevginin izlerini açıkça görebiliyoruz, örneğin bir yerde şöyle yazmaktadır (s. 146): “Çoktan ölmüş annesini rüyasında gören Oblomov’un kalbi, gördüğü rüya değil de gerçekmiş gibi, sevinçten, annesine karşı duyduğu coşkulu sevgiden dolayı hızla çarptı; uykuda, kirpiklerinin arasından ağır ağır sızan yaşlar ılık iki damla halinde yanaklarında öylece hareketsizce kalıverdi. Annesi oğlunu hararetle öpücüklere boğdu...” Yazar, Oblomov’un iyi yürekli, özverili evsahibesi Agafya Matveyevna karakterini oluştururken de annesinden çok şey katmıştır: İsim benzerliği (annesinin adı Avdotya Matveyevna idi) dışında Agafya da annesi gibi iyi bir ev idarecisi, sevgisini açıkça belli etmeyen, çalışkan ve güçlü bir kadındır. Gonçarov’un romanlarında annenin aksine baba pek geçmez. İlk romanı *Sıradan Bir Hikâye*’nin (1847) kahramanı Aleksandr Aduyev, üçüncü ve son romanı *Uçurum*’un (1869) kahramanı Boris Rayskiy, babasızdır. Oblomov’un rüyasında gördüğü çocukluğuna ait sahnelerde baba vardır, fakat oğluyla hiç ilgilenmeyen bir babadır bu.

Annesi küçük İvan’ı 8 yaşındayken, rahip Fyodor Troytski’nin Alman karısıyla birlikte yörenin soylu aile çocukları için komşu yurtlukta açtığı yatılı okula kaydettirdi. Rahip, Kazan Akademisinde okumuş, aydın ve bilgili bir kişiydi; seküler kitaplarla dolu zengin bir kütüphanesi vardı. Gonçarov iki yıl okuduğu bu okulda, küçük Oblomov’un Alman Ştoltz’un yatılı okulunda öğrendiğinden daha çok şey öğrendi. Fransızca ve Almanca öğrenmeye başladı, Derjavin’in şiirleriyle, Karamzin’in, Fonfizin’in, Lomonosov’un, Tasso’nun kitapla-

* *Na Rodine* (Anayurdumda), 1888, *Toplu Eserler*, c.7, 1954, s.233.

** *Age*, s. 234.

rıyla tanıştı. Annesi İvan'ı 10 yaşındayken ileride yurtluğu yönetsin diye Moskova'da bir ticaret okuluna yazdırdı. Ağabeyi Nikolay da 3 yıl önce aynı okulda okumaya başlamıştı. Aile günlüğüne annesinin kendi el yazısıyla "8 Temmuz 1822 günü Vaniçka'yı (İvan isminin küçültülmüş hali) Moskova'ya, ticaret okuluna gönderdik," diye not düşmüştür.* Gonçarov, kendi ifadesiyle, bu sıkıcı okulda 8 yıl okudu; maddi durumu bozulan annesi onu 1830 sonbaharında oradan alarak Moskova Üniversitesi'nin giriş sınavına soktu. Sınavı kazanan Gonçarov 1831 yılında üniversitenin filoloji bölümüne girdi ve 1834'te o zaman 3 yıllık olan bu bölümden mezun oldu

Ticaret okulundaki yıllarıyla ilgili yazılı anıları bulunmamaktadır. Ancak, yazarın kendi özgeçmişleriyle büyük paralellik gösteren Rayskiy'in (*Uçurum*'ün kahramanı) hayatından Gonçarov'un ticaret okulunda yol gösterici bir hocadan yoksun olarak rastgele, eline geçen her şeyi okuduğu anlaşılmaktadır. Tasso'nun epik şiiri *Kurtarılmış Kudüs*, Walter Scott'un macera romanları, Sophie Cottin'in melodramları, Rus romantik yazar Bestujev'in (Marlinski) romanları ve çeşitli seyahat kitapları bunlar arasındadır.**

Gonçarov aynı yıllarda Moskova Üniversitesi'nde okuyan Belinski, Herzen, Stankeviç, Konstantin Aksakov gibi 1840'lardan itibaren Rus kültür hayatına damgasını vuracak olan genç beyinlerle tanışma arzusu göstermedi ve onların Alman idealizmini inceleyip öğrenmek amacıyla oluşturdukları felsefe çevrelerinden uzak durdu. Gonçarov'un ne coşkudan uzak sakin, temkinli mizacı, ne aldığı eğitim ve bilgi düzeyi bu romantik kuşağın idealleriyle uyuyordu. Onun bütün ilgişi Puşkin'e, Karamzin'e ve Alman sanat tarihçisi ve arkeoloğu Johann Winckelmann'a yönelmişti. Hocaları N. İ. Nadejdin ve S. P. Şevıryov'un etkisiyle antik Yunan ve Roma sanatını Winckelmann'dan öğrenmeye çalışıyordu. Üniversite yıllarıyla ilgili hatıralarında bu asi gençlerin derslerde okutulan şeylerin özgür düşüncüyü öldürdüğünü ileri sürdüklerini, kafalarında bilimin ve hocaların dışında hiçbir otorite tanımayan soyut, hayali bir akademi cumhuriyeti yarattıklarını yazmaktadır.***

* Lyatski, age, s. 69.

** Ehre, age, s. 16.

*** Lyatski, age, s. 84-85.

Gonçarov üniversiteyi bitirince 1834 yılının sonbaharında Simbirska valiliğinin kaleminde işe girdi, fakat kısa bir süre sonra, 1835 yılının Mayıs ayında Petersburg'a giderek, Maliye Bakanlığı'nın dış ticaret bölümünde çevirmen olarak işe başladı ve 1852 yılına kadar bu görevde kaldı. 1852 yılının sonbaharında dünya turuna çıkan araştırma gemisi "Pallada" fırkateyninde amiralin sekreteri olarak görev aldı. 1854 yılının yazında geziden dönen Gonçarov, bürokraside hızla yükselmeye başladı. 1855 yılında 14 basamaklı çarlık memur bareminin üstten 5. basamağına denk gelen sivil danışman (müşavir) ünvanını aldı ve Petersburg sansür heyeti üyeliğine atandı.

İlk hikâyeleri

İvan Gonçarov 1835 yılında Petersburg'a yerleştikten sonra ressam Nikolay A. Maykov ve ailesi ile yakın bir ilişki kurdu. Maykov'ların evi "sanat sanat içindir" ekolüne yakın kişilerin uğrak yeri, sık sık edebiyat toplantılarının yapıldığı Petersburg'un önde gelen sanat salonlarından biriydi. Gonçarov, ressam Maykov'un iki oğluna (biris geleceğin şairi Apollon Maykov'du) ders veriyordu. İlk edebiyat denemeleri olarak *Nimfodora İvanovna* (1836), *Lihaya Bolest* (Zalim Bir Hastalık, 1838), *Mutlu Bir Hata* (*Çastlivaya oşipka*, 1839) adlı hikâyeleri yazdı.* Gogol tarzının etkisinin açıkça hissedildiği bu denemelerin en olgunu 1830'ların romantik tarzında yazılmış bir sosyete anekdotu olan ve yazarın ilerideki eserleri hakkında ipuçları veren *Mutlu Bir Hata*'dır. Gonçarov romanlarının kimi temel özellikleri, karakterlerin kararlılığı, değişime karşı dirençleri, olayların iki zıt kutup çerçevesinde ele alınması, anlatıdaki paralel sunumlar ve dairesel geri dönüşler bu hikâyede nüve halinde mevcuttur.** 1842 yılında yazdığı *İvan Saviç Podjabrin* adlı hikâyeye ise realist akımın ilk örneklerindendir. 1848 yılında *Sovremennik* dergisinde yayımlanan bu hikâyeye, Petersburg'daki sıradan hayatla ilgili psikolojik skeçleri içerir. Romanlarının bazı özellikleri, örneğin hikâyeye anlatıcısının objektif, her şeyi bilen üçüncü tekil şahıs olması ve anlatıcının karakterlerin kendilerini rahatça ifa-

* Bunların ilk ikisi Maykov'ların elle çoğaltılan aile dergisinde, *Mutlu Bir Hata* da Maykov'un 1839 yılı almanasında basıldı.

** Ehre, age, s. 105.

de etmelerini engellememesi, diyalogların önemli bir yer işgal etmesi, her bir karakterin ya konuşması ya da dış görünüşüyle, fiziksel bir özelliğiyle öne çıkması ilk kez bu hikâyede görüldü.* Gerek dergilerde yayımlanmayan ilk üç hikâyede gerek *Podjabrin*'de ironiye dayalı karakter yaratma ve parodiye sık sık başvurma Gonçarov romanlarının da ortak özelliği olacaktır. Bu nedenle Gonçarov, Gogol'un gerçek mirasçısı ve öğrencisi olarak görüldü.

İlk romanı: *Sıradan Bir Hikâye* (*Obiknovennaya İstoriya*, 1847)

Seçkin bir yazar olmak, toplumda yer edinmek ve hayatının aşkını bulmak gibi büyük ümitlerle annesinin taşradaki yurtluğundan Petersburg'a gelen genç yeğen, romantik Aleksandr Aduyev ile desteğinden ve öğütlerinden yararlanmak istediği, başarılı bir bürokrat ve işadamı olan pragmatik, duygusallıktan uzak amcası Pyotr Aduyev'in ilişkilerini konu alan *Sıradan Bir Hikâye*, Belinski'nin tavsiyesiyle Nekrasov'un editörlüğünü yaptığı *Sovremennik* dergisinin Mart-Nisan 1847 sayılarında yayımlandı. Lermontov'un *Zamanımızın Kahramanı* (1840) beş ilişkili hikâyeden oluştuğu, Gogol'un *Ölü Canlar*'ı (1842) ise nesir-şiir (poema) sayıldığı için Gonçarov'un *Sıradan Bir Hikâye*'si ilk hakiki realist Rus romanı olarak kabul edildi.** Romanda pragmatik amca, yeğenine büyük şehirde ve yüksek sosyete içinde yaşamının kurallarını, kariyer ve servet yapmanın hızlı yollarını öğretmeye, en önemlisi de onun tumturaklı, kitabî dilini bir an önce değiştirmeye çalışır. Ona bir estetik profesörü gibi değil, sıradan bir insan gibi sade bir dille konuşmasını, yazılarında aşırı uçlardan kaçınıp ortayı seçmesini öğütler. Amca ve yeğen aralarında geçen konuşmaları iyice karikatürize ederek kendi arkadaşlarına aktarırlar. Roman diyaloglarla parodi şeklinde,** gerçekçi ve romantik sanat anlayışlarının savaşı

* Hikâyenin geniş bir yorumu için bkz. Ehre, age, s. 110-111.

** Gogol'ü satirik natüralist olarak niteleyen D.S. Mirsky onun Rus realizminin babası olduğunu söylemekte ve Rus realist romanının başlangıç tarihini 1846-47 olarak almaktadır. Bkz, *A History of Russian History*, Northwestern University Press, 1926 (1958 baskısı), s.178.

*** Harry Levin, *The Gates of Horn: A Study of Five French Realists* (New York, 1963) adlı eserinde realizmin parodi ile doğduğunu ileri sürmektedir (s. 47).

biçiminde sürüp gider; genç yeğenin büyük beklentilerini ve sıradışı kişiliğini terk ederek herkes gibi sıradan biri haline dönüşü ile biter. Gonçarov eserlerinin genel bir değerlendirmesini yaptığı “Hiç olmasındansa geç olması daha iyidir” başlıklı yazısında (1878) *Sıradan Bir Hikâye*’de amca-yeğen arasındaki çatışmanın yeni yeni çatırdamaya başlayan eski, boş, hayalci anlayış ve âdetler (duygusallık, dostluk ve aşk duygularının karikatürize edilmesi, abartılması, ahlaklığın şiirselleştirilerek yüceltilmesi, aile içindeki sahte duygular, gereksiz eş dost ziyaretleri ve misafircilikle zamanın heba edilmesi vb.) ile acil ihtiyaç duyulan, akliselime dayalı, iş bilir, becerikli, pratik dünyanın sökmekte olan şafağının zayıf parıltıları arasındaki çatışma olduğunu söylemektedir.* Ancak, amca-yeğen çatışmasının toplumsal gelişmenin farklı iki aşaması arasındaki çatışmadan çok aynı kişinin farklı iki çağı (gençlik ve olgunluk dönemi) arasındaki çatışma olduğunu ileri süren ciddi eleştiriler de vardır.** Amca Aduyev’in gençliğinin yeğenininkine benzemesi, romanın sonunda geleceğin rasyonel düzenini temsil eden amcanın işlettiği cam fabrikasını bırakması bu eleştirileri güçlendirmektedir.

Ünlü eleştirmen Belinski, 1846 Nisan’ında Maykov’un evinde düzenlenen okuma günlerinde Gonçarov’la tanışmış ve *Sıradan Bir Hikâye*’den bazı bölümleri orada dinlemişti.*** 1847 yılı edebiyat olaylarını değerlendirdiği makalesinde, Gonçarov’un romanına oldukça geniş bir yer ayırdı. “Yazarın romanı sonlandırma şekli doğallıktan uzak, sahte olduğu için bu harikulâde eserin bıraktığı izlenimi bütünüyle bozuyor... Başarısız, daha doğrusu bozulmuş sonuna rağmen Gonçarov’un romanı Rus edebiyatının olağanüstü eserlerinden biri olarak kalacaktır. Bu arada, eserin temiz, doğru, rahat, özgür ve akıcı dilonun özgün meziyetlerinden birini oluşturmaktadır” diye yazdı.****

* İ.A. Gonçarov, “Luçşe pozdno, çem nikogdo” (Hiç olmasındansa geç olması daha iyidir, 1879), *Literaturno-kritičeskie statii i pisma*, Leningrad, 1938, s.153-154.

** Leon Stilman, Oblomovka Revisited, *The American Slavic and East European Review*, 7 (1), Feb. 1948, s.45-77.

*** İ.İ. Panayev, *Vospominanie o Belinski* (Belinski ile ilgili anılar), İ.A. Gonçarov vı *Vospominaniyah Sovremennikov* (İ.A. Gonçarov ile İlgili Çağdaşlarının Anıları), editör: N.K. Piksano, Hudojestvennaya Literatura, Leningrad, 1969 içinde, s. 46-47.

**** Vissarion G. Belinski, *Stati i Retsenzii* (Makaleler ve Eleştiriler), Moskovskiy Raboçiy, 1972, s. 432 ve 433.

Belinski, başkarakter yeğen Aleksandr Aduyev için tasarlanan kötü sonu beğenmemişti. Bunu yazarın saf sanat saplantısına bağlıyordu: “O (Gonçarov) bir yazar, bir sanatçı ve başka da bir şey değil. Kendi yarattığı karakterlere ne sevgi, ne de nefret duyuyor; karakterleri yazarı ne sevindiriyor, ne de kızdırıyor. Yazar kahramanlarına da, okuruna da herhangi bir ahlak dersi vermiyor. Âdeta ‘ateş düştüğü yeri yak-sın, bu beni ne ilgilendirir’ diye düşünüyor.”* Gonçarov’un edebî yeteneğinin birinci sınıf olmadığını, fakat güçlü ve fevkalâde olduğunu, özellikle kadın karakterleri sıradışı bir ustalıkla resmettiğini vurguladı. Öte yandan, Belinski daha ilk romanından Gonçarov’un en zayıf yanını, objektiflik adına kendi dünya görüşünü sır gibi saklamasını, onun memur zihniyetini yakalayarak şöyle yazdı: “Günümüzün bütün yazarları sırf yeteneğe değil, onun dışında daha başka değerli şeylere de sahipler ve güçlerini bu meziyetlerinden alıyorlar. Gonçarov’da ise yetenek dışında hiçbir şey yok, o bir sanatçı, yazar, başka bir kimse değil.”**

Oblomov (1859)

Gonçarov 1847 yılında ilk romanı yayımlandığında *Oblomov*’un planının kafasında hazır olduğunu söylemektedir.*** Hatta romanın çekirdeğini oluşturan “*Oblomov*’un Rüyası”nı “Bitmemiş bir romandan bir epizot” alt başlığıyla 1849 yılında *Sovremennik*’in edebiyat ekinde yayımladı. *Oblomov*’un çocukluğunun, *Oblomovka*’daki uyusuk, durgun, zaman dışı hayatın gerçeküstü bir üslupla anlatıldığı, eleştirmen Drujinin’in betimlemesiyle Flaman ressamlarının tablolarını andıran**** ve başlı başına bağımsız bir eser olan bu muhteşem epizot Rus edebiyatının ölümsüz örneklerinden biridir. Mirsky’nin, “Taşra toprak soyluluğunun, *Oblomov* çiçeğini yetiştiren bitkisel konfor, kolay servet edinme ve sorumsuzluk toprağının sentetik olarak tasarlanmış enginresmi” diyenitelediği*****“*Oblomov*’un Rüyası”, *Oblomovculuk*’un

* Belinski, age, s.413.

** Belinski, age, s. 413.

*** Gonçarov, “Luçşe...”, s. 156.

**** Aleksandr V. Drujinin, “*Oblomov*” roman Gonçarova (Gonçarov’un romanı “*Oblomov*”), Biblioteka dlya Çteniya, No 12, 1859, s. 6.

***** Mirsky, age, s. 191.

derinlerdeki köklerini adım adım gözler önüne serer. Oblomovka'da zaman ve değişim yoktur: "Eğer yarınları bugünlerine, öbür günleri yarınlarına benzemezse üzüntüden perişan olurlardı (s. 176)" ve hatta Oblomovka'da ölüm bile var denemezdi: "Orada her şey, saçlar ağarcaya kadar sürecek uzun, huzurlu bir ömür ve habersiz gelen, uykuya benzer bir ölüm vadeder (s. 140)".

1852-54 yılları arasında Pallada fırkateyni ile dünya çevresinde araştırma gezisine katılan Gonçarov, 1848 Avrupa devrimi ve Kırım savaşı sonucu iyice sertleşen I. Nikolay rejiminin ('Karanlık 7 yıl' diye anılan 1848-1855 dönemi) edebiyata elverişsiz koşullarının da etkisiyle romanına ara verdi. Gezi izlenimleri 1856'da *Pallada Fırkateyni* adı ile yayımlandı. Oblomov'un büyük bir kısmını 1857 yazında tatil için gittiği Marienbad Kaplıcası'nda (Karlov Vary) altı haftada yazdı, daha doğrusu, kendi ifadesiyle, yıllardan beri en ince ayrıntısına kadar kafasında tasarladığı romanını âdetâ yanı başında oturan birisi dikte ettiriyormuşçasına kâğıda döktü.* En büyük güçlüğü 1849'da yazdığı "Oblomov'un Rüyası"nı, Oblomov-Zahar diyaloglarının ve misafirler geçidinin yer aldığı birinci bölümün içine nasıl yerleştireceğiydi. On yıllık aradan sonra yazımı nihayet tamamlanan *Oblomov*, ilk romanı gibi ilerici *Sovremennik* dergisinde değil, ılımlı bir dergi olan *Oteçestvennie Zapiski* (Anavatan Notları) dergisinin ilk dört sayısında (Ocak-Nisan 1859) tefrika edildi.**

Oblomov, okuyucuyla ilk buluştuğunda, hem tümünün birden değil de tefrika halinde yayımlanması, hem de misafirler geçidine ve Oblomov-Zahar diyaloglarına ayrılan olaysız ilk bölümün zor okunması nedeniyle heyecansız karşılandı. Fakat Mayıs 1849'da romanın bir bütün olarak basılması ve ünlü edebiyat eleştirmeni Nikolay Dobrolyubov'un (1836-1861) romanın sosyolojik ve toplumsal yorumunu içeren "Oblomovculuk (Oblomovşçina) nedir?" adlı makalesinin *Sovremennik* dergisinde (Mayıs 1859) yayımlanmasıyla romana

* 29 Haziran 1857 ve 2 Ağustos 1857 tarihli mektupları, zikreden Ehre, age, s. 90.

** Gonçarov'un 1855'te sansür komitesinde görev almayı ve 1856'da velayet prensede edebiyat dersi vermeyi kabul etmesi demokrat çevrelerde tepki yaratmıştı. Reformcu Çar II. Aleksandr aydınlarla sarayın ilişkisini düzeltmek amacıyla yazarlara sansür komitesinde görev alma önerisini götürmüştü. Gonçarov görevdeyken Turgenev'in, Nekrasov'un, Pisemski'nin bazı eserlerinin basımını sağladı.

ansızın büyük bir ilgi doğdu. Turgenyeв'in Ocak 1849'da yayımlanan *Asilzade Yuvası* ile *Oblomov*, yılın edebiyat olayı oldu. Drujinin *Oblomov*'a ilgiyi şöyle anlatmaktadır:

“Tüm engellere rağmen *Oblomov*, okuyucuların bütün tutkusunu, dikkatini, düşüncesini büyük bir başarıyla ele geçirmiş bulunuyor. Okur yazar bütün insanlar hummalı bir coşkuyla, tadını çıkararak romanı okuyor. Yığınlar sanki bir şey bekliyormuş gibi gürültü patırtıyla *Oblomov*'a saldırdı. En ufak bir abartıya kaçmadan denebilir ki, şu anda bütün Rusya'da *Oblomov*'un okunmadığı, *Oblomov*'un övülmediği ve *Oblomov*'un tartışılmadığı en küçük bir belde bile yoktur.”*

Tolstoy, Nisan 1859'da romanın tefrikasının hemen ardından Drujinin'e yazdığı mektupta *Oblomov*'un çoktan beri görülmeyen muazzam bir kitap olduğunu, başarısının tesadüfi değil, kalıcı olacağını yazdı. Dobrolyubov, *Oblomov*'un Rus edebiyatında yeni bir yüz olmadığını, fakat kimsenin onu Gonçarov kadar sade ve doğal bir şekilde anlatmadığını belirtti. Ona göre, Rus edebiyatının tüm “lüzumsuz adam” karakterleri, Onegin, Rudin, Peçorin, Beltov, Tentetnikov... tümü *Oblomovşçina* (Oblomovculuk) illetinden muzdaripti ve bu illet onları aylaklığın, asalaklığın, yeryüzünde hiçbir işe yaramamanın silinmez damgasıyla damgalamıştı. Hedefsizlik, hayatın amacını görememek, eyleme dönüşmeyen belagat, her girişimlerinin sonuçsuz kalması, çok şey yapabileceklerine inanmaları ama hiçbir şey yapamamaları, hepsinin hayatlarını boşa harcadıklarını acı acı itiraf etmeleri bu “lüzumsuz adam”ların ortak özellikleridir. *Oblomov* bütün bu karakterlerin bir özeti, onların değişen zamana göre güncellenmiş halidir.

Dobrolyubov, *Oblomov* romanında esas olayın Oblomov değil *Oblomovşçina* (Oblomovculuk) olduğunu, romanın bu kilit kavramıyla Rus hayatının pek çok özelliğinin anlaşılabileceğini söyledi. Oblomov bir karakter (tip) değil, bir yaşam biçiminin adıdır, bir semboldür. Ona göre, asalak aristokrat her zaman işlerini yapacak birilerini bulabildiği için başkalarına bağlı olarak yaşar ve bu bağımlılık Oblomov örneğinde olduğu gibi sonunda onu manevi köleliğe mahkûm eder; karar alma, iş yapma becerisini tamamen kaybeder, iradesini felç eder. Do-

* Aleksandr V. Drujinin, “*Oblomov*” *Roman Gonçarova*, s. 5.

layısıyla toprak köleliğiyle onun sonucu olan moral (manevi) kölelik iç içe geçmiştir. Oblomov kendi uşağının kölesidir, gerçek efendi kimdir anlayamayız. Ştoltz'un Oblomov'a söylediği şu sözler Dobrolyubov'un ne denli haklı olduğunu gösterir:

“Sen iş yapma becerini ta çocukluğunda, Oblomovka'da, teyzeleri-nin, dadılarının, lalalarının arasında kaybettin. Bu süreç, çoraplarını giymekten âciz olduğunda başladı, yaşamaktan âciz hâle gelmenle so-nuçlandı!” (s. 497)

Dobrolyubov, Belinski'nin “İnsanı doğa yaratır, fakat ona şekil ve-ren, gelişimini belirleyen toplumdur” ilkesinden hareketle Oblomov'un ve tüm diğer “lüzumsuz adam”ların doğuştan sakat olmadıklarını, al-dıkları eğitimin ve içinde yaşadıkları toplumsal koşulların onları bu hale getirdiğini söylemektedir. Başka koşullarda pekâlâ başka türlü birer insan olabilirlerdi.

Radikal Dobrolyubov'un *Oblomov* yorumuna ilk itiraz serfliğin re-formla kapitalizme evrilebileceğini savunan, *Sovremennik* dergisinin Çernişevski-Dobrolyubov çizgisindeki radikal tavrını Rus sol hareke-ti için tehlikeli bulan ılımlı Herzen'den geldi. Londra'da yayımlanan “Very Dangerous!” (Çok Tehlikeli, 1859) adlı makalesinde taşra toprak aristokrasisine mensup Oblomov'un, 1830 ve 40'ların baskıcı I. Niko-lay rejiminin kurbanları olan soylu entelektüel “lüzumsuz adam”ların mirasçısı olamayacağını yazdı. Fakat Dobrolyubov'un *Oblomov* yoru-mu uzun süre, 1890'lara kadar genel kabul gören egemen görüş niteli-ğini korudu. Diğer yandan, Rus diline yerleşen “Oblomovculuk” (*Ob-lomovşçina*) kavramı daha da genelleştirildi, bu illetin sadece toprak aristokrasisi içinde değil, sömürünün, rantiyе yaşam tarzının olduğu her yerde görülebileceği, sadece Rus insanına değil bütün Doğu top-lumlarına özgü bir hastalık olduğu yazılıp çizildi. Hatta Oblomovcu-luk kavramını sık sık kullanan Lenin, komünist partisi saflarında da Oblomov'ların bulunduğunu, bu hastalıkla acımasızca mücadele edil-mesi gerektiğini yazdı. 1922 yılındaki bir konuşmasında şöyle demek-tedir: “Rusya üç devrim gerçekleştirdi, ama yine de Oblomov'ların nesli kurumadı... Eski Oblomov'un hâlâ yaşadığını, ondan bir fayda elde etmek için onu uzun uzun yıkayıp temizlemek, sarsmak ve kır-baçlamak gerektiğini anlamamız için durumumuza, komisyonlarda

nasıl çalıştığımıza, toplantılarda nasıl davrandığımıza dönüp bir göz atmamız yeterli olacaktır.”*

Gonçarov hatıralarında Oblomov karakterini nereden aldığıın ipuçlarını vermektedir. Vaftiz babası Yakubov’un Kozirev ve Gasturin adlarında toprak sahibi iki arkadaşı vardı. Voltaire hayranı Kozirev’i hatıralarında Gonçarov şöyle anlatmaktadır:

“Robdöşambrını çıkarmaz ve yurtluğunun sınırlarından dışarı pek adım atmazdı. Üç beş verst ötede ikinci bir köyü daha vardı, fakat bu köye bir kez bile gitmediği yıllar olurdu. Hafif çilli yüzünü, koyu gri zeki gözlerini, alaycı, sevecen gülümseyişini ve çizgili, parlak ipek robdöşambrını hatırlıyorum... Gezinti yaptığı bahçesinden ve kütüphanesinden başka hiçbir şeyle ilgilenmek istemezdi; ne tarlalarını, ne ormanını, ne yurtluğunun sınırlarını, ne gelirini, ne giderini bilirdi... Aynı şekilde vaftiz babam ve diğer arkadaşları A. G. Gasturin de herhangi bir şeyle ilgilenmek, öğrenmek istemezlerdi... Bunlar üç yılda bir vilayet merkezine soyluların katıldığı seçimlere giderlerdi, fakat seçilmek için değil, tersine kendilerini seçmesinler diye orada bulunurlardı... Yakubov’a yurtluğuyla ilgili olarak ne kadar yer ekip biçtiğini, ne kadar tahıl elde ettiğini, ne kadar toprağı, ne kadar geliri olduğunu sorduğumda, esneyerek, “Bilmiyorum, dostum” derdi. “Çarpık kâhya ne kadar para getirirse o kadar işte...” Şehre geldiklerinde Yakubov’da kalırlardı. Sabahları her üçü de yataktan çıkmazdı, çay ve kahveleri yataklarına gelirdi. Öğleye doğru kahvaltı ederlerdi. Kahvaltıdan sonra yeniden yataklarına yerleşirlerdi. Gelen misafirler onları yatakta bulurdu. Üçü de ne kadar komikti! Birbirlerine bakar kakhahayla gülerlerdi, biz çocuklar da onlara bakar gülerdik.”**

Oblomov’un roman olarak önemi uzun yıllar eleştirmenlerin sosyolojik genellemelerinin ve *Oblomovculuk* yaftasının gölgesinde kaldı. Hatta Gonçarov’un kendisi bile, eserinin sosyolojik ve toplumsal anlamını Dobrolyubov’un makalesinden öğrendi. Edebî çalışmalarını değerlendirdiği 1878 tarihli yazısında romanını sanatçı içgüdüleriyle (önsezisiyle) yazdığını, tamamlandıktan sonra romanın kazandığı an-

* V. İ. Lenin, Sovyetler Birliği’nin uluslararası ve iç durumu üzerine konuşma, 1922, *Toplu Eserler* (Rusça), c.45, s. 13.

** Gonçarov, *Na rodine*, s. 240-241.

lamı onu yazarken kavrayamadığını söylemektedir. Gonçarov'a göre iki türlü yazar vardır: Gözlemci, ince zekâsı fantezisini ve yüreğini gölgede bırakan yazarlar her şeyi sonuna kadar tasarlayarak, bilinçli bir şekilde yazarlar. Okuyucunun aklına hitap eder, ikna ve ispat etmeye çalışırlar, bu yazarlar çoğunlukla kuru, solgun ve mükemmellikten uzaktır. Tersine fantezisi bol, akli değil yeteneğiyle öne çıkan yazarlarda ise imaj manayı, fikri emer, içine alır, resim kendini anlatır ve bu tür yazarlar çoğu kez kendi eserinin anlamını Belinski ve Dobrolyubov gibi usta eleştirmenlerin yardımıyla kavrar.*

Oblomov'un yazılış süreciyle ilgili olarak Gonçarov şöyle demektedir:

“Önce, *Oblomov*'un kendimde ve başkalarında gözlemlediğim uyuşuk imajı ilgimi çekti, bu imaj gözümün önünde giderek her gün daha belirgin hale geldi. Tabii, bu karakterin (*Oblomov*'un) Rus insanının temel özelliklerini yavaş yavaş yansıtmaya başladığını içgüdüsel olarak hissetmiştim. Tipin karakteri doğru yansıtması için bu içgüdü şimdilik yetmişti. Eğer Dobrolyubov'un, diğerlerinin ve nihayet ben kendimin bugün söylediklerimizi (roman hakkında, -NY) o zaman bana söyleselerdi buna inanırdım ve bu inançla *Oblomov* tipinin şu ya da bu tarafını mahsus biraz daha kuvvetlendirmeye kalkışır ve şüphesiz tipi bozardım. Ortaya taraflı bir figür çıkardı. İyi ki ne yarattığımın farkında değilmişim!”**

Gonçarov, yine aynı yıl, 1878 tarihli yazısında, *Oblomov* romanının toplumsal anlamı üzerine Dobrolyubov ve diğer eleştirmenlerin yazdıklarının etkisinde kalarak üç romanının Rus hayatının birbiriyle ilişkili üç ayrı dönemini (bir müzenin üç ayrı galerisi gibi) kapsadığını, *Sıradan Bir Hikâye*'nin (1847) eski dünya ile yeni dünyanın çatışması dönemini, *Oblomov*'un (1859) uyku dönemini, son romanı *Uçurum*'un (1869) ise uyanış dönemini temsil ettiğini, kahramanlarının farklı dönemlerde yeniden ortaya çıkan aynı kişiler olduğunu yazdı.*** Bu görüşü pek kabul görmedi. Gonçarov'un eserlerinde tarihsel boyut yoktu, *Oblomov* zaman dışı bir romandı, Gonçarov'un kronolojisi toplumsal

* Gonçarov, “Luçşe...” s. 71.

** Gonçarov, Luçşe...” s. 71.

*** Gonçarov, “Luçşe...” s. 76.

tarihin değil kendi anılarının kronolojisiydi.* *Oblomov*’un yazıldığı 1850’li yılların ikinci yarısı Rus toplumunun en hareketli dönemiydi, Rusya toprak köleliğinin kaldırılmasının ve büyük reformların ari-fesindeydi. Böyle bir döneme nasıl “uyku” dönemi denebilirdi? Hem, Oblomov’un uyuşuk kişiliğinin şekillenmesinde, serflik düzeni kadar, onun aşırı korunaklı çocukluğunun, dadısının ona anlattığı korkutu-cu Rus efsanelerinin rolü romanda en ince ayrıntılarına kadar gözü-müzün önüne serilmiyor muydu?

Gonçarov’un romanlarının Rusya’nın toplumsal dönüşümünün tarihini yansıttığı, *Oblomov*’un tüm “lüzumsuz adam” tiplerinin bir genellemesi olduğu, romanda Oblomov kişiliğinin değil Oblomov-culuk hastalığının önemli olduğu tezlerine 1880’lerin sonuna doğru ciddi eleştiriler gelmeye başladı. Eleştirmen Protopopov 1891 yılında “Aşırı yemekten ve hareketsizlikten inme geçirerek kuş tüyü yatağın-da ölen Oblomov’la elinde bayrakla Paris kaldırımlarında öldürülen Rudin’i” aynı “lüzumsuz adam” kategorisine sokan Dobrolyubov’a karşı çıktı.** Yine, 1920’lerde Pereverzev, Oblomov’un psikolojisi-nin Onegin, Rudin karakterlerinin psikolojilerinden çok farklı ol-duğunu, Oblomov’un “lüzumsuz adam” ilan edilerek büyük bir hata işlendiğini, romana peşin hükümle yaklaşıldığını yazdı.*** Yine, Lermontov’un Peçorin’i için geçerli olan “hayatta belli bir amaçtan yoksunluk” tezinin Oblomov için doğru olmadığı da açıktır. Roman-dan aldığımız aşağıdaki satırlardan da görüldüğü üzere, onun hayat-taki amacı mevcut sosyal düzenle uyum içinde, kılını kıpırdatmadan huzurla yaşamaktır:

“Sırada, en çok sevdiği hayale kendini kaptırmak vardı. Yurtluğuna on beş, yirmi verst uzaklıktaki köy ve çiftliklerde yaşayan, her gün birbirlerine öğlen ve akşam yemeklerine, danslara gelip gidecek olan küçük dost topluluğunu kafasında canlandırmaya başladı. Parlak gün-ler, tasasız, kırışıksız, pembe yanaklı, gülümseyen yüzler, doymak bil-mez iştahlı, çift gerdanlı, yuvarlak suratlı insanlar, hayalinden bir bir gelip geçti; sonsuz bir yaz, bitmez tükenmez eğlenceler, leziz yemekler,

* Stilman, age, s. 56.

** *Ruskaya Mysl*, XI, 1891, s. 107-32, zikreden Stilman, *Oblomovka Revisited*, s. 61.

*** V. Pereverzev, *Sosiyalnyiy cenesis Oblomovşçini, Peçat i Revolyutsiya*, 1925, zikreden, Stil-man, *Oblomovka Revisited*, s. 61.

tatlı uyuşukluk, hepsi vardı...” (s. 112)

Zaman içinde *Oblomov* romanı gerçek yerine oturdu; onun toprak köleliğine karşı yazılmış militanca bir propaganda romanı gibi dar kâlıplara sığdırılamayacağı anlaşıldı. Zaten yazarın mizacı da dünya görüşü de siyasi mücadelede kullanılacak bir propaganda kitabı yazmaya uygun değildi. İlerici demokrat Rus aydınlarına hep mesafeli durmuş, dünya görüşünü devamlı saklamış, ılımlı bir liberal bürokrat olan Gonçarov’dan zaten böyle bir şey beklenemezdi. Üstelik yazar, roman-da Ştoltz karakteriyle yükselen burjuva sınıfını ve rasyonel kapitalist tarım işletmelerini Oblomov’un temsil ettiği köhne düzenin karşısına bir alternatif olarak koyuyordu. O sistemin reformla düzeleceğine inanıyordu, Ştoltz’un şu sözleri bunu güzel anlatmaktadır:

“Ve yine orada (Oblomovka’da) okulların açılacağını, eğitimin ve daha da ileride... Hayır, hayır, anlatmayacağım, bu yeni mutluluğun şafağı seni ürkütür, ışığa alışmamış gözlerini rahatsız eder. Fakat senin küçük Andrey’ine yol göstereceğim, senin gidemediğin yere gitmesini sağlayacağım. Gençliğimizde seninle kurduğumuz hayalleri onunla birlikte hayata geçireceğiz. Küçük evin pencerelerine son kez bakarak ekledi: Elveda, eski Oblomovka! Sen ömrünü tamamladın!” (s. 611)

Oblomov çok boyutlu, ince ayrıntılarla, sembollerle, psikolojik analizlerle dolu destansı bir romandır, onu sadece toprak aristokrasisinin tembelliğini, asalaklığını anlatan bir kitap olarak görmek eseri hiç anlamamak olur. Rus insanının ulusal mizacını, genlerine işlemiş özelliklerini gün ışığına çıkarmaktadır. Gogol’ün realist ekolünün en parlak temsilcilerinden bir olan Gonçarov’un eserlerinde sembolizm önemli bir yer tutar.* Oblomov’un katıyen Avrupa izi taşımayan, Acem kumaşından dikilmiş geniş robdöşambırı bir semboldür. Normal yaşamında hiç üzerinden çıkarmazken Olga’ya âşık olup insan içine çıkmaya başlayınca onu sandığa kaldırmalarını söyler, fakat Olga’dan ayrıldığı akşam eve dönünce evsahibesi elindeki robdöşambırı hemen onun omuzlarına yerleştirir. Yine, romanın başında kiracı olarak oturduğu Gorohovaya Caddesindeki dairenin birkaç gün içinde yıkılacak olması romanın yayımlanmasından iki yıl sonra kaldırılacak

* Vladimir G. Korolenko, “İ. A. Gonçarov i Molodoye Pokolenie” (Gonçarov ve Genç Kuşak), *Ruskoe Bogatsvo* dergisi, 1912.

olan serfliği sembolize ediyor olabilir. Apollon A. Grigoryev romanının sonunda Oblomov'un kendi sınıfından olmayan Agafya Matveyevna ile evlenmesinin derin sembolik anlamları olduğunu söyler. Agafya Matveyevna'nın sıcak pirojkileri her şeye rağmen hayatın güzel olduğunu, Olga'nın leylak dalı aşkı sembolize eder. *Oblomov*'da zaman kavramı, günler, mevsimler de semboliktir. Birinci bölümdeki misafirler geçidi aynı gün içinde cereyan etmekte, yarım düzine ziyaret aynı güne sığdırılmaktadır. Yaz, âşık Oblomov'un mutlu dönemini, kış, kasvetli yalnızlığını simgeler. Oblomovka toprak köleliğinin hüküm sürdüğü tüm Rusya'nın sembolik bir resmidir. *Uçurum* romanında Malinovka yurtluğu yine Rusya'yı temsil eder.

Korolenko'nun belirttiği gibi büyük bir hiciv eser olan *Oblomov*'u Gonçarov hiciv niyetiyle yazmamıştır; hicvetmek için gerekli acıma, nefret, alay gibi duygular Gonçarov'a uzaktır. O kahramanlarına sadece sevgi ve sempatiyle yaklaşır. Bunu eserlerini değerlendirdiği 1878 tarihli yazıda şöyle anlatır: "Muhtemelen benim karakterlerim başkalarına bana gözüksüklerinden farklı gözükmetedir... Çünkü yazar onları kendi insanı saymakta, onlarda kendine yakın çok şey bulmaktadır. Onlara karşı akraba sevgisi beslediği açıkça bellidir."*

Üçüncü ve Son Romanı: *Uçurum* (Obrıv, 1869)

Gonçarov *Uçurum*'u 1849 yılında Simbirs'kte tatildayken tasarladı. 1859'da *Oblomov* yayımlandıktan sonra üzerinde yoğun olarak çalışmaya başladı, buna rağmen romanı tamamlaması on yıl sürdü. Yazmanın kendisi için her zaman işkenceden farksız olduğunu söyleyen Gonçarov, kapsamını yine çok geniş tuttuğu romanının planı ve yapısı ile ilgili sorun yaşıyor, tıpkı romanın kahramanı Rayskiy gibi, yazdığı bölümleri hangi ilke etrafında birleştireceği konusunda güçlük çekiyor, olayların ve karakter ilişkilerinin gelişeceği yönü belirlemede zorlanıyordu. Nihayet roman 1869 yılında *Vestnik Yevropi* (Avrupa Postası) dergisinin ilk beş (Ocak-Mayıs) sayısında tefrika edildi. Romanın "lüzumsuz adam"ı, Oblomovculuk illetinden muzdarip, bir türlü hangi sanat dalında ilerleyeceğine karar veremeyen ressam-ya-

* Gonçarov, "Luçse...", s. 106.

zar-müzisyen Rayskiy, başarısızlığını tema bulamamasına bağlayarak Petersburg'dan Volga boylarındaki baba yurtluğuna gider; el değmemiş doğanın, sade bir kızla yaşayabileceği saf bir aşkın ve doğal insan ilişkilerinin yaratıcı gücünü canlandıracağını umar. Fakat bütün “lüzumsuz adam”lar gibi her girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Ştoltz'un yerini burada olumlu karakter, “geleceğin insanı, Volga'nın Robert Owen'i” Tuşin alır. Gonçarov 1860'ların Rusya'sının politik havasını yansıtmak için romanın orijinal planında taşraya sürgüne gönderilen liberal Volohov karakterini 1862'de değiştirerek nihilist bir kimliğe dönüştürdü. 1840'ların insanı olan Rayskiy ile 1860'ların nihilisti Volohov'un aynı dönemin insanıymış gibi tasvir edilmesi romanı zayıflattı. Ayrıca nihilist karakterin objektiflikten uzak bir şekilde çizilmesi ve yazarın romandaki bazı tutucu görüşleri tüm demokrat, devrimci çevreleri kızdırdı. Böylece Gonçarov'un ilk iki romanının başarısında kilit rolü oynayan ilerici, devrimci eleştirmenler bu kez onun yanında değildi. Belinski ve Dobrolyubov zaten hayatta yoktu. Saltıkov-Şchedrin *Oteçestvennie Zapiski* (Anavatan Notları) dergisinde (1869, No.6) “Sokak felsefesi” başlıklı yazısında romanın karakterlerinde gerçek hayat enerjisinin gözlenemediğini, kararsızca rastgele adım atan insanlar görüldüğünü yazdı. Yazarın, genç kuşağı alelade, gündelik nihilizmle (sokak nihilizmi) yargılamaya kalkıştığını belirtti. N.V. Şelgunov da, “Yetenekli Yeteneksizlik” (*Delo*, 1869, No.8) başlıklı yazısında benzer eleştiriler getirdi. Eleştirmen Ye. İ. Utin romanın basıldığı *Avrupa Postası* dergisinde Gonçarov'un kendi kuşağına ait diğer yazarlar gibi yeni dönemi ve yeni nesli anlamadığını yazdı.

Genel başarısızlığına rağmen romanın 3. ve 4. bölümü, zengin doğa tasvirleri, geleneksel Rusya'yı, baba ocağını temsil eden *babuşka* Berejkova karakteri Gonçarov yeteneğinin en güzel örneklerindendir.

Uçurum (1869) Romanı Sonrası Çalışmaları ve Son Yılları

Gonçarov son yıllarını kendi eserlerini yorumlamaya ayırdı ve birkaç makale yazdı. Makalelerinin en önemlisi Griboyedov'un *Gore ot uma* (Akıllı olmanın ceremesi) komedisi üzerine yazdığı *Bir Milyon Dert* (1871) adlı çalışmasıdır. “Belinski'nin kişiliği üzerine notlar”,

kendi eserlerinin bir değerlendirmesi olan “Hiç olmamasındansa geç olması daha iyidir” başlıklı yazısı (1878), “Edebiyat akşamı” (1880) adlı hikâyesi, tarihi belirsiz “Balık orbası” (Uha) hikâyesi, “Eski zaman uşakları” (1888), *Ha rodine* (Vatanımda, 1888) başlığı altında topladığı anıları son yıllarında yazdığı başlıca yazılarını oluşturur. Gonçarov 1875-78 yılları arasında, ölümünden sonra gerekirse yayımlanmak üzere *Sıradışı Bir Hikâye* başlıklı uzun bir yazı bıraktı. Bu yazıdan yazarın son dönemde psikolojik sorunlar yaşadığı anlaşılmaktadır. 1860’ların başında Turgenyev’e karşı yönelttiği asılsız suçlamaları (*Uçurum*’un taslaklarındaki fikir ve tasvirlerin Turgenyev’in *Arife* adlı romanında kullanıldığı iddiası) burada da tekrarlanıyordu.

Hiç evlenmemiş olan Gonçarov, son yıllarını yalnızlık içinde Mohovaya Sokağındaki, Oblomov’un Gorohovaya Caddesindeki evini andıran üç odalı dairesinde geçirdi. Tıpkı bir zamanlar vaftiz babası Yakubov’un küçük Gonçarov kardeşlerle ilgilendiği gibi o da veremden ölen uşağının üç çocuğunun eğitimiyle ilgilendi. Kitaplarının gelirini de uşağının karısı ve çocuklarına bıraktı. İvan Aleksandroviç Gonçarov 15 Eylöl (yeni takvim, 27 Eylöl) 1891 günü bu evde öldü.

Kasım 2017, Urla

ÇAĞDAŞLARININ VE EDEBİYAT ELEŞTİRMENLERİNİN GÖZÜYLE GONÇAROV

- Oblomov ulusal bir karakter, Oblomovşçina (Oblomovculuk) özgün bir Rus fenomenidir. Gonçarov bu sanatsal kavramları icat ederek Gogol'un, "Rus insanının zedelenişinin, ulusal fizyonomimizin eğrilip bükülmesinin incelenmesi" davasını sürdürmüştür.

Dmitri N. Ovsyaniko-Kulikovski (1853-1920)

- *Oblomov*, muazzam bir şey! Çoktan beri böylesi görülmedi. Gonçarov'a *Oblomov*'un heyecanı içinde olduğumu söyleyin, romanı bir kez daha okuyorum. Onu daha da memnun edecek bir şey, *Oblomov*'un yakaladığı başarı tesadüfi, gelip geçici cinsten değil, sağlam, esaslı, kalıcı bir başarıdır.

L. N. Tolstoy (1828-1910)
(Drujinin'e mektubundan)

- (Dünyada) tek bir Rus kaldığı sürece *Oblomov* hatırlanacaktır.

İvan S. Turgenyev (1818-1883)

- Hayatın bütün halleri, bütün olgular her an için Gonçarov'da tıpkı sihirli aynalarda olduğu gibi yansı bulur, o istediğinde her şey mih gibi durur, donup kalır, hareketsiz katı şekiller alır. Onu, âdeta hayatın kendisini de durdurmaya, hayatın en yakalanamaz anını sabitleyip sonsuza kadar ders çıkararak ya da haz alarak seyredelim diye getirip önümüze koymaya muktedir sanırız.

Nikolay A. Dobrolyubov (1836-1861)

- Tam nesnellik, sakın, ihtirassız yaratıcılık, küçük, geçici amaçlardan, sanatta bayağılıktan, duru ve destansı anlatımı bozan coşkulu (lirik) taşkınlıklardan uzak duruş... İşte, onun yeteneğinin ayırt edici emareleri.

Dmitri İ. Pisarev (1840-1868)

- Gonçarov bir realist, fakat onun realizmi sürekli olarak derin bir şiirsellikle renklendirilen bir realizm. Gözlemciliğiyle ve yaratıcılık tarzıyla natüralist okulun bir temsilcisi olmayı hak ediyor.

Aleksandr V. Drujinin (1824-1864)

- Gonçarov'un büyük sanat yeteneği kendine özgü bir Milos Afroditi'dir. Güzelliği hissedilmekte, gücü şüpheye yer bırakmamaktadır, fakat onu tanımlamak, analiz etmek oldukça zordur. Onun yeteneği esas olarak betimleyici, estetik, resimsi (pitoresk) ve objektiftir.

Mihail A. Protopopov (1848-1915)

- Gonçarov belki de Rus edebiyatının dâhileri arasında en sakiniydi... Gonçarov'un nesri orta Volga'nın, yazarın doğum yeri olan Simbirsk'in alt taraflarındaki akışına benzer; bir ayna gibi dümdüz su, nehrin kolları ve havzasından yavaş yavaş ufka doğru ilerler...

İgor P. Zolotusskiy (1930 -)

- Gonçarov insanların karakterlerini tarihin, tabiatın, zamanın, toplumun canlı bir ürünü şeklinde bir bütün olarak ele almaktadır. Kahramanlarına kitap sayfalarında bu kadar bağımsız, kendilerine özgü bir hayat yaşama fırsatı sağlayan başka bir yazar yoktur.

Dmitri S. Merejkovski (1865-1941)

- Gonçarov'un ayırt edici özelliği onun sanatsal genelleme gücüdür. Bu güç sayesinde, Rus yazarlarının hiçbirinde görmediğimiz kapsamda, *Oblomov* gibi böyle Rusya ölçeğinde bir karakter yaratabildi. Oblomov ile karşılaştırıldıklarında bütün Famusov ve Molçalin'lerin, Onegin ve Peçorin'lerin, Manilov ve Sobakeviç'lerin (Ostrovski'nin karakterlerinden söz bile etmiyorum) sadece spesifik anlamlara sahip oldukları görülür.

Vladimir S. Solovyev (1853-1900)

- Realist Rus edebiyatı bunaltıcı kasvet hikâyeleri bakımından çok zengindir, fakat Saltıkov-Şchedrin'in büyük romanı *Golovlev Ailesi* hariç hiçbirisi *Oblomov*'un 3. ve 4. bölümlerini geçemez... *Oblomov*, *Golovlev Ailesi* ve Bunin'in *Suhodol*'u (Susuz Vadi) Rus taşra aristokrasisinin anısına dikilmiş en büyük *monumentum odiosum*'dur.

D. S. Mirsky (1890-1939)

SÖZLÜK

(Türkçeleştirilmeden Bırakılan Rusça Sözcükler)

Batyuşka:	Babacığım, babalık anlamında saygı (bazen sevgi) ifade eden bir hitap şekli.
Babuşka:	Nine, büyükanne.
Beryoza:	Akağaç, huş ağacı, ak kayın gibi adlarla anılsa da, kayın türü, beyaz gövdeli, düz ve uzun bir ağaç olan ‘beryoza’nın Türkçede tam karşılığı yoktur. Rusya coğrafyasının sembollerinden biridir.
Daça:	Ailelerin yazlarını geçirdikleri şehir dışındaki müstakil, bahçeli ev, yazlık.
Gospodin / Gospoja:	Beyefendi, bey / Hanımefendi, hanım.
Jimnazyum:	Çarlık Rusya’sında varlıklı ailelerin çocuklarını gönderdikleri, Latince, Yunanca eğitime özel bir önemin verildiği ortaöğretim kurumu, lise. Rusya’da ilk jimnazyum 1726 yılında Petersburg’da açıldı, 1804 yılından itibaren bütün vilayetlere yayıldı.
Kaleska:	Dört tekerlekli yaylı, üstü açılabilen çift atlı araba.
Knyaz:	Prins
Kvas:	Siyah çavdar ekmeği ya da çavdar ununa malt eklenerek üretilen, yüzde 1-2 oranında alkol içeren geleneksel Slav içeceği. Kvastan söz eden kayıtlar 1056 yılına kadar gitmektedir.
Mujik:	Rus köylüsü
Peç:	Rus fırını (ocağı). Üzerindeki düz alanda kışın oturulur ve yatılır. Rus köy evi ‘izbe’nin ayrılmaz bir unsurudur.
Talika (telejka):	Dört tekerlekli, üstü kapalı, yaylı bir çeşit at arabası.
Zavedenie:	Kurum, müessese anlamına gelen bu sözcük halk arasında “meyhane” yerine de kullanılmaktaydı. Romanda bu anlamda kullanılmıştır.

Çorbalar:

- Borşç:** Pancar çorbası. Kırmızı pancar, patates, soğan, maydanoz, havuç gibi sebzelere iri et (bazen balık) parçaları eklenerek pişirilen geleneksel Rus ve Ukrayna çorbası.
- Botvinya:** Kvasa yeşillik ve balık eklenerek pişirilen geleneksel soğuk Rus çorbası.
- Okroşka:** Soğuk içilen geleneksel Rus çorbası.
- Solyanka (Selyanka):** Lahana turşusu, hıyar turşusu, mantar, iri et ya da balık parçaları ile pişirilen geleneksel Rus çorbası.
- Şçi:** Lahana çorbası. Lahana, mantar, havuç, soğan gibi sebzelere iri et (bazen balık) parçaları eklenerek pişirilen geleneksel Rus çorbası.

Yemekler:

- Kaşa:** Yulaf, karabuğday, darı ya da pirincin su veya sütle kaynatılması suretiyle pişirilen, çok yaygın olarak tüketilen geleneksel Rus lapası.
- Kisel:** Ekşimsi, nişastalı meyve jölesi.
- Kulebyaka:** İçi et, balık, lahana ya da pirinçle doldurulmuş kapalı börek, geleneksel Rus hamur işlerinden biri.
- Pirog (çoğulu pirojki):** Mayalı hamurdan, yarım ay şeklinde fırında ya da yağda pişirilen, içine et, balık ya da lahana konulan geleneksel Rus böreği.
- Smetana:** Ruslara özgü, çok yaygın tüketilen bir süt ürünü, bir çeşit krema.
- Vareniki:** Ukrayna mutfağının özgün yemeklerinden biri; özel hamurdan, içine lor, lahana, patates ya da vişne türü meyveler konarak hazırlanan bir tür mantı.
- Vatruşka:** Ortasına lor peyniri, süzme yoğurt (tvorog) konarak pişirilen değirmi çörek, Rus mutfağının geleneksel hamur işlerinden biri.

Ölçü birimleri:

- Funt:** 409.5 grama eşit ağırlık ölçüsü, Rus libresi.
- Pud:** 16.38 kg'a eşit ağırlık ölçüsü.
- Sajen:** 2.13 metreye eşit uzunluk ölçüsü.
- Versta (verst):** 1.06 km'ye eşit uzaklık ölçüsü.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

İLYA İlyiç Oblomov, sabahleyin, Gorohovaya Caddesinde,* bir ilçe merkezinin nüfusu kadar çok insanın yaşadığı büyük binalardan birindeki dairesinde yatağına uzanmış yatıyordu.

Otuz iki, otuz üç yaşlarında, orta boylu, hoş görünümlü biriydi, koyu gri gözleri vardı; fakat yüz hatlarında ne herhangi bir belirgin düşüncenin ne de herhangi bir konuya odaklanmanın izi görülüyordu. Düşünce onun yüzünde bir kuşun özgürlüğüyle gezinir, gözlerinde uçuşur, yarı açık dudaklarına konar, alınının kıvrımlarında saklanır, sonra büsbütün kaybolurdu ve işte o zaman kayıtsızlığın yumuşak ışığı tüm yüzüne hafifçe yayılırdı. Kayıtsızlık, yüzünden vücudunun çalımına, hareketlerine, hatta robdöşambrının kıvrımlarına geçerdi.

Bazen bakışları yorgunluk ya da can sıkıntısına benzeyen bir ifadeye bürünerek donuklaşırdı; fakat ne yorgunluk, ne de can sıkıntısı yüzünün, sadece yüzünün değil, tüm ruhunun hâkim ve esas ifadesi olan yumuşaklığı bir an bile çehresinden kovup uzaklaştırabilirdi. Ruhunun ışığı gözlerinde, gülümseyişinde, başının, ellerinin her hareketinde açık ve berrak bir şekilde yansırı. Üstünlüğü bir dikkate sahip, soğuk bir insan onun yanından geçerken Oblomov'a bakıp "İyi yürekli biri olmalı; alık!" derdi. Derinliği olan, anlayışlı bir kişi ise yüzüne uzun uzun baktıktan sonra onun yanından gülümseyerek ve hoş düşüncelere dalmış olarak ayrılırdı.

İlya İlyiç'in yüzünün rengi ne al ne esmer ne de bütünüyle soluktu, nötrdü ya da belki yaşına göre yüz kasları biraz pörsük olduğu

* 1840'ların Petersburg'unda, orta sınıftan insanların oturduğu ana caddelerden biri. Sovyet döneminde "Dzerjinski Caddesi" adını taşıyordu. -çev.

için –temiz hava veya hareket eksikliğinden veyahut da her ikisinden birden– böyle renksiz görünüyordu. Boynunun aşırı beyazlığına ve cansızlığına, ufak tombul ellerine, yumuşak omuzlarına bakarak değerlendirildiğinde, Oblomov’un vücudu genel olarak insana bir erkek için fazla narin geliyordu.

Telaşlıyken bile hareketlerinde aynı yumuşaklığın ve kendine özgü zarif tembelliğin korunduğu açıkça belli oluyordu. Eğer ruhundaki sürüyle kaygı kafasına üşüşecek olursa, bakışları bulanıklaşır, alnı buruşur, yüzünde şüphe, üzüntü ve korku ifadeleri oynamaya başlardı. Fakat bu kaygı çok seyrek olarak belirgin bir fikir halini alır, kırk yılda bir de somut bir niyete ya da amaca dönüşürdü. Her endişesi bir iç çekmeyle çözüme ulaşır, yerini duyarsızlığa ya da uyuklamaya bırakırdı.

Oblomov’un ev kıyafeti onun sakın yüz hatlarına ve narin vücuduna ne kadar da güzel yakışıyordu! Acem kumaşından bir robdöşambrı vardı. En ufak bir Avrupalı izi taşımayan, püskülü, kadifesi, bel yeri olmayan, gerçek Doğu işi bir robdöşambrdı bu; öylesine genişt ki Oblomov ona iki defa sarınabilirdi. Kolları geleneksel Asya tarzına göre biçilmişti, bileklerden omuza doğru giderek genişliyordu. Robdöşambr başlangıçtaki albenisini kaybetmesine ve şurasında burasında kendi doğal, özgün parlaklığının yerini zamanla yeni bir parıltının almasına rağmen, yine de Doğu boyasının göz kamaştırıcı canlılığı ve Acem kumaşının sağlamlığı hâlâ yerli yerinde duruyordu.

Bu robdöşambrın Oblomov’un gözünde paha biçilmez pek çok meziyeti vardı; yumuşak ve esnekti, onu üstünde hissetmiyordu, vücudun en ufak hareketine uysal bir köle gibi sadakatle uyum gösteriyordu.

Oblomov serbest ve rahat olmayı sevdiği için evde kravatsız ve yeleksiz dolaşırdı. Terlikleri uzun, yumuşak ve genişt; bacaklarını yataktan aşağıya sarkıttığında, hiç bakmadan, şaşmaz bir şekilde ayaklarını çabucak terliklerinin içine sokardı.

Uzanıp yatmak İlya İlyiç için, ne hastalar ve uykusu gelen kimse için olduğu gibi bir gereksinim, ne yorgun birisi için olduğu gibi bir fırsat, ne de miskin birisi için olduğu gibi bir zevkti; uzanıp yatmak onun normal haliydi. Evde olduğu zamanlar –hemen hemen her

zaman evdeydi- sürekli olarak yatarđı ve hep aynı odada, onu içinde bulduğumuz, hem yatak, hem çalışma, hem misafir odası olarak kullandığı bu odada yatarđı. Evin üç odası daha vardı fakat nadiren, sadece bazı sabahlar uşak çalışma odasını temizlerken -o da her gün olmazdı- bu odalara şöyle bir göz atardı. Kullanılmayan bu odalarda her zaman, mobilyaların kılıfları geçirilmiş, stor perdeler indirilmiş olurdu.

İlya İlyiç'in yattığı oda ilk bakışta çok güzel donatılmış, süslenmiş bir oda gibi görünüyordu. Odada, maun bir yazı masası, ipek kumaşla kaplanmış iki divan, üzerlerine doğada bulunmayan garip kuş ve meyve resimleri işlenmiş, çerçeveli kumaş paravanalar, ipek perdeler, halılar, birkaç resim, tunç heykeller, Çin porselenleri ve çok sayıda ufak tefek güzel antika vardı. Fakat yüksek zevk sahibi birinin deneyimli gözü, tüm bunların odaya sırf kaçınılması olanaksız görgü ve nezaket kurallarına baştan savma bir şekilde uymak, böylece onlardan kurtulmak amacıyla konulduğunu daha ilk bakışta fark ederdi. Oblomov'un çalışma odasını döşerken yalnızca bu düşünceyle, âdet yerini bulsun güdüsüyle hareket ettiğine şüphe yoktu. Bu ağır, kaba maun sandalyeler, sallanan kitap dolapları ince zevk sahibi birini asla tatmin etmezdi. Divanlardan birinin arkası içine göçmüş, tutkallı kaplama yer yer kalkmıştı. Resimler de vazolar da diğer ıvır zıvır da aynı durumdaydı.

Şu da var ki, evsahibinin kendisi de eşyalarına âdeta, "Bütün bunları buraya kim getirip yerleştirmiş?" diye soran, büsbütün ilgisiz ve dalgın bakışlarla bakardı. Oblomov'un kendi malına karşı bu ilgisiz tavrı ve belki de uşak Zahar'ın efendisinininkini de aşan aşırı umursamazlığı yüzünden, dikkatlice bakıldığında, odanın dağınık, ihmal edilmiş hali insanı şaşkına çevirirdi.

Duvarlardaki resimlerin etrafına tozla kaplı örümcekler çiçekli bezekler gibi yapışmıştı; aynalar cisimleri yansıtmak yerine yazı tahtası işlevi görebilir, üzerlerindeki toza küçük hatırlatma notları yazılabiliirdi. Halılar lekelerle kaplıydı. Divanın üzerinde daima unutulmuş bir havlu dururdu. Masanın üzerinde önceki akşam yemeğinden kalma, içinde tuzluğun ve kemirilmiş bir kemiğin bulunduğu kirli bir tabağın görölmediği, ekmek kırıntılarının yerlerde sürünmediği

bir sabah nadiren olurdu. Eğer bu tabak, yatağın kenarında duran az önce içilmiş pipo ve yatakta uzanan evsahibi olmasa, insan buranın çoktan terk edildiğini düşünebilirdi. Her şey öylesine tozlu ve solgun, insan varlığına dair canlı izlerden öylesine yoksundu ki! Her ne kadar dolap raflarında iki üç açık kitap, bir gazete, yazı masasının üzerinde hokka kalem varsa da, kitapların açık sayfaları tozla kaplanmış ve sararmıştı, çok uzun zaman önce böyle bırakıldıkları açıkça belli oluyordu. Gazete geçen yılın tarihini taşıyordu, kalemi hokkaya batırma-ya kalksanız, içinden yalnızca ürkmüş bir sinek vızıldayarak kaçardı.

İlya İlyiç her zamankinden farklı olarak çok erken, saat sekiz civarında uyandı. Onu oldukça tedirgin eden bir şey vardı. Yüzünden kâh korku kâh üzüntü ve can sıkıntısı okunuyordu. Bir iç hesaplaşmanın onu esir aldığı belli oluyordu, ancak aklı henüz yardımına koşmuyordu.

Mesele şuydu ki, Oblomov bir gün önce yurtluğunun kâhyasından içeriği pek de hoş olmayan bir mektup almıştı. Bir kâhyanın mektubunda ne gibi keyif kaçırıcı şeyler yazabileceği malûm: kötü mahsul, ödenmemiş vergi bakiyesi, azalan gelir türünden şeyler. Gerçi kâhya, efendisine geçen yıl da, iki yıl önce de aynen buna benzer mektuplar yazmıştı, ancak bu son mektup onu beklenmedik herhangi bir kötü haber kadar derinden etkilemişti.

Hiç de kolay iş değildi! Birtakım tedbirler alması için çareler düşünmesi gerekiyordu. Bununla birlikte, işlerine gösterdiği özen bakımından İlya İlyiç'in hakkını teslim etmek lazımdı! Üç beş yıl önce kâhyanın kendisine gönderdiği, tatsız haberler içeren ilk mektubu aldığı zaman, yurtluğunda, yönetim tarzının iyileştirilmesi ve çeşitli değişiklikler yapılması konusunda kafasında bir plan hazırlamaya başlamıştı.

Bu planda çeşitli ekonomik, polisiye ve daha başka türde yeni tedbirlerin alınması tasarlanmıştı. Fakat plan henüz tüm ayrıntılarıyla düşünülmüş değildi; kâhyanın tatsız mektupları her yıl tekrarlanıyor, bu mektuplar onu bir şeyler yapmaya tahrik ediyor, bu ise haliyle huzurunu kaçıırıyordu. Oblomov, planı son halini alıncaya kadar, bazı kesin adımlar atmasının gerekli olduğunun farkındaydı.

Uyanır uyanmaz, derhal yataktan kalkmaya, yüzünü yıkayıp kahvaltısını yaptıktan sonra her şeyi layıkıyla düşünmeye, bir şeylere

karar vermeye ve bunları kâğıda dökmeye, bu işle tüm yönleriyle ve gereği gibi uğraşmaya karar verdi. Bu kararından dolayı azap çekerek yarım saat kadar daha yatakta kaldı, peşinden de tüm işler için kahvaltıdan sonra yeterli zamanı olacağını, kahvaltıyı ise her zamanki gibi yatakta yapabileceğini düşündü; kaldı ki yatarken düşünmesine engel olan bir şey yoktu.

Öyle de yaptı. Çayını içtikten sonra yatağında doğruldu, tam kalkmak üzereydi; terliklerine baktı, hatta bir ayağını yataktan çıkararak terliğe doğru uzattı ve hemen geri çekti. Saat dokuz buçuğu vuruyordu. İlyâ İlyiç silkinip canlandı.

Canı sıkkın bir halde, yüksek sesle:

“Bu yaptığım da ne böyle?” diye söylendi. “Kendimden utanmalıyım. İşe koyulmak lazım! Eğer böyle kendimi bırakırsam, büsbütün ...”

“Zahar!” diye bağırdı.

Oblomov’un odasından küçük bir koridorla geçilen yan odadan, önce, tıpkı zincire bağlı bir köpeğin hırıltısını andıran bir ses geldi, ardından yüksek bir yerden döşemeye atlayan iki ayağın çıkardığı gürültü duyuldu. Bu, peçin üzerinden aşağı atlayan Zahar’dı, genellikle burada pinekleyerek zaman öldürürdü.

Odaya yaşı ilerlemiş bir adam girdi, üzerinde bakır düğmeli gri bir yelek ve yine gri renkli bir redingot vardı. Redingotun koltuk altlarındaki söküktan gömleği dışarı fırlamıştı. Kafası bir diz kadar çıplak, tamamen dazlaktı; buna karşılık kumral, kırılmış favorileri öylesine gür ve genişti ki her birinden üç sakal çıkardı. Zahar sadece Tanrı vergisi suretini değil, ta köyde yaşadığı günlerden beri giydiği elbiselerin biçimini değiştirmek için de bir çaba göstermemişti. Elbisesi yurtluktan beraberinde getirdiği kalıba göre dikiliyordu. Üniforma benzeri bu gri yelek ve gri redingotu, bir zamanlar, şimdi artık hayatta olmayan efendisi ve hanımefendisi kiliseye ya da misafirliğe gittiklerinde onlara refakat ederken giydiği *livre*’yi* hayal meyal hatırlattığı için seviyordu. Zahar’ın hatıraları arasında bu *livre* Oblomov ailesinin saygınlığının yegâne sembolünü oluşturuyordu.

Bir zamanlar gözlerden uzak yurtluktaki zengin ve rahat hayatın ihtiyarın belleğinde kalan tek anı bu üniformaydı. Eski efendisi

* (Ru.) Uşak üniforması. –çev.

ve hanımefendisi ölmüştü, yurtlukta kalan aile portreleri muhtemelen şimdi tavan arasında yerlerde sürünüyordu. Eski debdebeli hayat ve ailenin ünü ile ilgili efsaneler artık duyulmuyordu ya da sadece, yurtlukta, hayatta kalan bir avuç ihtiyarın belleğinde yaşıyordu. Gri redingot Zahar için işte bu sebepten çok değerliydi. Redingotunda ve efendisinin ebeveynini anımsatan çehresinde, bazı tavır ve kaprislerinde, maziye karışmış o ihtişamın silik aksini görüyordu. Zahar, kâh içinden kâh yüksek sesle homurdanmasına rağmen, efendisinin kaprislerini derebeyi iradesinin bir belirtisi ve bir efendi hakkı olarak sayıyor, içinden onlara saygı duyuyordu. Bu kaprisler olmasa üstünde bir efendinin olduğunu nasıl hissederdi? Onlar olmasa Zahar'ın gençliğini, çoktan terk ettikleri yurtluğu ve bu köklü aileyle ilgili, yaşlı uşakların, dadıların, sütninelerin bir kuşaktan ötekine aktardıkları efsaneleri, bu yegâne aile tarihini geri getirecek ne kalırdı?

Oblomov ailesi bir zamanlar çok zengindi ve bölgesinin ünlü ailelerinden biriydi. Fakat sonraları, sebebini Tanrı bilir, gittikçe yoksullaşarak küçüldü, önemini kaybetti ve sonunda yeni yetme toprak sahibi soylu aileler karşısında fark edilmeden kaybolup gitti. Yalnız evin ak saçlı uşak ve hizmetçileri uzak geçmişin hatıralarını hiç bozmadan, kutsal bir emanet gibi üzerine titreyerek koruyor ve birbirlerine aktarıyorlardı. İşte, Zahar'ın gri redingotuna düşkünlüğünün nedeni buydu. Favorilerine bu kadar değer vermesi de, belki, çocukluğunda, bu aristokrat ve eski moda süsü taşıyan pek çok yaşlı uşak gördüğü içindi.

Derin düşüncelere dalan İlya İlyiç uzun süre Zahar'ı fark etmedi. Uşak sessizce önünde bekledi ve sonunda öksürdü.

Oblomov:

“Ne var?” diye sordu.

“Siz çağırıdınız ya!”

“Çağırdım mı? Ne için çağırdığımı hatırlamıyorum,” dedi gerine rek. “Şimdilik odana dön, hatırlamaya çalışacağım.”

Zahar odadan çıktı, Oblomov ise yatmaya ve o lanet olası mektubu düşünmeye devam etti. Aradan bir çeyrek saat geçti.

“Eh, bu kadar yatmak yeter!” dedi. “Kalkmak lazım... Fakat yine de şu kâhyanın mektubunu dikkatle bir kez daha okuyayım, ondan sonra kalkarım. Zahar!”

Aynı atlama sesi ve aynı fakat daha güçlü bir homurdanma duyuldu. Zahar odaya girdi, fakat Oblomov yeniden dalıp gitmişti. Uşak iki dakika kadar yan gözle ve düşmanca bakışlarla efendisine bakarak ayakta dikildi, sonunda kapıya doğru yürüdü.

Oblomov ansızın:

“Nereye gidiyorsun?” diye sordu.

Zahar kısık bir sesle:

“Hiçbir şey söylemiyorsunuz, boş yere niye bekleyeyim?” diye yanıttı.

Zahar’ın hırıltılı, boğuk bir sesi vardı; kendi ifadesine göre, normal sesini eski efendisiyle çıktığı süre avında kuvvetle esen rüzgârın boğazına kaçması sonucu kaybetmişti.

Zahar odanın ortasında yüzü efendisine yarı dönük halde duruyor ve ona yan gözle bakmaya devam ediyordu.

“Yoksa bacakların tutuldu da onun için mi ayakta duramıyorsun?” dedi Oblomov. “Görüyorsun ki telaşlıyım, bekle işte! Köşende yeterince yatmadın mı? Dün kâhyadan gelen mektubu bulsana bana. Nereye koydun onu?”

“Ne mektubu? Ben herhangi bir mektup görmedim,” dedi Zahar.

“Postacıdan onu sen kendin almıştın ya, hani zarfı kirlenmişti!”

Zahar masanın üzerindeki kâğıtlara ve diğer nesnelere eliyle pat pat vurarak:

“Onu nereye koyduğunuzu ben nasıl bilebilirim?” dedi.

“Sen zaten asla bir şey bilmezsin. Şu kâğıt sepetine bir bak! Belki de divanın arkasına düşmüştür. Bak işte, divanın arkası hâlâ tamir edilmedi, niçin marangozu çağırıp tamir ettirmiyorsun? Ayrıca onu kıran sensin. Hiçbir şeyle ilgilendiğin yok!”

“Onu ben kırmadım,” diye yanıt verdi Zahar, “kendisi kırıldı, sonuza kadar dayanacak değil ya, günün birinde mutlaka kırılacaktı.”

Oblomov itiraz etme gereği duymadı. Yalnızca:

“Daha bulamadın mı?” diye sormakla yetindi.

“İşte, birtakım mektuplar.”

“Bunlar değil.”

“Başka da yok!” dedi Zahar.

İlyâ İlyiç sabırsızlanarak:

“Peki, peki, sen git, kalktığım da ben kendim arar bulurum,” dedi. Zahar odasına gitti, üzerine sıçrayıp çıkmak için ellerini tam peçe dayamıştı ki efendisinin telaşlı çığlığı tekrar duyuldu:

“Zahar! Zahar!”

Zahar bir kez daha efendisinin odasına giderken:

“Oh, Tanrım!” diye homurdanıyordu. “Ne tür işkence bu böyle! Bir an önce ölsem de kurtulsam!”

“Ne istiyordunuz?” diye sordu. Bir eliyle odanın kapısını tutuyor, hoşnutsuzluğunu göstermek için efendisine öylesine yandan bakıyordu ki, onu sadece gözünün köşesiyle görebiliyordu; efendisiyse, onun, şimdi içinden iki üç kuş havalanacak gibi gözükken kocaman favorilerinden birini görebiliyordu ancak.

“Çabuk, mendilimi ver!” diye sertçe çıkıştı Oblomov. “Bunu sen kendiliğinden akıl edebilirdin, bir şey gördüğün yok!”

Zahar efendisinin bu buyruğu ve sitemi karşısında herhangi özel bir hoşnutsuzluk ya da şaşkınlık göstermedi, muhtemelen kendi açısından hem buyruğu hem sitemi oldukça doğal görüyordu.

Zahar odayı köşe bucak dolaşarak, üzerlerinde herhangi bir şey olmadığı açıkça görüldüğü halde tüm sandalyeleri elle yoklayarak:

“Mendilin nerede olduğunu kim bilebilir?” diye homurdandı. Mendili aramak için misafir odasının kapısını açarken, “Her şeyi kaybediyorsunuz!” dedi.

“Nereye gidiyorsun?” dedi Oblomov. “Burada ara! Üç gündür o odaya girmedim. Çabuk ol!”

Zahar şaşkınlık içinde tüm köşeleri araştırarak:

“Nerede mendil? Mendil yok!” dedi. Ansızın öfkeli, kısık sesiyle, “Evet, işte, altınızda mendil, bakın ucu gözüküyor. Üstüne uzanmışsınız, bir de nerede diye soruyorsunuz.”

Zahar efendisinin yanıtını beklemeden kapıya yöneldi. Oblomov hatasından dolayı hafif bir mahcubiyet duydu ve Zahar’ı kabahatli çıkarmak için çabucak yeni bir bahane buldu.

“Her yeri bir güzel temizlemişsin! Aman Tanrım, şu toza bak, pisliğe bak! Şu köşelerin haline bir bak! Hiçbir iş yaptığın yok!”

Zahar gücenik bir ses tonuyla:

“Demek hiçbir iş yapmıyorum, ha! Cansiperane çalışıyorum, tozu alıyor, neredeyse her gün ortalığı süpürüyorum...”

Zahar döşemenin tam ortasını ve Oblomov'un yemek yediği masanın üzerini göstererek:

"İşte, bakın!" dedi. "Her taraf süpürülmüş, derlenmiş toplanmış, âdeta düğün evi! Daha başka ne istiyorsunuz?"

Zahar'ın sözünü kesen Oblomov duvarları ve tavanı göstererek:

"Peki, bu ne? Ya bu? Bu?" dedi. Dünden oraya bırakılmış havluyu, masanın üzerinde unutulmuş içinde ekmek parçaları bulunan tabağı gösterdi.

Zahar lütûfkâr bir edayla tabağı alarak:

"Şey, olabilir, kaldırıırım," dedi.

Oblomov duvarları göstererek:

"Yalnız o mu? Ya duvarlardaki toz, ya örümcekler?" dedi.

"Duvarları Paskalya haftası temizliğinde siliyorum; aziz tasvirlerinin tozunu alıyor, örümcekleri süpürüyorum..."

"Peki ya kitapların, resimlerin tozunu ne zaman alacaksın?"

"Kitap ve resimlerin tozunu Noel temizliğinde alıyorum; Anisya ile dolapları tek tek elden geçirip düzelterek. Şimdi nasıl temizlik yapalım? Bütün gün evdesiniz."

"Arada bir tiyatroya ya da misafirliğe gidiyorum. O zaman..."

"Gece temizlik mi olur hiç?"

Oblomov serzenişle baktı Zahar'a, başını sallayarak iç geçirdi; umursamaz bir tavırla pencereden dışarı bakan Zahar da iç geçirdi. Efendisinin, 'Eh, ahabap, sen benden de Oblomov'muşsun!' diye içinden geçiriyormuş gibi ifadesi vardı. Zahar ise büyük bir olasılıkla, 'Saçmalıyorsun! Sen dolambaçlı, acıklı sözler söylemekte ustasın; yoksa tozmuş, örümcekmiş senin ne umurunda!' diye düşünüyordu.

"Anlamıyor musun?" diye çıktı Oblomov, "Tozdan güve türüyor. Hatta ara sıra duvarda tahtakurusu bile görüyorum."

Zahar kayıtsızca:

"Benim odamda da pire var!" dedi.

"Peki, bu iyi bir şey mi sence? İğrenç şeyler!" dedi Oblomov sertçe.

Zahar'ın yüzünü, hatta kaş ve favorilerini alaylı bir gülümseme kapladı, favorileri yanlara doğru kabardı, alnına varıncaya kadar tüm yüzü kızardı.

Naif bir şaşkınlıkla:

“Yeryüzünde tahtakurusu varsa, bunda benim suçum ne?” dedi.
“Sanki onları ben icat ettim!”

“Hepsi pislikten oluyor,” diye uşağın sözünü kesti Oblomov. “Ne saçmalayıp duruyorsun durmadan?”

“Pisliği icat eden de ben değilim!”

“Odanda geceleyin fareler koşuyor, duyuyorum.”

“Fareleri de ben kafamdan uydurup yaratmadım; bu canlıların tümü, fare de kedi de tahtakurusu da her yerde istediğin kadar var.”

“Peki, nasıl oluyor da başka evlerde ne güve ne de tahtakurusu var?”

Yüzünde kuşku, daha doğrusu böyle bir şeyin mümkün olamayacağına dair sakın bir güven ifadesi beliren Zahar, inatçı bir tavırla:

“Bende bunların hepsinden bol bol var,” dedi. “Her tahtakurusunun izini takip edip saklandığı çatlağa giremem ya!”

Bunları söylerken Zahar’ın, “Tahtakurusu olmadan uyku mu olurmuş?” der gibi bir hali vardı.

Oblomov akıl verircesine:

“Sen köşelerdeki pisliği, çöpü süpür, temizle, o zaman bak bir şey kalıyor mu?” dedi.

“Bugün süpürüp temizliyorsun, ama yarın yine birikiyor.”

Oblomov Zahar’ın sözünü keserek:

“Birikmez, birikmemesi lazım!”

“Birikir, biliyorum,” diye ısrar etti uşak.

“Birikirse tekrar süpürürsün!”

“Nasıl olur? Tanrının her günü bütün köşeleri tek tek süpürüp temizlemek, ha! Böyle hayat mı olur? Ölüüm daha iyi!”

“Başkalarının evi neden temiz?” diye itiraz etti Oblomov. “Şu karşımızdaki piyano akortçusunun evi örneğin, bakınca insan zevk alıyor, topu topu bir kadın hizmetçileri var...”

Zahar hiç beklemeden karşılık verdi:

“Almanlar çöpü nereden bulsun? Nasıl yaşadıklarına baksanıza! Bütün aile bir kemiği bir hafta kemiriyor. Babanın sırtındaki redingot oğula geçiyor, sonra oğuldan tekrar babaya geri dönüyor. Karılarının, kızlarının entarileri o kadar kısacık ki bacaklarını kazlar gibi eteklerinin altına çekiyorlar... Çerçöpü nereden bulacaklarmış? Onların

dolapları bizimkiler gibi yıllarca birikmiş, giyilmiş, eski giysilerle tıka basa dolu değil ya da evlerinde kış boyu birikmiş, bir köşeyi dolduracak kadar ekmek kabuğu yok! Onlarda ekmek kabuğu bile ziyan edilmez, peksimet yapıp onunla bira içenler.”

Zahar, hatta, böylesi cimrice bir geçimi zihninde canlandırarak dişlerinin arasından tükürdü.

“Yeter, kes gevezeliği,” diye çıkıştı Oblomov. “Konuşacağına etrafa çekidüzen ver daha iyi!”

“Ara sıra evi toplamak isterdim, ama siz bırakmıyorsunuz ki...” dedi Zahar.

“Buyurun, yine başladı. Hele işe bak, her şeye ben engel oluyorumuşum!”

“Tabii ki siz engel oluyorsunuz. Her zaman evdesiniz. Siz varken nasıl temizlik yapayım? Bir gün sabahtan akşama kadar dışarıda kalın, o zaman evi toplan, temizlerim.”

“Delinin zoruna bak! Dışarıya çıkacakmışım! Sen en iyisi odana git!”

“Doğru söylüyorum,” diye ısrar etti Zahar. “Örneğin, bugün evden çıksaydınız, Anisya ile birlikte her tarafı temizlerdik. Ancak ikimiz başa çıkamayız, her tarafı bir güzel yıkamak için gündelikçi kadın da tutmak gerek.”

“Oo! Ne tuhaf fikirlerin var! Gündelikçi kadınlar filan! Haydi, sen odana dön!” dedi Oblomov.

Oblomov, Zahar ile bu konuşmasından hoşnut kalmadı. Ne zaman bu nazik konuya dokunsa başına binbir dert açtığını hep unutuyordu. Oblomov evin temiz olmasını istiyordu, fakat aynı zamanda, bu temizliğin, bir şekilde, fark edilmeden, kendiliğinden, telaşsız yapılmasını arzuluyordu. Zahar ise, ne zaman ondan tozların alınması ya da döşemenin yıkanması gibi bir şey istense hep yaygara koparıyor, ortalığı telaşa veriyor ve bu temizlik için evin altını üstüne getirecek muazzam bir çalışmanın zorunlu olduğunu kanıtlamaya kalkışıyor. Zira çok iyi biliyordu ki, bunun düşüncesi bile efendisini dehşete düşürecektir.

Zahar odadan çıktı, Oblomov ise derin düşünceye daldı. Birkaç dakika sonra saatin gongu on buçuğu vurdu.

Oblomov âdeta dehşete kapılarak:

“Olamaz! dedi. “Birazdan saat on bir olacak, bense hâlâ yataktayım, yüzümü de daha yıkamadım. Zahar! Zahar!”

Önce sofadan:

“Ah, Tanrım! Ne var?” diye sesler, ardından o malum atlayış duyuldu.

“Suyum hazır mı?” diye sordu Oblomov.

“Çoktan hazır, niçin kalkmıyorsunuz?”

“Suyun hazır olduğunu niçin söylemiyorsun? Yoksa çoktan kaldım. Haydi git, ben arkandan geleceğim. Çalışmam gerek, oturup bir şeyler yazacağım.”

Zahar gitti, fakat bir dakika sonra elinde her yeri yaza yaza karalanmış, yağ lekeleriyle kaplı bir defter ve bazı kâğıt parçalarıyla döndü.

“Eğer yazı yazacaksınız, lütfen, bu hesapları da kontrol ediniz; para ödememiz gerek!”

Canı sıkılan Oblomov:

“Ne hesabı? Ne parası?” diye sordu.

“Kasap, manav, çamaşırcı kadın, fırıncı, hepsi parasını istiyor.”

“Yalnızca para ve dert!” diye homurdandı Oblomov. “Sen hesapları niçin parça parça getirmiyorsun da, böyle birdenbire hepsini birden getiriyorsun?”

“Her seferinde beni, yarın, yarın diyerek kovuyorsunuz...”

“Peki, bugün de yarına bırakamaz mıyız?”

“Hayır! Çok sıkıştırıyorlar, artık bize veresiye vermeyecekler. Bugün ayın biri.”

Oblomov üzgün:

“Ah!” dedi. “Al işte, yeni bir gaile! Ee, ne dikilip duruyorsun? Onları masaya koy. Şimdi kalkar, yüzümü yıkar, bakarım. Su hazır mı?”

“Hazır.”

“Ee, şimdi...”

Oblomov kalkmak üzere sızlana sızlana yatağında doğruldu.

“Size söylemeyi unuttum,” diye söze başladı Zahar. “Biraz önce siz uyurken bina yöneticisi kapıcıyı gönderdi, mutlaka çıkmalısınız diyor. Daire kendilerine gerekliymiş.”

“Ee, ne olmuş? Eğer daire onlara gerekliyse tabii ki çıkacağız. Ne basının etini yiyip duruyorsun? Bunu bana üçüncü defadır söylüyorsun.”

“Benim başımın etini de yiyorlar da ondan.”

“Sen de çıkacağız de.”

“Bir aydan beri çıkacağız diyorsunuz ama bir türlü çıkmıyorsunuz, diyorlar. Polise bildireceklerini söylüyorlar.”

Oblomov kararlılıkla:

“Bildirsinler!” dedi. “Havalar biraz ısınınca, üç hafta filan sonra biz kendimiz çıkacağız zaten.”

“Hangi üç hafta! Yönetici iki hafta sonra işçilerin geleceğini söyledi, her tarafı yıkacaklarmış... ‘Yarın ya da öbür gün çıkın’ diyor.”

“Ooo! Amma da hızlı ha! Hele şuna bak! Bari, hemen şimdi deselerdi. Bana bir kez daha bu taşınma işinden söz açayım deme sakın! Daha önce bunu sana yasaklamıştım, ama sen hâlâ ısrar ediyorsun. Ayağını denk al!”

“Fakat ben ne yapayım?” diye karşılık verdi Zahar.

“Ne yapmalıymış? Sorumluluklarından sıyrılmanın yolunu bulmuş!” dedi Oblomov. “Bana soruyor, bu benim işim mi? Beni rahatsız etme de nasıl istersen öyle çöz, yeter ki taşınmayalım. Ama o efendisi için kılını kıpırdatmaz ki!”

Zahar yumuşak, kısık sesle:

“Fakat İvan İlyiç, *batyuşka*, ben nasıl çözerim?” dedi. “Ev benim değil ki, başkasının evinden çıkmamak olur mu hiç, ya kovarlarsa? Ev benim olsaydı, o zaman büyük bir memnuniyetle...”

“Onları ikna etmenin bir yolunu bulamaz mısınız ‘Uzun zamandan beri burada oturuyoruz, kirayı düzgün ödüyoruz’ gibi şeyler söyle-sen...”

“Öyle dedim.”

“Ee, ne dediler?”

“Ne diyecekler! Aynı şeyleri yineliyorlar: ‘Çıkın, daireyi yenileyeceğiz.’ Doktorun oturduğu daire ile bunu birleştirip büyük bir daire yapacaklarmış. Evsahibinin oğlunun düğününe yetiştireceklermiş.”

Oblomov sinirlenerek:

“Aman Tanrım!” dedi. “Düşünsenize, evlenmeyi isteyecek kadar eşek kafalı insanlar var!”

Dönüp sırtüstü yattı.

Zahar, eliyle sağ tarafı işaret ederek:

“Efendim, siz evsahibine yazsanız, belki sizi rahatsız etmez, önce öteki daireyi yıkarlar,” diye telkinde bulundu.

“Peki, olur, kalkar kalkmaz yazarım... Şimdi sen yerine git, ben biraz düşüneyim,” dedi ve “Hiçbir şey elinden gelmiyor, bu pis işle benim uğraşmam gerekecek,” diye ekledi.

Zahar odadan çıktı, Oblomov düşünmeye başladı. Hangisinden başlayacağını bilemiyordu; kâhyanın mektubunu mu, taşınma işini mi düşünsün, yoksa hesaplara mı baksın? Yaşam kaygıları seli içinde kayboldu; kâh bir yana kâh öte yana dönerek uzun süre yatmaya devam etti. Arada bir yalnızca kesik kesik nidalar duyuluyordu: “Ah, Tanrım! Hayattan kaçış yok, her yerde seni buluyor!”

Eğer kapı zili çalmasaydı, Oblomov’un bu kararsız durumu daha ne kadar sürecekti, bunu bilmek zordu. Oblomov robdöşambrına bürünerek:

“Biri geldi,” diye söylendi. “Bense henüz kalkmadım, utanç verici! Bu kadar erken kim olabilir ki?”

Yatakta uzandığı yerden merakla kapıya doğru baktı.

II

NİRMİ beş yaşlarında, yüzünden sağlık fışkıran, gülüşünün ışığı yanaklarına, dudaklarına, gözlerine yansımış bir delikanlı girdi içeriye. İnsan kıskanarak bakıyordu ona. Saçı başı, giyimi kusursuzdu; yüzünün tazeliği, gömleğinin, eldivenlerinin, frakının yeniliği göz kamaştırıyordu. Üzerine madalyon türü pek çok ince süsün dizildiği narin bir saat zincirini yeleğinin üzerinden aşırıtmıştı. İnce patiska mendilini çıkardı, Doğu’nun ıtırını* içine çekti ve mendili yüzünde, perdahlı şapkasında ve cılalı çizmelerinde özensizce gezdirdi.

İlya İlyiç:

“Volkov, merhaba!” dedi.

Oblomov’a doğru yaklaşan parıltılı bey:

“Merhaba, Oblomov!” diye yanıt verdi.

“Bana yaklaşma, yaklaşma, soğuktan geliyorsun!” dedi Oblomov.

* Yazar burada V. S. Filimonov’un (1787-1858) *Nepostijimaya* (Anlaşılmaz, 1841) adlı romanındaki “...onun için ne büyüleyici sesler, ne Doğu’nun ıtırı gerekliydi,” cümlesine nazire yapmaktadır. -çev.

“Ah, şımarık zevk düşkününü sizi!” diye yanıt veren Volkov şapkasını koyacak yer aradı, her yer toz olduğu için vazgeçti. Oturmak için frakın eteğini kaldırdı, fakat koltuğa dikkatlice bakınca oturmadı, ayakta durmayı yeğledi.

“Hâlâ kalkmamışsınız! Üzerinizdeki robdöşambr da ne? Bu tür şeyleri çoktan beri kimse giymiyor,” diyerek Oblomov’a çıkıştı.

Oblomov robdöşambrın geniş eteğine büyük bir zevkle sarılarak:

“Bu robdöşambr değil *halat**,” dedi.

“Sağlığınız nasıl?” diye sordu Volkov.

Oblomov esneyerek:

“Hangi sağlık!” dedi. “Fena! Tansiyon canımdan bezdirdi. Ya sizde ne var ne yok?”

“Ben mi? İyiyim, sağlıklı ve neşeli,” diye yanıtladı delikanlı ve “Hatta çok çok neşeliyim!” diye ekledi.

“Böyle erken erken nereden?” diye sordu Oblomov.

Volkov:

“Terzimden geliyorum. Bakın, frakım güzel mi?” diyerek çevresinde döndü.

“Harika! İnce bir zevkin izini taşıyor,” dedi Oblomov. “Fakat arkası niçin bu kadar geniş?”

“Bu, binici frakı, atla gezinirken giyiliyor.”

“Şu işe bak! Fakat ata biniyor muydunuz?”

“Tabii biniyorum, bu frakı özel olarak bugün giymek için ısmarladım. Bugün mayısın biri, Goryunov ile birlikte Yekateringof’a** gideceğim. Aa, siz duymadınız mı? Mişa Goryunov terfi aldı,” dedi Volkov ve “Bugün giyim kuşamımızla farklılığımızı ortaya koyup herkesin ilgisini çekeceğiz,” diye ekledi heyecanla.

“Demek öyle!” dedi Oblomov.

“Onun atı kestane doru,” diye sürdürdü Volkov. “Onların alayda tüm atlar doru, benimkisi ise kuzgun yağız. Peki siz nasıl gideceksiniz, yaya mı arabayla mı?”

* Halat: Rusçaya Arapça “khilat” sözcüğünden geçmiştir, robdöşambr, erkek sabahlığı demektir. –çev.

** Petersburg’un batı yönünde, şehrin dışında bir park. SSCB döneminde “VLKSM 30. Yılı Parkı” adını taşıyordu (VLKSM: Tüm Sovyetler Leninist Komünist Gençlik Birliği). –çev.

“Oh, hayır, ikisi de değil, gitmeyeceğim.”

Volkov hayretle:

“Bir mayısta Yekateringof’da bulunmamak, ha! Ne diyorsunuz siz, İlya İlyiç? Herkes orada olacak.”

Oblomov üşengeç bir edayla:

“Nasıl herkes! Hayır, herkes olmaz,” dedi.

“Lütfen gelin, iki gözüm, İlya İlyiç. Sofya Nikolayevna ile Lidya kaleskada yalnız olacak, karşılarındaki sıra boş. Onlarla gelin.”

“Ben sırada oturamam, kaldı ki orada ne yapacağım?”

“Peki, Mişa size başka bir at versin, ister misiniz?”

Oblomov sanki içinden düşünüyormuş gibi:

“Tanrı bilir aklından daha başka neler geçiyor?” dedi ve “Goryunov’larla nasıl böyle sıkı fıkı oldunuz?” diye sordu.

Volkov kızararak:

“Ah! Anlatayım mı?”

“Anlatınız!”

Volkov, Oblomov’un yatağının karşısındaki divana oturarak:

“Ama kimseye söylemeyeceksiniz, şeref sözü, tamam mı?” dedi.

“Söylemem.”

“Ben... Lidya’ya âşığım,” diye fısıldadı.

“Bravo! Çoktan beri mi? Çok sevimli bir kıza benziyor.”

Volkov derinden iç geçirerek:

“Üç hafta oldu!” dedi. “Mişa da Daşenka’ya âşık!”

“Hangi Daşenka?”

“Siz nerelisiniz, Oblomov? Daşenka’yı tanımıyor! Bütün şehir onun dansına hayran! Bugün baleye gidiyoruz, Mişa sahneye bir demet çiçek atacak. Onu sosyeteye tanıtmak gerek! Çok çekingen ve acele... Ah, gidip kamelya bulmalıyım!..”

“Niye böyle çabuk? Koşuşturduğun yeter, dönüşte uğra, birlikte öğle yemeği* yiyelim. Konuşurduk, başımda iki dert var...”

“Gelemem, Knyaz Tyumenev’lerde öğle yemeğine katılacağım. Tüm Goryunov’lar ve o, yani Lidinka –diye ekledi fısıltıyla– orada olacak. Ne diye knyazı terk ettiniz? Ne kadar neşeli aile! Ne ihtişam,

* Rus aristokrasisi öğle yemeğini saat üç ile beş arası yedi. –çev.

ne yaşayış! Ya *daçaları**! Çiçekler içinde yüzüyor, bir de gotik tarzda galeri eklemişler. Yazın danslar ve *tableaux vivant*'lar** düzenlenecekmiş. Siz de katılacak mısınız?"

"Hayır, katılacağımı sanmıyorum."

"Bir görseniz nasıl bir köşk! Bu kış her çarşamba orada en az elli, bazen yüz kişi toplanıyordu..."

"Aman Tanrım! Korkunç can sıkıcı olmalı!"

"Sıkıcı ha! Nasıl olur? Kalabalık neşe, eğlence demektir. Lidya da katılıyordu, önceleri pek dikkatimi çekmiyordu, sonra ansızın..."

Volkov sözünü bitirmeden bir şarkıya*** başladı:

'Kalbimden silmek onu tüm çabam, nafile!

Ve yenmek istiyorum aşkı akıl ile...'

Tozlu olduğunu unutarak koltuğa oturdu, aniden sıçrayarak kalktı, elbisesinin tozunu sildi.

"Evinizde her taraf ne kadar da tozlu!" dedi.

"Hep Zahar'ın kabahati," diye Oblomov şikâyetle başladı.

"Neyse, gitmem gerek," dedi Volkov. "Mişa için bir demet kamelya bulmalıyım, *au revoir*."

Oblomov:

"Akşam baleden çıkınca bana çay içmeye gelin. Orada olup bitenleri anlatırsınız," dedi.

"Gelemem, Mussinski'lere söz verdim, bugün onların kabul günleri. Siz de gelin, sizi onlarla tanıştırayım."

"Hayır, orada ne yapacağım?"

"Mussinski'lerde mi? İnsaf, şehrin yarısı orada toplanıyor. Ne yapacağım da ne demek? Her şeyin konuşulduğu bir ortam..."

"İşte sıkıcı olan da bu! Her şeyin konuşulması..." dedi Oblomov.

Volkov, Oblomov'un sözünü keserek:

"O zaman Mezdrov'ları ziyaret edin," dedi. "Orada sadece sanat konuşulur; Venedik okulu, Beethoven, Bach, Leonardo da Vinci adlarından başka bir şey duymazsınız."

* Daça: Ailelerin yazlarını geçirdikleri şehir dışındaki müstakil, bahçeli ev, yazlık. -cev.

** *Jivie kartini*: (canlı tablo, [Fr.] *tableaux vivants*) XIX. yüzyılda Avrupa'da yaygınlık kazanan, kostümlü oyuncuların sahnede tıpkı bir resimdeki gibi sessiz ve hareketsiz durarak bir olayı canlandırdıkları temsil türü. -cev.

*** Nikolay F. Vitelyaro'nun (1821-1887) bir romansından. -cev.

Oblomov esneyerek:

“Ömür boyu hep aynı şeyler, ne kadar can sıkıcı! Ukala insanlardır mutlaka!” dedi.

“Size de bir şey beğendiremiyoruz. Gidilecek sürüyle ev var! Şimdilerde her ailede ev toplantıları düzenleniyor. Savinov’larda perşembe günleri öğle yemeğinde buluşuluyor, Maklaşin’lerde cumaları, Vyaznikov’larda pazarları, Knyaz Tyumanev’de çarşamba.” Volkov gözleri parıldayarak ekledi: “Benim bütün günlerim dolu!”

“Bu şekilde, bir ev toplantısından ötekine koşuşturmaya üşenmiyor musunuz?”

“Üşenmek mi? Üşenilir mi hiç? Büyük keyif!” dedi Volkov tasassızca. “Sabah kalkınca haberleri okuyorsun, her şey hakkında *au courant** olmak, olup biteni bilmek gerek. Tanrıya şükür öyle bir işim var ki dairede olmam gerekmiyor. Yalnızca haftada iki kez şefimi ziyaret eder, onunla öğle yemeği yerim. Sonra uzun zamandan beri görmediğim birkaç arkadaşı ziyaret ederim. Kâh Rus kâh Fransız tiyatrosuna yeni bir aktris gelir... İşte, yakında opera mevsimi başlıyor, abone olacağım. Ve şimdi âşığım! Yaz başladı başlayacak; Mişa’ya izin sözü vermişler, değişiklik olsun diye birlikte bir aylığına onların köylerine gideceğiz. Ava çıkacağız. Harika komşuları var, *bals champêtres*** düzenliyorlar. Lidya ile ormanda dolaşacak, sandal gezileri yapacak ve kırdaki çiçek toplayacağız...” Volkov mutluluktan “Ah!” diye nara atarak fırl fırl döndü.

Volkov tozlu aynada, boş yere, kendine önden ve arkadan bakmaya çalışarak:

“Neyse, geç kaldım, allahaısmarladık,” dedi.

Oblomov onu biraz daha tutmak isteyerek:

“Bekleyin,” dedi. “Sizinle işlerim üzerine konuşmak istiyordum.”

“Pardon, vaktim yok,” dedi Volkov aceleyle. “Başka bir zaman! Benimle birlikte istiridye yemek istemez misiniz? Hem o sırada konuyu anlattırınız. Gidelim, Mişa ısmarlayacak.”

“Hayır, boş ver!”

“O halde hoşça kalın!”

* (Fr.) Haberdar, bilgi sahibi. –çev.

** (Fr.) Kır baloları. –çev.

Volkov kapıya yöneldi, fakat tekrar döndü. Elini âdeta kalıp gibi kusursuzca saran eldivenini göstererek:

“Bunu görüyor musunuz?” diye sordu.

Oblomov, şaşkın şaşkın:

“Neymiş o?” dedi.

“Yeni *lacets!** Bakın, ne kadar iyi bağlanıyor! Artık eldiven düğmeleriyle iki saat cebelleşmek yok! Şu bağcığını şöyle bir çektin mi, tamam! Paris’ten yeni geldi. Denemeniz için size bir çift getirmemi ister misiniz?”

“Olur, getirin,” dedi Oblomov.

Volkov saat zincirine asılı madalyonlardan birini seçip çıkararak:

“Bir de şuna bakın,” dedi. “Çok şirin, değil mi? Köşesi kıvrık bir kartvizit.”

“Üzerindeki yazıyı okuyamıyorum,” dedi Oblomov.

“Prens yerine ‘Pr.’, Mişel yerine de ‘M.’ yazılmış, Tyumenev soyadı sığmamış. Bana Paskalya’da hediye etti, Paskalya yumurtası yerine. Hoşça kalın, *au revoir*. Uğrayacak daha on yerim var, Tanrım, dünya ne kadar eğlenceli!”

Volkov bir anda kayboldu.

‘Bir günde on ziyaret, vah zavallı adam!’ diye düşündü Oblomov. ‘Ne hayat!’ Omuzlarını kuvvetlice silkti. ‘Buna can mı dayanır? Niçin kendini böyle paralayıp helak ediyor? Tabii ki arada bir tiyatroya gitmek de, Lidya gibi bir kıza âşık olmak da fena şeyler değil... Ayrıca Lidya sevimli bir kız. Onunla köyde çiçek toplamak, sandal gezisi yapmak çok hoş! Fakat bir günde on kapıya uğramak! Zavalıcılık!’ Oblomov bunları düşünerek yatış şeklini değiştirdi, sırtüstü uzandı. Bir yandan da, kendisi bu tür boş heves ve hayallere kapılmadığı, sokaklarda sürmediği, kendi insanlık onurunu ve huzurunu koruyarak yatağında uzanıp yattığı için mutluluk duyuyordu.

Oblomov’un düşüncelerini, çalan kapı zili kesti.

Yeni bir misafir girdi içeriye.

Düğmeleri armalı, koyu yeşil frak giymiş** bir adamdı; hülyalı bir gülümsemenin yayıldığı yıpranmış, sinekkaydı tıraşlı yüzünü koyu

* (Fr.) Bağ, şerit, kaytan. –çev.

** O dönemde bakanlıklarda çalışan memurların tipik kıyafeti tasvir edilmektedir. –çev.

favorileri her iki taraftan eşitçe çevreliyordu. Yorgun gözlerinden sakin ve uyanık bir ifade okunuyordu.

Oblomov neşeli bir şekilde:

“Merhaba, Sudbinskiy!” dedi. “Nihayet eski mesai arkadaşını güç bela da olsa görmeye gelebildin. Bana yaklaşma, yaklaşma! Soğuktan geliyorsun.”

“Merhaba, İvan İlyiç!” dedi misafir. “Çoktan beri sana gelmeye niyetleniyordum, fakat bizim ne kadar çetin bir görev yaptığımızı biliyorsun. Bak işte, rapor yazmak için bir bavul dolusu evrak götürüyorum. Ulağa, dairede bana bir şey sormak isteyen biri çıkarsa, doğrudan buraya gelip haber vermesini söyledim. İnsan kendine ayıracak bir dakikacık zaman bulamıyor.”

“Bu saatte daireye mi gidiyorsun? Niye böyle geç?” diye sordu Oblomov. “Sen saat ondan itibaren orada olurdun...”

“Evet, olurdum. Ama şimdi işler değişti, saat on ikide araba ile gidiyorum,” dedi Sudbinskiy. ‘Araba’ sözcüğünü üzerine basarak söylemişti.

“Ha! Tahmin ettim,” dedi Oblomov. “Şube müdürü olmuşsun. Terfi edeli çok oldu mu?”

Sudbinskiy başını anlamlı biçimde sallayarak:

“Paskalyadan beri,” dedi. “Fakat işler çok yoğun, korkunç! Saat sekizden on ikiye kadar evde, on ikiden akşam beşe kadar kalemde,* akşam tekrar evde çalışıyorum. İnsan yüzü görmüyorum.”

“Hımm! Şube müdürü oldun, demek öyle! Kutlarım. İşte! Biz seninle kalemde küçük memur olarak çalıştık. Kanımca, seneye müşavirliğe** atlarsın.”

“Nereye atlıyorsun? Allah iyiliğini versin! Ondan önce bu yıl Taç nişanı*** almam gerek; üstün hizmetimden dolayı bir madalya vereceklerini sanıyorum. Kısa zaman önce yeni göreve terfi ettim, iki yıl üst üste terfi alamazsın ya!”

“Öğle yemeğine gel de yeni görevine kadeh kaldıralım,” dedi Oblomov.

* Kantselyariya: Elçilik ve bakanlıklarda yazı işleri şubesi, kalem, kançılırya. –cev.

** Statskiy sovyetnik: 14 basamaklı çarlık bareminde üstten 5. basamağa denk gelen, şube müdürlerine, vali yardımcılara vb. verilen unvan, müşavir. –cev.

*** Kutsal Anna Nişanı kastedilmektedir. –cev.

“Hayır, bugün genel müdür yardımcısıyla yemek yiyeceğim. Perşembeye kadar rapor hazırlamam lazım, cehennem azabı bir iş! Valiliklerden gelen bilgilere güvenemiyorsun, listeleri kendin kontrol etmen gerekiyor. Foma Fomiç çok evhamlı biri, her şeyi kendi yapmak istiyor. Bugün öğle yemeğinden sonra onunla oturup çalışacağız.”

Oblomov kuşkuyla:

“Ne? Öğle yemeğinden sonra mı?” diye sordu.

“Ya ne sanıyorsun? Biraz erken kaçıp Yekateringof’a gezmeye gidebilirsem şanslıyım. Evet, sana sormaya geldim, gezmeye benimle gelirmisin? Gelirsen, uğrar alırım.”

Oblomov yüzünü buruşturarak:

“Biraz keyifsizim, gelemem,” dedi. “Ayrıca çok da işim var... Hayır, gelemem.”

“Çok yazık!” dedi Sudbinskiy. “Güzel de bir gün! Biraz temiz hava almak için bugünden başka vaktim yok.”

“Ee, başka yeni haber var mı dairede?” diye sordu.

“Pek çok değişiklik yapılıyor. Mektupların sonunda artık ‘Hürmetkâr kulunuz’ yerine ‘Temin ederim ki’, ‘Emin olunuz ki’ yazılacak. Sicil kayıtlarının iki nüsha olması artık istenmeyecek. Şubemize üç yeni bölüm ve özel görevler için iki memur kadrosu eklendi. Bizim komiteyi lağvettiler... Buna benzer bir sürü değişiklik işte!”

“Ha, eski arkadaşlardan ne haber?”

“Şimdilik yeni bir şey yok! Svinkin bir evrak dosyasını kaybetti.”

Eski günlerin alışkanlığıyla korkuya kapılan Oblomov titreşerek sesle: “Gerçekten mi? Peki, müdür ne yaptı?” diye sordu.

“Dosya ortaya çıkana kadar ikramiyelerinin ödenmeyeceğini söyledi. Önemli bir dosya, ‘cezalar’ ile ilgili!” diyen Sudbinskiy, “Müdür, onun bunu kasten yaptığını düşünüyor,” diye fısıldadı.

“Bu imkânsız!” dedi Oblomov.

Sudbinskiy, Svinkin’den yana bir tavır takınarak, ağırbaşlılıkla:

“Hayır, hayır, bence de yapamaz! Haksızlık yapılıyor,” diye onayladı Oblomov’u. “Fakat Svinkin havai, dağınık kafalı biri. Bazen senin önüne öyle hesaplar, bilançolar getiriyor ki, şeytan işin içinden çıkamaz! Tüm bilgileri, raporları birbirine karıştırıyor. Başıma çok dert açtı, fakat böyle bir şeye karışacak gibi bir halini görmedim...”

Bunu yapmamıştır, hayır, hayır! Dosya kıyıda köşede kalmıştır, bir gün bulunur.”

“Demek böyle, hep iş güç! Durmadan çalışıyorsun.”

“Korkunç! Korkunç! Diğer yandan, tabii, Foma Fomiç gibi biriyle çalışmak hoş bir şey. İyi çalışanı mutlaka ödüllendiriyor, iş yapmayanı bile unutmuyor. Terfi ya da madalya alma zamanı gelenlerin yazılarını vaktinde yazarak yukarıya sunuyor, terfi ve nişan alma zamanı gelmeyenlere ikramiye veriyor...”

“Sen ne kadar alıyorsun?”

“Çok değil. Bin iki yüz maaş, yedi yüz elli yemek, altı yüz konut, dokuz yüz yardım, beş yüz seyahat parası ve bin rubleye kadar da ikramiye alıyorum.”

Oblomov yattığı yerden sıçrayarak:

“Vay anasını!” dedi. “Sesin mi güzel, nedir? Âdeta bir İtalyan opera sanatçısı kadar kazanıyorsun!”

“Benimkisi bir şey değil! Sen asıl Peresvetov’un kine bak! Ek maaş alıyor, üstelik benden daha az iş yapıyor ve hiçbir şeyden anlamıyor. Ama tabii benim kadar itibarı yok.” Bakışlarını yere çevirerek ekledi: “Beni çok takdir ediyorlar, geçenlerde bakan benim için ‘Bakanlığın pırlantası!’ dedi.”

“Aslanım be!” dedi Oblomov. “Fakat böyle sekizden on ikiye, on ikiden beşe, sonra akşam da evde çalışmak! Vay ki vay!”

Oblomov başını salladı.

Sudbinskiy:

“Dairede çalışmasaydım sanki ne iş yapacaktım?” dedi.

“Çok şey... Yazardın, okurdun.”

“Zaten şu anda da sadece bunları yapıyorum, yazıp okuyorum.”

“Onu demiyorum, yayın yapardın...”

Sudbinskiy karşı çıkarak:

“Herkes yazar olamaz ki... İşte, sen de bir şey yazmıyorsun,” dedi.

Oblomov iç geçirerek:

“Fakat ben yurtluğumla uğraşıyorum,” dedi. “Kafamda yeni bir plan var, birçok yenilik yapacağım. Çok iş var, kıvranıyorum... Sen kendin için değil, başkaları için çalışıyorsun.”

“Eh, ne yaparsın! Madem para alıyoruz, çalışmamız lazım! Yazın dinlenirim; Foma Fomiç bana iş seyahati ayarlamaya söz verdi. Bu seyahatte bana beş at için ödenek,* günlük üç ruble harcırah ve ayrıca da ikramiye ödeyecekler...”

Oblomov imrenerek:

“Çarçur edilecek paraları varmış!” dedi, iç geçirdi ve düşünceye daldı.

“Paraya ihtiyacım var, sonbaharda evleniyorum,” diye ekledi Sudbinskiy.

Oblomov içtenlikle:

“Ne diyorsun!” dedi. “Gerçekten mi? Kiminle?”

“Şaka yapmıyorum, Muraşin’lerin kızıyla evleniyorum. Daça komşusuyuz, hani hatırlar mısın, bende çay içmiştin. Sanıyorum o zaman sen onu görmüştün.”

“Hayır, hatırlamıyorum! Nasıl, güzel mi?” diye sordu Oblomov.

“Evet, sevimli bir kız. Eğer arzu edersen, birlikte onlara yemeğe gidebiliriz.”

Oblomov karar veremeyerek:

“Evet... Olur, yalnız...” dedi.

“Gelecek hafta,” dedi Sudbinskiy.

Oblomov sevinerek:

“Olur, olur, haftaya,” dedi. “Yeni elbiselerim henüz hazır değil. Nasıl, iyi bir kısmet mi bari, talihinden memnun musun?”

“Evet, babası aktif müsteşar.** Bize on bin ruble verecek. Oturdukları on iki odalı ev devlet lojmanı, yarısında biz oturacağız. Mobilya, ısıtma, aydınlatma hepsi devletten. Hiç de fena değil!”

“Gayet iyi, daha ne olsun!” dedi Oblomov ve imrenerek “Şanslı Sudbinskiy!” diye ekledi.

“Düğünde sağdıçım olmanı teklif ediyorum, İlya İlyiç, unutma!”

“Elbette, mutlaka!” dedi Oblomov. “Ya Kuznetsov, Vasilyev, Mahov’dan ne haber?”

* Devlet memurları iş seyahatine çıktıklarında kendilerine, yolda posta istasyonlarından at ve araba ya da kızak kiralamaları için ödenek verilirdi. –çev.

** *Deysvitelniy statskiy sovyetnik*: Baremin üstten 4. basamağına denk gelen, mirasla geçebilir türden soyluluk unvanı sağlayan rütbe ve görev, müsteşar. –çev.

“Kuznetsov çoktan evlendi. Mahov benden boşalan göreve geldi, Vasilyev’i Polonya’ya gönderdiler. İvan Petroviç’e Vladimir nişanı verdiler, Oleşkin’i artık ‘zatiâllileri’* diye selamlıyorlar.”

“O iyi bir insan!” dedi Oblomov.

“Evet, iyidir. Hak ediyor.”

“İyi kalpli, yumuşak, sakın yaradılışlı biri,” dedi Oblomov.

“Ve o kadar yardımsever ki...” diye ekledi Sudbinskiy. “Göze girmeye, öne çıkmaya çalışmak, başkalarına zarar vermek, çelme takmak gibi şeyler onda yoktur... Herkes için yapabileceği her şeyi yapar.”

“Harika insan!” diye onayladı Oblomov. “Hatırlıyorum, evrakta hata yaptığımızda, bir şey atladığımızda, tezkerede yanlış yasaya ya da karara referans verdiğimizde hiçbir şey söylemez, yalnızca, evrakı başka birine yeniden yazdırırdı. Dört dörtlük bir insandı!”

“Bizim Semyon Semyoniç’e gelince, onun iflah olacağı yok!” dedi Sudbinskiy. “Yalnızca göz boyamada, kafa karıştırmada usta! Geçenlerde ne yaptı dersiniz? Vilayetten, genel müdürlüğe ait bütün binaların yanına hırsızlığa karşı birer köpek kulübesi yapılmasıyla ilgili bir yazı geldi. Bilgili, dürüst, becerikli bir adam olan mimarımız kulübe için makul bir maliyet çıkardı. Bu maliyeti yüksek bulan Semyon Semyoniç köpek kulübesi kaçs çıkar diye araştırma yapmaya başladı. Sonunda bir yerlerden otuz kapık daha düşük bir teklif bulmuş. Derhal raporla bildirmiş...”

Kapı zili bir kez daha çaldı.

“Hoşça kal,” dedi Sudbinskiy. “Çeneye daldım, dairede bana ihtiyaçları olabilir...”

“Biraz daha otur,” diyerek onu alıkoymak istedi Oblomov. “Bu arada sana akıl danışacağım, başımda iki dert var...”

Sudbinskiy ayrılırken:

“Hayır, hayır, önümüzdeki günlerde yine uğrarım,” dedi.

Onun ardından bakan Oblomov:

‘Batmışsın sen sevgili dostum, boğazına kadar batmışsın,’ diye içinden geçirdi. ‘Dış dünyada olup bitenlere karşı kör, sağır ve dilsiz

* *Yevo prevoshoditelstvo*: Baremin 3. ve 4. basamağına yükselmiş bürokratlara ve eşlerine hitap ve selam verme şekli. –çev.

olmuşsun. Fakat büyük adam olacak, zamanla büyük işler çevirecek, bürokrasinin tepelerine tırmanacak... Bizde buna da kariyer yapmak diyorlar. Fakat bu tür bir kariyer için ‘insan’a ne gerek var? İnsanın zekâsı, iradesi, duyguları bu işte neye yarayacak? Bunlar lüks! Bu adam ömrünü geçirecek ve ruhunda çok şey, pek çok şey hiç uyanmadan, canlanmadan öyle kalacak! Oysa on ikiden akşam beşe kalemde, sekizden on ikiye kadar da evde çalışıyor, bedbaht adam!’

Oblomov gündüz saat dokuzdan üçe, yine akşam saat sekizden dokuza divanında uzanıp yatabileceğini düşünerek içinde huzur dolu bir sevinç duyuyordu; rapor hazırlama, evrak yazma külfetine katlanmak zorunda olmadığı, duygularına ve hayal gücüne geniş bir özgürlük alanı bulabildiği için göğsü kabarıyordu.

Filozofça düşüncelere dalan Oblomov, yatağının ucunda duran, yüzü orman gibi gür favorileri, bıyığı ve keçi sakalıyla büsbütün kaplanmış, incecik esmer adamı fark etmedi bile. Giyim kuşamında binlinçli bir özensizlik vardı.

“Merhaba, İlya İlyiç!”

“Merhaba, Penkin! Yaklaşma, yaklaşma, soğuktan geliyorsun!” dedi Oblomov.

“Ah, acayip adam! Hep aynı, yine o iflah olmaz, gamsız tembel!”

“Gamsız, ha!” dedi Oblomov. “Durun, size kâhyanın mektubunu göstereyim hemen! Ben gece gündüz kafa patlatıyorum, sizse gamsız diyorsunuz. Nereden böyle?”

“Kitapçıdan geliyorum, dergilerin çıkıp çıkmadığını öğrenmek için gittim. Makalemi okudunuz mu?”

“Hayır.”

“Göndereyim, okuyun.”

Oblomov, ağzını bir karış açarak esnedi:

“Ne üstüne?” diye sordu.

“Ticaret, kadının özgürleşmesi, bize kismet olan şu harikulade nisan günleri ve yangın söndürmeyle ilgili yeni bir icat üstüne. Bu makaleyi nasıl okumazsınız? Bütün günlük hayatımız orada anlatılıyor. Her şeyden önce ben edebiyattaki realist akımdan yana mücadele veriyorum.”

“İşin başından aşkın olmalı?” diye sordu Oblomov.

“Evet, öyle. Her hafta gazeteye iki makale gönderiyorum, edebiyat eleştirileri yazıyorum. Bir de yeni bir hikâye bitirdim.”

“Konusu ne?”

“Kasabanın birinde belediye başkanının esnafın ağzını burnunu nasıl dağıttığını anlatıyor.”

“Evet, gerçekten de realist akıma giriyormuş,” dedi Oblomov.

Bu sözden memnun kalan edebiyatçı*:

“Öyle değil mi?” diye onayladı. “Hikâyede şöyle bir fikir işliyorum ve bunun yeni, cesurca bir fikir olduğundan eminim. Olay yerinden geçen biri dayak olayını görmüş ve valiyle görüşmesinde şikâyetle bulunmuş. Vali, o kasabaya başka bir görev için giden memura bu olayı da araştırmasını ve belediye başkanının kişiliği ve davranışları hakkında bilgi toplamasını emretmiş. Memur, yerel ticaret üstüne bilgi toplamak bahanesiyle esnafı toplamış ve bu arada olayla ilgili sorular da sormuş. Esnaf ne yapmış dersiniz? Yerlere kadar eğilip memuru selamlayarak gülüşmüşler ve belediye başkanını öve öve bitirememişler. Memur dolaylı yollardan soruşturmuş; ticaret erbabının müthiş düzenbaz ve ahlaksız olduğunu, bozuk mal sattığını, malı eksik tarttığını, devleti bile kazıkladığını, dolayısıyla bu dayacağı hak ettiğini öğrenmiş...”

“Demek ki belediye başkanının dayacağı, hikâyende eski trajedilerdeki *fatum*, kader rolünü oynuyor,” dedi Oblomov.

Penkin Oblomov’un lâfını âdeta havada yakalayarak:

“İşte, tam da bu!” dedi. “Sizin müthiş bir sezginiz var İlya İlyiç, keşke siz de yazsaydınız... Böylece aynı anda hem belediye başkanının keyfi yönetimini, hem de ayaktakımındaki ahlak bozukluğunu göstermeyi başarıyor, ayrıca emir kulu küçük memurların çalışma biçimlerinin ne kadar etkinlikten uzak olduğunu ve sert fakat yasal önlemlerin alınması zorunluluğunu gösteriyorum... Bu, oldukça yeni bir fikir, değil mi?”

“Evet öyle, özellikle de benim için,” dedi Oblomov. “O kadar az okuyorum ki...”

* Penkin karakteri, romanda, 1850’lerde Rusya’da yaygınlık kazanan *obliçitelnyy* (suçlayıcı, foyasını meydana çıkarıcı) edebiyat denen akımı temsil etmektedir. Kaba slogana, sansasyon ve ajitasyona dayalı düzen karşıtı bu akım ilk başlarda gerçek ilerici demokratik hareketin gelişimine yardımcı olmuşsa da sonraları ona zarar vermeye başlamıştır. –çev.

“Gerçekten de odanızda hiç kitap görünmüyor. Fakat yakında, ‘Rüşvetçinin kötü yola düşmüş kadına aşkı’ diye, koşuk sayılabilecek, fevkalâde güzel bir manzum eser çıkıyor, yalvarırım size, onu okuyun. Yazarın kim olduğunu söyleyemem, henüz bu bir sır!”

“Ne varmış ki içinde?”

“Toplumsal hayatımızın tüm işleyiş mekanizması; hem de şairane renklerle gözler önüne seriliyor. Düzenegün her yayına dokunuluyor, toplumsal merdivenin her basamağı birer birer ele alınıyor. Yazar, yüksek mevkideki iradesiz fakat kötü niyetli yöneticiyi, çevresine çöreklenerek onu aldatan rüşvetçi bürokrat sürüsünü toplayıp mahkeme tribününe çıkarıyor; Fransız, Alman, Fin, Eston ve diğer milletlerden kötü yola düşmüş her cins kadın mercek altına alınarak inceleniyor. Her şey, ama her şey öylesine şaşırtıcı, öylesine heyecan verici bir gerçeklikle anlatılmış ki... Eserden bazı alıntılar duydum, çok büyük bir yazar! Dante, Shakespeare havası hissediliyor...”

Yatağında doğrulan Oblomov hayretle:

“Amma da abarttınız, ha!” dedi.

Penkin gerçekten ileri gittiğini anlayarak hemen sesini kesti. Sonra sakince:

“İyisi mi, siz kendiniz okuyup görün,” dedi.

“Hayır Penkin, okuyamam.”

“Nedenmiş? Bu eser büyük gürültü koparacak, daha şimdiden herkes onu konuşuyor!”

“Bırak konuşsunlar! Bazı insanların konuşmaktan başka yapacak şeyleri yok! Hayattaki görevleri bu!” dedi Oblomov.

“Bari sırf meraktan okuyuverin onu.”

“O kitapta bilmediğim ne var sanki? Bu kitapları niçin yazarlar ki? Yalnızca kendilerini eğlendirmek için herhalde.”

“Gerçekliğe büyük bir sadakatle yazıyorlar!” dedi Penkin. “Eğlendirici derecede aslının aynısı! Âdeta canlı portre! Kimi yazarlarsa yazsınlar, bir tüccarı, memuru, subayı, karakol polisini, fark etmez, neredeyse onları kitaba canlı canlı basıyorlar!”

“Fakat bu yazarlar niçin böyle çırpınıp duruyor?” diye sordu Oblomov. “Herhangi bir kimseyi seçiyor ve tıpatıp resmini yapıyorlar; bunun neresi eğlenceli? Hayat bunun neresinde? Ne kavrayış ve ızan,

ne sevgi ve şefkat, ne de sizin insanlık diye adlandırdığınız o şeyden eser var! Yalnızca kibirlilik, o kadar! Tasvir ettikleri hırsızları, fahişeleri, tıpkı onları sokakta yakalayıp hapse atar gibi kitaplarının içine atıyorlar. Hikâyelerinde ‘gizli gözyaşları’na asla rastlamazsın, sadece görünürdekini, kaba saba kahkahayı ve kötülüğü görürsün...”

“Daha başka ne istiyorsunuz?” dedi Penkin. “Kendiniz de gayet güzel ifade ettiniz; bu köpüren öfke, kötülüğün üzerine hınçla hücum, alçalmış, ahlaksız insanın yüzüne karşı aşağılayıcı, alaycı bir gülüş... İşte bu anlayışta bunların hepsi var!”

Ansızın parlayan Oblomov:

“Hayır, hepsi yok,” dedi. “Hırsız, kötü yola düşmüş kadını, kendini beğenmiş budalayı resmedin, anlatın, ama bunların birer insan olduklarını da unutmayın! İnsanlık nerede?” Homurdanır gibi söylendi: “Siz yazarlar sadece kafanızla yazmak istiyorsunuz; düşünce için, fikir için kalbe gerek yok sanıyorsunuz! Hayır, fikirleri dölleyen, çoğaltan şey sevgidir! Yerden kaldırmak için düşen insana elinizi uzatın ya da zaten mahvolmuşsa onun için acı gözyaşları dökün, ama asla onunla alay etmeyin! Onu sevin, onda kendinizi görün ve ona kendinize davrandığınız gibi davranın! İşte o zaman sizi okumaya başlayacak ve önünüzde eğileceğim!” diyerek yeniden rahatça divana uzandı. “Yazarlar hırsızları, düşmüş kadınları tasvir ediyor, anlatıyor,” diye devam etti Oblomov, “ama insanı unutuyorlar ya da anlatmaya kalemlerinin gücü yetmiyor. Burada hangi sanattan, hangi şairane renklerden söz ediyorsunuz? Ahlaksızlığın, pisliğin buyurun foyasını ortaya çıkarın, ama şiirsellik iddiasında bulunmayın!”

“Çevremizde her şeyin büyük bir karmaşa ve değişim içinde olduğu bir zamanda, bizlerden, oturup doğa tasvirleri yapmamızı, gülleri, bülbülleri ya da sabah ayazını resmetmemizi istiyorsunuz, öyle mi?” dedi Penkin. “Bizim ihtiyacımız olan tek şey toplumun çıplak fizyolojisini ortaya çıkarmaktır, bugün şarkı söyleyecek gün değildir!”

“İnsanı, insanı verin bana!” dedi Oblomov. “Onu sevin!”

Penkin heyecanlanarak:

“Tefeciye, riyakâr softayı, hırsız ya da dar kafalı bürokrati sevmek, ha!” dedi. “Kulağınız söylediğinizi duyuyor mu sizin? Edebiyatla ilgilenmediğiniz çok belli oluyor. Hayır, onları cezalandırmak, sivil hayattan ve toplumdan kovmak lazım!”

Ayağa fırlayarak Penkin'in karşısına dikilen Oblomov vahiy gelmiş gibi aniden:

"Sivil hayattan kovmak, ha!" dedi. "Bu söylediğiniz şey, işe yaramaz, kırık toprak kapta başlangıçta yüce bir cevherin bulunduğu, bozulmuş, düşmüş insanın yine de insan sayıldığı ve onun sen olduğun gerçeğini unuttuğunuz anlamına gelir. Kovmak ha! Peki, onu insanlık arenasından, doğanın bağrından, Tanrının rahmetinden nasıl kovacaksınız?" Oblomov bu sözleri neredeyse bağırarak söylemişti ve gözleri alev alev parılıyordu.

Şaşıрма sırası bu kez Penkin'e gelmişti:

"Şimdi de siz abarttınız!" dedi Oblomov'a.

Oblomov da işi büyüttüğünü anladı, birdenbire sustu, bir iki dakika ayakta durduktan sonra yavaşça divana uzandı.

Her ikisi de sessizliğe gömüldü.

"Neler okuyorsunuz?" diye sordu Penkin.

"Ben mi? Daha çok yolculuk üzerine olan şeyler..."

Yeniden sessizlik oldu.

"Şu koşuk çıktığında okuyacak mısınız? Ben size getiririm," diye sordu Penkin.

Oblomov başıyla hayır anlamında işarete bulundu.

"O zaman size kendi hikâyemi göndereyim."

Oblomov 'olur' anlamında bir baş işareti yaptı.

Penkin:

"Matbaaya geç kalıyorum, gitmem gerek!" dedi. "Size neden uğradım biliyor musunuz? Birlikte Yekateringof'a gidelim diye öneride bulunmak istedim. Kaleskam var. Şenlik üzerine bir yazı yazmalıyım. Olup bitenleri birlikte izleriz, benim kaçırdıklarımı siz bana söylersiniz. Neşeli olur! Gidelim..."

"Hayır, biraz rahatsızım," dedi Oblomov. Yüzünü buruşturarak battaniyeyi üzerine çekti. "Rutubetten korkuyorum, etraf daha kurumadı. Ama siz bana bugün yemeğe gelin, sohbet ederiz... Başımda iki dert var..."

"Hayır, bizim editörlerle bugün St. George lokantasında toplanıyoruz, oradan Yekateringof'taki şenliğe gideceğiz. Gece yazımı yazmam ve sabah olmadan matbaaya göndermem gerek. Hoşça kalın!"

“Güle güle, Penkin.”

‘Gece yazı yazmak ha!’ diye düşündü Oblomov. ‘Peki, ne zaman uyuyacak? Herhalde yılda beş bin ruble kazanıyordur. Ekmek parası! Fakat böyle durmadan yazmak, düşünceni, ruhunu ıvır zıvır şeylere harcamak, görüşünü değiştirmek, aklını ve hayallerini satmak, mizacını zorlamak, hep telaş, heyecan, öfke içinde olmak, rahat yüzü görmemek, boyuna şuraya buraya koşup durmak... Ve hep yazacaksın, teker gibi, makine gibi durmadan, dinlenmeden, yarın da, öbür gün de yazacaksın! Bayram gelecek, yaz gelecek ama sen hâlâ yazacaksın! Peki, bu adam ne zaman yazmayı bırakacak ve dinlenecek? Bahtsız!’ Oblomov başını çevirip yazı masasına baktı; masanın üzeri bomboştu, hokkadaki mürekkep çoktan kurumuş, kalem de kaybolmuştu. Yeni doğmuş bebek gibi tasasız, gamsız uzanıp yattığına, binbir işle uğraşıp kendini parçalamadığına, bir şey satmak zorunda kalmadığına şükretti! Birdenbire ‘Ya kahyânın mektubu, ya taşınma işi!’ diye hatırlayarak düşünceye daldı.

Kapı zili bir kez daha çaldı.

Oblomov yeni ziyaretçinin kim olduğunu merak ederek:

“Bugün ne oldu böyle, kabul günüm mü?” diye söylendi.

İçeriye yaşı hemen anlaşılmayan ve görünüşü, yüzü zor tarif edilebilir bir adam girdi. Ömrün belli bir çağında insanın yaşını kestirmek zordur ya, yeni ziyaretçi işte o dönemini yaşıyordu. Adam yakışıklı da değildi çirkin de, uzun boylu da değildi kısa da, sarışın da değildi esmer de. Tabiat ona güzel ya da çirkin olsun, göze çarpan, kolay fark edilir hiçbir bir özellik bahşetmemişti. Kimi onu İvan İvanıç, kimi İvan Vasilyiç, kimi de İvan Mihayliç diye çağırırdı. Soyadını da karıştırmırlardı; bazıları onun soyadını İvanov, bazıları Vasilyev, diğer birileri Andreyev ya da Alekseyev olarak bilirdi. Onu ilk kez gören bir yabancı ismini öğrendiğinde hemen o anda unutturdu, yüzünü, ne söylediğini de hatırlamazdı. Varlığı, içinde bulunduğu topluluğa bir şey kazandırmadığı gibi yokluğu da bir şey kaybettirmezdi. Nasıl görünüşünde ayırt edici bir özelliği yoksa, zekâsında da herhangi bir kıvraklık, özgünlük ya da başka bir nitelik yoktu. Belki gördüklerini ve duyduklarını anlatarak çevresindekileri en azından meşgul edebilirdi, fakat gel gör ki hiçbir yere gitmiyordu, doğduğu Petersburg’un

dışına çıkmamıştı. Dolayısıyla, onun görüp duyduğu şeyleri zaten herkes biliyordu.

Böyle bir insan sempatik olabilir mi? Sever mi? Nefret edip acı çeker mi? Herhalde sever de, nefret de eder, acı da çeker, zira hiç kimse bu duygulardan muaf tutulmamıştır. Fakat bu adam bir şekilde herkesi sevmenin bir yolunu, yöntemini bulmuştu. Öyle insanlar vardır ki, ne yaparsan yap onlarda herhangi bir düşmanca tavır, öç alma ya da benzeri bir duygu yaratamazsın. İstedğin kötülüğü yap yine gelir senin gözüne girmeye çalışırlar. Haklarını yememek için şunu da belirtelim ki, eğer aşk derece ile ölçülebilseydi, onlarınki hiçbir zaman yüksek derecelere ulaşmazdı. Bu tür insanlar hakkında, genellikle, herkesi sevdikleri için onların iyi insan oldukları söylense de, işin aslı, onlar hiçbir zaman sevmezler; sadece, kötü olmadıkları için iyidirler! Böyle bir adamın yanında eğer başkaları dilenciye sadaka verirse o da yarım kapık atar, tersine dilenciye söver, onu kovar ya da onunla alay ederlerse o da aynısını yapar.

Yeni ziyaretçi zengin sayılmazdı, fakat tam yoksul da değildi, çünkü ondan yoksul sürüyle insan vardı. Yılda üç yüz ruble civarında geliri vardı. Bundan başka, küçük memur olarak çalışıyor ve ufak bir maaş alıyordu. İhtiyaç içinde değildi, başkalarından borç almaz, ondan borç para istemek de kimsenin aklından geçmezdi. Dairede sürekli yaptığı özel bir görevi, işi yoktu, çünkü mesai arkadaşları ve müdürleri bir türlü onun neyi iyi, neyi kötü yaptığını, neye kabiliyeti olduğunu keşfedememişlerdi. Kendisine şu ya da bu işi yap dendiğinde işi o şekilde yapardı ki, müdürü, her seferinde, yapılan iş hakkında fikir belirtmekte zorlanır, önüne konan kâğıda bakar, okur, evirir çevirir, sadece, “Bırakın, ben daha sonra bakarım... Aşağı yukarı olması gerektiği gibi olmuş!” derdi. Yüzünde hiçbir zaman herhangi bir kaygı izi ya da o anda kendi kendisiyle konuştuğunu gösteren, hayallerle meşgul bir ifade göremezdiniz. Yine, onun herhangi bir nesneye ilgi göstererek dikkatle incelediği, merakla baktığı görülmemiştir.

Sokakta bir tanıdığı ona rastlasa ve nereye gittiğini sorsa, ya daireye veya mağazaya gidiyorum ya da arkadaşımı geçireceğim, derdi. Tanıdığı eğer ona, hadi canım boş ver, en iyisi sen benimle gel, postaneye veya terziye uğralalım ya da biraz dolaşalım, dese o kendi işini

bırakır, tanıdığına takılarak postaneye, terziye gider ya da kendi gideceği yere ters yönde tanıdığı ile birlikte yürürdü. Bu dünyaya gelişini annesi dışında bir kimsenin fark etmiş olması şüpheliydi, yaşarken de onu fark eden çok az kişi vardı ve dünyadan giderken de herhalde kimse fark etmeyecekti. Kimse onu sormayacak, ona acımayacak ve kimse ölümüne sevinmeyecekti. Ne dostu, ne de düşmanı vardı, fakat tanıdığı yığınlardı. Belki cenaze alayı oradan geçen birinin dikkatini çekecek, bu silik kişilik hayatında ilk kez bu yolcu tarafından yere kadar eğilerek saygıyla selamlanacaktı. Hatta belki de başka meraklı biri cenaze alayının önüne koşarak ölenin kim olduğunu soracak ve adını hemen oracıkta unutacaktı.

Bu Alekseyev, Vasilyev, Andreyev ya da adı her ne ise, bütünüyle, insan yığınlarının bir tür yarım, kişiliksiz bir iması, onun boğuk bir yankısı, donuk bir yansıması idi. Zahar ahbablarıyla avlu kapısında ya da bakkalda sohbet ederken efendisine gelen ziyaretçilerin tümüyle ilgili değişik kişisel özellikler bulup açık yüreklilikle anlatırdı. Fakat sıra buna... –neyse Alekseyev olsun adı– gelince uzun uzun düşünür, bu kişinin dış görünüşü, hareketleri ya da karakteriyle ilgili tutunabileceği, göze çarpan bir özellik yakalamaya çalışır, fakat sonunda vazgeçer, elini sallayarak “Kara kuru, çirkinin biri!” derdi.

Oblomov misafirini karşılayarak:

“A! Siz misiniz, Alekseyev?” dedi. “Merhaba, nereden böyle? Bana yaklaşma, yaklaşma, elimi uzatmayacağım. Soğuktan geliyorsunuz.”

“Ne diyorsunuz? Soğuk yok ki!” dedi Alekseyev. “Bugün size gelmeyi düşünmüyordum. Yolda Ovçinin’e rastladım, beni alıp evlerine getirdi. Sizi almaya geldim, İlya İlyiç.”

“Nereye götürmek için?”

“Ovçinin’e gidelim. Matvey Andreyiç Alyanov, Kazimir Albertiç Phaylo, Vasili Sevastyanıç Kolımyagin de orada.”

“Niçin orada toplanmışlar, benden ne istiyorlar?”

“Ovçinin sizi öğle yemeğine çağırıyor.”

Oblomov inişsiz çıkışsız bir tonla:

“Hımm! Yemeğe...” diye tekrarladı.

“Daha sonra hepsi birlikte Yekateringof’a gidecekler. Size kaleska kiralamanızı söylememi istediler.”

“Orada ne yapacağız?”

“Ne mi? Bugün orada şenlik düzenleniyor. Yoksa bilmiyor musunuz? Bugün 1 Mayıs!”

“Biraz oturun, düşünürüz.”

“Kalkınız! Daha giyinmemişsiniz de!”

“Biraz bekleyin, daha erken.”

“Nasıl erken! Saat on ikide orada olmanızı rica ettiler. Yemeğe biraz erken, saat ikide oturalım, ardından da şenliğe gideriz! Çabuk olalım, sizi giydirmelerini söyleyeyim mi?”

“Ne giyinmesinden bahsediyorsunuz? Daha yüzümü yıkamadım.”

“O halde yıkayın yüzünüzü!”

Alekseyev odanın içinde bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı, sonra daha önce belki bin kez gördüğü resmin önünde durdu. Pencereden dışarıya şöyle bir göz attı. Raftan bir şey aldı, elinde evirip çevirdi, dört bir yanına baktıktan sonra yerine koydu. Isık çalarak yeniden odada gezindi. Tüm bunları Oblomov’un kalkıp yıkanması-na engel olmamak için yapıyordu. Bu şekilde on dakika geçti.

Alekseyev ansızın Oblomov’a:

“Ne yapıyorsunuz böyle?” diye sordu.

“Ne mi?”

“Hâlâ yataktasınız.”

“Kalkmak mı gerek yoksa?”

“Tabii ki... Bizi bekliyorlar. Gitmek istediğinizi söylediniz ya!”

“Nereye gidecekmışim? Hiçbir yere gitmeye niyetim yok!”

“Yapmayın İlya İlyiç, az önce Ovçinin’e yemeğe, sonra da Yekateringof’a gidelim diye konuşmadık mı?”

Oblomov tembel tembel:

“Ben ha! Bu rutubetli havada!” dedi. “Orada görülecek ne var? Hem, yağmur yağacağı benziyor, hava kapalı!”

“Gökte bir tek bulut yok, ama siz yağmurdan söz ediyorsunuz. Havanın bulutlu gözükmesi sizin pencerelerin çok uzun zamandan beri yıkanmamasından! Camların üzerindeki şu toza, kire bakın! Gün ışığı görünmüyor. Üstelik perdenin biri de hemen hemen kapalı.”

“Evet, git de bunu Zahar’a söyle bakalım! Hemen gündelikçi kiralamaya, beni bütün bir gün evden atmaya kalkar!”

Oblomov düşünceye daldı, Alekseyev ise masanın başına oturmuş parmaklarıyla tempo tutuyor, dalgın dalgın duvarlara ve tavana bakıyordu.

Alekseyev üç beş dakika bekledikten sonra:

“Ee, ne yapıyoruz?” diye sordu. “Giyinecek misiniz yoksa böyle mi kalacaksınız?”

“Ne olacak?”

“Yekateringof’a gitmiyor muyuz?”

Canı sıkılan Oblomov:

“Doğrusu, bu Yekateringof meselesine takılıp kaldınız!” dedi. “Burada oturmak hoşunuza gitmiyor mu? Oda soğuk ya da kötü mü kokuyor ki, durmadan gözünüz dışarıda?”

“Hayır! Burada her zaman kendimi rahat hissediyorum, memnunum!” dedi Alekseyev.

“Madem burası iyi, o halde niçin başka bir yere gitmek istiyorsunuz? En iyisi burada tüm gün benimle kalın, yemek yeriz, akşam da istediğiniz yere gidersiniz. Az kalsın unutuyordum, hiçbir yere gide-mem, Tarantjev yemeğe gelecek. Bugün cumartesi.”

“Eğer durum böyleyse... O zaman, pekâlâ... Olur,” dedi Alekseyev. Oblomov canlanarak:

“Size benim işlerden bahsetmedim, değil mi?” diye sordu.

Alekseyev gözlerini kocaman açarak:

“Hangi işlerinizden? Bilmiyorum,” dedi.

“Yataktan bir türlü çıkamayışımın sebebini ne sandınız? Buraya uzanmış boyuna bu belanın içinden nasıl çıkacağımı düşünüp duruyorum.”

Alekseyev, yüzüne ürkmüş bir ifade vermeye çalışarak:

“Sorum ne?” diye sordu.

“İki felaket birden! Ne yapacağımı bilemiyorum.”

“Hangi iki felaket!”

“Evden atıyorlar! Düşünebiliyor musunuz? Taşınmak zorundayım! Kıracaklar, dökecekler, bir sürü gaile... Düşünmesi bile korkunç! Bu dairede sekiz yıl oturdum. Evsahibi bana oyun etti: ‘Çıkın, bir an önce çıkın!’ diyor.”

“Hem de bir an önce çıkmanızı istiyorlar, demek ki eve acilen ihtiyaçları var. Taşınmak çok berbat bir iş, insanı çok uğraştırır,” dedi

Alekseyev. “Eşya kaybolur, kırılır... Can sıkıcı şeyler... Ne kadar da güzel bir eviniz var. Kirası ne kadar?”

“Böyle bir daireyi nerede bulacağım? Üstelik bu kadar kısa zamanda! Rutubetsiz, sıcak bir daire; apartman da huzurlu, sakin bir apartman! Yalnızca bir kere hırsız girdi. Tavan pek sağlam benzemiyor, sıvalar da kabarmış, ama yine de henüz yıkılan bir şey yok!”

Alekseyev başını sallayarak:

“Demeyin yahu!” dedi.

Düşünceye dalan Oblomov kendi kendine konuşur gibi:

“Ne yapmalı da evden çıkmamalı?” diye sordu.

Tavandan döşemeye kadar odanın her tarafına göz gezdiren Alekseyev:

“Kira sözleşmeniz var mı?” diye sordu.

“Var ama süresi çoktan doldu. O zamandan beri kirayı aylık olarak ödüyorum... Sözleşme süresinin ne zaman sona erdiğini hatırlamıyorum.”

Kısa bir sessizliğin ardından, Alekseyev:

“Peki, niyetiniz nedir?” diye sordu. “Taşınacak mısınız, kalacak mısınız?”

“Hiçbir kararım yok,” dedi Oblomov. “Canım bu konuyu düşünmek bile istemiyor. Zahar elbet bir çare bulur.”

“Kimileri de taşınmayı çok seviyor, sanki yegâne zevkleri ev değiştirmek.”

“Bırakın o ‘kimileri’ taşınsın! Ben hiçbir değişikliğe tahammül edemem! Ev işi haydi neyse,” dedi Oblomov. “Bir de şuna bakın, kâhya bana ne yazmış! Bir dakika, size mektubunu göstereyim... Neredeydi, hay Allah! Zahar, Zahar!”

Peçin üzerinden yere atlayan Zahar:

“Ah, gökler kraliçesi anamız!” diye homurdandı. “Tanrı canımı ne zaman alacak?”

Odaya giren Zahar efendisine donuk bakışlarla baktı.

“Ne oldu, o mektubu bulamadın mı?”

“Nerede arayıp bulayım? Hangi mektubu aradığınızı sanki biliyor muyum? Okumam yazmam yok ki...”

“Olsun, sen yine de ara!” dedi Oblomov.

“Dün akşam bir mektup okuyordunuz, ondan sonra bir daha görmedim,” dedi Zahar.

Oblomov öfkeyle:

“Peki, nerede öyleyse?” diye karşılık verdi. “Yutmadım ya? Çok iyi hatırlıyorum, benden aldın ve bu yakınlarda bir yerlere koydun. İşte mektup, bak!”

Oblomov battaniyesini silkeledi, kıvrımların arasındaki mektup döşemenin üzerine düştü.

Oblomov ve Zahar aynı anda birbirlerine:

“İşte, kabahatli hep ben olurum!” diye bağırды.

“Neyse, haydi, git git!”

Zahar çıktı. Oblomov, gri kâğıt üzerine âdeta kvas ile yazılmış, koyu kahverengi mumla mühürlenmiş mektubu okumaya başladı. Kocaman silik harfler birbirlerine dokunmadan bir resmigeçit havası içinde kâğıdın üst köşesinden başlayıp alt köşeye inen eğik bir satır boyunca dizilmişlerdi. Koca koca solgun mürekkep lekeleri tören alanını yer yer kesintiye uğratiyordu.

Oblomov mektubu okumaya başladı:

“Lûtufkâr efendimiz, babamız, velinimetimiz, zatıâlileri, İlya İlyiç...” Oblomov başlardaki selam ve sağlık dilekleriyle ilgili bölümle-ri atlayarak ortasından okumayı sürdürdü:

Zatıâlileri, velinimetimiz, yurtluğunuzda her şeyin iyi halde, düzen içinde olduğunu bildiririm. Beş haftadan beri yağmur yağmıyor. Bel-li ki, Yüce Tanrımız bize öfkelenmiş, yağmur göndermiyor. İhtiyarlar hiç böyle bir kuraklık hatırlamıyoruz, diyor. İlkbahar ekinleri tıpkı kızgın kor gibi yandı, kavruldu. Güzlük ekinlerin bir kısmını solucan, bir kısmını ise erken gelen don mahvetti. Baharda bu tarlaları yeniden sürdük, ama işe yarar mı bilemeyiz. Bağışlayıcı Tanrımızın merha-meti siz soylu efendimizin üzerine olsun diye dua ediyoruz; kendimizi düşünmüyoruz, ölsek ne çıkar! İvanov yortusu arifesinde üç mujik daha kaçtı: Laptev, Baloçov ve demircinin oğlu Vaska. Vaska öteki-lerden ayrı olarak, tek başına kaçtı. Arkalarından onları getirsinler*

* İvanov Yortusu (İvan Kupala Günü): Slavların pagan döneminden kalma, güneşe ithaf edilen, yılın en uzun gününü (yaz ortasını) karşılama bayramları; ateş yakıp üzerinden atlama gibi birçok ritüeli bakımından Nevruz'u hatırlatan bayram 6 Temmuz gecesin-den itibaren (eski takvim: 24 Haziran) kutlanır. -çev.

diye karılarını gönderdim, ama karıları da dönmedi. Çolki'de yaşadıkları söyleniyor. Uzak bir akrabam Verhliyov'da yaşıyor. Yurtluğun başkâhyası onu yurtdışından oraya gelen bir pulluğu incelesin diye Çolki'ye göndermişti. Ona kaçak mujiklerle ilgilenmesini tembihledim. O da ilçe polis amirini görmüş ve amir ona, dilekçe vermesi halinde gereken her şeyin yapılacağını, köylülerin ikâmet ettikleri adrese geri gönderileceklerini söylemiş. Başka da bir şey dememiş. Ayaklarına kapanmış, yalvarıp yakarmış ama amir ona ana avrat küfrederek, 'Defol karşımdan! Sana dilekçe ver bakarız demedim mi?' demiş. Fakat ben dilekçeyi göndermedim. Burada çalışacak kimse bulamıyorduz, herkes mavnalarda çalışmak üzere Volga'ya gitti. Velinimetimiz, babamız İlya İlyiç, şimdilerde ahali çok aptallaştı burada. Bu yıl panayıra keten göndermeyeceğiz; kurutma ve beyazlatma hangarlarını kilit altına aldım, gece gündüz başında beklesin diye de Sıçuk'u görevlendirdim. Gerçi ağzına içki koymayan bir mujiktir, ama yine de efendimizin malına zarar gelmemesi için gece gündüz ben de Sıçuk'a göz kulak oluyorum. Diğer köylüler müthiş içiyor; kira usulüne* geçmek istiyorlar. Kiracıların borç bakiyeleri de kabarık! Babamız, velinimetimiz, gelir olarak size bu yıl geçen yılkinden iki bin ruble daha az göndereceğiz. Eğer kuraklık bütün ürünü harap etmezse, zatiâlileri, söz verdiğimiz bu tutarı size göndereceğiz.

Bu satırları bağlılık ifadeleri ve imza izliyordu: "Kâhyanız, naçiz köleniz Prokofiy Vityaguşkin kendi eliyle imzaladı." Kâhya okuryazar olmadığı için imza yerine bir haç çizmişti. Altta şu eklenmişti: "İşbu mektup, adı geçen kâhyanın kelimeleri kullanılarak onun kayınbira-deri Diomka Krivoy tarafından yazılmıştır."

Oblovov mektubun sonuna göz atarak:

"Ay ve yıl yazılmamış," dedi. "Eminim ki bu mektup kâhyanın odasında bir yerlerde geçen yıldan beri sürünmüştür.** Baksana, İva-

* Obrok (toprak kirası, icar): 1861 yılında kaldırılan serflik sisteminde angaryaya tabi köylüler serf statüsünde toprak sahibi için çalışırken, yarıcı statüsündekiler toprağı kiralayarak derebeyine ürün ya da para cinsinden kira ödüyorlardı. -çev.

** Romanın ilk baskısında mektubun tarihi ile ilgili bir bilgi yoktu. Eleştirmen G.A. Kuşleva-Bezborodka "Russkoe Slovo" (1859, No:7) dergisinde bu mektubun Nisanda postaya verildiğini (Oblovov 1 Mayıs'tan hemen önce alıyor), dolayısıyla 5 haftalık kuraklıktan bahsetmenin saçma olduğunu yazdı. Gonçarov muhtemelen bu eleştiriden hareketle ikinci baskıda söz konusu notu eklemiştir. -çev.

nov yortusundan, kuraklıktan bahsediyor. Kendine daha yeni gelmiş!”

Oblomov düşünceye daldı.

“Hımm!” diye devam etti. “Peki, buna ne dersiniz? ‘Geçen yılkinden iki bin daha az’ göndermeyi planlıyor. Geriye ne kalıyor?” Alekseyev’e bakarak, “Geçen yıl acaba ne kadar almıştım?” diye sordu. “O zaman size söylememiş miydim?”

Alekseyev tavana bakarak düşündü.

“Ştoltz geldiğinde ona sormak lazım,” dedi Oblomov. “Sanırım yedi ya da sekiz... Bir tarafa yazmamakla iyi etmedim. Demek şimdi beni altı bine mahkûm edecek! Açlıktan ölüyorum yahu! Bununla nasıl geçinirim?”

“Niçin böyle telaşlanıyorsunuz, İlya İlyiç?” dedi Alekseyev. “İnsan hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmamalı! Zamanla her şey geçer, unutulur, sonu iyi olur!”

“Duydun mu ne yazıyor? Para göndereceğine, şu veya bu şekilde beni avutacak şeyler yazacağına, alay eder gibi başıma hep yeni dertler açıyor! Ve her yıl aynı hikâye! Ne yapacağımı şaşırdım! ‘Geçen yılkinden iki bin daha az’, lafa bak!”

“Evet, büyük bir kayıp!” dedi Alekseyev. “İki bin, şaka değil! Aleksey Loginiç’in da bu yıl on yedi yerine on iki bin aldığı söyleniyor...”

Oblomov, Aleksey’in sözünü keserek:

“Ama o, on iki bin almış, altı bin değil!” dedi. “Bu kâhya keyfimi fena kaçırdı, psikolojimi allak bullak etti. Gerçekten hasat kötüyse ya da kuraklık varsa bile insanı böyle önceden üzmenin âlemi var mı?”

“Evet, gerçekten de öyle!” dedi Alekseyev. “Buna hiç gerek yoktu; ama bir mujikten ne tür bir incelik beklersin? Bu halk hiçbir şeyden anlamaz.”

Oblomov, içini rahatlatacak herhangi bir şey söyler mi diye, umutla Alekseyev’e baktı:

“Şey, benim yerimde olsanız ne yapardınız?” diye sordu.

“Düşünmem gerek, İlya İlyiç, öyle hemen karar verilmez ki!” dedi Alekseyev.

Oblomov dalgın dalgın:

“Valiye filan mı yazmalı acaba?” diye söylendi.

“Valiniz kim?”

Oblomov yanıt vermedi, dalıp gitti. Alekseyev sustu, o da düşünceye daldı.

Oblomov mektubu elinde buruşturdu. Kollarını çenesine alttan destek vererek dirseklerini dizleri üzerine dayadı, huzur bozucu düşünceye sağanağı içinde kıvrınarak bir süre öylece oturdu.

“Bari Şoltz bir an önce gelseydi,” diye söylendi. “Yakında geleceğini yazıyor, ama Allah bilir nerelerde sürtüyordur. Gelseydi o hallederdi!”

Oblomov tekrar mahzunlaştı. İkisi de uzun süre konuşmadı. Nihayet ilk Oblomov kendine geldi.

Neredeyse yatağından kalkacakmış gibi doğrularak, kararlılıkla:

“Bu durumda şu yapılmalı!” dedi. “Ve mümkün olduğu kadar çabuk yapılmalı, sürüncemede bırakmaya gerek yok! İlk önce...”

Tam bu sırada girişte zil acı acı çaldı, sestten Oblomov da Alekseyev de irkildi. Zahar yıldırım hızıyla peçin üzerindeki yerinden yere atladı.

III

GİRİŞTE birisi kaba saba sesini yükselterek:
“Evde mi?” diye sordu.

Zahar onunkinden daha da kaba bir sesle:

“Bu saatte başka nerede olacaktı?” diye onu yanıtladı.

Kırk yaşlarında, iriyarı kategorisine dahil, uzun, geniş omuzlu, cüsseli, kısa, kalın boyunlu, kocaman kafalı, geniş çehreli bir adam girdi içeriye. İri patlak gözleri ve kalın dudakları vardı. Ona hızlı bir bakış, insanda, kaba ve özensiz bir kişi izlenimi bırakıyordu. Giyim kuşamının zarafetine aldırmadığı belli oluyordu. Onun güzelce tıraş olmuş halini sık göremezdiniz ama anlaşılan bu onun umurunda değildi. Giydiği elbiseden utanmadığı gibi, onu üzerinde âdeta toplum değerlerini küçümseyen, sinik bir vakarla taşıyordu.

Gelen kişi Oblomov’un hemşerisi Mihey Andreyeviç Tarantsev idi. Tarantsev her şeye karamsar gözle, biraz küçümseyerek bakar, tüm çevresine karşı açık bir husumet beslerdi. Sanki herhangi bir haksızlı-

ğa uğrayıp incinmiş, değeri bilinmemiş ve nihayet peşini bırakmayan kaderine istemeye istemeye, isyan ederek boyun eğmiş, güçlü kişiliğe sahip biriymiş gibi dünyada her şeye ve herkese sövüp saymaya, çatmaya hazırды. El kol, vücut hareketleri canlı, serbest ve özensizce idi. Yüksek sesle, ateşli ateşli ve tabii her zaman öfkeyle konuşurdu. Onu uzaktan dinleyen birisi, üç boş at arabasının köprüden geçtiğini sanırdı. Çekinme, sıkılma bilmezdi, hazırcevaptı ve genellikle dostları da dahil herkese kaba davranırdı; âdeta etrafına, ‘Sizinle konuşarak, evinizde öğle ya da akşam yemeği yiyerek size büyük lûtufta bulunuyorum’ der gibi bir hava hissettirmek istiyordu.

Tarantıev kıvrak ve kurnaz bir zekâya sahipti; günlük yaşamla ilgili herhangi genel bir problemi ya da karmaşık hukuki bir davayı kimse onun kadar iyi tartışamaz, ustalıkla ele alamazdı. Her alışıla durum için derhal bir hareket senaryosu geliştirir, çok ince düşünülmüş delil ve kanıtlarla tezini savunur, sonunda da çoğunlukla kendisine akıl danışan adama kabalık eder, onu azarlardı. Böyle olmasına rağmen yirmi beş yıl önce bir yazı işleri müdürlüğünde yazıcı olarak iş bulmuş ve saçlarına ak düşünceye dek bu görevde kalmıştı. İşinde yükselmek, daha üst mevkilere çıkmak ne onun, ne de başkalarının aklına gelmişti. Bunun sebebi Tarantıev’in yalnızca konuşma alanında usta olmasıydı; her işi, özellikle de başkalarını ilgilendiren işleri lafta basit ve anlaşılır bir şekilde çözerdi; fakat mesele parmak oynatmaya, yerinden kımıldamaya, kısaca, tasarlanan planı hayata geçirmeye, meseleyi enerjik ve hızlı bir şekilde yönetip sonuçlandırmaya gelince büsbütün başka bir insan olup çıkar, işin altından kalkamazdı. Birdenbire morali bozulur, hastalanır, üzerine ağırlık çöker ya da yine dört elle sarılamayacağı başka bir işe girer, sarılsa bile o işin nasıl sonuçlanacağını kimse bilemezdi. Çocuk gibiydi; kâh bir şeyi gözden geçirir, kâh çok basit bir ayrıntıyı bilemez, randevusuna geç kalır, elindeki işi yarıda bırakır ya da işe sonundan başlayarak onu bir daha düzeltilemez hale getirir, her şeyi berbat ederdi. Yetmezmiş gibi bir de sonunda herkese sövüp saymaya başlardı.

Babası taşrada eski devirlerde rastlanan türden bir zabıt kâtibiydi; oğluna dava takibi sanatının inceliklerini öğretmek, memurluğu boyunca bu alanda kazandığı ustalığı ve deneyimi aktarmak istiyordu.

Fakat kaderin çizdiği yol farklı oldu. Çok yetersiz bir eğitim gören baba, oğlunun, çağının gerisinde kalmamasını, adli iş takipçiliğinden, bu zor zanaattan başka şeyler de öğrenmesini istiyordu. Bu nedenle onu Latince öğrensini diye üç yıl bir rahibin yanına gönderdi.

Doğuştan yeteneği olan çocuk üç yılda Latin gramerini ve sözdizimini öğrenmiş ve yavaş yavaş Cornelius Nepos'u okuyup anlamaya başlamıştı. Babası, bu eğitimin yeterli olduğuna, öğrendiklerinin eski kuşaklar karşısında oğluna büyük üstünlük sağladığına kanaat getirerek, daha ileri gitmenin onun gelecekteki devlet memurluğu kariyerine zarar verebileceğini düşündü. Günlerini baba evinde geçiren on altı yaşındaki Mihey nasıl kullanacağını bilemediği Latincesini unutmaya başladı. Bu arada, bir yandan yerel ya da ilçe mahkemesinde görev alma şerefine nail olacağı günü beklerken bir yandan da babasının içki meclislerine devam ediyordu; her şeyin açık yüreklilikle konuşulduğu bu hayat okulunda delikanlının zekâsı tüm yönleriyle geliyordu.

Delikanlı, babasının ve meslektaşlarının anlattığı, bu eski nesil adliyecilerin elinden geçmiş çeşitli medeni hukuk ve ceza davalarını, ilginç dosyaları genç beyninin tüm dikkati ve duyarlılığıyla dinliyordu. Fakat bütün bunlar bir sonuç doğurmadı. Babasının bütün çabalarına rağmen Mihey'den ne hilekâr bir dava vekili, ne de yasaların boşluklarından yararlanarak zengin olan bir düzenbaz çıktı. Tabii, eğer kader ihtiyarın niyet ve hayallerini altüst etmemiş olsaydı, bu çabaları başarıyla taçlanabilirdi. Mihey, babasının sohbetlerinden onun bütün kuramını, düşüncelerini öğrenip kavramıştı, geriye sadece bunları pratiğe dökmek kalmıştı. Fakat babası ölünce mahkemede iş bulmayı başaramadı; bir hayırsever alıp onu Petersburg'a götürdü, bir bakanlığa kâtip olarak yerleştirdi ve sonra da onu unuttu.

Mihey Tarantjev böylece hayatı boyunca kuramcı olarak kaldı. Petersburg'daki görevinde ne Latincesi, ne de haklı ve haksız davaları istediği yöne çevirme konusundaki hassas kuramı işe yarıyordu. Öte yandan içinde, elverişsiz koşulların ebediyen hapsettiği ve hiçbir zaman açığa çıkma şansı olmayan uyuyan bir gücün –tıpkı masalardaki, başkalarına kötülük yapma gücü elinden alınmış, sihirli dar duvarlar arasında tutulan kötü ruhlar gibi– varlığının bilincindeydi, onu hissediyordu. Tarantjev belki de içindeki, bu ziyan olmuş gücün

farkında olduğu için böyle kaba, kötü yürekli, sürekli öfkeli ve küfürbaz olmuştı.

Belgeleri temize çekmek, dosyalara yerleştirmek ve benzeri türde işleri kapsayan mevcut görevine tiksinererek, içi acıyarak bakıyordu. Ona çok uzaklardan gülümseyen son bir şans kalmıştı, o da, özelleştirilmiş içki tekeline geçebilmektir.* Babasının ona miras bırakmak istediğı ama kendisinin gerçekleştiremediğı kariyerin yerine geçebilecek yegâne kazançlı iş bu tekel işiydi. Bu hayalin gerçekleşmesini beklerken, bir yandan da babasının onun için hazırladığı, taşrada artık ömrünü tamamlamış hayat ve eylem felsefesini, rüşvet ve kurnazlık kuramını Petersburg’daki sefil hayatının tüm küçük ayrıntılarına, ayrıca yeterince resmi uygulama alanı bulamadığı için de özel arkadaşlık ilişkilerine uyguluyordu.

Rüşvetçiliğı ruhunun derinliklerinden, felsefesinden geliyordu; herhangi bir müşterisi ya da davası olmadığı için binbir türlü kurnazlıkla, hangi hizmetin karşılığı olduğu belli olmaksızın, meslektaşlarından, dostlarından rüşvet alırdı. Nerede olursa olsun, kâh kurnazlıkla kâh sırnaşarak insanlara zorla kendini davet ettirir, herkesten hak etmediğı saygıyı bekler, sebepsiz yere onunla bununla dalaşırdı. Eskimiş elbisesinden asla utanıp mahcubiyet duymazdı, fakat günün ilerleyen saatlerinde bol şarap ve votka eşliğinde mükellef bir yemek ümidi belirmezse telaşa kapılırdı.

Bu nedenle Tarantıyev, tanıdıkları arasında, herkese havlayan, kimsenin kımıldamasına izin vermeyen büyük bir bekçi köpeğı rolü oynardı; fakat aynı zamanda hangi yönden fırlatılırsa fırlatılsın kendisine atılan her et parçasını havada yakalardı.

Oblomov’un evine can atarak, en çok gelen iki misafir işte bunlardı.

Bu iki Rus çulsuzu** ona neden gelirdi? Nedenini çok iyi biliyorlardı: Yenilecek, içilecek, güzel purolar tüttürülecek! Oblomov’un evi

* Otkup: İltizam. Hazine malı bir gelir kaynağının belli bir ücret karşılığında kişilere satılması yöntemi (TDK). Rusya’da 1827 yılından itibaren içecek sektöründe bu türde pek çok özelleştirme yapıldı. Tarantıyev çabuk zengin olma ümidiyle içki tekelinde iş bulmak istemektedir. –cev.

** Metinde “proleter” sözcüğü kullanılmaktadır. O dönemde proleter, günlük dilde, yersiz yurtsuz, yoksul insan anlamında kullanılmaktadır. –cev.

onlar için sıcak ve rahat bir sığınaktı, çok candan olmasa da her zaman aynı kayıtsızlıkla karşılanıyorlardı. Peki, Oblomov onları niçin kabul ediyordu? Bu sorunun yanıtını Oblomov'un kendisi de kolay kolay söyleyemezdi. Muhtemelen, günümüzde bile ülkemizin ücra köşelerindeki çeşitli Oblomovka'larda* her varlıklı evde mesleksiz, üretken olmayan, yiyecek ekmek bulamayan, sadece tüketmeye hazır sağlam mideleri olan, fakat kuyruğu dik tutan, hiç de düşkün görünmeyen bir sürü kadın ve erkek niçin varsa, işte Oblomov'un evindeki bu iki misafir de aynı nedenle vardı.

Bir de zevk düşkünü insanlar vardır, onlar için bu tür hayat aksesuarları elzemdir; etraflarında lüzumsuz adam olmazsa sıkılırlar! Bir yerlerde kalmış tütün tabakasını kim onlar için arayıp bulacak, yere düşen mendili kim kaldırıp verecek? Baş ağrılarını kime anlatacak, kime kendilerini acındıracaklar? Kötü rüyalarını kime anlatıp yorumlatacaklar? Uyumadan önce kim onlara kitap okuyup uykularının gelmesini sağlayacak? Bazen de bu çulsuzlar alışveriş için en yakın kasabaya gönderilir, ev işlerine yardım ederler. Bu işlerle efendilerin kendileri uğraşacak değil ya!

Tarantiev her zaman büyük gürültü, şamata yaparak Oblomov'u canlandırır, ataletten ve can sıkıntısından kurtarırdı. Bağırır çağırır, tartışır, işi bir tür tek kişilik gösteriye dönüştürerek tembel evsahibini konuşma ya da bir şeyler yapma külfetinden kurtarırdı. Uykunun ve dinginliğin hâkim olduğu odaya Tarantiev hayat, hareket ve ara sıra da dışarıdan haber getirirdi. Oblomov parmağını bile oynatmadan önünde cereyan eden bu canlı, hareketli gösteriyi, konuşmaları dinler ve seyrederdi. Üstelik Oblomov, Tarantiev'in kendisine bazı yararlı öğütler verebileceğine hâlâ saf yüreklilikle inanıyor, Alekseyev'in ziyaretlerine ise daha az önemli olmayan başka bir nedenle katlanıyordu. Oblomov her zamanki düzeninde yaşamak, yani, konuşmadan sessizce uzanıp yatmak, uyuklamak ya da odada gezinmek istediğinde Alekseyev'in varlığı katiyen hissedilmezdi; o da sessizliğe gömülür, kestirir, kitap karıştırır, gözlerinden yaş gelinceye kadar esneyerek tembel tembel resimlere, biblolara, şuna buna bakardı. Bu şekilde üç

* İleride sözü edileceği üzere, Oblomov'un atadan kalma iki köyü (Sosnovka ve Vavilovka) *Oblomovka* adıyla çağrılmaktadır. -çev.

gün geçirebilirdi. Diğer yandan, Oblomov yalnızlıktan sıkıldığında, konuşmak, düşüncelerini paylaşmak, okumak, tartışmak, heyecanını açığa vurmak istediğinde, karşısında her zaman hazır, uysal bir dinleyici ve onun sessizliğini, konuşmalarını, heyecanını, düşünce şeklini ayırım yapmadan onaylayarak paylaşacak bir katılımcı bulurdu.

Bugün gelen ilk üç kişinin de aralarında bulundukları diğer misafirler sık gelmezlerdi, geldiklerinde de çok az otururlardı. Oblomov'un herkesle olduğu gibi onlarla da ilişkileri gittikçe kopuyor, canlılığını kaybediyordu. Oblomov bazen şu ya da bu habere ya da beş dakikalık bir sohbete ilgi gösterir, sonra bununla merakını gidermiş olarak sessizliğe gömülürdü. Oysa karşılık olarak misafirlerin de gönlünü almak, onların ilgilenebilecekleri şeyler bulmak ve onlarla paylaşmak gerekiyordu. Misafirleri toplum içinde yaşayan kimselerdi, her birinin kendine özgü hayat anlayışı vardı ve Oblomov'unkinden farklıydı. Oblomov'u da kendi dünyalarına çekmek istiyorlardı. Oblomov bunlardan hoşlanmıyor, itici buluyordu; onların hayatı Oblomov'a göre değildi!

Oblomov'un gerçekten hoşlandığı, düşkün olduğu bir tek kişi vardı, o da Oblomov'a rahat yüzü göstermiyordu. Bu kişi yenilikleri, toplumu, bilimi, tüm hayatı seviyordu, fakat daha derinden, daha candan bir sevgiydi bu. Oblomov gerçi herkese karşı nazikti, fakat onu yürekten seviyor, yalnızca ona güveniyordu. Bu, belki de, birlikte büyüüp okudukları, birlikte yaşadıkları içindi. Bu kişi Andrey İvanoviç Ştoltz idi. Tatildaydı, fakat Oblomov onu dört gözle bekliyordu.

IV

TARANTYEV kılı elini Oblomov'a uzatarak, sertçe:

“Merhaba, hemşerim,” dedi. “Bu saate kadar niçin böyle kütük gibi yatıp duruyorsun?”

Oblomov battaniyeyi üzerine doğru çekerek:

“Bana yaklaşma, dur! Soğuktan geliyorsun,” dedi.

“Uydurduğu şeye bak, soğuktan geliyormuşum!” diye kükredi Tarantiev. “Hadi ama, madem sana el uzatıyorlar, sıkacaksınız! Neredeyse on iki olacak, hâlâ leş gibi yatıyor!”

Tarantiev onu çekip yataktan çıkarmak istedi, ancak Oblomov erken davranarak bacaklarını hemen yataktan sarkıttı, bakmadan, yıldıırım hızıyla ayaklarını terliklerin içine soktu.

“Ben de tam kalkıyordum,” dedi.

“Senin nasıl kalktığını biliyorum, öğle yemeğine kadar daha böyle yatardın. Hey, Zahar! Neredesin yaşlı bunak? Efendini çabucak giydir.”

Zahar içeri girdi, kin dolu bakışlarını Tarantiev’e çevirerek:

“Siz ilk önce kendinize bir Zahar edinin, sonra ona havlarsınız!” dedi. “Şu ayak izlerine bakın, bir işportacı gibi kirletmişsiniz yeri,” diye ekledi.

“Hâlâ konuşuyor, gudubet!” diyen Tarantiev, yanından geçen Zahar’a tekme atmak üzere ayağını havaya kaldırdı. Zahar durdu, Tarantiev’e döndü, tüyleri diken diken olmuştu.

Öfkeden kudurmuşçasına, kısık sesle:

“Hele bir dokunun!” dedi. Kapıya yönelerek: “Bu da ne demek oluyor? Ben gidiyorum...” diye söylendi.

“Ee, yeter artık, Mihey Andreyiç!” dedi Oblomov. “Ne gürültücü, geçimsiz birisin! Ona niçin sataşıyorsun? Ver Zahar, giyineyim.”

Zahar geri döndü, yan gözle Tarantiev’e bakarak hızla yanından geçti. Zahar’dan destek alan Oblomov istemeye istemeye, çok bitkin düşmüş biri gibi yatağından güç bela kalktı, yine istemeye istemeye büyük koltuğa doğru yürüdü, gömüldüğü koltukta öylece hareketsiz kaldı. Zahar küçük masanın üzerinden bir pomat, tarak ve fırça aldı. Oblomov’un saçlarına pomat sürdü, ortadan ayırarak fırçaladı.

“Yüzünüzü şimdi mi yıkayacaksınız?” diye sordu.

“Biraz bekleyeceğim, sen yerine git.”

Zahar efendisinin saçıyla meşgulken Tarantiev, Alekseyev’e dönerek, aniden:

“Siz de burada mıydınız?” dedi. “Sizi göremedim. Burada ne işiniz var? Şu sizin akrabanız olacak herif amma da domuzmuş! Çoktan beri size söylemek istiyordum...”

Şaşırان Alekseyev gözlerini Tarantiev’e dikerek, çekingen bir edayla:

“Hangi akrabam?” dedi. “Benim akrabam filan yoktur.”

“Hani şu memur olan, neydi soyadı?.. Afanasyev. Nasıl akraban değil? Akraban işte!”

“Benim soyadım Afanasyev değil, Alekseyev. Akrabam da yok!”

“Nasıl olur? O da aynı sizin gibi gösterişsiz, silik biri. Adı da sizin-ki gibi Vasili Nikolayeviç!”

“Tanrı aşkına, akrabam değil! Hem benim adım İvan Alekseyeviç.”

“Ne fark eder! Size benziyor, yalnız o bir domuz! Gördüğünüzde bunu ona söyleyin.”

Alekseyev tütün tabakasını açarken:

“Onu tanımıyorum, hayatımda görmedim,” dedi.

“Bana biraz tütün verin,” dedi Tarantsev. “Aa! Fransız değilmiş, adi tütün!” Tütünü kokladıktan sonra, “Evet, öyleymiş. Niçin Fransız tütünü içmiyorsunuz?” diye çıkıştı. “Evet, akrabanız olacak o domuz gibi birini ilk defa görüyorum. Ondan bir zamanlar, iki yıl önce filan, elli ruble borç almıştım. Sanki büyük bir para mı elli ruble? Unutmasını beklersiniz, değil mi? Hayır, unutmamış! Aradan bir ay geçti geçmedi, nerede görse ‘Borcunu ödesene!’ diyor. Gına geldi! Bu da yetmedi, dün çalıştığım daireye geldi. ‘Maaşınızı şimdi aldınız, borcunuzu ödeyebilirsiniz’ diyor. Maaşımı ha! Onu herkesin içinde öyle bir rezil ettim ki kapıyı zor buldu. ‘Yoksulum, paramı ver, lazım!’ diyor. Sanki bana lazım değil! Ona her istediğinde çıkarıp elli ruble verecek kadar zengin mi sanıyor beni acaba? Hey hemşerim bir puro versene!”

Oblomov rafı göstererek:

“Purolar işte orada, kutuda,” dedi.

Oblomov, odada olup bitenleri fark etmeden ve konuşulanları dinlemeden, her zamanki uyuşuk, sevimli pozunu almış, koltuğunda dalgın oturuyor, küçük, beyaz ellerini sevecenlikle seyrediyor ve okşuyordu.

Kutudan bir puro alan Tarantsev, Oblomov’a bakarak, sert bir tonla:

“Ee? Bunlar hep aynı puro!” dedi.

Oblomov kayıtsızca:

“Evet, aynı,” dedi.

“Fakat ben sana başka bir puro, ithal puro al dememiş miydim? Sana söylenenleri böyle mi tutuyorsun belleğinde? Sakın unutma, ge-

lecek cumartesi mutlaka puro hazır olsun, yoksa uzun süre gelmem, ona göre!” Tarantiev puroyu yakarak derin bir nefes çekti, havaya koca bir duman bulutu saldı, bir kısmını da içine çekti. Dönüp, “Hele bak, bu adi şey hiç içilir mi!” dedi.

Oblomov esneyerek:

“Sen bugün erken geldin, Mihey Andreyiç,” dedi.

“Ne demek bu, bıktırdım mı seni?”

“Hayır, şimdi fark ettim, sen genellikle tam yemek vakti geliyor-dun, oysa saat daha yeni on iki oldu.”

“Yemekte ne olduğunu öğrenmek için mahsus erken geldim. Bana hep rezil yemekler yediriyorsun, bugün bakalım ne hazırlıyorsun, öğreneyim.”

“Git mutfağa, öğren,” dedi Oblomov.

Tarantiev odadan çıktı, biraz sonra geri döndü:

“İnsaf! Sığır ve dana eti!” dedi. “Eh, kardeşim Oblomov sen yaşamasını bilmiyorsun, bir de çiftlik sahibi olacaksın! Nasıl asilzadesin? Esnaf gibi hayat sürüyorsun, dostunu ağırlamayı bilmiyorsun. Bari *Madeira* şarabı alınsın, aldılar mı?”

Onu pek dinlemeyen Oblomov:

“Bilmiyorum, Zahar’a sor,” dedi. “Sanırım, orada şarap olacak.”

“Hani, şu önceki şarap mı, Alman mağazasından alınan? Bırak onu canım, lütfen İngiliz mağazasından şarap alın!”

“Bu da idare eder,” dedi Oblomov. “Şimdi adam gönderip sana şarap mı aldıracağız!”

“Dur bir dakika, parayı bana ver; uğrayacağım yerler var, mağazanın yanından geçerken alıp getiririm,” dedi Tarantiev.

Çekmeceyi karıştırarak kırmızı bir on rublelik çıkaran Oblomov:

“*Madeira* yedi ruble tutuyor, buysa onluk!” dedi.

“Olsun, ver. Mağazada üstünü verirler, korkma!” dedi Tarantiev.

Parayı Oblomov’un elinden hızla kaparak cebine soktu. Şapkasını giyerek:

“Hadi, ben gidiyorum, beşe doğru gelirim, birkaç yere uğramam gerek. Alkollü içecekleri denetleme dairesinde bir iş için söz aldım, gidip görmemi istediler... İlya İlyiç, ha bir de ne diyecektim, bugün Yekateringof’a gitmek için araba kiralamayacak mısın? Beni de alırdın...”

Oblomov hayır anlamında başını salladı.

“Tembellikten mi yoksa paraya mı kıyamıyorsun?” dedi Tarant-yev. “Seni hımbıl seni! Neyse, hoşça kal!”

“Dur, Mihey Andreyiç,” diyerek onu durdurdu Oblomov. “Sana akıl danışacağım şeyler var.”

“Ne gibi? Çabuk söyle, vaktim yok!”

“Ansızın başıma iki bela birden açıldı, evden kovuyorlar...”

“Belli ki kiranı ödemiyorsun, oh olsun!” diyen Tarant-yev kapıya yöneldi.

“Hadi canım sen de! Ben her zaman peşin öderim kirayı. Burayı büyütüp yeni bir daireye dönüştüreceklermiş... Dur bir dakika! Nere-ye kaçıyorsun? Ne yapmalıyım, akıl ver! Sıkıştırıyorlar, bir hafta sonra taşınmamı istiyorlar...”

“Danışacak başka kimseyi bulamadın mı? Boş yere aklından geçi-riyorsun ki...”

“Hiçbir şey aklımdan geçirdiğim yok,” dedi Oblomov. “Bağırıp ça-ğıracağına yapılacak şeyi düşün. Sen pratik bir adamsın...”

Tarant-yev artık Oblomov’u dinlemiyordu, kafasında bir şeyler çe-viriyordu.

Şapkasını çıkararak oturdu:

“Peki, öyle olsun,” dedi. “Bana teşekkür etmelisin, yemekte şam-panya da olsun, almalarını tembih et. Sorunun çözülmüştür.”

“Nasıl?” diye sordu Oblomov.

“Şampanya olacak mı?”

“Eğer vereceğin akıl buna değerse belki olur.”

“Fakat senin kendin akıl vermeye değmezsin. Ne yani, sana beda-va mı akıl vereceğim?” Alekseyev’i işaret ederek: “İşte buna danış ya da onun akrabasına!”

“Haydi uzatma, söyle!” dedi Oblomov.

“Bak ne diyeceğim, yarın taşınabilirsiniz.”

“Verdiği akla bak! Bunu ben de biliyorum...”

“Dur, dinle!” diye bağırdı Tarant-yev. “Yarın bir ahababımın Vıbor-skaya yakasındaki* evine taşınacaksınız...”

* *Vıborskaya storona*: Petersburg’un kuzey doğusunda, Neva’nın sağ kıyısında o zaman-ki şehrin yeni kurulan, uzak bir kenar mahallesi. –çev.

“Ne biçim öneri bu böyle? Vıborskaya yakasıymış! Kışın oraya kurtların indiği söyleniyor.”

“Kışın oraya ara sıra adalardan kurtların geldiği olur, ama bunun seninle ne ilgisi var?”

“Tanrının unuttuğu bir yer, kimsecikler yok, can sıkıntısından patlar insan orada.”

“Atıyorsun! Ahbabım yaşıyor orada, büyük bir sebze bahçesi içinde kendine ait evi var. Çok hanımefendi, mert bir kadındır, iki çocuğu var, duldur. Bekâr erkek kardeşiyle birlikte oturuyor. Erkek kardeşi akıllı bir adamdır.” Tarantıyev, Alekseyev’i göstererek: “Şu köşede oturan gibi değil! Sana da bana da taş çıkartır!”

Oblomov sabırsızlanarak:

“Bütün bunlardan bana ne?” dedi. “Ben oraya taşınmam!”

“Taşınıp taşınmayacağını göreceğiz. Madem fikir soruyorsun, sana söyleneni dinleyeceksin!”

Oblomov kararlılıkla:

“Hayır, taşınmam,” dedi.

Tarantıyev şapkasını giyip kulaklarına kadar çekerek kapıya yöneldi:

“Ne halin varsa gör!” dedi. Geri dönerek: “Tuhaf adamsın! Buranın nesi hoşuna gidiyor?” diye sordu.

“Nesi mi? Her yer yakın, mağaza, tiyatro, tanıdıklar... Şehrin merkezi, her şey...”

Oblomov’un sözünü kesen Tarantıyev:

“Ne diyorsun sen?” dedi. “Avludan dışarı çıkmayalı ne kadar oldu? Tiyatroya en son ne zaman gittin? Hangi tanıdıklarına gidiyorsun? Bu kahrolası merkez senin ne işine yarıyor? İzin ver de soralım!”

“Niye yaramasın? Pek çok şey...”

“İşte, görüyorsun, kendin de bilmiyorsun! Orada iyi yürekli ahbabımın yanında yaşayacaksın; kimse seni rahatsız etmeyecek, gürültü patırtı yok, her şey temiz, derli toplu. Baksana, burada âdeta handa yaşar gibi yaşıyorsun, bir de asilzade, toprak sahibi olacaksın! Orası temiz, sessiz; sıkıldığında konuşacak biri var. Benim dışımda sana gelip giden kimse olmayacak. İki de çocuk var, canın istedikçe onlarla oynarsın. Başka ne istiyorsun? Hem çok da ekonomik olacak, buraya ne ödüyorsun?”

“Bin beş yüz.”

“Orada, koca evin neredeyse tümüne bin ruble ödeyeceksin. Hem öyle güzel aydınlık odaları var ki... Kadıncağız çoktan beri sessiz, düzgün bir kiracı arıyordu. Benim adayım sensin!”

Oblomov dalgın dalgın başını iki yana sallayarak hayır işareti yaptı.

“Aptallık etme, taşınacaksın!” dedi Tarantıyev. “Düşün bir kere, harcamaların yarıya düşecek, sırf kiradan beş yüz tasarruf edeceksin. Yemeklerin iki kat daha temiz ve lezzetli olacak; ne aşçı kadın ne de Zahar bundan böyle bir şey çalabilecek.”

Sofadan bir homurtu duyuldu.

“Her şeye düzen gelecek,” diye devam etti Tarantıyev. “Senin burada insan sofraya oturmaya iğreniyor. Biber istersin yok, sirke almayı unutmuşlar, bıçaklar kirli... Çamaşırlarının kaybolduğunu sen söylemiyor musun? Her yer toz içinde, iğrenç! Oradaysa kadın her şeyden sorumlu olacak, sen de o aptal Zahar da bir şeye karışmayacaksınız!..”

Sofadaki homurdanma iyice arttı.

“Bu yaşlı hayvanın artık bir şeyi dert etmesine gerek kalmayacak, her şeyine bakılacak, hazıra konacaksın. Düşünecek, tereddüt edecek ne var? Taşın, bitsin gitsin...”

“Fakat nasıl olur? Böyle birdenbire, ortada bir sebep yokken kalkıp Vıorskaya yakasına gidilir mi?”

Tarantıyev yüzündeki teri silerek:

“Ne inatçı adam!” dedi. “Artık yaz, daçaya gider gibi taşınacaksın. Bütün yaz Gorohovaya Caddesinde çürümenin ne anlamı var? Bezborodkin parkı orada, hemen yanda Ohta*, iki adım ötede Neva, kendi sebze bahçen var, toz yok, boğucu sıcak yok! Düşünecek ne var? Yemeğe kadar, şimdi hızla oraya gidip geleyim, sen bana araba parası ver. Yarın da taşınırsınız.”

“Ne adam!” dedi Oblomov. “Birdenbire aklına nereden estiyse, Vıorskaya yakası diyor da başka bir şey demiyor. Bunu düşünmek marifet mi sanki! Sen asıl benim evde kalmamı sağlayacak bir çare düşün! Sekiz yıldan beri burada oturuyorum, değiştirmek istemiyorum.”

* Bezborodkin Parkı: Neva'nın sağ kıyısında büyük bir park, çeşitli sanayi kuruluşlarının ve konutların bulunduğu bugünkü Polyustrov semti. Ohta: Neva'nın kolu olan Ohta nehrinin kıyıları, Petersburg'un mesire yeri. -çev.

“Bu iş bitmiştir, taşınıyorsun. Şimdi doğru ahababım kadına gidiyorum, yeni işle ilgili yere sonra bakarım.”

Tarantsev tam çıkıyordu ki Oblomov onu durdurdu:

“Dur, dur! Nereye gidiyorsun?” dedi. “Benim bundan daha önemli başka bir meselem var. Kâhyadan aldığım şu mektuba bir göz at ve ne yapmam gerektiğini bana söyle.”

“Nasıl bir adamsın sen böyle!” dedi Tarantsev. “Kendi başına hiçbir şey yapmayı beceremiyorsun, durmadan bana başvuruyorsun. Ne işe yararsın sen? İnsan değil, âdeta bir saman çuvalı!”

“Mektup nerede? Zahar! Zahar! Yine bir yerlere sokuşturdu onu.”

Alekseyev buruşuk mektubu alarak:

“İşte, kâhyanın mektubu burada,” dedi.

“Evet, işte burada,” diye tekrarladı Oblomov ve yüksek sesle mektubu okumaya başladı. Bitirdikten sonra:

“Ne dersin? Ne yapmalıyım? Kuraklık, toplanmamış alacaklar...” diye sordu.

“Mahvolmuş, tamamen mahvolmuş bir adamsın!”

“Niçin mahvolmuşum?”

“Nasıl? Mahvolmamış mısın yani?”

“Peki, madem mahvolmuşum, ne yapmam gerektiğini de söyle!”

“Söylersen karşılığında ne vereceksin?”

“Şampanya sözü verdik ya, başka ne istiyorsun?”

“Şampanya ev bulmak içindi; ben sana büyük bir iyilikte bulunuyorum, ama sen bunu fark etmiyorsun, bir de tartışıyorsun. Nankör-sün! Hadi, kendin bir ev ara bul da görelim! Hem, ev bir yana, asıl oradaki sükûnet; kız kardeşinin evindeymiş gibi yaşayacaksın. İki çocuk, bekâr erkek kardeş, ben de her gün uğrayacağım...”

Tarantsev’in sözünü kesen Oblomov:

“Pekâlâ, anlaşıldı,” dedi. “Şimdi bana kâhyayla ne yapacağımı söyle!”

“Sofraya siyah İngiliz birası da koydur, o zaman söylerim.”

“Şimdi de bira ha! Yetmedi mi?”

Tekrar şapkasını giyen Tarantsev:

“O halde hoşça kal!” dedi.

“Aman Tanrım! Kâhya gelirimini iki bin azalacağını yazıyor, buysa kalkmış benden siyah bira istiyor. Pekâlâ, onu da alalım.”

“Biraz daha para ver!” dedi Tarantiev.

“On rublenin üstü var ya!”

“Ya Vıorskaya yakasına gitmek için araba parası?”

Oblomov canı sıkılarak bir gümüş ruble çıkardı, eline tutuşturdu.

Parayı cebine koyan Tarantiev:

“Senin kâhyan dolandırıcının teki,” dedi. “Sana söyleyeceğim şey işte bu. Sen de onu ağzı açık dinliyor, her dediğine inanıyorsun. Anlattığı hikâyeleri görmüyor musun? Yok kuraklık varmış, yok mahsul kötümüş, alacaklar toplanamıyormuş da, mujikler kaçmış da... Atıyor! Hepsi yalan! Bizim yörede, Şumiliovo yurtluğunda geçen yılın mahsulünün tüm borçları ödeyecek kadar iyi olduğunu duydum. Senin yurtluğunda ise nasıl oluyorsa kuraklık ve kötü mahsul oluyor! Oysa Şumilovskoe senin yurtluğundan elli verst ötede. Tahıl orada niye yanmamış acaba? Bir de tahsil edilemeyen alacak uydurmuş! Niçin görevini yapmamış, ihmal etmiş? Niçin alacak oluşmuş? O bölgede iş mi yok, pazar mı yok? Ah, haydut seni! Ona iyi bir ders vermek isterdim! Muhtemelen mujiklerden de para alıp onları serbest bırakmıştır, polise şikâyet bile etmemiştir.”

“Bu imkânsız,” dedi Oblomov. “Baksana mektubunda polis amirinin yanıtını aktarmış, ne kadar sahici, doğal yazmış.”

“Ah, saf adam! Bir şeyden çıktığın yok! Bütün üçkâğıtçılar oldukça sahici, inandırıcı tarzda yazar. Bak şurada dürüst, koyun mu koyun Aleksey oturuyor; o inandırıcı, sahici bir şey yazabilir mi? Asla! Fakat onun akrabası, anasının gözü, domuz herif, işte o yazar. Senin yazdıkların da sahici, doğal olmaz. Demek ki kâhyan ustaca, inandırıcı tarzda yazabildiğine göre o bir düzenbazdır. Görmüyor musun sözcükleri ne güzel seçip sıralamış: ‘Kaçan köylülerin ikâmet ettikleri adrese geri gönderilmesi.’”

“Peki, bu adama ne yapmalıyım?”

“Derhal değiştir.”

“Fakat yerine kimi getireyim? Köylüleri ben nereden bileyim? Baksın yerine koyacağım daha kötü çıkar. On iki yıldır orada hiç bulunmadım.”

“Kendin git köye. Başka türlü olmaz! Yazı orada geçir, sonbaharda da oradan doğruca yeni evine gelirsın. Ben burada evin hazırlanması işiyle uğraşırım.”

Oblomov kaygıyla:

“Yeni eve taşın, köye git, her şeyi kendin yap!” dedi. “Ne müthiş, ne ümit kırıcı öneriler bunlar böyle! Aşırı uçlardan uzak, orta bir yol yok mu?”

“Kardeşim İlya İlyiç, böyle giderse büsbütün mahvolacaksın. Senin yerinde olsaydım, çoktan bu yurtluğu ipotek edip bir başka çiftlik ya da burada şehrin en iyi yerinde bir ev satın almıştım. Bu yatırım, senin yurtluğuna değerdi. Satın aldığım evi de ipotek eder bir ev daha alırdım... Yurtluğunu bana ver, bak bakalım sözümü nasıl dinletiyorum ahaliye!”

“Yüksekten atıp tutmayı bırak da ne yapmam gerektiğine kafa yor; evden taşınmayayım, köye gitmeyeyim, fakat işlerim de yoluna girsin!”

“Sen hiç yerinden kımıldamayacak mısın?” dedi Tarantsev. “Şu haline bir bak, ne işe yararsın sen? Vatana ne yararın olur? Köyüne, yurtluğuna bile gitmekten acizsin!”

“Oraya gitmek için henüz erken,” dedi Oblomov. “Ondan önce çiftlikte yapmak istediğim değişikliklerin, yeniliklerin planını çalışıp bitirmem lazım...” Beklenmedik bir şekilde ekledi: “Biliyor musun Mihey Andreyiç, ne var; sen git oraya! İşten anlıyorsun, bölgeyi, yeri zaten biliyorsun. Masraflarını misliyle karşılarım.”

Tarantsev mağrur bir edayla:

“Senin vekilharcın mıyım, neyim?” diyerek karşı çıktı. “Üstelik mujiklere iş yaptıрма becerimi çoktan kaybettim...”

Oblomov dalgın dalgın:

“Ne yapmalı?” dedi. “Doğrusu, bilemiyorum.”

“Polis amirine yazı yaz, kâhyanın kaçak köylüleri ona bildirip bildirmediğini sor. Hatta yurtluğa gitmesini rica et. Valiye de yaz, polis amirine kâhyanın davranışları hakkında rapor hazırlamasını emretsin. Şöyle yaz: ‘Âlicenap hazretleri!* Benden babalık şefkatini esirgemeyiniz, kâhyamın çılgınca davranışları yüzünden beni tehdit eden kaçınılmaz, korkunç felaketleri merhametli dikkatlerinize sunarım. Karım ve her türlü bakımdan, bir lokma ekmekten mahrum kalan

* *Vaşe prevoshoditelstvo*: Baremin 3. basamağına yükselmiş yüksek bürokratlara ve eşlerine hitap ve selam verme şekli. –çev.

on iki küçük çocuğumla birlikte içine düşmek üzere olduğum mutlak yıkım ve sefalet merhametli bakışlarınızdan kaçmasın...”

Oblomov gülümsedi:

“Eğer çocukları göstermemi talep ederlerse bu kadar çocuğu nereden bulacağım?” dedi.

“Saçmalama, on iki çocuk diye yaz! Bir kulaklarından girip ötekinden çıkar, inceleyip sormazlar, ama mektubun ‘sahici’ olur... Vali mektubu idare amirine verecektir; aynı zamanda ona da yaz, tabii mektuba bir şey ekle!* Bu takdirde gerekeni yapacaktır. Ayrıca komşularından da yardım iste, kim kaldı orada tanıdık?”

“Yurtluğun yakınında Dobrinin var,” dedi Oblomov. “Buradayken onunla sık sık görüşüyordum, ama şimdi orada.”

“Ona da yaz, kibarca rica et, de ki: ‘Bana bu büyük iyiliği lütfeder misiniz? Bir Hristiyan, bir dost ve komşu olarak size minnettar kalacağım.’ Mektubun yanında Petersburg’a özgü herhangi bir hediye, örneğin puro gönder. İşte böyle davranmalısın, oysa senin bir şeyden anladığın yok! Ümitsiz bir adamsın! Ben olsam o kâhyaya gününü gösterirdim! Vallahi! Posta oraya ne zaman gidiyor?”

“Öbür gün.”

“Otur ve hemen yazmaya başla.”

“Posta öbür gün gidiyor, niçin şimdi yazayım? Yarın da yazabilirim. Dinle, Mihey Andreyiç,” diye sürdürdü, “sen yaptığın iyiliğin sonunu getir, ben de menüye balık ya da tavuk ekleteyim.”

“Daha ne istiyorsun?”

“Otur da sen yaz! Üç mektubu çiziktirmek çok vaktini almaz,” dedi Oblomov. Tebessümünü saklamaya çalışarak ekledi: “Sen o kadar ‘sahici’ anlatıyorsun ki... İvan Alekseyeviç de temize çeker.”

“Neler de düşünmüş!” dedi Tarantsev. “Ben yazı yazacağım, öyle mi? Üç günden beri dairede bile tek satır yazmadım. Daha oturur oturmaz sol gözümünden yaş gelmeye başlıyor, herhalde üşüttüm. Eğilince başım uyuşuyor, karıncalanıyor. Tembelsin sen, tembel! İflah olmazsın sen, kardeşim İlya İlyiç, bir kapık etmezsin.”

“Ah, keşke şu Andrey bir an önce çıkıp gelseydi, o her şeyi yoluna koyardı...” dedi Oblomov.

* Rüşvet ima edilmektedir. -çev.

Tarantiev onun sözünü keserek:

“İşte, kendine bir velinimet buldu!” dedi. “Lanet olası Alman, dolandırıcı serseri!”

Tarantiev yabancılara karşı içgüdüsel bir tiksinti besliyordu. Onun gözünde Fransız, Alman, İngiliz sözcükleri dolandırıcı, hilekâr, kurnaz, haydut sözcükleriyle eşanlamlıydı. Milletleri birbirinden ayırt etmez, hepsini aynı görürdü.

Oblomov sertçe:

“Dinle, Mihey Andreyiç,” dedi. “Sivri dilli olma diye senden rica etmiştim, özellikle de kendime yakın hissettiğim birinden bahsederken...”

Tarantiev nefret dolu bir ifadeyle:

“Yakın hissettiğin biri, ha!” diye karşı çıktı. “Neyin oluyor, akrabam mı, memleketlin mi? Alman işte, herkes biliyor.”

“O bana herhangi bir akrabamdan daha yakın, birlikte büyüdük ve okuduk. Ona nezaketsizlik yapılmasını...”

Öfkeden mosmor kesilen Tarantiev:

“Eğer Alman’ı bana tercih ediyorsan,” dedi, “evine bir daha ayak basmam.”

Şapkasını giyerek kapıya gitti.

Hemen yumuşayan Oblomov:

“Benim dostum olarak ona saygı göster ve onun hakkında dikkatli konuş; senden bütün isteğim bu kadar! Büyük bir lütuf olmasa gerek!” dedi.

Tarantiev son derece küçümseyici bir üslupla:

“Bir Alman’a saygı göstermek, öyle mi?” dedi. “Ne için?”

“Şimdi sana söyledim ya, sırf beraber büyüdüğümüz ve okuduğumuz için.”

“Ne önemi var bunun? Kim kimlerle okumuyor ki!”

“Eğer o burada olsaydı,” diye devam etti Oblomov, “beni her türlü gaileden kurtarırdı, üstelik ne siyah İngiliz birası, ne de şampanya isterdi.”

“Aha! Demek başıma kakıyorsun! Senin biranın da, şampanyanın da, senin de canınız cehenneme! Al şu paranı! Dur, nereye koydum? Nereye sokuşturduğumu tamamen unuttum.”

Yağlanmış yazılı bir kâğıt parçası çekip çıkardı cebinden.

“Hayır, bunlar değil... Hay Allah, nereye koydum?”

Ceplerini didik didik aradı.

“Arayıp yorma kendini,” dedi Oblomov. “Ben senin başına kakmıyorum, yalnızca, sevdiğim, üstelik bana çok yardımı dokunmuş bir insan hakkında edepli konuşmanı rica ediyorum...”

Tarantıyev kinle:

“Çok yardımı dokunmuşmuş!” diye itiraz etti. “Dur hele, daha çok yardımı dokunacak, sen onu dinlemeye devam et!”

“Ne demeye çalışıyorsun?” diye sordu Oblomov.

“Şunu demeye çalışıyorum ki, bu Alman seni soyup soğana çevirdiği zaman, kendi hemşerini, bir Rus’u, avarenin biri için satmanın ne demek olduğunu anlayacaksın...”

Oblomov konuşmak isteyerek:

“Dinle, Mihey Andreyiç...” dedi.

“Dinleyecek bir şey yok!” diye sözünü kesti Tarantıyev. “Seni çok dinledim, başıma açmadığın dert kalmadı. Ne hakaretlere katlandığımı Tanrı görüyor... Bahse girerim ki, babasının Saksonya’dayken açlıktan nefesi kokuyordu, o ise burada burnu bir karış havada geziyor.”

“Ölüleri niçin rahatsız ediyorsun? Babasının suçu ne?”

Tarantıyev asık bir yüzle, elini sallayarak:

“İkisi de suçlu, babası da oğlu da!” dedi. “Babam bana boşuna ‘Bu Almanlardan sakın!’ dememiş! Kendi çağının her türlü insanını tanırdı o!”

“Örneğin, Andrey’in babasının nesi senin hoşuna gitmiyor?” diye sordu Oblomov.

“Hoşuma gitmeyen şu ki, babası bir eylül günü vilayetimize geldiğinde, sırtında yalnızca ceketi ve ayaklarında ayakkabıları vardı. Sonra ansızın oğluna büyük bir miras bıraktı. Bu, ne anlama geliyor?”

“Baba oğluna topu topu kırk bin ruble miras bıraktı. Bunun bir kısmı karısının çeyiziydi; geri kalanını çocuklara ders vererek ve yurtluk yöneterek kazandı. İyi maaş alıyordu. Görüyorsun ki babanın hiçbir bir kusuru yok! Peki, oğlunun kusuru neymiş?”

“İyi çocuk doğrusu! Babasının kırk binlik mirasından ansızın üç yüz binlik bir sermaye yaptı! Memuriyette müşavirliğe* sıçradı, ilim irfan sahibi oldu... Şimdi de seyahat ediyor. Her tarakta bezi olan bir düzenbaz! Gerçek bir Rus, iyi bir Rus insanı bütün bunları yapabilir miydi? Rus insanı sadece bir uğraş seçer, onu da acele etmeden, sakın sakın, ağır ağır, düşe kalka yapar. Oysa bir de bu adama bak! İltizam, devletten imtiyazlı satış hakkı alma, özelleştirme işlerine girse anlarım, ‘bundan zengin oldu’ derim. Ama bu öyle değil, işi gücü göz boyama, üfürük! Kirli, karanlık işler! Böylelerini mahkemeye vermeli! Şimdi de Tanrı bilir ya, nerelerde sürüyordur! Ne işi var yaban ellerde?”

“Okumak, her şeyi görmek, bilmek istiyor.”

“Ne okuması! Yeterince okumadı mı?” dedi Tarantiev. “Neyin peşinde? Yalan söylüyor, inanma ona; gözünün içine bakarak küçük bir çocuk gibi aldatıyor seni! Yüksek makamları işgal edenler hiç okur mu? Söylediği şeye bak! Müşavir olmuş, hâlâ okuyacakmış! Sen de okula gittin, ama şimdi artık okumuyorsun, öyle değil mi?” Aleksey’i göstererek: “O hiç okuyor mu? Akrabası olacak o herif okuyor mu? Saygın, düzgün insanlar arasında hiç okuyan var mı? Onun orada, bir Alman okulunda, sınıfta oturup ders dinlediğini mi düşünüyorsun? Uyduruyor. Bir makine görmeye gittiğini duydum, sipariş verecekmiş. Herhalde Rus parası basmak için olsa gerek! Onu hapse atmalı... Birtakım hisse senedi işleri...** Bu hisse senedi işleri beni hasta ediyor.”

Oblomov kahkahayı bastı.

“Ne gülüyorsun? Söylediklerim yalan mı?” dedi Tarantiev.

Oblomov Tarantiev’in sözünü keserek:

“Neyse, bu konuyu bırakalım,” dedi. “Sen kendi işinin peşine git, ben bütün bu mektupları İvan Alekseyeviç ile yazarım; ayrıca şu planımı da bir an önce kâğıda dökmeye gayret edeyim, hatta iki işi aynı anda yapayım...”

Tarantiev hole çıktı, fakat aniden yine geri döndü:

“Tamamen unutmuşum!” dedi, nazık bir üslûpla devam etti: “Aslında sabah sana bir iş için gelmiştim; yarın bir düğüne davetliyim,

* *Nadvorniy sovyetnik*: 14 basamaklı çarlık bareminin 7. basamağına denk gelen bir görev, danışman, müşavir. –çev.

** 1830’larda hissedarlara yüksek kâr payı dağıtan anonim şirketler, yatırımcıların gözdesi olmuştu. –çev.

Rokotov evleniyor. Sevgili hemşerim, frakını ver de giyeyim, benimkisi gördüğün gibi biraz yıpranmış.”

Yeni bir taleple karşılaşan Oblomov yüzünü asarak:

“Bu imkânsız,” dedi. “Benim frak senin ölçülerine uymaz ki...”

Tarantıyev onun sözünü keserek:

“Uymazmış! Uyar, uyar,” dedi. “Hatırlıyor musun, senin redingotunu denemiştım, üstüme tam oturmıştı. Zahar, Zahar! Gel buraya, ihtiyar domuz!” diye bağırdı.

Zahar içeriden tıpkı bir ayı gibi homurtular çıkardı, fakat gelmedi.

“Çağır onu İlya İlyiç,” dedi Tarantıyev, yakınarak. “Ne biçim uşak bu seninkisi böyle?”

“Zahar!” diye bağırdı Oblomov.

Sofadan, peçin üzerinden yere atlayan Zahar’ın gürültüsü ve “Şeytan görsün yüzünüzü!” deyişi duyuldu.

Tarantıyev’e dönerek: “Ee, ne istiyorsunuz?” diye sordu Zahar.

“Siyah frakımı ver,” dedi Oblomov. “Mihey Andreyiç üzerine oluyor mu diye deneyecek. Yarın düğüne davetliyim.”

Zahar kararlı bir şekilde:

“Frakı vermem,” dedi.

“Efendinin emrine karşı gelmeye nasıl cüret edersin?” diye bağırdı Tarantıyev. “Bunu ıslahevine* niçin göndermiyorsun, İlya İlyiç?”

“Bir bu eksikti,” dedi Oblomov. “İhtiyarı ıslahevine göndermek! İnat etme Zahar, ver frakı.”

Zahar soğuk bir tavırla:

“Vermeyeceğim!” dedi. “İlk önce yeleğimizi ve gömleğimizi iade etsin, beş aydır onda. Yine böyle birinin isim gününe gideceğim diye almıştı, o gün bu gündür giysilerden haber yok! Yelek kadifeydi, gömlekse ince, Hollanda malı bir gömlekti, yirmi beş ruble ediyor. Frakı vermem!”

Çıkarken Zahar’a yumruğunu göstererek onu tehdit eden Tarantıyev, öfkeyle:

* *Smiritelny dom*: İslahevi. Hafif suçlardan ceza alanların ıslahı amacıyla 1721 yılında Büyük Petro tarafından getirilen ıslahevi uygulaması 1884’te kaldırıldı; ıslahevleri normal hapishaneye dönüştürüldü. –çev.

“Neyse, allahaısmarladık! Şeytan görsün yüzünüzü!” dedi. “Unutma, İlya İlyiç, o evi sana tutacağım, beni duyuyor musun?” diye ekledi.

Oblomov sırf ondan bir an önce kurtulmak için, aceleyle:

“Peki, peki!” dedi.

Tarantıyev konuşmasını sürdürdü:

“Mektuplarda gerekli her şeyi yaz, valiye ‘hepsi birbirinden küçük’ on iki çocuğun olduğunu yazmayı unutma. Saat beşte çorba sofrada olsun! Niye börek pişirmelerini söylemedin?”

Oblomov yanıt vermedi, onu artık dinlemiyordu; gözlerini kapamış, başka şeyler düşünmeye başlamıştı. Tarantıyev’in gidişiyile odaya on dakika kadar devam eden mutlak bir sessizlik çöktü. Kâhyanın mektubunun ve taşınma işinin yarattığı tedirginlikten, üzüntüden başka, Tarantıyev’in gürültüsü, patırtısı ve çenesi de Oblomov’u yormuş, perişan etmişti. Sonunda iç geçirdi.

Alekseyev alçak sesle:

“Yazmayacak mısınız?” diye sordu. “Size kalem ucu açayım!

“Açın,” dedi Oblomov. “Boş verin, kalsın, siz de gidin. Ben tek başıma yazarım, siz yemekten sonra temize çekersiniz.”

“Çok iyi,” dedi Alekseyev. Gerçekten de sizin işinize şu ya da bu biçimde engel olabilirim... Gidip sizin Yekateringof’a gitmeyeceğinizi bildireyim. Hoşça kalın, İlya İlyiç!”

Oblomov artık onu dinlemiyordu; ayaklarını altına toplamış, kol-tuğa neredeyse yatar vaziyette uzanmış, başını ellerinin arasına almış, üzgün, uyumakla dalmak arasında gidip geliyordu.

V

DOĞUŞTAN soylu, *kolejski sekreter** unvanına sahip Oblomov on iki yıldan beri hiçbir yere ayrılmadan Petersburg’da yaşıyordu. Başlarda, annesi ve babası henüz hayattayken, iki odalı sıkışık bir dairede oturuyor, köyden getirdiği uşağı Zahar’ın kendisine sağladığı hizmetlerle yetiniyordu. Anne ve babası ölünce, Asya’ya komşu uzak vilayetlerden birindeki üç yüz elli canlık (*serflik*) bir yurtluğun

* On dört basamaklı barem tablosunun alttan 10.basamağına denk gelen unvan. Bakanlıklarda alt düzey yönetici memurlar, orduda üstteğmen bu sınıfa girerdi. –çev.

tek sahibi oldu. Geliri kâğıt parayla* beş bin rubleden yedi ile on bin arasında değişen bir düzeye yükseldi; geliriyle birlikte yaşayışı da değişti, işler dallanıp budaklandı. Daha büyük bir daireye çıktı, kadrosuna bir aşçı kattı ve hatta bir çift at edindi. O zamanlar gençti; hiçbir zaman cevval biri olmamakla birlikte, yine de gençken şimdikinden daha canlı ve hareketliydi. Yüreği henüz tutku ve arzuyla doluydu; hep bir şeyler ümit ediyor, kaderinden ve kendisinden çok şey bekliyordu. Kendini kariyerine ve hayatta oynayacağı role hazırlıyordu. Meslek olarak tabii ki en başta memuriyeti düşünüyordu, Petersburg'a gelmesinin amacı zaten buydu. Sonra, topluma, seçkin çevrelere katılmayı hayal ediyordu ve nihayet hayallerini, uzak gelecekte, gençlikten olgunluğa geçerken yaşayacağı mutlu aile hayatının gülümseyen, titrek ışıltısı süslüyordu.

Fakat günler günleri, yıllar yılları kovaladı, yüzündeki tüyler sert sakala dönüştü, gözlerindeki kıvılcımlar yerini iki donuk noktaya bıraktı, beli kalınlaştı, saçları acımasızca dökülmeye başladı. Otuzuna bastığı halde kariyerinde hiçbir yönde tek adım bile ilerleyememişti, on yıl önce olduğu gibi hâlâ mesleğinin eşiğinde duruyordu. Fakat yine de hayata başlamak için planlar yapıyor, hazırlanıyor; geleceğini zihninde bir nakış gibi tasarlayıp işliyordu. Ancak akıp geçen her yıl onu, bu nakışın bir yerlerini değiştirmek ya da atmak zorunda bırakıyordu. Hayat onun gözünde tam ortadan ikiye bölünmüştü; ilk yarısı iş ve can sıkıntısı –ki bunlar Oblomov için aynı şeydi– ikinci yarısı ise huzur içinde, gürültüsüz, patırtısız eğlenmek, hayattan zevk almaktı. En çok önem verdiği şey olan memuriyet hayatının başından beri onu çok kötü şekilde düş kırıklığına uğratması bu yüzdendi.

Taşranın derinliklerinde, kendi toprağının nazik, sıcak âdet ve alışkanlıkları içinde doğup büyüyen, hayatının ilk yirmi yılını akrabalarının, dost ve ahbablarının kolları arasında geçiren Oblomov, aile hayatı ruhuyla o denli yoğrulmuştu ki, gelecekteki memuriyet hayatını da, gelir ve giderlerini defterine tembelce yazan babasının yaptığı işe benzer, bir tür aile meşgalesi olarak hayal ediyordu. Aynı dairede

* *Assignatsiya*: Kâğıt para. 1770-1843 döneminde gümüş rublenin yanında kâğıt banknotlar da tedavüldeydi. İkisi arasındaki kur sürekli değişmekteydi. 1840'ların başında bir gümüş ruble 3.5 kâğıt rubleye eşitti. –çev.

alışan memurların kendi aralarında ili dışlı, dostane bir aile oluşturacaklarını, birbirlerinin huzur ve memnuniyetleri için zen göstereceklerini varsayıyordu. Daireye gitmenin her gün uyulması gereken zorunlu bir alışkanlık olmayacağını, görevi asmak için yağmurun, karın, sıcağın ya da işe gitmek istememenin her zaman meşru sebep olabileceğini düşünüyordu. Sağlığı yerinde bir memurun işe gitmemesi için en azından bir deprem olması gerektiğini ğrendiğinde, Oblomov kararlar bağladı! Üstelik şansa bak ki Petersburg’da deprem olmuyordu. şüphesiz sel de işe gitmemek için bir sebep olabilirdi, ama o da çok seyrek oluyordu.

zerinde ‘acil’ ya da ‘ok acil’ yazılı dosyalar Oblomov’un gözle-
rinin önünden art arda hızla geçmeye başlayınca, amirleri ondan e-
şitli bilgiler toplamasını, resm belgelerden alıntılar yapmasını, bazı
konuları derinlemesine araştırmasını, alay eder gibi ‘notlar’ diye ad-
landırılan beş santim kalınlığında raporlar yazmasını isteyince iyice
afalladı, ne yapacağını bilemedi. stne üstlük, bütün bu işler çok
hızlı yapılmalıydı; herkes durup dinlenmeden telaşla bir yerlere ko-
şuşturuyordu. Bitirdikleri işi ellerinden daha bırakmadan kudurmuş-
asına, detada bir ölüm kalım meselesiymiş gibi yeni bir işe atlıyor-
lardı. Bu yeni iş de bitince bir üçüncüsüne saldırıyorlardı... Bu böyle
sürüp gidiyordu.

Rapor yazmak için onu iki kez gece yatağından kaldırmışlar, bir-
Çok kez de ulak gönderip misafirlikten ağırtmışlardı. Hepsi not de-
nilen bu raporlar yüzündendi. Bütün bunlar Oblomov’un dehşete ka-
pılmasına sebep oluyor, müthiş canını sıkıyordu. Boyuna, ‘Peki, ben
ne zaman yaşayacağım?’ diye söyleniyordu.

Oblomov henüz yurtluktayken, evlerinde dairelerdeki müdürler
için ‘astlarına bir baba gibi davranırlar’ diye konuşulduğunu çok duy-
muştu. Bu nedenle kafasında son derece güler yüzlü, yakın aile dostu
bir ‘müdür’ imajı oluşmuştu. Müdürü, hayalinde ikinci baba gibi bir
şey, yalnızca, emrindekileri, hak etsin ya da etmesinler, sık sık ödül-
lendirmek için yaşayan, onların sadece ihtiyaçlarını karşılamakla kal-
mayıp zevk ve eğlencelerini de düşünen kişi olarak canlandırıyordu.
Müdürün elemanlarının dertleriyle, onların gece iyi uyuyup uyuma-
dıklarını, bakışlarının niçin yorgun ve bulanık olduğunu, başlarının

ağrıyla ağrımadığını özenle soruşturup araştırarak kadar yakından ilgilendiğini sanıyordu.

Fakat memuriyetinin daha ilk gününde derin bir düş kırıklığına uğradı. Müdürün gelmesiyle birlikte dairede bir telaş, bir itiş kakış başladı, herkesin eli ayağına dolaştı; insanlar çarpışıyor, birbirlerini yere düşürüyor, kimileri müdürün karşısına yeterince özenli bir kıyafetle çıkamama korkusuyla üniformasını çekiştirip düzeltiyordu. Oblomov sonradan tüm bu olup bitenlerin sebebini anladı; bazı müdürler, kendilerini karşılamak için önlerine atılan astlarının afallamış, şaşkın yüz ifadelerinde yalnızca amire saygı değil, bir gayretkeşlik ve bazen de mesleki yetenek de görüyorlardı.

İlyas İlyiç'in kendi müdüründen çekinip korkması için herhangi bir sebep yoktu; iyi yürekli, altındakilere kibar davranan, hiçbir zaman hiçbir kimseye kötülük etmemiş bir insandı. Maiyetindekiler ondan çok memnundular, daha iyisini bulamazlardı. Onun ağzından herhangi bir nahoş söz çıktığını, bağırıp çağırdığını şimdiye kadar kimse görmemişti. Memurlarına görev vereceği zaman asla emretmez, hep rica ederdi; birine bir iş yaptırırken, evine misafir çağırırken ve hatta birini hapse attırırken bile daima rica ederdi. Kimseye asla sen diye hitap etmez, herkese siz derdi. Memurlarıyla bire bir ilişkilerinde de, toplu olarak ilişkilerinde de çok saygılıydı. Fakat tüm memurlar onun yanında her nedense çekingen davranır, ezilip büzülürlerdi. Müdürlerinin nazik sorularını her zamanki sesleriyle değil, başka, yapmacık bir sesle yanıtlarlardı. Müdürü odasına girdiğinde Oblomov da, sebebini bilmeden, birdenbire telaşa kapılır, ürker ve müdür onunla konuşmaya başlayınca her zamanki sesi kaybolur, yerini ince, çirkin bir ses alırdı. Oblomov böylesine iyi yürekli, hoşgörülü bir yöneticinin altında bile korku ve ıstırap çekiyordu; müşkülpesent, sert bir amire düşseydi Tanrı bilir ne yapardı!

Oblomov memuriyette düşe kalka iki yılını tamamladı, terfi alabilmek için belki bir üçüncü yıla da dayanabilirdi, fakat özel bir olay yüzünden devlet hizmetini erken bırakmaya mecbur kaldı. Bir gün, Astrahan'a gönderilecek önemli bir evrakı yanlışlıkla Arhangelsk'e gönderdi. Hata açığa çıkınca suçluyu bulmak için soruşturma açıldı. Bütün memurlar, müdürün Oblomov'u odasına nasıl çağıracağını,

ona soğuk ve sakın bir üslûpla, ‘Evrakı Arhangelsk’e siz mi gönderdiniz?’ diye nasıl soracağını, Oblomov’un müdüre hangi sesle yanıt vereceğini merak içinde bekliyorlardı. Bazıları hiçbir yanıt vermeyeceğini, bunu yapamayacağını ileri sürüyordu. Hem Oblomov, hem diğer memurlar müdürün yalnızca bir uyarı ile yetineceğini biliyorlardı, buna rağmen arkadaşlarının telaşlı halini gören Oblomov korktu; duyduğu vicdan azabı verilecek cezadan çok daha ağırdı. Oblomov hak ettiği cezanın belli olmasını beklemeden daireden ayrılarak eve gitti, doktor raporu gönderdi.

Raporda şunlar yazılıydı:

“Aşağıda imzası ve mührü bulunan ben ... kolejski sekreter İlya Oblomov’un kalp büyümesi ve sol karıncık genişlemesinden (Hypertrophie cordis cum dilatatione ejus ventriculi sinistri) mustarip olduğunu, aynı zamanda hastanın hayatı ve sağlığı için tehdit oluşturan kronik bir karaciğer ağrısı (hepatitis) çektiğini onaylarım. Bu tür ağrı nöbetlerinin her gün işe gitmekten kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu nedenle, ağrı nöbetlerinin tekrarlanmaması ve artmaması için Gospodin Oblomov’un geçici bir süre işe gitmemesini ve genel olarak zihinsel meşguliyetten ve her türlü bedeni faaliyetten uzak durmasını tavsiye ediyorum.”

Rapor, sorunu ancak geçici olarak çözmüştü; ne de olsa er ya da geç iyileşmesi ve sonra da eskisi gibi yine her gün işe gitmesi gerekecekti. Oblomov daha fazla dayanamadı ve istifa etti; böylece devlet hizmeti kariyeri sonlanmış oldu ve bir daha da memuriyete geri dönmedi.

Oblomov’un toplumla ilişkileri, sosyal kariyeri ilk başlarda başarıyla gidiyordu. Petersburg’a gelişinin ilk yıllarında, gençliğinin henüz baharını yaşarken yumuşak yüz hatları sık sık canlanıyor, hayat ateşinin parıltısı gözlerinden eksik olmuyordu. Işık saçan bakışları ümitlerini ve gençliğin gücünü yansıtıyordu. O da herkes gibi heyecan duyuyor, ümit ediyor, küçük şeylerden mutlu ya da mutsuz oluyordu. Fakat bunlar çok önce, ömrünün o nazik çağındaydı; hani, insanın her önüne çıkan kişiyi candan dost saydığı, neredeyse her kadına âşık olduğu ve düşünmeden evlenme teklif edebildiği, hatta çoğu kez de hayat boyu pişmanlık ve üzüntü duyma pahasına evlendiği, hayatın o nazik evresi! Bu mutlu yıllarda dilberlerin narin, kadifemsi, ihti-

ras dolu bakışlarından, çok şey vadeden gülümseyişlerinden, iki üç ayrıcalıksız öpüşten ve iç sızlatan dostça el sıkmalardan İlya İlyiç'in payına düşen hiç de az değildi. Diğer yandan, kadınlarla yakınlaşmanın başına bir sürü dert açacağını bildiği için, hiçbir zaman güzel kadınlara kendini teslim etmez, onların kölesi ya da özverili bir hayranı olmazdı. Kadınlara uzaktan, saygıyı koruyacak bir mesafeden hayranlık duymayı tercih ederdi.

Kaderi Oblomov'u kadınlarla, birkaç gün de olsa tutuşabileceği, kendini âşık hissedebileceği kadar yakından karşı karşıya getirmediyse de çok az getirdi. Bu yüzden gönül ilişkileri aşka dönüşmeden öylece kalıyor, en baştaki, herhangi bir yatılı kız öğrencisinin aşk hikâyeleri kadar masum, saf ve sade hallerini koruyorlardı. Oblomov en çok solgun, hüznü, - çoğunlukla siyah gözlü - genç kızlardan uzak dururdu; siyah gözlerine 'ıstıraplı gündüzlerin ve günahkâr gecelerin'* aksı vuran, kimsenin bilmediği hüznü ve sevinçleri olan bu kızların her zaman anlatacak şeyleri, açacak sırları vardır. Fakat tam anlatacakları zaman birden titreyip zıngırdar, ani gözyaşı döker, sonra kollarını erkek arkadaşlarının boyunlarına dolayarak uzun uzun gözlerini seyreder, ardından göğesini bakarak hayatlarının lanetlendiğini söyler ve bazen de düşüp bayılırlar. Bu tür kızlardan korkuyla köşeye bucak kaçan Oblomov'un ruhu hâlâ temiz ve bakirdi; bu ruh, belki de kendi gerçek aşkıyla karşılaşmayı, kendi dokunaklı ihtirasını yaşamayı ve kendi zamanının gelmesini bekliyordu. Fakat yıllar geçtikçe bu beklentilerinden vazgeçmiş, hayallerin yerini ümitsizlik almış gibi gözüküyordu.

İlya İlyiç'in dostlarıyla vedalaşması hayalleriyle vedalaşmasından daha da soğukkanlı bir şekilde oldu. Kâhyanın, köylülerin borçlarını ödemediğini ve mahsulün kötü olduğunu bildiren ilk mektubundan hemen sonra, arkadaşı erkek aşçıyı atıp yerine bir kadın aşçı aldı; peşinden atları sattı ve nihayet diğer 'dostlar'ıyla yolunu ayırdı. Evden çıkmak için hiçbir şey onu cezbetmiyordu; oturduğu daireye her geçen gün daha sağlamca yerleşiyor, zamanını sürekli evde geçiriyordu. Başlarda evde bütün gün elbiseyle oturmak ona zor geliyordu. Daha sonraları misafirlîğe, arkadaş yemeklerine gitmeye de üşenmeye baş-

* Nikolay F. Pavlov'un (1803-1864) *Romans* adlı şiirinden bir dize. -çev.

ladı; yalnızca kravatını çıkarabileceği, yeleşinin düğmelerini çözebileceği, hatta uzanıp bir saat kestirebileceği çoğu bekâr olan yakın tanıdıklarına gidiyordu. Çok geçmeden bu akşam yemekleri de onu bıktırdı, frak giymek, her gün tıraş olmak gerekiyordu. Bir yerlerde yalnızca sabah buğusunun yararlı, akşamının ise zararlı olduğunu okuduktan sonra rutubetten de korkmaya başladı.

Bütün bu tuhaflık ve kaprislerine rağmen arkadaşı Ştoltz, Oblomov'u insan içine çıkarmayı başarıyordu. Fakat Ştoltz sık sık Petersburg'dan ayrılıyor, Moskova'ya, Nijniy Novgorod'a, Kırım'a ya da yurt dışına gidiyordu. O yokken Oblomov yeniden inzivaya çekilip derin bir yalnızlığa gömülüyordu. Bu inzivadan onu ancak günlük hayatın sıradan olayları dışında kalan olağanüstü bir şeyin gerçekleşmesi çıkarabilirdi, fakat böyle bir şey de ne oluyor ne de olacağı benziyordu. Bütün bunlara ek olarak Oblomov yaşlandıkça üzerine bir tür çocuk çekingenliği, ürkekliği geldi; hayattan, büyük çeşitlilik arz eden dış olaylardan kopukluğunun bir sonucu olarak, günlük yaşayışı dışında kalan her şeyden kendisine bir kötülük, bir tehlike geleceğini bekliyordu. Örneğin, yatak odasının tavanındaki çatlaktan korkmuyordu, ona alışmıştı; odasının her zaman bozuk olan havası ya da hiç kalkmadan böyle sürekli oturmanın sağlık için akşam neminden daha büyük bir tehlike oluşturacağı, midesini her gün böyle tıka basa doldurmasının yavaş yavaş intihar etmek demek olacağı asla aklına gelmiyordu. Bunlara alışmıştı, onlardan korkmuyordu.

Oblomov'un alışık olmadığı şeyler ise hareket, hayat, kalabalık ve koşuşturmaydı. Kalabalıkta boğulur gibi oluyordu; bir kayığa binse karşı kıyıya sağlam çıkamayacağından, arabada giderken atların gemi aızıya alıp kaçmasından ve arabayı parçalamasından korkuyor, endişeye kapılıyordu. Zaman zaman sinirsel korku nöbetleri geçirdiği de oluyordu; etrafın sessizliğinden ya da kendisinin de tam olarak bilmediği bir şeylerden korkuya kapılıyor, vücudu karıncalanmaya başlıyordu. Bazen de karanlık bir köşeye ürkekçe yan yan bakıyor, hayal gücünün kendisine kötü bir oyun oynamasını ve köşede bir hayaletin belirmesini bekliyordu.

İlyâ İlyiç'in sosyal hayatı böylece sona ermiş oldu. Ona ihanet eden ya da kendisinin ihanet ettiği bütün gençlik hayallerinin, yaşlılıkta

bile insanın kalp atışlarını hızlandıran acı tatlı, parıltılı hatıraların ardından tembel tembel el salladı, hepsiyle vedalaştı.

VI

PEKİ, evde ne yapıyordu? Okuyor muydu? Yazıyor muydu? Tahsil mi görüyordu? Evet, eğer eline bir kitap ya da gazete geçerse okuyordu. Önemli bir eserin yayımlandığını duyunca içinde o eserle tanışma isteği duyar, kitabı arar, birilerinden rica eder, eğer çabuk getirirlerse hemen okumaya girişirdi. Fakat konu üzerine biraz bilgi edinir edinmez, kendini kitaba kaptıracağına, uzanır, kayıtsızca tavana bakar, sonuna kadar okunmayan ve anlaşılmayan kitap ise yanında öylece açık dururdu. Kayıtsızlık, soğuma duygusu onu heveslerinden daha hızlı ele geçirirdi; yarım bıraktığı bir kitabı asla bir daha eline almazdı.

O da herkes gibi, diğerleri nasıl okumuşsa öyle okumuştı, on beş yaşına kadar yatılı bir okula devam etmiş, sonra yaşlı Oblomov'lar uzun tartışmaların ardından İlyuşa'yı Moskova'ya göndermeye karar vermişlerdi. Genç Oblomov gönülsüz de olsa ilim irfan yolunu sonuna kadar yürümeyi başarak tahsilini tamamladı. Çekingen ve cansız karakteri, Oblomov'un tembelliğini ve kaprislerini, şımarık çocukların kayırılmadığı okulunda, yabancıların önünde tüm boyutlarıyla sergilemesine engel oldu. Sınıfında disiplin gereği düzgün bir şekilde oturur, öğretmenlerinin anlattıklarını dinlerdi; zaten başka türlü davranması da imkânsızdı. İşlenen dersleri ve verilen ödevleri ah vah çekerek, kan ter içinde, güç bela öğrenir ve yapardı. Bütün bunları, günahlarımıza karşı bizi cezalandırmak için Tanrı tarafından gönderilen şeyler olarak görürdü. Ödev verirken öğretmenin tırnağıyla gösterdiği satırın altında kalan kısma asla bakmaz, öğretmenlerine soru sormaz, herhangi bir açıklamada bulunmalarını istemezdi. Defterinde yazılı olan şeyler onu fazlasıyla tatmin ederdi; dinlediği ya da okuduğu şeyi tam anlamadığında bile zahmet edip doğrusunu öğrenmek için içinde bir merak uyanmazdı. Eğer şu ya da bu şekilde istatistik, tarih veya siyasal iktisat alanında herhangi bir kitabı okuyup anlamışsa bundan büyük sevinç duyardı.

Şoltz, ona öğrendiklerini aşan kitaplar getirdiğinde, Oblomov hiçbir şey söylemeden arkadaşının yüzüne uzun uzun bakar:

“Sen de mi Brutus!” der, iç geçirerek kitapları karıştırırdı.

Bu kadar yoğun okuma ona zor ve doğaya aykırı bir şey olarak görünürdü. Bunca kâğıt, mürekkep ve zaman harcanarak yazılan bu defterler ne işe yarayacaktı? Ders kitapları ne işe yarayacaktı? Ve niha-yet, hayatının beş altı yılını bir okula kapanarak, sıkı disiplin altında, azarlamalara, cezalara maruz kalarak, azap verici uzun ders çalışmalarıyla geçirmenin, koşmak, oynamak, eğlenmek için henüz zaman geç değilken bunları yasaklamanın ne yararı vardı?

Genç Oblomov sık sık kendine soruyordu:

“Peki, ben ne zaman yaşayacağım? Büyük kısmı hayatta işe yarayacak olan bu bilgi birikiminden ne zaman yararlanacağım? Örneğin, siyasal iktisat, cebir, geometri Oblomovka’da ne işime yarayacak?”

Tarih bile onu üzüyor, bunalıma sokuyordu. İşte okuyor, öğreniyorsun; zaman oluyor, kara günler gelip çatıyor, insanoğlu mutsuz! Sırf daha aydınlık günler gelsin diye gücünü toparlıyor, çalışıyor, dinmiyor, korkunç zorluklara sabırla karşı koyuyor, mücadele ediyor. Sonunda güzel günler gelir gibi oluyor, tarihin kendisi de artık biraz dinlenir diye düşünüyorsun, ama nerede!.. Yeniden kara bulutlar belirliyor, binalar yıkılıyor, her şey alt üst oluyor; bir kez daha çalışmak, didinmek, ter dökmek gerekiyor... Aydınlık günler uzun sürmüyor hızla geçip gidiyor; hayat ise boyuna yeni yıkımlarla, kırımlarla durmaksızın akıp gidiyor...^{*} Ciddi şeyler okuma Oblomov’u yoruyordu, filozoflar onda soyut düşünceye, kuramsal gerçeklere karşı bir merak, heves uyandırmakta aciz kalıyordu. Oysa şairler onu en hassas yerinden yakalıyor, etkiliyordu; herkes gibi o da şiirle yeniden genç oluyordu. Mutlaka herkesin başına gelen, herkese gülümseyen hayatın o mutlu anı, gücün serpilip geliştiği, insanın var olma bilinci, iyilik yapma, yararlılık gösterme, faaliyette bulunma arzusuyla dolup taşıdığı, kalbin, nabzın hızla attığı, heyecandan titremelerin, coşkulu konuşmaların ve tatlı gözyaşlarının çağı, ara sıra Oblomov’un kapı-

^{*} Yazar sık tekrarlanan felaketlerle şüpheşiz savaşları kastetmektedir. Çarlık döneminde (1547-1917) Rusya 77 savaş ve büyük iç isyan yaşamıştır. Savaşların çoğunun bir yıldan çok daha uzun sürdüğünü dikkate almasak bile ortalama her 4.8 yılda bir savaş girilmiş ya da ülkede isyan çıkmış demektir. -çev.

sını da çalışıyordu. Böyle anlarda aklındaki ve kalbindeki bulanıklık yerini aydınlığa bırakıyor, silkelenip uyuşukluğu üzerinden atıyor; ruhu hareketlilik, eylem istiyordu. Ştoltz, Oblomov’a, bu cevval anlarını mizacının elverdiği ölçüde uzatabilmesi için yardım ediyordu; onu, şiire düşkünlüğünden avlayarak bir buçuk yıl kadar düşünce ve bilgi dünyası içinde tutabildi. Ştoltz, bu genç hayal gücünün coşkulu esrimelerinden yararlanarak, şiir okumalarına zevk almanın dışında başka amaçlar, hem kendisinin hem de Oblomov’un uzak gelecekteki hayatlarına kesin bir yön verecek, onları geleceğe taşıyacak amaçlar da ekledi. Birlikte heyecanlanıp coştular, birlikte ağladılar, aklın aydınlık yolundan ayrılmayacaklarına dair birbirlerine şeref sözü verdiler. Ştoltz’un ateşli şevki Oblomov’a da geçmişti, çalışmak ve uzaklardaki cezbedici hedefe varmak için duyduğu hırstan yanıp tutuşuyordu.

Ne yazık ki Oblomov’un hayat çiçeği* açmış fakat meyve vermemişti. Uyuşukluğunu üzerinden attığı anlarda, ara sıra, Ştoltz’un da ikazıyla şu ya da bu kitabı alıyor, acele etmeden, hevesizce ve tembel tembel satırlara göz gezdiriyordu. Okuduğu paragraf ne kadar ilginç olursa olsun, eğer o anda yemek ya da uyku saati gelmişse derhal kitabı cildi yukarı gelecek şekilde açık bırakarak kalkıp yemeğe gider veya mumu söndürerek uzanıp uyurdu. Eğer okusun diye ona herhangi bir kitabın birinci cildini vermişlerse, bitirdiğinde asla ikinci cildi istemez, o istemeden verdiklerinde ise alır fakat yavaş okurdu. Daha sonraları ilk cilt bile ona çok gelmeye başladı. Boş vakitlerini dirseğini masaya dayayarak, kolunu da başına alttan destek vererek öylece oturmakla geçiriyordu; bazen de başını, dirseği yerine Ştoltz’un okuması için verdiği kitaba dayıyordu.

Oblomov’un öğretim hayatı da böylece sona ermişti. Son dersini dinlediği gün bilimsel kariyerinin Herkül sütunlarına** ulaşmış oldu. Daha önce ilkokulda öğretmenin ödev verirken tırnağını koyarak belirlediği son satır gibi, tasdiknamesine müdürün attığı imza da, kahramanımızın bilgisini ondan öteye götürmeyi gerekli görmediği son çizgiyi belirlemişti. Kafası, eski dava dosyalarının, kişilerin, dö-

* Yazarın Vasili Jukovski’nin *Teon ve Eshin*, (1815) adlı şiirinden aldığı “Hayat çiçeği”, 1820’lerin romantik şiirlerinde çok sık kullanılan bir deyişti. –cev.

** Herkül sütunları (Lat. *Columnae Herculis*): Antik çağda Cebelitarık boğazının iki yanındaki yüksek kayalıklara verilen ad, ulaşılan en son noktayı sembolize eder. –cev.

nemlerin, rakamların, dinlerin, siyasal iktisat, matematik ve benzeri alanlarda birbiriyle ilişkisi olmayan olgu ve bilgilerin karmaşık, tozlu bir arşivi haline gelmişti. Başka bir deyişle, farklı bilgi alanlarından derlenmiş farklı ciltlerin oluşturduğu bir kütüphaneye dönüşmüştü. Tahsil İlya İlyiç'in üzerinde tuhaf bir etki bırakmıştı; öğrendikleriyle hayatı arasında atlayıp geçmeyi denemediği koca bir boşluk, bir uçurum vardı. Onun için, hayat kendi başına ayrı bir şey, bilim bütünüyle ayrı bir şeydi.

Oblomov hem bugünün hem de geçmişin tüm hukuk derslerini okumuş, uygulamalı muhakeme usulü kursunu başarıyla tamamlamıştı; fakat evde bir hırsızlık olayı dolayısıyla polise dilekçe yazmak gerektiğinde eline kalem kâğıt almış, uzun uzun düşündükten sonra bir yazıcı çağırması için adam göndermişti. Yurtluğun hesaplarını kâhya tutuyordu, "Bunun bilimle ilimle ne ilişkisi var?" diye şaşkınlıkla kendine soruyordu. Oblomov böylece bilgi dağarcığı bomboş olarak inzivaya geri döndü; oysa bilgi, kafasında serbestçe dolaşan ya da pinekleyen avare düşüncelerine bir yön kazandırabilirdi. Neyle mi meşguldü? Kişisel yaşamının taslağını çizmeye devam ediyordu ve haklı olarak onda, kitap, ilim, irfan olmasa bile hiçbir zaman tüketmeyeceği kadar büyük bir şiirsellik ve bilgelik buluyordu.

Oblomov, memuriyet ve toplum hayatıyla ilişkisini kesince, varoluş sorununu farklı bir şekilde çözmeye başladı; bu dünyadaki amacı ve görevi üzerine uzun uzun kafa yorduktan sonra, hayatının gidişatının ve geleceğinin kendi içinde saklı olduğunu keşfetti. Bu dünyada onun talihine düşenin, aile mutluluğundan ve yurtluğuna göz kulak olmaktan ibaret olduğunun farkına vardı, anladı. O ana kadar yurtluğuyla ilgili işleri hakkında doğru dürüst bir bilgisi yoktu. Ştoltz onun adına ara sıra işlerine bakıyordu. Ne gelirini ne de giderini tam olarak biliyordu, hiçbir zaman bütçe düzenlemiyordu, hiçbir şey yapmıyordu. İhtiyar Oblomov yurtluğu babasından nasıl teslim almışsa oğluna da aynı şekilde devretmişti; hayatı boyunca köyde yaşadığı halde, herhangi bir yenilik yapmak için, günümüz yurtluk sahiplerinin aksine, ne sezgisini kullandı, ne de kafa yordu. Toprağın verimliliğini artıracak yeni bir etken bulmak ya da eski verimlilik kaynaklarını yaygınlaştırıp geliştirmek veya bunlara benzer yenilikler yapmak için hiçbir

aba göstermedi. Dedesinin zamanında tarla nasıl ekiliyorsa, ürün nasıl pazarlanıyorsa baba Oblomov zamanında da aynen öyle ekilip pazarlanıyordu. Öte yandan, iyi bir mahsul alınması ya da fiyatların artması sonucu gelir geçen yılınıkini aşıncı ihtiyaç büyük sevinç duyuyor, bunu Tanrının bir lütfu olarak görüyordu. Sırf para kazanmak için kendini paralamayı ve dolambaçlı yollar denemeyi sevmiyordu. Ona herhangi bir –kendi deyimiyle zararlı– ğt verildiğinde:

“Babalarımız, dedelerimiz bizden daha aptal değillerdi ya!” derdi. “Hayatları boyunca mutlu yaşıdılar, biz de yaşayacağız. Tanrının izniyle a kalmayız!”

Yurtluktan, hile ve kurnazlığa başvurmaksızın, her gün öğlen ve akşam ailenin ve çeşitli misafirlerin karınlarını tıka basa doyurmaya yetecek kadar bir gelir elde eder, bunun için Tanrıya şükreder ve daha fazla kazanmayı günah sayardı. Eğer kâhya ona iki bin ruble getirmiş, bin rubleyi cebe indirmişse ve feryat figan ederek suı doluya, kuraklığa, kötü mahsule atmışsa, ihtiyaç Oblomov gözleri yaşararak ha çıkarır, “Tanrının takdiri! Ona karşı çıkamazsın ya!” derdi.

İhtiyaç Oblomov’un ölümünden sonra yurtluktaki işler iyiye gitmek bir yana, kâhyanın mektuplarından da anlaşılaı üzere daha da kötüleşti. İlya İlyiç’in kendisinin bizzat oraya gitmesi ve gelirin azalmasının nedenlerini yerinde araştırması gerektiği çok açıktı. Gitmeye niyetleniyor, fakat her seferinde erteliyordu; bunun nedeni kısmen, oraya seyahati kendisi için neredeyse yeni ve bilinmeyen bir kahramanlık saymasıydı. Oblomov, hayatında yalnızca bir kere seyahat etmişti; posta arabası yerine kendi arabası ve atlarıyla, kuş tüyü yastıklar, kutular, bavullar, domuz butları, beyaz somunlar, haşlanmış ve kızartılmış çeşitli sığır ve tavuk etleri arasında, birçok hizmetçi eşliğinde yapılan bir yolculuktan bu... Oblomov, köyünden Moskova’ya gelmek için yaptığı bu yolculuğu bütün diğer yolculuklar için genel bir ölçüt olarak alıyordu. Oysa şimdi yolculukların böyle olmadığını, uçar gibi drtına gidildiğini duymuştu.

Oblomov’un yurtluğa gidişini ertelemesinin bir başka nedeni, çiftlik işleriyle gereği gibi meşgul olmaya kendini henüz hazır hissetmemesiydi. O, babası ya da dedesi gibi değildi, farklıydı. Okumuştu, dünya görmüştü; bütün bunlar onun kafasında, babası ve dedesinin

hiç bilmediği yeni fikirlerin doğması için esin kaynağı oluyordu. Kazanmanın yalnızca günah olmayıp, aynı zamanda her vatandaşın görevi olduğunu da kavıyor ve anlıyordu; herkes dürüstçe çalışarak genel refah düzeyinin yükseltilmesine katkıda bulunmalıdır. Çekildiği köşesinde hazırladığı yurtlukta yaşam tasarımı büyük kısmının, zamanın ihtiyaçları ışığında yurtluğun yeniden düzenlenmesi planı ve köylülerin sevk ve idaresi konularına ayrılmasının nedeni buydu. Planının temel ilkeleri, altyapısı, ana bölümleri çoktan beri kafasında hazırды; yalnızca ayrıntılar, maliyet tahminleri ve rakamlar kalmıştı. Gezerken, yataarken ya da insanlarla birlikteyken, yıllarca yorulmadan bu plan üzerinde çalıştı, düşünüp taşındı; kâh yeni şeyler ekler, kâh çeşitli değişiklikler yapar, kâh bir gün önce düşünüp gece unuttuğu şeyleri belleğinde yenilerdi. Bazen birdenbire, yeni, hiç beklenmedik bir fikir kafasında şimşek gibi çakar, beyni zonklar ve çalışma yeniden başlardı. Oblomov, başkalarının hazır fikirlerinin küçük bir uygulayıcısı olamazdı, o kendi fikirlerinin hem yaratıcısı, hem de uygulayıcısıydı. Sabah yataktan kalkar kalkmaz kahvaltıdan hemen sonra divana uzanır, başını elleri arasına alır, kendine acımadan boyuna düşünür dururdu, ta ki kafası bu ağır işten yorgun düşene kadar! İşte o zaman vicdanı, 'Eh, genel refah için bugün bu kadarlık yeter!' derdi. Vicdanının sesini dinleyen Oblomov, çalışmasını bırakarak dinlenmeye karar verir, dikkatli ve dalgın pozunu değiştirerek hüylalara dalmaya ve rehavete daha elverişli, daha gevşek ve iş havasından daha uzak bir yatış biçimine geçerdi.

Oblomov iş kaygılarından kurtulduğunda içine çekilmeyi ve kendi yarattığı dünyada yaşamayı severdi. Yüce fikirlerin insana verdiği hazzı bilirdi ve insanlığın genel acılarına yabancı değildi. Ara sıra yüreğinin derinliklerinde insanoğlunun uğradığı felaketler için acı gözyaşları döktüğü, tarifi zor, adsız ıstıraplar çektiği, uzak bir yerlerin, belki de Ştolzt'un bir zamanlar onu sürüklemek istediği dünyanın özlem ve hasretini çektiği olurdu.

Oblomov'un yanaklarından tatlı gözyaşları akardı...

Bazen de insanların kusur ve ahlaksızlıklarına, yalan ve iftiralarına, dünyayı kuşatan kötülüğe karşı içi nefretle dolar, insanoğluna, onun iltihaplı yaralarını gösterebilmek için yanıp tutuşurdu. Hemen

peşinden, birdenbire, içinde birtakım fikirler doğar, bunlar kafasında denizin dalgaları gibi bir ileri bir geri sürüklenir ve sonra bu fikirler niyete dönüşür, niyetler kanını kaynatır, kaslarını harekete geçirir ve kirişlerini gererdi. Sonra niyetleri tutku halini alır, moral bir güçle hareketlenerek dakikada iki üç kez yatış şeklini değiştirir, gözleri parıldayarak yatağında doğrulur, kollarını öne uzatır, vahiy gelmiş gibi çevresine bakardı... İşte, tutkusu neredeyse hayata geçti geçecek, bir kahramanlığa dönüşecek... Ve o zaman, Tanrım! O zaman bu yüce gayretten ne mucizeler, ne hayırlı işler beklenebilecekti!

Fakat bir bakmışsın sabah geçmiş, gün bitmek üzeredir ve tıpkı gün gibi, tüm gücünü tüketmiş, bitkin düşmüş Oblomov da dinlenmeye can atıyordur. Ruhundaki fırtınalar ve çalkantılar artık dinmekte, kafası düşüncelerden arınmakta, damarlarındaki kanın akışı yavaşlamaktadır. Oblomov sessizce, dalgın dalgın sırtüstü döner, üzgün bakışlarını pencereye doğrultur, gökyüzüne bakar, dört katlı bir evin arkasından görkemli bir şekilde batan güneşi keder içinde gözleriyle uğurlar.

Ve kim bilir gün batımını kaç kez bu şekilde seyretmiştir!

Ertesi sabah hayat yeniden başlar, yine telaş, yine heyecan, yine hayaller! Oblomov bazen kendisini, yanında sadece Napolyon'un değil, Yeruslan Lazareviç'in* bile sönük kalacağı yenilmez bir başkumandan olarak hayal etmeyi seviyordu. Hayalinde savaşlar, savaş nedenleri uydururdu. Örneğin, Afrika halklarına Avrupa'yı istila ettiriyor ya da yeni bir Haçlı Seferi organize ediyordu; Haçlı orduları savaşıyor, halkların kaderini tayin ediyor, şehirleri yakıp yıkıyor, canlar bağışlıyor, idamlar gerçekleştiriyor, iyi yüreklilik ve yüce soyluluk adına destanlar yazıyordu. Kimi zaman da düşünürlerden, büyük sanatçılardan biri oluverirdi; başarılarının meyvelerini toplar, herkes yerlere kadar eğilip onu selamlar, kalabalık, 'Bakın, bakın! Oblomov geçiyor, bizim ünlü İlya İlyiç!' diye bağırarak peşinden koşardı.

Kederli anlarında, çeşitli gaile ve kaygılarla başı dertteyken, yatağında boyuna bir yandan öte yana döner, yüzükoyun yatar ve bazen de kendini büsbütün kaybederdi. Böyle durumlarda yatağından kal-

* Yeruslan Lazareviç: Rus masal kahramanı. Tatar folklöründeki Uruslan Zalazaroviç ve Fars folklör kahramanı Rüstem ile benzerlikler gösterir. -çev.

kıp dizleri üzerine oturur, şevkle, içten dua etmeye başlar, başındaki fırtınayı bir şekilde uzaklaştırması için Tanrıya yalvarırdı. Kaderini Tanrının himayesine emanet ettikten sonra sakinleşir, dünyadaki her şeye yine kayıtsız kalırdı; fırtına artık ne istiyorsa onu yapabilirdi! Oblomov'un manevi gücünü kullanma biçimi bu şekildeydi. Sık sık bütün günü heyecan ve endişe içinde geçirir, ancak gün bitip güneş kocaman kıvılcık bir küre halinde karşıdaki dört katlı evin arkasında kaybolmaya başladığı zaman, derin iç geçirmelerle büyüleyici bir rüyadan ya da ıstıraplı bir kâbustan uyanırdı. Yine bir kez daha batan güneşi uykulu bakışları ve hüzünlü gülümseyişiyle uğurlar, kargaşadan yorulmuş halde sakin bir uykuya dalarlardı.

İlyâ İlyiç'in bu iç dünyasını ne bir gören ne de bir bilen vardı. Herkes onun durumunda özel bir şeyin olmadığını, yalnızca günlerini yatarak geçirdiğini, afiyetle yemeğini yediğini düşünüyor, ondan başka bir şeyin beklenemeyeceğini söylüyordu. Kafasında birbiriyle tutarlı fikirler geliştirebileceğine kuşkuyla bakılıyordu. Tanıyanlar her yerde onun hakkında bu şekilde konuşuyorlardı. Onun yeteneklerini, ateşli zihninin ve hümanist yüreğinin derinliklerindeki volkanik kıpırdaşmaları ayrıntılarıyla bilen, onlara tanıklık edebilecek yalnızca Ştolz vardı. Fakat o da Petersburg'da hemen hemen hiç bulunmuyordu. Geriye bir tek Zahar kalıyordu; bütün hayatını efendisinin yanında geçiren uşağı onun iç dünyasını çok daha ayrıntılı olarak biliyordu. Gel gör ki Zahar, efendisinin ve kendisinin olması gerektiği gibi çalıştıklarına ve olması gerektiği gibi bir hayat sürdürdüklerine, zaten başka türlü sürenin mümkün olmadığına kendini inandırmıştı.

VII

ZAHAR ellişini geride bırakmıştı. O, Rus Caleb'lerinin* bire bir soyundan gelmiyordu. Hizmet odalarının şövalyeleri olan Caleb'ler, kendilerini tamamen efendilerine adanmış, tüm meziyetleri üzerlerinde toplamış, hiçbir kusuru bulunmayan, korku, sitem nedir bilmeyen hizmetkârlardı. Bizim şövalye ise hem korkak hem de

* Caleb Balderstone: Walter Scott'un *The Bride of Lammermoor* romanının (1819) sadık uşak kahramanı. -çev.

sitemkârdı. Zahar iki farklı çağa aitti ve her iki çağın da damgasını taşıyordu. Çağların birinden miras olarak Oblomov ailesine olan sonsuz bağlılığını, daha yakın olan öteki çağdan ise incelik ve ahlak düşüklüğünü almıştı. Efendisine tutkuyla bağlı olmasına rağmen, ona şu ya da bu konuda yalan söylemediği bir gün yoktu. Eski zaman uşakları efendilerini savurganlık ve aşırılıklardan korurlardı, Zahar ise efendisinin hesabına ahablarıyla kafa çekmeye bayılırdı. Eski uşaklar birer haremağası gibi kadına el sürmezlerdi, bu ise kötü şöhretli bir kadın ahabının peşinden ayrılmıyordu. Eskiler efendilerinin parasını en sağlam kasadan daha iyi korurlardı, Zahar ise alışverişlerde efendisinin parasından bir gümüş on kapiklik iç etmeye çalışır, masanın üzerinde duran bakır on kapiklikleri ya da beş kapiklikleri cebe atardı. Yine, İlya İlyiç alışveriş üstünü Zahar'dan istemeyi unuttuğunda o para asla ona bir daha geri dönmezdi. Büyük paralar çalmazdı; bu belki, ihtiyaçlarının bozukluklarla, on kapiklerle ölçülür olmasından, belki de fark edilebileceğinden korkmasındandı, ama her halükârda aşırı dürüstlüğünden değildi. Eski zaman Caleb'i iyi eğitilmiş bir av köpeği gibi kendine emanet edilmiş yiyeceğe dokunmaktansa açlıktan ölmeyi tercih ederdi, Zahar ise çevresinde kendisine dokunmaması emredilmiş ne görse yer içerdi. Caleb, efendisi biraz daha çok yesin diye özen gösterir, az yediğinde üzüldü, bu ise efendisi tabaktaki yemeğin tümünü yiyip bitirdiğinde kahrolurdu.

Üstüne üstlük Zahar dedikoducuydu da. Mutfakta, bakkalda, ahablarıyla avlu kapısında bir araya geldiklerinde her gün durmadan yaşayışından şikâyet eder, efendisinden daha kötü bir beyin dünyada görülmediğinden, efendisinin huysuz, cimri ve sinirli olduğundan, onu hiçbir şeyle memnun etmenin mümkün olmadığından söz ederdi; kısaca, onun yanında çalışacağına ölseydi daha iyiydi! Zahar bunu kötülüğünden ya da efendisine zarar vermek istediğinden yapmıyordu, sadece, dedesinden, babasından öyle gördüğü, her fırsatta beye sövüp saymak onda bir alışkanlık halini aldığı için yapıyordu. Bazen de can sıkıntısından, konuşacak konu bulamadığından ya da dinleyenlerin ilgisini daha çok çekebilmek için birdenbire efendisi hakkında hiç akla gelmeyen uydurma şeyler anlatmaya başlardı. Sır verircesine, sesini alçaltarak, hırıltıyla:

“Benimkisi de o dul kadına gitmeyi iyice âdet edindi, dün ona bir pusula yazdı,” derdi.

Yahut efendisinin dünyanın en büyük kumarbazı ve ayyaşı olduğunu ilan eder, onun sabahlara kadar kumar oynayıp içki içtiğini söylerdi. Hepsı yalandı; İlya İlyiç’in dul kadına filan gittiği yoktu, geceleri sakın sakın uyuyordu, iskambil kâğıdını eline aldığı da görülmemişti. Zahar çok dağınık ve pisti. Pek seyrek tıraş olurdu; gerçi elini yüzünü yıkıyordu, ama sanki sırf yıkıyor gözükmek için yapıyordu bunu. Zaten onun kirlerini hangi sabun çıkarabilirdi ki! Hamama gittiğinde sürekli siyah olan elleri iki saatliğine kızarır sonra yeniden siyahlaşırdı.

Zahar aşırı derecede beceriksizdi; evin ya da avlunun kapısını açacak olsa, kapının bir kanadını açarken öteki kapanır, onu bırakır kapanan kanada koşar, bu sefer açtığı kanat kapanırdı. Yere düşen mendili ya da herhangi bir şeyi tek seferde tutup asla yerden alamaz, almak için en az üç kez eğilir, eğer dördüncüde almayı başarmışsa bazen tekrar geri düşürürdü. Kucağında tabak çanak, kap kakakla odadan geçecek olsa daha ilk adımda üsttekilerden bir ikisi kaymaya başlar, sonra biri düşer, onu yakalamak için geç kalmış, gereksiz bir hamle yapar, bu sefer ikisi daha düşerdi. Elindekilere bakacak yerde, şaşkınlıktan ağzı bir karış açık halde düşen tabaklara bakardı. Tepsiyi eğri tuttuğu için tabaklar, bardaklar düşmeye devam ederdi; bazen odanın öbür ucuna vardığında tepside sadece bir tabak ya da bir kadeh kalmış olurdu, hatta bazen küfürler savurarak, lanetler okuyarak tepside kalan son şeyi de kendisi fırlatır atardı.

Odadan geçerken mutlaka kâh ayağı kâh böğrüyle masaya, sandalyeye çarpardı; kapının açık kanadından geçmeyi bir türlü beceremez, illaki omzuyla kapalı kanada toslar, sonra da kapının her iki kanadına da, evsahibine de, kapıyı yapan marangoza da ana avrat küfrederdi. Oblomov’un çalışma odasındaki eşyanın, özellikle de dikkat ve özenle dokunulması gerekli küçük parçaların tümü kırık ve hasarlıydı. Bütün bunlar Zahar’ın marifetiydi. Eşyayı ellerken ya da tutarken hiçbir ayırım yapmaz, tümüne aynı şekilde muamele ederdi. Örneğin, ondan lambanın yanık fitilini çıkarması ya da bardağa su koyması istense, bunları yapmak için avlu kapısını açarken sarf ettiği kuvvetin aynısını harcardı. Asıl kıyamet, Allah esirgesin, gayretkeşliği tutan Zahar’ın

birdenbire, efendisini memnun etmek için evde her şeyi, hemen ve bir seferde toplayıp düzene sokmaya, yerleştirmeye, silip temizlemeye karar vermesiyle kopardı. Başa açılan dertlerin, kırılan dökülenlerin haddi hesabı olmazdı! Eve zorla girmiş bir düşman askeri bu kadar zarar veremezdi! Tam bir yıkım! Kırılan, yerlere saçılan çeşitli eşya, parçalanan porselenler, devrilen sandalyeler... Temizlik, sonunda Zahar'ın odadan kovulmasıyla ya da kendisinin küfür ve lanetlerle odayı terk etmesiyle son bulurdu. Allahtan Zahar bu tür gayretkeşlik heveslerine binde bir kapılırdı.

Bütün bunlar Zahar'ın, içinde türlü türlü süs eşyası bulunan, titiz bir zevkle harikulâde döşenmiş, dar ve loş çalışma ve makyaj odalarında yetişmemesinden, tarzını, görgüsünü bu tür ortamlarda geliştirmemesinden kaynaklanıyordu. O, köyün rahat ve gevşek ortamında, geniş, ferah mekânlarında, özgür açık havasında yetişmişti. Orada, masif nesneler –sandalyeleri yerinden oynatmak imkânsızdı– arasında, hareketlerini hiç kısıtlamadan görev yapmaya alışmıştı; çoğunlukla kazma, kürek, küskü, demir kapı kenetleri gibi sağlam, ağır aletlerle işini görürdü. Öte yandan, şamdan, lamba, saydam pano*, kâğıt bastırıcıları gibi diğer bazı nesneler, yerlerinde üç dört yıl, Zahar onlara dokunup hepsini tuzla buz edene kadar sapasağlam dururdu.

Zahar bu gibi durumlarda şaşkınlıkla Oblomov'a döner:

“Ah, efendim,” derdi, “ne tür bir hilkat garibesi bu böyle? Elime almamla un ufak olması bir oldu.”

Ya da kimseye bir şey söylemeden kırık nesneyi gizlice yerine koyar ve daha sonra efendisine ‘Siz kırmış olmalısınız!’ diyerek onu kandırırdı. Kimi zaman da, yukarıda gördüğümüz üzere, her eşyanın bir ömrü olması gerektiğini, demirden bile olsa bir nesnenin asırlarca sağlam kalamayacağını ileri sürerek kendini haklı çıkarırdı. İlk iki durumda yine onunla iyi kötü tartışılabilirdi, fakat köşeye sıkışıp bu son tezi öne sürdü mü artık hiçbir itirazın faydası yoktu, haksız olduğuna kimse onu ikna edemezdi.

Zahar bir keresinde kendisine, bir daha değiştirilmemek üzere bir iş programı hazırlamıştı ve mecbur kalmadıkça bu programın dışına

* Arkadan ışıklandırılan, üzeri resimli, çerçeve üzerine gerilmiş saydam kâğıt ya da ku-
maştan pano. –çev.

asla çıkmadı. Sabahleyin semaverî hazırlar, çizmeleri boyar ve efendisinin giyeceğini söylediği elbiseleri fırçalardı, on yıl askıda kalmış olsalar bile efendisinin sözünü etmediği elbiselere el sürmezdi. Sonra, köşelere dokunmadan odanın ortasını süpürürdü, bunu da her gün yapmazdı. Eşya kaldırmamak için, yalnızca, üzeri tamamen boş olan masaların tozunu alırdı. Bu işleri gördükten sonra peçin üzerinde kestirmeyi, mutfakta Anisya ile ya da avlu kapısında hizmetçilerle çene çalmayı hak ettiğini düşünürdü. Eğer ondan bu işlere ek olarak başka bir iş daha yapması istenmişse, istenen işin yararsızlığı ya da yerine getirilmesinin imkânsızlığı üzerine uzun tartışmalardan sonra o işi gönülsüzce yapardı. Onun bu günlük iş listesine her gün yapılacak yeni bir iş kalemi eklemeye kimse onu hiçbir şekilde zorlayamazdı. Ondandır herhangi bir şeyi silmesi ya da yıkaması veya şunu bunu getirip götürmesi istendiğinde genellikle homurdanarak istenileni yapardı; fakat ondan, o işi yeni bir buyruk beklemeksizin sürekli yapması istendiğinde asla emri yerine getirmezdi. Ertesi gün, öbür gün ve daha sonraki günlerde ona aynı buyruğu durmadan tekrarlamamız ve onunla tatsız ağız dalaşlarına girmeniz gerekirdi.

Bütün bunlara, içkisine, dedikodusuna, bozuk paraları, on kapiklikleri cebe indirmesine, şunu bunu kırıp dökmesine, tembelliğine rağmen, Zahar yine de efendisine derinden bağlıydı, kendini ona adamıştı. Efendisi için bir an bile düşünmeden, üstelik bunu bir kahrâmanlık, hayran kalınacak bir davranış olarak görmeden, herhangi bir ödül beklemeden ateşe ya da suya atlayıp yanmaya, boğulmaya hazırdı. Bunu doğal bir olay, başka türlü olması imkânsız bir şey olarak görür, daha doğrusu, herhangi bir şey düşünmeksizin içgüdüsel olarak yapardı. Bu konuda kendisinin bir görüşü de yoktu; efendisi İlya İlyiç'e karşı içinde beslediği duyguları ve onunla ilişkisini analiz etmek aklına bile gelmezdi. İliklerine kadar işlemiş bu duyguları onun kendisi icat etmemiş, onları, aralarında ve yanlarında büyüyüp yetiştiği babasından, dedesinden, kardeşlerinden, hizmetçilerden miras olarak devralmıştı. O, efendisinin yerine seve seve ölürdü ve bunu doğal, zorunlu bir görev sayardı. Daha doğrusu, tıpkı sahipli bir köpeğin ormanda karşılaştığı vahşi hayvanın üzerine, kendine 'Niçin sahibim değil de ben saldırmak zorundayım?' diye sormadan atılması

gibi Zahar da hiçbir şey düşünmeden ölüme atılırdı. Buna karşılık, eğer Zahar'ın bütün gece gözünü kırpmadan Oblomov'un başucunda oturması gerekseydi ve efendisinin sağlığı ve hatta hayatı bakımından bu nöbet yaşamsal bir önem arz etseydi, Zahar mutlaka nöbet sırasında uyurdu.

Zahar, dışarıdan bakıldığında efendisine karşı dalkavukluk yapmak, yaltaklanmak bir yana, kaba ve laubali bir tavır sergiliyor, en ufak şeyleri bahane ederek ona ciddi ciddi kızıyor, yukarıda belirtildiği üzere avlu kapısında onu çekiştiriyordu. Fakat bütün bunlar onun, sadece İlya İlyiç'e değil, Oblomov soyadını taşıyan, kendisine yakın bulduğu, sevip saydığı herkese ve her şeye karşı duyduğu doğuştan gelen, hakiki, derin bağlılık ve adanmışlık duygusunu asla azaltmıyor, yalnızca geçici bir süreliğine onu perdeliyordu. Hatta Zahar'ın bu duygusunun, onun, Oblomov'un kişiliğiyle ilgili görüşüyle çelişiyor olması çok muhtemeldi; efendisinin karakterini yakından tanıyıp incelemesi Zahar'ın efendisi hakkındaki görüşünü değiştirmiş olabilirdi. Zahar'a, kendisini Oblomov'a bu denli adanmış olduğu hatırlatıldığında, mutlaka bu iddiayı çürütmeye çalışırdı. Zahar Oblomovka'yı tıpkı kedinin çatı arasını, köpeğin kulübesini, atın ahırını, doğup büyüdükları yerleri sevmeleri gibi seviyordu. Oblomovka'ya bağlılık bakımından Zahar kendine özgü, özel izlenimlere sahipti. Örneğin, oradaki arabacıyı aşçıdan daha çok, sığırlara bakan Varvara'yı ise onların ikisinden de çok severdi. İlya İlyiç'e gelince onu hepsinden daha az severdi; ama yine de Oblomovka'nın aşçısı dünyadaki tüm aşçılardan daha iyiydi ve Oblomov yurtluk sahiplerinin hepsinden daha üstündü. Çaycı Taraska'dan nefret ederdi, ama onu dünyanın en iyi insanına değışmezdi, zira o bir Oblomovkalıydı.

Zahar'ın Oblomov'a kaba, senlibenli davranışı tıpkı bir Şamanın putuna davranışı gibiydi. Şaman idolünü silip tozunu da alır, elinden yere de düşürür ve hatta bazen sinirlenerek ona vururdu, fakat yine de idolün kendinden üstün olduğu bilincini ruhunda sürekli olarak canlı tutardı. En ufak bir bahane, Zahar'ın yüreğinin derinliklerindeki bu duygunun uyanmasına ve sevecenlik, saygı dolu bakışlarını efendisine çevirmesine yetiyordu; bazen de duygu seline kapılır, gözyaşlarını tutamazdı. Tanrı esirgesin, Zahar başka bir beyi, bırakın kendi efendi-

sinden üstün görmeyi, hiç ona eşit görür müydü? Bir başka kişinin bile, Tanrı göstermesin, böyle bir şey düşünebilmesi ne korkunç olurdu!

Zahar, Oblomov'a gelen beylere ve misafirlere biraz yüksekte bakardı; onlara çaylarını verirken ya da başka ikramlarda bulunurken öylesine lütfkâr bir ifade takınırdı ki, âdeta onların, efendisinin misafirliğe kabul etmekle kendilerine büyük bir şeref bahşettiğini hissetmelerini isterdi. Veyahut gelen misafirleri mağrur bir edayla tepeden tırnağa süzer, kaba bir şekilde, "Beyefendi uyuyor" diyerek onları geri çevirirdi. Bazen de, dedikodusunu yapmak ya da çekiştirmek yerine, birdenbire bakkalda, avlu kapısındaki toplantılarında efendisini ölçsüzce methetmeye, göklere çıkarmaya başlardı; böyle anlarda coşar, kendinden geçerdi. Ansızın efendisinin meziyetlerini sayıp dökerdi: Zekâ, sevecenlik, cömertlik, iyi yüreklilik... Eğer methiyesi için Oblomov'un nitelikleri az gelirse, şanlı, şöhretli, zengin ya da olağanüstü güce sahip gibi sıfatları başkalarından ödünç alır eklerdi.

Kapıcının, evsahibi vekilinin, hatta evsahibinin kendisinin gözü-nü korkutmak gerektiğinde Zahar daima efendisini öne sürerdi; onları tehdit ederek, "Hele bir dur, beyefendiye söyleyeyim, o zaman görürsün gününü!" derdi. Dünyada daha yüksek nüfuza sahip biri olabileceği aklına bile gelmezdi. Oblomov ile Zahar'ın ilişkisi görünüş olarak her zaman şu ya da bu şekilde hasımca bir nitelik taşıyordu. Uzun süre bir arada yaşayan ikili birbirinden bıkmıştı. Her gün burun buruna yaşamak, yakın ilişki içinde olmak iki taraf için de zordu. Birbirlerinin yalnızca meziyetlerini, iyi taraflarını görüp bunun keyfini çıkarabilmek, karşılıklı kusurlarına, kötü yanlarına sinirlenmemek, bunlar yüzünden birbirini suçlamamak için her iki tarafın da engin bir hayat deneyimine, sağduyuya ve yürek sıcaklığına sahip olması gerekirdi. Oblomov, Zahar'ın paha biçilmez bir meziyetinin, ona bağlılığının farkındaydı; zamanla buna alıştı ve Zahar'ın adanmışlığını normal, olması gereken, tersi mümkün olmayan bir şey olarak görmeye başladı. Böyle olunca uşağının bu meziyeti efendisine eskisi kadar haz vermez oldu; öte yandan, her şeye kayıtsız mizacına rağmen Oblomov, Zahar'ın küçük fakat saymakla bitmeyen kusurlarına artık dayanamıyordu. Nasıl Zahar ruhunun derinliklerinde eski uşaklara özgü efendiye bağlılık duygusunu beslemesine rağmen bazı çağdaş kusurlarıyla

kendi atalarından ayrılıyorsa, İlya İlyiç de kendi açısından, Zahar'ın adanmışlığını takdir etmekle birlikte, eski efendilerin uşaklarına gösterdikleri yakın dostluk ve sevecenlik hislerini Zahar'a karşı göstere-miyordu. Zaman zaman Zahar'a sövüp saymadan edemiyordu.

Zahar da efendisinden bıkmıştı. Gençliğinde Oblomov'ların yurt-luğunda uşaklıkla hayata atılan Zahar, genç İlya İlyiç'in lalalığına terfi etmiş ve o günden beri de kendisini, bir ihtiyacı karşılayan biri değil de lüks bir nesne, evin aristokratik bir aksesuarı, eski ailenin bütünlüğünü ve görkemini ayakta tutmakla görevli biri sayıyordu. İşte bu yüzden küçük beyi sabah giydirip akşam soyundurmanın dı-şında, kesinlikle hiçbir iş yapmıyordu. Doğuştan gelen tembelliğine bir de uşak olarak yetiştirme tarzının yol açtığı tembellik eklenmişti. Diğer hizmetçilerin nezdinde kendini önemli biriymiş gibi gösteriyor, ne semaveri hazırlamak, ne yerleri süpürmek zahmetine katlanıyordu. Ya sofada uyuklar ya mutfakta, hizmetçi odasında çene çalar ya da kollarını kavuşturarak saatlerce avlu kapısında dikilip durur, uyku-lu, dalgın gözlerle çevresine bakardı. Böyle bir hayattan sonra ansızın koca bir evin işini tek başına yapmak gibi ağır bir yük bindi omuzla-rına. Efendisine bakmak, yerleri silip süpürmek ve ayrıca getir götür işlerine koşmak zorundaydı. İşte bunlar yüzünden böyle asık surat-lı olmuş, huyu değişmiş, kaba ve sert biri olup çıkmıştı. Efendisinin sesi, her seferinde onu peçin üzerindeki yerini terk etmeye mecbur ettiğinde homurdanması bu yüzdendi.

Dış görünüş olarak somurtkanlığına ve yabanılığine rağmen, Zahar'ın yumuşak ve iyi bir kalbi vardı. Çocuklarla vakit geçirmeyi severdi. Avluda, avlu kapısında onu sık sık bir sürü çocukla birlikte görmek mümkündü. Küsleri barıştırır, kızdırır, oyunlar icat eder ya da sadece bir dizine bir çocuk, diğer dizine başka bir çocuk alarak on-larla otururdu; bu arada başka bir afacan arkadan kolunu onun boy-nuna dolar ya da favorilerini çekiştirirdi.

Oblomov her dakika ondan hizmet bekleyerek ya da yanından uzaklaşmamasını isteyerek Zahar'ın kendi hayatını yaşamasına engel oluyordu; oysa onun yüreği, konuşkan mizacı, tembelliğe olan aşkı, sürekli laf geveleme, çekiştirme arzusu, Zahar'ı kâh kadın dostuna kâh mutfaka kâh bakkala kâh avlu kapısına çekiyordu.

Birbirlerini yıllardan beri tanıyor ve yıllardan beri birlikte yaşıyorlardı. Zahar bebek İlya İlyiç'e dadılık etmiş, onu kollarında büyüt-müştü. Oblomov ise Zahar'ı taze, çevik, obur ve açıkgoz bir delikanlı olarak hatırlıyordu. Aralarındaki, yıllara dayanan bu bağ koparılamaz türdendi. Zahar olmadan Oblomov ne yataktan kalkabilir, ne yatabilir, ne saçını tarayabilir, ne ayakkabılarını giyebilir, ne de yemek yiyebilirdi. Aynı şekilde, Zahar da İlya İlyiç'ten başka bir efendi hayal edemez, giydirecek, doyuracak, azarlayacak, kandıracak, yalan söyleyecek ve aynı zamanda içinden derin saygılarını sunacak başka bir varlık bulamazdı.

VIII

EVDEN ayrılan Tarantsev'in ve Alekseyev'in arkalarından kapıyı kapayan Zahar, mektup yazmaya hazırlandığını duyduğu efendisinin her an kendisini çağırabileceğini düşünerek peçin üzerindeki yerine çıkmadı. Fakat Oblomov'un odasında mezar sessizliği hüküm sürüyordu. Zahar kapıdaki yarıktan içeriye bir göz attı, gözlerine inanamadı! Oblomov divana uzanmış, şakağını avucuna dayamış sessizce yatıyordu, önünde açık bir kitap duruyordu. Zahar kapıyı açarak:

“Ne demeye bir daha yattınız?” diye sordu.

Oblomov onu tersleyerek:

“Beni rahat bırak,” dedi, “görmüyor musun, kitap okuyorum!”
“Kalkın da elinizi, yüzünüzü yıkayın, yazınızı yazın, vakit geçiyor,” diye ısrar etti Zahar.

Oblomov kendine gelerek:

“Evet, gerçekten de vakit geldi,” dedi. “Şimdi sen çık, ben biraz düşüneyim.”

Zahar peçin üzerine sıçrayıp çıkarken:

“Böyle kaşla göz arası ne zaman yeniden uzanıp yattı? Bu ne çeviklik!” diye homurdanıyordu.

Bu arada Oblomov bir ay önce yarıda bıraktığı kitabın açık kalmaktan sararmış sayfasını okumayı başarmıştı. Kitabı tekrar yerine koydu, esnedi ve yine o gına getirici ‘çifte felaket’ üzerine derin düşüncelere daldı.

Ayaklarını kâh uzatarak kâh altına çekerek:

“Ne can sıkıntısı!” diye mırıldandı.

Canı rehavete kapılmak, hayallere dalmak istiyordu. Gökyüzüne baktı, gözleri sevgili güneşini aradı, güneş tam tepedeydi. Oblomov’un akşamları arkasından gün batımını seyrettiği karşı evin kireçli duvarı göz kamaştırıcı bir ışıkla parılıyordu.

Oblomov kararlılıkla:

“Hayır, önce iş! Sonra ise ...” diye geçirdi içinden.

Kırlarda çoktan sona eren sabah vakti şehrin içinde de geçmek üzereydi. Avlu ve sokaktaki insan ve hayvan seslerinin ve diğer seslerin birbirine karıştığı büyük gürültü ve uğultu Oblomov’un kulağına kadar geliyordu. Köpek havlamaları eşliğinde gezgin müzisyenlerin şarkıları duyuluyor, birileri deniz canavarı sergiliyor, seyyar satıcılar akla gelebilecek her türlü ürünü türlü türlü seslerle bağırarak pazarlıyorlardı.

İlya İlyiç sırtüstü yatarak ellerini başının altında kenetledi, yurtluğun yeni planı üzerine düşünmeye başladı. Köylülerden alınacak toprak kiralari, ekimle ilgi meseleler gibi bazı önemli konuların üzerinden hızla geçti; aylaklığa, tembelliğe, başıboş ve kaçak mujiklere karşı daha sert önlemler üzerinde durdu. Sıra nihayet yurtlukta kendi özel yaşayışını nasıl düzenleyeceği konusuna geldi. İnşa edeceği yeni köy evi üzerine düşündü; büyük bir heyecanla, üç beş dakika kafa yorarak odaları yerleştirdi, yemek odasının, bilardo salonunun eni ni uzunluğunu belirledi, çalışma odasının pencerelerinin hangi yana bakacağına karar verdi ve hatta mobilya ve halıları yerleştirdi. Daha sonra inşa edilecek ek binaların konumunu belirledi, davet etmek isteyebileceği misafir sayısını tahmin etmeye çalıştı, at ahırını, kümes, ambar, hizmetçi odaları ve diğer hizmetler için yer ayırdı. Sıra bahçeye geldi. Eskiden kalan bütün ıhlamur ve meşe ağaçlarının olduğu gibi korunmasına karar verdi; elma ve armut ağaçlarını kesip yerlerine akasya dikecekti. Parkı da olsun istedi, fakat kafasında yaklaşık maliyetini hesaplayınca pahalı buldu ve onu sonraya bıraktı. Oradan çiçekliklere ve limonluklara geçti. Tam bu noktada meyvelerle ilgili aklına bir fikir geldi; hayalindeki sahne o kadar canlıydı ki, birdenbire kendini, birkaç yıl sonrasında, çiftliğin yeni plana göre düzenlenme

işinin çoktan bittiği, kendisinin de artık sürekli olarak orada yaşadığı bir zaman diliminde buldu.

Kendisini, bir yaz akşamı terasta çay masasının başında, ağaçların gölgesinde otururken hayal etti. Güya, ağzında uzun bir pipo, dumanı tembel tembel içine çekiyor, serin havanın, sessizliğin ve ağaçların ardında uzayıp giden büyüleyici manzaranın keyfini çıkarıyor, mayışlıyordu. Uzaklarda ekin tarlaları sararıyor, tanıdık *beryoza* (akağaç, huş ağacı) ormanının ardında kaybolmaya başlayan güneş, bir ayna düzlüğündeki gölü kırmızıya boyuyor, kırlardan buğu yükseliyordu. Hava artık serinlemiş, akşam karanlığı çökmeye başlamıştı; köylüler kalabalık gruplar halinde evlerine dönüyorlardı. Aylak hizmetçi ve uşaklar avlu kapısında toplanmış oturuyor, neşeyle konuşup gülüşüyor, birileri balalayka çalıyor, kızlar yakalamaca oynuyordu. Mini mini çocukları vardı, çevresini sarmış, oynayıp zıplıyorlar, dizine tırmanıp boynuna sarılıyorlardı. Semaverin yanında oturuyordu... Bir kraliçe, çevredeki herkesin, bütün yurtluğun kraliçesi... Oblomov'un Tanrıçası... Kendi karısı! Bu arada, zarif bir sadelikle döşenmiş yemek odasında iç açıcı parlak ışıklar yanıyor, büyük, yuvarlak bir masa hazırlanıyordu. Evin baş hizmetkârlığına terfi eden, favorileri tamamen kırılmış Zahar masayı donatıyor, gümüş takımları ve hoş çınlama sesleri eşliğinde billür kadehleri yerleştiriyor, ikide bir döşemenin üzerine kâh bir bardak, kâh çatal düşürüyordu. Nihayet mükellef bir akşam yemeği için masadaki yerlerini alıyorlardı; çocukluk arkadaşı, sadık dostu Şoltz ve pek çok tanıdık yüz de buradaydı... Yemekten sonra herkes kalkıp yatağına çekiliyordu...

Oblomov'un yüzü ansızın mutluluktan kızardı; düşü ona o kadar canlı, o kadar parlak ve şiirsel geldi ki, hızla yüzünü yastığına gömdü. Birdenbire içinde belli belirsiz bir aşk özlemi, huzur ve mutluluk arzusu, doğup büyüdüğü topraklara, tarlalarına, tepelerine, evine, müstakbel karısına, çocuklarına karşı derin bir hasret duydu... Beş dakika kadar yüzükoyun kaldıktan sonra ağır ağır dönerek yeniden sırtüstü yattı; dokunaklı, duygulu bir ifadeye bürünen yüzü sevecenlikle parılıyordu, mutluydu. Büyük bir haz alarak ayaklarını yavaşça uzattı, pantolonunun paçaları birazcık yukarıya toplandı, fakat o bu küçük

aksiliği fark etmedi bile. Yardımsever hayal gücü onu alıp kolayca, hiç sıkıntı çekmeden uzak geleceklere götürdü.

Sırada, en çok sevdiği hayale kendini kaptırmak vardı. Yurtluğuna on beş, yirmi verst uzaklıktaki köy ve çiftliklerde yaşayan, her gün birbirlerine öğlen ve akşam yemeklerine, danslara gidip gelecek olan küçük dost topluluğunu kafasında canlandırmaya başladı. Parlak günler, tasasız, kırıksız, pembe yanaklı, gülümseyen yüzler, doymak bilmez iştahlı, çift gerdanlı, yuvarlak suratlı insanlar, hayalinden bir bir gelip geçti; sonsuz bir yaz, bitmez tükenmez eğlenceler, leziz yemekler, tatlı uyuşukluk, hepsi... hepsi vardı!..

Yüreği mutlulukla dolup taşan Oblomov:

“Tanrım! Tanrım!” diye iç geçirdi ve kendine geldi.

Tam bu sırada avludan beş ayrı ses birden yükseldi: “Patates! Kum isteyen yok mu? Kömür! Kömürüm var! Merhametli insanlar, kilise yapımı için lütfen yardım edin!” Yıkılıp yapılan komşu binadan kazma, balta sesleri ve işçilerin bağırış çağırışları geliyordu.

İlya İlyiç acıklı bir şekilde içini çekerek, yüksek sesle:

“Ah! Hayata bak sen! Şu başkent gürültüsü de ne rezalet!” dedi. ‘Özlediğim o cennet hayatına ne zaman kavuşacağım?’ diye düşünmeye başladı. ‘Kendi tarlalarım, ormanım ne zaman kavuşacağım? Şu anda yeşil otların üzerinde, ağacın altında uzanıp yatmak, yaprakların arasından güneşi seyretmek, dallardaki kuşları saymak ne kadar da güzel olurdu! Al yanaklı, yanık boyunlu, çıplak dirsekleri yuvarlak, etine dolgun hizmetçi kız kâh kahvaltımı, kâh öğle yemeğimi getirir, otların üzerine koyardı; utangaç bakışlarını yere çevirir, gülümserdi, seni çapkın kız seni! Ah, o günler ne zaman gelecek?’

Ansızın içinden:

‘Ya plan? Ya kâhya, ya taşınma?’ diye haykıran bir ses duydu.

“Tamam, tamam!” diye aceleyle söylendi Oblomov. “Şimdi, derhal!”

Oblomov hızla doğrulup oturdu, sonra bacaklarını yataktan aşağıya sarkıttı ve bakmaksızın bir kerede iki ayağını birden terliklerinin içine soktu. Bir süre böylece oturdu, sonra ayağa kalktı, bir iki dakika kadar dalgın dalgın, öylece dikilip durdu.

Masaya ve mürekkep hokkasına bakarak:

“Zahar! Zahar!” diye yüksek sesle bağırdı.
Zahar’ın peçin üzerinden atlayışı ve hırıltılı sesi duyuldu:
“Ne var yine? Bakalım bacaklarım beni taşıyacak mı?”
Masadan gözünü alamayan Oblomov, dalgın dalgın:
“Zahar!” diye tekrarladı. Hokkayı göstererek, “Bak ne diyeceğim ahabap,” diye söze başladı, fakat cümlesini bitirmeden yeniden dalıp gitti.

Kollarını yavaşça yukarı doğru kaldırdı, dizlerini büktü ve gerinip esnemeye başladı.

Gerinmeye devam ederek, kesik kesik:

“Dünden biraz peynirimiz kalmıştı,” dedi, “Biraz da *Madeira* şarabı ver, yemeğe daha çok var, azıcık kahvaltı edeyim.”

“Hangi peynir kalmıştı?” dedi Zahar. “Kalan hiçbir şey yok.”

“Kalmaz olur mu hiç?” diye Zahar’ın sözünü kesti Oblomov. “Çok iyi hatırlıyorum, nah şu kadar parça peynir kalmıştı.”

“Hayır, hayır! Kalan parça filan yoktu,” diye ısrarla tekrarladı Zahar.

“Hayır, vardı.”

“Hayır, yoktu.”

“Öyleyse git satın al!”

“Lütfen, para verin.”

“Şurada bozukluklar var, al.”

“Burada bir ruble kırk kapık gümüş para var, peynir için bir ruble altmış kapık lazım.”

“Orada bakır bozukluklar da olacaktı,” dedi Oblomov.

Zahar ağırlığını üzerine verdiği ayağını değiştirerek:

“Ben görmedim,” dedi. “Gümüş bozuk paralar işte burada duruyor, ama bakır bozukluklar yoktu.”

“Vardı, dün işportacı verdi bana.”

“O size parayı verdiğinde ben de vardım,” dedi Zahar, “size gümüş bozuklukları verdi, bakır görmedim.”

İlya İlyiç, tereddüt içinde:

‘Yoksa Taranteyev mi aldı?’ diye düşündü. ‘Hayır, o alsa bozuklukların hepsini alırdı.’“Yiyecek başka ne kalmıştı?” diye sordu Oblomov.

“Hiçbir şey,” dedi Zahar. “Belki dünden biraz jambon kalmıştır, Anisya’ya sormam gerek. Varsa getireyim mi?”

“Ne varsa getir. Peynir nasıl kalmaz, anlayamıyorum.”

Zahar:

“Kalmamış işte,” diyerek odadan çıktı.

İlyâ İlyiç düşünceli düşünceli, ağır ağır odanın içinde gezindi.

“Yapılacak çok iş var,” diye söyleniyordu sessizce. “Planı ele alalım örneğin, üzerinde daha çok çalışmak gerekecek.” Dalgın dalgın, “Peynirin bitmediğinden eminim,” diye ekledi. “Onu Zahar yemiştir, bir de bittiğini söylüyor.” Masanın üzerini elle yoklayarak: “Şu bakır paralar yer yarılp içine girmediyse ya!” dedi.

On beş dakika sonra Zahar, kapıyı iki eliyle tuttuğu tepsiyle iterek açtı, içeri girdikten sonra ayağıyla kapıyı kapamak istedi, fakat ayağı kapı yerine boşluğa denk geldi, sendeledi. Kadehi, sürahinin kapağını ve çöreği düşürdü.

“Bir şey düşürmeden tek adım bile atamazsın!” dedi Oblomov. “Ee, düşürdüğün şeyi kaldır bari, yaptığın şeye ne hayran hayran bakıyorsun?”

Zahar elinde tepsi ile eğildi, yerden çöreği almak istedi, fakat iki elinin de dolu olduğunu fark ederek durdu.

İlyâ İlyiç alay ederek:

“Ee, alsana!” dedi. “Ne oldu sana? Ne duruyorsun?”

Zahar, düşürdüğü nesnelere bakarak öfkeyle:

“Tanrı cezanızı versin, lanet olası şeyler!” diye küfrü bastı. “Tam öğle yemeği öncesinde kahvaltı etmek nerede görülmüş?”

Tepsiyi yere koyarak düşürdüklerini kaldırdı, çöreğe üfleyerek tozunu aldı ve masanın üzerine bıraktı. Oblomov kahvaltısına başladı, onun biraz uzağında duran Zahar sanki bir şey söylemeye niyetleniyormuş gibi bir tavır takınarak efendisine yan yan baktı. Fakat Oblomov kahvaltısına öylesine dalmıştı ki, Zahar’ı fark etmedi bile. Zahar bir iki kez öksürdü, ama Oblomov’dan yine ses çıkmadı. Sonunda Zahar çekine çekine:

“Evsahibinin vekili yine haber gönderdi,” dedi. “Müteahhit ona uğramış, daireyi görmek istediğini söylemiş. Hani şu yıkıp yeniden yapma işi...”

Oblomov tek kelime konuşmadan kahvaltısına devam etti. Zahar biraz bekledikten sonra sesini iyice alçaltarak:

“İlya İlyiç!” diye bir kez daha seslendi.
İlya İlyiç duymazlıktan geliyordu.
Zahar kısık sesle:
“Gelecek hafta evden çıkmamızı istiyorlar,” dedi.
Oblomov bir kadeh şarap içti, sessizliğini yine bozmadı.
“Ne yapacağız, İlya İlyiç?..” diye mırıldandı bu kez Zahar.
Oblomov yerinden kalkarak Zahar’a doğru yürüdü, sertçe:
“Senin bu konuyu bana açmanı yasaklamamış mıydım?” dedi.
Zahar geri çekildi.
Oblomov dokunaklı bir edayla:
“Sen ne kin dolu, ne zehir saçan bir adammışsın, Zahar!” dedi.
Zahar gücendi.
“Zehir saçıyormuşum!” dedi. “Neden zehir saçacaktım? Ben kimseyi öldürmedim.”
“Tabii ki öylesin!” diye tekrarladı Oblomov. “Benim hayatımı zehirliyorsun sen.”
“Ben zehir saçmıyorum,” diye ısrar etti Zahar.
“Öyleyse bu taşınma meselesi konusunda ne diye başımın etini yiyorsun?”
“Başka ne yapabilirim?” dedi Zahar.
“Peki, ben ne yapayım?” diye yanıtladı Oblomov.
“Hani evsahibine mektup yazacaktınız?”
“Tabii yazacağım, sabırlı ol; mektup dediğin öyle birden yazılmaz ki!..”
“Keşke şimdi oturup yazsaydınız.”
“Şimdi, şimdi! Benim bundan daha önemli işim var. Bu işleri odun kırmak gibi mi sanıyorsun? Vur baltayı olsun bitsin!” Oblomov kurumuş kalemi boş hokkanın içinde döndürerek, “İşte, mürekkep de kalmamış! Nasıl yazayım?” dedi.
Hokkayı alarak hızla sofaya yönelen Zahar:
“Şimdi ona biraz kvas koyup karıştırırım,” dedi.
Oblomov kâğıt aramaya başladı. Çekmeceyi karıştırdı, masanın üzerindeki kâğıtları elle yokladı. Kendi kendine:
“Hayır, imkânsız, bu evde kâğıt da yok!” diye söylendi. “Yok işte! Ah, seni gidi Zahar seni! Hayatı bana zehir ettin!” İçeri giren Zahar’a

dönerek: “Bir de tutturmuş, ben zehir saçan bir adam değilim diyorsun!” dedi. “Hiçbir şeyden haberin yok, bir evde nasıl kâğıt olmaz?”

“Ne günah işledim, İlya İlyiç?” dedi Zahar. “Ben bir Hristiyanım, siz bana niçin sürekli zehir saçan adam diyerek küfrediyorsunuz? Başka laf yok mu? Biz eski efendimizin zamanında doğup büyüdük; o bana enik der, kulağımı çekerdi, ama ondan böyle bir söz asla duymadık, böyle sözler onun aklına bile gelmezdi. Allah esirgesin! İşte size kâğıt.”

Zahar kitap dolabının rafından yarım sayfa gri bir kâğıt alarak efendisine verdi.

Oblomov kâğıdı atarak:

“Bu kâğıda yazı mı yazılır?” dedi. “Ben onu gece bardağın ağzına kapamıştım, içine zehirli bir şey düşmesin diye.”

Zahar arkasını dönerek duvara bakmaya başladı.

“Neyse, önemli değil, ver onu müsvedde yapayım, Alekseyev sonra temize çeker.”

İlya İlyiç masanın başına oturdu, hızla:

“Muhterem Beyefendi!..” diye yazıverdi.

“Ne iğrenç mürekkep bu böyle!” dedi Oblomov. “Sakın bu bir daha olmasın Zahar, görevini doğru dürüst yap!”

Oblomov biraz düşündükten sonra yazmayı sürdürdü:

“Binanın ikinci katındaki, içinde oturduğum ve sizin birtakım tadilatlar yapmayı planladığınız daireniz benim hayat tarzıma ve bu evde uzun zamandan beri oturmaktan dolayı edindiğim alışkanlıklarıma tamamen uygun düşmektedir. Uşağım Zahar Trofimov’dan öğrendiğime göre, bana iletmesi için ona demişsiniz ki, işgal ettiğim daire...”

Oblomov durdu ve yazdıklarını okudu.

“Biçimsiz oldu,” dedi. “Sonda iki kez *što* (ki o), başta da iki kez *kotoriy* (ki onu) bağlacını kullanmışım.”

Oblomov kendi kendine mırıldanarak bağlaçların yerlerini değiştirdi, bu sefer *kotoriy* bağlacı ‘kat’ sözcüğüne aitmiş gibi oldu.

“Yine olmadı,” dedi. Birtakım değişiklikler daha yaptı ve *što* bağlacını iki kez kullanmaktan kaçınmanın yolunu düşünmeye başladı. *Što*’nun birini karaladı, sonra tekrar koydu, yerini üç kez değiştirdi, fakat her seferinde ya cümle anlamını kaybediyor ya da *što*’lar yan yana geliyordu.

Oblomov sabırsızlanarak:

“Bu ikinci şto’dan kurtuluş yok!” dedi. “Eh, mektubun canı cehennem! Böyle boş şeyler için kafa mı patlatacağım? Ben iş mektubu yazma alışkanlığımı yitirmişim. Bak işte, saat üçe gelmiş.”

Müsveddeyi dörde parçalayarak yere atan Oblomov:

“Zahar, işte sana mektup!” dedi. “Gördün mü?” Kâğıt parçalarını yerden kaldıran Zahar:

“Gördüm,” dedi.

“O halde bir daha daire konusunda benim başımın etini yeme! Elindekiler de ne?”

“Veresiye defteri.”

“Ah, Tanrım! Bu yaptığın tamamen işkence! Ne kadar, çabuk söyle?”

“Kasaba seksen altı ruble elli dört kapık!”

Oblomov ellerini çırparak:

“Sen aklını mı kaçırdın? Sırf kasaba böyle yığınla para, ha?” dedi.

“Üç aydan beri para ödemediniz, tabii ki çok olacak! İşte, burada yazılı, kazık atmıyorlar ya!”

“Ve hâlâ zehir saçtığını kabul etmiyorsun, öyle mi?” dedi Oblomov. “Sığır etine bir servet harcamak, ha! Buna niçin ihtiyaç duyuyorsun? Sana yarasaydı, haydi neyse!”

Zahar ters ters:

“Eti yiyen ben değilim ki!..” diye homurdandı.

“Yemedin! Öyle mi?”

“Yediğimi de mi artık başıma kakıyorsunuz? İşte, alın bakın!”

Zahar veresiye defterini efendisinin burnuna dayadı.

Yağlı veresiye defterini öfkeyle iten Oblomov:

“Ee, başka kime borcumuz var?” diye sordu.

“Yüz yirmi bir ruble on sekiz kapık de fırına ve manava var.”

Kendini kaybeden Oblomov:

“Bu bir yıkım!” dedi. “Duyulmuş şey değil! Nesin sen, inek misin ki bu kadar yeşilliği yiyesin?”

Zahar efendisine arkasını tamamen dönerek, acıklı acıklı:

“Hayır! Ben zehir saçan bir adamım,” dedi. “Eğer Mihey Andreyiç’i [Tarantıyev] eve sokmasaydınız, daha az harcamamız olurdu.”

Oblomov:

“Hepsi ne kadar ediyor, hesapla bakalım!” dedi.

Oblomov’un kendisi de sayıları toplamaya başladı; Zahar parmaklarını kullanarak hesap yapıyordu.

“Hay kör şeytan, ne saçmalık yahu!” dedi Oblomov. “Her seferinde farklı çıkıyor. Sende ne çıktı? İki yüz mü, ne kadar?”

Zahar gözlerini kapayarak:

“Bekleyin, zaman verin,” diye homurdandı. “Sekiz tane on ile on tane on, on sekiz ile iki on daha...”

“Bu şekilde hiçbir zaman hesaplayamazsın,” dedi Oblomov. “İyisi mi sen şimdi yerine git, hesapları yarın bana bırak, mürekkeple kâğıdı unutma... Yığınla para! Sana azar azar ödeyelim, dedim. Hayır, illa hepsini birden ödeyecek, ne tür bir insan!”

Toplama işlemini bitiren Zahar:

“İki yüz beş ruble, yetmiş iki kapık!” dedi. “Lütfen parayı verin.”

“Nasıl olur, hemen şimdi ha! Dur bakalım, yarın kontrol edeceğim.”

“Siz bilirsiniz İlya İlyiç, paralarını istiyorlar...”

“Hadi, çekil başımdan! Yarın dediysem yarın alırsın. Yerine git, bırak çalışayım; çok daha önemli işlerim var.”

İlya İlyiç koltuğuna oturdu, ayaklarını altına topladı, tam düşünceye dalacaktı ki kapı zili çaldı. Kısa boylu, hafif göbekli, açık benizli, al yanaklı, kel bir adam girdi içeriye. Ensesindeki, saçığı andıran gür siyah saçlarının arkadan çevrelediği yuvarlak ve tertemiz keli fildişinden oyulmuş gibi parıldıyordu. Gözünü çevirdiği her şeyi titizlikle ve dikkatle taraması, bakışlarındaki çekingenlik, gülüşündeki ölçülülük, alçakgönüllü bir resmiliği yansıtan nezaketi, misafirin yüz ifadesinin ayırt edici özelliklerini oluşturuyordu. Oldukça bol, bir dokunuşla avlu kapısı gibi rahat ve genişçe açılan bir frak giymişti. Göz kamaştırıcı beyaz gömleği âdeta dazlak kafasıyla uyum sağlıyordu. Sağ elinin işaret parmağında siyah taşlı kocaman bir yüzük vardı.

Oblomov bir elini misafire uzatırken, oturması için diğer eliyle sandalyeyi çekti.

“Doktor! Hangi rüzgâr attı böyle!” diye haykırdı.

Doktor şakaya vurarak:

“Sizin hep sağlıklı olmanız canımı sıktı,” dedi. “Baktım beni çağıracağınız yok, ben de kalkıp kendim geldim.” Sonra ciddi bir tavır

takınarak: “Hayır, üst kattaki komşunuza gelmiştim, geçerken size de uğrayayım dedim.”

“Teşekkür ederim. Komşunun nesi varmış?”

“Eh, üç dört hafta, hadi bilemedin, belki sonbahara kadar dayanır, ama sonu belli... Göğsünde ödem var. Neyse, siz nasılsınız?”

Oblomov üzgün üzgün başını sallayarak:

“Çok kötü, doktor!” dedi. Yüzünde acıklı bir ifadeyle: “Ben de size akıl danışmak istiyordum, ne yapacağımı bilmiyorum. Hazımsızlık had safhada, mide çukurunda bir ağırlık hissediyorum, mide yanması beni bıkırdı, nefes darlığım da var...” dedi.

“Elinizi verin,” diyen doktor bir dakika kadar gözlerini kapatarak Oblomov’un nabzına baktı.

“Öksürüyor musunuz?” diye sordu.

“Geceleri, özellikle de akşam yemeğinden sonra.”

“Hımm! Kalp çarpıntısı, baş ağrısı oluyor mu?”

Bunlara benzer birkaç soru daha soran doktor, kel kafasını öne eğerek derin derin düşündü. Bir iki dakika sonra birdenbire başını kaldırdı, kararlı bir üslupla:

“Eğer,” dedi, “iki üç yıl daha bu iklimde, hem de böyle hareketsiz yatarak ve yağlı, ağır yemekler yiyerek yaşayacak olursanız kalp krizinden ölürsünüz.”

Oblomov şiddetle irkildi:

“Ne yapmam gerek? Tanrı aşkına söyleyin!” dedi.

“Herkes ne yapıyorsa onu yapın, yurt dışına seyahat edin.”

Oblomov şaşkınlıkla:

“Yurt dışına seyahat!” diye tekrar etti.

“Evet, neden olmasın?”

“Merhamet edin doktor, yurt dışına gitmek, bu olacak şey mi?”

“Neden olmayacakmış?”

Oblomov yanıt vermedi, sessizce bir kendine, bir odasına baktı ve mekanik bir biçimde tekrarladı:

“Yurt dışına!”

“Size engel olan ne?”

“Ne yok ki? Her şey.”

“Nasıl her şey? Yoksa paranız mı yok?”

Oblomov canlanarak:

“Evet, evet, para, gerçekten para yok,” dedi. Arkasına rahatça sığabileceği böyle doğal bir gerekçe bulduğu için memnun oldu.

“İşte, kâhyanın bana yazdığına bir bakın...” dedi. “Mektup nerede? Onu nereye koydum? Zahar!”

Doktor:

“Gerek yok, gerek yok!” dedi. “Bu benim işim değil; benim görevim size, hayat tarzınızı, yaşadığınız yeri, soluduğunuz havayı, meşgalenizi, kısaca her şeyi değiştirmek zorunda olduğunuzu söylemektir.”

“Peki, düşünceğim,” dedi Oblomov. “Nereye gitmem ve ne yapmam lazım?”

“Kissingen’e ya da Ems Kaplıcalarına gidin,” dedi doktor. “Hazarı ve temmuzu orada geçirin, şifalı sularını için. Oradan İsviçre’ye ya da Tyrol’e geçin, üzüm kürü yapın. Eylül ve ekimi orada geçirin...”

İlyâ İlyiç zar zor duyulabilecek bir sesle:

“Tyrol’e! Ne olacaksa!” diye mırıldandı.

“Daha sonra da kuru bir iklime gidersiniz. Mısır’a filan...”

“Şu işe bak!” diye içinden geçirdi Oblomov.

“Stresten, tasadan, öfkeden uzak durun!”

“Tabii, böyle konuşmak kolay,” dedi Oblomov. “Siz kâhyanızdan bu tür mektuplar almıyorsunuz.”

Doktor konuşmasını sürdürdü:

“Düşünüp taşınmaktan da kaçının,” dedi.

“Düşünmekten mi?”

“Evet, zihinsel gerilimden kaçının.”

“Peki, ya yurtluğun yeniden yapılandırılması planı ne olacak?” dedi Oblomov. “İnsaf edin, ben insanım, titrek kavak odunu değilim herhalde!”

“Keyfiniz bilir, benim görevim sizi uyarmak!” dedi doktor. “İhtiraslarınızı da bir kenara koymanız gerek; at binme, dans, temiz havada makul egzersizler, kalp atışlarını yalnızca tatlı duygularla hafifçe hızlandırabilmek için de özellikle hanımlarla tatlı sohbetler ve bunun gibi şeylerle kendinizi oyalamaya gayret gösteriniz.”

Oblomov başını öne eğmiş doktoru dinliyordu.

“Ya sonra?” diye sordu.

“Sonra okuma yazmadan da elinizi ayağınızı çekmelisiniz, Allah esirgesin! Pencereleeri güneye bakan bol çiçekli bir villa kiralayın, çevrenizden kadın ve müziği eksik etmeyin.”

“Peki, ya yemekler?”

“Genel olarak et ve hayvansal gıdalardan uzak durun; hamur işlerinden, et jölelerinden de sakının. Hafif et suyundan çorbalar, sebze ve yeşillik yiyebilirsiniz. Fakat dikkat edin, şu günlerde her yer kolera mikrobi kaynıyor... Günde sekiz saat kadar yürüyün. Kendinize bir av tüfeği alın.”

“Aman Tanrım!” diye inledi Oblomov.

“Ve son olarak da,” dedi doktor, “kışın Paris’e gidin; oranın baş döndürücü hayatına karışın, eğlenin, hiçbir şey düşünmeyin. Tiyatrodan çıkın dansa koşun, maskeli baloya katılın, çevrenizden dostlar, kahkahalar, gürültü eksik olmasın, bunun için şehir dışında yaşayan arkadaşlarınızı ziyarete gidin...”

Oblomov öfkesini güçlkle saklamaya çalışarak:

“Unuttuğunuz başka bir şey kaldı mı?” diye sordu.

Doktor biraz düşündükten sonra:

“Belki deniz havası da size iyi gelebilir; vapurla İngiltere’ye, oradan da Amerika’ya bir gezi yapın...”

Doktor vedalaşmak için ayağa kalktı:

“Eğer tüm bu dediklerimi harfi harfine yaparsanız...” dedi.

Oblomov onu geçirirken, iğneleyici bir üslûpla:

“Pekâlâ, pekâlâ, mutlaka yapacağım,” dedi.

Doktor, Oblomov’u pek zavallı bir halde bırakarak çıkıp gitti. Gözlerini kapadı, iki elini başına koydu, hiçbir yere bakmadan, hiçbir şey hissetmeden koltuğunda tortop vaziyette öylece büzülüp oturdu.

Arkadan ürkek bir ses duydu:

“İlyâ İlyiç!”

“Ne var?” diye seslendi.

“Evsahibi vekiline ne yanıt vereyim?” diye sordu Zahar.

“Neyle ilgili?”

“Taşınma meselesi hani...”

Oblomov şaşırarak:

“Yine mi bu konu?” diye sordu.

“Fakat batyuşka, İlya İlyiç, ben ne yapabilirim? Hayatımın ne kadar sefil olduğunu kabul edin, zaten bir ayağım çukurda!”

“Hayır, taşınma meselesindeki bu ısrarınla asıl sen beni mezara göndereceksin, bu açık! Doktorun ne dediğini duymadın mı?”

Zahar ne diyeceğini bilemedi, fakat öylesine derinden bir iç geçirdi ki göğsünde boyun atkısının ucu titredi.

Oblomov yeniden:

“Beni öldürmeye mi karar verdin?” diye sordu. “Benden bıktın mı, ha? Söylesene?”

Konuşmanın bu şekilde trajik bir hal almasına büsbütün şaşırان ve bozulan Zahar:

“Tanrı korusun!” dedi. “Sağlıcakla yaşarsınız inşallah! Kim sizin kötülüğünüzü ister?” diye mırıldandı.

“Sen!” dedi Oblomov. “Taşınma konusunu ağzına almanı, bu hususu eveleyip gevelemeni sana yasaklamamış mıydım? Ama sen her Allahın günü, günde beş kez bunu bana hatırlatıyorsun. Bu konu benim psikolojimi altüst ediyor, anla artık bunu! Zaten sağlığım bozuk!”

Zahar, duyduğu tedirginlikten sesi titreyerek:

“Efendim, ben düşündüm de... sanki ne diye taşınmayacakmışız!” dedi.

Oblomov koltuğuyla birlikte Zahar’a dönerek:

“Niye taşınacakmışız?” diye sordu. “Sen bu konuyu çok hafife alıyorsun. Taşınmanın ne demek olduğunu iyi düşündün mü? Tabii düşünmedin, değil mi?”

Zahar her konuda efendisiyle anlaşmaya razıydı, yeter ki tartışma, onun asla dayanamadığı o acıklı, dokunaklı sahnelere varmasın!

Yumuşak bir sesle:

“Sanırım düşünmedim!” dedi.

“Madem düşünmedin, o halde beni dinle ve taşınabilir miyiz yoksa taşınamaz mıyız, kararını ver. Taşınmak ne demektir? Şu demektir ki, senin efendin bütün gün dışarıda kalacak ve sabahın erken saatlerinden itibaren, üzerinde takım elbisesi, sokaklarda yürüyüp duracak...”

“Ee, dışarıda kalsanız ne olur?” dedi Zahar. “Bütün gün evden uzak olmanın nesi kötü? Hem, evde oturmak sağlığı da zararlı! Bakın

ne kadar değıştınız! Eskiden sıırım gibiydiniz*, şimdi evde otura otura acayip bir şey olup çıktınız! Sokaklarda dolaşsanız, halkın arasına karışsanız, sağa sola baksanız...”

“Yeter, saçmaladın! Ne diyorsam onu dinle!” dedi Oblomov. “Sokaklarda dolaşacakmışım!”

Zahar büyük bir hararetle konuşmasını sürdürdü:

“Evet, doğru söylüyorum. şehre görülmemiş bir yaratık, bir ejderha getirdikleri söyleniyor, gidip onu görseniz. Tiyatroya ya da maskeli baloya gitseniz, biz de siz olmadan evi taşıımış olurduk.”

“Gevezeliği kes! Efendinin rahatı için büyük özen gösterdiğin belli oluyor! Sana kalsa bütün gün aylak aylak dolaşmam gerekiyor. Tanrı bilir öğle yemeğini nerede ve nasıl yiyeceğim, yemekten sonra uyuyamayacak mıyım? Bunlar senin umurunda değil! Ben yokken taşınacaklarmış! Başında durma da gör bak nasıl taşıyorlarmış! Her şeyi paramparça ederler.” Oblomov artan bir ikna edicilikle konuşmasını sürdürdü: “Taşınmak ne demektir? Kırma, dökme, gürültü patırtı demektir; bütün eşyaların, bavulların, kaneye arkalıklarının, kitapların, pipoların, resimlerin, başka zaman ortalıkta görünmeyen ama ne hikmetse taşınıırken birdenbire ortaya dökülen çeşit çeşit şişenin döşemenin üzerine dağ gibi yığılması demektir. Kaybolmasın ya da kırılmasın diye her şeye göz kulak olman lazım! Eşyanın yarısı burada, diğer yarısı ya arabada ya da yeni evde! Canın sigara içmek ister, pipoyu eline alırsın, bir bakarsın tütün önceki partiyle gitmiş... Oturmak istersin, üzerine oturacak şey bulamazsın... Neye dokunsan elin ayağın toz içinde kalır, ellerini yıkasan ne ile yıkayacaksın! Tıpkı seninkiler gibi pis ellerle dolaşır durursun!”

Zahar, köseleyi andıran ellerini uzatarak:

“Benim ellerim temiz,” dedi.

Yüzünü öteye çeviren İlya İlyiç:

“Sakın bana gösterme onları!” dedi. Sonra konuşmasını sürdürdü: “Canın su içmek ister, sürahiyi alırsın, bakarsın bardak yok...”

Zahar iyi niyetle:

“Doğrudan sürahidenden de içilebilir,” dedi.

* *Kak ogurçık!:* Taze bir salatalık (hıyar) gibi! Rusçada “canlı, taze, sağlık fışkıran bir görünüme sahip olma” anlamına gelen bir deyiş. -çev.

“İşte, senin her işin böyle: Süpürmesen de olur, tozunu almasan da olur, halıları silkelemesen de olur!” Taşınma işini hayalinde göz alıcı biçimde canlandıran Oblomov heyecanla devam etti: “Yeni evde hiçbir şeyi yerinde bulamazsın, eşyayı yerleştirmek en az iki üç gün alır; resimler duvar diplerinde yerde, galoşlar yatağın üzerinde, çizmeler, çay ve merhemlerle aynı torbada durmaktadır. Bir koltuğun bacağı, bir resmin camı kırılır ya da divan leke içinde kalır. Neyi sorsan kimse nerede olduğunu bilemez, kaybolmuş ya da eski evde kalmıştır, işin yoksa koş ve bak!..”

“İnsan bazen on kere gidip gelmek zorunda kalıyor,” dedi Zahar.

Oblomov:

“İşte buyurun!” diye devam etti. “Yeni evde sabah uyanmak ne büyük sıkıntı! Su yok, semavere kömür yok; kışın odalar buz gibi, donarsın, ısıtacak odun yok! İşin yoksa koş, birilerinden borç al...”

“O da komşusuna bağlı,” dedi Zahar, “öyleleri var ki bırak bir küçük odunu bir kepçe su bile vermez.”

“Evet, öyle!” dedi Oblomov. “Taşınıyorsun ve akşama bütün dertler biter sanıyorsun, oysa daha birkaç hafta sürecektir yerleşmen. Her şey tamam gibi görünür, ama bakarsın hâlâ yapılacak işler vardır; perdeler asılacak, çerçeveler için duvara çivi çakılacaktır. İnsan canından bezir, yaşama sevincini kaybedersin!.. Hele masraflar, o masraflar yok mu...”

Zahar efendisini onaylayarak:

“Sekiz yıl önce, son taşındığımızda iki yüz ruble masrafımız olmuştu, tıpkı bugünkü gibi hatırlıyorum,” dedi.

“Eh, görüyorsun, şaka değil!” dedi Oblomov. “Ayrıca yeni bir evde yaşamak ilk başlarda ne kadar korkunç gelir insana! Çabuk alışacak mıyım diye endişe edersin. Ben yeni bir yerde en az dört beş gece uyuyamam; yerimden kalktığımda karşı duvarda şu tornacı tabelası yerine başka bir şey görsem içim içimi yer; ya da şu, saç kısı kesilmiş yaşlı kadını her öğle yemeğinden önce pencereden bakarken görsem canım sıkılır.” Oblomov serzenişle ekledi: “Efendinin başına ne dertler açmaya çalıştığını şimdi kendin de iyice anladın mı?”

Zahar boynunu bükerek:

“Anladım,” diye mırıldandı.

“O halde ne diye bana ‘taşınalım’ deyip duruyorsun? Bir insanın gücü bütün bunlara dayanmaya yeter mi?”

“Bizden daha beter durumda olmayanlar bile taşınabiliyorsa biz de taşınabiliriz diye düşündüm,” dedi Zahar.

Oblomov ansızın koltuğundan kalkarak, şaşkınlık içinde:

“Ne? Ne? Sen ne dedin bakayım?” diye sordu.

Efendisinin böyle acıklı bir şekilde telaşla bağırmasına, el kol hareketleri yapmasına sebep olabilecek ne söz söylediğini anlamayan Zahar mahcup oldu, bozuldu... Yanıt vermedi.

İlyâ İlyiç dehşet içinde:

“Daha beter durumda olmayanlar!” diye tekrarladı. “Sonunda baklayı ağzından çıkardın! Bundan sonra ben senin gözünde artık ‘başkaları’ neyse oyum, bunu unutmayacağım!”

Oblomov alaycı bir şekilde Zahar’ın önünde eğildi, yüzünü yoğun bir güceniklik ifadesi kaplamıştı.

“İnsaf edin, İlyâ İlyiç, ben hiç sizi herhangi bir kimseyle eşit görür müyüm?”

Oblomov eliyle kapıyı göstererek, emredici bir üslûpla:

“Defol!” dedi. “Seni görmeye dayanamıyorum. Demek, ‘başkaları!’ Çok güzel!”

Zahar derinden iç geçirerek yerine gitti. Peçin üzerine yerleşirken:

“Böyle bir hayat işte, ne yaparsın!” diye homurdanıyordu.

Oblomov da:

“Aman Tanrım!” diye sızlanıyordu. “Sabahımı değerli bir işe hasretmeye niyetlenirken bütün günümü berbat ettiler. Hem bunu yapan da kim? Kendi sadık, güvenilir uşağım! Söylediği lafa bak! Bunu nasıl yapar?”

Oblomov’un sinirlerinin yatışması çok uzun sürdü; yattı, ardından kalkıp odanın içinde gezindi, sonra yeniden yattı. Oblomov, uşağının onu başka insanlarla aynı düzeyde görmesini, Zahar’ın tercihleri üzerindeki ayrıcalıklı hakkının bir ihlali olarak görüyordu. Zahar’ın yaptığı bu karşılaştırmayı derinlemesine düşünmeye, kendinin ve başkalarının ne olduklarını, kendisiyle başkaları arasında böyle bir paralellik kurmanın ne derecede âdil olacağını, Zahar’ın yaptığının ağır bir hakaret sayılıp sayılamayacağını anlamaya çalıştı. Zahar’ın

kendisini bilinçli olarak gücendirip gücendirmediğini, bu sözü, İlyâ İlyiç ile ‘başkaları’nın eşit olduğuna inanarak mı, yoksa öylesine, düşünmeden, laf olsun diye mi söylediğini kafasında ölçüp tarttı. Bütün bunlardan gururu yaralanan Oblomov, Zahar’a, kendisi ile onun ‘başkaları’ diye kastettiği kimseler arasındaki farkı göstermeye karar verdi. Davranışının ne kadar alçakça olduğunu hissetsin istiyordu.

Oblomov bir zafer havasıyla, heceleri uzatarak:

“Zahar!” diye bağırdı.

Sesi duyan Zahar, her zamanki gibi peçin üzerinden atlayarak, ayaklarıyla gürültü çıkararak ve homurdanarak inmedi, tersine yavaşça peçten kayarak indi, kâh kollarını, kâh iki böğrünü sağa sola çarparak, gönülsüzce, ses çıkarmadan yürüdü. Sahibinin ses tonundan yaramazlığının fark edildiğini hisseden köpekler gibi, Oblomov’un onu azarlamak için çağırdığını anlamıştı.

Kapıyı yarım açan Zahar içeri girip girmemekte tereddüt gösterdi.

“Gir!” dedi Oblomov.

Kapı kolayca açılıp kapanıyordu. Zahar buna rağmen, sanki kapı zor açılıyormuş, arada sıkışıp kalmış gibi yaparak içeri girmeyerek kapı ağzında durdu. Oblomov yatağın kenarında oturuyordu.

Israrlı bir tonla:

“Buraya gel!” dedi.

Zahar güçlükle kendini kapıdan kurtarmış gibi yaparak içeri girdi, fakat hemen ardından kapıyı kapadı, sırtını sağlamca dayayıp durdu.

Yanındaki yeri gösteren Oblomov:

“Buraya!” dedi.

Yarım adım atan Zahar gösterilen yere iki *sajen* kala durdu.

“Daha yaklaş!” dedi Oblomov.

Zahar adım atıyormuş gibi yaparak sallandı, ayaklarını yere vurdu, ama olduğu yerden kımıldamadı.

İlyâ İlyiç, çağırmakla Zahar’ın yanına gelmeyeceğini gördü; orada kalmasına izin verdi, bir süre hiç konuşmadan ona serzenişle baktı. Bu sessiz bakışlardan rahatsız olan Zahar sanki efendisinin hiç farkında değilmiş gibi yaparak yüzünü, daha önce hiç yapmadığı kadar yana çevirdi ve hatta ona göz ucuyla bile bakmadı. İnatla diğer tarafa, sola bakıyordu; duvardaki resmin çerçevesinde çoktan beri orada görmek-

te olduğu örümcek ağı ve içindeki örümcek gözüne ilişti. Örümcek Zahar'ın ihmalkârlığının canlı bir protestosu gibi orada duruyordu.

Oblovov sesini alçaltarak, ağırbaşlılıkla:

“Zahar!” diye yeniden seslendi.

Zahar yanıt vermedi. Sanki ‘Ee, ne istiyorsun? Başka Zahar mı var ki çağırıyorsun? Burada olduğumu görmüyor musun?’ diye düşünüyormuş gibi bir hali vardı. Efendisine bakmadan bakışlarını soldan sağa çevirdi; aynanın üzerini bir tülbent gibi kaplayan kalın toz tabakasını görüp hatırladı. Somurtkan ve çirkin çehresi aynadan kendisine sisin içinden bakar gibi vahşice, yan yan bakıyordu. Zahar canı sıkılarak bakışlarını çok uzun zamandan beri tanıdığı bu hüznü nesneden uzaklaştırdı, İlya İlyiç’e doğru bir an için bakmaya karar verdi. Bakışları kesişti. Zahar, efendisinin gözlerinden okunan siteme dayanamayarak bakışlarını yere çevirdi. Bu sefer de yıllarca toz emmiş, lekelerle kaplı halı ilişti gözüne; efendisine hizmette gösterdiği gayretin acıklı bir kanıtı olarak göründü ona.

Oblovov dokunaklı bir sesle:

“Zahar!” diye tekrarladı.

Arkadan hüznü bir nutkun geleceğini sezinleyen Zahar hafiften irkildi, zar zor duyulabilen bir sesle:

“Buyurun efendim,” diye mırıldandı.

“Bana biraz kvas ver!” dedi İlya İlyiç.

Zahar'ın yüreği hafifledi, çocuk gibi sevinerek çabucak büfeye koştu, kvası getirdi.

Kvstan bir yudum içerek bardağı elinde tutmaya devam eden Oblovov, sevecenlikle:

“Kendini nasıl hissediyorsun?” diye sordu. “İyi değilmişsin gibime geliyor, öyle değil mi?”

Zahar'ın çehresindeki yabani ifade bir anda yumuşadı, yüz hatları pişmanlık ışığıyla aydınlandı. Göğsünde ve yüreğinde efendisine karşı uyanan derin saygının ilk belirtilerini hissetti ve birdenbire doğru dan onun gözlerinin içine bakmaya başladı.

İlya İlyiç:

“İşlediğin kabahat için üzgün müsün?” diye sordu.

Zahar acıklı acıklı, ‘Ne kabahat işledim acaba?’ diye düşündü. ‘Üzücü bir şey olmalı herhalde... O böyle konuşmaya başlayınca elinde olmadan ağlıyor insan.’

Zahar ses aralığının en düşük tonuyla:

“Şey, efendim, ben bir şey söylemedim, sadece...” dedi.

Oblomov sözünü kesti:

“Hayır, bekle!” dedi. “Yaptığın şeyin anlamını kavırıyor musun? Al şu bardağı masanın üzerine koy, sonra bana yanıt ver!”

Zahar yanıt vermedi, ne kabahat işlediği hakkında hiçbir fikri yoktu; fakat bu, onun, efendisine derin bir saygıyla bakmasına engel teşkil etmiyordu. Hatta kusurunu kabul edercesine başını bile biraz öne eğmişti.

“Bir de zehir saçan bir adam olmadığınızı söylüyorsunuz!” dedi Oblomov.

Zahar yine yanıt vermedi, fakat iki üç kez çok belirgin şekilde göz kırptı.

Zahar’ın ezilip sıkılmasından zevk alan Oblomov, bakışlarını onun üzerinde sabitledi, ölçülü bir tonla:

“Sen efendini incittin!” dedi.

Zahar üzüntüsünden ne yapacağını bilemedi.

“Haydi, söyle, incittin değil mi?”

Bu yeni, dokunaklı ‘incitme’ sözcüğü karşısında kafası tamamen karışan Zahar, şaşkınlık içinde:

“İncittim!” diye mırıldandı.

Herhangi bir çıkış yolu arayarak bakışlarını bir sağa, bir sola, bir karşıya çevirdi, fakat yine aynı örümcek ağlarını, aynı tozları, aynadaki aksini ve efendisinin yüzünü gördü. Zahar, ne yaparsa yapsın o acıklı sahneyi yaşamaktan kurtulamayacağını anladı, ‘Ah, yer yarılrsa da içine girsem! Ölüm neredesin!’ diye düşündü. Göz kırpmalarının giderek sıklaştığını her an gözünden yaş fışkırabileceğini hissetti. Sonunda, ağlamaklı bir sesle, efendisine ünlü şarkının* sözleriyle –fakat düzyazıya dönüştürerek– yanıt verdi:

“Ne yaptım da sizi incittim, İlya İlyiç?”

* “Çem tibya ya ogorčila...” (Ne yaptım da seni incittim...): 18. Yüzyıl Rus halk şarkısı. –çev.

“Ne yaptım...” diye tekrarladı Oblomov. “Sen ‘başkaları’ ne demek, hiç düşünmedin mi?”

Zahar’ın yüzüne bakmaya devam eden Oblomov durdu:

“*Başkaları* sözünün ne demek olduğunu sana söyleyeyim mi?”

Zahar tıpkı inindeki bir ayı gibi geri döndü, öyle derinden bir iç geçirdi ki oda inledi.

“Senin *başkaları* dediklerin lanetlenmiş ayaktakımı, kaba, eğitimsiz adamlardır; pislik, yoksulluk içinde kulübelerde yaşar, avlularda şurada burada bir keçenin üzerinde rahatça uyuyabilirler. Böylelerine ne olur? Hiçbir şey! Karınlarını patates ve ringa balığıyla tıka basa doldururlar. Yoksulluk onları bir köşeden ötekine fırlatır, bütün gün koşturur dururlar. Onların yeni bir eve kolayca taşınmaları mümkündür. İşte, al sana örnek, Lyagayev! Cetvel tahtasını koltuğunun altına alıp, iki gömleğini de bir mendile sardı mı rahatça çıkıp gider... ‘Nereye böyle?’ diye soranlara da ‘Taşınıyorum’ der. İşte senin *başkaları* dediklerin bunlar! Sana göre ben de bu *başkaları*’ndan biriyim, öyle mi?”

Zahar efendisinin yüzüne baktı, üzerine abandığı ayağını değiştirdi ve sessizliğini korudu.

Oblomov konuşmasını sürdürdü:

“Senin *başkaları* dediklerin ne tür adamlardır? Bu tür bir adam, kendi çizmesini kendi boyar, elbisesini kendi başına giyer, bazen efendiye benzese bile hizmetçinin ne olduğunu bilmez. Bir şey gerektiğinde gönderecek adamı yoktur, kendi koşar; peçe odunu kendi atar, hatta bazen evin tozunu alır.”

Zahar somurarak:

“Almanlar arasında böyleleri çoktur,” dedi.

“Doğru, onlar da öyle! Peki ya ben? Ben bu *başkaları*’ndan mıyım?” diye sordu Oblomov.

Efendisinin ne demeye çalıştığını bir türlü anlayamayan Zahar, perişan bir halde:

“Siz tamamen başkasınız,” dedi. “Ah Tanrım, sizin başınıza ne geldi böyle!”

“Demek, ben tamamen başkayım ha?” dedi Oblomov. “Bekle, ağzının söylediğini kulağın duysun! *Başkası* dediklerinin nasıl yaşadı-

ğını bir düşün! *Başkası*, durup dinlenmeden çalışır, didinir, şuraya buraya koşar, çalışmayınca aç kalır. *Başkası*, birilerinin önünde eğilir, dilenir, kendini küçük düşürür... Oysa ben? Haydi, karar ver, ben bir *başkası* mıyım, değil miyim? Ne düşünüyorsun?”

Zahar yalvarmaya başladı:

“Böyle acıklı sözlerle bana eziyet etmeyin, batyuşka, ne olur! Ah, Tanrım!”

“Beni *başkaları* gibi görmek, ha?” diye tekrarladı Oblomov. “Ben hiç sağa sola koşuşturuyor muyum? Çalışıyor muyum? Az mı yemek yiyorum? İnce, kara kuru ya da zavallı bir halim mi var? Satın alamadığım bir şey mi var? Herhalde hizmetimi görecektir, işlerimi yapacak adamlarım vardır. Tanrıya şükür, hayatımda bir kez bile ayağımdaki çorabı kendim giymedim. Niye tedirginlik duyayım? Bir sebep mi var? Bütün bunları ben kime söylüyorum? Ta çocukluğumdan beri bana bakan, arkamdan koşan sen değil misin? Sen bütün bunları zaten biliyorsun; benim nasıl narin yetiştirildiğimi, soğuk, açlık nedir bilmediğimi, hiçbir şeyin yokluğunu çekmediğimi, ekmeğimi kendimin kazanmadığını, hiçbir zaman kirli, ağır işlerle uğraşmadığımı sen kendi gözlerinle gördün! O halde, beni *başkalarıyla* bir tutmaya için nasıl elverir? Sanki benim sağlığım onlarınki gibi mi? Onların yaptığı işleri ben yapabilir miyim? Ve buna dayanabilir miyim?”

Zahar, Oblomov’un neden bahsettiğini artık katiyen anlayamıyordu, fakat heyecandan dudakları kabarmış, dışa doğru taşmıştı. Dokunaklı sahne, başının üzerinde gök gürültüsü gibi gümbürdüyordu. Yanıt vermedi, sessizliğini korudu.

“Zahar!” diye tekrarladı Oblomov.

Zahar neredeyse duyulamayacak kadar alçak sesle:

“Ne buyurdunuz?” diye fısıldadı.

“Bana biraz daha kvas ver.”

Zahar kvası getirdi. Oblomov hepsini içerek boş bardağı Zahar’a verdi. Bardağı alan Zahar yerine dönmek üzere aceleyle kapıya yöneldi.

“Hayır, hayır, dur!” dedi Oblomov. “Sana bir soru sordum; bir bek olarak kollarında taşıdığın, yıllarca hizmet ettiğin efendini, velinimetini nasıl bu şekilde, zalimce incitirsin?”

Zahar kendini tutamadı, ‘velinimet’ sözü ona öldürücü darbeyi vurmuştu. Göz kırpmaları daha da sıklaştı. Efendisinin acıklı konuşmasını ne kadar az anlıyorsa üzüntüsü de o derece artıyordu. Pişmanlık okunan kısık bir sesle:

“Özür dilerim, İlya İlyiç!” dedi. “Aptallığımdan hep, gerçekten aptallığımdan...”

Zahar kabahatinin ne olduğunu, ne yaptığını anlamadığı için cümlesini hangi fiil ile bitireceğini bilemedi.

Oblomov, kendine hakarete uğramış ve değeri bilinmemiş bir adam havası vererek:

“Oysa ben,” diye devam etti, “gece gündüz demeden didinip uğraşılıyor, çalışıyorum, bazen kafam patlıyor, kalbim duracak gibi oluyor, sabahlara kadar uyumuyor, sağıma soluma dönüyorum. İşleri nasıl daha iyiye götürürüm diye düşünüp taşıyorum... Kimin adına? Kimin için? Hepsi sizin için, köylüler için, yani senin için! Bazen beni battaniyeyi kafama çekmiş yatarken görüyorsun, kütük gibi uyuduğumu mu sanıyorsun? Hayır, uyumuyorum, sürekli düşünüyorum, ne yapayım da serflerim herhangi bir şeyin yokluğunu çekmesin, başka serfleri kıskanmasın, yarın ahirette benden hesap sormasın, beni hayırla ansın ve bana dua etsinler...” Oblomov acı bir sitemle ekledi: “Nankörler!”

Bu son ‘acıklı’ laflar Zahar’ın yüreğine iyice dokundu, hafiften hiç-kırmaya başladı. Hırıltılı, çatallı seslerin karışımı bu kez hiçbir müzik aletinin çıkaramayacağı, belki Çin gongu ya da Hint tamtamı türünde bir çalğının çıkarabileceği bir notaya dönüştü.

“Batyuşka, İlya İlyiç!” diye yalvarmaya başladı Zahar. “Lütfen, yapmayın! Neler diyorsunuz? Aldırmayın, Tanrı sizinledir! Ah, Kut-sal Meryem anamız! Başımıza gelen bu beklenmedik, öngörülmez felaket nedir!”

Zahar’ı dinlemeyen Oblomov konuşmasını sürdürdü:

“Ve sen, bu söylediğinden utanmalısın! Meğer koynumda bir yılan beslemişim!”

Zahar ellerini cırparak, hıçkırıklarının şiddetini artırarak *zmeya* (yılan) diye öyle vızıldılı bir ses çıkardı ki, odaya iki düzine arı girmiş de vızıldıyor sanırdınız.

Hüngür hüngür ağlayarak:

“Ben ne zaman yılan dedim. O zehirli pis hayvanı rüyamda bile görmem!” dedi.

Birbirlerini anlamayı zaten bırakmışlardı, sonunda kendilerini de anlayamaz hale geldiler.

Oblomov konuşmaya devam ediyordu:

“Bunu söylemeye dilin nasıl vardı? Oysa ben planımda sana ayrı bir ev, sebze bahçesi, maaş öngörmüştüm, yıllık un ihtiyacın karşılanacaktı. Seni evin kâhyası, baş hizmetkâr ve vekilharç yapacaktım. Mujikler sana yarı bellerine kadar eğilip selam verecek ve seni Zahar Trofimîç diye çağıracaklardı. Sense bunlara rağmen hâlâ halinden memnun değilsin, beni *başkaları*’yla bir tutuyorsun. İşte, yaptıklarım karşı kazandığım ödül! Efendini çok güzel onurlandırıyorsun!”

Zahar hıçkırarak ağlamaya devam ediyordu, Oblomov ise kendi sözlerinden etkilenerек galeyana gelmişti. Zahar’ı azarlarken, kendisini, köylülere pek çok iyilik yaptığı halüsinasyonuna o kadar kaptırmıştı ki, son sitemkâr sözlerini söylerken sesi titriyor ve gözleri yaşıyordu.

Oblomov nihayet gönül alıcı bir ses tonuyla Zahar’a:

“Şimdi artık yerine gidebilirsin,” dedi. “Hayır, dur, bana biraz daha kvas ver. Boğazım büsbütün kurudu, bunu ben söylemeden de anlayabilirdin. Sesimin kısıldığını kulağın duymuyor mu? Beni ne hale getirdin!”

Zahar kvası getirdiğinde, Oblomov:

“Umarım, kabahatini anlamışsındır,” dedi. “Bir daha efendini *başkaları*’yla kıyaslamazsın. Suçunu affettirmen için bir yolunu bularak evsahibiyle anlaş da taşınmayayım. Efendinin huzurunu nasıl sağladığına dön bir bak, moralimi büsbütün bozdun; beni yeni, yararlı şeyler düşünmekten alıkoydun! Bundan zarar göreceк olan kim? Sizler... Ben her şeyimi size, serflerime adadım, sizler için memuriyetten istifa ettim ve bu odaya kapandım... Neyse, boş ver! İşte, saat üçü vuruyor, yemeğe iki saat kaldı. İki saatte ne yapılabilir? Hiçbir şey! Yığınla iş var oysa. Neyse, zararı yok! Mektubu bir sonraki postayla gönderirim, plan üzerinde düşünmeyi de yarına bırakayım. Şimdi

biraz uzanayım, bitkin düştüm. Perdeleri indir, kapıyı sıkı sıkı kapa, kimse rahatsız etmesin. Belki bir saat kadar uyurum. Saat dört buçukta uyandır.”

Zahar efendisini âdeta bir paket gibi sarıp sarmaladı, üzerini battaniyeyle örttü, battaniyenin kenarlarını altına soktu. Perdeleri indirerek tüm kapıları sıkıca kapadı. Sonra kendi yerine geçti.

Yüzündeki gözyaşı izlerini silerek peçin üzerine tırmanırken:

‘Geberirsin inşallah, seni gulyabani!’ diye homurdanıyordu. ‘Gerçekten de gulyabani!’ Zahar efendisinin konuşmasından anlayabildiği son sözcükleri art arda sıralayarak homurdanmaya devam etti: ‘Ayrı bir ev, sebze bahçesi, maaş! Dokunaklı söz söylemede beyin üzerine kimse yok! İnsanın yüreğini hançerle keser gibi acıtıyor... İşte, benim evim de, bostanım da burası, nalları da burada dikeceğim!’ Öfkeyle yattığı yeri tekmeleyerek: ‘Maaşmış! Ara sıra gümüş on kapiklikle-ri, bakır beş kapiklikleri cebime atmasaydım şimdi tütün alacak, eşe dosta çay ısmarlayacak param olmayacaktı. Lanet olsun! Bir an önce ölsem de kurtulsam!’

İlyâ İlyiç sırtüstü uzandı, fakat hemen uyuyamadı. Düşündü de düşündü, tedirginliği gittikçe arttı.

Battaniyeyi iyice başına çekerek:

‘İki felaket birden!’ diye söylendi. ‘Direnebilirsen diren!’

Aslında bu çifte felaket, yani kâhyanın o iç karartıcı mektubu ve yeni eve taşınma Oblomov’u artık telaşlandırmıyordu, bu meseleler daha şimdiden huzur bozucu hatıralar arasında yerlerini almışlardı.

‘Kâhyanın bana gözdağı vermek için ileri sürdüğü tehlikeler henüz çok uzakta!’ diye düşündü. ‘O zamana kadar daha çok şey değişebilir, belki yağmurlar ekinleri yeşertir, kâhya alacak bakiyelerini tahsil eder, kaçkın mujikler onun yazdığı gibi “ikâmet ettikleri adrese” geri gönderilir.’ Oblomov kendi kendine, ‘Bu mujikler nereye gitmiş olabilir ki?’ diye sorarak durumu daha çok sanatsal, insancıl bir açıdan ele almaya, zihninde canlandırmaya çalıştı. ‘Herhalde geceleyin yağışlı havada, yanlarına erzak almadan kaçmış olmalılar. Peki nerede uyudular? Ormanda uyuyacak değiller ya! İşe bak, evlerinde oturmuyorlar! Gerçi çok kötü kokar ama izbe en azından sıcaktır. Hem, niye te-

* *Leşiy (lesovik):* Slav mitolojisinde ormanda yaşayan kötü ruh, ormanın efendisi. –çev.

dirgin oluyorum sanki? Yakında planım imdada yetişecek! Önceden paniğe kapılmaya gerek var mı? Eh, ben...'

Taşınma düşüncesi onu biraz daha fazla kaygılandırıyordu; bu daha taze bir sorundu, yeni ortaya çıkmıştı. Fakat Oblomov'un şu andaki iyimser ruh hali bu sorunun da arka plana itilmesini sağladı. Oblomov er ya da geç taşınmak zorunda kalacağını belli belirsiz sezinliyordu, üstelik bu işe Tarantiev de karışmıştı. Buna rağmen bu huzur bozucu olayı, düşünce olarak, bir haftalığına da olsa hayatından atmayı başarmış ve böylece huzur dolu kocaman bir hafta kazanmıştı.

'Bakarsın Zahar bir çözüm yolu bulur,' diye düşündü, 'anlaşırlar, taşınmaya hiç gerek kalmaz ya da gelecek yaza ertelenir, veyahut evin tadilatından tamamen vazgeçerler. Şu ya da bu şekilde çözerler elbet! Gerçekten de taşınamam, olacak şey mi bu!..'

Oblomov, böylece kâh endişeye kapılarak kâh sakinleşerek ve sonunda 'belki, niye olmasın, şu ya da bu şekilde' gibi yatıştırıcı, teselli edici sözcüklerde, her zamanki gibi bu kez de, atalarımızın Ahit sandığına* benzeyen, içi ümit dolu kocaman bir sandık buldu. Bu ümitlerle şimdilik kendini çifte felaketten korumayı başardı. Hafif, hoş bir uyuşukluk tüm bedenine yayıldı ve bu uyuşukluk, tıpkı ilk, ürkek soğuk dalgasının su yüzeyini buğulaştırması gibi Oblomov'un duyuları üzerine sisten bir uyku perdesi örttü. Her an bilinci, düşünceleri bir yerlere uçup gitmeye hazırdı, fakat İlya İlyiç birdenbire kendine geldi, gözlerini açtı.

'Daha yüzümü bile yıkamadım, nasıl olur!' diye mırıldandı. 'Hiçbir iş yapmadım, kafamdaki yurtluk planını kâğıda geçirecektim, geçirmedim; polis müdürüne, valiye mektup yazacaktım, yazmadım. Evsahibine mektup yazmaya başladım ama bitiremedim, veresiye defterini kontrol edip alacaklılara para verecektim, bakmadım! Koca bir sabah uçup gitti!' Oblomov düşünceye daldı:

'Bana neler oluyor böyle? Benim yerimde bir başkası olsa, bütün bu işleri yapar bitirirdi, öyle değil mi?' Ansızın kafasında bir şimşek çaktı: 'Başkası... Başkası... Kim bu başkaları?' Ciddi ciddi kendini *başkaları*'yla karşılaştırmaya koyuldu. Düşündükçe düşündü ve bu

* *Kovçek zaveta* (Ahit sandığı): Üzerine Musa peygambere gelen 'On Emir'in yazıldığı iki tableti içeren, altın kaplamalı sandık. -çev.

kez, Zahar'a anlattıklarının tam aksi yönünde bir *başkaları* anlayışı-na ulaştı. Acı gerçeği itiraf etmek zorunda kaldı. Evet, eğer *başka* biri olsaydı tüm bu mektupları, şto (ki o) ve kotoriy (ki onu) bağlaçlarını karıştırmadan yazıp bitirir, yeni bir eve taşınır, çiftliğin yeni planını hayata geçirir ve köye gidip yurtluğunda yaşardı...

'Bütün bunları ben de yapabilirdim,' diye düşündü Oblomov. 'Yazı yazmayı herhalde biliyorum. Mektuptan çok daha karmaşık şeyler yazdığım zamanlar oldu. Peki, o günler, o şeyler nereye kayboldu? Taşınmanın nesi zor? İşte ve karar ver, hepsi bu kadar! O *başkası* hiçbir zaman robdöşambr giymez.' Oblomov *başka* kişilerin diğer bazı özelliklerini ekledi, esneyerek: 'O *başkası* neredeyse hiç uyumaz, hayatın tadını çıkarır, her an her yeredir, her şeyi görür, her şeyle ilgilenir.' Büyük bir kederle, 'Ya ben? Ben... *başkası* değilim!' diye ekledi ve derin düşüncelere daldı. Hatta bir ara başını battaniyenin altından dışarı çıkardı.

Oblomov'un hayatındaki en aydınlık, en bilinçli an gelip çatmıştı!

İnsanın kaderi ve insan hayatının amacı üzerine zihninde ansızın çok canlı, çok berrak bir fikir parlayıverdi ve o anda Oblomov dehşete kapıldı; bu amaçla kendi hayatı arasındaki zıtlıklar hızla gözünün önünden gelip geçti. Pek çok hayati mesele, tıpkı karanlık bir harabeye aniden düşen gün ışığının ürküttüğü uykulu kuşlar gibi ardı ardına, kargaşa içinde kafasına üşüştü.

Eğitimsizliği, kültürel yönden geriliği, manevi gelişiminin dumura uğraması, üzerine çöken ve yapmak istediği her şeyi engelleyen ağırlık hissi ona büyük acı veriyor, yüreği parçalanıyordu. Hayatı dolu dolu, zengince yaşayan *başkaları*'na karşı duyduğu kıskançlık içini kemiriyordu; onun acınacak durumdaki, dar varoluş patikasına âdeta kocaman, ağır bir kaya yuvarlamış, hayat yolunu tıkamışlardı. Çekingen ruhunun derinliklerinde, Tanrı vergisi tabiatının pek çok yönünün hiç uyandırılmadan öylece bırakıldığını, bir kısmına sadece şöyle bir dokunulduğunu, fakat hiçbirinin sonuna kadar gelişimini tamamlamadığını büyük bir elemle hissediyor, bu acı gerçeğin bilincine varıyordu. Öte yandan, yüreğinde, tıpkı bir mezar gibi, şu ya da bu türde, güzel, aydınlık bir özün gömülü olduğunu, bu özün belki çoktan öldüğünü ya da dağların derinliklerindeki altın madeni

gibi orada öylece yattığını içi parçalanarak hissediyordu. Oysa o altın madeninin çoktan sikke olup dolaşıma çıkması gerekiyordu. Fakat hazine alüvyon ve çerçöp yığınlarının altında, çok derinlerde kalmıştı. Dünyanın ve hayatın ona armağan ettiği zenginliği sanki birileri ondan çalmış, fakat yeniden, gerisin geri onu, Oblomov'un ruhunun derinliklerine defnetmişti. Onun hayat denizine atılmasına, aklın ve iradenin bütün yelkenlerini fora ederek bu denizde hızla ilerlemesine âdeta bir şey engel oluyordu. Bir çeşit gizli düşman daha yolun başında ağır, ezici elini Oblomov'un üzerine koymuş, onu insanlığın doğru yolundan çok uzaklara savurmuştu.

Şimdi artık bu balta girmemiş, vahşi ormandan* kurtulup düz patikayı bulması zor gibi görünüyordu. Dört bir yanını ve ruhunu kuşatan orman gittikçe daha sık ve karanlık hale geliyor, patika yabancı otlardan her geçen gün daha görünmez oluyordu. Zihninin, bilincinin aydınlandığı anlar gittikçe seyrekleşiyor, içinde saklı uyusuk güçler yalnızca bir an için uyanır gibi olup sonra tekrar kayboluyordu. Akli ve iradesi çoktan, hem de muhtemelen geri döndürülemez biçimde felç olmuştu. Hayatındaki olaylar mikroskobik ölçeklerle ifade edecek derecede küçülmüş, önemsizleşmişti; buna rağmen hâlâ onlarla başa çıkamıyordu. Bir durumdan ötekine normal bir geçiş yapamıyor, hadiseler onu, tıpkı dalgalar gibi, bir ileri bir geri fırlatıp duruyordu. Ne irade çevikliği göstererek bu dalgalardan birine karşı koyabiliyor, ne de aklını kullanarak başka bir dalganın peşinden şevkle gitme gücünü kendinde bulabiliyordu.

Kendine karşı bu gizli itiraf Oblomov'u kedere boğdu. Geçmişle ilgili yararsız, boş pişmanlıklar, yakıcı vicdan azabı, yüreğini diken gibi dağlıyordu. Bütün bu özeleştirilerin, kınamaların yükünü üzerinden atmak, kendi dışında başka bir suçlu bulabilmek ve zehirli okları ona yönlendirebilmek için Oblomov var gücüyle çabaladı. Fakat bu kim olabilirdi?

'Hepsinin sorumlusu... Zahar!' diye mırıldandı.

Zahar'la aralarında geçen sahneyi ayrıntılarıyla hatırladı, utançından yüzünü ateş bastı.

* İşaya, 40:4. Her vadi yükseltilecek, her dağ, her tepe alçaltılacak. Böylelikle engebeler düzleştirilecek, sarp yerler ovaya dönüştürülecek. -çev.

‘Ya biri duyduysa?’ diye düşündü, içi ürperdi. ‘Tanrıya şükür ki Zahar bunları başkalarına nakletmeyi beceremez, hem anlatsa da kimse inanmaz zaten. Çok şükür!’

Oblomov iç geçirdi, kendine lanet okudu, bir yandan öteki yana dönüp durdu, bir suçlu aradı ama bulamadı. Ahları vahları, iç geçirmeleri ta Zahar’ın kulağına kadar gidiyordu.

Zahar kızgınlıkla:

‘Kvas onu şişirdi!’ diye mırıldandı.

Oblomov ağlamaklı bir halde, kendi kendine:

‘Sahiden, ben neden böyleyim?’ diye sordu ve başını tekrar battanininin altına soktu.

Bir süre, normal bir hayat sürmesine, *başkaları’nın* yaşadığı gibi yaşamasına engel olan asıl düşmanı boş yere aradıktan sonra iç geçirdi, gözlerini kapadı ve uyku, üç beş dakika içinde yavaş yavaş yeniden bütün duyularını esir aldı, uyuşturdu.

Güçlkle gözlerini kırparak:

‘Ben de isterdim... Buna benzer şeyler...’ diye mırıldandı. ‘Tabiat yoksa bana cimri mi davrandı? Hayır, Tanrıya şükür... Şikâyet etmeye hakkım yok!’ Hemen arkasından Oblomov’un pes ettiğini simgeleyen iç çekişi duyuldu. Artık psikolojisi iç çalkantı, galeyan durumundan kendi normal durumuna, yani, sükûnet ve kayıtsızlığa geçiyordu.

Güçlkle, uykunun içinden:

‘Herhalde kaderim böyleymiş...’ diye mırıldandı. ‘Elden ne gelir ki?’ Ansızın yüksek sesle:

‘Güya geçen yılkinden iki bin ruble daha az gelir...’ diye sayıkladı. ‘Bekle bir dakika, bir dakika...’ Uyku ile uyanıklık arası, ‘Fakat... Merak ediyorum... Ben neden böyleyim?’ diye fısıldadı. Kirpikleri tamamen kapandı. ‘Evet, neden? Herhalde şundan olmalı...’ Sözcükleri çıkarmaya çalıştı, ama başaramadı.

Oblomov ‘Neden?’in yanıtını sonuna kadar düşünmeye vakit bulamadı; dili ve dudakları cümlesinin yarısında öylece donup kaldı, yarı açık olan ağız uykuya geçtiğinde yine yarı açıktı. Kelime yerine ağzından bir ah daha işitildi ve ardından sakın sakın uyuyan bir adamın yeknesak horlama sesleri odayı doldurdu.

Uyku Oblomov'un düşüncelerinin yavaş ve üşengeç akışını durdurmuş ve bir anda onu başka bir çağa, başka insanlara ve yerlere alıp götürmüştü. İzleyen bölümde okuyucuyla birlikte biz de onun ardından gideceğiz.

IX

OBLOMOV'UN RÜYASI

NEREDEYİZ? Oblomov'un rüyası bizi yeryüzünün hangi bah-tıyar köşesine getirdi böyle? Ne kadar büyüleyici bir yer! Gerçekten de orada ne deniz var, ne yüksek dağ, ne kaya, ne uçurum, ne de gür orman! Heybetli, vahşi ve iç karartıcı hiçbir şey yok. Zaten heybetli ve vahşi olmanın kime ne yararı var? İşte örnek, deniz! Şeytan görsün yüzünü! İnsanı sadece hüznündür, ona baktıkça ağlamak istersin. Uçsuz bucaksız su örtüsü karşısında için ürperir, ezilirsin; göz alabildiğine uzayıp giden tekdüze manzaradan yorulan gözünü dinlendirecek bir şey bulamazsın. Kudurmuş dalgaların kükreyiş ve uğultuları zayıf kulağınız için hiç de okşayıcı değildir. Aynı iç karartıcı, sırrına varılmaz şarkılarını dünyanın başlangıcından beri bıkip usanmadan tekrar edip dururlar; hep aynı iniltiler, âdeta işkenceye mahkûm edilmiş bir canavarın aynı yakarışları ve bir de kime ait olduğu belirsiz, iliklere işleyen, iç karartıcı bağırsık çağırışlar! Etrafta kuş cıvıltıları duyulmaz; yalnızca suskun martılar, tıpkı hükümlüler gibi, kıyı boyunca üzgün üzgün uçuşur ve suyun üstünde dönüp dururlar. Yırtıcı hayvanların kükreyişleri doğanın bu feryadı karşısında güçsüz kalır; insan sesi de öyle, cılız kalır ve duyulmaz. Hatta bu büyük resmin ince ayrıntıları arasında küçücük ve zayıf kalan insanın kendisi bile fark edilmeden kaybolur gider. Belki de bu yüzden insana denizi seyretmek bu kadar can sıkıcı geliyordur. Hayır, eksik olsun deniz! En sakın, en dingin hali bile insanın ruhunda iç açıcı bir his uyandırmaz. Kocaman su kütesinin güç bela algılanan hareketinde bile insanoğlu, kendi mağrur iradesiyle acı bir şekilde alay eden ve en cesur fikirlerini, tüm uğraş ve emeklerini derinlere gömen o aynı sınırsız gücü –uyuyan cinsten olsa dahi– görür ve kavrar!

Dağlar ve uçurumlar da insanoğlu eğlensin diye yaratılmamıştır; bunlar en az, insanın üzerine saldıran başıboş vahşi bir hayvanın pençe ve dişleri kadar korkutucu ve tehlikelidir. Onlar bize insanoğlunun faniliğini çok canlı bir şekilde hatırlatır ve bizi, hayatımız için her an korku ve endişe duymaya mecbur bırakırlar. Kayalıkların ve uçurumların üzerindeki gökyüzü de sanki insanoğlunu terk etmiş gibi uzak ve erişilmez gözükür.

Kahramanımızın birdenbire kendini bulduğu huzur dolu köşe tabii ki böyle değildi. Tam tersine, gök orada âdeta yerin üzerine doğru bir kavis çizmiş ve ona iyice yaklaşmıştı; ama göğün bu yaklaşmadaki amacı yere yıldırımdan oklarını fırlatmak değil, yalnızca, onu aşkla daha sıkı kucaklamaktı. Gök, baba ocağının güvenli çatısı gibi, seçilen huzurlu köşeciği her türlü beladan korumak için neredeyse bir adam boyuna kadar yere yaklaşmıştı. Yakıcı ve parlak güneş bu huzurlu toprakları altı ay kadar ısıtır, sonra oradan ağır ağır, âdeta istemeyerek ayrılır ve sanki bu sevgili köşeciğine bir iki kez daha dönüp bakmak istermişçesine, yağışlı sonbahar günlerinin ortasında sıcak, berrak bir gün daha armağan ederdi. Dağlar burada, uzaklarda bir yerlerde yükselen, hayal gücünü bile ürkten o korkutucu dağların sanki küçücük birer maketiydiler. Hafif meyilli tepeler zinciri şeklindeki bu dağlardan güle oynaya sırt üstü kaymak ya da bir yerde oturup, batan güneşi dalgın dalgın seyretmek ne güzeldir!

Nehir oynaya zıplaya neşeyle akar; kimi yerde genişler kocaman göl olur, kimi yerde ince bir şerit şeklinde hızla akıp gider. Kâh düşünceye dalmış gibi durgunlaşır, kâh çakıl taşları üzerinde güçlükle sürüklenir; sağına ve soluna, şırıltıları altında insanın tatlı tatlı uyu-yabileceği çevik kollar bırakır.

Gülümseyen bir dizi neşeli manzarayı, şiirsel, canlı resmi içinde barındıran bu huzurlu köşecik on beş, yirmi verstlik bir alanı kaplamaktadır. Berrak akarsuyun kumlu, yumuşak meyilli kıyıları, tepeden suya doğru inen küçük fundalık, bükümlü vadi ve içindeki dere, beryoza ormanı... Bütün bunlar birbiriyle uyumlu biçimde, âdeta tek tek özenle seçilmiş ve büyük bir ustalıkla birleştirilmiştir. İster kaygılardan yorgun düşsün, ister tersine, kaygı nedir bilmesin, bir yürek, herkesin unuttuğu bu köşecikte saklanmayı ve kimsenin bilmediği

bir mutluluğu tadarak yaşamayı arzular. Orada her şey, saçlar ağarın-caya kadar sürecektir uzun, huzurlu bir ömür ve habersiz gelen, uykuya benzer bir ölüm vadeder.

Orada yıl, düzenli akışını telaşsızca sürdürür. Bahar, takvime göre martta gelir, tepelerden aşağıya çamurlu seller akar, donu çözülen topraktan ılık bir buğu yükselir. Koyun postundan gocuğunu atan köylü, üzerinde gömlekle açık havaya çıkar, elini siper edip uzun uzun güneşin tadını çıkarır, keyifle omuz silker. Sonra her baharda yaptığı olağan işlere hazırlanmaya başlar; ters çevrilmiş at arabasını önce bir okundan sonra diğer okundan çeker ya da sundurmanın altında tembel tembel yatan karasabanını inceler, ayağıyla dürtükler. Orada ilkbaharda, tarlaları kar altında bırakan, ağaçları kırıp deviren ani kış tipileri geri dönmez. Mağrur, soğuk, güzel bir kadını andıran kış, sıcakların başlayacağı tarih olarak doğa yasalarında belirlenen güne kadar varlığını korur ve hükmünü sürdürür. Ne beklenmedik sıcak havalarla insanı kışkırtır, ne de eşi benzeri görülmemiş soğuklarla kendine boyun eğdirir. Her şey doğanın takviminde belirlendiği şekilde, genel düzeninde yürür gider. Kasımda kar ve don başlar, soğuklar vaftiz* yortusunda öylesine artar ki bir dakikalığına izbesinden çıkan köylü, mutlaka sakalında buzla döner. Şubatda duyarlı burunlar havada yaklaşan baharın yumuşak esintisini artık hissetmeye başlar.

Fakat o topraklarda yaz özellikle büyüleyicidir. Taze ve kuru hava ıtırıldır; fakat bu limon ve defne kokusu** değil, yalnızca pelin, çam ve kuşkirazı kokusudur. Gündüzler açık ve güneşlidir, fakat güneş ışınları kavurucu değildir, sadece hafiften yakar. Neredeyse üç ay gökyüzünde bulut göremezsin. Güzel günler bir geldi mi üç dört hafta aralıksız devam eder, akşamlar sıcak, geceler bunalıcı olur. Yıldızlar gökten öylesine candan, öylesine dostça göz kırparlar ki... Ya yağmura ne demeli, nasıl bereketli yaz yağmurlarıdır onlar! Kovadan boşalır gibi yağar, ansızın, beklenmedik bir şeye sevinmiş bir insanın iri ve ılık gözyaşlarını andıran damlalar neşeyle sağa sola zıplayarak sıçrar. Yağmur diner dinmez aydınlık, sevgi dolu gülümseyişiyle, gü-

* *Kreşçenye* (vaftiz): Hazreti İsa'nın vaftizine adanmış, 6 Ocakta (yeni takvim: 19 Ocak) kutlanan yortu. -çev.

** Yazar, Puşkin'in *Kamennıy Gost* adlı şiirindeki "Gece, limon ve defne kokuyordu" dizisine nazire yapmaktadır. -çev.

neş yeniden yüzünü gösterir, ıslak tarlaları ve tepeleri kurutur; bütün ülke mutlulukla gülümseyerek güneşe karşılık verir. Köylü yağmuru sevinçle karşılar; büyük bir zevkle, yüzünü, omuzlarını, sırtını ılık sağanağa tutarak, “Yağmur ıslatır, güneş kurutur,” diye söylenir.

O topraklarda gök gürültülü fırtınalar korkutucu birer tehdit değil, aksine yararlıdır. Bu fırtınalar hep önceden belirlenen zamanlarda kopar; âdeta halk arasındaki ünlü efsaneyi pekiştirircesine, İlya gününü* hemen hemen hiç ıskalamazlar. Sanki tüm bölge için hazine olarak belirli bir yekûn elektrik tahsis edilmiş gibi, gök gürlemelerinin sayıları ve güçleri de her yıl neredeyse aynıdır. Oralarda müthiş bir kasırga ya da büyük hasarlı bir âfet duyulmuş şey değildir, gazetelerde Tanrının bu kutsanmış köşeciğinde benzer felaketlerle ilgili tek bir haber bile çıkmamıştır. Eğer yirmi sekiz yaşındaki dul köylü kadın Marina Kulkova bir batında dördüz doğurmasaydı, bu diyar hakkında basında ne bir haber çıkar, ne de bir şey duyulurdu. Tabii, böyle bir haber karşısında da sessiz kalınacak değildi ya!

Tanrı o toprakları Mısır vebasıyla** ya da başka olağan âfetlerle hiç bir zaman cezalandırmadı. Orada yaşayanlardan hiç kimse ne dehşet verici göksel bir alamete, ne bir ateş topuna, ne de aniden karanlığın bastırmasına şahit oldu; bu tür bir olayın olduğunu hatırlayan kimse de yoktur. O topraklara zehirli sürüngenler, çekirge sürüleri girmez; orada kükreyen aslanlar, kaplanlar yoktur ve hatta orman olmadığı için ayı ve kurt da bulunmaz. Oranın kırlarında ve köylerinde yalnızca, geviş getiren sürü sürü inekler, meleyen koyunlar ve gıdaklayan tavuklar dolaşır.

Bir şair ya da hayalperestin bu barış adasının tabiatından zevk alabileceği şüphe götürür. Bilindiği üzere bu beyler hayran hayran aya bakmaya, bülbül şakırtılarını dinlemeye bayılır. Saman sarısı bulutlarla bezenmiş, gizemli bakışlarıyla ağaç dalları arasından bakan ve hayranlarının gözüne gümüşü ışık demetleri tutan cilveli ayı severler. Oysa bu coğrafyada bu türden bir ayı, mehtabı kimse bilmez, herkes

* *İlyin dyen*; Peygamber İlya (İlyas, Elijah) günü. 2 Ağustos (Julyen takvimi: 20 Temmuz) günü kutlanır. Yağmura ve gök gürlemesine hükmettiğine inanılan İlya Peygambere adanmış, köylülüğün ve hasadın öne çıktığı dini bayram –cev.

** Yahudilere zulmeden Firuvunları cezalandırmak için Tanrının gönderdiği on âfetten birisi. Eski Ahit, Mısır’dan Çıkış, 7:4 ve 12. –cev.

ona *luna* değil *mesyatz** derdi. Tıpkı kalaylanmış bir tası andıran ay, köye ve kırlara sevecenlikle, gözünü dört açarak, özenle bakardı. Şairin ona hayran bakışlarla bakması beyhude olurdu, zira yuvarlak yüzlü bir köy güzeli kendine kur yapan ateşli, belagat sahibi şehirli çapkına nasıl saf saf bakarsa, oranın ayı da şaire öyle safca bakardı. O bölgede herhalde gölgelik yer ve gül bulunmadığından olsa gerek bülbül de yoktu; buna karşılık bol miktarda bildiricin vardı. Yazın tahıl hasadında çocuklar onları avuçlarıyla yakalardı. Fakat bildiricinin lüks bir yemek gibi görüldüğünü sanmayın, o bölge halkının ahlakı bu derece yozlaşmamıştı. Beslenme kuralları arasında bildiricinin adı geçmemektedir. Orada bildiricin, ötüşüyle insan kulağını okşamak içindi ve bu nedenle hemen hemen her evde, saçağın altında asılıipten kafesin içinde bir bildiricin vardı.

Şair ve hayalperest, o yörenin mütevazı ve sade coğrafyasının genel görünümünden de memnun kalmaz, aradığını bulamazdı. Orada ormanıyla, suyuyla, kulübe duvarları ve kumlu tepeleriyle bütün doğanın akşam kıızıllığına büründüğü, Walter Scott'un kalemiyle hayal dünyamıza nakşettiği o zengin sahnelerle dolu, İsviçre ya da İskoçya tadında bir akşam geçirmeyi başaramazlardı. O akşamlar ki, gurbun kıızıllığında kumlu, kıvrımlı yolda, hüzünlü bir ören yerini gezmekte olan bir hanımefendiye eşlik eden bir atlı alayı ansızın belirir; alay sağlam kaleye dönmek için acele etmektedir. Kalede akşam yemeğinde dağ keçisi eti yenecek, bir ihtiyar onlara Güller Savaşı'ndan bir sahne anlatacak ve genç bir hanım lavta eşliğinde balad söyleyecektir. Hayır, bizim topraklarda bunlar yoktu.

Bu sakın köşeciği oluşturan üç dört köyde her şey ne kadar da sessiz, ne kadar da uyuşuktu! Köyler birbirlerinden pek uzak değillerdi; sanki bir dev, eliyle onları rastgele şuraya buraya serpiştirmiş ve o zamandan bugüne öylece kalmışlardı. Uçurumun kenarına denk gelmiş bir izbe, Nuh zamanından beri üç direk üzerinde, yarısı havada öylece asılı duruyordu; üç dört kuşak o evde sakın ve mutlu bir ömür sürmüşlerdi. Bir tavuk bile bu kulübeye girmekten korkar sanırdın, ama iriyarlı bir adam olan Onisim Suslov, ayağa kalktığında başı tavana değme-

* Luna, gök cismi “ay” anlamına gelirken “mesyatz”, yine gökteki ay anlamına gelmekle birlikte daha çok otuz günlük zaman dilimi olan “ay” için kullanılır. -çev.

sine rağmen karısıyla birlikte orada yaşamaktaydı. Herkes Onisim'in izbesine girmeyi beceremezdi, bunun için ziyaretçinin izbeyi, arkasını ormana yüzünü de kendisine dönmeye* ikna etmesi gerekirdi. Evin girişindeki merdiven, uçurumun üzerinde asılı durmaktaydı; merdivene çıkabilmen için bir elinle otlara, diğer elinle izbenin çatısına tutunmalıydın, ondan sonra basamakları birer birer çıkabilirdin.

Başka bir izbe tepenin yamacına âdeta kırlangıç yuvası gibi yapışmıştı. Üç izbe tesadüfen yan yana sıralı halde, ikisi ise çukurun en dibinde bulunuyordu. Köyde her şey sakın ve yarı uykuda gibiydi. Sessiz izbelerin kapıları ardına kadar açıktı, ortalıkta tek bir insan görünmüyordu; yalnızca bunaltıcı havada bulutlar halinde uçuşan ve vızıldayan sinekler vardı. İzbeye girdiğinizde yüksek sesle seslenmenizin hiçbir yararı olmazdı, alacağınız yanıt ölüm sessizliği olurdu. Çok seyrek olarak, bir izbede, geri kalan günlerini peçin üzerinde yatarak geçiren yaşlı bir kadın acı acı iç geçirerek ya da boğuk boğuk öksürerek size yanıt verir, ya da üç yaşındaki çıplak ayaklı, uzun saçlı, üzerinde yalnız yırtık gömleği olan bir çocuk bölmenin arkasından ortaya çıkar, sessizce gözlerini dikerek size bakar, sonra ürkek ürkek yeniden saklanırdı.

Kırlarda ve tarlalarda da aynı derin sükûnet, aynı dinginlik hüküm sürerdi; sadece şurada burada, yakıcı güneşin altında sabanına abanmış, karıncalar gibi kara toprakta didinip duran ter içindeki çiftçilere rastlardınız. O toprakların halkının mizacına ve âdetlerine de sakinlik, soğukkanlılık ve rahatlık hâkimdi; orada ne hırsızlık, ne cinayet, ne korkutucu kaza olurdu. Hiçbir güçlü ihtiras, hiçbir gözü pek atılım ya da girişim o insanları heyecanlandırıp telaşlandıramazdı. Gerçekten de onları hangi ihtiras, hangi atılım galeyana getirebilirdi? Orada herkes kendini bilir ve tanırdı. Bölgenin sakinleri diğer insanlardan uzak yaşarlardı. En yakın köylerle ve ilçe merkeziyle aralarında yirmi beş, otuz verstlik bir mesafe vardı. Köylüler belli bir tarihte tahıllarını Volga üzerindeki en yakın iskeleye taşırlardı; iskele onlar için Kafdağı ve Herkül sütunları idi. İçlerinden bazıları yılda bir kez panayıra giderdi; bunun dışında dış dünyayla başka bir ilişkileri

* “İzbenin arkasını ormana, yüzünü ona dönmesi” Rus masallarında geçen büyü sahneleriyle ilgili sözlerle gönderme yapılmaktadır. -çev.

yoktu. İlgileri kendileri üzerinde toplanmıştı, çıkarları bir başkasının çıkarıyla örtüşmez ya da çatışmazdı. Seksen verst ötede “vilayet merkezi”nin olduğunu bilir, ancak çok nadiren oraya giderlerdi. Yine, vilayet merkezinden biraz daha ötede aynı istikamette Saratov’un, Nijniy’in bulunduğunu da bilirlerdi. Moskova ve Petersburg’un varlığını, Petersburg’dan ötede Fransız ya da Almanların yaşadığını duymuşlardı. Daha da uzaklarda ise, tıpkı eski çağ insanları gibi onlar için artık karanlık bir dünya, canavarların, iki başlı insanların, devlerin yaşadığı meçhul ülkeler başlardı. Sonra onları karanlık izlerdi ve nihayet her şey dünyayı sırtında tutan balina ile biterdi.

O topraklara hemen hemen hiç gelip giden olmadığı için dış dünyada son zamanlarda neler olup bittiğini öğrenmek mümkün olmuyordu. Tahtadan kap kaçak satan arabacılar yirmi verst ötede yaşıyorlardı, fakat onların da bir şeyden haberi yoktu. Kendi yaşayışlarını, geçimlerini karşılayacak kimse dahi bulamıyorlardı. İyi mi yaşıyorlardı, yoksa kötü mü? Zengin miydiler, yoksa yoksul mu? Başkalarında olup da onlarda olmayan, hayıflanacak bir şey var mıydı acaba? O toprakların mutlu insanları bildiklerinin dışında başka bir yaşam şeklinin olamayacağını ve olmaması gerektiğini düşünerek yaşıyorlardı. Üstelik başkalarının da tıpkı onlar gibi yaşadığından ve başka türlü yaşamanın günah olacağından emindiler. Onlara başkalarının farklı şekilde çift sürdüğü, tohum ektiği, hasat yaptığı ve ürün sattığı söylene asla inanmazlardı. Dolayısıyla ne tür ihtirasları, heyecan ve coşkuları olabilirdi ki... Herkes gibi onların da tasaları, eksik yönleri, vergi ve toprak bedeli sorunları, tembellik ve uyku meseleleri vardı, fakat bütün bunları kolay yoldan, kan dolaşımını hızlandırmadan hallederlerdi. Son beş yılda birkaç yüz köylü arasında bırakın şiddet yoluyla ölüm olayını, doğal sebeplerle bile ölen olmamıştı. Yaşlılıktan ya da süregelen bir hastalıktan birisi ebedi uykusuna yatacak olsa, köylüler uzun zaman bu olağanüstü olayın şaşkınlığını üzerlerinden atamazlardı. Buna karşılık, örneğin demirci Taras’ın yeraltı hamamında* bayılana kadar buharda kalması ve onu ayıltmak için soğuk suya sokmak zorunda kalmaları kimseye hiç de şaşırtıcı gelmiyordu.

* *Zemlyanka*: Yerin altına kazılan sığınak şeklindeki yoksul evi, barınak, ahır, hamam vs. -çev.

Sadece bir çeşit suç, bostanlardan bezelye, havuç ve turp çalmak oldukça yaygındı. Bir keresinde iki domuz yavrusuyla bir tavuk ansızın kayboldu; tüm komşuları çileden çıkaran bu olay, söz birliğiyle, panayıra tahta kap kacak götüren arabacıların bir gün önce köyden geçmiş olmasına bağlandı. Fakat genel olarak, ne türde olursa olsun böyle rastlantısal olaylar binde bir oluyordu. Bir keresinde de köyün kenarında, köprünün yanındaki bir hendeğin içinde yatan bir adam buldular. Onun, şehre giden kooperatif işçileri kafilesinden ayrılıp orada kaldığı belli oluyordu. Onu önce çocuklar fark etmişti; korkuyla köye koşarak hendekte korkunç bir yılan ya da gulyabani gördüklerini, yarattığın kendilerini kovaladığını, Kuzka'nın yenmekten zor kurtulduğunu söylediler. Mujiklerin içinden daha cesur olanlar elleri-ne dirgenlerini, baltalarını alarak kalabalık halinde hendeğin yolunu tuttu.

Onları yatıştırmak isteyen yaşlılar:

“Sizi böyle nereye götürüyorlar?” diye soruyorlardı. “Kendini-zî çok mu güçlü görüyorsunuz? Derdiniz ne? Dokunmayın ona, sizi bunu yapmaya kimse zorlamıyor!”

Fakat mujikler yaşlıları dinlemeyerek ilerlemeye devam ettiler, olay yerine elli sajen kadar yaklaştıklarında canavara değişik seslerle seslenmeye başladılar. Yanıt alamadılar, bir an durakladıktan sonra tekrar ilerlediler. Hendeğin içinde bir mujik, başını çukurun kenarına dayamış yatıyordu; yanında torbası ve ağaç kabuğundan örülmüş iki çift çarığın asılı olduğu değneği duruyordu. Köylüler mujiğin yanına gitmeye, ona dokunmaya cesaret edemediler.

Kimi ensesini, kimi sırtını kaşıyarak arka arkaya mujiğe doğru:

“Heey! Ahbap! Kimsin sen? Burada ne yapıyorsun?” diye bağırdı.

Yabancı, başını doğrultmak için hareketlendi, fakat başaramadı; görünüşe bakılırsa ya çok hasta ya da çok bitkindi.

Köylülerden biri dirgeniyle ona dokunmaya yeltendi. Diğerleri hep bir ağızdan:

“Dokunma ona! Dokunma!” diye bağırdılar. “Ne tür biri olduğunu bilemeyiz, baksana, konuşmuyor. Belki de öyle biridir ki... Ona dokunmayın, çocuklar!”

Bazıları da:

“Haydi, dönelim!” diye bağıırıyordu. “Gerçekten de dönelim artık! Bu adam babamızın oğlu değil ya! Ondan bize sadece bela gelir, o kadar!”

Hepsi köye geri döndü; köyün ihtiyarlarına hendekte yabancı birinin yattığını, ağzından tek bir laf çıkmadığını, orada ne yaptığını ancak Tanrının bilebileceğini anlattılar.

İzbenin etrafındaki toprak sekiye dizilmiş, dirseklerini dizlerine dayayarak oturan ihtiyarlar:

“Mademki o bir yabancı, sakın ona dokunmayın!” dediler. “Ne istiyorsa yapsın! Aslında oraya hiç gitmemeniz gerekiyordu.”

Oblomov’un, rüyasında ansızın kendini bulduğu köşecik işte böyle bir yerdi. Birbirlerinden bir verst uzaklıkta üç dört köy bulunuyordu; köylerden birinin adı Sosnovka, bir diğèrininki Vavilovka idi. Bu iki köy Oblomov ailesinin atadan kalma mülküydü ve bundan dolayı söz konusu iki köy Oblomovka genel adıyla çağırılıyordu. Oblomovların yurtluğu ve konağı Sosnovka’daydı. Sosnovka’dan beş verst kadar uzakta bulunan küçük Verhliyovo köyü de bir zamanlar Oblomov ailesinindi, fakat çoktan beri başkalarına geçmişti. Köyün civarında öteye beriye serpiştirilmiş üç beş izbe de bu köye aitti. Verhliyovo köyünü satın alan zengin toprak sahibini hiçbir zaman yurtluğunda gören olmamıştı, yönetimini Alman kâhyaya bırakmıştı.

İşte bu köşeciğın tüm coğrafyası bundan ibaretti.

İlyâ İlyiç sabahleyin küçücük yatağında uyanıyor; henüz yedi yaşında, neşeli, tasasız... Ne kadar da sevimli! Al yanaklı, tombul bir çocuk! Öylesine yuvarlak dolgun yanakları var ki, hiçbir afacan avurtlarını mahsus şişirerek yanaklarını öyle yuvarlak yapamaz. Dadısı onun uyanmasını bekliyor. Çoraplarını giydirmeye başlıyor, oğlan bırakmıyor, yaramazlıklar yapıyor, ayaklarını sallıyor. Dadı onu yakalayıp kucaklıyor, ikisi birden katıla katıla gülüyorlar. Sonunda dadı çocuğu ayağa kaldırıp giydirmeyi başarıyor, yüzünü yıkıyor, saçını tarıyor, alıp onu annesine götürüyor.

Çoktan ölmüş annesini rüyasında gören Oblomov’un kalbi, sanki gördüğü rüya değil de gerçekmiş gibi, sevinçten, annesine karşı duyduğu coşkulu sevgiden dolayı hızla çarptı; uykuda, kirpiklerinin arasından ağır ağır sızan yaşlar ılık iki damla halinde yanaklarında öylece, hareketsizce kalıverdi. Annesi oğlunu hararetili öpücöklere boğdu;

ardından, çocuğun gözlerinde herhangi bir bulanıklık olup olmadığını anlamak için özenli bakışlarla dikkatlice baktı, inceledi. Dadıyı sorguya çekerek, oğlunun bir yerinin ağrıyıp ağrımadığını, rahat uyuyup uyumadığını, gece uyanıp uyanmadığını, uykusunda çırpınıp çırpınmadığını, ateşi olup olmadığını sordu. Daha sonra elinden tutarak onu aziz tasvirinin önüne götürdü. Bir koluyla oğlunu kucaklayarak diz çöktü, okuduğu duanın sözlerini onun kulağına fısıldadı. Çocuk, serin havanın ve leylak kokusunun olduğu açık pencereye dalgın dalgın bakarak duanın sözlerini tekrarladı.

Çocuk duanın tam ortasında birdenbire:

“Anneciğim, bugün yürüyüşe çıkacak mıyız?” diye sordu.

Anne, ikonadan gözünü ayırmadan, kutsal sözcükleri tamamlamak için acele ederek:

“Çıkacağız, canımın içi!” diye yanıtladı.

Çocuk kutsal sözcükleri cansız cansız tekrarladı, annesiye bütün ruhunu vererek okudu duasını. Sonra babasının yanına, oradan da kahvaltıya gittiler. Oblomov, kahvaltı masasında, kendileriyle oturan seksen yaşındaki yaşlı teyzesini gördü. Teyze, yanı başında ayakta durarak kendisine hizmet eden, yaşlılıktan başı titreyen hizmetçisini durmadan azarlıyordu. Babasının uzaktan akrabası evde kalmış üç yaşlı kız da oradaydı. Yalnızca yedi serfi kalmış, yarı deli amcası Çekmenev de onlarda misafir olarak kalıyordu. Ayrıca birtakım yaşlı erkek ve kadınlar daha vardı.

Oblomov ailesinin tüm bu üyeleri İlya İlyiç'i kaptıkları gibi onu okşamalara, övgülere, öpücöklere boğdular; çocuk bu davetsiz öpüşlerin izlerini silmeye zaman bulamıyordu. Ardından onu poğaçalarla, pastalarla, kaymaklarla bir güzel besleyip doyurdular. Annesi biraz daha okşayıp sevdikten sonra ona, dışarıda bahçede, çimenler üzerinde yürümesi için izin verdi; dadıyı, çocuğu yalnız bırakmaması, atların, köpeklerin, keçilerin yanına gitmesine izin vermemesi, evden uzaklaşmamaları ve en önemlisi, çevredeki en korkutucu yer olan, kötü üne sahip büyük çukura yaklaşmamaları için sıkı sıkı uyardı. Bir keresinde orada bir köpek bulmuşlardı; kalabalık köpeğin üzerine dirgen ve baltalarla yürüyünce zavallı can havliyle kaçarak dağların arkasında kaybolduğu için, sırf bu yüzden onu kuduz sanmışlardı.

Leşleri bu çukura atarlardı. Orası, haydutların, kurtların ve bu yörede ya da dünyada bulunmayan başka yaratıkların yaşadığı bir yer olarak düşünülürdü.

Çocuk, annesinin uyarılarını sonuna kadar dinlemeden dışarıya koştu. Sanki ilk kez görüyormuş gibi sevinç ve merakla, avlu kapısı yan yatmış, yumuşak yeşil yosunla kaplı tahta çatısı ortasından bel vermiş, köhne giriş merdivenleri sallanan, şurasına burasına ilave kanatlar, yükselteler eklenmiş, bahçesi bakımsız baba evine dikkatle bakarak inceledi, etrafında koştu. Evin çevresini dolanan asma balkona çıkıp oradan dereye bakmaya can atıyordu, fakat balkon çok eskimişti, her an çökebilirdi. Bu yüzden orada sadece ‘hizmetçiler’in yürümesine izin veriliyordu, beyler oraya ayak basmazdı. Çocuk, annesinin yasaklarına kulak asmayıp doğruca onu kendisine çeken merdiven basamaklarına yöneldi, fakat hemen orada beliren dadı bir yolunu bularak çocuğu yakalamayı başardı. Dadının elinden kurtulan çocuk, dik merdivenleri tırmanmak amacıyla kuru ot ambarına yöneldi, dadı ona güçlkle yetişerek ambara çıkmasını önledi. Onun, önce güvercinliğe tırmanma, oradan ahıra, ardından da, Allah esirgesin, büyük çukura geçme planına dadının bir an önce engel olması gerekiyordu.

Dadı:

“Ah Tanrım, ne biçim çocuk böyle! Ne yaramaz şey! Uslu uslu oturamaz mısın, beyzâdem? Çok ayıp!” diye söyleniyordu.

Dadının hayatı gece gündüz, sabahtan akşama kadar koşuşturma ve telaş içinde, kâh eziyet çekerek, kâh keyiflenerek geçerci; bazen çocuk düşüp burnunu kıracak diye korkar, bazen çocuğun yapmacıksız sevgi gösterisi karşısında duygulanır, bazen de çocuğun ilerideki hayatı için belli belirsiz bir endişe duyardı. Yaşlı dadıyı hayatta tutan bunlardı; bu telaş ve heyecanlar onun kan dolaşımını hızlandırıyor, sönük yaşam ışığının güç bela parıldamasını sağlıyordu. Bunlar olmasa belki de o ışık çoktan sönmüş olacaktı.

Çocuk her zaman böyle canlı, çevik değildi. Bazen ansızın durgunlaşır, dadısının yanı başında oturarak her şeye dikkatlice bakardı. Çocuk zekâsıyla, çevresinde cereyan eden her olayı gözetler, ruhunun derinliklerine gömdüğü bu izlenimler orada kendisiyle birlikte büyür ve olgunlaşırdı.

Harika bir sabahtı, hava serindi, güneş henüz yükselmemişti. Evden, ağaçlardan, güvercinlikten, asma balkondan yere uzun gölgeler düşmüştü. Bahçe ve avlu insanı hülyalara dalmaya ve uyuklamaya davet eden serin köşeciklerle doluydu. Yalnızca, uzaklarda çavdar tarlaları ateş gibi pırıl pırıl yanıyor, dere, güneşin altında öylesine parlıyordu ki, bakınca insanın gözü acıyordu.

Çocuk, dedi:

“Dadıcığım, orası aydınlık olduğu halde burası karanlık, sonra burası da aydınlık olacak, niçin?” diye sordu.

“Çünkü yavrum, güneş ayı karşılamaya gidiyor, onu göremeyince kaşlarını çatıyor; sonra onu uzaktan görür görmez yüzü gülüyor, aydınlanıyor.”

Çocuk düşünceye daldı, bir yandan da durmadan çevreyi gözetliyordu. Atıyla su getirmeye giden Antip’i gördü; yerde Antip’le birlikte yürüyen ondan on kat daha büyük gölgesi vardı. Fıçının gölgesi ev kadar büyüktü, atinkisi ise tüm çayırı kaplamıştı. Antip daha avludan çıkamadan atın gölgesi iki adım attı ve ansızın tepenin öteki yüzüne geçiverdi. Çocuk da kalkıp iki adım attı, bir adım daha atsa o da tepenin arkasında olacaktı. Canı tepeye koşmak, atın gölgesinin nerede kaybolduğunu görmek istedi. Avlu kapısına yöneldi, fakat pencereden annesinin sesi duyuldu:

“Dadı, dadı! Çocuğun avludan dışarıya, güneşe doğru koştuğunu görmüyor musun? Onu serin yerde dolaştır, güneş başına vurursa hasta olur, midesi bulanır; o zaman da yemek yemez. Ona bu şekilde göz kulak olursan büyük çukura koşacak!”

Çocuğu güçlükle sahanlığa çekerek götüren dadı, alçak sesle:

“Oy, yaramaz seni!” diye söylendi.

Çocuk, keskin ve zeki bakışlarla yetişkinlerin sabahlarını nasıl geçirdiklerini, neler yaptıklarını gözlemliyordu. En ufak bir ayrıntı bile çocuğun meraklı dikkatinden kaçmıyor, ev hayatının renkli resmi silinmez bir şekilde belleğine kazanıyordu. Etkiye açık körpe zihni, gördüğü canlı örneklerle besleniyor ve bilinçsizce, çevresindeki hayatlara benzer şekilde, kendi hayatının planını çiziyordu.

Sabahın Oblomovların evinde boşa harcadığı söylenemezdi. Mutfakta et, sebze ve yeşillik doğrayan bıçakların sesi ta köye kadar gider-

di. Hizmetçi odasından çıkışın takırtıları ile köylü kadının ince sesi duyulurdu; kadın ağlıyor mu, yoksa hüzünlü bir şarkının melodisini mi mırıldanıyor, anlaşılmazdı. Antip su dolu fıçıyla dönünce avluda her köşeden, elinde kova, debbe, güğümle bir kadın ya da arabacı çıkar, fıçının başına gelirdi. Yaşlı bir kadın elinde bir tas un ve kucağında yumurtalarla kilerden mutfağa geçer; aşçı kadın birdenbire mutfağın penceresinden dışarıya suyu boca ederek, sabahtan beri kuyruğunu tatlı tatlı oynatarak ve yalanarak gözünü pencereden ayırmadan oturan siyah köpek Arapka'yı ıslatırdı. Baba Oblomov'un kendisi de boş durmazdı. Bütün sabah pencerenin önünde oturur, büyük bir dikkatle avluda olup bitenleri gözetlerdi. Avludan geçen bir hizmetkâra:

"Hey, İğnaşka! Nedir o götürdüğün, ahmak?" diye bağırdı.

Hizmetkâr, efendisinin yüzüne bakmadan:

"Bilenecek bıçakları hizmetçi odasına götürüyorum," derdi.

"Pekâlâ götür, götür, dikkat et iyi bilensinler!"

Sonra bir köylü kadını durdurur:

"Hey, baba!* Baba! Nereden geliyorsun?" diye sorardı.

Köylü kadın durur, elini gözüne siper ederek pencereye bakar:

"Mahzenden, efendimiz, öğle yemeği için süt getirmeye gittim," derdi.

"Peki, peki, git! Dikkat et de süt dökülmesin!"

İhtiyar Oblomov biraz sonra:

"Hey, seni haylaz, Zaharka!" diye bağırdı. "Yine nereye koşuyorsun? Simdi sana koşmayı göstereceğim! Üçüncü kez koştuğunu görüyorum, gir bakalım hole."

Zaharka yeniden hole döner ve orada uyuklardı. İnekler otlaktan dönünce onlara su verilip verilmediğini ilk merak eden ihtiyar olurdu. Pencereden, avluda köpeğin bir tavuğu kovaladığını görse, hemen kargaşayı önlemek için en sert tedbirleri alırdı.

Karısı da oldukça meşguldü; üç saat boyunca terzi Averka'ya, babasının yeleğinden küçük İlya'ya nasıl ceket dikebileceğini anlatır, tebeşirle kalıp çizer, bir yandan da Averka çuha kumaşından parça çalmasın diye onu gözetlerdi. Daha sonra hizmetçi odasına geçer, her kızın bir günde ne kadar dantel öreceğini belirlerdi. Ardından, yanı-

* Baba: Köylü kadın. -çev.

na Nastasya İvanovna veya Stepanida Agapovna'yı veyahut da başka bir yardımcısını alarak bazı pratik işler için bahçede dolaşmaya çıkarırdı. Örneğin, elmaların olgunlaşıp olgunlaşmadığına, dün gördükleri olgun elmaların ağaçtan düşüp düşmediklerine bakar, şu ağacın asılanması, bu ağacın budanması lazım diye konuşurlardı. Fakat küçük İlya'nın annesinin asıl kaygısı ve ilgi alanı mutfak ve öğle yemeği hazırlığıydı. Öğle yemeğiyle ilgili olarak bütün evin görüşü alınır, yaşlı teyze bile danışma heyetine davet edilirdi. Her kişi bir yemek önerirdi; kimi kümes hayvanlarının iç organlarından çorba, kimi erişte ya da sakatat, kimi işkembe ister, sos olarak bazıları salçayı, bazıları beyaz sosu seçerdi. Her öneri dikkate alınır, ayrıntılı olarak tartışılır ve sonunda, evsahibesinin nihai kararı doğrultusunda ret ya da kabul edilirdi. Nastasya Petrovna ve Stepanida İvanovna, aşçıya, şu yemeği iptal et, şu yemeği ekle diye yeni talimatlar vermek ve yemekte kullanılacak şeker, bal, şarap gibi şeyleri götürmek üzere sürekli olarak mutfaka gönderilirdi. Yine, aşcının, yemeğe ayrılan malzemenin tamamını kullanıp kullanmadığını denetlemek de onların görevidi.

Yemek ve gıda konusu Oblomovka'da ilk sırada gelen, en hayati kaygıydı. Her yıl dini bayramlar için nice dana, nice kümes hayvanı besiye çekilir, yetiştirilirdi. Bu hayvanları beslemek için ne ince hesaplar yapılır, ne çok çaba harcanır, başa ne gaileler açılırdı! İsim günleri ve diğer yortular için tahsis edilen hindi ve piliçler fındıkla beslenirdi; kazlar hareketsiz kalarak yağlansınlar diye bayrama birkaç gün kala çuvallara konup asılırdı. Ne kadar çok reçel, turşu, bisküvi hazırlanıp ambara atılırdı... Oblomovka'da ne ballar, ne kvaslar üretilir, ne *pirojki*ler pişirilirdi!..

Böylece, Oblomovka'da herkes gün ortasına kadar şuraya buraya koşturur, çalışır çabalardı; karıncalarının andıran dopdolü, çarpıcı bir hayatları vardı. Bu çalışkan karıncalar pazar ve bayram günlerinde de boş durmazdı; mutfaktaki bıçak şakırtıları böyle zamanlarda daha da yükselirdi. Hizmetçiler birkaç kez kilerle mutfak arasında gidip gelerek her zamankinin iki katından fazla un ve yumurta taşırlardı. Kümesteki bağrıış çağırış ve kanlı katliam daha da artardı. Fırında devasa bir tepside börek pişirilirdi, beyler ve hanımefendiler ertesi gün bile bu böreği yer, onlardan arta kalan üçüncü ve dördüncü

gün hizmetçilere gönderilirdi. Pazar günü pişen böreğin cumaya kadar yenmemiş, artık bayatlamış, harcı kalmamış son parçası iltimas olsun diye Antip'e verilirdi. Antip bu ilginç, taşlaşmış şeyi haç çıkararak, ağzında korkusuzca çatırdatarak parçalar, böreğin sıradan bir börek değil, efendisine ait börek olmasından ayrı bir zevk duyarak yerdi; tıpkı bir arkeoloğun bin yıllık testideki berbat şarabı büyük bir hazla içmesi gibi...

İlyâ İlyiç hiçbir şeyi kaçırmayan taze, çocuk zihniyle tüm bunları görür, her şeyi gözlemlerdi. Faydalı uğraşlarla ve telaşla geçen sabahı, gün ortasının ve öğle yemeğinin izlediğinin farkına varırdı. Öğlen hava çok sıcak olur, gökte tek bir bulut görülmezdi. Güneş tepede hareketsiz durur, otları yakıp kavururdu. Boşlukta öylece asılı duran havada en ufak bir esinti hissedilmezdi. Ne ağaç, ne su kıpırdardı; köyün ve tarlaların üzerine mutlak bir sessizlik çöker, âdeta her şey ölüm sessizliğine gömülürdü. İnsan sesi bu boşlukta berraklığını kaybetmeden çok uzaklara gidebilirdi. Yirmi sajen ötedeki böceğin uçuşu ve vızıltısı duyulabilirdi. Gür otların arasından, sanki biri orada yatmış, mışıl mışıl uyuyormuş gibi, horultuya benzer bir ses gelirdi.

Evın içine de aynı ölüm sessizliği çökerdi; öğle yemeği sonrası genel uyku saati gelip çatardı. Çocuk, babasının, annesinin, yaşlı teyzesinin ve diğer ev halkının kendi köşelerine çekildiklerini, çekilecek köşesi olmayanlardan bazılarının ot ambarına, bahçeye dağıldığını, bazılarının sofada serin bir aradığını, kimininse sineklerden korunmak için yüzüne bir mendil örtüp sığağa ve ağır yemeğe yenik düştüğü yerde uyuyup kaldığını görürdü. Bahçıvan bahçede, çapasını yanına koyup fundalığın gölgesine uzanır, arabacı ahırda uyuklardı.

İlyâ İlyiç hizmetçilerin odasına da göz atardı; bütün hizmetçiler, çocukları kendi hallerine bırakmış, döşemenin, tahta sıraların üzerlerine, sofada bir köşeye ya da oldukları yere öylece uzanır yatarı. Çocuklarsa avluda yerlerde sürünür, kumları kazırdı. Köpekler de havlayacak kimse olmadığından kulübelerinin iyice içlerine doğru çekilirdi. Hiçbir Tanrı kuluna rastlamadan koca evi bir uçtan ötekine geçebilirdiniz. Eğer bu topraklarda hırsız olsaydı, etrafta ne var ne yok kolaylıkla çalar, at arabasına doldurup avludan rahatça çıkıp gidebilirdi. Ona engel olacak kimse de çıkmazdı. Her şeyi emerek yutan, karşı

konulmaz, ölümün gerçek sureti bir uykuydu bu! Her köşeden duyulan, farklı ton ve perdeden horlama sesleri dışında her şey ölüydü. Ara sıra birisi uykuda kafasını doğrultur, anlamsız bakışlarla şaşkın şaşkın etrafına bakar, öteki yana döner ya da gözünü açmadan, uyku sersemliğiyle tükürür, ağzını şapırdatır ya da kendi kendine bir şeyler homurdanarak yeniden uykuya dalardı. Kimi de hiçbir ön hazırlık yapmadan birdenbire, âdeta kıymetli dakikalarını kaybetmekten korkarcasına, yattığı yerden iki ayağı üzerine sıçrayıp kalkar, içi kvas dolu maşrapayı kapar, kvasın üzerinde yüzen sinekleri düşürmek için maşrapaya üfler, –o ana kadar hareketsiz duran sinekler konumlarını iyileştirebilme ümidiyle kımıldamaya başlar– bir yudum içerek boğazını ıslatır, sonra kurşun yemiş gibi hızla yatağına devrilirdi.

Çocuk ise bütün bunları durmadan izler, gözlemlerdi. Öğle yemeğinden sonra dadısıyla tekrar dışarı çıkarlardı. Hanımının sıkı uyarılarına ve kendi iradesine rağmen dadı da uykunun çekiciliğine karşı koyamazdı. Oblomovka’da hüküm süren bu salgın hastalık ona da bulaşmıştı. Dadı, başta çocuğu dikkatlice kollar, yanından uzaklaşmasına izin vermez, haylazlık yaptığında ona sertçe çıkışırdı. Fakat yaklaşan hastalığın belirtilerini hissedince, çocuğa, sakın avlunun dışına çıkma, keçiye yaklaşma, güvercinliğe, balkona tırmanma diye yalvarmaya, onu kandırmaya başladılar. Dadının kendisi giriş merdivenleri, mahzenin eşiği gibi gölge bir yere ya da otların üzerine oturur, güya çorap örür, çocuğa bakardı. Fakat çok geçmeden çocuğa çıkışmayı bırakır, onu yatıştırmaya çalışır, başı önüne düşerdi. Uyku sersemliğiyle içinden:

‘Ah, bu afacan şimdi mutlaka balkona tırmanacaktır,’ diye düşünürdü. ‘Ya büyük çukura koşup giderse...’

Sonra yaşlı dadının öne düşen başı neredeyse dizlerine değecek gibi olur, örgüsü elinden düşerdi; çocuğu gözden kaybederdi. Hatta ağzını birazcık açınca hafif bir horlama sesi de duyulurdu. Çocuk ise sabırsızlıkla bu anı beklerdi; bu, onun için bağımsız bir hayatın başlangıcı anıydı. Koca dünyada âdeta tek başınaydı. Ayaklarının ucuna basarak dadıdan uzaklaşırdı. Kimin nerede uyuduğuna bakar, sonra durup dikkatle uyuyanları seyrederdi: Kim arada bir gözünü açıyor, kim tükürüyor, kim uykusunda mırıldanıyor... Sonra heyecanla asma

balkona koşardı, kalbi duracak gibi olurdu! Bir koşu, binayı çevreleyen gıcirtılı tahta basamakları çıkar, güvercinliğe tırmanır, bahçenin en kuytu köşelerine kadar giderdi. Böceklerin vızıltısına kulak verir, onların havadaki uçuşlarını gözden kayboluncaya kadar izlerdi. Ot-ların arasında durmadan cır cır diye öterek bu sessizliğı bozan böcekleri bulup avlardı. Kızböceğini yakalar, kanatlarını koparır, sonra böceğin ne hale geleceğine bakardı veyahut da böceğin ortasından bir saman çöpü geçirir, böceğin bu çöple nasıl uçacağını seyrederdi. Örümceğin, avladığı sineğin kanını nasıl emdiğini büyük bir zevkle, nefesini tutarak seyrederdi; zavallı kurban örümceğin kolları arasında debelenir ve vızıldardı. Çocuk sonunda hem kurbanı hem de zalimi öldürürdü. Ardından bir hendeğe girer, toprağı kazar, birtakım kökler arar bulur, kabuklarını soyarak gözü doyuncaya kadar yerdi. Bu kökleri annesinin ona yedirdiğı elma ve reçellere tercih ederdi.

Avlu kapısından dışarıya da çıkardı; beryoza ormanına gitmeye can atardı. Ona, eğer dolambaçlı yolu izleyerek değıl de kestirmeden, hendeğı, çitleri, çukurları aşarak gitse hemencecik, beş dakikada oraya varacakmış gibi gelirdi. Fakat korkardı, hendekte gulyabanilerin, haydutların, korkutucu vahşı hayvanların yaşadığı söylenirdi. Büyük çukura da koşup gitmek isterdi; bahçeden topu topu elli sajen uzaklıktaydı. Çocuk koşarak büyük çukurun kenarına kadar gelir, gözlerini kısarak, volkanik kratere bakar gibi çukura bakmak ister, fakat bu çukurla ilgili duyduğı söylenti ve efsaneler ansızın onu durdururdu. Paniğe kapılan çocuğun korkudan ödü patlar, yıldırım gibi geri koşarak, dehşet içinde, titreye titreye dadısının kollarına atılarak yaşlı kadını uyandırırđı. İrkilerek uykusundan uyanan dadı başörtüsünü düzeltir, gri saçlarını parmağıyla alta sokar, hiç uyumamış gibi yaparak kuşkulu bakışlarla bir İlyuş'a, bir hanımının pencerelerine bakardı. Ardından, titreyen parmaklarıyla şişleri dizinde duran çoraba geçirmeye başlardı.

Bu sırada sıcak yavaş yavaş azalır, doğıda her şey yeniden canlanır, güneş ormana doğıru alçalmaya başlardı. Evde de sessizlik ağır ağır bozulur, bir köşeden kapı gıcirtısı, avludan birinin ayak sesleri duyulur, ot ambarında birileri hapřırırđı. Çok geçmeden, kocaman bir semaverle, iki büküm halde bir uşak, aceleyle mutfaktan çıkardı. Hane halkı çay için toplanmaya başlardı. Kiminin yüzü buruşmuş, gözü su-

lanmış, kiminin yanağı ve şakağı üzerine yatmaktan kızarmış, kimi uyku sersemliğiyle kendine ait olmayan bir sesle konuşmaktadır. Herkes güçlükle kendine gelmeye çalışarak, oflar puflar, burnundan solur, esner, başını kaşır, gerinirdi. Öğle yemeği ve uyku onlarda müthiş bir susamışlık duygusu yaratır, susuzluktan boğazları kavrulurdu. Her biri bir düzine fincan çay içerdi ama bu da işe yaramazdı. Oflayıp puflama, ah vah etme sesleri duyulur, kızılıcık, armut suyu ve kvasa hücum ederler, hatta boğazlarındaki kuruluğu gidermek için bazen de ilaç türü şeylere başvurlardı. Susuzluğu Tanrının kendilerine gönderdiği bir ceza gibi görüp ondan kurtulmanın yollarını ararlardı. Tıpkı Arap çöllerinde boşuna su kaynağı arayan bir yolcu kervanı gibi susuzluktan çırpınır, şuraya buraya koşuşturur, azap çekerlerdi.

Küçük İlyas annesinin yanında durur, çevresindeki bu garip çehrelere bakar ve onların uyuşuk, cansız sohbetlerini dinlerdi. Onları seyretmek hoşuna giderdi, ağızlarından çıkan her saçmalığı ilginç bulduğu halinden belli olurdu. Çaydan sonra herkes bir şeyle meşgul olurdu. Kimi derenin kenarına gider, taşları ayağıyla suya iterek kıyıda sessizce gezinir, kimi pencerenin önüne oturarak dışarıdaki anlık hareketleri izlerdi. Avluda bir kedi mi koştu, bir alacakarga mı uçtu? Tıpkı bazen köpeklerin başlarını güneşe uzatıp sabahtan akşama kadar pencerede oturarak her gelip geçeni dikkatle incelemeyi sevdikleri gibi, bunlar da burunlarının ucunu uzatarak gözleriyle dışarıda bütün olup biteni takip eder, başlarını bir sağa, bir sola çevirirlerdi.

Annesi İlyuşa'nın başını dizine yaslar, saçlarını ağır ağır tarardı. Oğlunun saçlarının yumuşaklığına kendisi hayran olduğu gibi, Nastasya İvanovna'yı ve Stepanida Tihonovna'yı da hayranlıklarını belirtmeye mecbur bırakırdı. Onlarla İlyuşa'nın geleceği üstüne konuşur, oğlunu, kendi uydurduğu göz kamaştırıcı bir destanın başkahramanı yapardı. Kadınlar İlyuşa'nın geleceği hakkında altından dağlar müjdelerdi.

Hava kararmaya başladı; mutfaktan, yeniden odun ateşi çatırtıları, bıçak şakırtıları duyulurdu. Akşam yemeği hazırlanmaktadır. Hizmetçi ve uşak takımı avlu kapısında toplanır, oradan etrafa balalayka sesleri ve kahkahalar yayılırdı. Hizmetçiler *gorelki** oynardı. Güneş

* Şarkı eşliğinde oynanan eski bir halk oyunu. Sıranın en sonundaki iki çocuk koşarak sıranın başındaki çocuğun elinde tuttuğu mendili kapmak için yarışır. -çev.

ormanın arkasında batmaya başlar, ateş şeridi şeklinde bütün ormanı yarıp geçen, çamların tepelerini göz kamaştırıcı altın rengine boyayan son ılık ışınlarını salıverirdi. Peşinden ışın demetleri birer birer söner, en sona kalan ışın biraz daha dayanır, sık dalları incecik bir iğne gibi delip geçer, sonra o da kaybolurdu. Nesneler şekillerini kaybetmeye başlar, her şey önce gri, sonra siyah bir kütleye dönüşürdü. Kuş ötüşleri giderek azalır, biraz sonra, bir kuş dışında tamamen kesilirdi. Sessizliğin ortasında yalnızca bu inatçı kuş, tekdüze bir sesle, diğerlerine meydan okurcasına cıvıldardı; fakat cıvıltılarının arası giderek açılır ve nihayet son defa cansız cansız öter, silkinip etrafındaki yaprakları hafiften hıştırtıyla oynatır ve sonra o da uykuya dalardı. Her şey susardı; yalnızca çayır çekirgeleri yarış edercesine, her zamankinden daha güçlü cırlardı. Topraktan beyaz bir buğu yükselir, çayırın ve derenin üzerine yayılırdı. Dere de sakinleşir, daha sessiz akardı; aradan biraz geçince bir şeyin son defa suda şap şap diye sesler çıkardığı duyulur, onun ardından dere tamamen hareketsizleşir, dinginliğe kavuşurdu.

Havaya nem kokusu yayılır, karanlık her geçen dakika daha da koyulaşırdı. Ağaçlar kümeleşerek bir tür deve dönüşür, orman korkutucu olmaya başlardı. Sanki orada, devlerden biri kendi yerini bırakıp başka bir yere geçiyor ve ayağının altındaki kuru dallar eziliyormuş gibi, birdenbire çatırtılı, gıcırtılı sesler duyulurdu. Gökyüzünde ilk yıldız tıpkı canlı bir göz gibi pırıl pırıl parlar, evin pencerelerinde ışıklar göz kırpmaya başlardı.

Doğanın evrensel, kutsal sessizliğinin saati gelip çatmıştır; bu saatlerde yaratıcı akıl her zamankinden daha güçlü çalışır, şairane düşünceler coşar, kabırır, taşar. Bu saatlerde yürekte, tutku daha bir ateşli, üzüntü daha bir acı hissedilir. Bu saatlerde canice düşüncelerin tohumları zalim ruhlarda daha çabuk, daha güçlü olgunlaşır. Bu saatlerde... Oblomovka'da herkes huzurlu, derin bir uykunun ortasındadır.

İlyuşa:

“Haydi anneciğim, yürüyüşe çıkalım,” derdi.

“Neler söylüyorsunuz? Tanrı iyiliğini versin!” diye yanıtlardı annesi. “Bu vakitte yürümek, ha! Rutubet var, ayaklarını üşütürsün. Ayrıca şimdi ormanda, o korkunç gulyabani geziyordur! Küçük çocukları kaptığı gibi alır götürür!”

“Nereye götürür? O, nasıl bir şeydir? Nerede yaşar?” diye sorardı çocuk.

O zaman annesi sınır tanımayan hayal gücünün dizginlerini tamamen başıboş bırakırdı. Çocuk onu, sonunda uykuya tamamen yenik düşene kadar, gözlerini kâh kapatarak, kâh açarak dinlerdi. Dadısı gelir, onu annesinin dizinden alır, kucağında, başı kadının omzundan aşağı sarkar halde uykulu uykulu yatağa götürürdü.

Oblomovka halkı yatağa girerken, inleyip sızlayarak ve haç çıkarak:

“İşte, bugün de bitti, Tanrıya şükürler olsun!” derdi. “Günü sağ salim geçirdik, Tanrı yarın da böyle bir gün nasip etsin. Tanrım, sana şükürler olsun! Tanrım, sana şükürler olsun!”

Oblomov, rüyasında çocukluğunun başka bir evresini görmeye başladı. Uzun mu uzun bir kış gecesi, çocuk ürkekçe dadısına sokulmuştur; dadı ona bilinmeyen bir ülke üstüne bir masal mırıldanmaktadır. Masal bu ya, söz konusu meçhul ülkede ne gece, ne de soğuk varmış; her tür mucize gerçekleşir, nehirlerden süt ve bal akarmış. Bütün bir yıl hiç kimse bir iş yapmazmış; İlyâ İlyiç gibi yiğit oğlanlar ve masal kızlarının bile kıskanacağı, kalemle tasvir edilemeyecek kadar güzel dilberler, bütün gün boyunca yalnızca gönül eğlendirirmiş. Orada, ara sıra turnabalığı kılığına giren, iyi yürekli, büyücü bir kadın yaşarmış. Büyücü, sessiz, kimseye zararı dokunmayan birini –başka bir deyişle, herkesin küçümsediği, kötü davrandığı aylak adamın birini– kendine gözde olarak seçmiş. Ortada hiçbir geçerli sebep yokken büyücü kadın bu adama türlü türlü iyilikte bulunurmuş; yemek yemenin ve hazır takım elbiseler* giymenin dışında hiçbir iş yapmayan bu adam gün gelmiş, Militrisa Kirbityevna** adında inanılmaz güzellikte bir kızla evlenmiş.

Çocuk kulak kesilmiş, gözlerini dadısına dikmiş, büyük bir heyecanla hikâyeyi dinliyordu. Dadı ya da masal, gerçek hayatta mevcut olan her şeyi öylesine ustalıkla dışlıyor, hiçe sayıyordu ki, çocuğun, bu uydurmalarla tıka basa doldurulmuş hayal gücü ve aklı ömür boyu bu

* O dönemin Rusya’sında Avrupa’dan gelen markalı, hazır takım elbiseler bir zenginlik emaresiydi. –çev.

** Ünlü Rus masalı *Bova Koroleviç*’in kadın kahramanı. –çev.

dünyanın kölesi olarak kaldı. Dadı büyük bir safdillikle çocuğa Aptal Yemelya* masalını, atalarımız –belki de bizim kuşak da dâhil– hakkındaki o alaycı, sinsî hikâyeyi anlatırdı. Gerçi İlya İlyiç büyüyüp de yetişkin adam olduğunda bal ve süt akan ırmakların, iyi yürekli büyücülerin olmadığını öğrenecek ve dadısının masallarıyla gülümseyerek alay edecekti, ama o gülümseyişi kalpten olmayacak, içinde gizli bir iç çekişi hep barındıracaktı. Oblomov’un ruhunda masal ile hayat birbirine karışmıştı; bazen farkına varmadan, neden masal hayat, hayat da masal değil diye kederlendiği olurdu. Elinde olmadan Militrisa Kirbityevna üstüne hayal kurardı. İnsanların çalışmadan gezip tozdukları, telaşın, üzüntünün olmadığı yerler onu hep kendine çekerd; peçin üzerinde uzanıp yatmak, alın teriyle kazanılmamış hazır takım elbiseler giymek, iyi yürekli büyücü kadının kesesinden yiyip içmek onun hayat boyu süren doğal yatkınlığı, emeli oldu. Oblomov’un babası da dedesi de kendi çocukluklarında dadılarından ve lalalarından, bir kuşaktan ötekine asırlar boyu hiç değişmeden geçen, aynı kalıplaşmış masalları dinlemişlerdi.

Dadı bu sırada çocuğa hayal gücünde canlandırması için başka bir resim çizmeye başladır. Bizim Akhilleus’ların, Odysseus’ların kahramanlıklarından, İlya Muromets’in, Dobrina Nikitiç’in, Alyoşa Popoviç’in, Bahadır Polkan’ın, Gezgin Kolečişçe’nin yiğitliklerinden,** onların Rusya’yı nasıl dolaştıklarından, kalabalık Müslüman ordularını nasıl yendiklerinden, bir tas ekşi şarabı bir nefeste hınk demeden içerek nasıl içki yarışı yaptıklarından bahsederdi. Ardından çocuğa acımasız haydutları, uyuyan çar kızlarını, taş kesilen şehirleri ve insanları anlatır, nihayet sıra bizim şeytan ve cin bilim dalına, cesetlere, ejderhalara, gulyabanilere gelirdi. Dadı, bir Homeros sadeliği ve sevençenliğiyle, aynı onun gibi heyecandırıcı ayrıntılarla ve canlı resimlerle, çocuğun körpe belleğine ve hayal gücüne bizim kendi Homeroslarımız tarafından yaratılmış Rus hayatının İlyada’sını yerleştirdi.

* Üç kardeşin en aptal olan tembel Yemelya, yakaladığı turnabalığının kendisine söylediği sihirli sözle (*Po şçuçyemu velenyu, po moemu hotenyu*: Ne istiyorsam ha deyince –kendiliğinden– olsun!) her istediğini elde eder. –çev.

** Muromets, Nikitiç ve Popoviç Rus destan ve masal kahramanları; Bahadır Polkan yarı at, yarı insan Rus masal kahramanı; Gezgin Kolečişçe (Kaleçişçe ya da Kalika) ilahiler ve dini şarkılar söyleyerek sadaka toplayan gezgin dilenci. –çev.

Bizim İlyada'mız, insanın henüz doğanın ve hayatın tehlikeleri ve sırlarıyla başa çıkamadığı, orman cinlerinin, gulyabanilerin karşısında korkudan titrediği, çevresini kuşatan tehlikelerden korunmak için Alyoşa Popoviç'lere sığındığı, havada, suda, ormanda, kırdan, her yerde mucizenin hüküm sürdüğü uzak geçmişteki o sisli çağlarda yazılmıştı. O zamanki insan hayatı korkutucu ve güvensizdi. İnsanın evinin eşinden dışarı adımını atması tehlikeliydi; vahşi bir hayvan onun üzerine atlayabilir, bir haydut tarafından boğazlanabilir, acımasız bir Tatar neyi var neyi yok elinden alabilir ya da herhangi bir iz bırakmadan ortadan kaybolabilirdi. Ayrıca, birdenbire, göklerden alev sütunları ve ateş topları gibi işaretler gelir, ardından yeni bir mezarın üstünde ışık parlar ya da ormanda bir yaratık korkunç kahkahalar atarak, elinde fener varmış gibi karanlıkta gözlerinden parlak ışıklar saçarak gezinirdi.

O zamanlar insanların kendi başlarına da garip, anlaşılabilir haller gelirmiş; uzun yıllar kazasız belasız, mutlu yaşayan biri ansızın tuhaf tuhaf konuşmaya, yabancı bir sesle bağırmağa başlar ya da uykusunda gezermiş. Bir başkası ortada hiçbir sebep yokken eğilip yamulmaya, yeri yumruklamaya başlarmış; bu olay olmadan az önce bir tavuk horoz gibi öter, damda karga gaklarmış. Hayatı korkuyla izlemekten şaşırılmış, kendini kaybetmiş zayıf insanoğlu, hayal dünyasında hem etrafını kuşatan sırları, hem de kendi öz doğasını anlamak için bir anahtar arayıp durmuş. İnsanoğlunu gerçek dünyanın ortasında, gerçekleşmesi imkânsız başka bir hayali dünya yaratmaya zorlayan şey, belki de, uykulu ve uyusuk bir hayatın ebedi dinginliği, böyle bir hayatta eyleme, korkuya, maceraya ve tehlikeye yer olmamasıydı. Bu düşsel dünyalarında, aylak hayal güçleri eğlence ve keyif peşinde koşabilecek, olayların oluş nedenlerini ve birbirleriyle ilişkilerini olayların dışında, başka yerlerde arayabileceklerdi. Zavallı atalarımız, hayatta yollarını el yordamıyla arayıp buluyorlardı; iradelerini ne bütünü denetim altına alabiliyor, ne de özgür bırakabiliyor, sonra da hayatın sıkıntı ve kötülükleri karşısında safça hayrete düşüyor ya da korkuya kapılıyor ve bir açıklama için doğanın dilsiz ve muğlak hiyerogliflerine başvuruyorlardı. Ölümü, daha önce o evde ölen kişinin cesedi kapıdan çıkarılırken ayaklarının değil de başının öne gelmiş olmasıyla açıklarlardı. Eğer köpek pencerenin altında üç gece ulursa

yangın çıkacağına inanılırdı. Bu nedenle ölülerin eşikten önce ayaklarının çıkmasına büyük önem verirlerdi. Fakat yine de aynı yemekleri aynı bollukta yer, eskisi gibi yine çıplak otlar üzerinde uyurlardı. Uluyan köpeği döver ya da kovarlar, ama yine de çıranın kıvılcımını çürük döşemenin arasından içeri sıçratırlardı.

Rus insanı günümüzde bile, çevresini kuşatan sert ve çıplak gerçekliğe rağmen, eski zamanların ayartıcı hikâyelerine inanmayı seviyor ve bu inancını belki de uzun yıllar koruyacak gibi gözüküyor.

Küçük İlya dadısından, Altın Yapağı, Ateş Kuşu masallarını, büyüleyici kalenin bariyerlerini ve gizli geçitlerini dinlerken canlanır, cesarete gelir, kendini kahramanın yerine koyar, sırtı karıncalanır, tüyleri diken diken olurdu. Bazen de yiğidin başarısızlıklarına üzülürdü. Masalın biri biter, biri başlardı. Masalların yarısına kendi de inandığından, dadı hikâyelerini coşarak, sanatçı gibi canlı resimler çizerek, tutkuyla, yer yer iç geçirerek anlatırdı. Gözlerinden kıvılcımlar saçılır, heyecandan başı titrer, sesi her zamankinden daha yüksek çıkardı. Çocuk, alışık olmadığı korkulara kapılır, gözlerinde yaşlarla dadısına sokulup sarılırdı. Söz, gece yarısı mezarlarından doğrulan cesetlere, devlere esir düşen kurbanların çektiği acılara ya da kesilen ayağını köy köy dolaşıp arayan tahta bacaklı ayıya gelince, dehşetten çocuğun başındaki tüyler diken diken olur, körpe hayal gücü önce donup kalır, ardından alabildiğince işlemeye başlardı. Çocuk azap verici, tatlı fakat marazi bir denemeden geçer, sinirleri yay gibi gerilirdi. Dadısı ayının sözlerini iç karartıcı bir edayla tekrarlar:

“Durma gıcırda, gıcırda, ıhlamur ağacından bacağım! Bütün mezarları, bütün köyleri dolaştım, kadınların hepsi mışıl mışıl uyuyor, yalnızca biri uyumuyor. Benim postuma oturmuş, benim etimi kaynatıyor, benim yünümü eğiriyor.”

Sonunda, söz ayının, bacağına çalan kadını yakalamak üzere izbeye girişine gelince çocuk artık daha fazla dayanamaz, titreyerek ve çığlık atarak dadının kollarına atılırdı. Bir yandan korkudan gözlelerinden yaş fışkırırken, bir yandan da, ayının pençesi altında olmadığı, dadısının yanı başında peçin üzerinde oturduğu için sevinçten kaha-kaha atardı. Çocuğun zihni acayip hayaletlerle dopdoluydu. Korku ve keder uzun bir süreliğine, belki de ebediyen ruhunun derinliklerine

yerleşmişti. Çevresine mahzun mahzun bakar, hayatın her alanında sadece fenalık ve dert görür, sürekli, Militrisa Kirbityevna'nın yaşadığı, kötülüğün, gailenin, üzüntünün olmadığı, karşılıksız olarak herkese nefis yemeklerin ve güzel giysilerin dağıtıldığı o büyüleyici masal ülkesini düşünürdü...

Masalların etkisi Oblomovka'da yalnızca çocuklar üzerinde değil, yetişkinler üzerinde de bir ömür boyu sürerdi. Evde de, köyde de, toprağın sahibi beyden ve onun karısından tutun iriyarı demirci ustası Taras'a kadar herkes, karanlık gecede bir şeylerden korkardı. Karanlıkta her ağaç bir deve dönüşür, her çalılık bir haydut ini gibi görünürdü. Bir panjur takırtısı ya da rüzgârın soba borusunda uluması erkeklerin de, kadınların da, çocukların da betinin benzinin atmasına sebep olurdu. Vaftiz yortusunda hiç kimse tek başına akşam saat ondan sonra avlu kapısından dışarı adımını atamazdı. Paskalyada *domovoy*'a* rastlamaktan korkarak gece ahıra kimse gitmezdi. Oblomovka'da her şeye, gulyabanilere de, hortlaklara da inanılırdı. Onlara tarlada ot yığınının kendiliğinden hareket ettiği söylene buna hiç düşünmeden inanırlardı. Birisi, 'Bu gördüğünüz bir koç değil, başka bir şeydir' ya da 'Marfa (ya da Stepanida) bir cadıdır' diyerek bir söylenti yaysa, hemen hem koçtan hem de Marfa'dan korkarlardı. Akıllarına, koçun niçin koç olmaktan çıktığını, Marfa'nın neden cadıya dönüştüğünü sormak gelmezdi. Üstelik bundan kuşku duyan biri olursa onun üzerine atılırlardı. Oblomovka'da mucizeye inanç işte bu kadar güçlüydü! İlya İlyiç, daha sonra, dünyanın çok basit şekilde düzenlendiğini, cesetlerin gece yarısı mezarlarından kalkmadıklarını, etrafta bir dev adam görülür görülmez panayırda gösteri için onun hemen kafese konulduğunu, haydutların hapse atıldığını görüp öğrenecekti. Fakat hayaletlere inancın kendisi kaybolda bile, yine de insanın içinde bir korku kalıntısı, açıklanamayan bir baskı, bir huzursuzluk kalırdı.

İlya İlyiç canavarlardan insana bir bela gelmeyeceğini öğrendi. Dünyada ne tür bela ve felaketlerin olduğu konusunda bir bilgisi yoktu, fakat her adımında başına korkunç bir şeyin geleceği kuruntusuna

* Evin özel cinini, ev cinini. Slav folkloründe her evde o eve özgü iyi huylu bir cinin yaşadığına inanılır. -çev.

kapılır ve korkardı. Şimdi bile, bir yetişkin olarak, karanlık bir odada kalsa ya da bir ceset görse çocukluğunda ruhuna kazınmış o iç karartıcı korku duygusu yüzünden ürperirdi. Sabah olunca korkularıyla alay eder, gülerdi, fakat gece korkudan benzi yine atardı.

İlyı İlyiç daha sonra rüyasında kendini on üç, on dört yaşlarında bir çocuk olarak gördü. Oblomovka'dan beş verst uzaklıktaki Verhliyovo köyünde, yurtluğun kâhyası Alman Şoltz'un, yörenin soylu çocukları için açtığı küçük yatılı okulda okuyordu. Şoltz'un Oblomov'la hemen hemen aynı yaşta Andrey adındaki oğlu da aynı okulda okuyordu. Neredeyse hiç ders çalışmayan başka bir öğrenci daha vardı; sıracı hastalığından muzdarip bu öğrenci bütün çocukluğunu gözleri, kulakları sargılı halde dolaşarak geçirmişti. Büyükannesinin yanında değil de, burada yabancı bir evde, kötü niyetli kişiler arasında yaşadığı, onu sevip okşayacak, sevdiği pirojkileri pişirecek kimsesi olmadığı için gizli gizli ağlardı. Bunlar dışında yatılı okulda şimdilik başka bir öğrenci de yoktu.

Yapacak bir şey yoktu, annesi ve babası biricik oğulları İlyuşa'yı okutmaya karar verdiler. Çocuk gözyaşları döküp, feryat figan edip, kaptisler yaptıysa da sonunda onu okula götürmeyi başardılar. Şoltz hemen hemen tüm Almanlar gibi sert, işten anlayan, sağduyulu bir adamdı. Eğer Oblomovka, Verhliyovo'dan beş değil de, beş yüz verst uzaklıkta olsaydı, İlyuşa Alman'dan işe yarar bir şeyler öğrenebilirdi. Fakat bu koşullarda nasıl öğrenecekti? Oblomovka'nın cezbedici atmosferi, hayat tarzı, âdet ve alışkanlıkları, bir zamanlar Oblomovka'nın bir parçası olan Verhliyovo'ya kadar yayılıyordu. Bu köyde, Şoltz'un evi dışında her yere aynı ilkel tembellik, aynı basit, saf alışkanlıklar, aynı dinginlik ve hareketsizlik sinmiş, yerleşmişti. İlyuşa'nın zihni ve yüreği, ilk kitabının kapağını açmadan çok önce, Oblomovka tarzı yaşayışın resimleriyle, sahneleriyle ve alışkanlıklarıyla tıka basa dolmuştu. Çocuk beyrinde zihinsel gelişim tohumlarının ne kadar erken filizlendiğini kim bilebilir? Onun körpe diماغında ilk düşünce ve kavrayışların, ilk izlenimlerin doğuşu nasıl izlenebilir? Belki de çocuk, daha sözcükleri yeni yeni çıkardığında ya da daha konuşmadan, hatta daha yürümeden, sadece, büyüklere anlamsız görünen o dikkatli, dilsiz bebek bakışlarıyla etrafına bakarken

çevresinde olup biteni görebiliyor ve olayların anlamlarını ve birbirleriyle ilişkilerini sezebiliyordur. Yalnızca, bunu ne kendilerine, ne de başka bir kimseye söyleyebilmektedirler.

Belki de İlyuşa onun yanında söylenenlerin ve yapılanların çoktan beri farkındadır ve bunları anlamaktadır. Örneğin, babasının kırmalı pantolon, kahverengi astarı vatkalı, çuha ceket giyip elleri arkada, bütün gün odada bir köşeden ötekine gezindiğini, enfiye çektiğini, sümküdüğünü, annesinin ise kahveden çaya, çaydan öğle yemeğine yetişmeye çalıştığını görüyordu. Yine, örneğin, babasının aklına kaç yığın ot ya da tahıl biçildiğini sorup denetlemek, işini ihmal edenleri sorguya çekmek gelmezdi; ama istediğinde mendili hemen o dakika verilmezse bu düzensizlik için bağırır çağırır, evin altını üstüne getirirdi. İlyuşa bütün bunları görüyordu. Belki de İlyuşa, çocuk aklıyla, çevresindeki yetişkinlerin yaşadıkları gibi yaşamak gerektiğine, başka türlü bir yaşamın olamayacağına çoktan karar vermişti. Başka türlü bir karar alması ondan nasıl beklenebilirdi?

Oblomovka'da yetişkinler nasıl yaşıyordu? Acaba kendilerine hayatın onlara niçin armağan edildiği sorusunu hiç soruyorlar mıydı? Tanrı bilir! Peki, bu soruya nasıl yanıt veriyorlardı? Muhtemelen hiçbir yanıt vermiyorlardı; çünkü her şey çok basit ve apaçık! Ağır çalışma denilen şeyi, azap verici kaygı ve sıkıntılar altında ezilen insanlar, şu ya da bu nedenle yeryüzünde durmadan yer değiştirenleri, hayatını sonsuz, sonu gelmez zahmetli işlere adayanları ne duymuşlardı, ne de biliyorlardı. Oblomovkalılar ruhsal, içsel huzursuzluklara da pek inanmazdı. Hayat onlar için sürekli olarak, bir şeylere, bir yerlere ulaşmaya gayret etmek, sonu arkası olmayan hevesler peşinde koşmak demek değildi. İhtirasların cazibesinden, ateşten korkar gibi korkarlardı. Başka yerlerde insanların bedenleri iç dünyalarında, ruhlarında yanmakta olan ateşin volkanik devinimiyle hızla eriyip giderken, Oblomovkalıların ruhları yumuşacık bedenleri içinde sakın sakın, engelsizce yüzmekteydi. Hayat onları diğer insanlar gibi zamansız yüz kırışıklıklarıyla, yıkıcı manevi darbelerle ve illetlerle damgalamamıştı. Bu iyi yürekli insanlar, hayatı, zaman zaman hastalık, zarar ziyan, kavga ve tabii iş gibi nahoş aksiliklerin kesintiye uğrattığı ideal bir huzur ve ahlaklık dinlencesi olarak görüyordu. İşe atalarımızın omuz-

larına yüklenmiş bir ceza diye katlanıyorlardı; çalışmayı sevebilme yetileri dumura uğramıştı, fırsatını buldukları anda işten kaçar, bunu hem hakları, hem de zorunlu bir şey olarak görürlerdi.

Oblomovkalılar akıllarını hiçbir zaman bulanık, kavranması zor düşünsel ya da ahlaki sorularla meşgul etmezlerdi. Bu yüzden her zaman yüzlerinden sağlık ve neşe fışkırırdı ve uzun yaşarlardı. Kırk yaşındaki erkekler delikanlı gibi görünürdü. İhtiyaarları ıştırıp verici, çetin bir ölüm beklemezdi; inanılması güç bir yaşa kadar yaşar, adeta gizlice, yavaş yavaş soğuyarak, fark edilmeden son nefeslerini verirdi. Bu yüzden eski zamanlarda insanların çok daha güçlü olduğu söylenir. Gerçekten de güçlüydüler; eskiden çocuğa hayatın anlamını açıklamak ve onu, sanki çok ciddi, karmaşık bir şeye hazırlıyormuş gibi hayata hazırlamak için acele edilmezdi. Çocuğa, yığınla sorunun kafaya üşüşmesine yol açan kitaplarla eziyet edilmezdi. Kaldı ki, sollar zekâyı ve kalbi kemirip bitirir, ömrü kısaltır.

Hayat biçimleri çoktan beri belirlenmişti ve anne babalar onu çocuklarına öğtirdi. Anne babalar da bu hayat tarzını dede ve ninelerden yine hazır olarak devralmışlar, kutsal Vesta ateşi* gibi, bütünlüğünü ve masumiyetini korumaya ant içerek kuşaktan kuşağa aktarmışlardı. İşler Oblomov'un dedesinin zamanında nasıl yapıliyordusa, babasının zamanında da aynen öyle yapıliyordu ve muhtemelen şu anda Oblomovka'da yine öyle yapılmaktadır. Üzerine kafa patlatacak, endişelenecek ne vardı sanki? Neyi öğrenecekler, hangi hedefin peşine düşeceklerdi? Onlara hiçbir şey gerekmiyordu; hayat durgun bir nehir gibi yanı başlarından akıp gidiyordu. Onlara yalnızca bu nehrin kıyısında oturup tek tek her birinin başına sırayla gelecek olan, öngörülmesi ve kaçınılması imkânsız olayları seyretmek kalıyordu.

İşte, uyuyan İlya İlyiç'in hayalinde de hayat tiyatrosunun üç önemli perdesi, doğum, düğün ve cenaze töreni, sırayla, tıpkı kendi ailesinde, hısımlar ve tanıdık ailelerde yaşandığı şekliyle, *tableaux vivants* gibi canlandı, açılıp ortaya serildi. Ardından bu perdelerin ayrıntıları sergilenmeye başlandı; kimi neşeli, kimi kederli rengârenk sahneler, vaftizler, isim günleri, aile içi törenler, büyük perhiz öncesi ve sonrası

* Antik Roma'nın kalp, aile ve ev (ocak) tanrıçası Vesta'nın (Antik Yunan'daki karşılığı Tanrıça Hestia) tapınağında yanan kutsal sönmez ateş. -çev.

yemekleri, gürültü patırtılı ziyafetler, akraba buluşmaları, hoş geldin ve kutlama partileri, alışılmış gülümsemeler ve gözyaşları... Bütün bunlar büyük bir titizlik içinde, ağırbaşlılıkla ve görkemle yapıldı. Oblomov'a rüyasında farklı sahnelerdeki yüz ifadeleri, özenli ve aceleli halleriyle tanıdık çehreler de görünürdü.

Ne kadar özel dikkat gerektiren bir görüclük töreni, ne kadar şatafatlı bir düğün ya da isim günü olursa olsun, tören tüm kurallara harfiyen uyularak, hiçbir aksama olmadan düzenlenirdi. Kim nereye oturtulacak, hangi yemek nasıl servis edilecek, törene kim kiminle gidecek, hangi gelenek göreneklere uyulacak, bütün bu hususlarda Oblomovka'da kimse en ufak bir hata yapmazdı.

Çocuk yetiştirmeyi bilmedikleri asla söylenemezdi; bunun için Oblomovkalı annelerin kucaklarında taşıdıkları ya da ellerinden tutarak yanlarında gezdirdikleri al yanaklı, tombul yavrulara şöyle bir bakmak yeterdi. Çocuklarının tombul, beyaz tenli ve sağlıklı olması onlar için çok önemliydi. Eğer bahar başlarken çayırkuşu biçiminde kurabiyeler pişirmezlerse baharın geldiğini kabul etmezlerdi. Böyle bir olayı atlamak, kutlamamak ne mümkündü! Bütün hayatları ve bilgileri, bütün sevinç ve kederleri bu gibi şeylerle sınırlıydı; bu yüzden her türlü kaygı ve üzüntüyü kendilerinden uzak tutabiliyorlardı, başka bir sevinç bilmemelerinin nedeni de buydu. Hayatları, zihinlerinin ve yüreklerinin tükenmez gıda kaynağı olan bu tür hayati, zorlayıcı olay ve vesilelerle dopdoluydu. Âyinleri, şölenleri, törenleri heyecanla, kalpleri çarparak dört gözle bekler, söz konusu kişiyi vaftiz ettirdikten, evlendirdikten ya da defnettikten sonra onunla ilgili her şeyi hemen unuttur ve isim günü, düğün gibi yeni bir vesile doğana kadar her zamanki uyuşukluklarına yeniden gömülürlerdi. Bebek doğar doğmaz anne babanın ilk kaygısı nezaketin gerektirdiği bütün geleneksel törenlerin mümkün olduğu kadar eksiksiz yapılmasıydı; bu ise, vaftizden sonra ziyafet verilmesi anlamına geliyordu. Bebeğin özenle bakımı, beslenmesi ondan sonra başlardı. Anne, hem kendini hem de dadıyı, sağlıklı bir bebek yetiştirme, onu soğuktan sakınma, nazardan ve diğer kötülüklerden koruma görevi ile görevlendirirdi. Çocuğun neşeli olması ve çok yemek yemesi için canı gönülden bir çaba gösterilirdi. Delikanlı ayaklarını yere sağlam bastığında, yani

artık dadıya ihtiyacı kalmadığında, annenin yüreğinde gizli bir arzu, oğluna, mümkün olduğu kadar sağlıklı ve al yanaklı bir kız arkadaş arama arzusu peyda olurdu. Böylece törenler, ziyafetler, derken düğün dönemi yeniden gelip çatardı; hayatlarının bütün heyecanı, tutkusu olan o törenler... Sonra aynı döngü başlar, yeni bebekler doğar, bir cenaze dekoru değiştirene kadar aynı âyin ve ziyafetler tekrar edilirdi. Cenazenin etkisi uzun sürmez, gidenin yerini yenisi alır, çocuklar büyür, delikanlı sonra güvey olur, evlenir, kendilerine benzeyen çocukları olur ve hayat bu program uyarınca, kesintisiz, tekdüze bir kumaş gibi dokunur gider, sonra farkına varılmadan mezarın tam kenarında iplik kopar, tezgâh dururdu.

Gerçi ara sıra başlarını ağrıtan başka tasalar, dertler de ortaya çıkardı, fakat Oblomovkalılar bu aksilikleri çoğu kez Stoacılara özgü bir aldırılmazlıkla karşılardı. Nasıl düz bir duvarda sığınacak yuva bulamayan kuşlar sert taşların üstünde boşuna kanat çırpıttıktan sonra dönüp geri giderlerse, Oblomovkalıların başları üstünde dolanan belalar da bir süre sonra aynı şekilde hızla uzaklaşırdı. Örneğin, bir gün evi çevreleyen asma balkonun bir kısmı çökmüş, yıkıntılar altında kalan tavuk ve civcivleri ölmüştü. Antip'in karısı Aksinya da çıkırıyla o saatlerde orada iplik eğiriyormuş; Allahtan şanslıymış, eğer keten yumağı getirmeye gitmeseymiş o da balkonun altında kalacaktı. Evde kızılca kıyamet koptu, yediden yetmişe herkes oraya koştu; ya tavuk ve civcivlerin ezildiği yerde hanımefendiyle İlya İlyiç dolaşıyor olsaydı diye düşünerek dehşete kapıldılar. Hepsisi ah vah ediyor, daha önce bunu göremedikleri için birbirlerini kınıyorlardı. 'Neden hatırlatmadın? Niçin tamir etmeleri için talimat vermedin? Niye tamir etmedin?' diyerek birbirlerini suçluyorlardı. Herkes balkonun çöküşüne çok şaşıırıyordu, oysa daha bir gün önce balkonun nasıl olup da bu kadar uzun süre dayandığına hayret ediyorlardı. Yıkılan yeri nasıl tamir edeceklerini uzun uzun tartıştılar; sonra herkes, tavuğa ve kuluçkadan yeni çıkmış civcivlere ne kadar üzüldüğünü belirterek geldiği yere dönmeye, dağılmaya başladı. Bu arada, İlya İlyiç'in balkona yaklaştırılmaması için sıkı talimatlar verildi. Üç hafta kadar sonra çöken balkonun tahta ve korkuluklarını yolu kapamaması için yerlerinden kaldırılıp hangara taşınması için Andryuşka, Petruşka ve

Vaska görevlendirildi. Tahtalar ilkbahara kadar orada kaldı. İhtiyar Oblomov, odasının penceresinden tahtaları her gördüğünde balkonun tamiri işini düşünmeye başlar, doğramacıyı çağırır, onunla tamiri nasıl yapmaları gerektiğini tartışır,

“Acaba yeni balkon mu yapsak, yoksa kalan kısmı mı yıksak?” diye sorardı.

Ardından,

“Sen git de ben bir düşüneyim,” diyerek doğramacıyı evine yollardı.

Vaska ya da Motka, ikisinden birisi efendisine gelip balkonun çökmemeyen kısmına çıktığını, köşelerin duvardan tamamen ayrıldığını ve her an çökebileceğini söylediği güne kadar bu böyle sürüp gitti. Haberin üzerine hemen nihai karar için doğramacı çağırıldı, görüşmeler sonucunda, şimdilik, yıkılan kısmın tahtaları ile yıkılmayan kısmın güçlendirilmesine karar verildi. Alınan karar ancak o ayın sonunda uygulanabildi.

Yaşlı Oblomov, karısına:

“Eh! Balkon yeni gibi oldu!” diyordu. “Şuna bir bak! Fedot kütükleri ne güzel koymuş! Tıpkı vilayet konağının sütunları gibi olmuş! Balkon şimdi artık sağlamlaştı, uzun süre dayanır!”

Biri ihtiyara bu vesileyle avlu kapısının ve giriş merdivenlerinin de tamir edilmesinin iyi olacağını hatırlattı, basamakların aralarındaki boşluklardan bırakın kedileri, domuzların bile rahatça geçerek bodruma indiklerini belirtti.

İhtiyar Oblomov, öneriyi önemsemiş gibi davranarak:

“Evet, evet, tamir edilmeli!” diye yanıt verdi ve hemen merdivenlere bakmaya gitti.

Ayağıyla merdiveni beşik gibi sallayarak:

“Gerçekten de öyle, baksanıza, nasıl sallanıyor,” dedi.

Oradakilerden biri:

“Ama bu merdiven yapıldığında da aynen böyle sallanıyordu,” diye hatırlattı.

İhtiyar Oblomov:

“Sallanıyor da ne oluyor?” diye yanıtladı. “Yıkılmadı ya, ona bak! On altı yıldır tamir yüzü görmeden yerinde duruyor. Luka o zaman

çok sağlam yapmış. O, gerçek bir marangozdu; öldü, toprağı bol olsun! Şimdilerde ustaların hepsi şımarı, böyle iş yapanı zor bulursun.”

İhtiyarın dikkati başka yöne çevrildi ve o işi unuttu. Dediklerine göre, merdiven bugün hâlâ sallanıyor, fakat bir türlü çökmüyormuş. Belli ki bu Luka gerçekten de iyi marangozmuş!

Oblomovların hakkını yememek lazım; bir sorun çıktığında ya da terslik olduğunda oldukça tedirgin olur, hatta kızıp öfkelenirlerdi. “Yapılması gereken bir iş nasıl olur da ihmal edilir ya da bu kadar uzun süre bir kenara bırakılır?” diye sorarlardı birbirlerine. Derhal gereken önlemler alınmalıydı! Hendeğin üzerindeki küçük köprünün tamiri işini ya da bahçe çitinin yıkılan bölümünün tamir edilmesi gerektiğini, çünkü sığırların buradan bahçeye girerek ağaçları bozduğunu sürekli konuşurlardı. Hatta ihtiyar İlya İvanoviç Oblomov titizliğini o denli ileri götürdü ki, bir keresinde bahçede dolaşırken yıkılan çiti oflaya puflaya kendi elleriyle kaldırdı ve bahçivana hemen iki sırik getirip çite destek yapmasını emretti. İhtiyarın el vermesi sayesinde çit bütün yaz dayandı, kışın yağın karın ağırlığından tekrar yıkılmasaydı daha da dayanırdı. Köprü meselesinde iş o noktaya vardı ki, Antip’in atı ve su fıçısıyla birlikte hendeğe yuvarlanmasının hemen ardından, köprüye üç yeni tahta döşemek durumunda kaldılar. Antip’in yara beresi daha iyileşmeden küçük köprü yenilenmişti bile! Çitin yeniden devrilmesinden sonra inekler ve keçiler bahçeden pek fazla yararlanamadılar; yalnızca, frenküzümü çalılarını yiyip bitirdiler ve onuncu ıhlamur ağacına kadar gelebildiler. Sıra tam elma ağaçlarına geliyordu ki, çitin sağlam bir şekilde yapılması ve hatta bahçenin çevresine kanal kazınması talimatı verildi. Suçüstü yakalanan iki ineğe ve bir keçiye temiz bir dayak atıldılar, böğürlerini tekmelediler.

Baba evinin büyük, karanlık misafir odası da Oblomov’un rüyasına girdi. Odanın içinde, sürekli kılıfla örtülü, dişbudak ağacından antika koltuklar, rengi solmuş, lekeli, sık dokunmuş, mavi bir yün kumaşla kaplı kocaman, hantal, kaba bir divan ve büyük, deri bir koltuk bulunuyordu. Uzun bir kış akşamı başlamak üzeredir. Annesi, ayaklarını altına toplamış divanda oturuyor, esneyerek ve zaman zaman başını örgü şişiyile kaşıyarak tembel tembel çocuk çorabı örmektedir. Onun yanı başında oturan Nastasya İvanovna ile Pelageya İgnatyevna

işe dalmış, canla başla, bayram için İlyuşa'ya ya da ihtiyar Oblomov'a veyahut da kendilerine bir şeyler dikmektedir. Oldukça keyifli görünen baba Oblomov elleri arkasında, odanın içinde bir ileri bir geri gezinmekte, arada bir koltuğa oturmakta, sonra kendi ayak seslerine kulak kesilerek yeniden dolaşmaya başlamaktadır. Arada bir enfiyesini çekiyor, sümkürüyor, sonra yeniden çekiyor...

Odayı iç yağından yapılmış mumun donuk ışığı aydınlatıyordu; bu muma da yalnızca sonbahar ve kış akşamları izin veriliyordu, yaz aylarında herkes gün ışığında yatıp kalkmaya gayret ediyordu. Bu kısmen alışkanlıktan, kısmen de tasarruf olsun diye yapılıyordu. Yurtlukta üretilmeyen, dışarıdan satın alınan nesneler söz konusu olduğunda Oblomov'lar aşırı cimri davranıyordu. Bir misafiri ağırlamak için büyük bir memnuniyetle kocaman bir hindiye ya da bir düzine pilice kıyabildikleri halde, aynı misafir kendine bir kadeh daha şarap doldurmaya kalksa renkleri atar, yemeklere kuru üzümü sayıyla koyarlardı. Öte yandan, bu tür hovardalığa, zevk düşkünlüğüne Oblomovka'da neredeyse hiç rastlanmazdı. Bunu ancak, toplumun gözünden düşmüş, ümitsiz serserinin biri yapabilirdi. Böyle bir misafiri de zaten kimse avlusundan içeriye bırakmazdı. Hayır, Oblomovka'da ahlak ve gelenek başkaydı; orada misafir kendisine üç kez ısrar edilmedikçe bir şeye el sürmezdi. Misafir gayet iyi bilirdi ki, eğer bir yemek ya da şarap için ona bir kez 'Buyurun!' denmişse, bu, kendisinden, ikramı tatmasının değil, kabul etmemesinin beklendiği anlamına gelir.

Her misafire iki mum yakılmazdı; mum şehirden para karşılığı alınır ve parayla alınan bütün diğer şeyler gibi kilit altında saklanır ve anahtar da evsahibesinde olurdu. Yanan mumların dipleri dikkatlice sayılır ve saklanırdı. Oblomovka'da genel olarak kimse para harcamayı sevmezdi. Satın alınacak şey ne kadar zaruri olursa olsun ona verilen para için, harcama çok küçük bir yekûn tutsa bile her zaman büyük üzüntü duyulurdu. Büyük harcamalar ise inleme sesleri, feryat figan ve sövüp sayma eşliğinde yapılırdı. Oblomovkalılar para harcamaktansa her çeşit sıkıntıya katlanmaya razıydı; hatta bunları sıkıntı olarak görmemeye de alışmışlardı. Bu yüzden misafir odasındaki divan yıllardan beri lekelerle kaplıydı; bu yüzden ihtiyar Oblomov'un

deri koltuğunun derisi sadece adında kalmış, kendisi, arka kısmındaki el kadar deri dışında bir lif ve iplik yığınının dönmüş, geri kalan kısmı beş yıl önce lime lime olup yırtılmıştı. Avlu kapısının eğriliği, merdivenin sallanması da yine aynı bu sebeptendi. En zaruri ihtiyaç için bile olsa, bir şey için çıkarıp iki yüz, üç yüz, beş yüz ruble harcamak onlara neredeyse intihar etmek gibi görünürdü. İhtiyar Oblomov, bölgelerinden genç bir toprak sahibinin Moskova'ya gidip düğün için bir düzine gömleğe üç yüz ruble, bir çift çizmeye yirmi beş ruble, bir yeleğe kırk ruble ödediğini duyduğunda haç çıkarmış, duyduklarından dehşete kapılarak, hızlı hızlı, “Böyle bir kabadayıyı kodese tıklmalı!” demişti. Oblomov'lar genel olarak, sermayenin faal olması, ekonomide hızla dolaşması, verimliliğin ve mal değış tokuşunun artması zorunluluğu gibi siyasal ekonominin çıplak gerçeklerine tamamen yabancıydılar. Tüm saf yüreklilikleriyle, yegâne sermaye kullanım şekli olarak ‘sarıdıkta kilit altında tutma’yı biliyor ve onu uyguluyorlardı.

Ev halkı ve her zamanki olağan misafirleri salondaki koltuklarda değişik biçimlerde oturur, sesli sesli burunlarından solurlardı. Aralarındaki sohbetler çoğunlukla derin suskunluklarla geçerdi. Herkes birbirini her gün görürdü; her birinin düşünsel hazinesi çoktan keşfedilmiş ve tükenmişti, dış dünyadan gelen haberlerse çok azdı.

Etraf sessizdi; yalnızca, ihtiyar Oblomov'un ev yapımı ağır çizmelerinin tıkırtısı, mahfazası içindeki duvar saatinin boğuk tik takları ve Nastasya İvanovna ya da Pelageya İgnatyevna'nın ara sıra elleriyle veya dişleriyle kopardıkları iplikten çıkan hafif çıt sesi odaya yayılıyor ve sessizliği bozuyordu. Bazen bu şekilde yarım saat geçerdi, ta ki birisi yüksek sesle esneyip, “Tanrım bizi bağışla!” diyerek ağzına doğru haç çıkarana kadar! Onun ardından yanındaki esner, derken bir üçüncüsü, âdeta bir emre uyarcasına, ağzını yavaş yavaş açarak esner ve bu şekilde, havanın ve ciğerlerin bu salgın oyunu herkese bulaşır, bazılarının gözlerinden yaş gelirdi. Bazen de ihtiyar İlya İvanoviç pencereye yaklaşır, dışarıya bakar, hafiften şaşırarak:

“Saat daha beş, hayret, dışarıya nasıl da kararmış!” derdi.

Oradakilerden biri onu:

“Evet, bu mevsimde hep karanlık olur, geceler uzamaya başladı,” diye yanıtlardı.

İlkbaharda günlerin uzamasına şaşırır ve memnun olurlardı. Fakat onlara bu uzun günlerin ne işlerine yaradığı sorulsa, söyleyecek şey bulamazlardı.

Yeniden sessizlik çökerdi. Biri kandili temizlerken aniden söndürecek olsa hepsi silkinip canlanır, içlerinden biri mutlaka:

“Beklenmedik bir misafir gelecek!” derdi.

Bazen bu da bir sohbetin başlaması için vesile olur, evin hanımı:

“Kim olabilir bu misafir?” diye sorardı. “Nastasya Faddeyevna olmasın? Ah, keşke o olsa! Hayır, bayram öncesi o gelmez. Ne kadar mutlu olurum! Onunla birbirimizi kucaklar, birlikte gözyaşı dökerdik! Sabah ve öğlen âyinlerine birlikte giderdik... Fakat ben onunla aşık atamam! Ondan daha gencim ama o kadar uzun ayakta kalamam.”

İlya İvanoviç Oblomov:

“O bizden ne zaman ayrılmıştı? Sanırım, İlya gününden sonra idi,” diye tahminde bulunurdu.

Karısı onun hatasını düzeltir:

“Ne diyorsun, İlya İvanoviç!” derdi. “Hep tarihleri karıştırıyorsun! Semik’e* kadar bile kalmamış, daha önce gitmişti.”

İlya İvanoviç:

“Sanki Petrovka’da** buradaydı,” diye itiraz ederdi.

Karısı tersleyerek:

“Sen hep böylesin!” derdi. “Bilmeden iddiaya girer, kendini rezil edersin...”

“Petrovka’da nasıl burada olmamış? O buradayken hep mantarlı pirojkiler pişirdiniz, o sever...”

“O dediğin Marya Onisimovna idi, mantarlı pirojkiyi o sever. Nasıl hatırlamazsın! Evet, Marya Onisimovna İlya gününe kadar değil, Aziz Prohov ve Aziz Nikanor gününe kadar bizde misafir kaldı.”

Oblomov’lar zaman hesabı yaparken ayları ve günün tarihini hiç kullanmaz, hep bayramları, mevsimleri, evle ve aileyle ilgili olayları

* Semik: Slavların Paganizmden kalma, ölülerin ruhlarına tapınma bayramı. Paskalya-dan yedi hafta sonra perşembe günü kutlanır, bir hafta sürer. Çiçekten taçlar takmış, ağaç dallarıyla bezenmiş kızlar halka olup halay çeker, kadınlar fal bakar, suya çelenk bırakılır. -çev.

** Aziz Piyotr (Petrus) gününden önceki oruç. 12 Temmuz (Eski takvimle 29 Haziran) günü tutulur. -çev.

esas alırlardı. Bunun sebebi, belki de, ihtiyar Oblomov dışındaki herkesin ay isimlerini ve sayıların düzenini karıştırmasıydı.

Tartışmadan yenik çıkan İlya İvanoviç tekrar sessizleşir ve bütün ev halkının üzerine bir kez daha rehavet çökerdi. Annesinin sırtına yaslanan küçük İlyuşa da şekerleme yapar, bazen de büsbütün uyurdu.

Sonra misafirlerden biri, derin derin iç geçirerek:

“Evet,” derdi, “Marya Onisimovna’nın kocası, toprağı bol olsun, Vasili Fomiç, ne kadar da sağlıklı görünüyordu, ama işte öldü. Altmışını bile bulamadı, böyle birisi yüz yıl yaşamalıydı!”

Pelageya İgnatyevna, iç geçirerek:

“Hepimiz zamanımız gelince öleceğiz, Tanrının iradesi!” derdi. “Kimileri ölürken Hlopov’lar çocuklarını vaftize götürmeye vakit bulamıyor. Anna Andreyevna’nın yine doğurduğunu söylüyorlar. Bu altıncısı!”

Evin Hanımı:

“Anna Andreyevna yalnız değil!” dedi. “Bekle, asıl onun kardeşi bir evlensin de sen çocuğu o zaman gör! Sıkıntıları daha da artacak! Oğlanları büyüyor, yakında güvey yaşına gelecekler; kızları evlenecek, burada güvey bulmak kolay mı? Şimdilerde herkes drahoma istiyor, hem de nakit para olarak!”

Yaşlı Oblomov sohbet edenlere yaklaşarak:

“Ne hakkında konuşuyorsunuz?” diye sorardı.

“Diyorduk ki...”

Ona ne konuştuklarını anlatırlardı. O da öğüt verici bir edayla:

“İşte, insan hayatı böyle!” derdi. “Biri ölürken diğeri doğar, bir başkası evlenir, biz ise durmadan yaşlanırız. Bırakın bir yılın ötekine benzemesini, iki gün bile aynı değil! Niçin bu böyle olmak zorunda? Bunun aksi olsaydı, her gün dün gibi, dün yarın gibi olsaydı çok daha iyi olmaz mıydı? Böyle şeyleri düşününce insana hüznün çöküyör...”

Köşede oturanlardan birisi uykulu sesle:

“Yaşlılar yaşlanıyor, gençlerse büyüyor,” derdi.

Evin hanımı, sertçe:

“Hiçbir şey düşünmemek için Tanrıya daha çok dua etmemiz gerekiyor,” diye uyarırdı.

Biraz daha felsefe yapmaya niyeti olan İlya İvanoviç, çekingen bir tavırla:

“Doğru, doğru!” diye karısını onaylar, yeniden odada bir ileri bir geri gezinmeye başladılar.

Tekrar uzun bir sessizlik olurdu, yalnızca, iğnenin kumaşın içinden geçirdiği ipliğin sesi duyulurdu. Arada bir evin hanımı sessizliği bozardı.

“Evet, dışarısı karanlık!” derdi. “Tanrının izniyle, Noel’de bizimkiler gelince ev neşelenecek, akşamın nasıl geçtiği fark edilmeyecek. Hele Malanya Petrovna gelirse, sen eğlenceyi seyret! Neler düşünür bulur o! Kalay ya da mum eriterek, kızları avlu kapısından dışarı koşturarak fal bakar.* Hizmetçilerimi ayartır, yoldan çıkarır. Türlü türlü oyunlar bilir... Üstüne yoktur doğrusu!”

Sohbete katılanlardan biri:

“Çok sosyal bir hanım!” derdi. “İki yıl önce kızakla dağdan kaymaya kalkışmıştı; hani Luka Saviç’in kaşını yardığı gün...”

Ansızın hepsi silkinip canlanır, Luka Saviç’e bakar ve kahkahayı basarlardı.

Gülmekten katılan ihtiyar Oblomov:

“Bunu nasıl becerdin, Luka Saviç? Hadi, anlat!” derdi.

Gülmeye devam ederlerdi, bu arada İlyuşa uyanır, o da gülerdi.

Bozulan Luka Saviç:

“Anlatılacak bir şey yok!” derdi. “Tümü Aleksey Naumoviç’in uydurması, öyle bir şey asla olmadı.”

Hepsi koro halinde:

“Aa! Nasıl bir şey olmadı?” diye bağırırlardı. “Biz tanıklar ölmedik ya! İşte, alnındaki yara izi hâlâ duruyor...”

Ve kahkahayla gülerlerdi.

Luka Saviç kahkahalar arasında açıklama yapmaya çalışırdı:

“Ne gülüyorsunuz? Ben... Hiçbir şey olmayacaktı... Hepsi Vaska haydudunun yüzünden! Köhne kızağı vermiş bana... Altımda parçalandı... Yoksa hiç ...”

Kahkahalar Luka Saviç’in sesini bastırır, düşüşünün hikâyesini bitirmek için boş yere çabalardı. Gülme krizi herkese yayılır, ta sofa-

* Kızların geleneksel Noel falından söz edilmektedir. Kızlar mum, kurşun, kalay vb. eriterek suya döker, suda oluşan şekilden gelecek okur ya da şekli önceden tahmin etmeye çalışırlardı. Yine, ağızlarına bir lokma ekmek alıp sokağa koşar, ilk karşılaştıkları erkeğe adını sorarlardı. Bu adın müstakbel kocalarının adı olacağına inanırlardı. -çev.

ya, hizmetçi odasına kadar nüfuz eder, tüm evi sarardı; hepsi gülünç olayı hatırlar, uzun uzun, hep beraber, tıpkı Olympos Tanrıları gibi sözle anlatılamaz bir gülüşle gülerlerdi.* Kahkahalar biraz diner gibi olunca içlerinden biri yine gülmeye başlar ve makaraları tekrar salıverirlerdi.

Sonunda güç de olsa bir şekilde sakinleşirlerdi.

İlya İvanoviç kısa bir aradan sonra:

“Ee, Luka Saviç, bu Noel’de kızak kayacak mısınız?” diye sorardı.

Yeniden kahkaha tufanı kopar, bu şamata on dakika kadar sürerdi.

İhtiyar Oblomov aniden yine söze başlardı:

“Antipka’ya, bayramdan önce dağda kayacak bir yer hazırlaması için talimat versek mi acaba? Luka Saviç bu işin sıkı tiryakisi, şey olmasını da bekleyemez...”

Yükselen kahkaha seli cümleyi tamamlamasına izin vermezdi.

Gülmekten güçlükle konuşan biri:

“Fakat o kızak hala sağlam mı?” diye sorardı.

Yeniden gülüşürlerdi.

Hepsi uzun uzun güldükten sonra yavaş yavaş sakinleşir, kimi gözyaşlarını siler, kimi sümkürdü. Bazıları da delice öksürerek boğazını temizler, güçlükle konuşarak:

“Aman, Tanrım!” derdi. “Bu balgam beni öldürecek... Allah için çok gülünçtü düşüşü. Gerçekten de öyle! Yüzüstü nasıl da yuvarlandı, kaftanının bir eteği bir yana, öbürü diğer yana...”

Sohbetin burasında en sonuncu, en uzun süren kahkaha tufanı kopar, sonra ses seda kesilirdi. Biri iç geçirir, öteki bir atasözünü mırıldanarak yüksek sesle esner ve her şey sessizliğe gömülürdü. Yine önceki gibi, sadece saatin tik takları, ihtiyar Oblomov’un çizmeleri-nin tıkırtısı ve dişle koparılan iplikten çıkan belli belirsiz bir çıt sesi duyulurdu.

Birdenbire ihtiyar Oblomov odanın ortasında durur, endişeli bir ifadeyle burnunun ucuna dokunarak:

“Hayırdır inşallah!” derdi. “İşte, bakın, burnumun ucu kaşınıyor, birisi ölecek...”

* Homeros’un *İlyada*’sındaki, “Göklerin mutlu sakinlerinin sözle anlatılamaz kahkahası yükseldi” cümlesine gönderme yapılmaktadır. –çev.

Karısı ellerini cırparak:

“Allah iyiliğini versin!” derdi. “Hiç burnun ucu kaşındığında birisi ölür mü? Burnun kökü, en üst kısmı kaşındığında ölür. Eh, İlya İvanoviç, ne kadar da hafızasızsın! Yabancıların ya da misafirlerin yanında bir gün böyle bir şey söylersen rezil olursun!”

Mahcup olan İlya İvanoviç:

“Peki, burnun ucunun kaşınması neye işaretetti?” diye sorardı.

“Kadehi seyredeceksin,* demek. Nasıl karıştırır, birisi ölecek dersin!”

“Her şeyi birbirine karıştırıyorum,” derdi ihtiyar. “Nasıl hatırlarsın? Burnun yanı mı kaşınıyordu, kökü mü, yoksa kaşın mı?”

Pelageya İvanovna araya girerek:

“Burnun yanı kaşınırsa haber gelecek demektir,” derdi. “Kaşlar kaşınırsa gözyaşı, alın – selamlaşma, alnın sağ tarafı – erkeklerle, sol tarafı – kadınlarla selamlaşma, kulaklar – yağmur, dudaklar – öpüşme, bıyıklar – tatlı, şekerleme yenecek, dirsekler – yeni bir yerde uyunacak, taban kaşınırsa – yolculuk var demektir...”

İlya İvanoviç:

“Eh, Pelageya İvanovna doğrusu, bravo sana!” derdi. “Peki, tereyağı ucuzlayınca insanın ensesi mi, neresi kaşınır?”

Kadınlar gülüşmeye ve fısıldaşmaya başlar, erkeklerin bazıları da gülerdi. Yeniden kahkaha fırtınası kopacakken, tam o sırada odada, kedi ve köpeklerin birbirlerine saldırmaya hazırlandıkları anda çıkarıldıkları tıslama ve hırlamaya benzer sesler işitilirdi. Bu, öten saatin sesiydi.

İhtiyar Oblomov sevinç dolu bir şaşkınlıkla:

“Oo, saat dokuz olmuş!” derdi. “Şu işe bak! Zaman nasıl geçti bilemedim! Hey, Vaska, Vanka, Motka!”

Uykulu üç çehre ortaya çıkardı.

İhtiyar Oblomov canı sıkılmış ve şaşırmış halde:

“Sofrayı kurmak için ne bekliyorsunuz?” derdi. “Efendileriniz sizin umurunuzda değil! Hâlâ ne duruyorsunuz? Çabuk, votka getirin!”

Pelageya İvanovna taşı gedğine koyardı:

* *Smotret (glyadit) vı ryumku*: Kadehe bakmak, kadehi seyretmek. “Alkollü içkilere düşkün olacaksın, alkolik olacaksın” anlamına gelen bir deyiş. –çev.

“İşte, bu yüzden burnunuzun ucu kaşınıyordu! Votkayı içecek, boş kadehlerinizin içine bakacaksınız.”

Akşam yemeğinin ardından herkes öpüşür, birbirlerine doğru karşılıklı haç çıkararak vedalaşır, yataklarına dağılırlardı. Tasasız başları uykunun hükümranlığına hemen boyun eğerd.

Oblomov, rüyasında, sadece bu türde bir ya da iki akşamı değil, gündüzü ve gecesi aynı bu şekilde yaşanmış haftaları, ayları, yılları görürdü. Bu hayatın tekdüzeliğini hiçbir şey bozamazdı ve Oblomovkalılar bundan şikâyetçi değildi; çünkü başka türlü bir yaşayış tarzını kafalarında canlandıramazlardı. Canlandırabilseler bile ürpererek ona sırtlarını dönerlerdi. Başka türlü bir hayatı ne isterler ne de sevebilirlerdi. Koşullar yaşayış tarzlarında bazı değişiklikleri, bu değişiklikler ne türden olursa olsun zorunlu kıldığında buna üzülmürlerdi. Eğer yarınları bugünlerine, öbür günleri ise yarınlarına benzemezse üzüntüden perişan olurlardı. Başkalarının peşinden koştukları çeşitlilik, renklilik, yenilik ve değişiklikler, rastlantılar, risk onların nesi-ne gerekti? Bırak bu kâseyi başkaları yudumlasın, o Oblomovkalılara göre değildi! Bırak başkaları canları nasıl istiyorsa öyle yaşasın!

Rastlantısal olaylar, yararlı tarafları olanlar bile huzur bozucudur. Bunlar uğraşmayı, özen göstermeyi, durmadan koşuşturmayı, alıp satmayı, yazıp çizmeyi gerektirir. Kısacası aceleyle, telaş içinde hareket edeceksin, bu da ciddi bir iştir, şaka değil!

Oblomovkalılar on yıllarca gürültüyle burunlarından soluyarak, uyuklayarak, esneyerek, köy şakalarına içten, katıla katıla gülerek ya da bir araya toplanıp gece gördükleri rüyaları birbirlerine anlatarak hayatlarını sürdürdüler. Eğer rüya korkunçsa hepsi dalgınlaşır, ciddi ciddi korkuya kapılır; rüya kehanetle ilgiliyse yorumun üzücü ya da sevinçli olmasına göre yürekten üzülmür ya da sevinirlerdi. Eğer rüya bazı hurafelerin, emarelerin gözetilmesini zorunlu kılıyorsa hemen gerekli önlemler alınır, adımlar atılırdı.

İskambil de oynarlardı; kendi aralarında *durak*, *svai koziri*,* bayramlarda misafirlerle *boston* oynar ya da *grande patience* açar, kupa papazı ile sinek kızı falına bakıp evlilik kehanetinde bulunurlardı. Bazen bir iki haftalığına misafir olarak Natalya Faddeyevna adında bir ha-

* *Vı duraki* (Budala), *vi svoi koziri* (Kendi kuzunla) en basit Rus iskambil oyunları. -çev.

nım gelirdi. O geldiğinde yaşlı kadınlar toplanır, önce bütün komşuları masaya yatırır, kim nasıl yaşıyor, kim ne yapıyor, hepsini gözden geçirirlerdi. Yalnızca aile hayatına girmekle kalmaz, kulis arkasında olup bitenleri, herkesin mahrem düşünce ve niyetlerini ortaya döker, insanların ruhlarına kadar sokulur, değersiz kimseleri, özellikle karılarına ihanet eden kocaları eleştirir, ayıplarlardı. Sıra çeşitli tören ve toplantılara, isim günlerine, vaftizlere, doğum günlerine gelir, kim kimi davet etti, kimi etmedi, ne ikram etti hepsi konuşulurdu. Bunlardan bıkınca, birbirlerine yeni elbiselerini, giysilerini, pelerinlerini ve hatta etek ve çoraplarını gösterirlerdi. Evin hanımı ev yapımı ketenlerle, ipliklerle, dantellerle övünürdü. Bu fasıl da biterdi; o zaman kendilerini çayla, kahveyle, reçellerle oylarlardı. Sonra artık sessizlik başlardı.

Birbirlerine bakarak uzun süre oturur, bir şeyler düşünerek zaman zaman derinden iç geçirirlerdi. Bazen içlerinden biri ağlamaya başlardı.

Başka bir kadın, telaşlanarak:

“Neyin var, anacığım?” diye sorardı.

Misafir derinden iç geçirerek:

“Ah, çok kederliyim, iki gözüm!” derdi. “Biz günahkâr kulları yüce Tanrıyı öfkелendirdik, başımıza kötü şeyler gelecek!”

Evin hanımı onun sözünü keserek:

“Ah, yüreklere korku salma, panik yaratma, canım ciğerim!” derdi.

“Evet, evet...” derdi kadın.

Natalya Faddeyevna:

“Evet, evet, son günler geldi çattı!” derdi. “Ulus ulusa, krallıklar krallıklara savaş açacak...* Mahşer günü yakın!”

Ve iki kadın acı acı ağlamaya başlardı.

Natalya Faddeyevna'nın bu görüşünün hiçbir temeli yoktu; kimse kimseye karşı başkaldırmadı, hatta o yıl kuyruklu yıldız** bile gözlenmedi. Fakat yaşlı kadınların bazen bu tür iç karartıcı önsezileri oluyordu işte... Oblomovkahların bu alışılmış zaman öldürme tarzları seyrek de olsa, arada bir beklenmedik bir olayla, örneğin evde büyük

* Markos İncil'i, Bölüm 13:8. –çev.

** Kuyruklu yıldızın gözükmesi büyük felaketlerin habercisi olarak yorumlanıyordu. –çev.

küçük herkesin kömür gazından zehirlenmesi gibi bir şeyle kesintiye uğradı. Diğer hastalıklar ne evde ne de köyde neredeyse hiç bilinmezdi; ancak, kazara birisinin karanlıkta sivri bir kazığa basması ya da samanlıktan aşağı yuvarlanması ya da başına çatıdan bir tahta düşmesi gibi olaylar yaşanırdı. Fakat bu tür olaylar çok nadiren olurdu ve böyle kazalar için kendilerinin bulduğu, denenmiş birçok tedavi yöntemi vardı. Kaza geçiren kişiye kutsal su içirilir, okunur üflenir ve darbe alan yer tatlısı süngeri ya da selamotuyla ovulurdu. Böylece her şey geçerdi. Öte yandan, Oblomovka'da kömür gazının sebep olduğu zehirlenme ve baş ağrıları daha sık görülürdü. O zaman herkes yataklara düşer, her yandan inlemeler, ah vahlar duyulur, kimi başına salatalık dilimleri yerleştirir, havlular sarar, kimi kulaklarına frenküzümü koyar, yabanturpu koklar, bazıları üzerinde tek bir gömlekle ayaza çıkar, diğer bir kısmı da baygın halde döşemede yatarı. Bu, belirli aralıklarla ayda bir ya da iki kez olurdu, çünkü ısının bacadan boş yere uçup gitmesini istemedikleri için, daha içinde *Robert le Diable*'dakilere* benzer alevler yükselmektedirken peçin hava çıkış kolunu kapatırlardı. Hiçbir evde peçe ya da peçin üzerindeki yatma yerine elinizi yakıp kabartmadan dokunamazdınız.

Yalnız bir keresinde gerçekten hiç beklenilmeyen bir olay Oblomovkaların tekdüze yaşayış tarzlarını oldukça sarsmıştı. Ağır öğle yemeği sonrası uykularından uyanmış, çay için masanın başına toplanmışlardı. Ansızın içeriye şehirden yeni dönen Oblomovkalı bir mujik girdi; köylü elini koynuna soktu, bir şey çıkarmaya çalıştı, beceremedi, bir daha denedi, sonunda güç bela cebinden buruşuk bir mektup çıkardı. Mektup İlya İvanoviç Oblomov'a yazılmıştı. Herkes donakaldı; evin hanımının bile yüz ifadesi biraz değişti. Etraftakiler başlarını mektuba doğru eğip dikkatle zarfa bakmaya başladılar.

Şaşkınlığını üzerinden atan hanımefendi:

“Ne şaşıttı, ne tuhaf bir şey!” dedi. “Kimden acaba?”

İhtiyar Oblomov mektubu aldı, ne yapacağını bilemeden elinde evirip çevirdi.

“Nereden aldın bunu?” diye mujiğe sordu. “Kim verdi?”

* G.Meyerbeer'in (1791-1864) *Robert le Diable* (Şeytan Robert) operasındaki mezarlık sahnesi kastedilmektedir. -çev.

“Şehirde kaldığım hana postadan bir adam iki kez geldi, anlatabiliyor muyum, Oblomovkalılardan kimse var mı diye sordu. Efendinize mektup var dedi.”

“Ee?”

“Önce saklandım, almadım, asker de mektupla birlikte geri döndü. Verhliyovo zangocu beni görmüş, gidip söylemiş. Asker bir kez daha geldi, bana küfürler savurarak mektubu verdi. Üstelik de benden beş kapık aldı. Bunu ne yapayım diye sordum, zatîâlinize vermemi söyledi.”

Hanımefendi kızarak:

“Almamalıydın!” dedi.

“Almayacaktım. Mektup bizim neyimize gerek, biz mektup filan istemeyiz, dedim. Bize mektup getirin diye emir veren olmadı, almaya cüret edemem, mektubunuzu da alıp gidin, dedim ona. Asker iğrenç küfürler etti, idareye şikâyet edeceğini söyledi. Ben de aldım.”

Hanımefendi:

“Aptal!” diye söylendi.

Oblomov, zarfın üzerindeki adrese bakarak dalgın dalgın:

“Kimden olabilir?” dedi. “Sanki el yazısı tanıdık gibi! Gerçekten de öyle!”

Mektup elden ele dolaşmaya başladı; kimden ve ne hakkında olabileceği üzerine tahminler başladı, görüşler ileri sürüldü. Sonunda hepsi pes etti, işin içinden çıkamadılar! İlya İvanoviç gözlüklerini arayıp bulmalarını emretti, bir buçuk saat kadar gözlük aradılar. Sonunda gözlükleri taktı, tam zarfı açmayı düşünüyordu ki karısı onu durdurdu:

“Dur, açma, İlya İvanoviç!” dedi telaşla. “İçinde nasıl bir mektup olduğunu kim bilebilir? Korkunç bir şey, bir felaket haberi olabilir! Günümüzde insanların ne hale geldiğini biliyorsun! Yarın ya da öbür gün okursun, mektup kaçmıyor ya!”

Mektup gözlüklerle birlikte kilit altına alındı. Hepsi çay içmeye daldılar. Eğer olay bu kadar sıradışı bir olay olmasaydı ve Oblomovkalıların zihnini bu kadar karıştırmasaydı mektup kilitli dolapta yıllarca kalabilirdi. Çay sırasında ve ertesi günü hep mektubu konuştular. Nihayet sabırları kalmadı, dördüncü gün kalabalık halinde toplanarak, zarfı kuşkuyla açtılar. İhtiyar Oblomov aceleyle imzaya göz atarak:

“Radişev” diye okudu. “Ee, bu mektup Filip Matveyeviç’ten!” Dört bir yandan:

“Aa! Ee! Bakın kimdenmiş!” diye sesler yükseldi. “Bugüne kadar hâlâ hayattaymış, ha? İşe bak sen, daha ölmemiş! Eh, Tanrıya şükür! Ne yazıyor?”

İlya İvanoviç yüksek sesle okumaya başladı. Mesele anlaşıldı, Filip Matveyeviç, meğerse Oblomovka’da üretilen, çok beğenilen bir bira-nın formülünü istiyormuş.

Hep bir ağızdan:

“Gönderelim, hemen gönderelim,” diye bağıştılar. “Mektup da yazmak lazım!”

Aradan iki hafta geçti.

İlya İvanoviç boyuna karısına:

“Evet, mektup yazmamız gerek!” deyip duruyordu. “Peki, o formül nerede?”

Karısı:

“Bilmiyorum, nerede acaba?” diye yanıt verdi. “Her tarafa bakıp aramalı! Acelen ne, biraz bekle! Bayrama kadar bekleyelim, şu oruç bir geçsin, Tanrı izin verirse o zaman yazarsın. Kaçmıyor ya!”

“Gerçekten de bayramda yazmak daha iyi olur,” dedi ihtiyar.

Bayramda söz yine mektuptan açıldı. İlya İvanoviç bu kez yazmaya gerçekten kararlıydı. Çalışma odasına kapandı, gözlüklerini takarak masanın başına oturdu. Evde ölüm sessizliği vardı, hizmetçilere yavaş yürümleri, gürültü etmemeleri emredilmişti. Âdeta evde cenaze varmışçasına, herkes çekine çekine, saygılı bir sesle, “Beyefendi yazı yazıyor!” diye konuşuyordu.

İlya İvanoviç, eli titreyerek eğri büğrü yazısıyla, yavaş yavaş, sanki tehlikeli bir iş yapıyormuş gibi büyük bir ihtiyatla, tam “Saygıdeğer Beyefendi!” diye yazmıştı ki karısı girdi içeriye.

“Aradım taradım, formülü bulamadım,” dedi. “Yatak odasındaki dolaba da bakmam gerek. Mektubu neyle göndereceksin?”

“Postayla herhalde!”

“Posta ücreti nedir?”

İhtiyar eski takvimi bularak posta ücretlerine baktı.

“Kırk kapık,” dedi.

Evin hanımı:

“İşe bak!” dedi. “Böyle ıvır zıvır bir şey için kırk kapık harcamak, ha? En iyisi, şehirden oraya gidecek birinin çıkmasını beklemek! Mujiqlere söyle araştırsınlar.”

İhtiyar Oblomov kalemini birkaç kez masaya vurarak tıkırdattıktan sonra hokkanın içine soktu, gözlüklerini çıkardı:

“Gerçekten de elden göndermek daha iyi olur,” dedi. “Evet, doğrusu bu, kaçmıyor ya, vakit bol!”

Sonunda formülün Filip Matveyeviç’e ulaşıp ulaşmadığını ancak Tanrı bilebilirdi!

İlyâ İvanoviç bazen eline herhangi bir kitap –ne kitabı olduğu hiç önemli değildi– alırdı. Okumanın temel bir gereksinim olduğu aklına gelmez, okumayı kolayca vazgeçilebilecek bir lüks olarak görürdü. Tıpkı herhangi bir resmi duvarına assa da olur asmasa da ya da yürüyüşe çıksa da olur çıkmasa da diye düşündüğü gibi okusa da olurdu okumasa da... Eline aldığı kitabın ne olduğunun önemli olmaması bu yüzdendi. Kitabı, insanı can sıkıntısından, zaman öldürememekten kurtaran, oyalayan bir eşya olarak görürdü.

“Çoktan beri kitap okumadım,” bazen de cümleyi değiştirerek, “Biraz kitap okuyayım,” derdi.

Veyahut da geçerken kardeşinden kalan beş on kitabı tesadüfen görür, seçmeden içlerinden birini çekip alırdı. Golikov mu, yoksa en son çıkan rüya kitabı mı veyahut da Heraskov’un *Rossiyada*’sı mı, Sumarokov’un bir trajedisi mi, iki yıl önce yayımlanmış bir gazete mi, artık şansına ne denk gelirse!*

Hepsini aynı zevkle okur, arada bir:

“Bak hele sen, neler de düşünmüş! Seni hınzır! Allah cezanı versin!” diye söylenirdi.

Bütün bu nidaları, laf sokuşturmaları, onun gözünde en ufak bir saygıyı hak etmeyen yazarlara yönelikti. Hatta eski devir insanlarına özgü, yazarları hor görücü bir tavrı önemli ölçüde benimsemişti. Yazar denince günün çoğu insanı gibi ihtiyar Oblomov’un aklına da

* İvan İ. Golikov (1735-1801), tarihçi, *Büyük Petro’nun Başarıları* adlı eserin yazarı; Mihail M. Heraskov (1733-1807), edebiyatçı ve şair. Homeros’un *İlyada* adlı eserini örnek alarak *Rossiyada* (1779) adlı ünlü Rus kahramanlık destanını yazmıştır; Aleksandr P. Sumarokov (1717-1777), şair ve oyun yazarı, Rus klasik tiyatrosunun ve Rus edebiyatının (M. Lomonosov ile birlikte) klasiizm akımının kurucusu. –çev.

neşe saçan, sarhoş, zevk düşkün, soytarı ya da dansçıya benzer eğlendiri bir kimse gelirdi. Bazen iki yıl öncenin gazetesinden yüksek sesle bir şey okur ya da yanındakilere oradan bir haberi aktarırdı.

“Bakın, Lahey’den bildiriyorlar, kral hazretleri kısa gezisinin ardından esenlik içinde sarayına dönmüş,” der, sonra da gözlüklerinin üstünden dinleyenlere bakardı.

Ya da:

“Viyana’da filan ülkenin elçisi güven mektubunu sunmuş,” derdi.

“Burada da şu yazıyor,” diye okumayı sürdürürdü, “Madame de Genlis’in* eserleri Rusçaya çevrildi.”

Dinleyiciler arasından, küçük toprak sahibi biri:

“Bana kalırsa bütün bu çevirileri biz aristokratlardan hileyle para koparmak için yapıyorlar,” derdi.

Bu sırada zavallı küçük İlyuşa, Alman Şoltz’un okuluna gider gelirdi. Pazartesi günü uyanır uyanmaz içini sıkıntı basar, hüzne boğulurdu. Giriş merdivenlerinden Vaska’nın cırlak sesi işitilirdi:

“Antipka! Alaca atı koş, küçük bey Alman’a gidecek!”

İlyuşa’nın kalbi küt küt çarpar, mahzun mahzun annesinin yanına giderdi. Annesi oğlunun derdini bilmekle birlikte, bütün bir hafta ona hasret kalacağı için kendisi de gizli gizli iç çeker, diğer yandan oğlunu acı ilacı içmeye hazırlardı. Okula gideceği sabah onu neyle besleyeceklerini bilemez, türlü türlü çörekler, *krendeller*** pişirirlerdi. Yanında okula götürmesi için turşular, bisküviler, reçeller, pestiller, kuru ve yaş çeşit çeşit tatlılar hazırlar, hatta erzak bile gönderirlerdi. Bütün bunları İlyuşa’nın Alman’ın evinde yeterince iyi beslenemediğini düşünerek yaparlardı.

Oblomovkalılar:

“Çocuk orada şişmanlayamaz,” derlerdi. “Öğle yemeğinde çorba, kızarmış et ve patates verirler; çay saatinde tereyağıyla ekmek, akşam yemeği umuyorsan avucunu yalarsın, rüyada bile göremezsin!***”

İlyuşa daha çok, alaca atın hazırlanması talimatını veren Vaska’nın sesini duymadığı pazartesi günlerini rüyasında görüyordu. Bu tür pa-

* Madame de Genlis (1746-1830): Fransız yazar ve eğitimci. *Kuş Şövalyeleri* gibi duygusal (sentimental) romanları 1790’larda Rusya’da yaygın olarak okunuyordu. –cev.

** 8 rakamı ya da B harfi şeklinde pişirilen geleneksel bir hamur işi. –cev.

*** Morgen fri –nos utri: Sabah erken (Alm. morgen frühe)– burnunu sil. Gerçekleşmesi imkânsız, ham hayal anlamına gelen bir deyim. –cev.

zartesilerde annesi onu kahvaltı masasında yüzünde gülümsemeyle karşılar ve müjdeli haberi verirdi:

“Bugün okula gitmiyorsun,” derdi. “Perşembe günü bayram, üç gün için oraya gidip gelmene değer mi?”

Bazen de annesi çocuğa birden, beklenmedik şekilde:

“Bugün ölen anne babaları anma günü, dersin sırası değil. Blini* pişireceğiz,” derdi.

Veyahut da pazartesi sabahı çocuğun yüzüne dikkatli dikkatli bakar ve başını sallayarak:

“Bugün gözlerin sanki yorgun gibi gözüküyor. Hasta mısın yoksa?” diye sorardı.

Kurnaz çocuk sapasağlam olmasına rağmen sesini çıkarmazdı.

“Bu hafta evde otur,” derdi annesi. “Sonrası Allah kerim!”

Evde herkes okulun ölen anne babaları anma günü olan cumartesi ile çakışmaması gerektiğine, bayramın perşembeye denk gelmesinin okulun bütün bir hafta tatil olması için zorunlu bir sebep sayılmasına kesin olarak inanırdı. Bazen küçük bey yüzünden azarlanmış bir uşak ya da hizmetçi kız:

“Seni şımarık! Ne zaman Alman’ına çekip gideceksin?” diye homurdanırdı.

Bazen de haftanın başında ya da ortasında, İlya İlyiç’i almak üzere, bildik alaca atıyla Antipka çıkagelirdi okula.

“Marya Savişna -ya da Natalya Faddeyevna- misafirliğe geldi,” ya da “Kuzovkov’lar çocuklarıyla birlikte geldi, haydi eve gidiyoruz,” derdi.

Bu şekilde İlyuşa iki üç hafta evde otururdu; ardından, ‘Yakında Kutsal Hafta geliyor, onun peşine Paskalya yortusu olacak’ denerek ya da evde birisi her nasılsa Fomina haftasında ders yapılamayacağına karar vererek,** ‘Yaza iki hafta kaldı, artık Alman’a gitmeye değmez’ diyerek yazı getirirlerdi. Yazın ise Şoltz’un kendisi dinlendiği için, dersler ta sonbahara kadar ertelenirdi.

* *Blin* (çoğul: *blini*): Yumurta ve süt katılmış hamurdan saçta ya da tavada pişirilen yassı, yuvarlak yufka, bir tür krep, pancake. Kışı uğurlama bayramı Maslenitsa’da her evde blini pişerdi. –çev.

** Kutsal hafta (Çile haftası, *strastnaya nedelya*) Paskalyadan önceki hafta, başka bir deyişle, büyük orucun son haftası; Fomina haftası (Havari Foma haftası): Paskalyayı izleyen hafta. –çev.

İlyâ İlyiç bu altı aylık tatilinde doya doya gezer tozardı. Bu süre içinde nasıl da boy atar, şişmanlardı! Ya o mışıl mışıl uyumasına ne demeli! Evde, cumartesi günleri Alman’dan döndüğündeki zayıf ve solgun yüzünü hatırlayarak, çocuğun şimdiki sağlıklı halini seyrete-meye doyamazlardı.

Annesiyle babası:

“Her an insanın başına bir bela gelebilir!” derlerdi. “Okul kaçmıyor, okumak için çok zamanı var, oysa sağlığı satın alamazsın! Sağlık, ha-yatta her şeyden daha değerlidir. Zavallı çocuk, baksana, hastaneden döner gibi dönüyor okuldan. Vücudundaki bütün yağlar eriyip gitti, ipincecik kaldı... Çok da haylaz, durmadan şuraya buraya koşuyor.”

Babası:

“Evet, tahsil babanın oğlu değil ki sana acısın!” diye bir görüş ile-ri sürerdi. “İnsana azap çektirir!” Sevecen anne baba oğullarını evde tutmak için gerekçeler arayıp bulmayı sürdürürlerdi. Bayramların dı-şında başka bahaneler bulmada fazla bir zorluk çekmezlerdi. Kış onlar için çok soğuktu, yaz ise çok sıcaktı ve bazen yağmur yağardı, okula gidilemezdi. Sonbaharda ise vıcık vıcık çamur engel olurdu. Arada bir Antipka’ya bir haller olur, duruşu kuşku yaratırdı; sarhoş desen değil, öyle dik dik bakardı insana. Bir soruna yol açabilirdi; yolda çamura saplanabilir ya da bir hendeğe yuvarlanabilirdi.

Oblomov’lar, yine de, çocuğu okula göndermemek için bulunan bu bahanelerin, kendi gözlerine ve özellikle Şoltz’un gözüne mümkün olduğu kadar meşru ve haklı gözükmesine gayret ediyorlardı. Şoltz ise çocuğun bu şekilde şımartılmaması için Oblomov’ların yüzleri-ne karşı da, arkalarından da çok sert sözler söylemekten çekinmiyor, *donner wetter*’lerini* esirgemiyordu. Prostakov’ların ve Skotinin’le-rin** dönemi çoktan geride kalmıştı. “Bilgi ışık, cehalet ise karanlıktır” atasözü kitapçıların pazarladıkları kitaplarla birlikte artık mezralara, köylere kadar her yere girmeye başladı. İlyuşa’nın anne ve babası eği-timin yararlarını kavıyorlardı, fakat sadece maddi açıdan sağladığı yararları bunlar. İnsanların yalnızca eğitimle unvan, para, nişan sa-hibi olabildiklerini, toplumda bir yer edinebildiklerini görüyorlardı.

* (Alm.) Gök güremleri, şimşekler üzerinize yağsın! (lanetleme, küfür) –cev.

** Rus Molière’i olarak bilinen Denis İ. Fonvizin’in (1745-1792) *Nedorosl* (Sakar Çocuk, 1782) adlı komedisinin kahramanları. –cev.

Düzenbazlara hizmet ede ede kaşarlanmış, ömür boyu edindikleri kılı kırk yaran, hileci alışkanlıkları ile yaşanmış eski nesil kâtiplerin, dava vekillerinin şimdi zor zamanlar geçirdiklerini de görüyorlardı.

İç karartıcı bir söylenti de dolaşıyordu ortalıkta; güya artık okuma yazma bilgisi yetmeyecek, şimdiye kadar hiç duyulmamış yeni dallarda bilgi sahibi olma koşulu aranacakmış. Unvan müşavirliği ile *kollejskiy asessor** arasında büyük bir uçurum açılmış, diploma denen bir şey bu uçurumu birleştiren köprü görevi görecekmiş. Eski zaman memurları âdet ve alışkanlıklar kuşağıydı; rüşvet okulunun öğrencileri olan bu kuşak şimdilerde ortadan kaybolmaya başladı. Hayatta kalanların bir kısmı görevinden uzaklaştırıldı, mimlendi, diğer bir kısmı yargıya teslim edildi. En şanslıları yeni eğilimlere kapılmayı reddederek, işler yolundayken emekli olup, alinteriyle kurdukları huzurlu köşelerine çekildi. İhtiyar Oblomov'lar tüm bunları düşünüp taşıyor, eğitimin yararlarını görüp anlıyorlardı, fakat okumanın yalnızca açıkça görülen, somut yararlarını kavıyorlardı. Eğitimin insanın iç dünyasının bir ihtiyacı olduğu konusunda kafalarında sadece bulanık, netlikten çok uzak bir kavram vardı. Bu yüzden, oğulları İlyuşa için eğitimin bu somut yararlarından, gelecek vadeden parlak avantajlarından nasiplenmek istiyorlardı. Oğullarını yaldızlı üniformalar içinde hayal ediyor, zihinlerinde mahkeme müşaviri olarak canlandırıyorlardı. Annesi hatta bir ara vali olarak hayal etti oğlunu. Fakat Oblomov'lar, bütün bunları mümkün olduğu kadar kolay ve ucuz bir şekilde, çeşitli kurnazlıklarla, aydınlanmanın ve onurun yollarına döşenmiş kaya ve engelleri hileyle yan yollardan dolaşmak suretiyle zahmetsizce atlayarak elde etmek istiyorlardı. Örneğin, çocuk hafif tertip ders çalışsın, ama vücudu ve zihni yıpranmasın istiyorlardı; hele hele çocuklukta elde edilen o kutsanmış tombulluk asla zarar görmemeliydi! Bütün istedikleri, oğullarının kâğıt üstünde yazılı kural ve koşulları yerine getirdiğinin onaylanması ve bir şekilde üzerinde “İlyuşa bilim ve sanatı tümüyle öğrenmiştir” diye yazan bir sertifikanın kendilerine verilmesiydi.

* *Titulyarniy sovyetnik* (Unvan danışmanlığı): Çarlık bürokrasi bareminin 9. basamağına denk gelen küçük memur unvanı, mirasla geçmeyen, kişiye bağlı soyluluk hakkı sağlıyordu; *kollejskiy asessor*: Baremin 8. basamağına denk gelen üst düzey (müfettiş vs.) unvan, 1845 yılından önce mirasla geçen soyluluk, 1845 sonrasında sadece kişiye bağlı soyluluk sağlıyordu. –çev.

Oblomov'ların düşündükleri bu eğitim sistemi Şoltz'un kiyle baştan sona çelişiyordu. İki taraf da inatla kendi görüşünde direniyordu. Şoltz, darbelerini rakiplerine büyük bir sebatla, açıktan ve doğrudan indiriyordu; onlarsa yukarıda anlatılan cinsten hilelerle ve başka tür kurnazlıklarla bu darbeleri savuşturmaya çalışıyorlardı. Bir türlü yenişemiyorlardı; belki Alman azmi Oblomov'ların inadını ve eski kafalılığını yenebilirdi, fakat Şoltz kendi cephesinde başka bir sorunla karşılaşmıştı ve böylece zafer ortada kaldı. Sorun, Şoltz'un kendi oğlunun da İlyuşa'yı şımartmasıydı; kâh derslerde ona kopya veriyor kâh onun yapması gereken çevirileri kendi yapıyordu.

Hem baba ocağındaki, hem de Alman'ın evindeki hayatı çok belirligin bir şekilde Oblomov'un rüyasına girerdi. Baba evindeki yatağında sabah uyanır uyanmaz başucunda Zaharka'yı, gelecekteki ünlü uşağı Zahar Trofimic'i görürdü. Zahar, tıpkı eski dadının yaptığı gibi, İlyuşa'nın çoraplarını, ayakkabılarını giydirdirdi. Artık on dört yaşında koca bir çocuk olan Oblomov sadece yatağa uzanır, Zaharka'ya önce bir ayağını, sonra ötekini uzatırdı. Eğer yanlış bir şey yapıldığını düşünürse Zaharka'nın burnuna ayağıyla vururdu. Canı sıkılan Zaharka şikâyet etmeye kalkacak olsa bir yumruk da büyüklerden yerdi.

Zaharka, İlyuşa'nın saçını tarar, onu fazla rahatsız etmemeye özen göstererek kollarını ceketinin yenine dikkatlice sokardı. Ardından çocuğa sabah kalkınca yüz yıkamak gibi, yapması gereken diğer işleri hatırlatırdı. İlya İlyic bir şey mi istiyor, bir göz kırpması yeterdi; anında üç dört hizmetçi onun arzusunu yerine getirmek için koşardı. Yere bir şey mi düşürdü, uzanıp gerekli bir şeyi mi alacak, kalkıp almazdı; bazen canlı, çevik bir çocuk olarak getirilecek bir şey ya da koşulacak bir iş için kalkıp kendisi gidip getirmek ya da koşmak, hepsini kendi elleriyle yapmak isterdi. Böyle durumlarda annesi, babası, üç teyzesi, beşi birden koro halinde bağırırdı:

“Nedenmiş? Nereye gidiyorsun? Vanka, Zaharka ne güne duruyor? Hey! Vaska, Vanka, Zaharka! Mıymıntılar! Şimdi size gününüzü gösteririm!”

Ve böylece İlya İlyic'e kendisi için herhangi bir şey yapma bir türlü nasip olmazdı! Giderek böylesinin çok daha rahat ve kolay olduğunu düşünmeye başladı ve bağırmasını öğrendi:

“Hey! Vaska! Vanka! Şunu ver, bunu ver! Bunu istemem, şunu isterim! Koş! Getir!”

Bazen anne babasının müşfik ilgisi onu bezdirirdi. Merdivenlerden hızlı mı iniyor ya da avluda mı koşuyor, hemen arkasından bir düzine ümitsiz ses yükselirdi:

“Ah! Ah! Tutun onu, düşmesin! Dur! Düşecek, bir yerini yaralayacak! Dur, koşma!”

Kışın sahanlığa çıkmak ya da küçük havalandırma camını açmak aklına gelse tekrar aynı çığlıklar kopardı:

“Ay, nereye? Bunu nasıl yaparsın? Koşma, gitme, açma, üşüteceksin, yaralanacaksın!”

Ve İlyuşa, limonlukta özenle yetiştirilen egzotik bir çiçek gibi evde üzgün üzgün oturur, tıpkı camın altındaki bu çiçek gibi yavaş büyür, cansız görünürdü. Akacak mecra bulamayan enerjisi, gücü içine doğru çevrilir, diriliğini kaybeder ve solardı.

Bazen çok canlı, neşeli ve dinç uyanırdı; içinde bir şeyin kıpırdadığını, kaynadığını hissedirdi. Sanki içine bir cin girmiş de onu çatıya çıkması, ata atladığı gibi köylülerin ot biçtikleri çayıra doğru dörtlal gitmesi, bahçe duvarına bir ata biner gibi oturması ya da köyün köpeklerini kızdırması için kışkırtıyormuş gibi olurdu. Bazen de köyün içinden yokuş aşağı çılgın gibi koşmak, sonra tarlalardan, sel yataklarından, beryoza ormanından hızla geçmek, üç atlayışta büyük çukurun dibine inmek ya da köyün çocuklarının peşine takılıp onlarla kartopu oynamak ve gücünü denemek isterdi. Cin onu durmadan dırter durur, İlyuşa bu kışkırtmalara direnir, elinden geldiğince dayanır, nihayet gücü kalmaz, ansızın yerinden fırlar, kışın ayazında şapkasız, giriş merdivenlerinin üzerinden atlayarak avluya çıkardı. Orada da durmaz, avlu kapısından dışarı fırlar, iki eliyle kocaman bir kar yığınını kavrar, oynayan çocuklara doğru yıldırım hızıyla koşardı. Soğuk ve taze hava yüzünü kamçılar, ayaz kulaklarını ısıtır, soğuğun tadını ve kokusunu ağzında ve boğazında hissederek, göğsü sevinçten kabarırdı. Keskin çığlıklar atarak ve kahkahayla gülererek, bacaklarına kuvvet, alabildiğine koşardı.

İşte çocuklar! İlyuşa onlara bir kartopu fırlatır, fakat ıskalar, deneyimsizdir. Onlara iyi bir ders vermek ister. İşte, içlerinden birini,

örneğin, Alekseyev'i nişan alarak kartopu atmayı sürdürür, fakat alışkanlığı olmadığından kolu acır;* sevinçten hoplar zıplar, kahkaha atar ve gözlerinde yaşlar belirir...

Evdeyse çoktan kızıl kıyamet kopmuştur: İlyuşa kayıp! Bağrış çığırlar, haykırırlar! Zaharka avluya koşardı, peşinden Vaska, Mitka, Vanka gider, hepsi şaşkın şaşkın avluda şuraya buraya koşuşurlardı. Arkalarından fırlayan iki köpek onları topuklarından ısırarak çılgınca kovalardı. Zira, bilindiği üzere, köpekler koşuşan insanları görünce dayanamaz. Uşak ve hizmetçiler, peşlerinde havlayan, uluyan köpekler olduğu halde, feryat figanlarla, çığlıklarla köyü bir baştan ötekine koşarak tarardı. Nihayet çocuklarla karşı karşıya gelirler ve hemen adaleti sağlamaya koyulurlardı. Kiminin saçından, kiminin kulağından çekilir, kiminin ensesine tokat atılır, babalarına tehdit yağdırılırdı. Sonunda küçük beyi ele geçirir, onu yanlarında getirdikleri koyun derisi paltoya sarıp sarmalar, üstüne de ayrıca babasının kürk paltosunu ve iki battaniye örterek elleri üzerinde, büyük bir zafer havası içinde eve getirirlerdi.

Evdekiler, İlyuşa'yı ebediyen kaybettiklerini düşünür, onu bir daha görmekten ümitlerini kesmiş olurlardı. Fakat onu karşılarında canlı ve incinmemiş, yaralanmamış olarak gördüklerinde, anne ve baba tarif edilemez, müthiş bir sevinç yaşardı. Tanrıya şükürlerini sunduktan sonra İlya İlyiç'e nane ve mürver içirir, tedaviye akşam ahududuyla devam eder, çocuğu üç gün boyunca yataktan çıkarmazlardı. Oysa ona iyi gelebilecek tek şey, sokağa çıkıp yeniden kartopu oynamasıydı...

X

 BLOMOV'UN horultusu kulağına ulaşır ulaşmaz, Zahar dik-katlice, gürültü etmeden peçin üzerinden aşağı indi, ayaklarının ucuna basarak holü geçti, efendisinin kapısını kilitleyerek avluya çıktı. Avlu kapısında onu arabacılar, uşaklar, kadınlar ve çocuklardan oluşan bir kalabalık karşıladı:

* Bu son cümle romanın ilk baskısında şu şekildeydi: "Büyük bir kartopu daha yapayım derken yüzü kocaman bir kar yığınıyla kaplandı. Yere düştü, alışık olmadığı için yüzü fena acıdı." -çev.

“Oo, Zahar Trofimıç! Hoş geldin! Çoktan beri yüzünü göremedik!”

Kapıcı, Zahar’a:

“Sizinkisi ne yapıyor?” diye sordu. “Dışarı mı çıktı?”

Zahar somurarak:

“Her zamanki gibi uyuyor,” dedi.

Araya giren arabacı:

“Ne diyorsun?” dedi. “Uyumak için sanki erken gibi... Muhakkak rahatsız olmalı.”

Zahar ne söylediğinden emin bir ses tonuyla:

“Ne rahatsızlığı!” dedi. “Sızdı! İster inanın, ister inanmayın, tek başına bir buçuk şişe Madeira şarabı ve iki ştof* kvas içti. Öylece sızıp yattı.”

Arabacı imrenerek:

“Eh!” diye iç geçirdi.

Kadınlardan biri:

“Peki, bugün onu böyle keyiflendiren neymiş?” diye sordu.

Kadına, ünlü yan bakışıyla şöyle bir bakan Zahar:

“Yalnız bugün değil, Tatyana İvanovna,” dedi, “artık hiçbir işe yaramaz hale geldi. Bu konuda konuşmayı midem kaldırmıyor.”

Tatyana İvanovna içini çekerek:

“Aynı benim hanımefendi gibi desene!” dedi.

Arabacı, kadına dönerek:

“Hanımefendin bugün bir yere çıkacak mı?” diye sordu. “Benim hemen şurada bir yere gidip gelmem lazım.”

Tatyana:

“Nereye çıkacakmış!” dedi. “Sevgilisiyle çiftte kumrular gibi oturuyorlar, birbirlerini seyretmeye doyamıyorlar!”

Kapıcı:

“O size çok sık gidip gelmeye başladı,” dedi. “Lanet olası, geceleri beni bıktırdı! Dışarıdakilerin hepsi gelir, bütün misafirler çıkıp gider, ama o her zaman en sonuncudur. Bir de ana giriş niçin kapalı diye bana küfreder... Ona kapıyı açmak için burada nöbet tutacak değilim ya!”

* (Alm. stoff) 1.23 litreye eşit Rus hacim ölçüsü. –çev.

Tatyana:

“Ne tür bir aptal, bir görseniz kardeşler,” dedi. “Böylesini mumla arasan bulamazsın! Hanıma neler neler hediye ediyor. O da bir tavus kuşu gibi süslenip püsleniyor, kasılarak yürüyor. Oysa bir de giydiği iç etekleri, çorapları görseniz, insan bakmaya utanır! Boynunu iki hafta yıkamaz, ama yüzüne sürer sürüştürür... Belki günah işliyorum ama bazen, ‘Sefil kadın, başına şal ört, bir manastıra git de günahların için dua et, hacı ol...’ diye düşünmekten kendimi alıkoyamıyorum.”

Zahar dışında herkes güldü.

Onaylayıcı bir ses:

“Ah Tatyana İvanovna, hep taşı gediğine koyarsın!” dedi.

Tatyana konuşmasını sürdürdü:

“Gerçekten de öyle, beyler böyle kadınlarla nasıl birlikte olurlar?”

Oradakilerden biri Tatyana’ya:

“Nereye gitmeye hazırlanıyorsunuz?” diye sordu. “Elinizdeki bohça da ne?”

“Terziye elbise götürüyorum; benim şıklık düşkünü hanımım götürmemi istedi, güya bol geliyormuş. Oysa Dünyaşa ile birlikte onun karnını korsesinin içine sığdırmaya çalıştığımızda, korseyi sıkmaktan ellerimizi üç gün kullanamıyoruz, parmaklarımız kırılıyor. Neyse, gideyim artık! Hoşça kalın!”

İçlerinden bazıları:

“Hoşça kal! Güle güle!” dedi.

Arabacı:

“Hoşça kalın, Tatyana İvanovna,” dedi. “Akşama uğrayın.”

“Şey, bilmem ki! Belki gelirim, belki gelemem. Neyse hoşça kalın!”

Hepsi birden:

“Haydi, güle güle!” dedi.

Tatyana ayrılırken:

“Hoşça kalın! Selametle kalın!” dedi bir kez daha.

Arabacı arkasından, tekrar:

“Hoşça kalın, Tatyana İvanovna!” diye bağırdı.

Tatyana uzaklardan bağırarak:

“Hoşça kalın!” diye yanıt verdi ona bir kez daha.

Tatyana gittiğinde Zahar âdeta konuşma sırasının kendine gelme-

sini bekliyordu. Kapının yanındaki demir sütunun üzerine oturmuş, ayaklarını sallıyor ve somurtarak dalgın dalgın gelip geçen yayalara ve arabalara bakıyordu.

Kapıcı:

“Ee, Zahar Trofimıç, sizinkisi bugün ne yapıyor?” diye sordu.

“Her zamanki gibi,” dedi Zahar. “Kapris yapıyor, bir iş yapmamak için bahane uyduruyor. Hepsi senin yüzünden, senin sayende az sıkıntılar çekmiyorum. Her şey daireyi boşaltma meselesiyle başladı. Çileden çıkıyor, taşınmak istemiyor.”

Kapıcı:

“Benim suçum mu?” dedi. “Bana kalsa yüz yıl oturun! Sanki ben evsahibi miyim? Ben emir kuluyum... Evsahibi olsaydım o zaman başka, ama değilim.”

Arabacılarından biri Zahar’a:

“Efendin sana ne diyor, yoksa küfür mü ediyor?” diye sordu.

“Hem de nasıl ağır küfürler, Tanrı sabır veriyor da kendimi güç de olsa tutuyorum.”

Uşaklardan biri, yuvarlak enfiye kutusunu gıcirtıyla yavaşça açarak:

“O halde sorun yok,” dedi. “Durmadan küfür ediyorsa, o iyi bir delikanlıdır.”

Zahar dışında orada bulunan herkesin eli enfiye kutusuna doğru uzandı. Ardından enfiye çekme, hapşıрма ve tükürme toplu gösterisi başladı.

Uşak konuşmasını sürdürdü:

“Eğer küfrediyorsa, bu daha iyi; ne kadar çok sövüyorsa o kadar iyi! Sövüp sayıyorsa en azından seni dövmez. Bir zamanlar benim bir efendim vardı, daha ne kabahat işlediğini anlamadan bir bakmışsın seni saçlarından yakalamış.”

Zahar küçümseyici bir edayla uşağın nutkunu bitirmesini bekledi, sonra arabacıya dönerek:

“Biliyor musun, ortada hiçbir sebep yokken insanı yerin dibine batırıyor, rezil ediyor,” dedi. “Üstelik yaptığından en ufak bir vicdan azabı duymuyor.”

Kapıcı:

“Memnun edilmesi zor biri olmalı, öyle değil mi?” diye sordu.

Zahar ciddi bir edayla gözlerini kısarak:

“Eh!” diye hırıldadı. “Memnun edilmesi zor da söz mü, tam bir baş belası! Bu böyle değilmiş de, şu şöyle olmayacakmış da, güya yürümesini, servis yapmasını bilmiyormuşum da, her şeyi kırıyor-muşum da... Yok efendim yerleri silmiyormuşum, çalıp çırpıyormuşum, her şeyi yiyip bitiriyormuşum... Tüh, lanet olsun sana! Bugün yine ağzına geleni söyledi, insan o lafları dinlerken yüzü kızarıyor. Peki, mesele neymiş? Geçen haftadan kalan ufacık bir peynir parçası vardı, bırakın yemeyi köpeğe bile atmaya utanırdınız. Nerede peynir diye sordu, yok! Açtı ağzını yumdu gözünü: ‘Seni asmalı! Kaynayan katranda haşlamalı!’ diyor bana. ‘Kızgın cımbızla etlerini koparmalı! Titrek kavak kazığına geçirmeli seni!’ diyor. Diyor da diyor... Şu yaptığına bak, kardeş! Geçen gün nasıl olduysa ayağını kaynar suyla yakmışım, nasıl bangır bangır bağırdı! Eğer kendimi geriye atmasaydım göğsüme bir yumruk indirecekti... Gerçekten niyeti vurmaktı ve vuracaktı da...”

Arabacı başını salladı, kapıcı:

“Bak sen, yaman bir bey! Sana rahat yüzü göstermiyor,” dedi.

Biraz önce konuşan aynı uşak, ilgisiz bir tavırla:

“Mademki sövüyor, o halde iyi bir efendidir o!” diye tekrarlardı sözünü. “Sövmeyenler, insanın yüzüne bakıyor, bakıyor ve aniden, sen daha ne kusur yaptığını anlamadan saçından yakalıyor.”

Zahar, sözünü kesen uşağı hiç kale almayarak:

“Ama sanki ne oldu,” dedi, “ayağı bugüne kadar bir türlü iyileşmedi, hâlâ merhem sürüyor, bırak sürsün dursun.”

“İlginç, inatçı bir tipmiş bu bey!” dedi kapıcı.

Zahar:

“Allah göstermesin!” diyerek sözünü sürdürdü. “O bir gün birini öldürecek, eminim, mutlaka öldürecek. En ufak bir şeyi bahane ederek bana dazlak kafalı diye sövüyor... İyisi mi, gerisini hiç söylemeye-yim... Bugün de ‘zehir saçan’ diye yeni bir şey yumurtladı. Böyle bir şeyi söylemeye dili nasıl varıyor?”

Aynı uşak bir kez daha:

“Ee, n’olmuş?” diye söze karıştı. “Eğer sövüyorsa buna şükretmeli, böylelerine Tanrı sağlık versin... Ama bazıları hep susar, susar, sen ya-

nından geçerken, tıpkı benim eski efendim gibi birden yakana yapışır. Küfrediyorsa sorun yok.”

Uşağın gereksiz yere söze karışmalarına kızan Zahar, kinle:

“Sen hak etmişsin,” dedi. “Efendinin yerinde ben olsam daha da kötüsünü yapardım.”

On beş yaşlarındaki bir çocuk uşak merakla sordu:

“Zahar Trofimiç, efendinin ‘dazlak kafalı’ küfrü tam nasıldı? ‘Dazlak iblis’ gibi bir şey mi?”

Zahar yavaşça başını çocuğa doğru çevirdi, donuk bakışlarını ona odaklayarak sertçe:

“Sen bana baksana!” dedi. “Yaşına göre çok zekisin, evlat! Efendinin general olmasına bakmam yolarım perçemini. Yerine git bakalım!”

Uşak oğlan iki üç adım geri çekilip durdu, gülümseyerek Zahar’a baktı.

Öfkelenen Zahar hırıltılı bir sesle:

“Ne sırtıyorsun?” diye kükredi. “Bekle, şimdi seni yakalayıp kullaklarını çekeyim de sırtmanın ne demek olduğunu öğren!”

Tam bu sırada binanın ana kapısından, üzerinde üniformasıyla iriyarı bir uşak koşarak geldi; ayaklarında potin vardı, önü açık üniformasını kordonlar süslüyordu. Uşak, oğlana ‘Aptal seni’ diyerek bir sille vurdu.

Çocuk şaşırılmış ve mahcup halde:

“Ne oldu, Matvey Moiseyiç? Ne yaptım ki?” dedi, bir yandan da yanağını tutuyor ve hummalı bir şekilde gözünü kırptıyordu.

İri kıyım uşak:

“Hele bak sen, bir de konuşuyor!” diye yanıt verdi. “Ben evde köşe bucak seni ararken sen burada dikilmiş duruyorsun.”

Uşak, çocuğu saçlarından kavradı, başını aşağı doğru bastırarak ense köküne ağır ağır, sistemli bir şekilde, eşit şiddette üç yumruk indirdi.

Ahlak dersi verir bir edayla:

“Bey beş kez zili çaldı,” diye ekledi. “Senin yüzünden ben azar işittim, seni enik seni! Haydi defol!”

Uşak, bir komutan edasıyla eliyle çocuğa merdivenleri işaret etti. Çocuk şaşkınlık içinde bir dakika kadar daha bekledi; bir iki kez göz

kırptı, uşğa baktı, aynı muamelenin tekrarı dışında ondan başka bir şey beklemenin beyhude olduğunu anladı. Saçlarını arkaya doğru silkeledi, darmadağınık bir halde merdivenlere koştu.

Zahar için ne büyük bir zaferdi!

Hınç dolu bir sevinçle:

“Onu güzelce bir patakla, güzelce, Matvey Moiseyiç!” diyordu. “Bu yetmez! Hay, eline sağlık, Matvey Moiseyiç! Sağ ol! Çok akıllı seni, canın yansın işte böyle... Al sana ‘dazlak iblis’! Bir daha karşımda sırtacak mısın?”

Hizmetkârlar oğlanı döven iri kıyım uşğa ve hınçla sevinen Zahar’a sempati duyarak kahkahayı bastılar. Dövülen küçük uşğa kimse acımadı.

Durmadan Zahar’ın sözünü kesen aynı uşak yeniden söze karıştı:

“İşte, ne bir fazla ne bir eksik, tıpkı benim eski efendimin yöntemi! Sen, ne yapsam da biraz neşelensem diye düşünürsün, o birdenbire kafandakini okur ve yanından geçerken aynen Matvey Moiseyiç’in Andryuşka’yı yakalaması gibi seni yakalar. Keşke yalnızca sövüp saysalar! Seni ‘Dazlak iblis!’ diye çağırırsa ne olur, sanki çok mu önemli!”

Arabacı, Zahar’ı göstererek uşğa yanıt verdi:

“Onun efendisi belki seni yakalayabilir; başında saçların keçe gibi maşallah! Zahar Trofimıç’ı nasıl yakalasın? Kafası tıpkı bir tabak! Onu ancak elmacık kemikleri üzerindeki iki favoriden yakalayabilir, bir tek orada tutacak bir şeyler var!”

Herkes kahkahayla güldü; fakat arabacının bu eşek şakası darbesi Zahar’ın gururunu çok fena incitti. Oysa şimdiye kadar Zahar’ın dostça sohbet ettiği tek kişi oydu.

Kızgın, hırıltılı sesiyle arabacıyı azarlamaya başladı:

“Efendime söyleyeyim de, bak o zaman senin yakalanacak bir yerini nasıl buluyor! O sakalını ütölesin de gör; baksana buz saçakları gibi sarkmış.”

“Eğer başka beylere ait arabacıların sakalını ütöleyebiliyorsa senin efendin çok hünerli biri olmalı! Önce kendinize bir arabacı edinin de onun sakalını ütöleyin. Aksi aşırı cömertlik olur!”

Zahar hırıltılı sesiyle:

“Senin gibi bir düzenbazı arabacı olarak tutacağımızı mı sanıyorsun?” dedi. “Sen benim efendimin arabacısı değil, arabayı çeken atı bile olmaya layık değilsin!”

Arabacı alaycı bir üslûpla:

“Efendiye bak! Nereden buldun onu, çok mu aradın?”

Arabacının kendisi, kapıcı, berber, uşak ve küfür yöntemini savunan uşak, hepsi kahkahaya boğuldu.

Zahar hırıltılı sesiyle:

“Gülün, gülün, efendime söyleyeyim de göstereyim gününüzü!” diye tehditler savurdu. Kapıcıya dönerek, “Güleceğine bu haydutları sustursana,” dedi. “Buraya ne için koydular seni? Düzeni sağlayasın diye! Sense ne yapıyorsun? Bekle, efendime söyleyeyim de sana ne yapacağınızı o zaman görürsünüz!”

Kapıcı, Zahar’ı sakinleştirmeye çalışarak:

“Ee, yeter, yeter, Zahar Trofimiç!” dedi. “O sana ne yaptı ki?”

Zahar arabacıyı işaret ederek, öfkeyle:

“O benim efendim hakkında böyle konuşmaya nasıl cüret edebilir?” dedi. Saygılı bir ses tonuyla, “O, benim efendimin kim olduğunu biliyor mu?” diye sordu. Tekrar arabacıya dönerek, “Sen böyle bir beyi rüyada bile görmemişsindir!” dedi. “İyi yürekli, akıl küpü, yakışıklı mı yakışıklı! Ya seninkisi? Aynen uyuz bir at! Sizi o kır kısrakla avludan çıkarken görünce insan utanıyor, tıpkı bir dilenci gibi! Turpla kvastan başka bir şey yiyip içmiyorsunuz. Şu üzerindeki paltoya bak, deliklerini sayamazsın bile!”

Oysa arabacının paltosunda tek bir delik bile yoktu.

Arabacı onun sözünü keserek:

“Evet, böylesini arasan da bulamazsın!” dedi ve Zahar’ın koltuğunun altındaki yırtıktan dışarı sarkan gömleğini hızla çekti.

Kapıcı, kolunu ikisinin arasına doğru uzatarak:

“Bu kadar yeter! Fazla oluyorsunuz!” diye tekrarladı.

Gömleğini yırtıktan daha da dışarı çekip çıkaran Zahar:

“A! Sen benim elbisemi yırtıyorsun!” diye bağırды. “Bekle bakalım, bunu efendime göstereceğim! Hey arkadaşlar, bakın ne yaptı? Elbise mi yırttı!”

Hafiften korkmaya başlayan arabacı:

“Nasıl? Ben mi?” diye sordu. “Anlaşılan, efendin seni pataklar-ken...”

Zahar:

“Böyle bir bey hiç insanı pataklar mı?” dedi. “Öylesine iyi yürekli ki, bey değil, altın kalpli bir insan! Tanrı ona sağlık versin! Onun yanında âdeta cennette yaşıyorum, hiçbir eksiğim yok! Ömründe bir kez bile bana aptal diye hitap etmedi. Huzur ve ferahlık içinde yaşıyor, onun yediği yemekleri yiyorum, canım nereye isterse oraya gidiyorum... İşte benim hayatım! Köydeki yurtluktaysa kendime ait bir evim, bostanım, yıllık un istihkakım var. Bütün mujikler önümde eğiliyor. Hem kâhyayım, hem de baş hizmetkârım. Ya sen, efendinle...”

Zahar’ın öfkeden sesi kısıldı, böylece hasmını tamamen ezip yok etmeyi başaramadı. Gücünü toparlamak ve zehirli, incitici birkaç söz bulabilmek için biraz bekledi, fakat içinde biriken hıncın büyüklüğünden aklına bir şey gelmedi.

Sonunda:

“Sen bekle gör, elbise yırtmanın ne demek olduğunu sana gösterirler!” diyebildi.

Efendisine çatmak Zahar’ı can evinden yaralamıştı. Gururu ve kibri şahlanmış, uyanan adanmışlık duygusu tüm gücüyle kendini ortaya koymuştu. Hınç zehrini yalnızca hasmı üzerine değil, hasmının efendisi, efendisinin yakınları –olup olmadıklarını bilmeden– ve tanıdıkları üzerine boca etmeye çoktan hazırды.

Arabacıyla yaptığı eski sohbetlerden öğrendiği, onun efendisi ve hanımıyla ilgili tüm dedikodu, iftira ve kötü sözleri şaşırtıcı bir kesinlikle, harfi harfine sıralayarak:

“Sen de, efendin de Alman’dan bile daha kötü lanetli birer çulsuz, birer çıfıtsınız!” dedi. “Efendinin dedesinin kim olduğunu biliyorum, ikinci el pazarında tezgâhtarmış. Dün akşam sizden çıkan misafirleri gördüm, evinize hırsızlar girmiş sandım; onlara baktıkça insanın içi acıyordu. Efendinin annesi de bitpazarında çalınmış ya da kullanılmış elbise alıp satarmış.”

Kapıcı:

“Yeter, kesin!” diye onları yatıştırmaya çalıştı.

Zahar:

“Evet,” dedi, “Allaha şükür, benim efendim özbeöz soyludur, arkadaşları hep general, kont ve knyazdır. Öyle her kontla da oturmaz ha! Bazıları gelir, uzun süre sofada ayakta bekler. Yazarlar gelir gider...”

Kapıcı, tartışmayı bitirmek niyetiyle:

“Bu dediğin yazarlar da kimlermiş, ahbab?” diye sordu. “Memurlar filan mı?”

Zahar:

“Hayır, bunlar ihtiyaç duydukları şeyleri kendileri düşünüp bulan beyler!” diye açıklamada bulundu.

Kapıcı:

“Onlar gelip sizde ne yapıyor?” diye sordu.

“Ne mi? Kimi pipo rica eder, kimi şarap ister...”

Herkesin alaycı bir şekilde gülümsediğini fark eden Zahar hemen sustu. Oradaki herkesi yan yan bakışlarıyla süzerek, hızlı hızlı:

“Burada kim varsa, hepiniz alçaksınız!” dedi. “Sana başka birinin elbisesini yırtmanın ne demek olduğunu gösterecekler! Şimdi, doğruca efendime gidip söylüyorum,” diye ekleyerek hızla eve yöneldi.

Kapıcı:

“Yeter artık, bekle!” diye arkasından bağırdı. “Zahar Trofimiç! Şu bira satan dükkâna* girip biraz içelim, haydi!”

Zahar durdu, hızla geri döndü, oradaki diğer uşaklara hiç bakmadan aceleyle sokağa yöneldi. Başını çevirip hiç kimseye bakmadan karşı kaldırımdaki biracının kapısına kadar geldi. Sonra geri dönüp asık suratla arkadaşlarına baktı ve yüzünü daha da asarak eliyle onlara kendisini izlemeleri için işaret etti. Bir anda kapının arkasında kayboldu.

Grup evlere ve meyhanelere dağıldı, sadece küfür eden efendilerin daha iyi olduğunu iddia eden uşak kaldı. Enfiye kutusunu yavaşça açarken, dalgın dalgın, mekanik bir şekilde söyleniyordu:

“Sanki efendisine söylese bir şey mi olacak? İyi bir bey olduğu her şeyinden belli, sadece küfür ediyor. Oysa başkaları, senin gözünün içine bakıyor, bakıyor, sonra aniden saçlarından...”

* *Polpivnaya: Polpivo* ya da *braga* denen, kvastan daha sert, ucuz, ev yapımı biranın satıldığı dükkân. –çev.

XI

ZAHAR, saat dördü biraz geçe, dikkatlice, gürültü etmeden giriş kapısını açtı ve ayaklarının ucuna basarak odasına geçti. Sonra efendisinin odasına yöneldi, önce kulağını kapıya dayadı, ardından çömelerek anahtar deliğinden içeriye baktı.

Odadan düzenli bir şekilde horultu sesleri geliyordu.

“Uyuyor,” diye mırıldandı. “Uyandırılmalı artık, birazdan dört buçuk olacak.”

Öksürerek odaya girdi. Yatağının başucunda durarak, yavaş sesle:

“İlya İlyiç! Efendim, İlya İlyiç!” diye seslendi.

Horlama devam ediyordu.

Zahar:

“Oh, nasıl da uyuyor!” dedi. “Tıpkı bir duvarcı gibi! İlya İlyiç!”

Hafifçe koluna dokunarak:

“Kalkınız, saat dört buçuk!” dedi.

Oblomov mırıldandı, fakat uyanmadı.

Zahar, sesini yükselterek:

“Kalkınız, İlya İlyiç! Ayıp oluyor!”

Yine yanıt gelmedi. Zahar efendisinin koluna tekrar dokunarak:

“İlya İlyiç!” diye bir kez daha seslendi.

Oblomov başını birazcık yana çevirdi, sanki inme inmiş gibi güçlkle tek gözünü açarak Zahar’a baktı. Kısık bir sesle:

“Kim o?” diye sordu.

“Evet, benim, lütfen kalkın!”

İlya İlyiç:

“Defol git!” diye mırıldandı ve yeniden derin bir uykuya daldı.

Bu sefer horlamayı bıraktı, burnundan ısığa benzer sesler çıkmaya başladı. Zahar robdöşambrından tutarak çekti. Oblomov aniden iki gözünü birden açarak, sertçe:

“Ne istiyorsun?” diye sordu.

“Benden sizi uyandırmamı istemiştiniz.”

“Ee, biliyorum. Görevini yaptın, şimdi defol git! Bundan sonrası benim bileceğim bir iş!”

Efendisini koluna dokunmaya devam eden Zahar:

“Gitmeyeceğim,” dedi.

İlya İlyiç, tatlılıkla:

“Tamam, beni rahat bırak!” dedi ve başını yastığa gömdü, yeniden horlamaya başladı.

Zahar:

“Olmaz! İlya İlyiç, sizi memnuniyetle rahat bırakırdım, ama olmaz, bu imkânsız!” diyerek efendisini uyandırma çabasını sürdürdü.

Oblomov gözünü açtı, ikna edici bir tarzda:

“Bana bir iyilik yap da, beni rahat bırak!” dedi.

“Evet, size iyilik edeyim, sonra da niye uyandırmadın diye kızın bana...”

Oblomov:

“Ah, yarabbim! Ne biçim insan bu!” dedi. “Hiç olmazsa bir dakika daha uyuyayım, bir dakikadan ne çıkar? Ben kendim de biliyorum...”

Uykuya yenik düşen İlya İlyiç cümlesinin ortasında aniden sustu. Efendisinin kendisini duymadığından emin olan Zahar:

“Sen çok uyumayı iyi biliyorsun!” dedi. “Baksana, kütük gibi yatmış uyuyor. Senin gibi bir adam sanki bu dünyaya niçin gelir ki!” Öfkesini yenemeyerek kükredi: “Hey, sen, kalksana! Kalk diyorum!”

Oblomov başını doğrultarak, tehditkâr bir tarzda:

“Ne dedin? Ne dedin?” diye sordu.

Zahar yumuşak bir sesle yanıtladı:

“Niye kalkmıyorsunuz, efendim, dedim.”

“Hayır, sen onu ne şekilde söyledin? Buna nasıl cüret edersin?”

“Neye?”

“Benimle böyle kaba konuşmaya.”

“Herhalde rüyanızda gördünüz... Vallahi, rüya bu!”

Oblomov:

“Sen benim uyuduğumu mu sanıyorsun? Ben uyumuyorum, her şeyi işitiyorum...” diyerek yeniden uyudu.

Zahar çaresizlik içinde:

“Ah, sen, iki gözüm!” diye sızlandı. “Kütük gibi ne yatıyorsun? Sana bakınca insanın içi kalkıyor. Şuna bir bakın, ey iyi insanlar! Tüh!..” Birden korku dolu bir sesle, “Kalkın! Kalkın! İlya İlyiç! Etrafınızda ne olup bittiğine bir bakın!” diye bağırdı.

Oblomov hızla başını doğrulttu, etrafına baktı ve derinden iç geçirerek yeniden yattı.

Ağırbaşlı bir sesle:

“Beni rahat bırak!” dedi. “Sana beni uyandırmanı emretmişim, şimdi o emri geri alıyorum. Duydun mu? Ne zaman istersem o zaman kalkarım.”

Zahar bazen efendisinin uyanması için fazla ısrarcı olmaz, ‘Hadi uyu, şeytan görsün yüzünü’ diyerek vazgeçerdi, bazen de sonuna kadar inat ederdi. Bu kez de öyle olmuş, inadı tutmuştu. Oblomov’u iki eliyle robdöşambrından ve kollarından kavradı, nefesi yettiği kadar:

“Kalkın! Kalkın!” diye bağırdı.

Oblomov birden, hiç beklenmedik şekilde yataktan fırladı ve Zahar’ın üzerine atıldı.

“Dur, kaçma, uyumak isteyen efendini rahatsız etmenin ne demek olduğunu şimdi sana göstereceğim!” diye kükredi.

Zahar var gücüyle ondan kaçmaya çalıştı, fakat daha üçüncü adımını atmıştı ki, Oblomov uyku sersemliğini tamamen üzerinden attı, gerinmeye ve esnemeye başladı. İki esneme arasında:

“Bana kvas getir,” dedi.

Tam o anda Zahar’ın arka tarafında birisi müthiş bir kahkaha ko-pardı, her ikisi de o yana baktılar.

Sevinçten havalara uçan Oblomov misafirin üzerine atladı:

“Ştoltz! Ştoltz!” diye haykırdı.

Zahar yayvan yayvan gülererek:

“Andrey İvanoviç!” dedi.

Ştoltz katıla katıla gülmeye devam ediyordu; bütün olup bitenleri gözleriyle görmüştü.

İKİNCİ BÖLÜM

I

ŞTOLTZ baba tarafından Alman'dı, dolayısıyla yarım kan Alman sayılırdı. Annesi Rus'tu, Ortodoks inancına sahipti. Anadili Rusçaydı ve onu annesinden, kitaplardan, üniversite sıralarından, köyün çocuklarıyla oynadığı oyunlardan, o çocukların babalarıyla yaptığı sohbetlerden ve Moskova pazarlarından öğrenmişti. Almancasını ise babasına ve kitaplara borçluydu.

Ştoltz, babasının kâhyalık, çiftlik yöneticiliği yaptığı Verhliyovo köyünde büyütülüp yetiştirildi. Sekiz yaşından itibaren babasının dizinin dibinde oturarak haritalar incelemiş, Herder'den, Wieland'dan dizeler, İncil'den ilahiler ezberlemiş, cahil köylülerin, esnafın, fabrika işçilerinin getirdiği yalan yanlış hesapları toplayıp kontrol etmiş, annesiyle dini hikâyeler okumuş, Krilov'un masallarını ezberlemiş, *Télémaque*'i anlamaya çalışmıştı.

Derslerden serbest kaldıkça köylü çocuklarıyla birlikte kuş yuvalarını dağıtmaya giderdi; dersin ya da duanın ortasında Ştoltz'un cebinden alacakarga yavrusu civıltılarının işitildiği çok olmuştur. Bazen öğle yemeği sonrasında babası bir ağacın altında oturup piposunu içer, annesi kazak örер ya da kanaviçe işlerdi. Tam bu sırada sokakta bir gürültü, şamata kopar, büyük bir kalabalık evin kapısına dayanırdı.

Korkudan ödü kopan annesi, telaşla:

"Neler oluyor?" diye sorardı.

Babası soğukkanlılıkla:

"Sanırım, yine Andrey'i getiriyorlar," derdi.

Kapı kanatları hızla iki yana açılır, mujiklerden, köylü kadınlardan, çocuklardan oluşan koca bir kalabalık bahçeye doluşurdu.

Gerçekten de Andrey'i getirirlerdi, ama ne halde! Ayağı çizmesiz, giysileri yırtılmış, ya kendinin ya da başka bir çocuğun burnundan kan akıyordu... Andrey'in evden habersizce çıkıp gitmesi annesini daima telaşlandırır; eğer kocası, oğluna karışmasını kesinlikle yasaklamasaydı, Andrey'i dizinin dibinden bir dakika bile ayırmazdı. Annesi onu banyoya sokar, yıkar, temiz çamaşırlar, giysiler giydirdi; Andryuşa günü bu şekilde, temiz ve terbiyeli bir çocuk olarak, etrafta dolaşarak geçirirdi. Fakat akşam, hatta bazen de sabah, birisi, üstü başı kir pas içinde, darmadağın, perişan ve tanınmaz bir halde onu eve getirirdi. Bazen de mujiklerin onu ot arabasıyla eve getirdikleri ya da balıkçılarla gittiği, teknede ağların üzerinde uyuduğu olurdu.

Annesi iki gözü iki çeşme ağlar, babası aldırmaz, hatta gülerdi. Arada bir:

“İyi bir *bursch** olacak, iyi bir *bursch*!” derdi.

Annesi şikâyet ederdi:

“İnsaf et, İvan Bogdanıç, her Allahın günü bir yeri morarmış, yalarlanmış olarak eve dönüyor. Daha geçen gün burnunu kanattı.”

Babası gülerdi:

“Hayatta bir kere bile burun –kendisinininkini ya da başkasınınkini– kanatmayan çocuğa çocuk mu denir?” derdi.

Annesi uzun uzun ağlar, sonra piyanonun başına geçip Henry Herz'in müziğiyle oyalanır, gözyaşları peş peşe tuşların üzerine düşerdi. Andryuşa eve geldiğinde ya da onu getirdiklerinde başından geçenleri öyle canlı, öyle ateşli anlatırdı ki, annesini bile güldürürdü. Ne kadar da zeki bir çocuktü! Tıpkı annesi gibi o da *Télémaque*'ı çok kısa zamanda okumayı başarmıştı. Yine, annesiyle piyanoda düet yapmayı çabucak öğrenmişti. Bir keresinde Andrey bütün bir hafta eve gelmedi, annesi ağlayıp gözyaşları döktü. Babası yine hiç istifini bozmadan bahçede gezinerek piposunu tüttürdü.

Karısı ondan gidip Andrey'i aramasını istediğinde:

“Eğer Oblomov'ların oğlu kaybolsaydı,” diye yanıt verdi, “ben derhal tüm köyü ve yerel polisi ayaklandırırdım, ama Andrey'e bir şey olmaz, o gelir. O iyi bir *bursch*!”

* (Alm.) Delikanlı. –çev.

Ertesi sabah Andrey'i yatağında huzur içinde uyurken buldular, karyolanın altındaysa birisine ait bir tüfekle bir torba barut ve saçma vardı.

Annesinin, yağmur gibi yağan, "Neredeydin? Tüfeği kimden aldın? Niçin susuyorsun..." gibi sorularına, yalnızca:

"Hiç... Bilmem ki..." diye yanıt verdi.

Babasının, Cornelius Nepos'un kitabından Almancaya çevrilecek parçanın hazır olup olmadığı sorusunu,

"Hayır," diye yanıtladı.

Babası onu yakasından kavradı, başına şapkasını giydirdi, avlu kapısının dışına götürdü. Poposuna öyle bir tekme attı ki çocuk yere düştü.

"Şimdi geldiğin yere geri dön," dedi. "Bir bölüm yerine iki bölümün çevirisini yapacaksın, annenin verdiği Fransız komedisindeki rolü de ezberleyeceksin. Bunları yapmadan gözüme gözükme!"

Andrey bir hafta sonra geri döndü, çeviriyi getirmiş, rolü de ezberlemişti.

Andrey büyüyüp yaşı ilerledikçe, babası onu alıp yaylı arabasında yanına oturtmaya başladı; dizginleri çocuğun eline verip, ondan kendisini fabrikalara, tarlalara, şehre, dükkânlara, devlet dairelerine götürmesini isterdi. Başka bir zaman killi toprak bakmaya giderlerdi; baba kili parmaklarının arasına alarak koklar, bazen diliyle tadar, oğluna koklatır, ne tür bir kil olduğunu, ne işe yaradığını ona açıklardı. Veyahut da işçilerin nasıl potasyum ya da katran ürettiklerini, domuz yağını nasıl erittiklerini görmeye giderlerdi. Babası, on dört, on beş yaşındaki çocuğu sık sık tek başına at arabasıyla ya da at sırtında, terkisinde heybesiyle şehre gönderirdi. Hiçbir zaman bir şey unuttuğu, yanlış anladığı ya da yaptığı, bir şeyi gözden kaçırdığı olmazdı.

Babası, yapılan işlerle ilgili çocuğun raporunu dinledikten sonra, kocaman avucuyla onun omzunu sıvazlar, görevin önemine göre ona iki, üç ruble bahşış vererek:

"*Recht gut, mein lieber Junge!*"* derdi.

Annesi bu yolculuklardan sonra Andryuşa'nın isini, kirini, killi çamurlarını ve domuz yağı lekelerini temizlemek için uğraşır durur-

* (Alm.) "Çok iyi, değerli oğlum!" -çev.

du. Çocuğa verilen bu zahmetli, uygulamalı eğitimden hiçbir zaman hoşlanmazdı; oğlunun da, babasının aralarından çıktığı Alman orta sınıf burjuvazisinin bir mensubu olmasından korkardı. Onun gözünde bütün Alman milleti patentli küçük burjuvaların, ticaret erbabının oluşturduğu bir kalabalıktı. Almanların bin yılda elde ettikleri vatandaşlık haklarını gittikleri her yerde ilan ederken takındıkları kaba, bencil ve kibirli tavır –tıpkı bir ineğin gizlemeyi bir türlü beceremeden ömür boyu taşıdığı boynuzları gibi– annesinin hoşuna gitmezdi. Koca bir Alman ırkı içinde tek bir kibar insanın bulunmadığını ve bulunamayacağını düşünürdü. Yaşanabilir, iyi bir toplumda hayatı hoş kılan yumuşaklık, zarafet, hoşgörü ve benzeri özelliklerin hiçbirini Alman karakterinde bulamıyordu. Oysa birtakım kuralların etrafından dolanabilmek, genel alışkanlıkları ve âdetleri ihlal edebilmek ya da bazı düzenlemelere uymayı reddedebilmek için bu özellikler gerekliydi. Hayır, bu görgüsüzler kafalarına koydukları ve yapmalarına izin verilmiş her şey üzerinde inatla ısrar eder, kurallara uygun olması koşuluyla başarıyla duvarı bile delerlerdi.

Bayan Şoltz zengin bir ailede öğretmen olarak çalışmış ve yurtdışına gitme fırsatı bulmuş, bütün Almanya'yı bir baştan bir başa dolaşmıştı. İzlenimleri sonunda bütün Almanları kısa pipolar içen, dişleri arasından tüküren tezgah târların, zanaatkârların, tacirlerin, erlere özgü yüz ifadeleriyle sopa yutmuş gibi dik duran subayların, sadece ağır iş ve alınteriyle geçimini sağlamayı beceren donuk yüzlü memurların –bunlar, pespaye bir düzen, sıkıcı, kuralcı bir hayat ve kılı kırk yaran bir sorumluluk anlayışına sahiptiler– oluşturduğu bir kalabalık olarak görmüştü. Bütün bu orta sınıf burjuvalar, bürgher'ler, hoyratça tavırları, kocaman, kaba elleri, kaba saba konuşmalarıyla dikkat çekerlerdi; yüzlerinden küçük burjuvalara özgü bir canlılık, tazelik yansırı. Bayan Şoltz, “Bir Almanı ne kadar şık giydirirsen giydir,” diye düşünüyordu, “istersen harika ince, beyaz gömlekler, parlatılmış deri ayakkabılar, hatta sarı eldivenler giydir, yine de sanki köseleden biçilmiş bir heykel gibi duracaktır. Kar beyazı manşetlerinden o yontulmamış, kırmızı elleri fırlayıp dışarı çıkacak, güzelim zarif takım elbisenin içinde bir fırıncıyı andırmasa bile mutlaka bir barmeni andıracaktır. Bu kaba saba ellerin âdeti havada bir derici bizini ya da

en iyi olasılıkla orkestrada bir yaylı çalgıyı kavrayıp yakalamak üzere yukarı kalktığını düşünürsünüz.”

Bayan Şoltz oğlunu gelecekte ideal bir beyefendi olarak hayal ediyordu. Gerçi sonradan görme, esmer tenli, Alman, *bürgher* bir babanın çocuğuydu, ama ne de olsa annesi soylu bir Rus kadınıydı. Beyaz tenli, güzel endamlı, sağlam yapılı bir çocuktu; küçük el ve ayakları, temiz bir yüzü, duru, canlı bakışları vardı. Annesi zengin Rus ailelerinde ve yurt dışında böyle çocuklara sık sık rastlamıştı, ama Alman ailelerinde asla!

Diğer taraftan, oğlu, değirmenden, fabrikadan, tarladan, tıpkı babası gibi, üstü başı yağ, gübre, toz içinde –sanki değirmen taşını kendi çevirmiş gibi–, sertleşmiş elleri kirle kaplı, bir kurt kadar acıkmış olarak ansızın çıkıp gelirdi. Annesi oğlunun tırnaklarını kesmeye koyulur, saçlarını kıvrır, ona zarif yakalar, manşetler diker, şehre yeni bir ceket siparişi verirdi. Ona Herz’in hülyalı melodilerini dinlemeyi öğretir, çiçeklere, hayatın şiirselliğine dair şarkılar söyler, kulağına herhangi bir subayın ya da yazarın parlak meslek hayatından sahneler fısıldar, oğlu için de az insana nasip olan bu tür yüce başarılar düşerdi...

Bütün bu umutlar ve beklentiler abaküs şakırtılarından, mujiklerin yağlı hesap pusulalarının tasnifinden, fabrika işçileriyle muhatap olmalardan mutlaka zarar görecekti! Bayan Şoltz, zahmetli, ağır iş hayatının birer sembolü olarak gördüğü, Andryuşa’nın şehre gitmek için kullandığı arabaya, babasının ona hediye ettiği muşamba yağmurluğa ve yeşil güderi eldivenlerine kin bağlamaya, onlardan nefret etmeye başlamıştı. Neyse ki, Andryuşa çok iyi okuyordu; babası onu küçük yatılı okulunda kendine yardımcı yaptı. Bununla da kalmadı, tamamen Alman geleneğine uyarak, tıpkı bir zanaatkâr gibi ona bir de maaş bağladı. Ayda on ruble veriyor ve makbuz imzalatiyordu.

İçin rahat olsun, iyi yürekli anne! Senin oğlun boynuzlarını gizleyemeyen ineği hatırlatan *bürgher*’lerin, elleriyle değirmen taşı çeviren sıkıcı kalabalıkların arasında değil, Rus toprağında büyüdü. Hemen yakında Oblomovka var, orada her gün bayram! Orada insanlar işi bir boyunduruk gibi hemen omuzlarından sıyrıp atar. Orada yurtluk sahibi beyler şafakla birlikte kalkmaz ve domuz yağıyla yağlanmış

dingiller, yaylar, tekerlekler üzerinde fabrika fabrika dolaşmazlar... Verhliyo'ya da yılın büyük kısmı kapalı duran büyük bir köşk* vardır; yaramaz çocuk sık sık kaçıp oraya gider. Köşkün uzun salonlarını, duvarlarında siyah portreler asılı koridorlarını gezer, inceler. Bu portrelerde Almanlarınkı gibi kaba, kanlı canlı yüzler, büyük, hantal eller göremez; onun yerine, baygın mavi gözler, pudralı saçlar, beyaz, narin yüzler, dolgun göğüsler, titrete manşetlerin içinden çıkarak gururla kılıcın kabzasını tutan mor damarlı zarif eller görür. Çocuk, refah içinde fakat yararsız, boş bir soylu hayatı sürmüş pek çok kuşağı simli kumaş, dantel ve kadife kılıflar içinde görür, tanır.

Çocuk bu portreleri izlerken şanlı günlerin, savaşların, ünlü kişilerin hikâyelerini öğrenir; geçmiş hakkında okuduğu bu hikâye, babasının, pipo tütürerek ve yere tükürerek, ona yüz kez anlattığı, Saksonya'daki hayatından, şalgamla patates, pazarla bostan arasında geçen Alman hayatından çok farklıdır.

Üç yılda bir bu köşk ansızın insanla dolup taşar, ziyafetler, balolar düzenlenir, eve hayat geri dönerdi. Uzun koridorlar geceleyin ışıklarla donatılırdı. Knyaz ve prenses maiyetiyle birlikte gelirlerdi. Knyaz, favorileri kırışmış, solgun, parşömen yüzlü, patlak gözlü, donuk bakışlı, geniş alınlı, dazlak bir ihtiyardı. Göğsünde üç yıldızlı bir madalyası, altın enfiye kutusu, topuzu yakuttan bir bastonu ve kadife çizme-leri vardı. Muhteşem bir güzelliğe sahip olan prenses uzun boylu, iri yapılı bir kadındı; beş çocuğu olmasına rağmen, sanki onun yanına, knyazın kendisi de dâhil, hiç kimse hiçbir zaman yaklaşamazmış, onu kucaklayıp öpemezmiş gibi bir görünüm sergilerdi. Üç yılda bir kez şereflelendirmeye tenezzül buyurduğu bu dünyanın çok yukarılarında olduğu her şeyinden belli olurdu. Ne bir kimseyle konuşur, ne de bir yere çıkardı; üç yaşlı kadınla birlikte bütün gün yeşil köşe odada oturur, yalnızca, üstü kapalı galeriden ve bahçeden geçip yaya olarak kiliseye giderdi. Orada da paravanoanın arkasında sandalyede otururdu.

Knyazın ve prensesin dışında köşte herkes çok neşeliydi, ev hayat doluydu. Yeşil çocuk gözleriyle Andryuşa bir anda üç dört farklı sosyal grubu birden izler, bu renkli kalabalıktaki her bir tipi tıpkı maskeli balodaki alacalı bulacalı sahneler gibi, büyük bir iştahla taze,

* Toprak sahibinin malikânesi, bey evi, kastedilmektedir. -çev.

çevik zihnine bilinçsizce yerleştirdi. Kalabalığın arasında knyazın oğulları, genç prensler Piyer ile Mişel de vardı. Piyer hemen oracıkta Andryuşa'ya süvaride ve piyadede kalk ve toplan borusunun nasıl çalıştığını, hafif ve ağır süvari alaylarının kılıç ve mahmuzlarının ne gibi farklılıklar gösterdiğini, değişik alaylarda atların ne renk olduklarını öğretmiş, çevreye rezil olmamak için okuldan sonra mutlaka girilmesi gerekli yerleri saymıştı. Mişel de Andryuşa ile daha tanışır tanışmaz onu karşısına almış, yumruklarıyla inanılmaz numaralar yapmaya başlamış, bu yumrukların kimi Andryuşa'nın burnuna, kimi karnına isabet etmişti. Sonunda bunun bir İngiliz dövüşü olduğunu söylemişti. Fakat Andrey üç gün içinde, kimseden ders almadan sırf köylü çevikliği ve kaslı kolları sayesinde, hem İngiliz hem Rus dövüşünde onu yenmiş, burnunu kanatmış, her iki prensin gözünde de saygınlık kazanmıştı. Knyazın on bir ve on iki yaşlarında iki de kızı vardı; uzunca boylu, güzel endamlı, her zaman şık giyinen bu genç prensesler kimseyle konuşmaz, kimseye selam vermezlerdi ve mujiklerden korkarlardı. Genç prenseslerin mürebbiyeleri Matmazel Ernestine, Andrey'in annesine kahve içmeye gelirdi. Ona oğlunun saçlarını nasıl kıvracağını öğretti. Bazen Andrey'in başını dizinin üstüne koyar, saçlarını acıtıncaya kadar kâğıtlara sararak kıvrır, sonra beyaz elleriyle çocuğun iki yanağını kavrar, şefkatle öperdi.

Ayrıca, Alman öğretmen vardı, tornada enfiye kutuları ve düğme yapardı. Yine, bir pazardan öteki pazara kadar içen müzik öğretmeni, kocaman bir hizmetçi ordusu ve büyük küçük bir sürü köpek vardı. Bütün bu kalabalık köşkü ve köyü gürültüye, şamataya boğar, her taraftan haykırış, takırtı ve müzik sesleri yayılırdı.

Bir yandan Oblomovka, diğer yandan gösterişli, ferah derebeyi hayatıyla knyaz köşkü Andryuşa'nın Alman damarıyla karşı karşıya gelmiş, sonuçta Andryuşa'dan ne iyi bir *bursch*, ne de dar kafalı bir küçük burjuva çıkmıştı.

Andrey'in babası tarım uzmanı, teknoloji uzmanı ve öğretmendi; çiftçi olan babasından tarımla ilgili pratik bilgileri, Saksonya fabrikalarında teknolojiyi öğrenmiş, kırk civarında profesörün bulunduğu yakınlarındaki bir üniversitede öğretmenlik mesleğini edinmiş, bu kırk bilge kişinin ona şu ya da bu şekilde öğretebildiklerini o da baş-

kalarına öğretmeye karar vermişti. Daha fazla ileri gitmemiş, iş hayatına atılmaya karar vererek inatla yüzünü geriye çevirmiş ve babasına dönmüştü. Babasıysa ona yüz taler ile yeni bir yol çantası vererek istediği yere gidebileceğini söylemişti.

O günden bu yana İvan Bogdanoviç ne memleketini, ne de babasını bir daha gördü. Altı yıl İsviçre ve Avusturya’da dolaştı, yirmi yıldan beri de Rusya’da yaşamakta ve talihine şükretmektedir. Kendisi de üniversite okuduğu için oğlunun da aynı şekilde üniversite okumasına karar verdi. Gerçi gideceği üniversite Alman üniversitesi olmayacaktı ve Rus üniversitesi oğlunun hayatında köklü değişikliklere yol açabilecek ve onu, kafasında oğlu için tasarladığı yol haritasının çok uzağına sürükleyebilecekti, ama baba Şoltz bunları fazla önemsemedi. Çok basit bir yöntem izleyerek, dedesinden kendine ulaşan çizgiyi gelecekteki torununa kadar dümdüz uzattı ve başka bir şeyi de kendine sorun etmedi. Oysa Herz’in çeşitlemeleri, Bayan Şoltz’un hayalleri ve oğluna anlattığı hikâyeler, knyaz köşkünün duvarlarında portreler asılı koridorları ve kadın süslenme odaları bu dar Alman patikasını, Şoltz’un dedesinin, babasının ve kendisinin asla hayal edemeyeceği geniş bir bulvara çevirecekti. Evet, Şoltz bunları öngörememişti. Fakat bu konuda bilgiçlik taslayacak, kendi planında ısrar edecek hali de yoktu; sadece, kafasında oğlu için başka bir hayat yolu çizmeye yeteneği, bilgisi el vermiyordu. Bu konuyu kendine fazla dert etmiyordu. Oğlu üniversiteyi bitirip döndüğünde üç ay kadar evde kaldı. Babası, artık Verhliyovo’da onun yapabileceği bir şey olmadığını, Oblomov’u bile Petersburg’a gönderdiklerini, onun da gitme zamanının geldiğini söyledi. Andrey’in Petersburg’a gitmesi niçin gerekiyordu? Verhliyovo’da kalıp yurtluğun yönetiminde babasına yardım edemez miydi? İhtiyar bu soruları kendine sormamıştı bile! Yalnızca, kendisi okulu bitirdiğinde babasının onu evden uzaklaştırdığını hatırlamıştı. Babası böylece Andrey’i evden göndermiş oldu; Almanlarda bu bir âdetti. Annesi de daha önce öldüğü için babanın kararına karşı çıkacak kimse yoktu.

İvan Bogdanoviç Şoltz oğlu evden ayrılırken çıkarıp ona yüz rublelik bir banknot verdi.

“Vilayet merkezine atla gideceksin,” dedi. “Orada Kalinnikov’dan üç yüz elli ruble al ve atı ona bırak. Eğer onu bulamazsan atı sat,

yakında orada panayır kurulacak, dört yüz rubleye rahat alıcı bulursun. Bilet ücreti Moskova'ya kadar kırk ruble, oradan Petersburg'a ise yetmiş beş ruble kadardır. Geriye yeterince para kalır, ondan sonrası ise sana kalmış bir şey! Sen benimle birlikte çalıştın, dolayısıyla benim belli bir miktar sermayem olduğunu biliyorsun. Fakat ben ölmeden o parayı kullanabileceğini düşünme, muhtemelen, başıma bir yerden taş düşmezse bir yirmi yıl daha yaşarım. Lamba iyi yanıyor, ışığı oldukça parlak ve içinde de bol gazyağı var. İyi bir eğitim gördün, önünde bütün yollar açık, istediğin kariyeri yapabilirsin. Devlet hizmetine girebilir, ticaret yapabilir, hatta istersen belki yazar olabilirsin. Neyi seçeceğini, hangisine daha çok meylin olduğunu bilmiyorum...”

Andrey:

“Bunların hepsini birden yapmayı deneyeceğim,” dedi.

Babası kuvvetli bir kahkaha kopararak oğlunu omzundan tutup öylesine güçlü bir şekilde sallamaya başladı ki buna at bile dayanamazdı. Andrey istifini bozmadı.

“Eğer aklın, yeteneğin kâfi gelmez de, yolunu kendi başına hemen arayıp bulamazsan ve birine akıl danışma gereği duyarsan Reinhold'a uğra; o sana yol gösterir.” Elini yukarı kaldırıp başını sallayarak ekledi: “O bir ... bir ... (övmek için bir sözcük aradı ama bulamadı) Biz onunla Saksonya'dan birlikte geldik. Dört katlı bir evi var. Adresini sana veririm...”

“Hayır, hiç gerek yok,” diye karşı çıktı Andrey. “Benim de dört katlı bir evim olunca gider onu görürüm, şimdilik onsuz başımın çaresine bakabilirim...”

Babası bir kez daha oğlunu omzundan tutup silkeledi.

Andrey sıçrayıp ata bindi. Terkisinde eyere bağlanmış iki çanta bulunuyordu; birinde muşamba yağmurluk, altı çivili kalın çizmeler ve Verhliyovo dokuması bir kaç keten gömlek ve satın aldığı ya da babasının ısrarıyla çantaya koyduğu diğer şeyler vardı. İkincisinde ise, ince yünlü kumaştan dikilmiş zarif bir frak, kalın tüylü bir palto, bir düzine ince gömlek ve Moskova'dan siparişle getirtilmiş ayakkabıları vardı; annesinin tavsiyesiyle alınan bu eşyalar onun aziz hatırası için konmuştu.

Babası:

“Ee!” dedi.

Oğlu:

“Ee!” diye yanıtladı.

“Başka bir şey?”

“Hayır, yok!”

Âdeta gözleriyle birbirlerini delip geçmek istercesine, konuşmadan bakıştılar.

Bu sırada meraklı komşular kalabalık halinde toplanmış, yöneticilerinin, oğlunu gurbete nasıl yolcu ettiğini ağızları açık seyrediyorlardı. Babayla oğul birbirlerinin ellerini sıktı. Andrey atını dörtlale kaldırarak hızla uzaklaştı.

Komşular kendi aralarında:

“Eniğe bak sen!” diye konuşuyorlardı. “Tek damla yaş çıkmadı gözünden. Fakat iki karga bahçe duvarının üzerinde boğazlarını yırtarcasına bağırıyor, bu, onun adına hayra işaret değil! Kendine dikkat etsin!”

“Ona kargalar ne yapabilir? İvan Kupala yortusunda tek başına geceleysin ormanda dolaşmaktan korkmuyor;* Almanlara bu gibi şeyler işlemez, oysa Rus bunun bedelini ağır öder.”

Kalabalığın içindeki annelerden biri:

“Kâfir ihtiyar da az değil!” dedi. “Sanki bir kedi yavrusunu sokağa atıyor; ne bir kucaklamak, ne bir ağlamak!”

İhtiyar Şoltz arkadan bağırdı:

“Dur! Andrey! Dur!”

Andrey atı durdurdu.

Kalabalıktan birileri, onaylayarak:

“Eh! Nihayet kalbi dile geldi!” diye söylendi.

“Ne var?” diye sordu Andrey.

“Eğerin kolanı gevşek bağlanmış, sıkamak lazım!”

“Şamşevka’ya varınca ben kendim sıkarım. Zaman kaybetmeye gerek yok, karanlık basmadan orada olmalıyım!”

* En uzun günün kutlandığı İvan Kupala yortusunda, 23 Haziran gecesi cinlerin ve diğer doğaüstü varlıkların birçok mucize gerçekleştirdiklerine, büyü yaptıklarına, gömüleri açtıklarına inanılırdı. –çev.

Babası el sallayarak:

“Eh, haydi!” dedi.

Oğlu biraz öne eğilerek atı hızlandırmaya hazırlandı, başıyla işaret vererek:

“Tamam!” diye yanıt verdi.

Komşuları:

“Ah, sizi domuzlar! Gerçekten de öyle, tam domuz bunlar! Sanki iki yabancı!”

Ansızın kalabalığın içinden bir ağlama sesi yükseldi; kadınlardan biri dayanamamıştı. Başörtüsünün ucuyla gözyaşlarını silerek:

“Ah, kuzum, evladım!” dedi. “Zavallı yetim! Annen yok, seni kutsayacak kimsen yok... Bari seni ben kutsayayım, üzerine haç çıkarmayım... Güzelim benim!..”

Andrey atını kadının yanına sürdü, sıçrayıp inerek onu kucakladı; tam atına tekrar binecekken birden ağlamaya başladı. Bu sırada yaşlı kadın haç çıkararak onu kutsuyor ve öpüyordu. Kadının tutkulu sözcükleri Andrey’e annesinin sesiymiş gibi geldi ve bir an için annesinin narin görüntüsü gözünün önünde canlanıverdi. Kadıncağızı bir kez daha kuvvetlice kucakladı, gözyaşlarını silerek hızla atına atladı. Atı mahmuzladı ve bir anda toz bulutu içinde kayboldu. İki taraftan birden fırlayan üç sokak köpeği acı acı, ümitsizce, havlayarak atın peşinden koştular.

II

STOLTZ Oblomov’la aynı yaşıydı, o da otuzunu geçmişti. Memur olarak devlette çalışmış, istifa etmiş, kendi işini kurmuş, gerçekten de ev ve sermaye sahibi olmuştu. Dış ülkelere mal satan bir şirketin ortağıydı. Sürekli hareket halindeydi. Şirketin Belçika ya da İngiltere’ye bir temsilci göndermesi mi gerekli, onu gönderirlerdi; yeni bir iş projesi hazırlamak ya da yeni bir fikri hayata geçirmek mi gerekli, o görevlendirilirdi. Bunların yanında sosyal hayata aktif olarak katılıyor ve kitap da okuyordu. Bütün bunlara nasıl zaman bulduğunu ancak Tanrı bilirdi! Tıpkı safkan bir İngiliz atı gibi kemik, kas ve si-

nirden yapılmıştı. Zayıf sayılırdı; yanakları hemen hemen hiç yoktu, daha doğrusu, kemik ve kas var, fakat bunları çevreleyen yağlı dokunun varlığıyla ilgili herhangi bir belirti yoktu. Esmere çalan yüzü yeknesaktı, en ufak bir pembelik, kırmızılık yoktu. Gözleri biraz yeşile çalmasına rağmen bakışları anlamlıydı.

Hareketlerinde en ufak bir fazlalık yoktu; eğer oturması gerekiyorsa rahat bir şekilde oturur, bir eylemde bulunması gerekiyorsa o eylemin gerektirdiği kadar harekette bulunurdu, daha fazla değil! Nasıl bünyesinde lüzumsuz herhangi bir şey yoksa, manevi dünyasında da hayatın pratik yanlarıyla ruhun ince gereksinimleri arasında bir denge arardı. Bu iki çizgi, yolda bazen kesişerek, bazen birbirine karışarak paralel yürür, fakat hiçbir zaman çetin, çözülmez bir kördüğüm oluşturacak kadar birbirlerine dolaşmazdı. Ayaklarını yere sağlam basarak, yolunda cesaretle ilerler, bütçesine göre yaşar, her gününü tıpkı her rublesi gibi dikkatle harcamaya çalışırdı. Zamanını, emeğini, ruh ve yürek gücünü nasıl ve nereye harcadığı sürekli olarak sıkı denetim altındaydı. Sevinç ve kederlerini iyi ve kötü havayı karşıladığı gibi karşılıyor, tıpkı el ve ayaklarının hareketlerine nasıl hükmediyorsa onlara da neredeyse aynı şekilde hükmediyordu. Yağmur yağdığı sürece şemsiyesini açık tutardı, yani, kederli iken üzüntü çekerd; ancak, hüznü, acı çekmesi mahcup bir boyun eğme şeklinde değil, daha çok öfke ve gururun öne çıktığı bir acıydı. Acılarına sabırla katlanıyordu, çünkü her türlü üzüntünün sebebini kendinde görüyordu, sorumluluğu bir kaftan gibi üzerinden çıkarıp başkasının omzuna atmıyor, kendi üstleniyordu. Sevinçlerini yolda kopardığı çiçeği koklar gibi yaşırdı, elindeki çiçek henüz daha tazeyken onu koklar, solmaya başlayınca atardı. Böylece, her hazzın sonundaki o kaçınılmaz acı damlayı hiçbir zaman içmezdi.

Amaçladığı şey her zaman basit bir hayat anlayışıydı, yani, hayata doğrudan ve gerçekçi bir bakıştı. Bu amacını adım adım gerçekleştirirken yolunun güçlüklerle nasıl dolu olduğunu anlıyordu. Hatalarını görerek doğru yönde düzeltici adımlar attıkça her seferinde içinde bir mutluluk hissi duyuyor ve gururlanıyordu. Sık sık kendi kendine “Basit yaşamak hüner isteyen zor bir iş!” diyor ve aceleci bakışlarla işlerin nerede ters gittiğini, nerede bir eğrilik olduğunu, hayat ipliğinin ne-

rede yanlış sardığını ve içinden çıkılmaz bir kördüğüne dönüşeceğini hemen görebiliyordu.

Andrey her şeyden çok hayal gücünden korkardı; hayal, biri dost, diğeri düşman olmak üzere iki yüzü olan bir yol arkadaşıydı. Ona az inandığında senin dostun, fakat onun tatlı ninnisine kapılıp, ona güvenerek uykuya daldığında senin düşmanındı. Her türlü hayalden korkardı. Hayal dünyasına girmek istediğinde, oraya, kapısında “*ma solitude, mon hermitage, mon repos*”* yazan mağaraya girer gibi girer, hangi saatte, hangi dakikada oradan çıkacağını bilirdi. Ruhunda düşlere, gizemli, sır dolu şeylere yer yoktu. Deneyimin ve pratik gerçekliğin testinden geçemeyen her şey ona göre bir görsel yanıltma, ışık ve renklerin göz retinasındaki özel bir yansıması ya da henüz deneme konusu olmamış yeni bir olaydı. Onun, mucizeler dünyasında keşifler yapmak ya da bin yıl sonrası için müthiş öngörülerde bulunmak, ufuklar açmak, Donkişotçuluk oynamak gibi amatör bir merakı, tutkusu katiyen yoktu. Gizemin eşiğinde inatla durur, içeri adım atmak için içinde ne saf, çocukça bir inanç hisseder, ne de yetişkin bir insanın göstereceği şüphecilği gösterirdi. Onun yerine, sırrın kapısını açacak anahtar için yeni bir yasanın ortaya çıkarılmasını beklerdi.

Kendi hayal gücünü ne kadar hassas ve dikkatlice denetliyorsa kalbini de öyle denetler, gözetim altında tutardı. Sık sık tökezlediği için gönül işleri alanının kendisi için henüz *terra incognita*** olduğunu itiraf etmek zorunda kalırdı. Ona yabancı bu alanda allanmış pullanmış yalanla soluk gerçeği zamanında ayırt edebildiğinde kaderine şükrederdi. Eğer üstü çiçeklerle ustalıkla örtülmüş yalan onu düşürmeyip sadece tökezletirse bundan yakınmazdı; yine, eğer kalbi hummalı bir şekilde, yerinden fırlayacakmış gibi çarpar, fakat kanamazsa, alnında soğuk terler birikmezse, eğer hayatının üzerine yıllarca kalacak uzun bir gölge düşmezse mutluluktan uçardı. Belirli bir yükseklikte kalmayı başarabildiğinde kendini şanslı sayar, duygular dünyasında gezinirken, duyguyla yalanı ve aşırı duygusallığı ayıran sınırı, gerçeklik ve gülünçlük dünyaları arasındaki ince çizgiyi geçmediğinde mutlu olurdu. Veyahut da aşmışsa geri döner, hoyratlığın, ukalalığın,

* (Fr.) “Benim yalnızlığım, inziva köşem, iç huzurum.” –çev.

** (Lat.) Bilinmeyen toprak. –çev.

güvensizliğin, yürek nasırlaşmasının kumlu, çorak toprağına sürüklenmezdi. Coştuğunda, sevdalandığında bile, beklenmedik bir durum karşısında fırlayıp kendini kurtarabilmek için ayaklarının altındaki yeri hisseder, yeterli güce sahip olmaya çalışırdı. Kadın güzelliğı karşısında asla gözleri kamaşmaz, bu yüzden de erkeklik onurunu bir kenara bırakmaz, çiğnetmezdi. Güzel kadınların kölesi olmaz, ayaklarına asla kapanmazdı; bunun yanında, onlardan yakıcı bir haz aldığı da söylenemezdi.

Ştoltz kimseyi tapacak kadar sevmiyordu, bu sayede ruh gücünü ve fiziki zindeliğini, bozulmamış gururunu koruyabiliyordu. Ondan çevreye bir gençlik, tazelik ve güç esintisi yayılırdı, hiç de utangaç olmayan kadınlar bile bu esinti karşısında mahcubiyet duyar, elleri ayaklarına dolaşırdı. Herkese nasip olmayan bu değerli özelliğinin farkındaydı ve onu bir hayli cimrice harcıyordu, o kadar ki, adı bencile, duygusuzla çıkmıştı. Onu, taşkınlık yapma içgüdüsünü frenleyebilme, doğal davranış sınırları dışına çıkmama ve manevi özgürlüğünü koruyabilme yetenekleri için eleştiriyor, bunları onun başına kakıyorlardı. Oysa önünü arkasını düşünmeden belanın içine balıklama dalan, hem kendisinin hem de başkalarının hayatlarını mahveden birisini, hatta bazen kıskanarak ve hayranlık duyarak affedebiliyorlardı.

Ştoltz'un çevresindekiler:

“İhtiras! İhtiras her şeyi bağışlatır, haklı çıkartır,*” derlerdi. “Siz, bu bencilliğinizle kendinizi herkesten esirgiyorsunuz. Bakalım kime saklıyorsunuz kendinizi?”

Ştoltz ise uzaklara bakar gibi yaparak, dalgın dalgın:

“Herhangi biri için!” derdi.

Bununla birlikte yine de ihtirasların şiiresselliğine inanmaz, yolları fırtınalara ve sarsıcı, yıkıcı sonuçlarına hayran olmayı reddederdi. Her zamanki gibi, insanoğlunun ideal varlık amacını katı, sade bir hayat anlayışında ve katı, sade bir yaşayış tarzında görürdü. İnsanlar onun tezlerini çürütmeye çalıştıkça, o kendi görüşlerini daha bir inatla savunur, hatta bazen, en azından tartışmalarda, bağnaz bir Püritenizm çizgisine sivrulurdu.

* Jean-Jacques Rousseau'nun *Julie, ou la nouvelle Héloïse* (1761) adlı romanından. –çev.

Şoltz:

“İnsanoğlunun normal görevi,” derdi, “yılın dört mevsimini, yani, hayatın dört dönemini* ani sıçramalar, çıkışlar yapmadan yaşamak, tek bir damlasını bile boşa harcamadan, dökmeden hayat kâsesini ömrün son gününe kadar taşımaktır. Yavaş ve eşit şiddetle yanan bir ateş, ne kadar şairane olursa olsun her şeyi yutan dev yangınlardan daha iyidir.”

Sözünü, kendi hayatında eğer bu ilkeyi gerçekleştirebilirse mutlu olacağını, fakat bunu başarmayı ummadığını, zira bu işin çok zor olduğunu söyleyerek bitirirdi.

Kendine seçtiği yoldan hiç sapmadan dosdoğruca yürüdü. Hiç kimse onu herhangi bir konuyla ilgili olarak telaş içinde, kıvranarak kara kara düşünürken görmemiştir. Vicdan azabı çekmediği belli oluyordu. Ruhsal sıkıntı nedir bilmezdi; karmaşık, zor ya da yeni bir durumla karşılaştığında kendini asla kaybetmez, ona, eski bir tanıdığına yaklaşır gibi yaklaşırdı. Âdeta ikinci kez yaşıyor, hep tanıdık yerlerden, bildik yollardan geçiyordu! Belindeki anahtar tomarından açacağı kapının anahtarını hemen buluveren kâhya kadın gibi, Şoltz da hangi durumla karşılaşırsa karşılaşsın o duruma en uygun yöntemi hemen bulur, uygulardı. Amaca ulaşmada sebat, ısrar onun için her şeyin üzerindeydi. Onun gözünde sebat ve ısrar kişinin karakterinin bir göstergesiydi. Hedefleri ne kadar küçük olursa olsun, bu özelliğe sahip kişilere saygıda kusur etmezdi.

“İşte, bunlar gerçek insan!” derdi.

Söylemeye gerek yok ki, önüne çıkan her engeli gözü yılmadan aşarak hedefine doğru cesaretle gidiyor, yalnızca, önüne aşılmaz bir duvar ya da uçurum çıktığında hedefinden vazgeçiyordu. Fakat bir insanı gözünü kapatarak uçurumdan atlamaya ya da şansına güvenerek duvara doğru hamle yapmaya sevk edecek türden bir cesaret Şoltz’un tabiatına yabancıydı. O ilk önce duvarı ya da uçurumu ölçer biçer, eğer engeli aşabilmek için emin bir yöntem bulamazsa, insanların onun hakkında ne diyeceklerini dikkate almadan o işten vazgeçerdi. İnsanda bu tür bir karakterin ortaya çıkabilmesi için belki de

* Fransız şairi Jacques Delille’in (1738 - 1813) 1824 yılında Rusçaya çevrilen, aynı başlıklı şiirine gönderme yapılmaktadır. –çev.

Ştoltz'un durumunda olduğu gibi değişik öğelerin bir araya gelmesi gerekiyordu. Bizim iş ve devlet erkânımız eskiden beri dört beş farklı kalıplaşmış biçime göre kendilerini şekillendirirler; bir gözleri kapalı, tembel tembel çevrelerine bakar, bir ellerini devlet makinesine koyar, atalarının ayak izlerine basa basa, makineyi bilinen aşınmış yoldan uykulu uykulu yürütürlerdi. Fakat işte, uykulu gözler açılmaya, çevik, uzun adımlar atılmaya, canlı sesler duyulmaya başlandı... Rus adı taşıyan nice nice Ştoltz'lar ortaya çıkmak zorunda!

Böyle bir adam nasıl Oblomov'un yakın arkadaşı olabilirdi! Oblomov'un her bir özelliği, her adımı, bütün varlığı Ştoltz'vari bir hayata karşı açık bir protesto, bir isyan çığlığıydı! Bu soru halihazırda yanıtlanmış gözüktüyor; zıt kutuplara ait olmak, eskiden düşünöldüğu gibi sempati yaratmasa bile, en azından ona engel olmuyordu. Kaldı ki, onları birbirlerine bağlayan iki güçlü etken vardı, çocuklukları ve okulları. Sonra, Oblomov ailesinin Alman çocuğa karşı gösterdiği büyük sevecenlik, içtenlik ve Rus şefkati vardı! Yine, Ştoltz'un hem fiziki, hem ahlaki yönden Oblomov'la güçlü çocuk rolü oynayarak ilgilenmesi başka bir etkendi. Ve nihayet en önemlisi, Oblomov'un doğasında saklı iyi, saf, ışıklı özdü! Bu öz, onun basit, kurnazlık bilmeyen, herkese sonsuza kadar inanan kalbinin çağrısına yanıt veren her iyi şeye karşı duyduğu derin sempatiyle doluydu.

Onun bu aydınlık çocuk ruhuyla tesadüfen ya da bilinçli olarak tanışan bir kimse, ne kadar somurtkan, kötü huylu bir insan olursa olsun, ona yakınlık göstermekten kendini alıkoyamazdı; eğer koşullar onunla arkadaşlık etmesine izin vermiyorsa, en azından güzel, kalıcı bir anı olarak belleğinde tutardı. Andrey, tedirgin ruhunu dindirmek ve yorgunluğunu atmak üzere sık sık işten ya da salon kalabalıklarından, balolardan, akşam partilerinden kaçarak Oblomov'a gelir, geniş divana yayılarak onunla tembel tembel sohbet ederdi. Her gelişinde şaşaalı salonlardan mütevazı evine dönen ya da Güney'in güzel doğasını terk ederek çocukken yürüdüğu beryoza ormanına tekrar kavuşan bir kişinin duyduğu o huzur verici duyguyu yaşırdı.

III

ŞTOLTZ:
“Merhaba, İlya!” dedi. “Seni gördüğüme ne kadar da sevindim! Ee, nasılsın bakalım? Sağlığın nasıl?”

Oblomov iç geçirerek:

“Ah, kötü, dostum Andrey!” diye yanıt verdi. “Sağlık mı kaldı?”

Ştoltz endişelenerek:

“Ne oldu? Yoksa hasta mısınız?” diye sordu.

“Bu arpacıklar beni mahvetti; geçen hafta sağ gözümde çıkmıştı, bak, ötekine geçti.”

Ştoltz güldü.

“Sadece bu mu? Çok uyuduğun için oluyor.”

“Sadece bu olur mu? Mide ekşimelerim bana azap veriyor. Bu sabah doktorun söylediklerini bir duymalıydın; yurt dışına git, diyor, yoksa fena olurmuş, inme inebilirmiş.”

“Ee, sen ne diyorsun?”

“Gitmiyorum.”

“Neden?”

“İmkânı yok! Bana tavsiyelerinin tümünü bir dinlesen, yok efendim, ‘dağda yaşayacakmışım da, Mısır’a ya da Amerika’ya gidecekmişim de!’ Daha neler neler...”

Ştoltz soğukkanlılıkla:

“Ne var bunda?” dedi. “İki haftalık bir yolculuktan sonra Mısır’da-sın, üç haftada da Amerika’da!”

“Ee, dostum Andrey, sen de demek öyle diyorsun, ha! Mantıklı bir sen vardın, sen de sapıttın! Amerika’ya, Mısır’a kim gider? İngilizler gider, ama zaten Tanrı onları böyle yaratmış, üstelik yaşamak için kendi ülkelerinde yeterince yerleri yok. Bizden oraya kim gider? Belki hayattan bıkmış ümitsiz biri çıkar...”

“Gerçekten de ne büyük bir kahramanlık! Arabana otur ya da vapura bin, temiz havayı solu, yabancı ülkeleri, şehirleri, âdetleri, dünyanın bütün harikalarını gör, seyret... Ah, seni gidi seni! Neyse, söyle bakalım, işlerin nasıl? Oblomovka’da neler olup bitiyor?”

Oblomov elini sallayarak, derin bir “Ah!” çekti.

“Ne oldu?”

“Ne olacak? Hayat beni rahat bırakmıyor!”

“Daha iyi ya, bunun için şükretmelisin.”

“Nasıl şükredeyim? Sadece başımı okşasa iyi, ama öyle yapmıyor, hani okulda yaramaz çocuklar kendi halinde uslu öğrenciye sataşır, el altından çimdikler, aniden üzerine atlar, gözüne kum serper ya, işte öyle... Artık dayanacak gücüm kalmadı!”

Şoltz:

“Sen de amma çıtkırıldımışsın! Ne oldu?” diye sordu.

“İki felaket!”

“Nelermiş?”

“Ben tamamen battım!”

“Nasıl yani?”

“Dur sana kâhyanın yazdığı mektubu okuyayım... Nerede o mektup? Zahar! Zahar!”

Zahar mektubu arayıp buldu; Şoltz hızla okudu ve güldü, herhalde kâhyanın üslubu ilginç gelmişti.

“Ne tür bir düzenbazmış bu kâhya böyle!” dedi. “Mujikleri kendi serbest bırakmış, bir de dönüp şikâyet ediyor! En iyisi nüfus kâğıtlarını serflerin eline verip istedikleri yere gitmelerine izin vermek!”

Oblomov:

“Yok canım, böyle yapsan muhtemelen hepsi gitmek ister,” diye karşı çıktı.

Şoltz kaygısızca:

“Bırak gitsinler!” dedi. “Yerinden memnun olanlar, kalmayı kendileri için daha kazançlı görenler gitmez. Eğer kalmak işine gelmiyorsa, o serfi tutmak senin için de zaten kârlı değil demektir. Ne diye tutacakmışsın onu?”

İlya İlyiç:

“Hele bak, neler de düşünüyor!” dedi. “Oblomovka’da köylüler uysal, evinde oturmayı seven insanlardır; ne diye aylak aylak dolaşıyorlar?”

Şoltz dostunun sözünü keserek:

“Senin haberin yok,” dedi. “Verhliyovo’ya bir nehir iskelesi kurmak istiyorlarmış ve köyün yakınından şose geçirmeyi planlıyorlar-

miş. Böylece Oblomovka anayola çok yakın olacak, ayrıca şehirde panayır da kuracaklarmış.”

Oblomov:

“Aman Allahım!” dedi. “Bir bu eksikti! Oblomovka ne kadar sakin, sessiz ve kıyıda köşede kalmış bir yerdi; şimdi anayol, panayır gelecekmiş ha! Köylüler şehre gidip gelmeye başlayacak, tüccar milleti köye dadanacak! Her şey mahvolacak! Felaket!”

Şoltz güldü.

Oblomov:

“Felaket değil de ne?” diye devam etti. “Mujikler zararsız insanlardı, sesleri çıkmazdı, onlarla ilgili ne iyi, ne kötü bir şey duyardın. Kendi işlerini görür, başka bir şeye de heveslenmezlerdi. Oysa şimdi ahlakları bozulacak! Çay, kahve, kadife pantolon, boyalı çizme, akordeon isteyecekler... Bundan bir hayır çıkmaz!”

Şoltz:

“Eğer dediğin gibi olacaksa, bu işten fazla bir hayır gelmez,” dedi. “Sen köyde bir okul açsana!”

“Okul için henüz erken değil mi? Okuryazarlık mujikler için zararlı bir şey; sen tut onu eğit, sonra kalkıp ekip biçmeyi bıraksın...”

“Mujikler nasıl ekip biçeceklerini okuyacaklar, tuhaf adam! Neyse, şaka bir yana, bu yıl senin mutlaka köye gitmen gerek.”

Oblomov çekine çekine:

“Doğru söylüyorsun, ama planım daha tam anlamıyla hazır değil!..” dedi.

“Hiçbir plana ihtiyacın yok; sen yalnızca oraya git, ne yapman gerektiğini orada görürsün. Uzun zamandan beri bu planla uğraşıp duruyorsun, hâlâ bitmedi mi? Nasıl bir planmış bu böyle?”

“Ah, dostum! Sanki başımdaki tek bela yurtluk mu? Başka bir derdim daha var.”

“Ne tür bir dert?”

“Bu daireden beni kovuyorlar...”

“Nasıl kovuyorlar?”

“İşte, çık diyorlar, o kadar...”

“Ee, ne var bunda?”

“Nasıl ne var? Ben bunu düşünerek sıkıntıdan yatakta sağa sola döne döne her tarafımı harap ettim. Ben tek başına yaşayan bir kimseyim; sürüyle işle uğraş, hesapları gözden geçir, onu öde, bunu öde; bunlar yetmiyormuş gibi bir de taşınma derdi! Su gibi para harcanıyor, nereye gittiğini ben de bilmiyorum. Bir bakmışsın beş parasız kalmışım...”

Şoltz hayretle:

“Ne şımarık bir adamsın sen böyle!” dedi. “Evden taşınmak amma da zormuş! Söz paradan açılmışken, çok paran var mı? Bana beş yüz ruble versene, hemen bir yere göndermem gerek; yarın şirketin bürosundan para alacağım.”

“Dur, hatırlamam lazım! Geçenlerde köyden bin ruble gelmişti, şimdi geriye ... bekle...”

Oblomov çekmeceleri karıştırmaya başladı.

“İşte burada... On, yirmi... iki yüz ruble, bir yirmi daha... Burada bakır bozukluklar da vardı... Zahar! Zahar!”

Zahar her zamanki gibi peçin üzerinden aşağı atladı ve içeriye girdi.

“Masanın üzerindeki iki adet on kapıklık nereye kayboldu? Dün oraya koymuştum.”

Zahar:

“Bu on kapıklıkları amma dilinize doladınız, İlya İlyiç!” dedi. “Burada iki on kapıklık görmediğimi size daha önce söyledim ya!”

“Nasıl görmedin, portakal parasının üstüydü...”

“Herhalde birilerine verdiniz ve unuttunuz...” diyen Zahar kapıya yöneldi.

Şoltz güldü.

“Ah sizi Oblomovkalılar! Ceplerindeki paranın hesabını bilmiyorlar!” diye serzenişte bulundu.

Zahar:

“Bugün Tarantsev’e hangi paradan vermiştiniz?” diye hatırlattı.

Oblomov hızla Şoltz’a dönerek:

“Ah, evet, Tarantsev de benden on ruble almıştı. Unutmuşum,” dedi.

Şoltz:

“O hayvanı evine niçin sokuyorsun?” dedi.

“Sokmakta bir şey mi?” diye Zahar araya girdi. “Kendi evine ya da meyhanesine girer gibi giriyor eve. Efendimin gömleğini, yeleğini aldı, hâlâ getirecek! Bu sabah da gelmiş frak istiyor, bir kez giyecekmiş! Andrey İvanoviç, iki gözüm, hiç olmazsa siz ona bir ders verseniz...”

Oblomov sertçe:

“Bu senin işin değil, Zahar!” dedi. “Odana git!”

Ştoltz:

“Pusula yazmak için bana bir kâğıt ver,” dedi.

Oblomov:

“Zahar, Andrey İvanoviç’e kâğıt lazım olmuş, versene...” dedi.

Odaya bile girmeden sofadan seslenen Zahar:

“Kâğıt yok!” dedi. “Bugün aramıştık da bulamamıştık ya...”

“O zaman herhangi bir kâğıt parçası ver,” diye ısrar etti Ştoltz.

Oblomov masanın üzerine baktı, bulamadı.

“Hiçbir şey yoksa kartvizit ver.”

“Çok uzun zamandan beri benim kartvizitim yok.”

Ştoltz alaylı alaylı:

“Sana ne oluyor Tanrı aşkına?” dedi. “İş yapmaya niyetleniyorsun, planlar yapıyorsun... Lütfen, söyler misin, bir yerlere çıkıyor musun? Nerelere gidiyor, kimlerle birlikte oluyorsun?”

“Nereye mi gidiyorum? Pek bir yere çıktığım yok, hep evde oturuyorum. Şu plan canımı sıkıyor, bir de şu taşınma işi... Allahtan Tarantsev bir şeyler yapmaya, ev aramaya söz verdi.”

“Sana gelip giden oluyor mu?”

“Oluyor... İşte Tarantsev, Alekseyev uğruyor. Bugün doktor uğradı. Penkin, Sudbinskiy, Volkov geldiler.”

“Hiç kitap göremiyorum etrafta?”

Oblomov masada duran kitabı göstererek:

“İşte, kitap!”

Ştoltz kitabı karıştırarak:

“Ne kitabımı? *Afrika’ya Seyahat* diye bir kitap. Kaldığın sayfa da küflenmiş! Gazete de hiç gözüküyor, gazete okuyor musun?”

“Hayır, puntoları çok küçük, gözümü bozuyor... Üstelik gerek de yok, yeni bir haber olduğunda zaten bütün gün ondan başka bir şey işitmiyorsun.”

Şaşkın bakışlarını Oblomov'a çeviren Şoltz:

"Azizim İlya, ne yaptığını sanıyorsun böyle?" dedi. "Âdeta bir hamur yığının gibi kıvrılmış yatıyorsun."

Oblomov üzgün üzgün:

"Doğru söylüyorsun, Andrey, tam bir hamur yığının gibiyim!"

"İtiraf etmek insanı haklı çıkarır mı sanıyorsun?"

Oblomov iç geçirerek:

"Hayır, yalnızca senin soruna yanıt verdim, kendimi temize çıkarmıyorum," dedi.

"Bu uykudan uyanman gerek!"

"Daha önce denedim, olmadı; şimdi... niçin deneyeyim? Hiçbir şey ilgimi çekmiyor, ruhumda kopan bir fırtına yok, zihnim huzur içinde uyuyor." Oblomov güçlkle duyulur üzgün bir sesle, "Bu konuyu kapayalım... Bu sefer nereden geliyorsun? Ondan bahset daha iyi!" diye ekledi.

"Kiev'den. İki hafta sonra yurt dışına gideceğim. Sen de gelsene..."

"Güzel, belki gelirim," dedi.

"Peki, otur pasaportun için dilekçe yaz, yarın verirsin..."

Oblomov irkilerek:

"Yarın, ha!" dedi. "Senin adamlar da hep böyle acelecidir, sanki onları arkalarından kovalayan var! Bir düşünelim, konuşalım, sonra Tanrı ne gösterir ona göre bakarız! Belki önce köye giderim, yurt dışına daha sonra çıkarım..."

"Neden daha sonra? Doktor hemen demedi mi? Önce şu yağlarını, vücudunun hantallığını hallet, o zaman ruhundaki uyuşukluk da kaybolacaktır. Sana hem fiziksel hem de ruhsal jimnastik gerekiyor."

"Hayır, Andrey, bütün bunlar beni yorar, bitkin düşerim, sağlığım kötü! En iyisi sen beni kendi halime bırak, yurt dışına yalnız git..."

Şoltz yatağında yatmakta olan Oblomov'a baktı, Oblomov da ona baktı. Şoltz başını salladı, Oblomov ise iç geçirdi.

Şoltz:

"Öyle görünüyor ki, sen yaşamaya üşeniyorsun!" dedi.

"Doğru, ben tembelim, Andrey!"

Andrey, Oblomov'a hassas, henüz duyarlılığını kaybetmemiş bir yerinden nasıl dokunabileceği sorusunu kafasında evirip çeviriyor-

du. Bu sırada sessizce ona bakıyordu, ansızın kahkahayı kopardı. Oblomov'un ayaklarını göstererek:

"Neden çorabının biri yün, diğeri pamuklu?" diye sordu. "Üstelik gömleğini de ters giymişsin."

Çoraplarına, sonra gömleğine bakan Oblomov mahcup mahcup:

"Gerçekten de öyle," dedi. "Tanrı bu Zahar'ı beni cezalandırmak için göndermiş! Bana nasıl azap çektiğine inanamazsın! Benimle tartışıyor, kabalık ediyor, iş dersin hak getire!"

Şoltz:

"Ah, İlya, İlya!" dedi. "Hayır, ben seni bu halde bırakamam! Bir hafta sonra kendini tanıyamayacaksın. Kendimle ve seninle ilgili olarak neler yapmak istediğimi ayrıntılı olarak sana hemen bu akşam bildireceğim. Şimdi giyin bakalım! Göreceksin, seni sarsıp kendine getireceğim!" Kapiya dönerek, "Zahar! İlya İlyiç'i giydir!" diye bağırdı.

"Nereye, azizim, ne yapıyorsun? Biraz sonra Tarantsev ve Alekseyev birlikte öğle yemeğine gelecekler. Sonra da şey yapmak istiyorduk..."

Oblomov'un söylediklerini dinlemeyen Şoltz:

"Zahar, onu giydir!" dedi.

Zahar büyük bir memnuniyetle:

"Baş üstüne efendim," dedi, "önce ayakkabılarını fırçalayayım."

"Ne dedin? Saat beş olmuş, daha ayakkabılarını yeni mi fırçalıyorsun?"

"Zaten temizdiler, geçen hafta fırçalamıştım, o zamandan beri efendim dışarı çıkmadı. Ama yine de parlaklıklarını kaybetmişlerdir."

"Zararı yok, öylece getir," dedi Şoltz. "Benim bavulumu da misafir odasına koy, sizde kalacağım. Ben elbisemi değiştireyim, İlya sen de hazırlan! Öğle yemeğini yolda bir yerlerde yeriz, sonra bir iki yere uğrarız."

"Fakat nasıl olur? Böyle birdenbire... Dur bir düşünelim... Hem tıraş da olmadım..."

"Düşünmene, enseni kaşımana hiç gerek yok... Yolda tıraş olursun, seni berbere götürürüm."

Oblomov üzüntüyle:

“Başka kime uğrayacağız?” diye haykırdı. “Hiç tanımadığım kimselere mi? Nereden aklına geldi bu? En iyisi İvan Gerasimoviç’e gitmek, ona gitmeyi üç gün oldu.”

“Kim bu İvan Gerasimoviç?”

“Daha önce dairede birlikte çalışmıştım...”

“Ha, şu kır saçlı, alım satıma bakan şef! Sen onda ne buluyorsun? O mankafayla vaktini öldürmen ne korkunç bir şey!”

“Sen, Andrey, Tanrı bilir ya, bazen insanlar hakkında çok acımasızca konuşuyorsun. Gerçi İvan Gerasimoviç Felemenk keteninden gömlek giymez, ama iyi bir insandır...”

Şoltz:

“Gidip onda ne yapıyorsun? Onunla ne konuşuyorsun?” diye sordu.

“Şey, nasıl anlatsam, rahat bir evi var, her şey kusursuz. Odalar küçük, koltuklar öyle derin ki oturunca içine gömülüyorsun ve etrafı göremiyorsun. Pencerele kaktüs ve sarmaşıklar tarafından tamamen kapatılmış... Bir düzine kadar kanaryası ve üç köpeği var, köpekler öyle iyi huylu ki... Masasından meze eksik olmaz. Duvarlarda aile hayatından sahneler anlatan gravürler asılı. İnsan içeri bir girdi mi bir daha çıkmak istemiyor. Hemen yanı başında bir insan olduğunu bilerek, hiçbir kaygıya kapılmadan, bir şeyi kafana takmadan oturuyorsun... Doğru, yanındaki adam basit bir adam, öyle fikir alışverişinde bulunacağın biri değil, buna karşılık kurnazlık nedir bilmeyen, iyi yürekli, konuksever, insanı arkadan hançerlemeyecek biri...”

“Peki, onunla neler yapıyorsunuz?”

“Ne mi? Eve girer girmez karşılıklı koltuklara otururuz, ayaklarımızı uzatırız... O sigara içer...”

“Ya sen?”

“Ben de sigara içerim, sonra kanaryaların ötüşünü dinlerim, derken Marfa semaveri getirir.”

Şoltz omuz silkerek:

“Tarantsev, İvan Gerasimoviç!” diye söylendi. “Neyse, çabuk geyin!” Zahar’a dönerek: “Tarantsev gelince ona de ki,” diye ekledi, “ögle yemeğini evde yemeyeceğiz, ayrıca İlya İlyiç bütün yaz ögle ye-

meklerini dışarıda yiyecek, sonbaharda da çok işi olacağı için onunla görüşmeye vakti olmayacak...”

“Söyleyeceğim, hepsini aynen söyleyeceğim, merak etmeyin,” dedi Zahar. “Peki, öğle yemeği ne olacak?”

“Kimi istiyorsan onunla birlikte afiyetle yiyin gitsin!”

“Baş üstüne, efendim!”

On dakika sonra Şoltz tıraş olmuş, taranmış ve giyinmiş olarak odadan çıktı; Oblomov ise hüzünlü hüzünlü yatağın üzerinde oturmuş yavaşça gömleğinin düğmelerini iliklemeye çalışıyordu. Aksi gibi, düğmeler bir türlü iliklere geçmiyordu. Zahar, Oblomov’un önünde bir dizinin üzerine çökmüş, parlatılmamış ayakkabıları elinde âdeta bir kap yemek gibi tutarak gömleğin iliklenmesini bekliyordu.

Şoltz hayretle:

“Ayakkabılarını daha giymedin mi?” diye sordu. “Ee, İlya, çabuk ol!”

Oblomov canı sıkılmış halde:

“Nereye böyle?” dedi. “Hem ne için? Görmediğim ne var benim? Her şeyi bıraktım ben, canım istemiyor...”

Şoltz, acele etmesi için:

“Çabuk! Çabuk!” diyerek onu sıkıştırıyordu.

IV

SAATİN bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen bir iş görüşmesi yapmayı başardılar. Ardından Şoltz bir altın madeni sahibini yemeğe davet etti; yemekten sonra maden sahibinin daçasına çay içmeye gittiler. Orada büyük bir kalabalıkla karşılaştılar. Oblomov mutlak bir yalnızlıktan bir anda kendini kalabalığın arasında bulmuştu. Gece geç saatte eve döndüler.

Ertesi gün, daha ertesi gün aynı şeyler yaşandı, bütün bir hafta göz açıp kapayıncaya kadar geçip gitti. Oblomov karşı çıkıyor, şikâyet ediyor, tartışıyor, yine de ilgi göstererek dostunun arkasından her yere gidiyordu.

Yine bir yerlerden geç saatte eve döndükleri bir akşam, Oblomov bu bol koşuşturmalı hayata isyan etti. Robdöşambrını iliklerken söyleniyordu:

“Gün boyu ayakkabını çıkarmıyorsun, ayakların kaşınmaya başlıyor haliyle!” Divana uzanırken, “Sizin bu Petersburg hayatınızı sevmemim ben.” diye ekledi.

Şoltz:

“Peki, hangi tür bir hayatı seviyorsun?” diye sordu.

“Bu tarz bir hayatı değil!”

“Bu tarz hayatın özellikle nesini sevmedin?”

“Hiçbir yanını!” dedi Oblomov. “Sonsuz bir koşuşturma, yarış; bitmez, tükenmez pis, küçük ihtiras oyunları, özellikle açgözlülük, birbirinin tekerine taş koymalar, dedikodular, karalamalar, çelme takmalar, birbirine tepeden tırnağa ince ince bakmalar... Konuşmalarına kulak veriyorsun başın dönüyor, aptallaşıyorsun. İlk bakışta ne kadar da zeki adamlar, meziyetleri yüzlerine yansımış dersin, ama onlardan yalnızca şöyle şeyler duyarsın: ‘Falanca adama şunu verdiler, falanca şurayı kiraladı,’* birisi, ‘Yok canım! Neye karşılık?’ diye bağırır. ‘Fılan kişi dün akşam kumarda kaybetti, falanca üç yüz bin aldı!’ Sıkıcı, sıkıcı, sıkıcı! Burada gerçek insan nerede? İnsanın bütünlüğü, bozulmamışlığı nerede kaldı? Nereye saklandı insan? Kendi meziyetlerini böyle ıvrı zıvrı için nasıl israf etti?”

“Fakat dünyanın ve toplumun bir şeylerle meşgul olması gerek!” dedi Şoltz. “Her kişinin kendi çıkarı, kendi ilgi alanı var. Hayat bunun üzerine...”

“Dünya, toplum! Andrey, sanırım sen, onların arasında olma hevesim iyiden iyiye kırılış diye kasıtlı olarak beni bu dediğin dünyaya ve topluma taşıyıp götürüyorsun. Hayatları da güzel bir hayatmış, ha! Bir insan o hayatta ne arayıp bulabilir? Düşünsel ya da duygusal açılardan ilginç bir şeyler mi? Bütün bu işlerin çevresinde döndüğü bir merkez, bir eksen var mı diye bir bak; böyle bir merkez yok. Derin, anlamlı hiçbir şey yok, canlı, yaşayan hiçbir şey yok! Tüm bu kaymak tabaka mensupları benden bile daha ölü, daha uyuşuk ve daha derin uykuya dalmış insanlar! Peki, hayatta onları yöneten şey nedir? Bu insanlar benim gibi yataklarında uzanıp yatmıyor, ama her gün sinekler

* Devletin, yüksek mevkideki bir bürokrati ödüllendirmek için belli bir araziye ona uzun süreliğine (genellikle 12 yıl) tahsis etmesi şeklindeki uygulamadan söz edilmektedir.
-çev.

gibi ileri geri mekik dokuyorlar. Neye yarıyor? Bir misafir odasına giryorsunuz, misafirlerin simetrik bir şekilde ne kadar güzel yerlerini aldıklarını, ne kadar ağırbaşlı ve derin düşüncelere dalmış halde oturduklarını görüp hayran oluyorsunuz, ama iskambil masalarının başındalar! Diyecek bir şey yok, hayatın şanlı bir güdüsü! Zihinsel bir faaliyet arayan biri için harika bir örnek! Bu adamlar sanki bütün hayatları boyunca oturdukları yerde uyumuyorlar da ne yapıyorlar? Kafasını üçlülerle valelerle zehirlemeden evde yatağında yatan ben neden onlardan daha kabahatli olacaktım?”

Şoltz:

“Bütün bunlar eski, bin kere konuşulmuş şeyler,” diye karşı çıktı. “Konuşacak daha yeni sözün yok mu?”

“Ya seçkin gençliğimiz! Onlar ne yapıyor? Nevski Bulvarında volta atıyor, dans ediyorlar, ama buna rağmen sanki onlar da uykuda değiller mi? İşleri, aynı boş şeyleri her gün değiştire değiştire yeniden yapmak, günleri iskambil destesi gibi yeniden karmak! Kendileri gibi giyinmeyenlere, onlarla aynı sosyal statüde olmayanlara, aynı unvanları taşımayanlara karşı nasıl itici bir tavır takındıklarına, onlara nasıl kibirle ve gizemli bir vakarla baktıklarına iyice dikkat et bakalım! Zavallı adamlar kendilerini sokaktaki insandan daha yukarıda görüyor! ‘Biz, devlette sadece bizim gibilerin çalışabileceği yerlerde çalışırız,’ derler. Ya da, ‘Tiyatro salonlarının ilk sırasında biz otururuz! Kimsenin giremediği Knyaz N.’nin balosuna yalnız biz gideriz.’ Böyle demelerine bakmayın, kendi aralarında toplandıklarında zilzurna sarhoş olur, yabancılar gibi kavga ederler. Bunlar mı diri, uyanık insan? Sanki yalnızca gençlik mi böyle, olgun yaştakilerin haline baksana! Birbirlerini yemeğe çağırırlar, buluşurlar, ama ne bir içtenlik, ne güler yüzlülük, ne karşılıklı sevgi saygı vardır. Davet edildikleri öğle ya da akşam yemeklerine âdeta dairelerine, işe gider gibi herhangi bir çöşku, neşe duymadan, sırf aşçıları, salonlarını övmek, sonra da başkalarıyla el altından alay etmek ve birbirlerini tuzağa düşürmek için giderler. İki gün önce öğle yemeği sırasında yemeğe katılmayanların şeref ve haysiyetleri didik didik edilmeye başlanınca utancımın ne-reye bakacağımı bilemedim, masanın altına saklanmak istedim. ‘Falanca bir aptal, falanca alçağın teki, o zaten hırsız, öteki soytarı!’ Tam

bir süre avı! Bunları söylerken de birbirlerinin yüzüne, âdeta, ‘Hele şu kapıdan dışarı adımını at bakalım, aynısını sana da yapacağız!’ dercesine bakarlar... Madem böylesiniz, o halde niçin buluşuyorsunuz? Birbirinizin ellerini niçin böyle hararetle, sımsıkı sıkıyorsunuz? Ne candan bir gülüş, ne bir sevgi parıltısı! Bütün dertleri davetlerine yüksek rütbeli, ünlü bir ismin katılmasını sağlamak, sonra da, ‘Fılan bana yemeğe geldi, ben falancanın evindeydim’ diye böbürlenmektedir... Ne biçim bir hayat bu böyle? Hayır, ben böyle bir hayat istemem! Onlardan ne öğrenip ne dersi alacağım?”

Şoltz:

“Biliyor musun, İlya,” dedi, “sen tıpkı eski çağlardaki insanlar gibi mantık yürütüyor ve düşünüyorsun; eski kitaplar da aynen böyle yazıyordu. Ama bu da iyi bir şey, hiç olmazsa düşünüyorsun, uyumuyorsun! Ee, başka? Devam et!”

“Devam etmemin ne yararı var? Kendin bak, bu insanlar arasında taze, sağlıklı bir çehre görebiliyor musun?”

Şoltz dostunun sözünü keserek:

“İklim böyle!” dedi. “Bak senin yüzün de pörsümüş, oysa sen koşturmuyor, bütün gün yatıyorsun.”

“Onların arasında duru, huzur dolu bakışlara sahip bir çift göz bulamazsın!” diye sürdürdü Oblomov. “Birbirlerine bir tür azap verici bir kaygı, bir tür can sıkıntısı bulaştırıyorlar, güçlük ve acı içinde bir şey arıyorlar. Keşke gerçeği, kendilerine ya da başkalarına yararı olacak bir şeyi arasalardı! Hayır, arkadaşlarının başarılarını duyunca onların benizleri atar! İçlerinden birisi ha bire mahkemeye taşıyor-muş; yarın duruşması varmış, beş yıldan beri devam eden davayı karşı taraf kazanıyormuş. Beş yıldan beri adamın tek arzusu, kafasında taşıdığı tek düşünce hasmını yenmek ve onun enkazı üzerine kendi gönencinin binasını dikmek! Beş yıl mahkemelere taşın, koridorlarda otur, bekleme odalarında iç geçir, işte sana hayatın amacı! İşte ideal hayat! Kimisi her gün iş için daireye gittiği ve saat beşe kadar orada oturduğu için mutsuzdur, kimisiyse, onun kısmetine böyle bir iş düşmediği için sızlanıp derinden ah çekmektedir...”

“Sen bir filozofsun, İlya!” dedi Şoltz. “Herkes ter döküyor, didinip uğraşiyor, bir tek senin bir şeye ihtiyacın yok!”

“Şu gözlüklü, soluk yüzlü adam var ya,” diye sözünü sürdürdü Oblomov, “bana musallat oldu, filan milletvekilinin konuşmasını okudun mu diye soruyor; ben gazete okumam deyince gözleri fal taşı gibi açıldı. Sonra uzun uzun Fransa Kralı Louis Philippe’i anlattı, sanırsın öz babasından bahsediyor! Ardından, Fransız elçisinin Roma’dan ayrılışının nedeni konusunda ne düşündüğümü sordu. Adam âdeta kendini, tüm günlük dünya haberlerini belleğine yüklemek, sonra onları tükenene kadar bütün bir hafta bağırarak etrafına anlatmaya mahkûm etmiş! Adam kendine dert edinmiş, Mehmet Ali Paşa bugün Konstantinopol’e bir gemi göndermiş, acaba niçin göndermiş? İspanyol kralının kardeşi Don Carlos yarın bir terslikle karşı karşıya kalacakmış ve bundan büyük bir endişe duyuyormuş. Şurada bir kanal açıyorlarmış, burada askeri birlikleri Doğu’ya yönlendirmişlermiş! Aman Tanrım, yandık, savaş! Adamcağız korkuyor, beti benzi atıyor, sanki askeri birlikler onu doğru geliyormuş gibi koşup bağırıyordu. Bu insanlar herhangi bir meseleyi bütün yönleriyle tartışıyor, anlamaya çalışıyorlar, fakat sıkılıyorlar, aslında mesele onları ilgilendirmiyor. Bütün bu bağırış çağırışlarının arasından onların nasıl deliksiz bir uykunun içinde olduklarını görebilirsiniz. Konuştukları mesele onlara yabancısıdır; kendi şapkaları altında değil, ödünç alınmış şapkalarda yürürler. Yapacak işleri yoktur, herhangi bir somut hedefe yönelmeksizin, dört bir tarafa doğru dağılıp yayılmışlardır. Bu evrensellikleri, ilgi alanlarının kapsayıcılığı, boş kafalılıklarını ve hiçbir şeye karşı sevgi ve sempati duymadıkları gerçeğini gözlerden saklayan bir örtüdür. Alınterine, sıkı çalışmaya dayanan mütevazı bir yol seçmek, arkalarında derin bir iz bırakarak bu yoldan yürümek onlara sıkıcı gelir, bunu gösteriştan uzak bulurlar. Çünkü bu yolda bilgiçliğin işe yaramayacağını, göz boyama ve kendini olduğundan yüksek gösterme çabalarının muhatap bulamayacağını bilirler.”

“İlyâ, biz ikimiz o dört bir tarafa dağılanlardan değiliz, peki ama bizim alınterine dayanan mütevazı yolumuz nerede?” diye sordu Şoltz.

Oblomov aniden sessizliğe gömüldü.

“Şu planımı bitirir bitirmez...” dedi. Kısa bir aradan sonra gücenmiş bir tavır takınarak devam etti: “Aman, ne halleri varsa görsünler!”

Onlarla benim işim yok, bir şeyin peşinde değilim. Söylemek istediğim, sadece, hayatlarını normal bulmadığımdır. Hayır, bu bir hayat değil, tabiatın insanın önüne amaç olarak koyduğu ilke ve kuralların, hayat idealinin çarpıtılması, gerçek anlamından saptırılmasıdır...”

“Bu hayat ilke ve kuralları, ideal hayat dediğin nasıl bir şey?”

Oblomov yanıt vermedi.

Şoltz üstelerek:

“Ee, söylesene, kendine nasıl bir hayat planladın?”

“Ben planladım bile!”

“Nasıl bir şey? Lütfen, anlat, neye benziyor?”

Oblomov sırtüstü yatarak gözlerini tavana çevirdi.

“Nasıl mı? Köye bir gitseydim...” dedi.

“Sana engel olan mı var?”

“Planımı daha bitirmedim. Ayrıca, oraya yalnız değil, karımla gitmeliyim.”

“Hım! Bak hele sen! Yolun açık olsun! Peki, neyi bekliyorsun? Bir üç dört yıl daha geçerse kimse seninle evlenmez...”

“Ne yapabilirim, kismet değilmiş!” diyerek iç geçirdi Oblomov. “Maddi durumum izin vermiyor.”

“İnsaf et! Ya Oblomovka? Üç yüz canın var!”

“Olsa ne çıkar? Geliri, karımla benim geçimimize yetmez!”

“İki kişiyi geçindiremez mi?”

“Ya çocuklar?”

“Çocukları kendi geçimlerini kendileri kazanacak şekilde yetiştirsin, onları nasıl yönlendireceğini bilmen lazım...”

Oblomov Şoltz’un sözünü keserek soğuk bir ifadeyle:

“Hayır, soyludan işçi, zanaatkâr mı olurmuş!” dedi. “Ayrıca, çocuklar olmasa bile yine iki kişi olmayacağız ki! ‘Karımla ben’ diye konuşulduğuna bakma sen, gerçekte, evlenir evlenmez evin birtakım kadınlarla dolup taşmaya başlar. İstedığın aileye dön bir bak; kadın akraba mı, değil mi, yoksa ev işlerine mi bakıyor, neyin nesidir, ev de mi yaşıyor, yoksa her gün yemek yemeye ve kahve içmeye mi geliyor, katiyen ayırt edemezsin. Üç yüz canla böyle bir pansiyonu nasıl geçindirirsin?”

Şoltz büyük bir merakla:

“Pekâlâ! Varsayalım ki sana üç yüz bin ruble daha verdiler, ne yapardın?” diye sordu.

“Hemen Lombard’a* verip faiziyle geçinirdim,” dedi Oblomov.

“Lombard düşük faiz veriyor, neden bir şirkete filan, örneğin bizimkine yatırmayı düşünmezdin?”

“Hayır, Andrey, beni tuzağa düşüremezsin.”

“Nasıl olur? Bana güvenmez miydin?”

“Güvenirdim, ama güven meselesi değil, her şey olabilir; bir bakmışsın şirket batmış, beş parasız kalmışım! Halbuki banka öyle mi?”

“Neyse, sonra ne yapardın?”

“Sonra yeni, ferah bir eve taşınırdım... Çevremde iyi komşular olurdu, örneğin sen... Ama senin bir yerde oturduğun yok ki!..”

“Peki, sen hep aynı yerde mi otururdun? Bir yerlere gitmez miydin?”

“Hayır, katiyen!”

“Eğer ideal hayat yerinde çakılıp kalmayı gerektiriyorsa, o zaman neden zahmet edip her yerde demiryolları yapıyorlar, gemiler inşa ediyorlar? Onlara öneride bulunalım, İlya, daha fazla yapmasınlar. Nasıl olsa bizim bir yerlere gideceğimiz yok!”

“Bizsiz de çok giden olur; az mı yönetici, temsilci, tüccar, memur, yersiz yurtsuz aylak turist var? Bırak gezsinler.”

“Peki, sen kimsin?” diye sordu Şoltz.

Oblomov yanıt vermedi.

“Kendini, toplumun hangi sınıfına sokuyorsun?”

“Zahar’a sor,” dedi Oblomov.

Şoltz, Oblomov’un arzusunu yerine getirmek için:

“Zahar!” diye seslendi.

Zahar uykulu gözlerle içeriye girdi.

“Şurada uzanmış yatan adam kimdir?” diye sordu Şoltz.

Zahar birdenbire kendine geldi; kuşkulu kuşkulu, yan gözle önce Şoltz’a, ardından Oblomov’a baktı.

“Nasıl kimdir? Siz kim olduğunu görmüyor musunuz?”

* Rehin sandığı, banka dışı kredi kuruluşu. 19. Yüzyılın ortalarında İtalya’nın Lombardy bölgesinden pek çok tefeci ve bankacı Rusya’ya gelerek bankacılık sistemi dışında Lombard denilen rehin kuruluşları kurmuşlardı. -çev.

“Görmüyorum,” dedi Ştoltz.

“Allah allah! Şaşılacak şey! Benim efendim, İlya İlyiç!” dedi.

Ştoltz gülümseyerek:

“Peki, gidebilirsin,” dedi.

Ştoltz:

“Benim efendim!” diye tekrarladı ve kahkahayı patlattı.

Oblomov, canı sıkılmış halde:

“Bey*” diye düzeltti.

Ştoltz gülmeye devam ederek:

“Hayır, sen efendisin,” dedi.

“Ne fark eder?” dedi Oblomov. “Efendi de bey değil mi?”

Ştoltz:

“Bey çoraplarını kendi giyen, çizmelerini kendi çıkaran efendidir,” diye açıklamada bulundu.

“Evet, İngilizler işlerini kendileri görür, çünkü yeterli sayıda uşakları yoktur. Ruslarınsa...”

“Şu senin ideal hayatını anlatmaya devam et,” dedi Ştoltz. “Çevrende iyi dostların olacak, sonra? Günlerini nasıl geçireceksin?”

Oblomov ellerini ensesinde birleştirdi, yüzüne bir huzur ifadesi yayıldı; kendini köyde hayal etmeye başlamıştı bile.

“Sabahleyin kalkardım,” dedi, “harika bir hava, gök masmavi, tek bir bulut bile yok. Planıma göre evin doğu cephesinde bahçeye, tarlalara bakan bir balkon var. Diğer tarafı ise köye bakıyor. Karımın uyanmasını beklerken robdöşambırımı giyip bahçeye çıkar, biraz dolaşır, taze sabah havasını içime çekerdim. Orada bahçıvanı bulur çiçekleri birlikte sular, ağaçları budardık. Karıma bir demet çiçek hazırlardım. Sonra ya banyoya girer ya da nehirde yüzmeye giderdim. Dönüşte balkonun kapısını açık bulurdum, üzerinde büzgülü, bol bir bluz, başında her an uçacakmış gibi duran hafif bonesiyle karım beni beklemektedir. ‘Çay hazır!’ der. Nasıl bir çay o öyle! Ya o öpücük! Ya o koltuğun rahatlığı! Masanın başına otururdum, masada börekler, çörekler, kaymaklar, taze tereyağı...”

* İngilizce’den Rusçaya geçme *Gentleman* (Bey diye çevrildi) ile Rusça, soylu sınıfına mensup, asil, toprak sahibi anlamına gelen *Barin* (efendi diye çevrildi) sözcükleri ile kelime oyunu yapılmaktadır. –çev.

“Ee, sonra?”

“Sonra rahat bir ceket ya da herhangi bir gocuk giyer, karımı belinden kavrar, onunla uzun, karanlık, ağaçlı yolun derinliklerinde kaybolurdum. Konuşmadan, dalgın dalgın, sessizlik içinde yürürdük ya da sesli düşünür, hayal kurar, nabız sayar gibi mutluluk dakikalarımızı sayar, kalp atışlarımızı dinler, doğada merhameti arardık. Farkında olmadan nehre, tarlalara varmış olurduk. Nehir hafif hafif kımıldamakta, başaklar rüzgârda oynasmaktadır, hava sıcaktır... Sonra kayığa otururduk, karım kürek çekerdi, kürekleri güçlkle kaldırırdı...”

Şoltz, arkadaşının sözünü keserek:

“Evet, sen bir şairsin, İlya,” dedi.

“Evet, bu hayatta ben bir şairim, çünkü hayat şiirseldir, şiirdir.* İnsanlar serbestçe onu bozup çirkinleştiriyor.” Resmettiği mutluluk idealinden kendisi de etkilenen Oblomov, “Sonra limonluğa giderdik,” diye ekledi.

Oblomov çok önceden hayalinde çizdiği ayrıntılı resimleri şimdi oradan hazır bir şekilde çıkarıp sunduğu için hiç ara vermeden bu şekilde coşkuyla kesintisiz konuşabiliyordu.

“Şeftalilere, üzümlere bir göz atar,” diye sürdürdü, “masada hangi meyveleri istediğimizi söyler, geri döner, hafif bir yemek yer ve misafirleri beklerdik... Bu arada Marya Petrovna’dan ya da adı her neyse, bir kadından karıma kitap, nota ile birlikte bir pusula gelirdi. Bir başkası hediye olarak bize ananas gönderir ya da ben, seramızda yetişen kocaman bir karpuzu yarınki öğle yemeği için iyi bir dostuma gönderir, kendim de ona yemeğe giderdim... Bu sırada mutfakta hummalı bir çalışma vardır, aşçı kar gibi beyaz önlüğü ve başlığıyla bir oraya bir buraya koşmakta, tavanın birini ateşten alıp öbürünü koymakta, şurada bir şeyi karıştırmakta, orada hamur yoğurmakta ya da su boşaltmaktadır... Bıçaklar şakırdar... Sebzeler doğranır... Bir köşede dondurma hazırlanır... Öğle yemeğine kadar mutfığa uğramak, tencereleri, tavaları açıp koklamak, pirojkilere nasıl şekil verildiğini,

* V. Belinski’nin “M. Lermontov’un şiiri” (1841) adlı makalesinde geçen “Şiir hayatın anlatımıdır ya da daha iyi bir ifadeyle, hayatın kendisidir,” cümlesine gönderme yapılmaktadır. -çev.

kremanın nasıl çırpıldığını seyretmek çok hoştur. Sonra divana uzanırdım, karım yüksek sesle yeni bir şeyler okurdu, okumayı keser o yeni şeyleri tartışırdık... Misafirler gelmeye başladılar, örneğin sen ve karın...”

“Ooo, sen beni de evlendirmişsin!”

“Kesinlikle! İki üç dost daha gelirdi, her zamanki tanıdık yüzler. Dünkü tartışmayı kaldığımız yerden devam ettiririz, şakalar, nükteler sürüp gider, bazen dokunaklı bir sessizlik olur, düşüncelere dalırız. Ancak, düşünceye dalmamız, mevkiimizi kaybetme korkusundan ya da Senato’daki* herhangi bir davadan dolayı değil, isteklerimizin tamamıyla tatmin edilmiş olmasından, muradımıza ermiş olmamızdandı; dalıp gitmemiz mutlak hazzın bir ifadesiydi. Bizim toplantılarımızda hiç kimse ağzından köpükler saçarak orada bulunmayan birisi hakkında ağır sözler söylemezdi; ‘kapıdan çıkar çıkmaz sana da aynısını yapacağız’ diyen bir bakışı kimsede göremezdin. Sevmediğin, beğenmediğin insanla aynı sofraya oturmazdın. Sohbet arkadaşının gözlerinde sadece sevecenlik, şakalarında içtenlik, iyi niyetli mizah görürdün... Herkes candan ve temiz yürekliydi! Bakışlarda, sözlerde ne varsa kalpte de o vardı! Öğle yemeğinden sonra Moka kahvesi içer, taraçada Havana purosunu tütürürdüm...”

“Sen bana dedelerimizin, babalarımızın yaptıkları şeylerin birebir aynısını anlatıyorsun.”

Oblomov gücendi:

“Hayır, öyle değil!” diyerek karşı çıktı. “Hiç olur mu? Benim karımın oturup reçel ya da mantar turşusu yapacağını, iplik çilelerini sayacağını, el dokuması ketenleri tasnif edeceğini, hizmetçilere şamar atacağını nasıl düşünebilirsin? Duymadın mı, kitaptan, notadan, piyanodan, zarif mobilyalardan söz ediyordum!”

“Peki, sen neyle meşgul olurdun?”

“Bana gelince, geçen yılın gazetelerini okumaz, külüstür arabalarda seyahat etmezdim. Erişte çorbası ve kaz eti yemezdim. Aşçımı İngiliz kulübüne ya da elçiliklerden birine kursa gönderirdim.”

“Ee, sonra?”

* Çarlık Rusyası’nda Senato’nun iki alt komitesi temyiz mahkemesi işlevi görürdü. –çev.

“Sonra, sıcak biraz azalınca arabaya semaveri, tatlıları koyup ber-
yoza ormanına getirmelerini söyledik. Öyle çıplak kıra değil, yeni
biçilmiş çayırın üzerine, ot yığınları arasına yayılmış halılara uza-
nıp *okroşka* ve biftek vaktine kadar orada keyfetmek istedik. Mujik-
ler tırpanları omuzlarında tarlalardan dönerlerdi; tepeleme ot yüklü
bir araba sürüne sürüne yanımızdan geçirdi, sarkmış otlardan at ve
araba görünmezdi. En üstte, otların arasından çiçekli bir köylü şap-
kası ve bir de çocuk kafası gözükürdü. Çıplak ayaklı köylü kadınlar
kalabalık halinde, ellerinde oraklarıyla bağıra bağıra şarkı söyleyerek
geçerdi... Birdenbire efendilerini fark edip hemen seslerini keser, yer-
lere kadar eğilerek selamlarlardı. İçlerinden, boynu güneşten yanmış,
kolları dirseğe kadar çıplak bir kız, efendisinin okşayışlarına, cilveli
bakışlarını ürkekçe yere eğerek, güya kendini savunuyormuş gibi ya-
parak yanıt verirdi, ama aslında bundan çok memnundu. Aman ha!..
Tıss... karım görmesin... Allah esirgesin!”

Hem Oblomov’un kendisi hem de Şoltz katıla katıla güldüler.

“Kıra akşam rutubeti çökerdi,” diye sözünü bağladı Oblomov. “Et-
raf kararır, sis, ters çevrilmiş bir deniz gibi çavdar tarlalarının üze-
rinde öylece asılı kalırdı. Atlar omuzlarını titretir, toynaklarıyla yeri
eşelerlerdi. Artık eve dönme vakti gelmiştir. Pencereerde ışıklar çok-
tan yanmış, mutfaktan sayısız bıçak sesleri yükselmekte, tavalarda
mantarlar, köfteler, pizzolalar kızarmakta... Tabaklar dolusu orman
meyveleri... İşte tam burada müzik başlar...”

Oblomov konuşmayı kesip araya söylemeye başladı:

“*Casta Diva... Casta Diva!Casta Diva*’yı hatırlayınca kendimi tu-
tamıyorum,” dedi ve *cavatınan*ın baş kısmını söylemeye başladı. “Bu
kadın* âdeta gözyaşı yerine kalbini akıtıyor! Bu seste ne büyük bir acı
yüklü! Çevresindekiler de hiçbir şey bilmiyor... Kadıncağız yapayal-
nız... Kendisini ezen sırrını ancak gökteki aya açabiliyor...”

“Bu aryayı seviyor musun?” diye sordu Şoltz. “Buna çok memnun
oldum; Olga İlyinskaya onu çok güzel söylüyor. Seni onunla tanıştıracā-
ğım; ses nasıl olurmuş, şarkı nasıl söylenirmiş gör bak! Kendisi de çok

* V. Bellini’nin sözü edilen *Norma* operasında Norma’yı İtalyan soprano Giulia Grisi
(1811-1869) oynamıştı. Ruslar, Grisi’yi İtalyan Operasının Petersburg turnelerinden
(1848-52) tanımaktadırlar. -çev.

alımlı bir kızdır. Fakat bu konuda ben tam tarafsız olamayabilirim, ona karşı zaafım var... Neyse, dağıtmayalım, anlatmaya devam et..."

Oblomov:

"Ee, daha ne olsun?" dedi. "İşte hepsi bu kadar... Misafirler dinlenmek için bey köşkünün ek binalarına ya da kır evlerine dağılırlar; ertesi gün herkes bir yana, kimi ava, kimi oltaıyla balık tutmaya gider, bazıları da hiçbir şey yapmadan evde otururdu..."

Şoltz:

"Öylece otururlar mıydı? Ellerine bir şey almazlar mıydı?" diye sordu.

"Ne almalarını isterdin? Belki bir mendil!" dedi Oblomov. "Ne dersin, sen böyle yaşamak istemez miydin? Bu, gerçek bir hayat değil mi" diye ekledi.

"Ölünceye kadar böyle mi?" diye sordu Şoltz.

"Evet, saçlar ağarınca kadar, ölünceye kadar! Hayat diye buna derim!"

"Hayır, bu, hayat değildir."

"Nasıl hayat değilmiş? Eksik kalan ne burada? Bir düşünsene, karşında solgun, azap çeken tek bir yüz görmeyeceksin, hiçbir tasan, derdin olmayacak, temyizle, borsayla, hisselerle, raporlarla, bakan kabulleriyle, rütbelerle, ödenek artışlarıyla ilgili tek bir soru sorulmayacak. Yalnızca, içten sohbetler, açık yürekli konuşmalar yapılacak. Hiçbir zaman ev taşımak zorunda kalmayacaksın! Bir tek bu bile dünyalara değer! Eh, bu da hayat değilse?"

Şoltz inatla:

"Bu, hayat değildir!" diye tekrarladı.

"Peki, hayat değil, öyleyse nedir?" diye sordu Oblomov.

Şoltz düşünceye daldı, böyle bir hayatı adlandırmak için bir sözcük aradı. Sonunda:

"Bu, bir tür *Oblomovşçına*,* yani Oblomovculuk!" dedi.

İlyâ İlyiç bu tuhaf sözcük karşısında hayretini gizleyemedi, yavaşça heceleyerek tekrarladı:

"*Ob-lo-movş-çina!*"

* Oblomov soyadı *oblomit* (kırmak) ve *oblom* (kıрма, kırılma) sözcüklerinden gelmektedir. Yazar, Oblomov soyadına *şçina* son ekini ekleyerek, onun uyuşuk hayat anlayışını *Oblomovşçina* (Oblomovvari hayat, Oblomovculuk vb.) şeklinde adlandırmaktadır. -çev.

Ştoltz'a garip bir bakış fırlattı, gözünün içine dik dik baktı. Çekin-
gen, coşkusuz bir tavırla:

"Peki, sana göre ideal hayat nedir?" diye sordu. "*Oblomovşçına*,
yani, Oblomovculuk sayılmayacak bir hayat nasıldır! Sanki herkes be-
nim hayal ettiklerime ulaşmak için çalışıp çabalamıyor mu?" Yüksek
bir özgüvenle ekledi: "Evet, sizin bütün koşuşturmalarınızın, bütün
bu ihtirasların, savaşların, ticaretle, politikayla meşgul olmaların
nihai amacı huzura kavuşmak, kaybedilmiş cennet idealini yeniden
bulmak değil midir?"

Ştoltz karşı çıkarak:

"Senin ütopyaların bile birer Oblomovculuk ütopyaları!" dedi.

"Herkes dinlenmek istiyor, huzur ve rahatlık arıyor," diye kendini
savundu Oblomov.

"Herkes aramıyor. Sen kendin de on yıl önce hayatta başka şeyler
arıyordun."

Geçmiş hızla belleğinden geçiren Oblomov, şaşkınlıkla:

"Neyi aramışım?" diye sordu.

"Hatırla! Düşün! Kitapların, çevirilerin nerede?"

"Zahar bir yerlere sokuşturmuştur," dedi Oblomov. "Şuralarda, bir
köşede duruyorlardır."

Ştoltz serzenişle:

"Bir köşede!" dedi. "Senin kendi ifadenle, 'Gücümüz olduğu sürece
Rusya'ya hizmet etmeliyiz, zira onun sınırsız kaynaklarını harekete
geçirebilmesi için ellere ve beyinlere ihtiyacı var!' şeklindeki düşün-
celerin de eminim ki aynı köşede duruyordur. Yine, bak ne diyordun,
bunlar kendi sözlerin, 'Dinlenirken daha büyük haz duymak için ça-
lışmak gerek, dinlenmekse hayatın başka bir yönünü, zarif ve sanatsal
yönünü yaşamak, sanatçıların, şairlerin hayatını yaşamak demektir.'
Bütün bu fikirlerini de mi Zahar köşeye tıktı? Hatırlıyor musun, çalış-
malarını bitirdikten sonra kendi toprağını daha yakından tanımak ve
sevmek için yabancı ülkelere gitmek istiyordun. O zamanlar, 'Bütün
hayat düşünmek ve çalışmaktan ibarettir,' diye tekrarlıyordun. 'Göze
batmayan, gösterişsiz bir iş bile olsa ara vermeden çalışmak ve son ne-
fesinde kendi görevimi yaptım diyebilmek, bunun bilinciyle ölmek!'
Ee, bu sözlerin şimdi acaba hangi köşede duruyor?"

Şoltz'un her sözünü dikkatle dinleyen Oblomov huzursuzdu.

"Evet... Evet... Hatırlıyorum," dedi. "Tamamıyla öyle... Sanırım..." Birdenbire geçmişî hatırlayarak, "Gerçekten de, Andrey, biz seninle bütün Avrupa'yı baştan sonra dolaşmaya niyetlenmiştik," dedi. "Hani, İsviçre'yi yaya olarak gezecek, Vezüv'de ayaklarımızı yakacak, oradan doğru aşağıya Herculanenum antik şehrine inecektik. Herhalde çıldırmış olmalıymışız! Bu kadar aptallık olur şey değil!"

Şoltz sitem ederek:

"Aptallık ha!" dedi. "Resimlerde, Raphael'in *Madonna*'larına, Correggio'nun *Kutsal Gece*'sine, *Apollo Belvedere* heykeline bakarak, 'Aman Tanrım! Yoksa Michelangelo'nun, Titian'ın eserlerinin asıllarını görmek, onların karşılıklarına geçerek heyecandan donup kalmak, Roma toprağına ayak basmak bana hiç nasip olmayacak mı?' diyen sen değil miydin? Yine, demiyor muydun, 'Yoksa hayatım boyunca hep bu mersin ağaçlarını, servileri, turunçları kendi öz topraklarında değil, sadece seralarda mı göreceğim? Hiçbir zaman İtalya'nın havasını ciğerlerime çekemeyecek, mavi göklerini doya doya seyredemeyecek miyim?' O zamanlar senin hayal gücün gökyüzüne ne harika havai fişekler fırlatırdı! Şimdi aptallık oluyor demek..."

Geçmişî gözlerinin önünden geçen Oblomov:

"Evet, evet, hatırlıyorum!" dedi. "Hatta bir gün benim elimden tutarak, 'Haydi, ölmeden önce bütün bunları göreceğimize dair birbirimize söz verelim' demiştin."

"Yine hatırlıyorum," dedi Şoltz, "bir keresinde Jean-Baptiste Say'den bir çeviri yapmış, bana ithaf ederek isim günümde armağan olarak vermiştin. Hâlâ bende duruyor. Daireyi, dörtgeni bilmemizin niçin gerekli olduğu sorusunun yanıtını illa öğreneceğim diye matematik öğretmeninle bir odaya kapanıp uzun uzun nasıl da tartıştın. Fakat bu çaban yarım kaldı, yanıtı bir türlü öğrenemedin. İngilizce öğrenmeye başladın... O da yarım kaldı! Alman üniversitelerini araştırmak için yurt dışına gitme planı yaptığımda senin de benimle gelmeni istedim; sen yerinden fırlayarak beni kucakladın, vakur bir edayla elini uzatarak, 'Ben senin dostunum, Andrey, seninle her yere giderim!' demedin mi? Bütün bunlar senin kendi sözlerin! Sen her zaman biraz aktördün. Doğru mu, İlya? İki kez yurt dışına gittim;

buradaki eğitimin ardından, Bonn, Jena ve Erlangen üniversitelerinin öğrenci sıralarında kuzu kuzu oturdum. Sonra Avrupa'yı yakından tanıyıp öğrendim, kendi yurtluğum kadar iyi bilirim. Hadi diyelim ki, yurt dışı seyahat bir lükstür, herkesin durumu buna el vermeye-bilir ya da herkes gitmek istemeyebilir, peki ya Rusya? Ben Rusya'yı karış karış gezdim. Ben çalışıyorum..."

Oblomov araya girerek:

"Ama bir gün çalışmayı bırakacaksın, değil mi?" dedi.

"Asla bırakmayacağım, neden bırakayım?"

"Sermayeni ikiye katladığın zaman bırakırsın."

"Dört katına bile çıkarsam yine bırakmam."

Oblomov kısa bir aranın ardından:

"Eğer amacın ömür boyu yetecek kadar para kazanmak ve sonra köşene çekilip huzur içinde dinlenmek değilse, o zaman ne diye çırpınıp duruyorsun?" diye sordu.

"Bu dediğin köy Oblomovşçina'sı, köy Oblomovculuğu," dedi Şoltz.

"Ya da devlet memurluğunda yükselip toplumda iyi bir yer edinsaydın ve sonra saygın bir emekli olarak hak edilmiş bir huzurun tadını çıkarsaydın."

"Bu da Petersburg türü Oblomovculuk!" diye karşı çıktı Şoltz.

Şoltz'un yanıtına bozulan Oblomov:

"Öyleyse insan ne zaman vakit bulup yaşayacak?" diye sordu. "Bir ömür boyu ne diye didinip durmalı, azap çekmeli?"

"Sırf çalışmanın, işin kendisi için, başka bir şey için değil!" dedi Şoltz. "Emek sarf etmek, çalışmak, hayatın biçimi, özü, ögesi ve amacıdır; en azından benim için öyledir. İşte, sen çalışmayı hayatından çıkardın, sonuç neye benzedi? Seni ayağa kaldırmaya, bu durumdan çıkarmaya gayret göstereceğim; belki de bu son denemem olacak. Eğer bundan sonra yine de Tarantsev'i, Alekseyev'i yanına alıp, burada, yerinden kalkmadan bu şekilde oturmayı sürdürürsen kurtuluş ümidin tamamen kaybolur, varlığın kendine bile yük olmaya başlar." Arkasından ekledi: "Ya şimdi, ya hiçbir zaman!"

Oblomov Şoltz'u tedirgin bakışlarla dinliyordu. Dostu âdeta ona bir ayna tutmuş, o da aynada kendini görerek ürkmüştü.

“Beni azarlayacağına, Andrey,” dedi iç geçirerek, “gerçekten yarıdım et bana! Bu durum beni de çok kaygılandırıyor. Eğer bugünkü halimi, kendimi nasıl harap ettiğimi görseydin, kaderime nasıl isyan ettiğimi duysaydın bana sitem etmezdin. Her şeyi biliyor ve anlıyorum, fakat gücüm ve iradem yok! Kendi iradenden ve aklımdan bana da ver ve beni istediğin yere götür! Senin peşinden belki gelebilirim, ama tek başıma yerimden bile kımıldayamam. ‘Ya şimdi, ya hiçbir zaman!’ demekte haklısın. Bir yıl sonra çok geç olur!”

“Busen misin, İlya?” dedi Andrey. “Ben seni her gün Preçistenki’den Kudrino’ya* yürüyerek gelen incecik, canlı, çevik bir çocuk olarak hatırlıyorum. Orada küçük bir bahçe vardı... O iki kız kardeşi unutmadin, değil mi? Sen onlara Rousseau, Schiller, Goethe ve Byron’un kitaplarını taşıyıp götürür, onlardan Genlis ve Cottin’in romanlarını alırdın, unutmadin ya? Kızların karşısında kurumlanır, onların sanat zevkini geliştirmeye çalışırdın.”

Oblomov yattığı yerden fırlayarak:

“Sen bunu da hatırlayabildin demek, Andrey?” dedi. “Onlara dair hayaller kurmuş, ortak bir gelecek için ümitler sayıklamış, planlar, düşünceler geliştirmiştin... Hatta gönül ilişkim de vardı, kahkahayı basmayasın diye senden gizli tutmuştum. Hepsini kaybıldı, öldü, bir daha da asla tekrarlanmadı. Nereye kaybıldı bütün bunlar? Sahne neden sona erdi, ışıklar niçin söndü? Akıl sır erer gibi değil! İçimde ne bir fırtına, ne de sarsıcı bir deprem yaşadım. Hiçbir şey kaybetmedim, vicdanımı ezen bir yük yok, vicdanım bir cam kadar tertemiz! Onurumu zedeleyecek hiçbir darbe yemedim; ama işte, nedenini yalnızca Tanrı bilir, her şey yitip gidiyor, harap oluyor...”

Oblomov iç geçirdikten sonra konuşmasını sürdürdü:

“Biliyor musun Andrey, hayatımda hiçbir zaman iç dünyam ne yıkıcı, ne de yapıcı herhangi bir alevlenme ya da tutuşma ile dolup taşıdı. Hayatım, diğer insanlarınkinden farklı olarak, ağır ağır renklerle ve ışıkla dolan, sonra zaman ilerledikçe her şeyin alev alev yandığı, fokurdadığı, parlak öğlen güneşi altında kıpır kıpır kımıldadığı sıcak bir gün ortasına dönüşen, ardından giderek sakinleşen, solan ve ni-

* *Preçistenki*: Moskova’da, bugünkü Kropotkin Caddesi; *Kudrino*: Ploşcad Bosstaniya’nın (İsyan Meydanı) bulunduğu bölgenin adı. –çev.

hayet yerini doğal bir biçimde yavaş yavaş akşamın alacakaranlığına terk eden bir sabaha benzemedi... Hayır, benim hayatım sönüşle başladı. Çok garip, ama varlığımın bilincine vardığımın daha ilk dakikasında bir geleceğimin olmadığını, hayat ışığının yavaş yavaş kararıp söneceğini hissettim. Hayat ışığım ilk kez bakanlıktaki kalemde evrak yazarken sönmeye başladı. Sonra kitaplarda, hayatta nasıl kullanacağımı bilemediğim gerçekleri okuduğum zaman, arkadaşlarımla oturduğumuzda, dedikoduları, yorumları, ince laf sokuşturmaları, art niyetli, soğuk gevezelikleri, boş lakırdıları dinlerken sönüş devam etti. Karşılıklı sevgi ve sempatiye dayanmayan, amaçsız, sırf ilişkiyi sürdürmek için kurulan dostluklara şahit olurken hayat ışığım iyice karardı. Onu sevdiğimi sanarak gelirim yarisından çoğunu harcadığım Mina ile ilişkim, ışığımı da gücümü de alıp götürdü. Nevski Bulvarında rakun kürklüler ve kunduz yakalılar arasında üzgün, aylak aylak gezerken, orta halli bir damat adayı olarak güler yüz gördüğüm akşam partilerinde, kabul günlerinde hayat ışığım sönmeye devam etti. Şehirden daçaya, daçadan Gorohovaya Caddesine taşınarak, ilkbaharın gelişini istiridye ve istakozun tezgâhlarda peyda olmasından çıkararak, sonbahar ve kışı kabul günlerine bakarak, yazı, bütün gün gezip tozmalardan, herkesin yaptığı gibi tembellik ve huzurlu uyuklamalardan anlayarak hayatımı ve aklımı ıvır zıvır için harcadım, hayat ışığımı kararttım. Hatta onurum! Ne uğruna zedeledim onurumu? Ünlü bir terziye elbise siparişi verme uğruna mı dersin, şöhretli birinin evine çağrılmak ya da Knyaz P.'nin elimi sıkması için mi dersin, hangisi? Oysa onur hayatın tuzudur! Nereye kayboldu? Ya ben bu hayatı anlayamadım, ya da bu hayat hiçbir şeye değmez! Daha iyisini de ne biliyorum, ne gördüm, ne de birisi bana gösterdi. Sen, Andrey, tıpkı parlak ve hızlı bir kuyruklu yıldız gibi ortaya çıkar ve hemen kaybolurdun, bense her şeyi unuttur, yavaş yavaş sönerdim!”

Ştolztz, Oblomov’a artık hafif alaylı yanıtlar vermiyor, onu içi kararak sessizce dinliyordu.

Oblomov devam etti:

“Biraz önce yüzümün tazeliğini yitirdiğini, pörsüdüğünü söyledin. Evet, ben aşınmış, eski püskü bir kaftanım. Fakat yıpranmam iklimden ya da sıkı çalışma, ağır iş yüzünden değil, dışarıya bir çıkış

yolu arayan ışığın on iki yıl içimde kapalı kalması yüzünden! Özgürlüğüne kavuşamayan ışık, yalnızca kendi hapishanesini ısıtabildi ve söndü. İşte, on iki yıl bu şekilde geçip gitti sevgili Andrey! Bu uykudan uyanmayı, silkinip canlanmayı artık canım istemedi.”

Ştolztz sabırsızlanarak:

“Niçin bu çemberi kırıp kurtulmadın, bir yerlere kaçmadın da, sessiz sessiz kendi mahvını bekledin?” diye sordu.

“Nereye kaçabilirdim?”

“Nereye mi? En azından köylülerinle birlikte Volga’ya gidebilirsin. Orası daha hareketli, ilginç şeylerle dolu; insan orada kendine bir hedef, bir amaç, iş, çalışma filan bulabilir. Ben olsam Sibiry’a, Sitha’ya* giderdim.”

Oblomov üzgün üzgün:

“Sen de insana her zaman böyle acı ilaçlar, çetin tedaviler önerirsin,” dedi. “Bir tek ben mi böyleyim sanki? Mihaylov, Petrov, Semyonov, Alekseyev, Stepanov... Say sayabildiğin kadar, bir alay insan!”

Ştolztz, henüz dostunun itiraflarının etkisi altındaydı, sessizliğini koruyordu. Sonra iç geçirerek:

“Evet, köprülerin altından çok sular aktı!” dedi. “Seni bu halde bırakamam, buradan alıp götüreceğim; önce yurt dışına, sonra köye gideriz. Biraz zayıflar, kilo verirsin; ruhsal bunalımdan çıkarsın. Sonra sana uğraşacak bir meşgale buluruz...”

“Evet, neresi olursa olsun gidelim buradan!” diye haykırdı Oblomov.

“Yarın yurt dışı için pasaport işleriyle uğraşmaya başlayalım, ardından hazırlıklara gireriz... Ben seni bırakmayacağım, İlya, beni duyuyor musun?”

Kendini ansızın buluttan düşerek yere çakılmış gibi hissedenden Oblomov:

“Sen de hep yarın, yarın diyorsun!” diye karşı çıktı.

“Herhalde, ‘Bugün yapabileceğin bir işi yarına bırakma!’ demek istiyorsun. Bu ne çeviklik! Ama bugün artık geç oldu.” Ve ekledi: “İki hafta sonra çok uzaklarda olacağız.”

* Sitha: Rusların Alaska’da 1790’ların sonlarında kurdukları şehir. –çev.

“Bu acele ne!” dedi Oblomov. “İnsaf et, dostum, iki hafta sonra nasıl olur, böyle birdenbire? Dur bir güzelce düşünüp taşınalım, hazırlanalım... İyi kötü bir *tarantas** edinmemiz gerek... Belki üç ay içinde gidebiliriz...”

“Tarantası da nereden çıkardın? Sınıra kadar posta arabaları ya da vapurla Lübeck’e gideceğiz, hangisi daha rahatsa. Avrupa’da ise zaten birçok yerde demiryolu var.”

Oblomov iyice savunmaya geçerek:

“Ya taşınma, ya Zahar, ya Oblomovka ne olacak? Bunların tümünü yoluna koymam lazım!” dedi.

Şoltz gülerek:

“Bunlar hep Oblomovculuk! Oblomovculuk!” dedi. Sonra iyi geceler diledi, mumu alarak uyumak için odasına yöneldi. Çıkarken Oblomov’a dönerek, “Unutma, ya şimdi, ya hiçbir zaman!” diye ekledi ve kapıyı ardından kapadı.

V

ERTESİ sabah uyanır uyanmaz Oblomov o zalim sözleri hatırladı: ‘Ya şimdi, ya hiçbir zaman!’

Yatağından kalktı, odada bir uçtan ötekine iki üç kez gidip geldi. Sonra misafir odasına göz attı, Şoltz oturmuş yazı yazıyordu.

“Zahar!” diye bağırdı.

Peçten aşağıya kimse atlamadı, gelen yoktu. Şoltz onu postane-ye göndermişti. Tozlu yazı masasının başına geçerek oturdu, kalemi hokkanın içine daldırdı, mürekkep yoktu. Kâğıt aradı, o da yoktu. Düşünceye daldı, masanın tozları üzerine parmağıyla düşünmeden bir şeyler çiziktirdi, sonra ne yazdığına baktı: ‘*Oblomovşçına*’, Oblomovculuk yazmıştı...

Koluyla çabucak yazıyı siliverdi. Gece rüyasında, tıpkı Kral Belşassar’ın** ziyafetinde olduğu gibi, bu sözcüğün ateşten harflerle duvara yazıldığını görmüştü.

* Uzun yolculuklarda kullanılan, az sarsıcı, dört tekerlekli, yaylı, rahat at arabası. –çev.

** Kildan kralı Belşassar (Baltazar) verdiği bin kişilik görkemli ziyafet sırasında karşı duvara görünmez bir elin mene, tekel, parsin (günlerin sayıldı, tartıldın eksik geldin, ülken bölündü) diye yazdığını görür. İncil, Daniel’in kitabı, Bölüm 5. –çev.

Dışarıdan dönen Zahar, efendisini yatakta değil de ayakta görünce şaşırđı, onu donuk bakışlarla süzdü. Oblomov, hayret ifade eden bu bön bakışta da *Oblomovşçına* yazısını okudu.

“Tek bir sözcük ama ne kadar da zehirli!” diye düşündü.

Zahar, her zamanki gibi efendisinin saçlarını tarayıp düzeltmek üzere, elinde tarak, fırça ve havluyla onun yanına geldi.

Oblomov öfkeyle:

“Çekil gözümün önünden!” dedi.

Vurarak Zahar’ın elindeki fırçayı yere düşürdü, peşinden Zahar elindeki tarağı düşürdü.

“Yeniden yatmayacak mısınız?” diye sordu Zahar. “Yatağı düzeltteğim.”

“Bana mürekkep ve kâğıt getir,” dedi Oblomov.

‘Ya şimdi, ya da hiçbir zaman!’ sözü üzerine düşünceye daldı. Onu sağduyuya ve silkinip toparlanmaya davet eden bu ümitsiz çağrıya kulak verirken, geriye ne kadar irade gücünün kaldığını anlamaya ve ölçmeye çalışıyor ve bu kıt gücü nerede ve ne için kullanacağını düşünüyordu. Bir süre azap içinde kıvranıp düşündükten sonra eline kalemi aldı, köşeden bir kitap çekip çıkardı ve hiç olmazsa bir saat, on yıldan beri okumadığı, yazmadığı ve düşünmediği şeyler üzerine okumak, yazmak ve düşünmek istedi.

Şimdi ne yapmalıydı? İleri mi gitmeli, yoksa bulunduğu yerde mi kalmalıydı? Bu Oblomovvari soru onun için Hamlet’in ünlü sorusundan daha derindi. İleri gitmek, o bol robdöşambrını bir anda sadece omzundan değil, ruhundan, beyninden de çıkarması, kaldırıp atması anlamına gelecekti; yine duvarlardaki bu toz ve örümcek ağlarıyla birlikte gözlerindeki örümcek ağlarını da süpürüp atması, gözünün açılması demekti. Bunun için atacağı ilk adım neydi? Nereden başlamalıydı? ‘Bilmiyorum... Yapamam, beceremem... Hayır... Kurnazlık ediyorum... Biliyorum ki... Sorun değil, Ştoltz yanı başımda, hemen ne yapacağımı söyler.’

Peki, o ne söyleyecekti?

‘Bir hafta içinde,’ diyecekti, ‘Oblomovka’yı rehine koyması ve yeni toprak satın alması için benim vekilimin eline ayrıntılı bir vekâletname yazıp vererek onu köye gönder. İnşa edilecek binanın

planını gönder, daire tutmaktan vazgeç, pasaport alarak altı aylığına yurt dışına git, göbek yağlarını erit, kilo ver, bir zamanlar arkadaşınla birlikte hayal ettiğin o toprakların havasını teneffüs ederek ruhunu tazele, robdöşambrsız, Zahar'sız, Tarantıyev'siz yaşa, çoraplarını, çizmelerini kendin giy çıkar, yalnızca geceleri uyu, trenlere, vapurlara binerek herkesin gittiği yerlere seyahate çık, sonra... Sonra... Oblomovka'ya yerleş, ekip biçmeyi, harmanı öğren ki, mujiğin neden yoksul ya da zengin olduğunu anlayabilesin. Tarlaları gez, kasabaya git, seçimlere katıl, fabrikaya, değirmene, iskeleye git... Aynı zamanda gazeteleri oku, kitap oku, İngilizlerin Doğu'ya neden gemi gönderdiklerini merak et... İşte Şoltz'un bana söyleyecekleri! İleriye doğru gitmek bu demek! Hayatın bunlarla geçecek. Elveda, şairane hayat ideali! Bu, hayat değil, bir çeşit demirci atölyesi; ebedi alev, gürültü, gıcırta, cehennem sıcaklığı... Böyle bir hayatta insan yaşamaya nasıl vakit bulabilir? Acaba kalmak mı daha iyi?

Kalmak, Şoltz'la gitmemek, gömleğimi yine ters giymem demek, Zahar'ın peçin üzerinden atlayışının çıkardığı gürültüyü dinlemem demek, Tarantıyev ile yemek yemem, olup bitenleri düşünmemem, *Afrika'ya Seyahat* kitabını sonuna kadar okuyamamam, Tarantıyev'in ahababı kadının evinde huzur içinde yaşlanmam demek...

“Ya şimdi, ya hiçbir zaman!”, “Olmak ya da olmamak!” Oblomov doğrulup koltuktan kalkmak istedi, fakat ayaklarını hemencecik terliklerinin içine sokamayınca yeniden oturdu.

İki hafta sonra Şoltz İngiltere'ye gitmek üzere ayrıldı; Oblomov'dan da doğruca Paris'e geleceğine dair söz aldı. Pasaportu hazırды, hatta yol için yeni bir palto siparişi verdi ve bir şapka satın aldı. İşler bu denli ilerlemişti. Zahar zeki gerekçelerle, bir çift yeni ayakkabı siparişi vermenin ve mevcut ayakkabılara pençe yaptırtmanın yeterli olacağını iddia ediyordu. Oblomov bir battaniye, yün bir kazak, bir tuvalet eşyası çantası satın aldı. Erzak için bir bavul da alacaktı ama pek çok kişi yurt dışında insanların yanlarında erzak taşımadıklarını söyleyince vazgeçti. Zahar kan ter içinde dükkânlar ve atölyeler arasında mekik dokuyordu. Alışverişlerden ona çok sayıda beş ve on kapıklık bozukluk kalmasına rağmen Andrey İvanoviç'e ve bu seyahati çıkaran diğer tüm kişilere lanet okuyordu.

Dükkândakilere:

“O orada tek başına ne yapacak?” diye soruyordu. “Orada beylere hizmet edenlerin hepsi kızmış diyorlar. Kızların çizme çıkardığı nerede görülmüş? Bakalım o kız efendimin çıplak ayağına çorabı geçirebilecek mi?”

Zahar hatta alaylı alaylı gülümseyerek söyledi bunları; favorileri yana doğru kalktı, başını salladı. Oblomov tembellik etmeyerek yanına neleri alacağını, neleri evde bırakacağını bir bir yazdı. Tarantiev mobilyaları ve diğer eşyaları ahababı kadının Viborskaya yakasındaki evine taşımakla görevlendirildi. Onları odalardan üçüne koyarak Oblomov yurt dışından dönünceye kadar muhafaza edecekti. Oblomov’un tanıdıklarının bir kısmı bu seyahate kuşkuyla bakıyor, bir kısmı gülüyor, kimileri de bir tür korkuya kapılarak, ‘Gidiyor, gözünüzde canlandırabiliyor musunuz, Oblomov yerinden kımıldadı!’ diyorlardı.

Gel gör ki, Oblomov ne bir ay sonra, ne de üç ay sonra seyahate çıkabilirdi. Gideceği günün arifesinde gece yatarken dudağı şişmişti. ‘Sinek ısırılmış, böyle bir dudakla deniz seyahatine mi gidilir?’ diyordu. Bir sonraki vapur beklendi. İşte, ağustos geldi çattı, Ştoltz Paris’e gelmeli çok oldu. Oblomov’a öfke kusan mektuplar yazmakta, fakat yanıt alamamaktadır. Neden acaba? Muhtemelen hokkasındaki mürekkep kurumuştur, kâğıt kalmamıştır. Veyahut da Oblomov’un yazış tarzında kotoriy (ki onun) ve şto (ki o) bağlaçlarının cümle içinde birbirlerini itmesi yüzündendir. Başka bir olasılık, onun, acımasız ‘Şimdi ya da hiçbir zaman!’ ikileminde son seçeneği seçerek ellerini ensesinde birleştirip sırtüstü uzanmış olmasıdır. Eğer böyleyse, Zahar nafile yere onu uyandırmaya çalışmaktadır.

Hayır, Oblomov’un hokkası mürekkeple doluydu, masanın üzerinde mektuplar, kâğıt ve hatta kendi el yazısının olduğu amblemli kâğıt duruyordu. Yazdığı birkaç sayfada aynı cümle içinde kotoriy (ki onun) bağlacını asla iki kez kullanmamıştı. Üslubu, özgür ve akıcı, yer yer etkileyici, Ştoltz ile alınterine dayalı hayat ve seyahat üzerine hayal kurdukları o ‘uzak eski günler’deki kadar belagatli idi. Saat yedide kalkıyor, okuyor, bir yerlere kitap götürüyordu. Yüzünde ne bir uykusuzluk, ne de yorgunluk ifadesi vardı, can sıkıntısından da eser

yoktu. Hatta yüzüne renk gelmişti, gözleri cesarete ya da en azından özgüvene benzer bir ışıltıyla parılıyordu. Robdöşambrını artık giymiyordu. Tarantjev onu diğer eşyalarla birlikte ahbabı kadının evine götürmüştü. Evde kitap okurken ya da yazı yazarken basit bir ceketle oturuyor, boynuna ince bir fular bağlıyordu. Kravatının üzerine düşen gömleğin yakası kar gibi bembeyazdı. Sokağa çıkarken iyi bir terzinin elinden çıkma güzel bir ceket ve şık bir şapka giyiyordu... Neşesi yerindeydi, durmadan şarkı mırıldanıyordu... Neden acaba?

Oblomov, yaşamaya başladığı şehirden birkaç verst uzaklıktaki daçasında pencerenin önünde oturuyor, yanında bir demek çiçek. Acele acele bir şeyler yazıp bitirmeye çalışıyor, sık sık başını çevirip çalılardan üzerinden yola bakıyor, sonra telaşla yine yazmaya koyuluyor. Ansızın hafif adımların kumda çıkardığı gıcirtılı ses işitiliyor. Oblomov kalemi elinden atarak çiçek demetini kapıyor ve pencereye yöneliyor.

Aceyle bastonunu ve şapkasını da alarak:

“Siz misiniz, Olga Sergeyevna! Hemen şimdi geliyorum,” diyor ve bahçe kapısına koşuyor. Güzel hanımefendiye girmesi için kolunu uzatıyor ve ormanda, devasa köknar ağaçlarının gölgesi altında kayboluyorlar...

Bir köşeden çıkan Zahar bakışlarıyla efendisini arkadan izliyor, sonra odanın kapısını kapatarak mutfığa gidiyor. Anisya’ya:

“Gitti!” diyor.

“Öğle yemeğine gelecek mi?”

Zahar uykulu uykulu:

“Tanrı bilir!” diye yanıt veriyor.

Zahar yine o eski Zahar! Aynı kocaman favoriler, aynı tıraşsız çene, aynı gri yelek ve sökükle ceket! Fakat şimdi artık Anisya ile evli... Bu evlilik onun eski kadın ahbabıyla arasının açılmasının bir sonucu mu, yoksa sadece bir erkeğin evlenmesi gerektiğine inanmasından mı bilinmez. Evlenmiş fakat atasözünü geçersiz çıkarırcasına hiç değişmemişti.

Olga’yı ve teyzesini Oblomov’la Şoltz tanıştırmıştı. Şoltz onu Olga’nın teyzesinin evine ilk kez götürdüğünde evde başka misafirler de vardı. Oblomov’u her zamanki gibi kasvet basmış, huzursuz ol-

muştı. ‘Şu eldivenleri çıkarsam ne iyi olurdu, oda da çok sıcak,’ diye düşündü. ‘Her şeyi nasıl da yadırgar oldum!’

Olga, çay masasının uzağında, lambanın altında tek başına, çevresinde olup bitenle pek ilgilenmeden koltuğa sırtını iyice yaslamış oturuyordu. Şoltz geçip onun yanına yerleşti. Şoltz’u gördüğüne çok memnun olmuştu; her ne kadar yanakları kızarmamış, gözleri ıslıl ıslıl parlamamışsa da, gülümsemiş ve bütün yüzü huzur verici bir renkle aydınlanmıştı. Olga, Şoltz’u arkadaş olarak görüyor, her zaman kendisini güldürdüğü ve yanında hiç sıkılmadığı için onu seviyordu. Öte yandan, kendini onun yanında çok çocuk hissettiği için ondan biraz çekiniyordu. Kafası karıştığında ya da aklına bir soru takıldığında ona başvurmaya, sırrını ona açmaya hemen karar veremiyordu. Şoltz onun çok ilerisinde ve uzağındaydı, ondan çok yükseklerdeydi. Dolaşısıyla, toyluğu ve aralarındaki bu yaş ve zekâ farkı bazen genç kızın onurunun incinmesine sebep oluyordu.

Şoltz da büyüleyici bir varlık olarak gördüğü Olga’ya içten bir hayranlık duyuyor, onun aklının ve duygularının rayiha saçan tazeliğine bayılıyordu. Onun gözünde Olga büyük ümitler vadeden çok güzel bir çocuktı. Buna rağmen Şoltz diğer kadınlara kıyasla onunla daha sık, hem de yürekte isteyerek görüşüyordu. Çünkü Olga, kendisi bilincinde olmasa bile, sade ve doğal bir hayat tarzına sahipti; iyimser yaratılışı ve aldığı sağlam, dürüst terbiye sayesinde düşüncelerini, duygu ve iradesini açığa vururken doğal, içinden geldiği gibi davranıyordu. En ufak el, göz, dudak hareketlerinde bile bu doğallık hissedilebiliyordu. İzlediği yolda bu denli özgüvenli adımlar atmasının sebebi, belki de, inandığı ‘arkadaş’ının daha da büyük bir özgüvenle attığı adımlardan çıkan seslerin zaman zaman hemen yanı başında işitilmesi idi. Kendi adımlarını Şoltz’unkine göre ayarlıyor, ona ayak uydurmaya çalışıyordu. Ne olursa olsun, görüşlerinde, sözlerinde ve hareketlerinde bu denli sade ve doğal olabilen, içinden geldiği gibi davranabilen bir kıza rastlamak zordu. Gözlerinde hiçbir zaman, ‘Şimdi dudaklarımı biraz büküp kendime düşünceli bir görünüm vereyim, bu bana daha çok yakışıyor. Şimdi korkmuş gibi yaparak oraya doğru bakayım, hafif bir çığlık atayım, herkes bana koşsun’ ya da ‘Piyanonun başına oturup ayağımın ucunu göstereyim’ türünden düşünceler okunmazdı.

Naz, cilve, yalan dolan, gösteriş, hesaplılık onda bulunmazdı. Bu yüzden Şoltz'dan başka neredeyse onun değerini takdir edecek kimse yoktu. Bunun için mazurkalarda sıkıntısını gizlemeyi beceremeden tek başına otururdu. Kibar gençler bile ne söyleyeceklerini bilemedikleri için onun karşısında dut yemiş bülbüle dönerdi... Kimse onun ağzından, hayat, aşk üzerine ne bir bilgece söz, ne hızlı, beklenmedik, cesur bir yanıt ya da replik işittiği, müzik ve edebiyat üzerine yazılmış ya da söylenmiş düşüncelerle ilgili ne bir değerlendirme, ne bir tekrar duyduğu için, bazıları onu basit, uzak görüşlülüğü ve derinliği olmayan bir kız sayardı. Az konuşurdu, yalnızca kendine ait basit, sıradan düşünceleri dile getirirdi. Bu yüzden zeki ve atak 'kavalye'ler ondan uzak durur, pısırlıklar ise onu fazla akıllı bulur, ondan biraz çekinirlerdi. Yalnızca Şoltz onunla hiç susmadan, uzun uzun konuşur, onu güldürür, eğlendirirdi. Müziği seviyordu, sık sık kendi kendine, bazen de Şoltz'a ya da yatılı kız okulundan bir arkadaşına şarkı söylerdi. Şoltz'un ifadesiyle, hiçbir meslekten şarkıcı onun kadar güzel şarkı söyleyemezdi!

Şoltz yanına oturur oturmaz oda Olga'nın kahkahasıyla çınlardı. Gülüşü o kadar melodik, o kadar içten, o kadar davetkârdı ki, işitenler ne için gülündüğünü bilmeden mutlaka bu gülüşe karşılık verirdi. Şoltz sadece onu güldürmekle meşgul değildi; yarım saat sonra Olga, Şoltz'un anlattıklarını büyük bir ilgi ve merakla dinliyor ve onu dinledikçe giderek katlanan bir ilgiyle Oblomov'a bakıyordu. Oblomov ise bu bakışlar karşısında yer yarılsa da içine girsem diye düşünüyordu. Huzursuzca onlara yan gözle bakıyor, 'Acaba hakkımda ne konuşuyorlar?' diye içinden geçiriyordu. Tam oradan ayrılmaya niyetleniyordu ki, Olga'nın teyzesi onu masaya davet ederek yanına oturttu. Şimdi bütün misafirlerin bakışlarının çapraz ateşi altındaydı. Kaygıyla Şoltz'a doğru dönüp baktı, Şoltz yerinde yoktu. Olga'ya baktı, yine onun, kendi üzerine sabitlenmiş meraklı bakışlarıyla karşılaştı. 'Hâlâ bakıyor,' diye düşünerek ne yapacağını bilemeden, mahcup mahcup elbisesine baktı. Hatta Oblomov, acaba burnumda mı bir şey var diye düşünerek mendiliyle yüzünü sildi, ara sıra olduğu gibi yine kravatının çözülmüş olabileceği aklına geldi, eliyle yokladı. Her şey normal gözüküyordu, ama kız hâlâ bakıyordu!

Uşak, Oblomov'un önüne çay ve çöreklerle, kurabiyelerle dolu bir tabak koydu. Çekingenliğini yenmek ve rahat davranmak isteyen Oblomov o rahatlıkla peksimetleri, bisküvileri, kurabiyeleri öyle bir avuçladı ki yanında oturan küçük kız çocuğu güldü. Bu, diğer misafirlerin de dikkatinden kaçmadı. Oblomov, 'Aman yarabbim, Olga da bana bakıyormuş, şimdi avucumdaki bu kadar kurabiyeyi ne yapacağım?' diye düşündü. Sonra, göz ucuyla, Olga'nın yerinden kalkarak başka bir köşeye oturduğunu gördü, yüreği hafifledi. Yanındaki küçük kız onun kurabiyeleri ne yapacağını görmek için Oblomov'a gözlerini dikmiş merakla bakıyordu. 'Çabucak yemeliyim!' diye düşünerek aceleyle kurabiyeleri ağzına doldurdu, bereket versin ki ağızda çabucak eriyorlardı. Yalnızca iki peksimet dilimi kalmıştı; rahat bir nefes aldı ve cesaretini toparlayarak Olga'nın bulunduğu tarafa baktı. Tanrım! Olga büstün kaidesine yaslanmış duruyor ve oradan onu seyrediyordu. Öyle anlaşıyor ki, onu daha rahat görebilsin diye yerinden kalkıp oraya geçmişti. Acemice peksimet yiyişini, beceriksiz, şaşkın halini görmüş, izlemişti.

Akşam yemeği sırasında Olga masanın öbür başına oturdu, Oblomov'la görünür bir biçimde ilgilenmeden yemeğini yedi, yanındakilerle konuştu. Ancak, Oblomov kendisine bakmadığını umarak Olga'nın bulunduğu tarafa kaygılı bakışlarını çevirdiği anda onun meraklı, fakat aynı zamanda sevecen bakışlarıyla karşılaşıyordu...

Yemekten sonra Oblomov aceleyle Olga'nın teyzesiyle vedalaştı; teyzesi onu ertesi gün öğle yemeğine çağırdı, daveti Şoltz'a da iletmesini rica etti. İlya İlyiç onu eğilerek selamladı ve bakışlarını kaldırmadan bütün salonu bir uçtan öteki uca yürüdü. İşte piyano, onun arkasında paravana ve kapı... Oblomov önüne baktı, piyanonun başında oturan ve meraklı gözlerle kendisine bakan Olga'yı fark etti. Ona, kız sanki gülümsüyormuş gibi geldi. 'Andrey mutlaka ona, dün ayaklarımda farklı çoraplar olduğunu ya da gömleği ters giydiğimi söylemiş olmalı!' diye düşündü. Hem bu varsayımdan hem de yarınki yemek davetinden ötürü –davete eğilerek karşılık verdiğine göre kabul etmiş sayılırdı– canı sıkılmış bir halde eve döndü.

O andan sonra Olga'nın ısrarlı bakışları Oblomov'un gözünün önünden bir türlü gitmedi. Boylu boyunca sırtüstü uzansa da, en tem-

bel ve en rahat yatma biçimini denese de işe yaramıyor, gözünü asla uyku tutmuyordu. Robdöşambırı ona iğrenç görünüyor, Zahar aptal ve katlanılmaz geliyor, tozlara ve örümcek ağlarına dayanamıyordu. Yoksul sanatçılara hamilik eden birinin ona zorla sattığı değersiz bazı resimleri odasından kaldırttı. Uzun zamandan beri kapalı duran bir storu kendi eliyle onardı. Anisya'yı çağırarak pencereleri sildirdi, birkaç örümcek ağını süpürüp attıktan sonra yan yatarak bir saat kadar Olga'yı düşündü. Önce dikkatle dış görünüşü üzerine yoğunlaştı, hayalinde portresini canlandırdı. Sözcüğün mutlak anlamıyla güzel bir kadın sayılmazdı; ne teninde göz kamaştırıcı bir beyazlık, ne yanak ve dudaklarında canlı, parlak bir renklilik vardı. Gözlerinden içindeki ateşin kıvılcımları saçılmıyordu; mercan dudaklı, inci dişli değildi. Beş yaşındaki çocuğun minnacık ayaklarına sahip değildi, üzüm tanelerini andıran parmakları yoktu. Fakat eğer onu bir heykele dönüştürselerdi, zarafet ve ahengin timsali olurdu. Başının büyüklüğü, uzunca sayılabilecek boyu ile, yüzünün ovalliği ve büyüklüğü ise başı ile tam orantılıydı. Bunların tümü omuzlarıyla, omuzlarıysa beliyle uyum içindeydi. Dikkatsiz, dalgın birisi bile onunla karşılaştığında durup, bu denli özenle, sanatçı inceliğiyle yaratılmış bir varlığa bakmaktan kendini alıkoyamazdı. Burnu zarif ve hafifçe kalkıktı. Dudakları ince ve çoğu zaman da kapalıydı; bu, kafasının sürekli olarak çeşitli düşüncelerle meşgul olduğunun bir işaretiydi. Zihninde hareketli düşüncelerin kaynaştığı, keskin, her zaman canlı, koyu gri-mavi gözlerinin hiçbir şeyi ıskalamayan bakışlarından da kolayca okunuyordu. Kaşları, gözlerine ayrı, kendine has bir güzellik veriyordu; hayır, kaşları yay gibi değildi, gözün etrafına parmakla çekilmiş ince iki ip gibi de durmuyorlardı. Hayır, bu kaşlar, nadiren aynı hizaya gelen, kumral, yumuşak tüylü, düze yakın iki çizgiden ibaretti. Biri ötekinden biraz daha yukarıdaydı; bu nedenle kaşın üzerinde, âdeta bir şey söylemek isteyen, 'Bakınız, burada bir fikir saklı!' diyen ufak bir kıvrım uzanıyordu.

Olga, ince, mağrur boynunun zarafetle ve asilce taşıdığı başını biraz öne çıkararak yürüyordu. Bütün bedeniyle birden, uyum içinde hareket ediyor, adımlarını neredeyse duyulmayacak kadar hafif atıyordu...

Oblomov, 'Dün bana neden öyle ısrarla bakıyordun acaba?' diye düşündü. 'Andrey ona çoraplarımdan, gömleğimden bahsetmediğine dair yemin ediyor. Tersine, benimle dostluğundan, çocukluğumuzdan, birlikte nasıl büyüdüğümüzden, okuduğumuzdan bahsetmiş. Bunların hepsi güzel, ayrıca ne kadar mutsuz olduğumdan, sevgi eksikliği ve topluma karışmama yüzünden içimdeki iyi meziyetlerin nasıl kaybolduğundan, hayat ışığının nasıl zayıf parıldadığından bahsetmiş...' Oblomov düşünmeyi sürdürdü: 'Bunlarda gülecek ne var? Birazcık vicdanı olsa kalbi sızlar, merhamet duyar, acırdı. Oysa o ... Aman, ne hali varsa görsün! Onu düşünmeyeceğim artık! Bugün yemeğe giderim, sonra bir daha da evlerine ayak basmam.'

Günler günleri izledi; Oblomov, Olga'ların evlerine sadece ayak basmakla kalmadı, neredeyse temelli yerleşti. Tarantiev bir sabah Oblomov'un bütün eşyasını toplayıp Viborskaya yakasındaki ahababı kadının evine götürdü. Oblomov uzun zamandan beri ilk kez üç gün yataksız, yorgansız, karyolasız kaldı, yemeklerini Olga'nın teyzesinin evinde yedi. Ansızın onların daçasının karşısında kiralık bir daça olduğu ortaya çıktı. Oblomov evi hiç görmeden hemen kiraladı ve orada yaşamaya başladı. Sabahtan akşama kadar artık hep Olga ile vakit geçiriyordu; ona çiçek gönderiyor, birlikte kitap okuyorlar, göle, tepelere gezmeye gidiyorlardı... Evet, o, Oblomov, ta kendisi!

Şu dünyada neler olmuyor ki! Peki, bu nasıl oldu? İşte, şöyle oldu.

Ştoltz ile birlikte Olga'nın teyzesinin evinde yedikleri öğle yemeği sırasında Oblomov önceki akşam yaşadığı aynı azabı yine yaşamış, yemek yerken ve konuşurken, Olga'nın, insanı tedirgin eden, kan dolaşımını hızlandıran, sinirlerini geren, yakıcı bakışlarını üstünde asılı bir güneş gibi hissetmişti. Ancak balkonda puro içerken dumanların arasında bu suskun, inatçı bakışlardan bir an için yakasını kurtarabilmişti. Huzursuzca yerinde sağa sola dönerek kendi kendine:

'Ne bu böyle?' diye soruyordu. 'İşkence bu! Benimle alay mı ediyor, nedir? Başka birine hiç bu şekilde bakmıyor, bakmıyor. Ben herkesden daha uysalım diye, o... Onunla konuşacağım... Gözleriyle ruhumu içimden söküp çıkardığını ona sözcüklerle anlatmam daha iyi olacak.'

Olga birdenbire balkonun eşiğinde, Oblomov'un önünde beliriverdi. Oblomov ona bir sandalye çekti, Olga yanına oturdu.

“Çok sıkılıyormuşsunuz, doğru mu?” diye sordu Olga.

“Doğru, sıkılıyorum, ama çok değil! Oyalandığım işlerim var.”

“Andrey İvanoviç bir plan üzerinde çalıştığınızı söyledi.”

“Evet, gidip köyde yurtluğumda yaşamak istiyorum, yavaş yavaş hazırlanıyorum.”

“Yurt dışına da gidecekmişsiniz, değil mi?”

“Evet, Andrey İvanoviç hazır olur olmaz mutlaka gideceğiz.”

“Severek, isteyerek mi gidiyorsunuz?”

“Evet, çok istiyorum.”

Oblomov, Olga’ya baktı, yüzünde dolaşan gülümseme kâh gözle-
rinin içini aydınlatıyor, kâh yanaklarından aşağı taşıyordu; fakat du-
dakları her zamanki gibi sımsıkı kapalıydı. Oblomov ona soğukkan-
lılıkla yalan söyleyemeyeceğini anlamıştı.

“Ben biraz tembelim ama...” dedi.

Olga’nın kolayca, hemen hemen hiçbir şey söylemeden ona tembel-
liğini itiraf ettirdiğini düşünerek canı sıkıldı. ‘O benim için ne ifade
ediyor ki! Ondan korkuyor muyum sanki?’ diye içinden geçirdi.

Olga güç sezilebilen şeytanca bir tavırla:

“Tembel mi?” diye şaşkınlığını belirtti. “Nasıl olur? Bir erkek tem-
bel olur mu? Bunu anlayamıyorum.”

‘Burada anlaşılmayacak ne var?’ diye düşündü Oblomov. ‘Sanırım
çok basit.’ “Ben hep evde oturuyorum, o yüzden Andrey de düşünüyor
ki ben...”

“Herhalde çok okuyor ve yazıyor olmalısınız!” dedi Olga. Yüzüne
dik dik bakarak, “Şeyi okudunuz mu?” diye sordu.

Oblomov kendisini sınava çekmeye niyetlenmesin diye, korkuyla:

“Hayır, okumadım!” diye ağzından kaçırıldı.

Olga gülerek:

“Neyi okumadınız?” dedi.

Oblomov da güldü...

“Bana herhangi bir romanı okuyup okumadığımı sorduğunuzu
sandım, ben roman okumuyorum.”

“Tahmin edemediniz. Ben seyahat kitapları üzerine soru soracak-
tım.”

Oblomov büyük bir dikkatle genç kızın yüzüne baktı; bütün yüzü güldüğü halde dudakları gülmüyordu. ‘Oo! Evet, bu kız... Onunla ilişkide dikkatli olmak lazım!’ diye düşündü.

Olga merakla:

“Peki, ne okuyorsunuz?” diye sordu.

“Doğrusu, seyahat kitaplarını daha çok seviyorum...”

Olga alçak sesle, şeytanca:

“*Afrika’ya Seyahat* kitabını mı?” diye sordu.

Sadece ne okuduğunun değil, nasıl okuduğunun da Olga’ya malûm olduğunu doğru tahmin eden Oblomov kızardı.

Olga onu içine düştüğü şaşkın durumdan çıkarmak için:

“Siz müzisyen misiniz?” diye sordu.

Tam bu sırada Şoltz yanlarına geldi.

“İlyâ!” dedi. “Olga’ya senin müziği delicesine sevdiğini söyledim ve bir şeyler söylemesini rica etti... *Casta Diva*.”

“Neden benim hakkımda uydurma şeyler anlatıyorsun?” dedi Oblomov. “Ben müziği hiç de delicesine sevmiyorum.”

“Şu işe bak!” dedi Şoltz. “Sanki gücenecek bir şeymiş gibi! Ben onu düzgün bir insan olarak etrafa tanıtıyorum, o ise hayal kırıklığı yaratmak için acele ediyor.”

“Ben sadece amatör müzisyen rolü üstlenmekten kaçınıyorum; bu hem yanıltıcı olur, hem de oynaması güç bir rol!”

“En çok ne tür müzikten hoşlanırsınız?” diye sordu Olga.

“Bu soruya yanıt vermek kolay değil!” dedi Oblomov. “Her türlü-sünü! Bazen boğuk sesli laternayı, belleğime kazınmış herhangi bir ezgiyi büyük bir zevkle dinlerim, bazen operanın yarısında çıkar giderim. Kimi zaman Meyerbeer beni heyecanlandırır, hatta mavnacı şarkıları bile! Tamamen ruh halime bağlı! Hatta bazen Mozart’ın müziğine bile kulağını tıkar insan...”

“Demek ki siz müziği gerçekten seviyorsunuz.”

Şoltz:

“Olga Sergeyevna, bize bir şarkı söyleyin, lütfen!” diye ricada bulundu.

Olga, Oblomov’a dönerek:

“Ya Mösyö Oblomov şu anda kulaklarını tıkayacak bir ruh hali içindeyse?” dedi.

Oblomov:

“Bu noktada size bir iltifatta bulunmam gerekiyor,” dedi, “ama beceremem ki, becersem de cesaret edemezdim zaten...”

“Nedenmiş?”

Oblomov saf saf:

“Ya şarkıyı kötü söylerseniz!” dedi. “O zaman sonradan kendimi çok mahcup hissederdim...”

Olga, birdenbire ağzından kaçırarak:

“Dün kurabiyeleri avuçlarken olduğu gibi...” dedi ve kendi de kıpkırmızı kesildi. Bunu söylememiş olmak için kim bilir neler verirdi! “Çok özür dilerim, beni bağışlayın,” diye ekledi.

Hiç beklemediği bu söz karşısında allak bullak olan Oblomov, yarım sesle:

“Bu zalimce bir darbe!” diyebildi.

“Hayır, belki küçük bir intikam!” dedi Olga. “Üstelik vallahi kastım yoktu; bana edecek bir iltifat bile bulamadığınız için böyle söyledim.”

“Şarkınızı dinlediğimde belki edecek bir iltifat bulurum.”

“Şarkı söylememi ister misiniz?” diye sordu Olga.

Oblomov, Şoltz’u göstererek:

“Şarkı söylemenizi o istiyor,” dedi.

“Ya siz?”

Oblomov olumsuz anlamda başını sallayarak:

“Bilmediğim bir şeyi isteyemem,” dedi.

Şoltz:

“Sen çok kabasın, İlya!” dedi. “İşte, insan böyle olur; evde bütün gün yatarsan, çoraplarını...”

Cümlesini bitirmesine izin vermeden Şoltz’dan aceleyle sözü kapı Oblomov:

“Tanrı aşkına, Andrey,” dedi, “Çok kolayca ‘Ah! Çok memnun ve mutlu olurdum, kesinlikle, harika şarkı söylüyorsunuz... Bana büyük bir haz bahsettiniz...’ gibi şeyler söyleyebilirdim. Bu tür şeyler söylememi mi istiyorsunuz? Buna ne gerek var?”

“Fakat siz hiç olmazsa benim şarkı söylememi arzuladığınızı ifade edebilirdiniz... En azından meraktan!”

“Buna cesaret edemem, siz bir aktris değilsiniz,” dedi Oblomov.

Olga, Şoltz’a dönerek:

“Pekâlâ, şarkıyı sizin için söylüyorum,” dedi.

“İlyâ, iltifatını hazırla!” dedi Şoltz.

Bu arada akşam olmuştu. Lambayı yaktılar, lambanın parmaklıklara dolaşan sarmaşıkların arasından sızan ışıkları ayı andırıyordu. Alacakaranlık Olga’nın yüz hatlarını ve vücudunu âdeta bir tül perde gibi örtüyordu. Yüzü gölgede kalmıştı, yalnızca yumuşak, fakat güçlü sesi duyuluyordu; sesinde gergin bir duygu karmaşası, bir titreklik hissediliyordu. Şoltz’un ricası üzerine birçok arya ve romans söyledi. Bazılarında çekilen acılar muğlak bir mutluluk müjdesiyle birlikte dile getiriliyordu, bazılarında ise sevinç ve mutluluk vardı, fakat ezgilerin arasına keder tohumları daha baştan serpiştirilmişti.

Sözlerden, ezgilerden, duru ve güçlü genç kız sesinden kalp atışları hızlanmış, sinirler harekete geçmiş, kıvılcım saçan gözler yaşlarla dolmuştu. İnsan bu seslerin büyüğü rüyasından uyanmak istemeyerek ölmeyi arzuluyor, fakat hemen peşinden kalp büyük bir susamışlıkla yeniden hayata sarılıyordu...

Oblomov mest olmuş, heyecandan yanıp tutuşmuş, bitkin düşmüştü; gözyaşlarını zor tutuyordu. Daha da zoru, yüreğinden kopup gelen patlamaya hazır sevinç çılgınlığını zapt edebilmektir. Uzun zamandan beri kendini böyle canlı, dinç, bu kadar güçlü hissetmemişti; gücü, âdeta ruhunun derinliklerinden yukarıya doğru yükseliyor ve büyük işler başarmaya hazır olduğunu fısıldıyordu. Eğer arabaya oturup gitmek dışında ondan bir şey istenmeyecekse, şu anda yurt dışına bile gidebilirdi!

Olga en son *Casta Diva* aryasını söyledi; hayranlıktan öte bir mest oluş, kafasının içinde yıldırım hızıyla parlayan düşünceler, iğne batırır gibi bütün vücuda yayılan karıncalanma ve ürperti, bütün bunlar Oblomov’u ezmiş, derinden sarsmıştı. Tam anlamıyla darmadağın olmuştu!

Şarkısını bitiren Olga ansızın Şoltz’a:

“Bugün beni beğendiniz mi?” diye sordu.

“Oblomov’a sor, bakalım ne diyecek?” dedi Şoltz.

Birdenbire Olga’nın elini yakalayan ve hemen o anda geri bırakan Oblomov büyük bir şaşkınlık yaşıyordu.

“Ah!” diye bir çığlık kopardı. Arkasından, “Özür dilerim...” diye mırıldandı.

Şoltz, Olga’ya:

“Duydunuz mu?” dedi. Oblomov’a dönerek, “Elini vicdanına koyarak söyle, İlya, ne zamandan beri böyle bir şey yaşamamıştın?”

Olga araya girerek:

“Bu sabah yaşayabilirdi,” dedi, “tabii, penceresinin altından boğuk sesli bir laterna çalarak geçselerdi...”

Bunu öylesine nazık ve yumuşak bir üslupla söylemişti ki, batırdığı iğneyi acıtmadan geri çıkarabilmişti.

Oblomov sitemle Olga’ya baktı.

Şoltz:

“O saatlerde Oblomov’un pencerelerinin dış kanatları henüz kapalıdır; dışarıda olup bitenleri duyamaz,” diye ekledi.

Oblomov, Şoltz’a serzeniş dolu bir bakış fırlattı.

Şoltz, Olga’nın elini tutarak:

“Neye atfedilebilir bilmiyorum, ama,” dedi, “şarkı söyleyişiniz bugün çok farklıydı, daha önce hiç böyle söylememiştiniz, Olga Sergeyevna; en azından ben böylesini dinlememiştim.” Genç kızın her parmağını tek tek öperek, “İşte benim iltifatım!” diye ekledi.

Şoltz gitmek üzere kalktı; Oblomov da niyetlendi, fakat Şoltz ile Olga oturması için ısrar ettiler.

“Benim yapacak işim var,” dedi Şoltz, “sen nasıl olsa gidip yatacaksın... Henüz vakit erken...”

Oblomov yalvarırcasına:

“Andrey, Andrey!” diye sızlandı. “Ben bugün kalamam, gideceğim!” diyerek çıkıp gitti.

Bütün gece gözüne uyku girmedi; üzgün üzgün, düşüncelere dalmış halde odada bir ileri bir geri gezinip durdu. Şafakla birlikte evden çıktı, Neva boyunca yürüdü, caddelerde dolaştı, ne düşündüğünü, ne hissettiğini sadece Tanrı biliyordu...

Üç gün sonra Oblomov yeniden oradaydı. Akşamleyin diğer misafirler iskambil masasının başına oturunca Oblomov kendini Olga'nın yanında, piyanonun başında buldu. Baş ağrıyan teyze çalışma odasında oturmuş nişadır kokluyordu.

Olga:

“Andrey İvanoviç'in bana Odesa'dan getirdiği resimleri size göstermemi ister misiniz?” diye sordu. “O size göstermedi, değil mi?”

“Sanırım, evsahibi olarak beni eğlendirmeyi kendinize görev sayıyorsunuz, öyle değil mi?” dedi Oblomov. “Buna hiç gerek yok!”

“Neden gerek yokmuş? Sıkılmamanızı, burada kendinizi evinizde hissetmenizi, rahat, özgür, huzurlu olmanızı istiyorum. Bunu, erkenden gidip yatmamanız için istiyorum.”

İstemeyerek onun her hareketine hayranlık duyan Oblomov:

‘Ne zalim, ne alaycı bir yaratık!’ diye düşündü. “Benim rahat, özgür, huzurlu olmamı, sıkılmamamı istiyorsunuz,” diye tekrarladı.

“Evet!” dedi Olga ve dükkü bakışlarla, fakat daha büyük bir şefkat ve merakla Oblomov'a baktı.

“O halde, yüzüme şimdiki ve geçen günkü gibi bakmayın...” dedi Oblomov.

Olga bu kez iki kat artan bir merakla baktı ona.

“İşte tam da bu bakışınız beni rahatsız ediyor... Şapkam neredeydi acaba?”

Olga yumuşakça:

“Neden rahatsız etsin?” diye sordu. Bakışındaki merak kaybolmuştu, şimdi gözlerinden sadece iyilik ve sevecenlik okunuyordu.

“Bilmiyorum; bana öyle geliyor ki, siz bu bakışınızla içimden, başkalarının, özellikle de sizin bilmenizi istemediğim şeyleri bulup çıkarıyorsunuz...”

“Nedenmiş? Siz, Andrey İvanoviç'in arkadaşısınız, o da benim arkadaşım, dolayısıyla...”

Oblomov onun cümlesini tamamlayarak:

“Dolayısıyla, benim hakkımda Andrey İvanoviç'in bildiği her şeyi sizin bilmeniz için hiçbir sebep yok!” dedi.

“Sebep yok, ama olanak var!”

“Dostumun açsözlülüğü sayesinde! O yanlış bir görev edinmiş kendine...”

“Yoksa sırlarınız mı var?” diye sordu Olga. “Cinayet filan gibi mi?” diye ekledi ve gülererek yana kaçtı.

Oblomov iç geçirerek:

“Belki...” dedi.

Olga sesini alçaltarak, çekine çekine:

“Evet, farklı iki çorap giymek ciddi bir suç sayılır!”

Oblomov şapkasını kavradı.

“Artık dayanamıyorum,” dedi. “Bir de benim burada rahat etmemi istiyordunuz! Andrey’i artık sevmeyeceğim... Bunu da o söyledi, değil mi?”

“Bu olayı anlatarak bugün beni ölesiye güldürdü,” dedi Olga. “O zaten beni hep güldürür. Özür dilerim, bir daha yapmayacağım... Bakışımı da değiştirmeye çalışacağım.”

Olga yüzüne yarı ciddi yarı alaylı bir ifade verdi.

“Bu ilk adım,” diye sürdürdü Olga, “size dün baktığım gibi bakmıyorum, o halde artık rahat, özgür hissedebilirsiniz kendinizi. Atılması gereken ikinci adım, sıkılmamanız için ne yapmalıyız?”

Oblomov ısrarlı bakışlarını Olga’nın sevgi dolu, gri mavi gözlerine odakladı.

“İşte, şimdi de siz bana acayip bakışlarla bakıyorsunuz,” dedi Olga.

Gerçekten de Oblomov, Olga’ya âdeta gözleriyle değil, düşünceleriyle, bütün iradesiyle, manyetik güç yayar gibi bakıyordu. Ancak, bunu isteyerek yapmıyordu, bakmamak elinde değildi.

Neredeyse ürkmüş gözlerle Olga’ya bakarak:

‘Aman Tanrım! Ne kadar sevimli bir kız!’ diye düşündü. ‘Dünyada böyleleri varmış demek! Bu beyaz ten, derin suların dibini andıran bu koyu karanlık gözler... Gözlerin içinde onlarla birlikte parıltıyan bir şey daha var... Ruhu olmalı! Güzel dişlerini ortaya çıkaran o eşsiz gülümseyişi bir kitap gibi okunabilir... Ya başı... Omuzlarının üzerine ne kadar da nazikçe oturmuş! Bir çiçek gibi kokusunu yayarak salınıyor. Evet, ondan bir şeyler alıyorum, ondan bana bir şeyler geçiyor. Kalbimde, işte burada, bir şeyler kaynamaya, çırpınmaya başlıyor... Buramda fazladan bir şey hissediyorum, daha önce orada olmayan

bir şey... Tanrım, onu seyretmek ne büyük bir mutluluk! Neredeyse insanın soluğu kesiliyor.’

Bu düşünceler Oblomov’un kafasından yıldırım hızıyla gelip geçiyor, kendini kaybetmiş halde, uzak ufuklara, dipsiz uçurumlara bakar gibi hep Olga’ya bakıyor, bundan büyük bir haz duyuyordu.

Olga:

“Yeter, Mösyö Oblomov, şimdi de siz bana garip bakıyorsunuz,” diyerek başını mahcup bir şekilde öteye çevirdi, fakat merakını yene-meyerek Oblomov’un yüzüne bakmayı sürdürdü.

Oblomov ise hiçbir şey duymuyordu. Gerçekten de sürekli Olga’ya bakıyor, fakat onun söylediklerini işitmiyordu. Bir yandan da sessizce iç dünyasında neler olup bittiğini yoklamaya çalışıyordu. Eliyle başına dokundu; kafasının içinde bir huzursuzluk vardı, düşünceleri oradan oraya hızla uçuşup duruyordu. Bir türlü onları yakalayamıyordu, tıpkı bir kuş sürüsü gibi sağa sola uçuşuyorlardı. Kalbindeyse, sol böğrü sanki ağrıyor gibiydi!

“Bana öyle garip garip bakmayın,” dedi Olga, “bu beni de rahatsız ediyor... Sanırım, siz de benim ruhumdan bir şeyler ele geçirmeyi arzuluyorsunuz...”

Oblomov hiç düşünmeden, duygusuzca:

“Neyi ele geçirebilirim?” diye sordu.

“Benim de planlarım var, başlanmış ama bitirilmemiş planlar...” dedi Olga.

Bitmemiş planlarına yapılan bu gönderme Oblomov’un kendine gelmesini sağladı.

“Çok garip!” dedi. “Siz zalimsiniz, ama bakışlarınız sevecen! Kadınlara güven olmaz diye boşuna dememişler. Kadınlar, hem bilerek, isteyerek dilleriyle yalan söyler, hem de bakışlarıyla, gülüşleriyle, yanaklarındaki pembelikle ve hatta bayılmalarıyla kasıtsız, istemeden yalar söyler...”

Olga, Oblomov’un bu izleniminin daha da güçlenmesine izin vermedi, sessizce onun elinden şapkasını alarak bir sandalyeye oturdu.

“Peki, bir daha yapmayacağım, yapmayacağım,” dedi hızlı hızlı. “Ah! Özür dilerim, başımın belası dilim! Fakat alay değildi, yemin ederim!”

Olga bu son cümleyi neredeyse bir şarkı gibi söylemiş, sözlerin melodisi duygularını kamçılammış, sesini titretmişti.

Oblomov sakinleşti. Sitemle:

“Bu Andrey...” diye heceledi.

“Peki, ikincisine gelelim, sıkılmamanız için ne yapmalı, söyleyin?” diye sordu Olga.

“Şarkı söyleyin!” dedi Oblomov.

Olga sevinçle zıpladı, kızarak:

“İşte, beklediğim iltifat!” dedi. Sonra şevkle konuşmasını sürdürdü: “O gece şarkılarımı dinledikten sonra o ‘Ah!’ deyişiniz olmasaydı, herhalde sonra uyuyamayacak, belki de ağlayacaktım.”

Oblomov şaşkınlıkla:

“Neden?” diye sordu.

Olga düşüncelere daldı. Bir süre sonra:

“Ben kendim de bilmiyorum,” dedi.

“Gururlusunuz da ondan.”

Düşünceli hali devam eden Olga, bir eliyle piyanonun tuşlarına dokunurken:

“Evet, kesinlikle ondan,” dedi. “Fakat gururun, kibrin olmadığı yer yok, hem de haddinden fazla! Andrey İvanoviç iradeyi harekete geçiren neredeyse yegâne gücün gurur olduğunu söylüyor. Herhalde siz gururlu değilsiniz, ondan böyle...”

Olga sözünü yarıda kesti.

“Ee, bana ne olmuş?” diye sordu Oblomov.

“Hayır, bir şey yok,” dedi Olga. Konuyu değiştirerek, “Andrey İvanoviç’i seviyorum,” diye devam etti, “sadece beni güldürdüğü, eğlendirdiği için değil, bazen sözleri beni ağlatıyor da... Onu, beni sevdiği için değil, sanırım beni, başkalarını sevdiğinden daha çok sevdiği için seviyorum. Gördünüz mü, gurur, kibir nerelere kadar sinsi sinsi sokuluyor!”

Oblomov, Olga’nın gözlerinin içine dikkatli, sorgulayıcı bakışlarla bakarak:

“Siz Andrey’i seviyor musunuz?” diye sordu.

Olga ciddi bir edayla:

“Tabii seviyorum, eğer o beni başkalarını sevdiğinden daha çok seviyorsa, ben de onu haydi haydi severim,” diye yanıtladı.

Oblomov sessizce ona baktı, Olga da sade, suskun bir bakışla Oblomov’a yanıt verdi.

“Şoltz, Anna Vasilyevna’yı da, Zinaida Mihayilovna’yı da sever,” diye konuşmasını sürdürdü Olga, “ama, beni sevdiği gibi sevmez. Yanlarında iki saat oturmaz, onları güldürüp eğlendirmez, onlara öyle ruhunun derinliklerinden kopup gelen şeyler anlatmaz; işlerinden, tiyatrodan, haberlerden bahseder onlara... Oysa benimle kız kardeşiyse, hayır, daha doğrusu kızıyla,” diye aceleyle ekledi, “konuşuyormuş gibi konuşur. Hatta bazen, bir şeyi hemen anlamadığımda ya da onu dinlemediğimde, ona karşı çıktığımda beni azarlar, sövüp sayar. Oysa onları azarlamaz. Sanırım, bana böyle davrandığı için onu daha çok seviyorum.” Olga dalgın dalgın, “Gurur!” diye ekledi. “Fakat bilemiyorum, bu gurur meselesi benim şarkı söyleyişime nasıl karıştı? Şarkı söyleyişimle ilgili olarak uzun zamandan beri hep güzel şeyler söylüyorlar, oysa siz beni dinlemek bile istemediniz; neredeyse dinlemeye mecbur bırakıldınız. Eğer şarkılarımı dinledikten sonra bana tek bir söz söylemeden çekip gitseydiniz, eğer yüzünüzde herhangi bir ifade fark etmeseydim... Herhalde hastalanır, yataklara düşerdim...” Olga kararlılıkla ekledi: “Evet, kesinlikle, bu gururdandı!”

“Yoksa yüzümde bir şey mi fark ettiniz?” diye sordu Oblomov.

“Saklamanıza rağmen gözyaşlarınızı fark ettim; kendi kalbinden, duygularından utanmak, erkeklerin kötü bir özelliğidir. Bu da bir gururdur, ama sahte gurur! Arada bir zekâlarından utansalardı çok daha iyi ederlerdi; zekâları sık sık onları yanıltıyor. Hatta Andrey İvanoviç bile duygularından utanıyor; ona bunu söyledim ve bana hak verdi. Ya siz?”

“Gözlerinize bakarken insan size her konuda hak verebilir!” dedi Oblomov.

“İşte, bir iltifat daha! Hem de öyle...”

Olga sözünün arkasını getirmekte zorlandı. Oblomov ondan gözünü ayırmadan:

“En bayağısından...” diye Olga’nın cümlesini tamamladı.

Olga sözcüğün taşıdığı anlamı gülüşüyle onayladı.

“İşte, sizin şarkı söylemenizi istemediğimde bundan korkmuş-tum,” dedi Oblomov. “Birini ilk kez dinlerken insan ne söyleyebilir? Ama bir şeyler de söylemek gerek. O geceki izlenimlerim altında, in-sanın aynı zamanda hem içten, hem akıllı olması, özellikle duygular söz konusu olduğunda çok zordu.”

“Ben, o akşam gerçekten de uzun zamandan beri, belki de hiçbir zaman söylemediğim gibi şarkı söyledim... Benden şarkı söylememi istemeyin, artık bir daha öyle söyleyemem... Durun, bir tane ek bir şey daha söyleyeyim...”

Sözünü bitirir bitirmez Olga’nın yüzü âdeta alev aldı, kızardı, göz-leri parıladı, sandalyeye oturarak akort için piyanoda birkaç tuşa dokundu ve şarkısına başladı. Aman Tanrım! Bu şarkıda neler yoktu ki! Ümitler, yaklaşan fırtınanın belirsiz korkusu, fırtınanın kendisi, mutluluktan uçmalar... Bütün bunlar şarkıda değil, Olga’nın sesinde dile geliyordu.

Olga uzun uzun şarkı söyledi, arada bir çocuk bakışlarıyla Oblomov’a:

“Yeter mi? Hayır, bir de şunu,” diye işaret ediyor ve tekrar söylü-yordu.

Heyecandan yanakları ve kulakları kıpkırmızı kesilmişti. Arada bir taze yüzü, içinde oynayan duyguların ani ışığıyla doluyor ya da sanki kalbinde, hayatının uzak gelecekteki bir dönemini daha şimdi-den yaşıyormuş gibi, olgun bir ihtirasın parlamasıyla aydınlanıyordu. Sonra bu ani ışık birden sönüyor, Olga’nın sesi yeniden eski tazeliği-ne ve berraklığına kavuşuyordu. Oblomov’un iç dünyasında da buna benzer bir algı karmaşası yaşanıyor; ona, sanki bir iki saat değil, yıllardan beri böyle yaşıyormuş, aynı bu duyguları hissediyormuş gibi geliyordu...

Dıştan hareketsiz görünmelerine karşın, her ikisi de büyük bir iç yangınla sarsılmıştı; aynı ürpertiyle titiyorlardı, aynı ruh hali her ikisinin de gözlerini yaşla doldurmuştu. Bütün bunlar Olga’nın genç kalbinde günün birinde ayaklanacak olan tutkuların belirtisi olma-lıydı; şimdilik bu tutkular, hayatın henüz uyuyan güçlerinin gelip ge-çici, kısa parlamalarının boyunduruğu altındaydı.

Olga, gösterisini uzun melodik bir akorla bitirdi ve sesi bu akor içinde kaybolup gitti. Birdenbire durdu, ellerini dizine koydu, oldukça etkilenmiş ve heyecanlanmış bir halde, ne hissettiğini anlamak için Oblomov'a baktı. Oblomov'un yüzü, ruhunun ta derinliklerinden uyanarak yükselen mutluluğunun şafağıyla aydınlanmıştı. Yaşlarla dolu gözleri Olga'nın üzerindeydi.

Geçen seferkinin tersine, bu kez Olga, Oblomov'un elini farkında olmadan yakalayıp tutmuştu.

"Neyiniz var?" dedi Olga. "Yüzünüzün hali ne? Ne oldu?"

Fakat Olga, Oblomov'un yüz ifadesinin nedenini biliyordu; içinde mütevazı bir zafer sevinci hissetti, kendi gücünün eseri olan bu ifadeyi zevkle seyretti.

Gülerek Oblomov'a aynadaki aksini gösterdi.

"Aynaya bakın," dedi, "gözleriniz parılıyor, aman Tanrım, yaşla dolu! Müziği ne kadar da derinden hissediyorsunuz!.."

Oblomov alçak sesle:

"Hayır, benim hissettiğim şey müzik değil... aşk!"

Olga derhal Oblomov'un elini bıraktı, yüzü değişti. Bakışları Oblomov'un ona odaklanmış bakışlarıyla kesişti; bu bakışlar sabitti, hemen hemen bir delinin bakışlarıydı. Olga'ya bakan Oblomov'un kendisi değildi, bu bakış tutkunun ta kendisiydi!

Olga, Oblomov'un bu sözcüğü ağzından kaçırdığını, diline hâkim olmadığını ve gerçeği söylediğini anlamıştı.

Oblomov kendine geldi, şapkasını aldı, etrafına bakmadan odaya koşarak çıktı. Olga bu kez meraklı bakışlarıyla onu arkasından izlemedi. Piyanonun başında uzun süre, bir heykel gibi hiç kıımıladan, bakışlarını ısrarla yere çevirerek öylece dikilip kaldı. Yalnızca göğüsleri daha kuvvetlice inip kalkıyordu...

VI

 BLOMOV ne zaman en tembel pozunu alarak aylak aylak yatsa, miskin miskin uyuklasa ya da coşup heyecanlansa, her zaman rüyasında ilk planda bir kadın görürdü; bu kadın bazen karısı, bazen sevgilisi olurdu. Rüyalarında gözünün önünde beliren kadın,

uzun boylu, düzgün endamlı, kollarını rahatça göğüsleri üzerinde kavuşturmuş, sakın fakat gururlu bakışlara sahip, koruda sarmaşıklar arasında özensizce oturan, halıda ya da kumlu yolda hafif adımlarla, kalçalarını oynata oynata yürüyen, başı omuzları üstüne nazikçe oturmuş, dalgın bakışlı bir kadındı. Bu kadın onun ideali, rehavetle ve vakur bir huzurla dolu mükemmel bir hayatın cisimleşmiş hali, dinginliğin ta kendisiydi!

Kadını onun rüyasına ilk başlarda uzun duvağının altında kilise mihrabında, çiçekler arasında, sonraları utangaç bakışları yere eğik, gerdek odasında ve nihayet bir anne olarak çocukların arasında dururken girerdi. Dudaklarına tutkudan uzak bir gülümseme yayılırdı; yalnızca kocasına sevecenlikle, diğer herkese çekingen, hatta sert bakışlarla bakan gözleri arzudan nemlenmezdi. Gülüşünden, bir koca olarak Oblomov'a karşı beslediği sevgi, başkalarına karşı duyduğu hoşgörü okunurdu.

Oblomov, rüyalarının kadınında hiçbir zaman galeyan, coşkun duygular, beklenmedik ani gözyaşları, can sıkıntısı, bitkinlik ve onun ardından gelen çılgınca sevinç taşkınlıkları görmek, ondan ateşli hayaller işitmek istemezdi. Ne mehtap, ne hüznün gerekti! Onun kadını birdenbire sararıp solmak, bayılmak, sarsıcı duygu patlamaları yaşamak zorunda kalmamalıydı...

Oblomov:

"Bu tür kadınların âşıkları olur," diyordu. "İnsanın başına yığıla dert açarlar, doktorlar, kaplıcalar, türlü türlü geçici hevesler, maymun iştahlılıklar... İnsana rahat bir uyku uyutmazlar!"

Oysa insan gururlu, mahcup, sakın bir hanım arkadaşının yanında ne kadar kaygısızca uyur. Uyandığında aynı yumuşak, aynı sevecen bakışları karşısında bulacağından emin olarak uykuya dalar. Yirmi, otuz yıl sonra bile, senin sıcak bakışlarına yanıt olarak, onun gözlerinde aynı şefkati, sakın sakın parıldaayan aynı sevgi ışığını görürsün. Ve ölünceye kadar bu böyle sürer gider.

'Her erkeğin ve her kadının,' diye düşünüyordu Oblomov, 'gizli amacı da bu değil midir? Hayat arkadaşında huzurun değişmez çehresini ve ani zikzaklar çizmeden sonsuza dek sürüp giden duyguların varlığını görmek! Aşkın kuralı budur ve bundan uzaklaştık mı

aldatmalar, birbirinden soğumalar başlar, ıstırap çekeriz. Demek ki, benim idealim insanların ortak idealidir, öyle değil mi? Bu, kadın erkek arasındaki karşılıklı ilişkilerin anlaşılması bakımından da bir zirve sayılmaz mı? İhtirasa meşru bir çıkış yolu vermek, bütün bir ülkenin yararı için tıpkı bir nehre olduğu gibi ona da bir akış düzeni sağlamak, işte evrensel bir insanlık görevi, işte ilerlemenin doruğu! George Sand'lerin tırmanmaya çalıştığı, fakat yollarını şaşırarak bir türlü varamadıkları doruk! Bu sorun çözüldüğünde artık ihanetler, aldatmalar, birbirinden soğumalar olmayacak, huzurlu ve mutlu kalp zikzaksız, düzenli atışlarını sonsuza dek sürdürecektir ve böylece, insanoglu dolu ve zengin bir hayata, yaşamın ölümsüz öz suyuna, sonsuza kadar sağlam bir ahlaka kavuşacaktır.

Bu tür kutsanmış örnekler vardır, fakat çok azdır; birer mucize gibi görülürler. Bu şansın insana doğuştan verildiği söylenir. Kim bilir, belki eğitimle, öğrenmeyle ona ulaşmanın bilinçli bir yolu bulunabilir, öyle değil mi?

İhtiras! İhtiras şiirde ya da aktörlerin pardösüleri omuzlarında, hançerle gezindikleri sahnelerde iyidir; oyun bitince kurbanlarla katiller birlikte gider akşam yemeği yer. İhtiraslar da böyle bitseydi ne iyi olurdu! Oysa ihtiras, arkasında mutluluk değil, duman ve leş kokusu bırakır! Ondan hatıra olarak geriye yalnızca utanç ve saç baş yolma kalır. Nihayet, başınıza bu felaket gelirse, ihtirasınıza yenik düşerseniz, her halükârda kendinizi çok inişli çıkışlı, katlanılmaz bir dağ yoluna düşmüş gibi hissedeceksiniz; üstelik atlarınız tökezlemekte, sürücünüzse bitkindir. Köyünüz artık uzaklarda görünmektedir, onu gözden kaybetmeden çabucak şu tehlikeli yeri geçmeniz gerek...

Evet, ihtirasa gem vurmali, onu evlilik denizine daldırıp boğmalı!

Eğer bir kadın ona yakıcı bakışlarla baksaydı ya da omzuna yaslanıp gözleri kapalı halde sızlansaydı, sonra kendine gelerek kollarını boğarcasına boynuna dolasaydı, Oblomov dehşet içinde o kadından kaçır, uzaklaşırdı... Bu bir havai fişegın, barut dolu fıçının patlaması olurdu, ya sonrası? Sağırılık, körlük ve yanmış saçlar!

Şu Olga'ya bir bakalım, nasıl kadınmiş görelim...

Oblomov'un ağzından kaçırarak suretiyle bulunduğu itiraftan sonra uzun süre baş başa kalmadılar. Oblomov, Olga'yı görür görmez

bir ilkokul öğrencisi gibi saklanıyordu. Olga'nın Oblomov'a davranışı da değışti; ondan kaçmıyor, ona soğuk davranmıyordu, yalnızca daha düşünceli olmuştu. Olup bitenlere elinde olmadan hayıflanıyordu, zira olanlardan sonra artık, meraklı bakışlarıyla Oblomov'a acı çek-tirmek, onun tembelliğiyle, yatmalarıyla, hantallığıyla alay ederek iyi niyetle ona sataşmak olanağı kalmamıştı.

Olga'nın canı komiklik yapmak, Oblomov'la eğlenmek istiyordu, fakat bu, oğlunun gülünç kıyafetine bakarak kendini gülmekten alı-koyamayan bir annenin komikliğine benziyordu. Şoltz gitmişti, canı sıkılıyordu, şarkılarını dinleyecek kimse kalmamıştı, piyanosunu ka-palı tutuyordu. Kısacası ikisi de baskı, pranga altındaydı; rahatsızlık duyuyorlardı, biçimsiz bir durumda kalmışlardı. Oysa başlangıçta her şey ne kadar da iyi gitmişti! Tanışmaları ne kadar sade ve do-ğal olmuştu! Ne kadar kolay, rahat arkadaşlık kurmuşlardı! Oblomov, Şoltz'dan daha sade ve daha iyi kalpliydi. Gerçi onu Şoltz kadar gül-dürüp eğlendirmiyordu, ama halleri güldürüyordu ve takılmalarını, alaylarını kolayca bağışlıyordu! Ayrıca, Şoltz giderken Oblomov'u Olga'ya emanet etmiş, onunla ilgilenmesini, evde tek başına kal-masına engel olmasını rica etmişti. Olga, o güzel, narin kafasında Oblomov'a ögle yemeğinden sonra uyuma alışkanlığını nasıl bırak-tıracağını ayrıntısıyla planlamıştı; sadece uyumasına değil, gündüz divana uzanmasına bile izin vermeyecekti. Bu konuda Oblomov'dan kendisine söz vermesini isteyecekti. Şoltz'un bıraktığı kitapları oku-ması için Oblomov'a nasıl 'komut' vereceğini, onu, her gün gazeteleri okumaya ve haberleri kendisine anlatmaya, köye mektup yazmaya, yurtluk planını bitirmeye, yurt dışına gitmek için hazırlık yapmaya nasıl zorlayacağını hayalinde canlandırıyordu. Kısacası Oblomov, Olga'nın yanında uyuklamaya zaman bulamayacaktı. Olga ona hedef gösterecek, soğuduğu her şeyi yeniden sevmesini sağlayacaktı. Öyle ki, Şoltz döndüğünde onu tanımakta zorluk çekecekti! Bütün bu mu-cizeleri, şimdiye kadar sözünü kimseye geçirememiş, yaşamaya henüz başlamamış bu çekingen, sessiz genç kız gerçekleştirecekti! Böylesine bir dönüşüme vesile olacaktı!

Dönüşüm başlamıştı bile; Olga'nın şarkısından sonra Oblomov artık eski Oblomov değildi... Bundan böyle yaşayacak, çalışacak, ha-

yata ve Olga'ya şükranlarını sunacaktı! Bir insanı hayata döndürmek! Düşünsenize, ümitsiz bir hastanın hayatını kurtaran bir doktor ne büyük bir ün kazanır! Peki ya manevi olarak mahvolmuş, ölmüş bir zihni, bir ruhu kurtarmak? Bunun düşüncesi bile Olga'nın bütün bedeniyle ürpermesi, gurur ve sevinçle titremesi için yetmişti. Bu işi gökler katından verilmiş bir görev sayıyordu. Hayalinde Oblomov'u kendine sekreter, kütüphaneci yapmıştı. Ve bir anda bütün her şey sona ermek durumunda kaldı! Nasıl hareket edeceğini bilemiyordu, Oblomov'la karşılaştığında susması bu yüzdendi.

Oblomov ise Olga'yı ürküttüğünü, onu incittiğini düşünerek azap çekiyordu. Ondan şimşekler gibi kavurucu bakışlar, sert ve soğuk davranışlar bekliyor, onu görünce titriyor ve aceleyle başını çeviriyordu. Bu sırada Oblomov daçaya taşınıp yerleşmişti. Haftada üç gün tek başına tepeleri aşarak, bataklıktan geçerek ormanda dolaşıyor ya da köye gidiyor, köylülerin avlularında aylak aylak oturuyor, çocukların, danaların koşuşunu, ördeklerin gölde yüzüşünü seyrediyordu. Daçasının yanında göl ve kocaman bir park vardı ama Olga'ya rastlar, onunla karşı karşıya kalırım korkusuyla oraya gitmiyordu.

'O sözü ağzımdan kaçırmam için şeytan dürttü beni,' diye düşünüyordu Oblomov. Ağzından kaçırıldığı şey gerçeğin bir ifadesi mi yoksa sadece müziğin sınırları üzerindeki anlık bir etkisiyle söylenmiş bir söz müydü, bu soruyu kendine sormuyordu bile!

Mahcubiyet hissi, utanma ve bunun sebep olduğu, kendi ifadesiyle 'yüzkarası' durum, Oblomov'un yaşadığı bu duygu patlamasını, Olga'nın genel olarak onun için ne ifade ettiğini analiz etmesine engel oluyordu. Yüreğine bir topak gibi oturan, daha önce olmayan bu fazlalık üzerine de hiç düşünüp kafa yormamıştı. İçinde, bütün duyguları birbirine dolanıp tek bir yumak oluşturmuştu, bu mahcubiyetti! Olga'nın hayali Oblomov'un gözü önüne gelir gelmez, hemen o anda öteki hayal de, huzurun, mutluluğun, sakın hayatın simgesi olan o ideal de kafasında canlanıyordu. Evet, bu ideal tıpatıp Olga'ydı, iki hayal özdeşti ve tek hayal içinde eriyip birleşmişlerdi.

'Ah, ben ne yaptım!' diye söyleniyordu Oblomov. 'Her şeyi mahvettim. Allahtan Şoltz gitmişti de Olga ona anlatmaya vakit bulamadı, anlatsaydı utancımın yerin dibine girerdim. Aşk, gözyaşla-

rı... Bunlar bana yakışır mı hiç? Olga'nın teyzesi de bana bir daha ne haber gönderdi, ne de davet etti; Olga ona söylemiştir mutlaka... Aman Tanrım!

Oblomov yan yolları izleyerek parkın içlerine doğru yürürken işte bunları düşünüyordu.

Oblomov'la nasıl karşılaşacağı, karşılaştığında neler olacağı Olga'yı düşündürüyordu; hiçbir şey olmamış gibi susmalı mıydı yoksa ona bir şeyler söylemeli miydi? Ama ne söyleyecekti? Sert bir yüzle, kibirle mi bakmalı ona, yoksa yüzüne hiç bakmayıp mağrur ve soğuk bir tavırla ona şunu mu demeli: 'Senden böyle bir davranış asla beklemezdim, beni ne sanıyorsun ki böyle bir küstahlık yapmaya kalkıştın?' Arkadaşı Soniçka* mazurka oynarken bir asteğmene aynen böyle demişti, oysa onu ayartmak için çırpınan kendisiydi.

'Burada küstahlık sayılacak ne var?' diye soruyordu kendine Olga. 'Eğer gerçekten öyle hissediyorsa, niçin bunu dile getirmesin? Ama böyle birdenbire, daha tanışır tanışmaz, bu nasıl olabilirdi! Başka biri olsa ne olursa olsun iki üç kez gördüğü bir kadına böyle söylemezdi. Hiç kimse bu kadar hızlı âşık olamazdı! Bunu ancak Oblomov yapabilirdi...'

Fakat Olga, aşkın bazen bu şekilde birdenbire geldiğini okuduğunu ve duyduğunu hatırladı.

'O, bir duygu patlaması, galeyan yaşadı,' diye düşünmeyi sürdürdü Olga, 'şimdi kaçıyor, utanıyor, demek ki küstahlık değil yaptığı. Peki burada suçlu kim? Şüphesiz Andrey İvanoviç, çünkü beni şarkı söylemeye o zorladı.'Fakat Oblomov başta şarkı dinlemek istememişti, Olga buna alınmış ve ... gayretle... –bu düşünce Olga'nın kızarmasına, renkten renge girmesine sebep oldu– evet, gayretle onu tahrik etmeye çalışmıştı. Stoltz onun hissiz olduğunu, hiçbir şeye ilgi duymadığını, içinde her şeyin çoktan söndüğünü söylemişti. O da gerçekten sönüp sönmediğini görmek istemiş ve bunun için o akşam hiçbir zaman söylemediği kadar güzel şarkı söylemişti.

'Aman Tanrım, kabahatli benim!' diye söylendi Olga. 'Ondan özür dileyeceğim... Ama ne diyeceğim?' diye sordu kendine. 'Ona, Mösyö Oblomov kabahat benim, sizi baştan çıkardım mı diyeceğim... Ne

* Sonya'nın kısaltılmış şekli. –çev.

utanç verici! Bu doğru değil!’ Bu son sözleri kızararak ve yeri tekmeleyerek söylemişti. ‘Böyle bir şey düşünmeye kim cüret edebilir? Ne olacağını sanki ben biliyor muydum? Ya bu olanlar olmasaydı, ya o potu kırmasaydı, o zaman ne olacaktı?’ diye kendine sordu ve ‘bilmiyorum,’ dedi içinden.

O akşamdan sonra Olga yüreğinde garip bir duygu hissediyordu, çok incinmiş olmalıydı. Hatta yüzünü ateş basıyor, yanakları pembe beneklerle doluyordu...

Doktor:

“Sinirsel tahriş... Biraz da ateşi var,” demişti.

Olga parkta yürürken:

‘Şu Oblomov’un yaptıklarına bak!’ diye düşünüyordu. ‘Bir daha tekrarlanmaması için ona bir ders vermeli! Teyzeme söyleyeceğim onu eve almasın, kendine hâkim olması lazım. Ne cüretle!’ Bunları düşünürken Olga’nın gözleri parıldadı.

Birden, birinin geldiğini duydu.

‘Biri geliyor,’ diye düşündü Oblomov.

Yüz yüze geldiler.

Oblomov, sonbahar yaprağı gibi titreyerek:

“Olga Sergejevna!” dedi.

“İlyâ İlyiç!” dedi Olga ürkekçe. İkisi de durdu.

“Merhaba!”

“Merhaba!”

“Nereye gidiyordunuz?” diye sordu Oblomov.

Olga gözlerini kaldırmadan:

“Hiç, öylesine...”

“Size engel olmuyorum ya?”

Oblomov’un yüzünde meraklı bakışlarını hızla dolaştıran Olga:

“Yo, hayır...” dedi.

Olga’ya dikkatli bakışlarla bakan Oblomov, birden:

“Size katılabilir miyim?” diye sordu.

Konuşmadan dar yol boyunca yürüdüler. Oblomov’un kalbi, hayatında, ne öğretmeninin tahta cetveli, ne dairede müdürünün çatık kaşı karşısında şimdiki kadar hızla çarpmıştı. Duygularına hâkim olmak, bir şeyler söylemek istedi, fakat uygun sözcükler diline gelmedi.

Kalbi sanki bir felaket karşısındaymış gibi inanılmaz bir tempoyla küt küt atıyordu.

“Andrey İvanoviç’ten mektup aldınız mı?” diye sordu Olga.

“Aldım.”

“Ne yazıyor?”

“Paris’e çağırıyor.”

“Siz ne diyorsunuz?”

“Gideceğim.”

“Ne zaman?”

“Bir süre sonra... Hayır, yarın... Hazır olur olmaz!”

“Niçin bu kadar acele ediyorsunuz?”

Oblomov yanıt vermedi.

“Daçayı mı sevmediniz ya da ... Söyler misiniz, niçin hemen gitmek istiyorsunuz?”

‘Küstah! Bir de çekip gitmek istiyor!’ diye düşündü Olga.

Oblomov Olga’nın yüzüne bakmaksızın:

“Nedense kendimi çok fena hissediyorum, huzursuzum, içim ya-nıyor,” diye mırıldandı.

Olga yanıt vermedi, bir leylak dalı kopardı, burnunu ve yüzünü çiçeğe iyice gömerek kokladı.

Sonra Oblomov’un burnuna tutarak:

“Siz de koklayın, o kadar güzel kokuyor ki...” dedi.

“İşte bakın, inci çiçeği!” dedi Oblomov. “Durun size toplayayım,” diyerek otların arasına çömeldi. “Bunlar daha güzel kokuyor; kırım, ormanın kokusunu yayıyorlar. Doğayla daha iç içe! Leylak hep evlere yakın yerlerde yetişir, dalları pencerelerden içeri sokulur, baygın kokuludur. Bakın inci çiçeğinin üzerinde çiyin ıslaklığı hâlâ duruyor.”

Oblomov, kopardığı inci çiçeklerini Olga’ya verdi.

“Peki, muhabbetçiçeğini sever misiniz?” diye sordu Olga.

“Hayır, kokuları çok kuvvetli; muhabbetçiçeğini de, gülü de sevmem. Ben genel olarak pek çiçek sevmem; haydi kırdı neyse, ama odada insanın başına dert olurlar... çerçöp ...”

Olga ona sinsi sinsi bakarak:

“Odalarınızın temiz olması hoşunuza gider, değil mi?” diye sordu. “Çöpe, süprüntüye tahammül edemezsiniz, öyle değil mi?”

“Evet, ama uşağım öyle biri ki...” diye mırıldandı Oblomov. İçinden, ‘Ah, seni zalim!’ diye geçirdi.

“Doğrudan Paris’e mi gideceksiniz?”

“Evet, Şoltz ne zamandır beni orada bekliyor.”

“Ona mektup yazacağım, onu da götürün,” dedi Olga.

“Bugün bana verin mektubu, yarın şehre geri taşıyorum.”

“Yarın mı?” diye sordu Olga. “Neden böyle çabuk taşıyorsunuz? Sanki biri sizi arkanızdan kovalıyor!..”

“Evet, kovalıyor.”

“Kim?”

“Utanç” diye mırıldandı Oblomov.

Olga düşünmeden, duygusuzca:

“Utanç!” diye tekrarladı. İçinden, ‘Şimdi ona, “Mösyö Oblomov sizden asla beklemezdim...” demenin tam zamanı,’ diye geçirdi.

Oblomov nihayet kendini toparlayarak:

“Evet, Olga Sergeyevna,” dedi, “sanırım, hayretler içindesiniz... Kızgınsınız...”

Olga içinden:

‘İşte tam vakti...’ diyordu. ‘Tam şu anda...’ Kalbi hızla çarptı. ‘Hayır, söyleyemiyorum, Tanrım!’

Oblomov ne düşündüğünü anlamak için Olga’nın yüzüne bakmaya çalıştı, fakat o leylakları, inci çiçeklerini kokluyordu; ne düşündüğünü, ne söylemesi ve yapması gerektiğini kendisi de bilmiyordu.

‘Ah, şimdi Soniçka olsaydı,’ diye düşündü Olga, ‘bir şeyler düşünürdü. Ben ne aptalım! Elimden hiçbir şey gelmiyor... Ne azap verici bir durum!’ “Ben büsbütün unuttum,” dedi Olga.

Oblomov biraz cesaret toplayarak:

“Bana inanınız, istem dışı oldu... Kendimi tutamadım...” dedi. “O anda üzerime gökten yıldırım düşse, taş yağsa yine de ne yapıp edip söyledim! Hiçbir güç buna engel olamazdı... Tanrı aşkına, düşünmeyin ki ben şey yapmak istedim... Düşüncesizce sarf edilen o sözcüğü o anda hemen geri almak için neler vermezdim!”

Olga başını öne eğmiş çiçek koklayarak yürüyordu.

“Bunu unutunuz gitsin,” diyerek sözünü sürdürdü Oblomov, “unutunuz, kaldı ki zaten gerçekte de değildi...”

Olga birden başını kaldırıp doğruldu, elindeki çiçekleri attı.

“Gerçek değildi!” diye tekrarladı. Fal taşı gibi açılmış gözleri şaşkın şaşkın parıldıyordu.

“Nasıl gerçek değildi?” diye bir kez daha tekrarladı.

“Tanrı aşkına, kızmayın, unutun gitsin. Yemin ederim, sadece müziğin etkisiyle bir anlık bir heyecan dalgasıydı...”

“Sadece müziğin etkisinden!” diye tekrarladı Olga.

Yüz ifadesi değişti, yanaklarındaki pembe benekler kayboldu, bakışları donuklaştı.

‘İşte, ortada bir şey yokmuş,’ diye geçirdi içinden, ‘işte, düşünce-sizce sarf edilen sözü geri aldı, artık kızmaya gerek yok! İşte, her şey güzel... Şimdi artık yeniden huzura kavuşabilir, eskisi gibi konuşup şakalaşabiliriz...’ Olga bu düşünceler içinde yanından geçmekte olduğu bir ağacın dalını sert bir hareketle kırdı, daldaki yapraklardan birini dişleriyle kopardı, hemen ardından dalı da, yaprağı da yola attı.

Oblomov, Olga’ya reverans yaparak:

“Bana kızgın değilsiniz, olanları unuttunuz, öyle değil mi?” dedi.

Huzursuzlanan Olga neredeyse öfkeyle:

“Bu da ne demek?” dedi. “Ne istiyorsunuz?” diyerek arkasını döndü. “Hepsini çoktan unuttum, hafızasızın biriyim ben!”

Oblomov ne yapacağını bilemeyerek sustu. Olga’nın ani öfkesinin farkına varabilmişti sadece, sebebini görememişti.

“Tanrım!” diye düşündü Olga, ‘işte, her şey yoluna girdi; o sahne sanki hiç yaşanmamış gibi şimdi, Tanrıya şükürler olsun! Ee, peki, sonra... Ah, Tanrım! Neler oluyor? Ah, Soniçka, Soniçka! Ne mutlu sana!’ Olga adımlarını hızlandırarak başka bir patikaya yöneldi.

“Eve gidiyorum,” dedi. Boğazında hıçkırıklar düğümlendi; ağlamaktan korktu.

“Orası değil, bu yol daha kısa,” diye uyardı Oblomov onu. Kederle, ‘Ne aptalım,’ diye geçirdi içinden, ‘Açıklama yapmam çok mu gerekliydi! Şimdi onu daha fazla kırdım. Hiç sözünü açmamak lazımdı, olay kendiliğinden geçip gidecek, unutulacaktı. Artık yapacak bir şey yok, af dilemek gerek!’ ‘Öfkelenmemin sebebi,’ diye düşündü Olga, ‘ona, “Mösyö Oblomov böyle bir şeye yelteneceğinizi hiç beklemez-

dim...” deme fırsatı bulamamamdı. O, gerçek değildi diyerek benden önce davrandı. Bir de bana yalan söylemiş! Ne cüret!’

Oblomov sesini iyice alçaltarak:

“Gerçekten de unuttunuz mu?” diye sordu.

Eve dönmek için acele eden Olga, hızlı hızlı:

“Unuttum, her şeyi unuttum!” diye yanıt verdi.

“Kızmadığınızı göstermek için elinizi verin...” dedi Oblomov.

Olga yüzüne bakmaksızın parmaklarının ucunu ona doğru uzattı, Oblomov’un eli parmaklarına daha tam dokunmadan elini hemen geri çekti.

Oblomov iç geçirerek:

“Hayır, siz kızgınsınız!” dedi. “Anlık bir coşkunun etkisinde kaldığıma, yoksa kendimi bu derece kaybetmemin mümkün olmadığına sizi nasıl inandırısam acaba? Hayır, kesinlikle bir daha sizin şarkılarınızı dinlemeyeceğim.”

“İnandırmayın, sizin beni ikna çabalarınıza ihtiyacım yok...” dedi Olga ve hızla ekledi: “Benim de size bir daha şarkı söylemeye niyetim yoktu zaten!”

“Pekâlâ, sesimi kesiyorum, yalnız Tanrı aşkına bu şekilde çekip gitmeyin, bu, yüreğime ağır bir taş gibi oturacak!”

Olga adımlarını iyice yavaşlattı, Oblomov’un sözlerini daha bir dikkatle dinlemeye başladı.

“Bana, ‘şarkılarımı dinledikten sonra derinden ah çektiğinizi görmeseydim, kahrolur, ağlardım’ demiştiniz. Eğer bu sözünüz doğruysa, şimdi bu şekilde, gülümsemeden, dostça elinizi uzatmadan böyle çekip giderseniz... Ben... Lütfen, Olga Sergeyevna! Ben dayanamam, hastalanırım, bakın, bacaklarım titriyor, güçlkle ayakta duruyorum...”

Olga bakışlarını Oblomov’a çevirerek birdenbire:

“Nedenmiş?” diye sordu.

“Ben de bilmiyorum,” dedi Oblomov. “Hissettiğim utanç geçmeye başladı, o sözü söylediğim için artık utanmıyorum... Bence o sözde...”

Oblomov’un içinde yeniden kıpırdanmalar, karıncalanmalar başladı, yüreğindeki o topağı bir kez daha orada hissetti. Olga’nın sevecen ve meraklı bakışları tekrar onu yakıp kavuruyordu. Olga zarif bir hareketle ona doğru dönmüş, büyük bir tedirginlikle yanıtını bekliyordu.

Sabırsızlıkla:

“Ee, o sözde ne?” diye sordu.

“Hayır, söylemeye korkuyorum; tekrar kızacaksınız.”

Olga emredici bir tonla:

“Söyleyin,” dedi.

Oblomov bir süre sustuktan sonra:

“Size baktıkça yine içimden ağlamak geliyor,” dedi. “Görüyorsunuz ya, bende gurur diye bir şey yok, duygularımdan utanmıyorum...”

“Neden ağlayacaktıysınız?” diye soran Olga’nın yanaklarında pembe benekler belirdi.

“Sesiniz kulaklarımdan bir türlü gitmiyor... Tekrar içimde o...”

“İçinde ne?” diye sordu Olga. Hıçkırıkları artık boğazını tıkamıyordu, gergin bir halde bekliyordu.

Evin giriş merdivenlerine yaklaşmışlardı.

“İçimde...” diyen Oblomov cümlesini tamamlamak için sabırsızlanıyor, fakat başaramıyordu.

Olga sanki zorlanıyormuş gibi basamakları yavaş yavaş çıkıyordu.

“Aynı müzik... Aynı heyecan... Aynı duy... Özür dilerim, özür dilerim, gerçekten kontrolü kaybet...” diye geveledi Oblomov.

Olga sertçe:

“*Monşer* Oblomov ...” dedi, ancak aniden yüzünü aydınlık gülümseyişinin ışığı kapladı. “Kızgın değilim, bağışıyorum,” diye ekledi tatlılıkla. “Sadece ileride...”

Yüzünü dönmeden elini Oblomov’a uzattı; Oblomov hızla kapıldığı eli ayasından öptü. Olga avcunu hafifçe onun dudaklarına bastırdı ve kaşla göz arası camlı kapının arkasında kayboldu. Oblomov şaşkınlıktan mıhlanmış gibi kalakaldı!

VII

UZUN bir süre ağzı açık, fal taşı gibi açılmış gözlerle Olga’nın ardında kaybolduğu kapıya baktı, sonra boş bakışlarını çalılıklara çevirdi... Tanımadığı bazı insanlar gelip geçti, bir kuş uçtu. Oradan geçen bir köylü kadın, orman meyvelerinden bir şey isteyip istemediğini sordu. Sersemlik hali bir türlü geçmek bilmiyordu.

Biraz önce Olga ile yürüdükleri aynı ağaçlı yoldan yavaş yavaş geri yürüdü. Yolun yarısına gelmişti ki Olga'nın yere attığı inci çiçeklerine ve kırdığı, sonra öfkeyle fırlattığı leylak dalına rastladı.

'Neden böyle davrandı acaba?' diye düşünmeye ve hatırlamaya çalıştı...

Ansızın yerden inci çiçeklerini, leylak dalını kaparak:

'Ah sersem kafa! Ne aptalmışım ben!' diye yüksek sesle söylendi ve neredeyse koşar adım yol boyunca ilerledi. 'Ben ondan af diliyorum, oysa o ... Aman yarabbim, bu gerçek olabilir mi? Ya doğruysa!' Oblomov mutluluktan uçar halde, yüzü ıslık ıslık eve döndü, dadısının deyişiyle 'ay alınına doğmuştu.* Divanın köşesine oturdu, masanın tozları üzerine kocaman harflerle hızlı hızlı 'Olga' yazdı. Heyecan dalgası geçince, tozun farkına vararak:

"Ah, ne toz bu böyle!" dedi. "Zahar! Zahar!" diye uzun uzun bağırdı. Zahar sokağa açılan bahçe kapısında birtakım arabacılarla oturuyordu.

Anisya onu kolundan çekerek, sertçe:

"Haydi, çabuk git!" dedi, "Efendi kaç saattir seni çağırıp duruyor."

O anda öfkelenecek bir ruh hali içinde olmayan Oblomov, tatlı dille:

"Şuna bir bak, Zahar, ne bu hal?" dedi. "Sen aynı pasaklılığı, aynı düzensizliği buraya da getirdin, tozlar, örümcekler... Hayır, hiç kusura bakma, buna izin veremem. Olga Sergeyevna yakamı bırakmıyor, 'Siz kir pas, çerçöp sever misiniz?' diye soruyor."

Zahar kapıya yönelirken:

"Bu şekilde konuşmak onlar için kolay, beş hizmetçileri var," dedi.

"Nereye gidiyorsun? Süpürgeyi al da önce şu odayı süpür, burada oturmak, dirseğini masaya dayamak mümkün değil... İğrenç bir durum... Bu bir Oblomovşçına, Oblomovculuk!"

Surat asan Zahar efendisine yan yan baktı.

"Hayda!" diye düşündü, "Acıklı bir sözcük daha yumurtladı! Ama tanıdık geliyor."

"Süpürsene, ne duruyorsun?"

Zahar inatla:

"Neyi süpüreyim? Daha bugün, yeni süpürdüm," dedi.

* Eski Slav efsanelerinde folklorik bir öge. -çev.

“Bugün süpürdüysen bu toz ne? Bak, işte, görüyor musun? Gözüm görmesin! Derhal sil, süpür!”

“Bugün sildim,” diye itiraz etti Zahar. “On kere de silinmez ki! Sokaktan geliyor... Burası kır, daça, dışarıda tozdan geçilmiyor.”

Ansızın öteki odadan başını uzatan Anisya:

“Evet, Zahar Trofimiç,” dedi, “sen önce döşemeyi süpürüyorsun, ardından mobilyaların tozunu alıyorsun, toz tekrar yere konuyor... Oysa önce...”

Zahar öfke dolu hırıltılı sesiyle:

“Gelip bana iş öğretmeni senden kim istedi?” diye çıkıştı. “Kendi işine bak!”

“Önce döşemenin, sonra mobilyaların silindiği nerede görülmüş? Efendi bu yüzden köpürüyor.”

Zahar dirseğiyle Anisya’nın göğsüne vurur gibi yaparak:

“Hadi, Hadi! Çekil!” diye bağırdı.

Anisya gülümseyerek ortadan kayboldu. Oblomov elini sallayarak Zahar’ın da odadan çıkmasını istedi. Yalnız kalınca başını işlemeli yastığa dayadı, elini göğsüne bastırarak kalp atışlarına kulak kesildi.

‘Bu iyi bir şey değil,’ dedi içinden, ‘Ne yapmalı? Doktora danışsam belki de Etiyopya’ya gönderir beni!’ Anisya ile Zahar evlenmeden önce her biri yalnız kendi işiyle meşgul olur, ötekine karışmazdı. Anisya çarşı pazar alışverişi ve mutfaktan sorumluydu, yılda bir kere de genel ev temizliğine yardım eder, döşemeleri fırçalar ve yıkardı. Fakat evlendikten sonra efendisinin odalarına daha özgürce girip çıkmaya başladı. Zahar’a yardım ediyordu, odalar daha temiz hale geldi. Ayrıca kocasının bazı görevlerini, bir kısmını gönüllü olarak, bir kısmını despot Zahar’ın zoruyla o üstlendi.

Zahar hırıltılı sesiyle, emredercesine:

“Al şu halıyı tokmakla!” derdi ona, ya da, “Şu köşede duran eşyaları ayır, gereksiz olanları mutfığa götür!” diye emrederdi.

Zahar’ın bu mesut günleri bir ay kadar sürdü; odalar tertemizdi, efendisi homurdanmıyor, ‘acıklı sözler’ söylemiyor, Zahar ise bomboş oturuyordu. Fakat bu saadet geride kaldı, nedeni mi, işte, buyurun...

Zahar’la Anisya birlikte odaların temizliğini yapmaya başladıktan sonra Zahar’ın yaptığı her işin aptalca, saçma olduğu hemen anlaşıldı.

Attığı her adım yanlış çıkıyordu. Elli beş yıllık hayatını, yaptığı her işin ey iyi şekilde yapıldığına, başka türlü ve daha iyi yapılamayacağına kendini inandırarak yaşamıştı. Ve şimdi birdenbire iki hafta içinde Anisya onun hiçbir işe yaramadığını kanıtlamıştı ona. Üstelik bunu, bir çocuğa ya da zihinsel engelliye davranır gibi, öylesine incitici bir yardımseverlikle, öylesine gürültüsüz patırtısız, hatta yüzüne gülümseyerek yapıyordu ki, ancak bu kadar olabilirdi.

Tatlı dille:

“Zahar Trofimiç,” diyordu, “sen oda ısındıktan, sobanın baca mandalını kapadıktan sonra pencereyi açıyor, odayı yeniden soğutuyorsun.”

Zahar bir kocanın kaba saba tavrıyla:

“Peki, sence nasıl olmalı?” diye soruyordu. “Ne zaman açmalı pencereyi?”

“Sobayı yaktığın zaman” diye nazikçe yanıt veriyordu Anisya. “Mevcut hava dışarı çıkar ve oda yeniden ısınır.” “Budalaya bak!” diyordu Zahar, “Yirmi yıldan beri ben böyle yapıyorum, senin hatırına değiştirecek değilim ya!”

Zahar çayı, şekeri, tuzu, limonu, gümüşleri, ayakkabı cilasını, fırçaları, sabunları ve daha başka ne varsa hepsini dolabın aynı rafına dizmişti. Bir keresinde eve girdiğinde aniden sabunun lavabonun üzerinde, fırçaların ve cılanın mutfak penceresinde, çay ve şekerin ayrı bir konsolun çekmecesinde olduklarını fark etti.

Öfkeyle:

“Ne yapmışsın böyle,” diye sordu, “bütün düzenimi kafana göre karmakarışık etmişsin! Ben hemen elime gelsin diye bilerek hepsini aynı köşeye koymuştum. Sen her birini bir yere atmışsın.”

“Çay sabun kokmasın diye yaptım,” diye kibarca yanıtladı Anisya onu.

Anisya başka bir sefer de Oblomov’un giysilerinde iki üç tane güve deliği bulmuş, Zahar’a göstererek elbiselerin haftada bir mutlaka silkenmesi ve fırçalanması gerektiğini söylemiş, peşinden de yumuşakça:

“Peki, ben tüy süpürgesiyle temizlerim,” demişti.

Zahar onun elinden tüy süpürgesini ve frakı çekip almış, götürüp eski yerlerine koymuştu.

Bir keresinde de Zahar her zamanki gibi yine ortada bir sebep yokken sırf hamamböcekleri yüzünden, sanki onları 'o icat etmiş' gibi, efendisinin kendisini azarladığından şikâyet ediyordu. Anisya hiçbir şey söylemeden kalkıp raflarda birikmiş, ne zamandan kaldığını kimsenin hatırlamadığı siyah ekmek kırıntılarını ve kabuklarını süpürdü, bütün dolapları, kap kacağı yıkayıp temizledi; hamamböcekleri yok denecek kadar azaldı. Zahar meselenin özünü hala kavramış değildi, bütün bunları Anisya'nın hamaratlığına bağlıyordu. Fakat bir keresinde üzeri fincan ve bardaklarla dolu bir tepsiyi taşıırken iki bardak kırmış, her zamanki gibi küfürler savurarak elindeki tepsiyi olduğu gibi döşemenin üzerine fırlatmak istemişti. Anisya elinden tepsiyi kapmış, üzerine daha başka bardaklar, ekmek, şekerlik koymuş, onları tek bir fincan bile oynamayacak şekilde yerleştirmiş, sonra kocasına bir elle tepsinin nasıl tutulacağını, diğer elin nasıl destek olacağını göstermiş, dolu tepsiyle odada iki kez gidip gelmiş, tek bir çay kaşığını bile şingirdatmadan tepsiyi sağa sola sallamıştı. Onun kendisinden daha zeki olduğu gerçeği birdenbire Zahar'ın kafasına hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde dank etmişti!

Zahar, tepsiyi karısının elinden çekip almış, bardakları yine düşürmüş ve o günden beri bu olay için onu affetmemişti.

Anisya sakın sakın:

"Bak! Böyle tutman gerek!" diye eklemişti.

Zahar karısına budalaca bir kibirle bakmış, Anisya ise ona gülümsemişti.

"Ah seni köylü kadın, asker kocanın dul eşi seni!" demişti Zahar. "Bana akıl hocalığı taşıyorsun, ha! Bizim Oblomovka'daki evimiz sanki böyle bir ev miydi? Her şey bana bakıyordu, emrimde sırf on beş uşak ve getir götürü bakan oğlan vardı. Hele siz kadınlar o kadar çoktunuz ki adlarınızı hatırlayamaz insan... Şimdi de kalkmış burada... Ah, seni!.."

"Senin iyiliğin için..." diyecek olmuştı Anisya, fakat Zahar dirseğiyle onun göğsüne vuracaktı gibi yaparak tehditte bulunmuştu.

"Hadi, hadi!" diye hırıltılı sesiyle terslemiştir karısını. "Çık beyefendinin odasından, mutfağına git... Köylü kadın kendi görevini bilmeli!"

Anisya gülümseyerek odadan çıkmış, Zahar iç karartıcı bakışlarla ardından yan yan bakmıştı.

Kibri yüzünden ıstırap çekiyor, karısına surat asıyor, huysuzluk yapıyordu. Fakat ne zamanki efendisinin istediği herhangi bir eşyayı arayıp bulamaz ya da o şeyin kırılmış olduğu anlaşılır veyahut da genel olarak evde bir terslik olur, Zahar'ın başının üstünde 'acıklı sözcükler' eşliğinde fırtına bulutları toplanmaya başlar, işte o zaman Zahar baş işaretiyle efendisinin odasını göstererek Anisya'ya göz kırpar, başparmağıyla kapıyı gösterip, emredici bir üslupla:

“Git bak bakalım, beyefendi ne istiyormuş?” derdi.

Anisya gider bakardı ve her seferinde fırtına onun basit açıklamalarıyla atlatılmış olurdu. Zahar'ın kendisi de, Oblomov'un konuşmasında 'acıklı sözcükler' geçmeye başlar başlamaz, ona, Anisya'yı çağırmayı öneriyordu. Eğer Anisya olmasaydı Oblomov'un odaları tekrar eski sönük, sessiz haline dönerdi. Kendisini artık Oblomov'un evinin bir parçası sayıyor, bilinçli olmasa da, kocasının bu evle, Oblomov'un hayatıyla ve kişi olarak Oblomov'la olan kopmaz bağlarını benimsiyor, paylaşıyordu. Onun hamarat elleri ve kadınlara özgü dikkatli gözü gece gündüz bu ihmal edilmiş ıssız odaların üzerindeydi. Zahar bir an için bile olsa dışarı çıksa, Anisya hemen masaların, divanın tozunu alır, pencereyi açar, storları onarır, odanın ortasına bırakılmış ayakkabıları, koltuğun üstüne atılmış pantolonu yerlerine kaldırır, bütün giysileri gözden geçirir, hatta kâğıtları, kurşunkalemleri, masanın üzerindeki dolmakalemleri, çakıları düzeltir, yerli yerine koyar, buruşmuş yatağı, yastığı düzeltir ve bütün bunları çarçabuk yapardı. Sonra odaya hızla bir göz atar, bir sandalyeyi kaydırır, konsolosun tam kapanmamış çekmecesini kapatır, masanın üzerinden peçeteyi alır ve Zahar'ın çizme gıcırıltılarını duyar duymaz mutfağa sıvışır.

Anisya kırk yedi yaşında, canlı, dinç bir kadındı. Yumuşak bir gülümseyişi, dört tarafı kolaçan eden canlı gözleri, yorulmak nedir bilmeyen, tuttuğunu koparan kırmızı elleri vardı. Boyun ve göğüs kafesi sağlam yapıydı. Neredeyse yok denecek kadar dikkat çekmeyen bir yüzü vardı, sadece burnu göze çarpıyordu. Küçük olmasına rağmen burnu sanki yüzünden arta kalmış ya da oraya beceriksizce öylece tutturulmuş gibi duruyordu. Üstelik ucu yukarıya doğru kalkıktı, yüzünün dikkat çekmemesi bu yüzdendi. Burnunun çıkıklığı ve solgun-

luğu öyle belirgindi ki, insan bütün dikkatini ona veriyor, yüzün geri kalan kısmını fark edemiyordu.

Dünyada Zahar gibi kocalardan geçilmez! Bir diplomat bazen karısının öğüdünü özensizce dinler, omuz silker ve sonra oturur yazısını, gizli gizli, tıpkı karısının söylediği gibi yazar. Yüksek bir bürokrat bazen önemli bir ülke meselesi üzerine karısının ettiği gevezelikleri ısıık çalarak aşağılayıcı bir kibirle dinler, ertesi gün aynı sözleri büyük bir ciddiyetle gidip bakana sunar. Bu beyler de karılarına tıpkı Zahar'ın yaptığı gibi kaba davranır, onları önemsemez, kendileriyle nezaket gereği konuşurlar; karılarını, Zahar gibi aptal yerine koymasalar da, onlara bir demet çiçek gözülle bakar, çalışma hayatının sıkıcı ortamından kurtulmanın, eğlenmenin bir aracı olarak görürler...

Parlak öğlen güneşı parkın dar yollarını kavurmaya başlayalı çok olmuştu. İnsanlar gerili branda bezlerinin gölgelerinde toplanmış dinleniyorlardı; yalnızca dadılarla çocuklar topluluklar halinde öğlen güneşine aldırmadan geziniyor ya da otlara serilmiş oturuyorlardı.

Oblomov, bu sabah Olga ile olan konuşmasının anlamını çözemedi, konuyla ilgili kâh olumlu kâh olumsuz şeyler düşünerek hâlâ divanda yatmaya devam ediyordu.

'Beni seviyor,' diye düşünüyordu, 'bana karşı sıcak duygular besliyor. Niçin olmasın? Beni düşlüyor, şarkılarını benim için o denli tutkulu söyledi ki... Müzik ikimizin de içinde birbirimiz için aynı duyguları uyandırdı.'

Böyle düşünmesi Oblomov'un gururunu okşadı; hayat, şimdi daha önce hiç görmediği renkleri ve ışığıyla parlıyor, büyüleyici engin ufku Oblomov'un gözleri önüne seriliyordu. Daha şimdiden kendini Olga'yla birlikte yurt dışında, İsviçre göllerinde, İtalya'da, Roma'nın antik kalıntılarında gezerken, gondol gezintilerinde, sonra Paris'te, Londra'da kalabalığın arasında kaybolurken düşlüyor, sonunda kendi yeryüzü cenneti Oblomovka'ya geldiklerini hayal ediyordu.

Tatlı cıvıltılı gevezelikleri, narin, beyaz, küçük yüzü ve ince, zarif boynuyla o âdeta bir Tanrıçadır... Onun gibi birini ömürlerinde hiç görmemiş olan köylüler bu meleğin önünde yerlere kapanıyor... Olga sessiz, ağır adımlarla otların üzerinde geziniyor, sonra onunla bir-

likte beryoza fidanlarının gölgesinde yürüyüşe çıkıyorlar, ona şarkı söylüyor...

Evet, Oblomov hayatı, hayatın dingin akışını, onun tatlı şırıltılarını hissetmeye başlamıştı. Arzularının tatmin edilmiş olması ve mutluluğunun kusursuzluğu onu derin düşünceye sevk etti... Aniden yüzünde gölgeler belirdi.

Divandan kalkarak odada yürümeye başladı, yüksek sesle:

‘Hayır, bu imkânsız’ dedi. ‘Benim gibi gülünç, uykulu gözlerle bakan, pörsük yanaklı birini sevmek... Benimle sadece alay ediyordur...’Aynanın önünde durdu ve uzun uzun kendini seyretti; başta memnuniyetsiz bir ifade oluştu yüzünde, sonra bakışları giderek berraklaştı, hatta gülümsedi bile.

‘Sanki burada daha iyi, daha taze görünüyorum,’ diye söylendi. ‘Şehirde hiç de böyle değildim. Gözlerim bulanık bakmıyor... İşte, o çıkan arpacık da kaybolmuş... Buranın havasından olmalı; bol bol yürüyorum, neredeyse hiç şarap içmiyorum, yatmıyorum... Mısır’a gitmem gerek kalmadı.’Olga’nın teyzesi Marya Mihayılovna’nın uşağı geldi, hanımının onu öğle yemeğine beklediğini söyledi.

“Geleceğim, geleceğim!” diye yanıtladı Oblomov.

Uşak çıkarken, Oblomov:

“Dur bir dakika, al, bu sana!” diyerek ona para verdi.

Oblomov kendini neşeli ve hafif hissetti. Ne güzel bir gündü, güneşli ve berrak! Bütün insanlar iyiydi, hepsi hayattan zevk alıyordu, herkesin yüzünden mutluluk akıyordu. Yalnızca Zahar kasvetliydi, durmadan efendisine yan yan bakıyordu; buna karşılık Anisya sevecenlikle gülümsüyordu. ‘Bir köpek edineceğim,’ diye karar verdi Oblomov, ‘ya da erkek kedi... Kedi daha iyi, daha sevimli, mırıldanır durur...’

Kalkıp Olga’ya koştu.

Yolda giderken:

‘Vay canına, Olga beni seviyor,’ diye düşündü. ‘O taze, genç bir kız! Onun hayal gücünü şimdi hayatın en şairane sahneleri süslüyordu. Rüyalarına mutlaka, siyah, kıvrımlı saçlı, uzun boylu, güzel endamlı, yürekleri gizli bir kudretle dolu, gururla gülen yüzlerinden cesaret okunan, gözlerinden insanın kalbini kolayca delip geçen titretici ve

eritici ışığın saçıldığı, dudaklarından keman yayından çıkar gibi tatlı, dinç seslerin döküldüğü genç delikanlılar giriyordur. Doğru, aşklarında gençliğe, yüzde okunan cesarete, mazurka becerisine ve binicilikteki ustalığa önem vermeyen kadınlar da vardır... Haydi, Olga'nın sıradan bir kız olmadığını, kaytan bıyıklarla, dokunaklı kılıç şakırtılarıyla onun kalbini kazanamayacağını varsayalım, o zaman başka şeyler gerekecek demektir... Örneğin, yüksek bir zekâ gerek ki, bütün dünyanın önünde saygıyla eğildiği bu zekâyı o da saygı duysun, önünde eğilsin... Ya da ünlü bir artist olmalısın... Peki, ben neciyim? Oblomov, başka da hiçbir şey! Örneğin, Ştoltz söz konusu olsaydı, iş başka olurdu. Ştoltz zeki, güçlü, kendini, başkalarını ve kaderini yönetme yeteneğine sahip! Nereye giderse gitsin, kiminle görüşürse görüşsün, bakıyorsun, hemen insanları avcunun içine almış, onlarla bir müzik aletiyle oynar gibi oynuyor... Ya ben? Zahar'la bile başa çıkamıyorum... Kendimi de idare edemiyorum... Ben bir Oblomov'um! Ya Ştoltz! Aman Tanrım...' Oblomov dehşet içinde, 'O, Ştoltz'u seviyor,' diye düşündü. 'Kendi söyledi, arkadaş gibi sevdiğini... Bu bir yalan, belki bilinçsizce, ama yalan... Erkekle kadın arasında arkadaşlık diye bir şey olamaz...'

Kuşkularına yenik düştü, adımlarını iyice yavaşlattı.

'Ya benimle sadece gönül eğlendiriyor, cilve yapıyorsa? Eğer sadece...' Oblomov durdu, bir dakika kadar hissiz gibi öyle kaldı.

'Ya burada bir kahtelik, bir tuzak varsa...' diye düşündü. 'Onun beni sevdiğini de nereden çıkardım? O böyle bir şey söylemedi, bu tamamen kendi gururumun kulağıma fısıldadığı bir şeytanlık! Andrey! Yoksa? Olamaz, kız şöyle, kız böyle...' Ansızın karşıdan gelen Olga'yı gören Oblomov, sevinçle, 'Bak işte nasıl bir kızmış!' dedi.

Olga neşeyle gülerek elini Oblomov'a uzattı.

'Hayır, öyle biri değil, yalancı değil,' diye içinden geçirdi Oblomov. 'Yalancılar böyle sevecen bakışlarla bakamaz, böyle candan gülemezler. Onlar cik cik güler... Fakat...' yeniden korkuya kapılarak, 'Sevdiğini söylemedi...' diye düşündü. Bu onun kendi yorumuydu. 'Peki, o öfke neydi? Tanrım! Nasıl bir batağa saplandım böyle!' "Elinizdeki ne?" diye sordu Olga.

"Dal."

"Hangi dal?"

“Görüyorsunuz ya, leylak dalı.”

“Nereden aldınız? Buralarda leylak yok. Hangi yoldan geldiniz?”

“Hani, dün siz koparmış ve atmıştınız ya, o dal.”

“Peki, niçin tekrar alıp getirdiniz?”

“Bilmem... Onu öfkeyle fırlatışınız hoşuma gitmişti.”

“Öfkelenmemden hoşlandınız demek? Duyulmamış bir şey! Peki, neden?”

“Söylemeyeceğim!”

“Lütfen söyleyin, rica ediyorum...”

“Asla, dünyaları verseniz de söylemem!”

“Yalvarıyorum size...”

Oblomov hayır anlamında başını salladı.

“Ya şarkı söylersem?”

“O zaman... Belki...”

Olga kaşlarını çatarak:

“Sizi etkileyen tek şey müzik, öyle değil mi?”

“Evet, sizin yorumladığınız müzik!”

Olga:

“Peki, söyleyeceğim... Casta diva, Casta di...” diyerek Norma'nın yakarışının ilk notalarını seslendirdi ve durdu.

“Ee, söyleyin haydi!” dedi.

Oblomov bir süre kendiyile mücadele etti. Sonra öncekinden de daha güçlü bir kararlılıkla:

“Hayır, hayır,” dedi. “Dünyada olmaz... Hiçbir zaman! Ya doğru değilse, sadece bana öyle gelmişse? Asla, asla!”

Düşüncelerini bu sorunun üzerine yoğunlaştıran Olga, meraklı bakışlarla Oblomov'u süzerek:

“Size öyle gelen ne? Korkunç bir şey mi?” diye sordu.

Sonra Olga'nın yüzü yavaş yavaş değişti, olayı kavramaya başlamıştı. Öngörüsünün, aklından geçen düşüncenin ışığı yüz hatlarına teker teker nüfuz etti ve bütün yüzü ansızın gerçeğin bilinciyle aydınlandı... Hani, bazen güneş bir bulutun arkasından çıkar, önce hafiften bir çalığı, sonra başka birini, ardından bir evin çatısını aydınlatır ve derken bütün panorama aydınlıkla dolar ya, işte tıpkı öyle! Olga artık Oblomov'un düşündüğü şeyi biliyordu.

“Hayır, hayır, dilim varmaz, söyleyemem...” diyordu hâlâ Oblomov. “Boşuna ısrar etmeyin.”

Olga kayıtsızca:

“İsrar etmiyorum ki...” dedi.

“Ama nasıl olur? Biraz önce siz...”

Olga onun söylediklerine kulak asmadan, ciddi bir edayla:

“Eve gidelim,” dedi, “*ma tante** bekliyor.”

Olga önden yürüdü, Oblomov’u teyzesiyle baş başa bırakarak doğruca odasına yöneldi.

VIII

 GÜN Oblomov için gittikçe adım adım artan bir hayal kırıklığının yaşandığı bir gün oldu. Günü Olga’nın teyzesiyle geçirdi. Çok zeki, saygıdeğer bir kadındı; ona pek yakışan yeni ipek elbiseler, zarif dantel yakalarla her zaman çok güzel giyinirdi. Bonesi yüksek bir zevki yansıtır, ellisine yaklaşmasına rağmen hâlâ tazeliğini koruyan yüzüyle uyumlu ayartıcı kurdeleler takardı. Katlanır saplı altın gözlüğü, boynunda zincirle hep asılı olurdu. Duruşunda, hal ve hareketlerinde bir ağırbaşlılık vardı; büyük bir ustalıkla pahalı şallara sarınır, dirseğiyle işlemeli yastığa yaslanır, görkemli bir şekilde rahatça divana uzanırdı. Onu bir iş yaparken göremezdiniz; eğilmek, dikiş dikmek, ufak tefek şeylerle oylanmak onun ciddi yüzüne ve etkileyici kalıbına yakışmazdı. Hizmetçilerine kayıtsız bir edayla kısa, kuru, sert emirler verirdi. Bazen okurdu, fakat hiç yazı yazmazdı; çoğunlukla Fransızca olmak üzere güzel konuşurdu. Oblomov’un Fransızcaya rahat konuşacak kadar hâkim olmadığını hemen anladı ve ikinci görüşünden itibaren onunla Rusça konuştu.

Sohbetlerinde hayal dünyasına taşmaz, bilgiçlik taslamazdı; zihninde sanki kalın bir çizgi çizilmişti ve aklı bu çizginin dışına hiçbir zaman çıkmıyordu. Geçmişinde ve şu anda, her türlü duygu ve sempatinin, hatta aşkın bile, onun hayatında diğer şeylerle eşit ağırlığa sahip olduğu her şeyden açıkça belli oluyordu. Oysa diğer kadınlarda, aşkın, fiiliyatta olmazsa bile en azından söylem olarak hayatın bü-

* (Fr.) “Teyzem.” –çev.

tün alanlarına girdiğini, geri kalan her şeyin ancak aşktan arta kalan boşluklar kadar yer bulabildiğini hemen görebilirsiniz. Bu kadının en çok önem verdiği şey yaşama becerisi, kendini yönetme, düşünceyle niyet, niyetle hayata geçirme arasında bir denge kurmaktı. Onu hazırlıksız yakalamazsınız, gafil avlamazsınız asla mümkün olmazdı, tıpkı pusuya her yattığınızda uyanık düşmanınızın dikkatli, sizi bekleyen bakışlarıyla karşılaşmanız gibi...

Hayatının merkezini salon hayatı oluştururdu, bu nedenle ölçülülük, sakınma ve aşırı dikkat onun her düşüncesine, her sözüne ve her hareketine damga vururdu. Kalbinin gizli kıpırdanışlarını, iç dünyasının sırlarını hiç kimseye açmazdı. Onu iyi yürekli, yaşlı, kadın dostlarıyla bir fincan kahve eşliğinde fısıltıyla bir şeyler konuşurken gören olmazdı. Yalnızca Baron von Langwagen ile sık sık baş başa kalırlardı. Baron, akşamları bazen gece yarısına kadar otururdu, ancak hemen hemen her seferinde Olga da onların yanlarında bulunurdu. Çoğu zaman suskun otururlardı, ama bu anlamlı, zekice bir susuştu, sanki sadece onların bildiği, başkalarının bilmediği bazı sırları vardı, fakat hepsi bu kadardı. İnsanın onlara bakarak çıkarabileceği tek sonuç bu insanların bir arada bulunmaktan hoşlandıkları olabilirdi. Marya Mihaylovna tıpkı diğer insanlara karşı olduğu gibi barona karşı da sevecen ve iyi kalpliydi; fakat aynı ölçülülük, aynı soğukkanlılık baronla ilişkisinde de geçerliydi. Kötü dil sahipleri bu dostluğu kulanmaya, uzak geçmişte kalan bir ilişkiyi, birlikte yapılan yurt dışı seyahatini ima etmeye kalkışmışlardı, fakat ilişkilerinde onun barona karşı özel, gizli bir sempati duyduğuna dair en ufak bir belirti dahi göze çarpmıyordu, böyle bir şey olsa mutlaka kendini belli ederdi.

Bu arada baron Olga'nın küçük yurtluğunun kayyumuydu; nasıl olmuşsa bir taahhüt içinde yurtluk teminat olarak gösterilmiş, o günden bu yana da ne borç ödenmiş, ne de ipotek çözülmüştü. Baron, adliye memurlarından birine dosya hazırlatmış, saplı gözlüğüyle kâğıtları okuyup imzalamış, aynı memurla dosyayı mahkemeye göndermişti. Kendisi de yüksek sosyetedeki ilişkilerini kullanarak davanın gidişine iyi bir yön vermeyi başarmıştı. Kısa zamanda mutlu sona ulaşılacağını ümit ediyordu. Bu olay kötü niyetli dedikoduları önlemiş, çevre, baronu evde bir akraba olarak görmeye artık alışmıştı.

Baron ellisine yaklaşmasına rağmen gençliğinden bir şey kaybetmemişti, yalnızca bıyıklarını boyardı, ayağının birinde de çok hafif bir topallık vardı, o kadar... Olağanüstü kibar bir adamdı; hanımların bulunduğu ortamlarda sigara içmez, bacak bacak üstüne atmaz, salon davetlerinde gençlerin koltuklarında arkaya sarkarak oturmalarını, dizlerini ve ayakkabılarını insanların burunlarına değecek kadar yükseğe kaldırmalarını şiddetle kınardı. Misafirlikte eldivenlerini çıkarmadan oturur, yalnızca yemek sırasında çıkarırdı. Son modaya göre giyinir, frakının yakasına çeşitli nişanlar takardı. Her zaman kupa arabasına biner, atlarının bakımıyla çok yakından ilgilenirdi. Binmeden önce arabanın etrafını dolaşır, atların koşumlarını, hatta toynaklarını inceler, bazen beyaz bir mendil alarak atların sırtlarını ve omuzlarını siler, iyi tımar edilip edilmediklerine bakardı. Dostlarını sıcak, nazik gülümseyişiyle karşılar, tanımadığı kimseye başta mesafeli davranır, ancak o kişi kendine takdim edilir edilmez soğukluğun yerini içten bir gülücük alırdı. Tanıştırılan kişi bu gülücüğe hayat boyu güvenebilirdi artık! Her konuda, erdemden tutun da hayat pahalılığına, bilimden sosyete hayatına kadar her alanda aynı yetkinlikle tartışırdı. Görüşlerini açık, kesin, ustalıklı cümlelerle ifade ederdi; yüksek sosyeteye genel bir rehber olsun diye hazırlanmış bir ders kitabından alınma hazır özdeyişlerle, hikmetli sözlerle konuştuğunu sanırdınız.

Olga'nın teyzesiyle ilişkileri bugüne kadar çok sade ve çok huzurlu olmuştu. Birbirlerine duydukları sevgi ve şefkat hiçbir zaman ölçülülük sınırını aşmamıştı; aralarında en ufak bir hoşnutsuzluk yaşanmamıştı. Bu kısmen Marya Mihaylovna'nın karakterinden, kısmen de onları başka türlü davranmaya itecek bir sebebin olmamasından ileri geliyordu. Teyzesinin aklına Olga'dan, onun arzularına tamamen ters düşen bir şey rica etmek asla gelmezdi. Teyzesinin herhangi bir isteğini geri çevirmek, onun öğütlerinin dışına çıkmak da Olga için rüyada bile mümkün değildi. Ne türden isteklerdi bunlar? Şu elbiseyi mi bunu mu giyelim, hangi saç modelini seçelim, operaya mı yoksa Fransız tiyatrosuna mı gidelim türünden şeyler... Olga, teyzesinin isteklerini yerine getirirken, öğütlerine uyarken teyzesinin istediği noktaya kadar gidiyor, daha fazlasını asla yapmıyordu. Teyzesi de isteklerinde

kuruluğa kaçacak kadar ılımlı davranıyor, teyzelik hukukunun izin verdiği sınırı hiçbir zaman aşmıyordu. İlişkileri o kadar renksizdi ki, teyzesinin, Olga'nın ona itaati ya da sevgisi konusunda herhangi bir diyeceğinin olup olmadığına insan karar veremiyordu. Aynı şekilde, Olga'nın teyzesine canı gönülden itaat edip etmediği, ona karşı içinde özel bir sevgi olup olmadığı da kestirilemezdi. Bu yüzden, insan onları birlikte gördüğünde daha ilk seferde onların anne kız değil, teyze yeğen olduklarına karar verebilirdi.

Teyzesi:

“Mağazaya gidiyorum, sana herhangi bir şey lazım mı?” diye sorardı.

“Evet, *ma tante*, eflatun renkli elbisemi değiştirmeliyim,” derdi Olga ve birlikte çıkarlardı evden. Ya da, “Hayır, *ma tante*, ben mağazaya daha yeni gittim,” derdi; teyzesi onun iki yanağından iki makas alır sonra da alnından öperdi. Olga da onun elini öperdi, biri mağazaya gider, öteki evde kalırdı.

Teyzesi soru mu soruyor yoksa kanaat mi bildiriyor, belli olmadan, sanki kendi kendine sesli konuşuyormuş ve karar vermekte zorlanıyormuş gibi bir edayla:

“Yine aynı daçayı mı kiralayacağız?” derdi.

“Evet, orası çok güzeldi,” derdi Olga.

Daça tutulurdu.

Eğer Olga:

“Ah, *ma tante*, o ormandan, kumdan hâlâ bıkmadınız mı? Başka bir tarafa baksak daha iyi olmaz mı?” diyecek olsa teyzesi hemen “Olur, bakalım,” derdi.

Teyzesi bazen:

“Tiyatroya gidelim mi, Olenka*?” diye sorardı. “O piyes üzerine uzun zamandan beri konuşuluyor.”

Olga, teyzesini hoşnut edecek güçlü bir arzu belirtmeksizin ya da yüzünde itaatkâr bir ifade olmaksızın:

“Memnuniyetle!” derdi.

Bazen hafiften atıştırlardı.

* Olga'nın küçültülmüş hallerinden biri. -çev.

“Ah, *ma chérie**, sana hiç yeşil kurdele gider mi? Saman sarısı tak-sana!” derdi teyzesi.

“Ah, *ma tante!* Altıncı kez sarı takıyorum, herkesi bıktıracağım.”

“Peki, *pensée*** olsun.”

“Şunlar hoşunuza gitti mi?”

Teyzesi bakar, yavaşça başını sallayarak:

“Nasıl istersen, *ma chere*, senin yerinde olsam saman sarısı ya da menekşe takardım,” derdi.

Olga, tatlı bir sesle:

“Hayır, *ma tante*, en iyisi şunu seçeyim,” diyerek beğendiği bir kurdeleyi alırdı.

Olga akıl danışmak için teyzesine, kararları Allahın emri sayılan bir otorite olarak değil, kendinden daha deneyimli herhangi bir kişi olarak başvururdu.

“*Ma tante*, bu kitabı okudunuz mu, nasıl bir şey?” diye sorardı.

Teyzesi kitabı eliyle iterek:

“Aman, çok iğrenç!” der, fakat kitabı ortadan kaldırmaz, Olga’nın okumaması için herhangi bir önlem almazdı.

O kitabı okumak Olga’nın da bir daha aklına gelmezdi.

Eğer herhangi bir kitabı okuyup okumamaya ikisi karar veremezse o zaman Baron von Landwagen’e ya da eğer oradaysa Ştoltz’a sorarlardı.

Bazen teyzesi:

“*Ma chere* Olga!” derdi, “Zavadski’lerde sana musallat olan genç hakkında dün bana bir şeyler anlattılar, aptalca bir hikâye.”

Bu kadarını söylemekle yetinirdi; onunla görüşüp görüşmemek artık Olga’nın bileceği bir işti.

Oblomov’un eve gelip gitmesi hiçbir soruya yol açmadı; ne teyzesi, ne baron, hatta ne de Ştoltz bu meseleye özel bir ilgi gösterdi. Ştoltz dostunu, her şeyin belli bir resmiyet ve titizlik içinde cereyan ettiği, öğle yemeğinden sonra uzanıp kestirmek bir yana bacak bacak üstüne atarak oturmanın dahi hoş karşılanmadığı, akşam yemeği için kıyafet değiştirildiği, ağızdan çıkan lafa dikkat edildiği bir aileyle ta-

* (Fr.) “Canımın içi, şekerim.” –çev.

** (Fr.) Herculimenekşe. –çev.

nıştırmak, kısacası ona, uyku sersemliğine, miskinliğe yer olmayan, canlı, çağdaş sohbetlerin yapıldığı bir ev göstermek istemişti. Şoltz yine, Oblomov'un uyuşuk hayatına genç, sevimli, zeki, canlı ve biraz da komik bir kızı sokmanın, karanlık bir odaya lamba getirerek oranın bütün kuytu köşelerini eşit şekilde aydınlatmak, havasını birkaç derece ısıtmak ve içerisini neşeli hale getirmek anlamına geleceğini düşünmüştü.

Arkadaşını Olga'yla tanıştıırken Şoltz'un elde etmeyi umduğu şey sadece buydu! Getirdiği şeyin bir havai fişek, bir bomba olduğunu öngörememişti; tabii Olga ve Oblomov hiç öngöremezdi.

Oblomov Olga'nın teyzesiyle iki saate yakın, bir kez bile bacak bacak üstüne atmadan, büyük bir ağırbaşlılık içinde oturdu. Edepli edepli birçok şey üzerine konuştu. Hatta iki kez tabureyi büyük bir beceriyle kaydırarak evsahibesinin ayaklarının altına koydu. Sonra baron geldi, nazıkçe gülümseyerek Oblomov'un elini dostane bir şekilde sıktı. Oblomov baron gelince görgü kurallarına uymak için daha çok çaba sarf etti. Her üçü de birbirinden oldukça hoşnuttular.

Teyzesinin, Oblomov'la Olga'nın gezintileri, köşelerde konuştukları özel şeyler konusunda ne düşündüğüne gelince... Hayır, bu konuda hiçbir şey düşünmüyordu. Genç bir delikanlıyla, bir züppeyle gezintiye çıksaydı, o zaman iş değişirdi. Teyzesi yine bir şey söylemez, fakat kendine özgü nezaketle, fark ettirmeden yeni bir düzen sağlardı. Örneğin, bir iki kez kendisi onlara katılır, birlikte giderlerdi ya da bir başkasını yanlarına katardı ve böylece geziler kendiliğinden kesilirdi. Fakat Mösyö Oblomov'la büyük salonun bir köşesinde ya da balkonda oturmasından ne çıkardı? Otuzunu devirmiş bir adam Olga'ya münasebetsiz şeyler anlatacak, uygunsuz kitaplar verecek değildi ya! Böyle bir şey kimin aklına gelebilirdi. Üstelik Şoltz'un giderken Olga'ya, Oblomov'un miskinlik yapmasına izin vermemesini, gündüz uyumasını yasaklamasını, ona eziyet ederek, baskı yaparak değişik işler yaptırmasını, görevler vermesini, kısacası onu yönetmesini söylediğini teyzesi kendi kulaklarıyla duymuştu. Şoltz yine Olga'dan, gözünün Oblomov'un üzerinde olmasını, sık sık eve çağırmasını, yürüyüşlere ve gezilere onu da götürmesini, eğer yurt dışına gitmezse onu canlandırmak için her yolu denemesini rica etmişti.

Oblomov'un teyzesiyle oturduğu süre boyunca Olga ortaya çıkmadı, zaman yavaş akıyordu. Oblomov'u ateş basıyor, peşinden bir üşüme hissi geliyordu. Şimdi Olga'daki değişikliğin sebebini artık tahmin edebiliyordu. Bu değişim Oblomov'u her nedense öncekine kıyasla daha çok tedirgin ediyordu. Gaf yaptığında utanmış ve ürkmüştü, şimdiyse ağır bir duygunun altında eziliyor, kendini şaşkın ve garip hissediyordu; yüreğine, nemli, yağışlı havalarda olduğu gibi bir soğukluk ve keder çökmüştü. Oblomov, Olga'ya, onun kendisini sevdiğini anladığını belli etmişti, belki bu yerinde bir itiraf değildi! Gerçekten de bu bir hakaretti ve telafisi zordu. Yerinde bir itiraf olsa bile ne kadar da beceriksizce davranmıştı! Basbayağı beyinsiz bir züppe gibi hareket etmişti.

Onun taze, genç kız kalbinin penceresini dala konmuş bir tarla kuşu misali tıklatan, oraya çekine çekine, hafifçe, yüreği ağzında yerleşmiş o duyguyu ürktülmüş olabilirdi. En ufak bir hışırtıda uzaklaşıp giden bir kuş misali...

Oblomov, Olga'nın öğle yemeği için ne zaman ineceğini, ne konuşacağını, nasıl konuşacağını, kendisine nasıl bakacağını taş kesilerek, bir titreme nöbeti içinde bekledi... Nihayet Olga indi, Oblomov ona bakınca hayretler içinde kaldı. Onu güçlülük tanıdı, yüzü başka bir yüzdü, sesi bile değişmişti. Dudaklarında o taze, naif, neredeyse çocuksu gülümsemesinden eser yoktu; soru, hayret ya da iyi yürekli bir merak ifade eden o fal taşı gibi açılmış gözler yoktu... Âdeta artık soracağı, bilmek isteyeceği, hayret edeceği hiçbir şey kalmamıştı! Bakışları eskiden olduğu gibi Oblomov'un üzerinde değildi. Oblomov'a sanki onu uzun yıllardan beri tanıyormuş, her şeyini inceleyip öğrenmiş gibi bakıyordu; âdeta o Olga için bir şey ifade etmiyordu, onun barondan bir farkı yoktu! Kısacası Oblomov'a, sanki onu bir yıldan beri hiç görmemiş ve bu bir yıl içinde onda büyük değişiklikler olmuş, Olga olgunlaşmış gibi geldi.

Dünkü katılığından, sinirliliğinden iz kalmamıştı; şakalaşüyor, hatta gülüyordu. Daha önce hiç yanıtlamayacağı soruları şimdi ayrıntıyla yanıtlıyordu. Kendini diğer insanların yaptıklarını yapmaya zorladığı, daha önce hiç yapmadığı şeylere şimdi evet dediği açıkça belli oluyordu. Özgür hali, aklındaki her şeyi bir çırpıda söylemesine izin veren doğallığı artık kaybolmuştu. Peki, bunlar nereye gitmişlerdi?

Yemekten sonra Oblomov yürüyüşe çıkıp çıkmayacağını sormak için onun yanına gitti. Olga, Oblomov'a bir yanıt vermeden teyzesine dönerek:

“Yürüyüşe çıkalım mı?” diye sordu.

“Uzağa gitmeyeceksek evet,” dedi. “Söyle de güneş şemsiyemi getirsinler.”

Hep birlikte çıktılar. Coşkusuz, cansız cansız gezindiler, uzaktan Petersburg'u seyrettiler. Ormana kadar yürüdükten sonra balkona geri döndüler.

Oblomov, Olga'nın kendini dizginlemesinin sona erip ermediğini, yeniden neşeli haline dönüp dönmediğini, eski içten, saf ve insanlara güvenen halini, bir an için bile olsa, hiç olmazsa onun tek bir sözünde, gülüşünde ya da en azından şarkısında yakalama şansının olup olmadığını anlamak için:

“Bugün şarkı söylemeye pek hevesiniz yok galiba?” diye sordu. “Rica etmeye korkuyorum.”

Teyzesi:

“Çok sıcak!” dedi.

“Zararı yok, bir deneyeyim,” diyen Olga bir romans söyledi.

Şarkıyı dinleyen Oblomov kulaklarına inanamadı. Bu o değildi! Nereye gitmişti o önceki tutkulu ses? Şarkıyı oldukça düzgün, kusursuz, tıpkı toplantılarda ısrar üzerine şarkı söyleyen diğer genç kızlar gibi güzel söylemişti, fakat ruhunu şarkısının içinden çekip dışarı çıkarmıştı, dinleyicilerin yüreklerinde en ufak bir kıpırdama olmamıştı.

Bir sinsilik peşinde olmasın, rol mü yapıyordu acaba, yoksa kızgın mıydı? Herhangi bir tahminde bulunmak imkânsızdı. Oblomov'a samimi bakışlarla bakıyor, onunla severek konuşuyordu, ama konuşması da şarkısı gibiydi, herkesle nasıl konuşuyorsa onunla da öyle konuşuyordu... Neler oluyordu?

Oblomov çay servisini beklemeden kalktı, şapkasını eline alarak vedalaştı.

“Sık sık gelin lütfen,” dedi teyzesi. “Hafta içi hep yalnızız, eğer sıkılmazsanız gelin, bekleriz. Pazar günüyse bizim evde mutlaka birileri olur, sıkılmazsınız.”

Baron kibarca ayağa kalktı, eğilerek Oblomov'u selamladı.

Olga eski bir dosta baş salları gibi ona başını salladı, Oblomov çıkınca pencereye dönerek o yöne doğru baktı, kayıtsızca, onun uzaklaşan ayak seslerine kulak verdi.

Bu iki üç saat ve sonraki üç dört gün, belki bir hafta Olga'nın üzerinde derin bir etki yaratmış, onu çok ilerilere taşımıştı. İnsan kudret ve kapasitesinin bu denli hızlı serpilip gelişmesi, ruhunun bütün yönleriyle böyle bir anda olgunluğa erişmesi yalnızca kadınlara has bir şeydi. Hayatın akışını âdeta gün gün değil, saat saat hissediyordu. Bir erkeğin burnunun dibinden bir kuş gibi kaşla göz arası uçup giden küçücük bir deneyimin, zor fark edilebilir bir olayın her dakikası genç bir kız tarafından inanılmaz bir çabuklukla yakalanır, kavranır; kız olayın seyrini, gelişim yörüngesini uzaklara kadar arkadan izler, eğri çizgi şeklindeki bu yörünge onun belleğinde silinmez işaretler, dersler bırakır. Erkeğin ayrıntılı yol levhasına gereksinim duyduğu bir yerde, kadına hafif bir rüzgâr uğultusu, kulağın güçleyle yakalayabileceği bir hava titreşimi yeter de artar bile. Daha geçen haftaya kadar bu kadar tasasız, komikliğe varacak kadar naif bir yüze sahip bir kızın böyle birdenbire bu denli kasvetli, ağır bir düşünceye kendini kaptırması nasıl açıklanabilir? Ve bu ağır düşünce nasıl bir düşüncedir? Neyle ilgilidir? Öyle görünüyor ki, bu düşünce her şeyi, bir erkeğin bütün mantığını, kuramsal ve deneyimsel felsefesini, bütün bir hayat sistemini içine almaktadır.

Kuzeni onu bir kız çocuğu olarak evde bırakıp okumaya gider, okul bitince apoletlerini takıp döner; kızın karşıdan geldiğini görerek, yine eskisi gibi omzunu okşamak, ellerinden tutup havada fırlatmak, sandalyelerin, divanın üzerinden birlikte atlamak için neşeyi ona koşar... Birdenbire dikkatle kızın yüzüne bakar, ürker, kafası karışmış olarak yana çekilir ve anlar ki kendisi hâlâ bir oğlan çocuğudur, o ise artık bir kadın! Neden? Ne olmuştur? Bir dram mı? Gürültü koparan bir olay mı? Bütün şehrin ağzında dolaşan bir haber mi? Hiçbir şey... Ne annesi, ne amcası, ne teyzesi, ne dadısı, ne hizmetçisi bir şey biliyordur. Zaten bir olay olması için yeterli zaman da yoktur; genç kız iki mazurka, birkaç kadril oynamış, nasıl olmuşsa başı ağrımış, bütün geceyi uykusuz geçirmiştir... Sonra her şey geçmiş, yalnızca yüzünün

ifadesi değişmiştir; bakışları farklılaşmış, yüksek sesle gülmeyi kesmiş, bir armudu bir kerede yiyemez olmuş, yatılı okulunda olup bitenleri anlatmayı da bırakmıştır. O da artık okulu bitirmiştir.

Tıpkı bu kuzen gibi Oblomov da ertesi gün ve daha ertesi gün Olga'yı tanımakta zorlanmış, bakışlarını yüzünde ürkek ürkek dolaştırmıştı; o ise Oblomov'a, gözlerinde eski merak ve sevecenlik olmadan, olağan bir tarzda, herkese nasıl bakıyorsa öyle bakmıştı.

'Nesi var? Şu anda ne düşünüyor, ne hissediyor?' diye üzüntüyle kendine soruyor, 'Vallahi hiçbir şey anlayamıyorum!' diyordu. Nasıl anlayabilirdi ki? Olga'nın yaşadığı değişim, yirmi beş yaşlarındaki bir erkeğin, yirmi beş profesör ve kütüphaneler dolusu kitabın yardımıyla, o da bütün dünyayı aylak aylak dolaştıktan sonra, hatta bazen manevi saflığını, düşünce tazeliğini ve saçlarını kaybetme pahasına geçirdiği değişimdi. Başka bir deyişle, Olga bilinçli dünyaya ayak basmıştı ve kolayca başardığı bu geçiş ona çok ucuza mal olmuştu.

Oblomov:

'Hayır, bu dayanılmaz, çok can sıkıcı!' diye karar verdi. 'Vıborskaya yakasına taşınayım, çalışayım, kitap okuyayım, Oblomovka'ya gideyim...' Derin bir hüznün içinde, 'Tek başıma!' diye ekledi. 'Onsuz! Elveda cennetim, elveda aydınlık, huzur dolu hayat idealim!' Dördüncü gün de, beşinci gün de Olga'ya gitmedi; ne okudu, ne yazdı... Yürüyüş yapmak istedi, tozlu yola çıktı, tepeye giden yolu yürümesi gerekiyordu.

'Bu sıcakta ne sürünüyorum buralarda!' diyerek esnedi, geri döndü, divana uzanarak aynı Gorohovaya Caddesinde perdeleri kapalı tozlu odasında yaptığı gibi derin bir uykuya daldı. Yine aynı karışık rüyalarından gördü. Uyandı, önündeki masanın örtüsü serilmiş, üzerine *botvinya* ve biftek konmuştu. Ayakta duran Zahar uykulu gözlerle dışarı bakıyor, diğer odada Anisya tabakları tıkırdatıyordu. Oblomov yemeğini yedi, geçip pencerenin kenarına oturdu. Her şey sıkıcı ve saçmaydı, hep yalnızdı! Canı yine eskisi gibi ne bir şey yapmak, ne de bir yere gitmek istiyordu.

Anisya, Oblomov'u neşelendireceğini düşünerek:

"Şuna bir bakınız, efendimiz," dedi, "kedi yavrusu, komşular getirmiş, alalım mı? Dün sormuştunuz," diyerek yavruyu onun dizinin üzerine koydu.

Oblomov kedi yavrusunu okşamaya başladı, fakat onun varlığı da sıkıntısını yok etmemişti.

“Zahar” diye seslendi.

Zahar cansız cansız:

“Buyurun efendim!” dedi.

“Ben belki şehre taşınacağım,” dedi Oblomov.

“Hangi şehre? Dairemiz yok ki.”

“Vıborskaya yakasındaki evi diyorum.”

“Ne fark edecek, bir daçadan ötekine taşınmış olacağız,” dedi Zahar. “Orada bir şey mi var sanki? Yoksa Tarantıev’i mi görmek istediniz!”

“Fakat burası rahat değil...”

“Yine mi taşınacağız? Aman Tanrım! Buraya taşınırken zaten pestilimiz çıktı; baksanıza iki fincanla bir süpürgeyi hâlâ bulamadım, eğer Tarantıev öteki tarafa götürmemişse kayboldu demektir.”

Oblomov sesini kesti. Zahar odadan çıktı, fakat hemen geri döndü, beraberinde sürükleyerek getirdiği bavul ve yolculuk çantası vardı.

“Bunları ne yapacağız?” diye sordu. Ayağıyla bavula vurarak, “Sat-saydık bari!” dedi.

Oblomov öfkeyle Zahar’ın sözünü kesti:

“Neler söylüyorsun, delirdin mi sen? Birkaç gün içinde yurt dışına gideceğim.”

Birden alaylı bir şekilde sırttan Zahar:

“Yurt dışına!” dedi. “Güzel söylüyorsunuz, ama gitmek ayrı bir şey!”

“Sana bu kadar acayip gelen şey ne?” dedi Oblomov. “Sonunda gidiyorum işte, pasaportum hazır.”

“Peki, orada potinlerinizi kim çıkaracak?” dedi Zahar alaylı bir edayla. “Yoksa oda hizmetçisi kızlar mı? Siz orada bensiz perişan olursunuz!”

Zahar tekrar güldü, favorileri ve kaşları yana doğru kabardı.

Canı sıkılan Oblomov:

“Boyuna saçmalayıp duruyorsun,” dedi. “Bunları dışarı götür, sen de git!”

Ertesi günü sabah saat dokuzu biraz geçte Oblomov daha yeni uyanmıştı, ona kahvaltısını veren Zahar, ekmekçiye giderken küçük-hanımı gördüğünü söyledi.

“Hangi küçükhanım?” diye sordu Oblomov.

“Hangisi olacak? İlyinskaya’yı, Olga Sergeyevna’yı.”

Oblomov sabırsızlıkla sordu:

“Ee?”

“Selam söyledi, sağlığını, neyle meşgul olduğunuzu sordu.”

“Sen ne dedin?”

“İyi olduğunuzu söyledim, ‘Neyi olabilir ki?’ dedim.”

“O aptalca yorumlarını ne diye ekliyorsun?” diye azarladı onu Oblomov. “Neyi olabilirmiş! Benim nasıl olduğumu sen nereden bilecek-sin? Neyse, başka...”

“Dün öğle yemeğini nerede yediğinizi sordu.”

“Ee?”

“Evde, dedim. Akşam yemeğini de evde yedi, dedim. ‘Yoksa o akşam yemeği de mi yiyor?’ diye sordu küçükhanım. Yalnızca iki piliç yedi dedim.”

“Ap—tal!” diye sertçe çıkıştı Oblomov.

“Neden aptal olayım! Yalan mı?” diye karşı çıktı Zahar. “İsterseniz kemikleri göstereyim.”

“Gerçekten aptalsın!” diye tekrarladı Oblomov. “Ee, ne dedi?”

“Güldü, sonra da ‘Niye bu kadar az yemiş?’ diye ekledi.”

“Bak işte aptalsın! Bari bana gömleği ters giydirdiğini de söyleseydin.”

“Onu sormadı, ben de söylemedim,” dedi Zahar.

“Başka ne sordu?”

“Bu son günlerde neler yaptığınızı sordu.”

“Ee, sen ne dedin?”

“Bir şey yapmıyor, boyuna yatıyor dedim.”

Öfkeden kuduran Oblomov yumruğunu Zahar’ın şakağına doğru uzatarak:

“Ah!” diye inledi. Tehditkâr bir edayla, “Defol çık!” diye ekledi. “Eğer bir kez daha benim hakkımda böyle aptalca şeyler anlatmaya cüret edersen sana ne yapacağımı o zaman görürsün! Ne zehir saçan bir adam bu böyle!”

“Bu yaşımda yalan mı söylemeliydim, ne yapmalıyım?”

“Defol, git!” diye tekrarlamakla yetindi Oblomov.

Zahar için küfür işitmek bir şey değildi, yeter ki efendisi ona ‘acııklı sözler’ söylemesini.

“Sizin Vıbarskaya yakasına taşınmak istediğinizi de ona söyledim,” dedi Zahar.

“Defol!” diye bağırdı Oblomov.

Zahar odadan çıktı, öyle derinden bir iç çekti ki bütün hol inledi. Oblomov çayını içmeye başladı, bitirince önündeki silme börek çöreklerle dolu tepsiden, Zahar’ın boşboğazlığından korkarak sadece bir parça francala alıp yedi. Sonra bir puro yaktı, masanın başına geçerek bir kitabı açtı, rastgele bir sayfa okudu, sayfayı çevirmek isteyince kitap kenarının kesilmemiş olduğunu fark etti. Sayfaları parmağıyla yırttı, sayfa kenarlarında püsküller oluştu. Kitap kendinin değildi, başkasına, Ştoltz’a aitti. Üstelik Ştoltz eşyaları, özellikle de kitapları konusunda, Tanrı esirgesin, çok titizdi, saçmalığa varacak kadar sert kuralları vardı. Kâğıtlarını, kalemelerini, ıvır zıvırını nasıl bırakmışsa öyle bulmak isterdi. Bir kitap açacağı kullanmalıydı, ama yoktu. Gerçi bir yemek bıçağı getirmelerini isteyebilirdi, ama o, kitabı eski yerine koymayı ve divana yönelmeyi tercih etti. Daha rahat yerleşip yatmak için koluyla işlemeli yastığa yaslandığı sırada Zahar içeriye girdi.

“Küçükhanım sizin oraya, adı neydi, ... gelmenizi rica etti,” dedi.

Oblomov aceleyle:

“Daha önce, iki saat evvel niye söylemedin?” dedi.

“Siz gitmemi emrettiniz, sözümü bitiremedim...”

“Sen beni öldüreceksin, Zahar!” dedi Oblomov acıklı acıklı.

Zahar sol favorisini efendisine doğru çevirdi, duvara bakarak:

‘İşte yine başlıyor,’ diye düşündü. ‘Geçen gün yaptığı gibi... Taşığına koyacak!’ “Nereye gelsin dedi?”

“Şeye... Nasıldı? Bahçe miydi, neydi?”

“Parka mı?”

“Evet, kesinlikle parka dedi. ‘Ben orada olacağım, yürümek isterse gelsin’ dedi.”

“Elbiselerimi ver!”

Oblomov koşarak bütün parkı dolaştı, köşe bucak baktı, Olga yoktu. Sonra geçen gün konuştukları yola saptı, Olga leylak dalını kopardığı yere yakın bir yerde sıranın üzerinde oturuyordu.

Sevecen bir sesle:

“Gelmeyeceğinizi düşünüyordum,” dedi.

“Bütün parkta sizi arayıp durdum,” dedi Oblomov.

“Arayacağınızı biliyordum,” dedi Olga, “özellikle bu yoldan yürüyerek burada bekledim, sizin mutlaka buradan geçeceğinizi düşünmüştüm.”

Oblomov, “Böyle düşünmenizin sebebi ne?” diye sormak istedi, fakat onun yüzüne dikkatle bakınca sormaktan vazgeçti. Olga’nın yüzü, bakışları eskisi, burada yürüdükleri zamanki gibi değildi; en son gördüğündeki, Oblomov’u hayrete ve endişeye düşüren o hali vardı. Sevecenliğinde bir tür ölçülülük, kendini tutma vardı; yüz ifadesi belli bir şeye odaklandığını, sadece o şeyi düşündüğünü gösteriyordu... Oblomov, onun aklından geçenleri okumanın, neyi ima ettiğini keşfetmenin, onunla naif tartışmalar yapmanın artık imkânsız hale geldiğini anladı. O, kendi çocuksu, neşeli dönemini artık geride bırakmıştı. Aralarında konuşulmamış, sinsi bir soruyla deşilebilecek pek çok şey sözsüz, konuşmaya, açıklamaya gerek duyulmadan çözüldü, nasıl çözüldüğünü Tanrı bilir, fakat onlara geri dönülmesi artık mümkün değildi...

“Niçin uzun süredir hiç gözükmediniz?” diye sordu Olga.

Oblomov yanıt vermedi; ona ilişkilerinin gizli büyüünün kaybolduğunu şu veya bu şekilde ima etmek, ona bunu hissettirmek isterdi. Onu bir bulut gibi çepeçevre saran bu konsantrasyon halinin kendisini yaraladığını onun anlamasını arzulardı. Olga içine kapanmış gözüküyordu, Oblomov ne yapacağını, ona karşı nasıl davranacağını bilemiyordu. Fakat bu konuda en ufak bir imanın Olga’nın hayret dolu bakışlarına yol açtığını, onu kendine karşı daha da soğuttuğunu Oblomov fark etmişti. Yanlış bir adım, Oblomov’un en başta dikkatsizce söndürdüğü sempati ateşinin son kıvılcımını da karartabilirdi. Bu ateşi yeniden, dikkatle, sakın sakın üfleyip canlandırmak gerekiyordu, fakat bunun nasıl başarılacağı konusunda hiçbir fikri yoktu.

Olga’nın büyüyüp olgunlaştığını, neredeyse kendisini geçtiğini, bundan sonra insanlara duyduğu o çocukça güven duygusunun geri gelmeyeceğini, aralarında Rubicon nehrinin olduğunu, kaybolmuş

mutluluklarının suyun öte kıyısında kaldığını Oblomov bulanık bir şekilde de olsa kavriyordu. Harekete geçmek, ırmağı aşmak gerek-mekteydi.

Ama nasıl? Ya bu macerada tek başına kalırsa?

Olga, Oblomov'un iç dünyasında olup bitenleri onun kendisin-den daha iyi anlıyordu, bu yüzden ondan daha avantajlı durumday-dı. Oblomov'un ruhunun derinliklerini, duyguların orada doğuşunu, kıpırdayışını ve yüzeye çıkışını apaçık görüyordu. Ona karşı kadın kurnazlığı, sinsilik, cilve –Soniçka'nın silahları– gibi araçlara başvurma-ga gerek yoktu, çünkü herhangi bir mücadele olmayacaktı. Daha genç olmasına karşın Olga bu ilişkide başrolün kendisine ait oldu-ğunu görüyordu. Oblomov'dan bekleyebileceği bütün şey, derin bir dokunaklılık, duygu yoğunluğu, tutkulu fakat üşengen bir bağlılık, nabzının her atışının kendi nabzıyla sonsuz uyumuydu... Bunun dış-şında, kendi iradesini ortaya koyma, özgün bir fikir geliştirme türü şeyler ondan beklenemezdi.

Olga, Oblomov'un üzerinde bir anda, kaşla göz arası hegemonya kurmuştu; bu yol gösterici yıldız rolü, durgun bir gölü aydınlatan ve onun sularında yansıyan bir ışık olma işlevi hoşuna gitmişti. Bu dü-ellodaki üstünlüğünü çeşitli şekillerde kutluyor, buna seviniyordu. Koşullara göre değişen bu komedi ya da trajedide rol alan iki oyuncu da her zaman aynı karakteri, zalim ve kurbanı oynuyorlardı. Üstün gelen karakteri, yani zalim rolünü oynayan her kadın gibi Olga da, onlar kadar olmasa ve bilinçli yapmasa da Oblomov'la birazcık kedi fare oyunu oynama zevkinden kendini mahrum etmek istemiyordu. Olga bazen duygularını anlık, beklenmedik kaprisli feveranlar şek-linde açığa vuruyor, sonra aniden düşüncelere dalıyor, içine kapanı-yordu. Fakat çoğunlukla Oblomov'u ileri doğru itekleyen hep oydu, kendi haline bırakırsa onun tek bir adım bile atmayacağını, nerede bırakmışsa orada kalacağını biliyordu.

Elindeki kanaviçeye nakış işleyen Olga:

"Bir şeylerle meşgul oldunuz mu?" diye sordu.

'Evet meşgul oldum derdim, ama ah şu Zahar!' diye düşündü Ob-lomov, göğsünden bir inilti duyuldu. İlgisiz bir tavırla:

"Evet, bir şeyler okuyordum," dedi.

Yalan söylerken yüzüne nasıl bir ifade geldiğini görmek için Olga gözlerini ona dikti.

“Ne okuyordunuz, roman mı?” diye sordu.

“Hayır, ben hemen hemen hiç roman okumam,” dedi hiç istifini bozmadan. “*Keşifler ve İcatlar Tarihi*’ni okuyordum.” İçinden, ‘İyi ki bugün o kitabın bir sayfasını okumuşum,’ diye geçirdi.

“Rusça mıydı?”

“Hayır, İngilizce.”

“A! Siz İngilizce okuyor muydunuz?”

“Zor oluyor, ama okuyorum,” dedi. Konuyu değiştirmek için, “Şehre gittiniz mi?” diye sordu.

“Hayır, evden çıkmadım. Ben bütün işlerimi hep burada, bu ağaçlı yolda yapıyorum,” dedi Olga.

“Hep burada mı, dediniz?” diye sordu Oblomov.

“Evet, bu ağaçlı yolu çok seviyorum, burayı bana gösterdiğiniz için size teşekkür ederim. Neredeyse hiç kimse geçmiyor...”

Olga’nın sözünü kesen Oblomov:

“Bu yolu size ben göstermedim,” dedi. “Hatırlarsanız ikimiz tesa-düfen bu yol üzerinde karşılaşmıştık.”

“Evet, gerçekten de öyleydi!”

İkisi de sessizliğe gömüldü.

Olga, Oblomov’un sağ gözüne bakarak:

“Arpacık tamamen geçti mi?” diye sordu.

Oblomov kızardı.

“Geçti, çok şükür...” dedi.

“Gözünüz kaşındığı zaman votkayla hafifçe ıslatın, arpacık çıkmaz,” dedi Olga. “Dadım öğretmişti bana.”

‘Ne diye durmadan arpacıktan bahsediyor?’ diye düşündü Oblomov.

Olga ciddi bir ifadeyle:

“Akşam yemeği de yemeyin,” dedi.

Oblomov “Zahar!” diye bağırarak istedi, öfkesi boğazında düğüm-lendi.

Olga gözlerini el işinden ayırmadan:

“Ağır bir akşam yemeği yer,” dedi, “ayrıca da iki üç gün yataktan kalkmazsan, özellikle sırtüstü yatarsan mutlaka gözünde arpacık peyda olur.”

Oblomov Zahar'ı lanetle anarak içinden 'Ap-tal se-ni!' diye gürledi.

Konuyu değiştirmek için:

"Ne işliyorsunuz?" diye sordu Oblomov.

Olga katlı kanaviçeyi açtı, işlemeyi göstererek:

"Baron için çingirak* süsü," dedi. "Nasıl, güzel mi?"

"Evet, çok güzel, nakış çok sevimli olmuş. Bu bir leylak dalı değil mi?"

"Sanırım," dedi Olga ilgisizce. "Öylesine, gelişigüzel seçtim..."

Birazcık kızardı, kanaviçeyi çabucak tekrar katladı.

'Eğer böyle devam edecek ve,' diye düşündü Oblomov, 'onun ağzından tek bir sözcük alamayacaksam, bu iş çok sıkıcı hale gelecek. Başka biri, örneğin Şoltz olsaydı onu söyletirdi, ama ben beceremiyorum.'

Suratını asarak uykulu gözlerle etrafına bakındı, Olga ona baktı, dantelini sepete koydu. Taşınması için sepeti Oblomov'a verdi, güneş şemsiyesini açtı, elbisesini düzelterek:

"Haydi, koruluğa kadar yürüyelim," dedi. "Neden böyle neşesizsiniz?" diye sordu.

"Bilmem ki, Olga Sergeyevna. Neşeli olmam için bir sebep var mı? Hem nasıl olayım?"

"Bir işle meşgul olun, çalışın, insan içine daha çok çıkın."

"Çalışmak!" dedi Oblomov. "İnsan ancak bir amaç, bir hedef varsa çalışabilir. Peki ya, benim bir amacım var mı? Yok!"

"Amaç yaşamaktır," dedi Olga.

"Ne için yaşadığını bilmediğinde, işte öylesine, şu veya bu şekilde günleri sayarak yaşıyorsun; akşam olunca gün bitti diye, sabah olunca gece geçti diye seviniyorsun. O can sıkıcı sorudan, 'Bugün ne için yaşadım, yarın ne için yaşayacağım?' sorusundan yakanızı ancak uykuda kurtarabiliyorsunuz."

Olga onu ciddi bakışlarla sessizce dinliyordu; çatık kaşlarında bir haşinlik gizliydi, kuşkuya ya da küçümsemeye benzer bir ifade dudak çizgisi üzerinde bir yılan gibi ağır ağır hareket ediyordu.

"Bugün ne için yaşadım?" diye Olga onun sorusunu tekrar etti. "Herhangi bir kişinin varlığı hiç gereksiz olabilir mi?"

* (Fr) sonnette. Hizmetçi çağırmak için kullanılan küçük çan, çingirak. -çev.

“Olabilir, örneğin benimkisi...” diye yanıtladı Oblomov.

Olga durdu:

“Hayattaki amacınızın ne olduğunu bugüne kadar hâlâ öğrenemediniz mi?” dedi. “Buna inanmıyorum, siz kendinize kara çalışıyorsunuz. Eğer böyle olsaydı siz yaşamayı hak etmiş olmazdınız...”

“O amacın aranıp bulunacağı yeri ben çoktan geçtim, ileride artık hiçbir şey yok!”

Oblomov iç geçirdi, Olga gülümsedi.

Sanki ona inanmıyormuş, ileride bir şeyler olduğunu seziyormuş bir havada, canlı, neşeli bir edayla, gülererek:

“Hiçbir şey yok!” diye Oblomov’un sözünü tekrarladı.

“Gülebilirsiniz,” dedi Oblomov, “ama öyle işte!”

Olga başını hafif eğerek önden ağır ağır yürüyordu. Arkadan onu izleyen Oblomov:

“Ne için, kimin için yaşayacaktım?” dedi. “Neyi arayıp bulacağım, düşüncelerimi neye odaklayacağım? Neyi niyet edeceğim? Hayatın çiçekleri döküldü, sadece dikenleri kaldı.”

Ağır ağır yürüyorlardı, Olga söylenenleri dikkatsizce dinliyordu. Yol kenarından bir leylak dalı kopardı, bakışlarını yerden kaldırmadan dalı Oblomov’a verdi. Oblomov şaşırarak:

“Bu ne?” dedi.

“Görüyorsunuz ya, bir dal!”

Oblomov fal taşı gibi açılmış gözlerle ona bakarak:

“Ne dalı?”

“Leylak.”

“Leylak olduğunu biliyorum... Fakat ne anlama geliyor?”

“Hayat çiçeği... Ve...”

Oblomov durdu, peşinden Olga da durdu.

Oblomov yanıt beklercesine:

“Ve?” diye tekrarladı.

Olga içe işleyen bakışlarını doğruca Oblomov’un gözlerine diktirek:

“Ve öfkemin çiçeği,” dedi. Gülümseyişi ne yaptığını bildiğini söylüyordu.

Olga'yı saran erişilmezlik bulutu bir anda dağıldı. Bakışları anlam kazandı, berraklaştı. Sanki bir kitabın orta yerinden belli bir sayfayı açmış, oradaki gizli paragrafı Oblomov'un okumasına izin vermişti.

Oblomov sevinçten kıpkırmızı kesilerek:

"Demek ki, ümit edebilirim..." dedi.

"Her şeyi! Fakat..." diyen Olga sözünü sürdürmedi, sustu.

Oblomov bir anda yeniden dirilmişti. Şimdi de Olga onu tanıyamaz olmuştu. Donuk, uykulu yüz ansızın değişmiş, gözlerine ışık, yanaklarına renk gelmişti. Kafasında düşünceler harekete geçmeye, gözlerinde arzunun ve azmin kıvılcımları çıkmaya başlamıştı. Olga, Oblomov'un yüz hatlarında cereyan eden bu dilsiz değişimlerden, onun hayatı için ansızın bir amaç edindiğini açıkça okumuştı.

Oblomov sayıklar gibi:

"Hayat, hayat yeniden bana kapılarını açıyor," dedi. "İşte burada hayat, sizin gözlerinizde, gülüşünüzde, şu leylak dalında, Casta Diva'da... Hepsi burada..."

Olga başını salladı:

"Hayır, hepsi değil... Yarısı," dedi.

"Ama daha iyi olan yarısı!"

"Belki," dedi Olga.

"Diğer yarısı nerede? Bundan başka daha neler var?" diye sordu Oblomov.

"Arayın, bulun!"

"Niçin?"

"İlk yarısını kaybetmemek için," dedi Olga, Oblomov'a tutması için elini uzattı, evin yolunu tuttular.

Oblomov kâh coşkuyla Olga'nın alımlı başına, güzel endamına, zülüflerine kaçamak bakışlarla bakıyor, kâh elindeki leylak dalını var gücüyle sıkıyordu.

'Bütün bunlar benim! Benim!' diye içinden tekrarlayıp duruyordu ve buna kendisi de inanamıyordu.

Eve gitmek için vedalaşırken, Olga:

"Vıborskaya'ya taşınmayacaksınız, değil mi?" diye sordu.

Oblomov gülümsedi ve bu kez içinden Zahar için 'Seni aptal!' demedi.

 GÜNDEMEN bu yana Olga'da beklenmedik değişimler görülmedi. Teyzesiyle ve arkadaşlarıyla kararlı, sakın bir ilişkisi vardı, fakat hayatı yalnızca Oblomov ile paylaşıyor, onunla birlikteyken yaşadığını hissediyordu. Ne yapması, nasıl davranması gerektiğini artık kimselere sormuyor, kafasında Soniçka'nın otoritesine başvurmuyordu.

Olga, önüne hayatın yeni evreleri serildikçe, yani yeni duygularla tanıştıkça olayları keskin bir gözle izliyor, bunları az da olsa, birikmiş eski deneyimlerinin süzgecinden geçiriyor, içgüdüsünün sesine dikkatle kulak veriyor, adımını atacağı toprağı ayağıyla yoklayarak dikkatle yolunda ilerliyordu. Akıl danışacak kimsesi yoktu. Teyzesine mi danışsaydı? Bu tür soruları öyle ustalıkla, hafife alarak geçiştiriyordu ki, Olga onun yanıtlarından belleğinde kalacak herhangi bir ilkeye ya da bilgece bir sonuca hiçbir zaman ulaşamıyordu. Ştoltz zaten yoktu. Ya Oblomov? Onun kendisi bir tür Galatea'ydı, Olga onun Pygmalion'u olmak zorunda kalmıştı.* Olga'nın hayatı öylesine sessizce dolmuştu ki hiç kimse bunu fark edemedi; hayatının yeni evresini dikkat çekmeden, açık bir sevinç taşkınlığına ya da velveleye kapılmadan yaşıyordu. Eskiden ne yapıyor idiyse yine aynı şeyleri yapıyordu, fakat tarzı değişmişti, şimdi farklı biçimde yapıyordu. Yine Fransız tiyatrosuna gidiyordu, ama piyesin içeriği onun hayatıyla bir şekilde ilişkili çıkıyordu. Bir kitap mı okuyordu, kitapta mutlaka onun zekâsının kıvılcımlarını yansıtan satırlar, duygularının ateşiyle yanıp sönen pasajlar olurdu. Dün söylediği sözlere kitapta rastlardı, sanki yazar onun kalp atışlarına kulak misafiri olmuştur... Ormandaki ağaçlar yine aynı ağaçlardır, ama şimdi uğultularında özel bir anlam saklıdır. Onunla ağaçlar arasında canlı, yaşayan bir uyum vardır. Kuşlar sadece cıvıldaşıp ötüşmez, kendi aralarında durmadan bir şeyler konuşurlar. Çevresindeki her şey konuşur, onun ruh haline yanıt verir. Bir çiçek açacak olsa, o, âdeta çiçeğin nefes alıp verişini duyar. Rüyalarının da kendi hayatları vardır; türlü türlü hayaletlerle, hayallerle tıka basa doludurlar; Olga bazen yüksek sesle onlarla konu-

* Yunan mitolojisinde Kıbrıslı yontucu Pygmalion fildişinden yaptığı güzel kadın heykeli Galatea'ya âşık olur. Tanrıça Afrodite yontucunun yakarmalarını kabul ederek heykele can verir. -çev.

şur... Hayaletler ona bir şeyler anlatır, fakat anlatılanlar öyle bulanıktır ki hiçbir şey anlamaz. Olga onlarla konuşmaya, onlara soru sormaya çalışır, fakat bu kez de kendi söyledikleri anlaşılmaz şeylerdir. Onun gece sayıkladığını sabah hizmetçisi Katya ona söylerdi.

Olga, Şoltz'un sözlerini hatırladı. Şoltz ona sık sık, henüz yaşamaya başlamadığını söylerdi. Yirmisinde olmasına rağmen onu bir çocuk olarak gördüğü için Olga bazen ona gücenirdi. Şimdi onun ne kadar haklı olduğunu anlıyordu; daha yeni yeni yaşamaya başlıyordu.

Şoltz ona:

“Organizmanızın bütün güç ve yetenekleri uyanıp harekete geçmeye başladığında etrafınızdaki hayat da uyanacak, canlanacaktır,” derdi. “Şu anda gözünüzün görmediği, kulağınızın duymadığı şeyleri o zaman göreceksiniz. Sinirlerinizin ve yerkürenin çıkardığı melodiyi duyacak, otların büyürken çıkardıkları sesi işiteceksiniz. Bekleyin, acele etmeyin, o an kendiliğinden gelecektir.”

İşte geldi! Olga, Şoltz'un sözcüklerini kullanarak:

“İçimdeki cevher kımıldamaya başladı, organizmam uyanıyor...” diyerek, ruhundaki alışıktı olmadığı ürpertiye kulak kesiliyor, uyanmakta olan yeni gücünün her belirtisini çekingen, fakat keskin gözlerle izliyordu.

Hayal kurmanın sihirli büyüsüne kendini kaptırmıyor, ani yaprak hışırtılarına, gece hayaletlerine, güya birisinin geceleyin onun üzerine eğilerek kulağına fısıldadığı anlaşılmaz, muğlak, gizemli sözcüklere yüz vermiyordu.

Böyle anlarda, bazen gözyaşları arasında gülerek, korkusunu güçlkle bastırarak, içindeki dönüşümün zayıflattığı sınırlarıyla güç bela baş ederek:

“Sinirlerimin laçkalaşmasından olacak!” der, yatağından kalkar, bir bardak su içer, pencereyi açar, yüzüne mendil sallayarak gördüğü karabasandan uyanırdı.

Oblomov ise sabah uyanır uyanmaz Olga'nın elinde leylak dalı tutan hayalini boylu boyunca karşısında görürdü. Onu düşünerek uykuya dalar; yürürken, kitap okurken, ne yaparsa yapsın o hep yanı başındaydı! Gündüz gece demeden kafasında Olga ile sonu gelmez hayali sohbetler yapardı. *Keşifler ve İcatlar Tarihi*'ne Olga'nın dış görünümünü

ya da karakteriyle ilgili yaptığı yeni keşifleri eklemeye devam edermişti. Onunla karşılaşmak, ona kitap göndermek, sürpriz yapmak için güya tesadüfmüş gibi gözükten fırsatlar yaratmaya çalışmıştı. Olga'yla görüştüklerinde aralarında geçen konuşmayı eve döndükten sonra da hayalinde sürdürürdü; o kadar ki, bazen bu hayali konuşmadaki nazik ve tatlı ses tonuyla odaya giren Zahar'a seslenerek:

“Hey, dazlak şeytan,” derdi, “yine geçenlerde boyasız ayakkabı verdin bana, dikkat et de, seninle kûlahları değışmeyelim!” Oblomov'un aldırılmaz, kaygısız hali Olga'nın ilk kez ona şarkı söylediğı o andan itibaren uçup gitmişti. Gece gündüz hiç kimseyi ve hiçbir şeyi beklemeksizin yaşadığı o eski hayatından artık çok farklı bir hayat yaşıyordu; o zamanlar sırtüstü yatıp duvara mı bakıyor, yanında Alekseyev mi yoksa başka biri mi var ya da kendisi İvan Gerasimoviç'in evinde mi oturuyor, hiç fark etmiyordu. Şimdiyse gündüz ve gecenin, sabah ve akşamın her bir saatinin, hepsinin kendine özgü ayrı bir şekli, bir simgesi vardı; her saat, Olga'nın o anda orada olup olmamasına bağılı olarak ya gökkuşağının canlı renkleriyle, sevinçle dopdolu, ya da silik ve kasvetli oluyor, bir türlü geçmek bilmiyordu. Bütün bunlar Oblomov'u derinden etkiliyordu; kafası, günlük ve anlık değerdendirmelerin, tahmin ve önsözlerin, ıstıraplı belirsizliklerin oluşturduğu koca bir şebekeye dönüşmüştü. Her şey aynı soruların etrafında dönüp duruyordu: Onu görebilecek miydi yoksa göremeyecek miydi? Olga ne söyleyecekti? Ne yapacaktı? Ona nasıl bakacaktı, ne görevler verecekti, ne rica edecekti, memnun kalacak mıydı, kalmayacak mıydı? Bütün bunlar onun için hayati önem taşıyan meseleler haline gelmişti.

‘Ah! İnsan keşke aşkın sadece sıcaklığını yaşayabilse, tasesını hiç çekmeseydi!’ diye düşünüyordu. ‘Hayır, hayat senin yakını bırakmayacak, nereye gidersen git, seni yakacaktır! Aşkın etrafında aniden ne kadar çok yeni aktivite, yeni uğraş kümelendi. Aşk – hayatın en çetin okulu!’

Oblomov birçok kitabı okuyup bitirdi. Olga ondan okuduğı kitapların içeriğini anlatmasını istiyor ve sunduğı özeti inanılmaz bir sabırla dinliyordu. Yurtluğuna birkaç mektup göndermiş, kâhyayı değıştirmiş ve şoltz'un aracılığıyla komşu yurtluklardan biriyle ilişki kurmuştu. Olga'dan uzak yaşamayı göze alabilse yurt-

luğuna bile çoktan giderdi. Akşam yemeklerini kaldırdı, iki haftadan bu yana gündüz yatmak aklına bile gelmedi. İki üç haftada Petersburg civarındaki bütün yerleri gezdiler. Teyzesi, baron, Olga ve Oblomov birlikte şehir dışı konserlerine gidiyor, büyük şenliklere katılıyorlardı. Hatta Finlandiya'ya, Imatra şelalesine gitmeyi konuşuyorlardı. Oblomov'a kalsaydı parkın ötesine gitmezdi, fakat her şeyi Olga planlıyordu. Herhangi bir gezi önerisi karşısında eğer Oblomov tereddüt gösteriyorsa o gezi büyük bir olasılıkla yapılıyordu ve Olga'nın yüzünde gülücükler açıyordu. Daçanın çevresinde beş verstlik bir alan içinde Oblomov'un üç beş kez tırmanmadığı tek bir tepe bile kalmamıştı.

Bu arada aralarındaki gönül ilişkisi serpilip gelişmiş ve karşı konulmaz yasalar çerçevesinde kendini açığa vurmuştu. Duygularına paralel olarak Olga'nın kendisi de serpilip gelişti, bir çiçek gibi açtı. Gözlerindeki parıltı daha da arttı, hareketleri daha bir zarifleşti, irileşen göğüslerinin iniş kalkışları daha uyumlulaştı.

Teyzesi:

“Olga sen daçada çok güzelleştin,” diye konuşuyordu.

Baronun bu iltifata katıldığı gülümseyişinden okunuyordu. Kızarıp bozaran Olga başını teyzesinin omzuna koyuyor, onun yanağını sevecenlikle okşuyordu.

Bir keresinde birlikte yürüyüş yapacaklardı. Oblomov, Olga'nın buluşma yeri olarak belirlediği tepenin eteğinde, sakınarak, neredeyse fısıltıyla:

“Olga! Olga!” diye seslendi.

Yanıt yoktu. Saatine baktı. Bu kez daha yüksek sesle:

“Olga Sergeyevna!” diye seslendi. Yine sessizlik!

Olga tepede oturuyordu; Oblomov'un seslenişini duymasına rağmen mahsus yanıt vermiyor, gülmemeye çalışıyordu. Amacı onu tepeye tırmandırmaktı.

Oblomov, çalıların arasından tepenin yarısına kadar tırmandı, oradan tepeyi görmeye çalışarak:

“Olga Sergeyevna!” diye tekrar seslendi. ‘Saat beş buçukta demişti bana,’ diye düşündü.

Gülmesini daha fazla tutamayan Olga makaraları koyuverdi.

“Olga, Olga! Ah, siz orada mıydınız?” diyerek tepeye tırmandı Oblomov. Olga’nın yanına oturarak, “Oh! Dağda saklanmak hoşunuza gitmiş olmalı!” dedi. “Beni yormak için kendiniz de yorulunuz.”

“Nereden geliyorsunuz? Doğrudan evden mi?” diye sordu Olga.

“Hayır, size uğradım, çıktığınızı söylediler.”

“Bugün neler yaptınız?”

“Bugün...”

“Zahar’la ağız dalaşı mı?” diye Olga onun yerine cümleyi tamamladı. Oblomov sanki bu söylediği dünyada olmamış gibi güldü.

“Hayır, *Revue*’yü* okudum. Fakat Olga, dinleyn...”

Oblomov sözünün arkasını getiremedi, Olga’nın yanına oturarak onun yandan görünüşünü, başını, ileri geri hareket eden ellerini, tığı kanaviçeye geçirilişini kendinden geçerek seyretti. Üzerine bir büyüteç gibi doğrulttuğu bakışlarını bir türlü ondan alamıyordu. Kendisi hareket etmiyor, yalnızca bakışları Olga’nın el hareketlerine bağlı olarak bir sola, bir sağa, bir aşağı, bir yukarı yön değiştiriyordu. Bedeninde muazzam bir hareketlilik vardı; kan dolaşımı hızlanmış, nabız iki katına çıkmıştı; heyecandan içi içine sığmıyordu. Bütün bunlar onun üzerinde öyle büyük bir etki yarattı ki, tıpkı boynunu darağacının ipine uzatan ya da en yüksek tinsel mest olma anına ulaşan birisi gibi güçlkle, dura dura nefes alıp veriyordu. Konuşamıyor, hatta yerinden kıımdayamıyordu, yalnız, aşırı duygulanmaktan nemlenen gözleri ısrarla Olga’nın üzerindeydi.

Olga zaman zaman içe işleyen bakışlarını Oblomov’un üzerinde gezdiriyor, yüzünden, kafasındaki kolayca sezilebilen düşüncelerini okuyor ve ‘Aman Tanrım! Beni ne kadar seviyor! Bana karşı ne kadar nazik! Ne kadar sevecen!’ diye düşünüyordu. Olga kendi azmini ve gücünü kullanarak ayaklarının ucuna serdiği bu adamı hayranlıkla seyrediyor, onunla gurur duyuyordu.

Sembolik imaların, anlamlı gülümseyişlerin, leylak dallarının zamanı bir daha dönmek üzere gelip geçmişti. Aşkaları daha ciddi, daha çok emek ve titizlik isteyen, zahmetli bir hale gelmiş, bir tür göreve dönüşmüştü. Karşılıklı olarak birbirleri üzerinde bazı haklara

* Petersburg dergisi, *Revue étrangère de la littérature, des sciences et des arts* (1832-1863) kastedilmektedir. -çev.

sahip olmuşlardı. Her ikisi de birbirlerine iç dünyalarını iyice açmışlar, yanlış anlamalar ya da şüpheler kaybolmuş ya da onların yerlerini daha açık, daha olumlu sorular doldurmuştu. Olga, aylıklıkla geçen kayıp yıllarını hafif iğneleyici sözlerle onun başına kakıyor, uyuşukluğunu Şoltz'dan daha ağır, daha etkili şekilde eleştiriyor ve kınıyor, ona şiddetli cezalar uyguluyordu. Zamanla Oblomov'u daha yakından tanıdıkça onun gevşek, uyuşuk mizacını iğneleyici sözlerle eleştirmekle yetinmeyip, kendi despot iradesini doğrudan ona dayatmaya, mağrur bir ifadeyle hayatın amacını ve sorumluluklarını ona hatırlatmaya başladı. Ondan mutlaka hareket etmesini, hareketli yaşamasını istiyordu. Oblomov'un düşünme yetisini uyarmak için bıkıp usanmadan onu, kendisinin iyi bildiği bazı pratik soruların ince ayrıntıları üzerine tartışmaya çekiyor ya da kendisinin bilmediği veya az bildiği konularda ona soru yöneltiyordu. O da Olga'nın gözünde kötü duruma düşmemek ve söz konusu kördüğümü bir kılıç darbesiyle kahramanca kesip atamasa bile çözmek için ona yardımcı olmaya gayret ediyor, kafa patlatıyordu.

Olga'nın bütün kadınca manevralarına tatlı bir sevecenlik sinmişti. Onun zekâ oyunlarına Oblomov'un yetişme çabalarının besleyici gücü ise tutkuydu. Fakat çoğu kez bitkin halde Olga'nın ayakları dibine uzanır, hayranlık ve hayret dolu sabit bakışlarını ondan ayırmadan, elini göğsüne koyarak kalp atışlarını dinlerdi. Böyle anlarda ona hayran hayran bakan Olga 'Beni nasıl seviyor!' derdi. Eğer bazen Oblomov'un, ruhunun derinliklerinde saklı kalmış (ruhun derinliklerine bakmasını çok iyi bilirdi) eski niteliklerinin farkına varacak, onda en ufak bir yorgunluk, fark edilir bir ruh uyuşukluğu görecektense, onu müthiş kınar, ayıplardı. Bu kınamalarda nadiren de olsa bir pişmanlık acısı, hata yapmış olma korkusu hissedilirdi. Bazen Oblomov esnemeye niyet eder, Olga'nın hayret dolu bakışlarıyla karşılaşır karşılaşmaz ağzını öylesine hızlı kapatırdı ki dişlerinin tangirtisi duyulurdu. Olga onun yüzünde en ufak bir uyku belirtisine dahi izin vermezdi. Ona sadece ne yapmakta olduğunu değil, ne yapacağını da sorar, bununla ilgilenirdi.

Oblomov'un, kendi yorgunluğunun Olga'yı da yorduğunu, onu daha kayıtsız ve soğuk birisi yaptığını fark etmesi kendisi üzerin-

de güçlü bir uyandırıcı, canlandırıcı etki, hatta Olga'nın kınamalarından bile daha güçlü bir etki yarattı. Yaşama coşkusuna, güce, enerjiye yeniden kavuştu; ilişkileri üzerindeki gölge tekrar kayboldu, birbirlerine duydukları sevgi yeniden güçlü ve berrak bir pınar gibi akmayı sürdürdü. Fakat bütün bu tasa ve sıkıntılar henüz aşkın büyümlü çemberinin dışına taşmıyordu. Oblomov'un faaliyetleri negatif, eksi işaretli türden şeylerdi; uyumuyordu, okuyordu, bazen yurtluğun planını bitirmeyi düşünüyordu, bol bol yürüyor ve arabayla seyahat ediyordu. Fakat daha ilerisi için ne yapacağı, kendisiyle ilgili ne karar vereceği konusunda hâlâ niyetten öteye giden bir adım yoktu.

Öğle yemeğinden sonra uyumamak için gözlerini kocaman kocaman açmış düşünüyordu:

'Andrey acaba daha nasıl bir hayat ve çalışma bekliyor benden? Bu bir hayat değil de nedir? Aşk bir iş, bir görev değil mi? Kolaysa kendisi bir denesin bakalım! Her gün yaya on verst! Dün gece şehirde iğrenç bir handa elbiselerimle yattım, sadece ayakkabılarımı çıkardım, üstelik Zahar da yanımda yoktu. Bütün bunlar Olga'nın talimatları yüzünden!' Oblomov için en azap verici olanı Olga'nın ona, sanki o bir profesörmüş gibi özel bir soru verip ondan eksiksiz, tamamıyla tatmin edici bir yanıt istemesiydi. Bu ödevi sık sık veriyordu, fakat amacı bilgiçlik taslamak değil, gerçekten sorunun yanıtını bilmek istemesiydi. Hatta sık sık Oblomov'a ödev verişinin asıl amacını unuttur, dikkatini sorunun kendisine kaptırırdı.

Olga, kadınlar için gereksiz sayılan konular üzerine yapılan konuşmaları dinlerken, canı sıkılır, dalgın dalgın:

'Sanki bunları bize niçin öğretmezler?' diye kendine sorardı.

Bir keresinde Oblomov'a çift yıldızlar nedir sorusuyla gelmişti. Oblomov dikkatsiz davranarak Herschel'den söz edince onu kitap için şehre göndermiş, Oblomov kitabı baştan sona okuyup ona konuyu anlatmış, onun bütün merakını gidermişti. Başka bir seferde Oblomov baronla konuşurken yine boş bulunmuş, resim okullarından bahsetmiş, bu dikkatsizliği ona bir haftalık bir çalışmaya mal olmuştu. Okumak, Olga'ya anlatmak, ayrıca Ermitaj Galerisi'ne giderek anlattıklarını yerinde göstermek zorunda kalmıştı. Düşünmeden,

rastgele bir şey söyleyecek olsa, Olga derhal onun cümlesinde araştırlacak bir soru bulur ve yakasına yapışırdı. Oblomov sonra bütün bir hafta galeri galeri dolaşarak ünlü resimlerin gravürlerini aramak durumunda kalırdı. Zavallı Oblomov kâh eski bilgilerini gözden geçirir, kâh yeni kitaplar bulmak için kitapçıları dolaşırdı. Bazen bütün gece uyumaz, araştırır, kitap karıştırır, Olga'nın bir gün önce sorduğu soruya, güya belleğindeki bilgiyi aktarıyormuş gibi yaparak tatmin edici bir yanıt hazırlardı.

Olga'nın soruları kadın dikkatsizliğiyle, anlık bir hevesle hazırlanmış sorular değildi, yanıtları sabırsızlıkla beklenen ısrarlı sorulardı. Oblomov onları yanıtlamada başarısız olduğunda onu uzun, sorgulayıcı bir bakışla cezalandırırdı. Ah, o bakış karşısında nasıl da titrerdi!

“Niçin bir şey söylemiyorsunuz, susuyorsunuz?” dedi Olga bir keresinde. “Neredeyse sıkıldığınızı düşüneceğim.”

Oblomov sanki bayılmış da yeni kendine gelmiş bir halde:

“Ah! Sizi ne kadar çok seviyorum!” dedi.

“Gerçekten mi?” diye sordu Olga. “Demek ki sormasam, hiç anlaşılmayacakmış!”

“İç dünyamda neler olup bittiğini hissetmiyorsunuz, değil mi?” diye başladı Oblomov. “Biliyor musunuz, konuşmakta bile zorlanıyorum! İşte tam burada... Elinizi verin... Bir şey bana engel oluyor, sanki şiddetli acılarda hissedilen türden taş gibi ağır bir şey var orada... Ne garip, insan kederliyken de, mutluyken de organizmasında aynı süreç işliyor; içinde dayanılmaz bir ağırlık hissediyor, nefes alıp verirken neredeyse acı duyuyor, içinden hüngür hüngür ağlamak geliyor... Eğer ağlasaydım tıpkı üzüntüden ağlamış gibi yine kendimi hafiflemiş hissedecektim...”

Olga hiç sesini çıkarmadan, âdeta Oblomov'un sözleriyle yüzündeki ifadenin birbirini tutup tutmadığını anlamak için ona baktı, testin sonucundan memnundu. Mutluluğun soluğu yüzüne vurdu; bu huzur dolu bir mutluluktan, hiçbir şey onu bozamayacak gibi gözü-küyordu. Olga'nın yüreğinde bir ağırlığın olmadığı belliydi, bu sakin sabah vakti tabiattaki her şey gibi onun kalbi de neşe doluydu.

Düşünceye dalmış Oblomov kendi kendine konuşuyormuş gibi yaparak:

“Bana neler oluyor?” dedi.

“Ne olduğunu söyleyeyim mi?”

“Söyleyin.”

“Siz... Âşıksınız!”

Oblomov:

“Evet, kesinlikle,” diyerek Olga’nın nakış işleyen elini tutup kendine doğru çekti, öpmeyi, fakat kuvvetlice dudaklarına bastırdı. Olga’nın elini uzun süre öylece tutacak gibi görünüyordu.

Olga yavaşça elini kurtarmayı denedi, fakat başaramadı, çok sıkı tutuyordu.

“Ee, yeter, bırakın,” dedi Olga.

“Ya siz?” diye sordu Oblomov. “Siz... Âşık değil misiniz?”

“Âşık mı? Hayır... Ben bu ifadeyi sevmiyorum, ben sizi seviyorum!” diyen Olga âdeta onu gerçekten sevdiğinden emin olmak için Oblomov’un yüzüne uzun uzun baktı.

“Se-vi-yo-ru-m!” diye heceledi Oblomov. “Fakat insan annesini, babasını, dadısını, hatta köpeğini sevebilir. Hepsi, bu genel, ortak ‘seviyorum’ kavramının içine sokuluyor. Sanki eski ...”

Olga, yüzünde alaycı bir gülümseyişle:

“Robdöşambr gibi, öyle değil mi?” diye onun cümlesini tamamladı. “Bu arada, robdöşambrınıza ne oldu? Nerede?”

“Ne robdöşambrı? Benim öyle bir şeyim hiç olmadı.”

Olga dudaklarında iğneleyici bir gülümsemeyle ona baktı.

“İşte, siz hâlâ eski robdöşambrdan bahsediyorsunuz!” dedi Oblomov. “Ben bekliyorum, kalbinizde duyguların nasıl galeyana geldiğini, onları hangi adla adlandırdığınızı sizden dinlemek için sabırsızlanıyor, heyecandan titriyorum. Siz ise kalkmış... Allah iyiliğinizi versin, Olga! Evet, ben size âşığım ve bu duygu olmadan aşkın olamayacağını iddia ediyorum. Anneye, babaya, dadıya âşık olunmaz, onlar sadece sevilir...”

Olga, dalgın dalgın, âdeta iç dünyasının derinliklerinde olup bitenleri anlamaya ve anlamlandırmaya çalışarak:

“Bilmiyorum...” dedi. “Size âşık olup olmadığımı bilmiyorum, eğer değilsem, belki vakti henüz gelmediği içindir. Ancak şunu iyi biliyorum, annemi, babamı, dadımı başka türlü sevmiştim...”

“Aradaki fark ne? Özel bir şey hissediyor musunuz?” diye ekledi Oblomov.

Olga sinsice:

“Bilmek istiyor musunuz?” diye sordu.

“Evet, evet, evet! Bu konuda konuşma ihtiyacı duymuyorsunuz, öyle mi?”

“Bunu neden bilmek istiyorsunuz?”

“Hayatımın her anını bu duyguyla yaşamak için! Bugünümü, бүтүн gecemi, yarınımı, bir sonraki görüşmemize kadar her anı... Sırf bu amaç için yaşıyorum.”

“Gördünüz mü, siz sevgi ve şefkat rezervinizi her gün yenilemek zorundasınız. İşte, âşık ile seven arasındaki fark bu! Ben...” dedi Olga.

“Evet, siz?” diye sabırsızca sordu Oblomov.

Olga oturduğu sıranın arkasına yaslandı, bakışlarıyla hızla hareket eden bulutları izleyerek:

“Ben başka türlü seviyorum,” dedi. “Siz yokken sıkılıyorum, sizden kısa bir süreliğine ayrıldığımda üzülüyor, uzun süreliğine ayrıldığımda ise büyük acı duyuyorum. Beni sevdiğinizi ilk ve son kez öğrendim, hissettim ve doğru olduğuna inanıyorum ve mutluyum, yine de beni sevdiğinizi bir kez daha tekrarlamayın. Bundan daha fazla ve daha iyi sevmek elimden gelmez!”

Tutkuyla Olga’ya bakan Oblomov:

‘Sözlere bak... Sanırsın ki Cordelia* konuşuyor,’ diye düşündü.

Olga duraksamalarla sözünü sürdürdü:

“Eğer ölürseniz ebediyen yasınızı tutarım ve bir daha beni gülerken kimse göremez. Olur da bir başkasını severseniz sizi suçlamam, arkanızdan lanet okumam, içimden size mutluluk dilerim... Benim için bu aşk hayat neyse odur, hayatsa...”

Olga uygun bir sözcük aradı.

“Sizce hayat nedir?” diye sordu Oblomov.

“Hayat bir ödevdir, sorumluluktur, dolayısıyla, aşk da bir ödevdir. Onu bana Tanrının gönderdiğini hissediyorum.” Bakışlarını gökyüzüne çevirerek, “Sevmemi de o istedi,” diye ekledi.

Oblomov yüksek sesle:

* W. Shakespeare’in *Kral Lear* trajedisinde kralın üç kızından biri. –çev.

“Cordelia!” diye haykırdı. “Daha yirmi bir yaşında!” Düşünceli düşünceli, “Size göre demek aşk bu!” diye ekledi.

“Ömrümün sonuna kadar sevecek ve hayata bağlı kalacak gücü kendimde bulacağıma inanıyorum,” dedi Olga.

Oblomov Olga’ya neredeyse tapınmaya varan bir saygıyla bakarak:

‘Bunları onun kafasına kim soktu acaba?’ diye düşündü. ‘Böylesi basit ve berrak bir hayat ve aşk anlayışına kendi deneyimleriyle, çile çekerek, ateş ve dumanla ulaşmadı ya!’ Olga’ya dönerek:

“Çılgınca sevinçlere, tutkulara yer yok mu?” diye sordu.

“Bilmiyorum,” dedi Olga. “O tür duygular hiç yaşamadım ve ne olduklarını anlayamıyorum.”

“Ah! Ben öyle güzel anlıyorum ki!”

“Belki zamanla ben de aynı şeyleri hissederim, belki sizinki gibi benim de duygu patlamalarım olur ve karşılaştığımızda ben de size bakıp ‘Karşımda duran siz misiniz, gözlerime inanamıyorum!’ derim...” Olga neşeyle, “Mutlaka bu sahne çok komik olurdu!” diye ekledi. “Bazen bana öyle bakıyorsunuz ki, mutlaka teyzem fark ediyordur.”

“Madem benim yaşadıklarım gibi çılgın sevinçleriniz yok, o halde aşкта hangi mutluluğu buluyorsunuz?” diye sordu Oblomov.

“Hangi mutluluğu mu?” dedi Olga. Oblomov’u, kendisini, onları çevreleyen kuytululuğu göstererek, “İşte bu mutluluğu,” dedi. “Bu mutluluk değilse nedir? Daha önce böyle şeyler yaşadım mı sanıyorsunuz? Eskiden olsaydı burada, bu şekilde, ağaçların arasında on beş dakika, tek başıma, müziksiz, kitapsız oturamazdım. Andrey İvanoviç dışındaki herhangi bir erkekle konuşmak benim için sıkıcıydı, konuşacak konu bulamazdım. Ne yapsam da yalnız kalsam diye düşünürdüm boyuna... Şimdiyse... Karşılıklı susmamız bile eğlenceli!”

Olga çevredeki ağaçlara, otlara göz gezdirdi, sonra bakışlarını Oblomov’un üzerine toplayarak gülümsedi ve elini ona uzattı.

“Yoksa siz gittikten sonra sanki kendimi kötü hissetmediğimi mi düşünüyorsunuz? dedi Olga. “Yoksa can sıkıcı geceyi yaşamamak için erkenden yatıp uyumayacağımı, ertesi sabah acilen size biriyle pusula göndermeyeceğimi mi düşünüyorsunuz? Yoksa...”

Her ‘yoksa’dan sonra Oblomov’un yüzünde çiçekler açıyor, gözleri daha bir ışıltıyla parılıyordu.

“Evet, evet,” diye yineledi Oblomov, “sabahı ben de dört gözle bekliyorum, gece sıkıcı geliyor. Yarın sabah size bir pusula göndereceğim, bir iş için değil, sadece adınızı bir kez daha fazladan telaffuz etmek, nasıl yankılandığını işitmek, hizmetçilerden sizin hakkınızda biraz bilgi edinebilmek ve onları sizi benden daha önce gördükleri için kıskandığımı bildirmek için... Sizinle aynı şekilde düşünüyor, umuyor, yaşıyor ve ümit ediyoruz. Kuşkusuz için beni bağışlayın; beni babanızı, teyzenizi sevdiğiniz gibi değil, başka türlü sevdiğinize inanıyorum.”

“Süs köpeğimi sevdiğim gibi mi?” dedi Olga ve güldü. “Ben size nasıl güveniyor ve inanıyorsam siz de bana öyle güvenin ve inanın, mutluluğumuzu boş kuşkularla zedelemeyin, yoksa uçar gider. Ben bir kez ‘benimdir’ dediğim bir şeyi bir daha geri vermem, ta ki elimden zorla alsınlar! Ben bunu biliyorum, gerçi gencim ama olsun...” Olga özgüvenini açıkça belli eden bir sesle konuşmasını sürdürdü: “Biliyor musunuz, sizi tanıdığım şu bir ay içinde çok düşündüm, çok şey hissettim, duygularımı sınadım. Âdeta koca bir kitabı kendi kendime ağır ağır okudum... Herhangi bir şüphemiz olmasın...”

“Şüphe etmemek elimde değil,” diye araya girdi Oblomov, “benden bunu istemeyin. Şu anda, sizle birlikteyken her şeyden eminim, hiçbir şüpheyi yer yok; bakışlarınız, sesiniz bana bunu söylüyor. Bakışlarınızdan ne demek istediğinizi anlıyorum, söze gerek duymuyorum, gözlerinizi okuyabiliyorum. Fakat siz yanımda yokken içimde çeşitli şüphe ve soruların ıstıraplı resmigeçidi başlıyor ve yine size koşmak, gözlerinize bakmak gereği duyuyorum. Bunsuz inanamıyorum. Niçin acaba?”

“Ama ben size inanıyorum, sizden şüphe duymuyorum. Siz niye duyuyorsunuz?” diye sordu Olga.

“Bir de benden şüphe mi duyacaktınız!” dedi Oblomov. “Önünüzde tutkunun zehirlediği bir çılgın duruyor. Gözlerimde kendinizi bir aynadaki gibi görebilirsiniz sanıyorum. Ayrıca, henüz yirmi yaşındasınız, dönüp kendinize şöyle bir bakınız, hangi erkek sizi gördüğünde saygıyla hayranlığını ifade etmez, etmese bile en azından bakışlarıyla bunu belli eder... Sizi tanımak, dinlemek, yüzünüze uzun uzun bakmak, sevmek... Bunlar çıldırtır adamı! Oysa siz öyle uysal, öyle sakin-

siniz ki! Bir gün, iki gün sizden ‘seviyorum’ sözcüğünü duymasam –kalbini göstererek–şuramda kaygı başlar.”

Olga oturduğu sıradan kalkarak:

“Seviyorum, seviyorum, seviyorum,” diye tekrarladı, “işte size üç günlük yedek aşk!”

Oblomov Olga’nın ardından tepeden aşağı inerken iç geçirerek:

“Siz hep işi şakaya vuruyorsunuz, ama benim için öyle mi!” dedi.

İşte bu, aynı tema ufak değişikliklere aralarında bir oyun halinde tekrarlanıp duruyordu. Buluşmaları, konuşmaları, hepsi tek bir şarkı, tek bir ses, göz kamaştırıcı tek bir parlak ışıktı. Yalnız bu ışık kırılmalara uğrayarak pembe, yeşil, saman sarısı renklere ayrışıyor, kendini kucaklayan ortamın içinde titreyerek yol alıyordu. Her gün, her saat yeni sesler, yeni renkler getiriyordu, fakat parıldayan ışık da, melodi de aynıydı. Her ikisi de bu seslere kulak kesilir, melodiyi yakalar ve işittiklerini birbirlerine tekrarlamak için acele eder, yarın başka bir melodi duyacakları, başka bir ışık görecekları akıllarına gelmezdi ve ertesi gün, dün dinledikleri müziğin başka bir müzik olduğunu unutturlardı.

Olga kalbinden geçenleri ve duygularını, kendi hayal gücü o anda hangi renklere bürünmüşse o renklerle donatıyordu ve bunların gerçek, doğal duyguları olduğuna inanıyordu. Sonra masum ve bilinçsiz bir kadını cilveyle, acele acele, erkek arkadaşının karşısına bu harikulâde kıyafetle çıkıyordu. Bu sihirli seslere ve büyüleyici ışığa Oblomov daha da çok inanıyor, baştan aşağı ihtiras silahıyla donanmış olarak Olga’nın karşısına geçmeye can atıyor, ruhunu kavuran ateşin tüm parlaklığını ve gücünü ona göstermek istiyordu. Ne kendi kendilerine, ne de birbirlerine karşı yalan söylüyorlardı; yalnızca kalplerinin onayından geçen şeyleri dile getiriyorlardı. Yüreklarının sesi hayal güçlerinin renkli süzgeçlerinden geçiyordu.

Olga’nın Cordelia olması, bu imgeye sadık kalması ya da yeni bir yol tutturup başka bir kişiliğe dönüşmesi artık Oblomov için pek önemli değildi. Yeter ki Olga, şu anda onun, kalbinde yaşattığı haliyle, yine aynı renkler, aynı göz kamaştırıcı ışıklar içinde görünsün ve Oblomov kendini mutlu hissetsin. Olga, tutkulu arkadaşının kendisi

için uçurumdan aşağı atlamaya ya da aslanın ağzına attığı eldivenini* geri almaya hazır olup olmadığını merak etmiyor, sormuyordu; onun bu tutkusunun devam ettiğini görmesi, Oblomov'un onun ideal erkek anlayışına sadık kalması, hayatı onun aracılığıyla tanınması, bakışlarının ve gülüşünün Oblomov'un yüreğinde cesaret ateşini tutuşturması, Oblomov'un hayatın amacını onda görmeye devam etmesi Olga'ya yetiyordu.

İşte bu nedenle, bir an için görünüp kaybolan Cordelia hayalinde ve Oblomov'un korlu ihtiras ateşinde yansıyan şey aşklarının yalnızca bir anı, kısa bir soluğu, birçok sabahından sadece biri, düşsel bir resmi idi. Ve ertesi günün sabahı başka bir ışıkla, belki yine böyle güzel, ama farklı bir ışıkla parıldayacaktı...

X

BLOMOV, biraz önce batan yaz güneşini bakışlarıyla uğurlamış, akşam kıvrıllığının keyfini çıkaran, gözünü guruptan alamayan, arkasını dönüp gecenin geldiği yöne bakmaya cüret edemeyip, yalnızca, sığağın ve aydınlığın geri döneceği yarınki sabahı düşünen bir adamın ruh hali içindeydi. Sırtüstü yatmış, Olga'yla dünkü buluşmasından hafızasında kalan son izlerin hazzını yaşıyordu. Kendisine Olga'nın bütün şarkılarından daha güzel gelen sözleri, 'Seviyorum, seviyorum, seviyorum', hâlâ kulaklarında çınlıyordu. Onun içe işleyen bakışlarının son kalıntılarını hâlâ üzerinde hissediyordu. Bu bakışlardaki anlamı çözmeye, onun aşkının derecesini belirlemeye çalışıyordu. Tam uykuya dalmak üzereydi ki birden...

Ertesi sabah Oblomov solgun ve somurtkan bir yüzle kalktı. Uykusuz gecenin izleri yüzünden okunuyordu, alnı kırışık, gözleri donuk ve bakışları arzudan yoksundu. Gurur, neşeli ve canlı bakışlar, meşgul bir insanın planlanmış, bilinçli, çabuk hareketleri, hepsi uçup gitmişti. İsteksizce çayını içti, ne bir kitabın kapağını açtı, ne de masaya oturdu; divana oturarak dalgın dalgın puro içti. Eskiden olsa uzanırdı, fakat şimdi bu alışkanlığını kaybetmişti, hatta yastık bile

* Friedrich Schiller'in (1759-1805) *Der Handschuh* (Eldiven) ve *Der Taucher* (Dalgaç) adlı şiirlerine gönderme yapılmaktadır. -çev.

onu cezbetmiyordu. Ama yine de dirseğini yastığa dayadı, eski zaafından kalma bir işaretti bu. Karamsar bir ruh hali içindeydi, ara sıra omuzlarını silkiyor, başını sertçe sallıyordu. İç dünyasında şiddetli bir sarsıntı vardı, ama bu aşk değildi. Olga'nın hayali gözlerinin önündeydi, fakat sanki uzaklarda, sis içinde hareket ediyordu; eskisi gibi ışık saçmıyordu, âdeta ona yabancıydı! Oblomov ona marazi bakışlarla bakıyor, iç geçiriyordu.

'Dilediğin gibi değil, Tanrının emrettiği gibi yaşa! Hikmet dolu bir söz ama...' Oblomov derin düşüncelere daldı.

İçinden yükselen kasvetli, hırçın bir ses:

'Evet, öyle canının istediği gibi yaşayamazsın, bu apaçık bir şey,' dedi. 'Aksi halde, çelişkiler kargaşasına öyle bir yuvarlanırsın ki, ne kadar bilgili, ne kadar cesur olursa olsun hiçbir insan zekâsı işin içinden çıkamaz! Bugün bir şeyi arzularsın, yarın kendini paralarcasına, büyük bir tutkuyla arzuladığın şeyi elde edersin, öbür gün o şeyi arzuladığın için yüzün kızarır, dileğin gerçekleştiği için hayata lanet okursun. İşte, hayat yolunda başına buyruk ve kibirle yürümenin, keyfine göre hareket etmenin sonu budur. İnsan bastığı yeri yoklaya yoklaya yürümeli, birçok şeye gözünü kapamalı, mutluluk düşleri görmemeli, mutluluğu kaçırdığında şikâyet, isyan etmeye kalkışmamalı... İşte hayat budur! Hayatın mutluluk, haz olduğunu kim söylemiş? Delilik! Olga dememiş miydi, "Hayat hayattır, hayat ödevdir, sorumluluktur; sorumluluk bazen çetin olabilir, görevini yerine getirip..."' Oblomov iç geçirdi.

'Olga ile bir daha görüşmeyeyim...' diye düşündü. Göğre bakarak, 'Tanrım!' dedi, 'Sen benim gözümü açtın ve yapmam gerekeni gösterdin. Fakat gerekli gücü nereden alacağım? Vedalaşmak! Çok acı verecek de olsa, hâlâ bu mümkün. Hiç olmazsa daha sonra niye ayrılmadım diye kendime lanet okumam. Neredeyse hizmetçilerinden biri gelir şimdi, bana mesaj göndereceğini söylemişti... Bir şeyden haberi yok...' Sebep neydi? Oblomov'u ansızın hangi rüzgâr çarpmıştı? Bu kara bulutlar da nereden çıkmıştı? Büyük üzüntü verecek böyle bir işe niçin kalkışıyordu? Oysa görünüşe bakılırsa, daha dün Olga'nın ruhunun derinliklerine inmiş, orada aydınlık bir dünya ve parlak bir gelecek görmüş, hem kendisinin hem de Olga'nın yıldız falına bakmıştı. O halde ne olmuştu? Herhalde akşam yemeği yemiş ya da sırtüstü

yatmış, duyarlıklı ruh hali yerini kâbusa bırakmış olmalıydı. Hani, yazın bazen sakin, bulutsuz bir akşam, parıldayan yıldızların altında uykuya dalarsın ve kırların sabahın canlı renkleriyle yarın ne güzel görüneceğini, ormanın derinliklerine kaçarak sıcaktan saklanmanın ne kadar eğlenceli olacağını düşünürsün... Ve sabahleyin ansızın iç karartıcı gri bulutlardan yağın yağmurun tıkırtılarıyla uyanırsın, etraf ıslak ve soğuktur...

Oblomov her zamanki gibi dün akşam yine kalp atışlarını dinlemiş, sonra herhangi bir büyüme ya da sertleşme var mı diye eliyle kalbini yoklamış, sonunda mutluluğunun derinlemesine bir analizine girişmiş ve acı hatıralar arasında dolaşırken ansızın bir elem zerreciğine dokunmuş ve zehirlenmişti. Zehir, etkisinin çok hızlı ve güçlü bir şekilde gösterdi. Bütün hayatını baştan sona belleğinden hızla geçirdi. Geçmişle ilgili pişmanlıklar ve gecikmiş hayıflanmalar belki yüzüncü kez yüreğini dağladı. Eğer hayata cesaretle atılmış olsaydı şimdi ne durumda olacaktı? Eğer enerjik, faal olsaydı şimdi nasıl kusursuz, çok yönlü bir hayatı olacaktı? Bunları zihninde canlandırdı. Ardından, şimdi ne tür bir adam olduğu, Olga'nın onu nasıl ve ne için sevebileceği sorusuna geçti. Kafasında 'Hata yapmıyorum ya?' sorusu bir şimşek gibi çaktı, şimşek kalbine de isabet etti ve onu paramparça etti. İnledi. 'Evet, bu bir hata... İşte bu!' düşüncesi zihninde dönüp durdu.

"Seviyorum, seviyorum, seviyorum!" sözleri birden kulaklarında bir kez daha yankılandı, yüreği ısınır gibi oldu, fakat derhal yeniden buz kesti. Olga'nın bu üçlü 'seviyorum'u acaba neyin nesiydi? Gözlerinin bir hilesi, boş kalbinin sinsi bir fısıltısıydı; o aşk değildi, aşkın sadece bir önsezisiydi! Bir gün gelecek bu sözler yine duyulacak, fakat öyle şiddetli, öyle güçlü bir akortla söylenecek ki bütün dünya sarsılacak! Teyzesi de, baron da o sesi tanyacaklar, uğultusu çok uzaklara gidecek! O duygu, otların arasına saklanmış, şırıltıları güçlkle duyulabilen sessiz bir dere gibi fark edilmeden akıp gidemez. Aşk da tıpkı kanaviçe işlemesi gibi; eli ağır, nakış bir türlü ortaya çıkamıyor, dantelini açıp yayması daha da uzun sürüyor, ona hayran hayran bakıyor, sonra bir kenara koyuyor ve unutuyor. Evet, bu henüz aşka bir hazırlık, bir deneyimdi ve Oblomov tesadüfen bu deneyimin uygun sayılabilecek ilk öznesi olmuştu...

Zaten onları bir araya getirip yakınlaştıran da tesadüf değil miydi? Yoksa Olga onu nereden fark edecekti! Olga'nın onunla ilgilenmesini Ştoltz istemiş, araya girerek genç kızın toy, hassas kalbine virüs bulaştırmıştı. Olga başlangıçta ona acımış, onun tembel ruhundan uyuşukluğu silkeleyip atmayı bir gurur, bir hırs meselesi yapmıştı. Bu hırsı geçince onu bırakacaktı.

Oblomov yataktan kalkarak, titreyen eliyle mumu yaktı, dehşet içinde:

‘İşte, aynen böyle oldu!’ diye söylendi. ‘Bundan fazla bir şey de yok ve olmadı! O aşkı kabule hazırды, kalbi şevkle bunu bekliyordu; işte tam bu sırada bir tesadüf ve hata sonucu karşısına ben çıktım... Başka bir adam peyda olur olmaz bu hatasını dehşetle anlayacaktır. O zaman kim bilir benim yüzüme nasıl bakacak, bana nasıl arkasını dönecek! Korkunç! Ben başkasına ait bir şeyi çalıyorum, ben bir hırsızım! Ben ne yapıyorum böyle? Aman yarabbim, nasıl da körmüşüm!’ Aynada kendine baktı. Rengi solgun ve sarıydı, gözlerinin ferisi sönmüştü. Tıpkı Olga'ninkiler gibi dalgın, fakat güçlü ve derin bakışlara sahip, nemlenmiş gözlerinden titrek kıvılcımlar saçılan diğer şanslı delikanlıları düşündü. Zaferlerinden emin gülüşleri, canlı, çevik yürüyüşleri ve kulakları çınlatan berrak sesleri vardı. Onlardan birinin ortaya çıkmasını bekliyordu Oblomov; o gün Olga ansızın parlayıverecek, kızaracak ve Oblomov'a bakacak, sonra kahkahayı basacaktı...

Yeniden aynadaki görüntüsüne baktı:

‘Eh, kadınlar böylelerini sevecek değil ya!’ dedi. Sonra uzandı, yüzünü yastığa gömdü. Son sözü, ‘Elveda Olga, mutlu ol!’ oldu.

Sabahleyin Zahar'a:

“Eğer İlyinski'lerden beni çağdırmaya hizmetçi gelirse evde olmadığımı, şehre gittiğimi söyle,” diye tembih etti.

“Baş üstüne!”

“Hayır, dur, en iyisi ona yazayım,” dedi Oblomov kendi kendine. “Böyle birdenbire ortadan kaybolmam ona çok kaba ve garip görünecek. Bir açıklama zorunlu!”

Masanın başına oturdu ve hızlı hızlı, hırsla, hummalı bir telaşla yazmaya başladı. Mayısın başında evsahibine yazarken hiç de böyle

değildi. Bir kez bile cümlelerinde kotoriy (ki, onu) ve što (ki, o) bağ-
laçları uygunsuz biçimde yan yana düşmedi.

Olga Sergeyevna,

*Sıkça görüştüğümüz bir zamanda beni beklerken bu mektubu alma-
nız sizi şaşırtacaktır. Sonuna kadar okuyunuz, göreceksiniz ki başka
türlü davranamazdım. Bu mektubu en başta yazmalıyım, o zaman
ikimiz de ileride çekeceğimiz birçok vicdan azabından kurtulmuş
olacaktık; fakat şimdi de geç sayılmaz. Birbirimize âşık olmamız o
kadar ani, o kadar hızlı oldu ki, âdeta ikimiz de birdenbire bir hasta-
lığa yakalanmış gibi olduk ve bu benim uyanmamı, kendime gelmemi
geciktirdi. Kaldı ki, sizi seyredip saatlerce dinledikten sonra bu büyü-
den uyanmayı, bu ağır görevi severek üstlenmeyi kim ister? Bir insan,
yokuş aşağı yürürken kolayca kayarak inmek yerine, her adım başı
duraksayacak kadar sakıngan ve çelik iradeli nasıl olabilir? Her gün,
'Kendimi akıntıya daha fazla kaptırmayacağım, burada duracağım,
her şey bana bağlı' diye düşünüyor ve yine de kaptırıyordum. Şimdi
büyük mücadele anı gelip çattı, bu savaşta sizin yardımınıza da gerek-
sinim duyacağım. Ancak bugün, daha doğrusu dün gece ayaklarımın
uçuruma doğru ne kadar hızla kaydığını anlayabildim. Sürüklendi-
ğim uçuruma dikkatlice bakmayı ancak dün gece başarabildim ve ne
kadar derin olduğunu görerek daha fazla sürüklenmemeye, durmaya
karar verdim.*

*Yalnızca kendimden bahsetmem bencilliğimden ileri gelmiyor, çünkü
yarın ben bu uçurumun dibinde boylu boyunca yatarken siz saf bir
melek olarak yine yükseklerde uçuyor olacaksınız; oradan bakışları-
nızı çevirip uçuruma bir göz atmayı isteyeceğinizden emin değilim.
Dinleyin, hiç lafı dolaştırmadan, en yalın şekilde, dosdoğruca söyle-
yeceğim: Siz beni sevmiyorsunuz ve sevemezsiniz. Benim deneyimime
güvenin ve koşulsuz inanın. Kalbim çok uzun zaman önce çarpmaya
başladı; yersiz ve sahte kalp çarpıntılarıydı bunlar belki, ama onlar
sayesinde gerçek ve gelip geçici kalp vuruşlarını ayırt etmeyi öğren-
dim. Siz bilemezsiniz, ama ben gerçeği yalandan, doğruyu yanlıştan
ayırmayı bilirim ve bilmek de zorundayım. Bunu henüz öğrenememiş
birini uyarma görevi benim omuzlarımdadır. İşte, sizi uyarıyorum,
yanlış yoldasınız, geri dönünüz!*

Aramızdaki aşk, henüz, gülümseyen silik bir hayalet biçiminde görün-
düğü, Casta Diva'nın ezgisinde ses bulduğu, leylak dalı kokusuyla bize
ulaştığı, dillendirilmemiş sempatilerde ve utangaç bakışlarda ifade
bulduğu sürece, ben bu aşka inanmam, onu hayal gücünün bir oyunu
ve kibrimizin fısıldaşmaları olarak görürüm. Fakat bu cilveleşme, bu
yaramazlık artık sona erdi; aşk beni hasta etti, tutkunun esiri oldu-
ğumun belirtilerini hissediyorum. Siz de daha düşünceli, daha ciddi
oldunuz; bütün boş zamanınızı bana ayırdınız, sinirleriniz gerildi.
Tedirginlik duymaya başladınız, o zaman, yani şu anda, korkmaya
başladım ve bu serüveni durdurmanın ve anlamını açıklamanın bana
düşüğünü kavradım.

Size, sizi sevdiğimi söyledim, siz de aynı şekilde bana yanıt verdiniz;
buradaki, bas bas bağırان ahenksizliği iştiriyor musunuz? İşitmiyor-
sunuz, değil mi? Neyse ileride, ben uçurumun dibini boyladıktan
sonra iştirirsiniz. Bana iyi bakın, var oluşumu, yaşantımı derinden
düşünün. Beni sevmeniz mümkün mü? Beni seviyor musunuz? Dün,
'Seviyorum, seviyorum, seviyorum!' diyordunuz, bense katiyetle ya-
nıtlıyorum: 'Hayır, hayır, hayır!' Siz beni sevmiyorsunuz, fakat hemen
eklemeliyim, sevdiğinizi söylerken yalan söylemiyorsunuz, beni aldat-
mıyorsunuz. Kalbiniz hayır derken siz evet demeyi beceremezsiniz.
Sadece size şunu kanıtlamak istiyorum, sizin şu anda hissettiğiniz
aşk gerçek aşk değil, gelecekte beklenen bir aşktır, sevmek ihtiyacının
bilinçsizce dışavurumudur. Yeterli gıdayı alamadığı, gerçek bir tutku
ateşinden yoksun olduğu için sahte, ısıtmayan bir alevle yandı bu aşk;
hani, bazen kadınlar bebeklerini severken ya da kendi aralarında ko-
nuşurken, hatta ağlarken ya da histeri nöbeti geçirirken rastlanılan
türde sahte bir alev!

En başından size kesin bir dille şunu söylemeliydim: 'Siz hata yapıyor-
sunuz, karşınızda duran insan sizin beklediğiniz, hayal ettiğiniz kişi
değil! Biraz bekleyin, o kişi gelecektir; o geldiği zaman rüyadan uya-
nacak ve işlediğiniz hatadan utanacaksınız, canınız sıkılacak. Sizin
duyacağınız utanç ve sıkıntı benim içimi acıtıyor.'

Evet, eğer doğuştan daha uzak görüşlü bir zekâm olsaydı, daha ce-
sur, daha iyi yürekli, daha içten olsaydım size söylemem gerekli şey-
ler bunlar olurdu... Aslında söyledim de! Fakat nasıl korkarak söy-
lediğimi hatırlarsınız, bana inanmanızdan, böyle bir şeyin gerçekten

olmasından korktum. Başkalarının size sonradan söyleyebileceği her şeyi ben önceden söyledim, amacım onları dinlememenizi, onlara inanmamanızı sağlamak, sizi hayata hazırlamaktı. Kendim de, 'Öteki uygun kişi kim bilir ne zaman gelir, ben şimdilik mutluyum!' diye düşünerek sizinle görüşmeye can atıyordum. İşte, karasevdanın ve tutkunun mantığı!

Şimdi artık farklı düşünüyorum. Ona iyice bağlandığım zaman, onu görmek hayatın bir nimeti olmaktan çıkıp bir görev haline geldiği zaman, aşk kalbime tırnaklarını tamamen geçirdiği zaman (orada bir katılma hissetmem herhalde boşuna değil) ne olacak? O zaman işin içinden nasıl sıyrılacağım? Ayrılık acısına katlanabilecek miyim? Çok kötü günler geçireceğim. Şimdi bile içim ürpermeden bu konu üzerine düşünemiyorum. Eğer siz benden daha deneyimli, daha yaşlı olsaydınız, bahtıma şükreder ebediyen sizin olurum. Ama işte...

Peki, size neden bu mektubu yazıyorum? Neden yanınıza gelerek doğrudan doğruya, sizi görme arzusunun günbegün arttığını, oysa görüşmememiz gerektiğini söylemiyorum? Bunu yüzünüze söylemeye cesaretim yetmez, siz de biliyorsunuz! Bazen bu yazdıklarım benzer şeyler söylemek istiyordum size, ama tamamen farklı şeyler çıkıyordu ağzımdan. Belki söylersem yüzünüze hüznün çöker (eğer böyleyse, demek ki benimle olmaktan sıkılmıyordunuz) ya da benim iyi niyetli sözlerimi yanlış anlayarak gücenirsiniz diye düşünüyordum; her ikisine de dayanamazdım. Böylece bir kez daha tasarladığımdan farklı şeyler söylüyordum ve soylu fikirlerim boşlukta uçuşup kayboluyordu. Ertesi gün buluşmak üzere ayrılıyorduk. Şimdi siz yanımda yokken durum farklı, sevecen gözleriniz, sevimli, güzel, küçücük yüzünüz karşımda değil; önümdeki kâğıt suskun ve sabırlı, sakın sakın (bu yalan) yazıyorum. Sizinle bir daha görüşmeyeceğiz (bu doğru). Bir başkası olsaydı bu satırları gözyaşları içinde yazıyorum diye eklerdi, oysa ben size gösteriş yapmak, ıstırabımı allayıp pullamak istemiyorum; çünkü acıyı, pişmanlıkları, üzüntüyü daha da artırmak, yaraları kaşımak neye yarar! Bütün bu allayıp pullamalarda karşılıklı duyguların aşk toprağına daha derin kök salmasını sağlama niyeti saklıdır, oysa ben hem sizde, hem kendimde bu duyguların kökünü tamamen kazımak, tohumunu yok etmek istiyorum. Üstelik ağlamak, güzel sözlerle kadınların ihtiyatsız gururlarını okşayarak onları ayartmak isteyen zamparalara

ya da baygın bakışlı hayalperestlere yakışır. Bunları, sizinle, uzun bir yolculuğa çıkan iyi bir dostla vedalaşır gibi vedalaşarak söylüyorum. Üç hafta, bir ay sonra çok geç ve çok güç olacaktı. Aşk bir tür ruh kangrenidir, inanılmaz gelişmeler gösteriyor. Daha şimdiden düştüğüm hale bakın, zamanı günlerle, dakikalarla değil, güneşin doğuşuyla batışıyla değil, sizi görüp görmediğimle, görüp görmeyeceğimle, gelip gelmediğinizle ölçüyorum. Bütün bunlar, acı tatlı heyecanların kolaylıkla hazmedildiği gençlikte olabilecek şeyler, oysa sıkıcı da olsa, uyuşukluk da verse bana huzur lazım, hiç olmazsa alışık olduğum bir şey. Ben fırtınaların üstesinden gelemem.

Pek çok kişi bu davranışıma şaşırıp, ‘Niçin kaçıyor?’ diye soracak, kimileriye bana gülecektir. Bırakın gülsünler, onlara katlanabilirim. Eğer sizi görmemeye karar verebiliyorsam her şeye cüret edebilirim.

Derin acılarımın arasında beni az da olsa teselli eden tek şey hayatımızın bu kısa diliminden bana, ebediyen belleğimden silinmeyecek, böylesine temiz, rayiha saçan bir hatıranın kalmasıdır. Yalnız başıma bu hatıra bile beni eski uyuşuk ruh halime dönmekten kurtaracaktır. Size herhangi bir zararı dokunmayacak olan bu hatıra gelecekteki normal aşkınızda kılavuzluk görevi görecektir. Elveda güzel melek, yanlış bir dala konan kuş nasıl ürkerek çabucak o daldan uçup giderse, siz de bir tesadüf sonucu istemeyerek konduğunuz daldan tıpkı onun gibi umursamazca, süratle, neşe içinde uçup gediniz!

Oblomov coşkuyla, ilham içinde yazmıştı mektubunu, kalemi kâğıtlar üzerinde âdeta koşmuştu. Gözleri ışık saçıyordu, yanakları kızarmıştı. Mektubu, bütün aşk mektupları gibi uzun olmuştu, âşıklar müthiş çenebazdır!

‘Çok garip!’ diye düşündü. ‘Sıkıntım, yüreğimdeki ağırlık artık geçti, hatta neredeyse kendimi mutlu bile hissedeceğim... Neden acaba? Herhalde ruhumdaki ağır yükü mektuba aktardığım için olacak!’ Mektubu baştan sona okudu, katladı ve mühürledi.

“Zahar, uşak geldiğinde bu mektubu küçükhanıma vermesini söyle,” dedi.

“Baş üstüne!” dedi Zahar.

Oblomov’un neşesi gerçekten yerine gelmiş gibiydi. Divanın üzerine bağdaş kurarak oturdu, hatta kahvaltı edecek bir şeyler olup ol-

madığını sordu. İki yumurta yedi, bir puro yaktı. Kalbi de, kafası da meşguldü, yaşıyordu. Olga'nın mektubu nasıl alacağını, nasıl şaşıracağını, okuyunca yüzünün ne hale geleceğini hayalinde canlandırdı. Sonra ne olacaktı?

Günün zengin potansiyeli, durumun yeniliği ona keyif veriyordu... Kalbi heyecandan duracak halde kapıya kulak kesiliyor, uşağın gelip gelmediğini, Olga'nın mektubu okuyup okumadığını merak ediyordu... Hayır, sofada sessizlik hâkimdi.

Telaş içinde:

'Bu da ne demek oluyor?' diye düşündü. 'Gelen giden yok, nasıl olur?' İçinden gizli bir ses:

'Niçin merak ediyorsun?' dedi. 'Senin istediğin de bu değil miydi? İlişkini koparmak istemiyor muydun?' Oblomov içindeki bu sesi susturdu. Yarım saat sonra avluda arabacıyla oturan Zahar'ı çağırttırdı

"Gelen olmadı mı?" diye sordu.

"Hayır, geldi," diye yanıtladı Zahar.

"Sen ne yaptın?"

"Evde olmadığınızı, şehre gittiğinizi söyledim."

Oblomov fal taşı gibi açılmış gözleriyle Zahar'a baktı.

"Niçin böyle söyledin?" dedi. "Sana uşak geldiğinde ne yapmanı söylemiştim?"

Zahar hiç istifini bozmadan, soğukkanlılıkla:

"Hayır, gelen uşak değildi, hizmetçi kızdı," dedi.

"Peki, mektubu verdin mi?"

"Hayır. Siz önce bana evde olmadığınızı söylememi emrettiniz, mektubu daha sonra söylediniz. Uşak gelince vereceğim."

"Hayır, hayır, sen... bir canisin!" dedi Oblomov. "Mektup nerede, buraya getir!"

Zahar mektubu getirdi, üzerine kir bulaşmıştı.

Oblomov lekeleri göstererek, öfkeyle:

"Ellerini yıkasana, aptal, bak şuraya!" dedi.

Yan yan bakan Zahar:

"Benim ellerim temiz!" diye itiraz etti.

"Anisya! Anisya!" diye bağırdı Oblomov.

Anisya başını kapıdan içeriye uzattı.

“Şu Zahar’ın yaptığı işe bak!” diye ona şikâyetle bulundu Oblomov. “İlyinski’lerden kim gelirse, uşak ya da hizmetçi fark etmez, bu mektubu küçükhanıma iletmek üzere ver, anladın mı?”

“Anladım, efendim, alayım mektubu, vereceğim.”

Fakat Anisya sofaya çıkar çıkmaz Zahar mektubu çekip elinden aldı.

“Haydi, çek git, sen kendi işine bak, bu kadın işi değil!”

Çok geçmeden hizmetçi kız yine geldi, Zahar ona kapıyı açarken Anisya da kıza yaklaştı. Zahar hırıltılı sesiyle:

“Sen burada ne arıyorsun?” dedi.

“Hiç, senin ne diyeceğini duyayım...”

“Hadi, hadi, çekil!” diye gürledi, dirseğiyle ona vuracak gibi yaptı.

Anisya gülümseyerek uzaklaştı. Fakat diğer odanın kapısındaki yarıktan Zahar’ın efendisinin komutunu yerine getirip getirmediğini izledi.

Gürültüyü duyan Oblomov sofaya çıktı.

“Ne vardı, Katya?” dedi.

“Hanımefendi nereye gittiğinizi sormamı emretti. Ama siz bir yere gitmemişsiniz, evdeymişsiniz. Koşup hemen haber vereyim,” diyerek hemen dönmek istedi.

“Hayır, evdeyim. İşte bu Zahar böyle, durmadan atıyor,” dedi Oblomov. “Hanımına şu mektubu da veriver.”

“Emredersiniz, vereceğim.”

“Şimdi nerede kendisi?”

“Yürüyüş için köye gitti, eğer kitabı bitirdiyseniz saat birden sonra parka gelmenizi söylememi buyurdu.”

Katya oradan ayrıldı.

Köye doğru yönelen Oblomov:

‘Hayır, gitmeyeceğim,’ diye düşündü. ‘Tam her şeyin sona ermiş olması gerekirken duyguları ne diye uyandırmalı?’

Olga’nın tepeye tırmandığını, Katya’nın hızla arkasından yetişerek mektubu ona verdiğini Oblomov uzaktan gördü. Olga bir an için durmuş, mektuba bakarak düşünceye dalmış, sonra başıyla Katya’ya gitmesi için işaret ederek parkın ağaçlı yollarından birine sapmıştı. Oblomov dolambaçlı bir yol izleyerek tepenin etrafından dolaştı,

Olga'nın saptığı yolun öteki ucundan parka girdi. Ağaçlı yolun ortasına kadar geldikten sonra fundalıkların arasına girerek imenin üzerine oturdu, beklemeye başladı.

'O mutlaka buradan geçecek,' diye düşündü, 'gözükmeden yalnızca onu izleyeyim, ne durumda olduğunu göreyim ve ondan ebeyen ayrılayım.' Olga'nın ayak seslerine kulak kesildi, kalbi duracak gibiydi. Hayır, gelen giden yoktu. Tabiat faal, enerjik hayatını sürdürüyordu; etraf gözle görünmeyen, küçük küçük binlerce devinimle dopdolu, buna rağmen her şey vakur bir dinginlik içinde gözüküyor. Bu sırada çimenlerin üzerinde de her şey hareket ediyor, sürünüyor, aceleyle şuraya buraya koşuşturuyor. İşte karıncalar, her biri telaşla, kendini paralarcasına farklı bir yöne koşuyor, ite kaka birbirleriyle çarpışıyor, dört bir yana dağılıyor, acele ediyorlar; yukarıdan baksan herhangi bir pazaryeri sanırsın, aynı toplaşmalar, aynı itiş kakış, aynı keşmekeş! İşte çiçeğin çevresinde vızıldayan bir yabanarısı, çiçeğin göbeğine girmeye alışıyor. İşte ıhlamur ağacının çatlağından akan reçineye konan sinek sürüsü; çalılıkta bir yerlerde durmadan aynı melodiyi tekrarlayan bir kuş, belki arkadaşını ağılıyor. İşte iki kelebek, vals yapar gibi boşlukta birbirlerinin çevresinde dönüyor, yıldırım hızıyla ağaç gövdeleri arasında uçuyorlar. Yeşil otlardan kuvvetli bir koku ve bitmez tükenmez bir hışırtı yayılıyor...

Oblomov canlıların bu telaşına, hareketliliğine bakarak ve doğanın hafif uğultusuna kulak kabartarak:

'Şu tabiatda da amma itiş kakış, gaile varmış!' diye düşündü. 'Oysa dışarıdan ne kadar da sakin, sessiz gözüküyor.'

Ayak sesleri hâlâ yoktu. Nihayet, işte... Sessizce dalları aralayan Oblomov:

'Oh!' diye derinden iç geçirdi. 'Geliyor, o da ne? Ağlıyor! Aman Tanrım!' Olga mendiliyle gözyaşlarını silerek ağır ağır yürüyor, sildiği yaşların yerini hemen yenileri dolduruyordu. Gözyaşlarını tutmak istiyor, onlardan utanıyor, ağaçlardan bile saklamak istiyordu, fakat başaramıyordu. Oblomov, Olga'yı ağlarken ilk kez görmüştü, böyle bir şey beklemiyordu. Olga'nın gözyaşları onun ciğerini dağıladı, fakat hissettiği şey yakıcı ateş değil, hoş bir sıcaklıktı! Hızla peşinden koştu.

Arkasından nazikçe:

“Olga, Olga!” diye seslendi.

Olga irkildi, etrafına bakındı, şaşkınlık içinde Oblomov’a baktı, sonra dönerek yürümeye devam etti. Ona arkadan yetişen Oblomov:

“Siz ağlıyorsunuz!” dedi.

Olga’nın gözyaşları daha da arttı, artık kendini zapt edemiyordu. Mendilini yüzüne bastırdı, hıçkırığa hıçkırığa ağladı, yolda önüne çıkan ilk sıranın üstüne oturdu.

Oblomov, Olga’nın elini tutarak yüzünden uzaklaştırmaya çalıştı, dehşet içinde:

“Ben ne yaptım böyle?” diye mırıldandı.

“Yalnız bırakın beni!” dedi Olga. “Gidin! Burada ne işiniz var? Ağlamamam gerektiğini biliyorum, ne için ağlayacakmışım? Siz haklısınız, evet, her şey olabilir.”

Olga’nın önünde diz çöken Oblomov:

“Gözyaşlarınızı durdurmak için ne yapmalıyım?” diye sordu. “Yeter ki söyleyin, emredin, ben her şeyi yapmaya hazırım...”

“Gözyaşı dökmem için gerekeni yaptınız, fakat ağlamamı durdurmaya gücünüz yetmez... O kadar güçlü değilsiniz.” Mendiliyle yüzünü yelpazeleyerek, “Bırakın beni!” dedi.

Oblomov Olga’nın yüzüne baktı, içinden kendine lanet okudu.

Pişman pişman:

“Uğursuz mektup!” dedi.

Olga dantel sepetini açtı, içinden mektubu çıkararak:

“Alın,” dedi. “Sizde kalsın, ona bakıp tekrar uzun uzun ağlamayayım.”

Oblomov başını öne eğerek sessizce mektubu cebine koydu.

“En azından iyi niyetli olduğumu kabul edin, Olga,” dedi alçak sesle. “Bu, sizin mutluluğunuzun benim için ne kadar değerli olduğunun bir kanıtıdır.”

“Evet, çok değerliymiş!” diyerek iç geçirdi Olga. “Hayır, İlya İlyiç, siz herhalde benim bu sakın mutluluğumu kıskanmış olmalısınız ki, onu alt üst etmek için bu kadar acele ettiniz.”

“Alt üst etmek mi? Demek ki siz mektubumu okumamışsınız? Bir kez daha anlatayım...”

“Budalalığımın gözlerim yaşla dolduğu için sonuna kadar okuyamadım. Fakat ne yazdığınızı tahmin ediyorum, daha fazla ağlamamı istemiyorsanız bu konuyu kapatın...”

Olga’nın gözleri yeniden yaşla doldu.

“Sizi terk etmek istememin nedeni de zaten gelecekteki mutluluğunuz değil mi?” dedi Oblomov. “Ben kendimi kurban ediyorum. Bunu büyük bir soğukkanlılıkla mı yaptığımı sanıyorsunuz? İçim kan ağlıyor. Peki, bunu neden yapıyorum?”

Ansızın ağlamayı kesen Olga, Oblomov’a doğru dönerek:

“Neden mi?” diye tekrarladı. “Çalıkların arasına saklanıp benim ağlayıp ağlamadığımı, ağlıyorsam nasıl ağladığımı neden görmek istediyseniz, bunları da aynı sebeple yapıyorsunuz. İşte, size nedeni! Eğer mektupta yazdıklarınızın olmasını yürekte isteseydiniz, ayrılmamız gerektiğine gerçekten inansaydınız beni görmeden çeker yurt dışına giderdiniz.”

Oblomov alınmış halde:

“İlginç bir fikir!” dedi, fakat cümlemin sonunu getiremedi. Olga’nın doğruyu söylediği kafasında birden şimşek gibi çaktı ve bu düşünce karşısında bozguna uğradı, şaşırıldı.

“Evet, dün ‘Seni seviyorum’ dememi istiyordunuz,” diye devam etti Olga, “bugün gözyaşlarıma gereksinim duydunuz, yarın belki de ölümümü görmeyi arzulayacaksınız.”

“Olga, benim için bu kadar incitici sözleri nasıl söyleyebiliyorsunuz? Şu anda ağlamanızı görmemek, kahkahanızı duymak için ömrümün yarısını seve seve vermeye hazır olduğuma yoksa inanmıyorum musunuz?”

“Evet, şimdi belki doğru söylüyor olabilirsiniz, ne de olsa bir kadının sizin için nasıl ağladığını artık gördünüz.” Ve arkasından, “Hayır, siz kalpsizsiniz!” diye ekledi. “Gözyaşı dökmemi istemediğinizi söylüyorsunuz, öyle olsaydı beni ağlatmazdınız!”

Ellerinin ayasıyla göğsüne bastıran Oblomov:

“Fakat ben nasıl bilebilirdim?” diye haykırdı.

“Seven bir kalbin kendi sağduyusu vardır,” diye karşı çıktı Olga. “Ne istediğini bilir o, olacakları önceden kestirir. Dün ansızın misafirim geldi, buraya gelmemem gerekiyordu; fakat siz beni burada

bekleyip üzüleceksiniz, belki de gece uykunuz kaçacak diye düşünerek yine de geldim. Çünkü sizin ıstırap çekmenizi istemedim... Ya siz? Ağlamam hoşunuza gitti... İşte bakın, bakın da zevk alın!” diyerek yeniden ağlamaya başladı.

“Zaten hiç uyumadım, Olga, çok kötü bir gece geçirdim...” dedi Oblomov.

Onun sözünü kesen Olga:

“Onun için benim iyi uyumam, ıstırap çekmemem sizi üzdü, öyle değil mi?” dedi. “Eğer şu anda ağlamıyor olsaydım bu gece de kötü uyuyacaktınız.”

Oblomov uysal, sevecen bir sesle:

“Şimdi ne yapmam gerekiyor, özür dilemem mi?” dedi.

Mendiliyle yüzünü tekrar yelpazeleyen Olga:

“Çocuklar özür diler ya da kalabalıkta birinin ayağına bastığın zaman özür dilersen,” dedi. “Bu durumdaysa özür bir işe yaramaz.”

“Fakat Olga, ya söylediklerim doğruysa?” diye sordu Oblomov. “Ya haklıysam, ya sizin beni sevmeniz bir hataysa? Ya ileride başka birini sevecek olursanız, ya bana baktığınızda yüzünüz kızarırsa...”

Olga:

“Ee, öyle olsa ne çıkar?” diyerek ona öylesine içe işleyen, alaycı, derin bir bakışla baktı ki Oblomov bozuldu, ne yapacağını şaşırdı.

Oblomov ‘Bu benden bir şey öğrenmek istiyor,’ diye düşündü. ‘Dikkatli ol, İlya İlyiç!’ dedi içinden.

Tedirginlikle Olga’ya bakarak hiç düşünmeden, mekanik bir şekilde onun sözlerini tekrarladı:

“Nasıl, ‘Öyle olsa ne çıkar?’” dedi.

Olga’nın kafasından geçenleri kestiremiyordu; eğer aşkları bir hataysa sonuçları da savunulamazdı. Oysa Olga ‘Öyle olsa ne çıkar?’ diye sorarak sanki hatayı savunuyordu, bunu nasıl izah edecekti?

Olga, Oblomov’a öylesine bilinçli, öylesine kendinden emin bir bakış fırlattı ki, bu konuda kesin bir görüşe sahip olduğu açıkça belli oluyordu.

İğneleyici bir tonla:

“Siz ‘uçurumun dibine’ yuvarlanırım diye korkuyorsunuz,” dedi, “İleride sizden soğuduğum, sizi artık sevmediğim takdirde onuru-

nuzun zedeleneyeceğinden korkuyorsunuz. Mektubunuzda ‘Çok kötü günler geçireceğim’ diye yazıyorsunuz.”

Oblomov söylenenleri tam olarak anlayamıyordu.

“Şunu göremiyor musunuz, eğer ileride bir başkasını seversem,” diye devam etti Olga, “bu demektir ki kendimi iyi hissedeceğim, yani mutlu olacağım. Benim mutluluğumu ileride gören, mutlu olabilmem için her türlü fedakârlığa, hatta hayatını vermeye hazır olduğunu yazan siz değil miydiniz?”

Oblomov gözlerini kırıştıtarak Olga’ya dikkatle baktı.

‘Demek böyle bir mantık yürütmüş!’ diye düşündü. ‘Doğrusu, bunu beklemiyordum.’ Olga kin ve zehir dolu bir bakışla Oblomov’u baştan aşağıya süzerek:

“Sizi çılgına çeviren o mutluluk hissi,” diye devam etti, “o sabah ve akşamlar, bu park, benim ‘seviyorum’ demelerim, bütün bunların hiçbir değeri yok mu, herhangi bir özveride bulunmaya, acıya katlanmaya değmezler mi?”

Olga’nın söylediklerini giderek daha iyi kavrayan Oblomov’un yüreğine derin bir elem çökmeye başladı. ‘Keşke yer yarılса da içine girsem!’ diye düşündü.

Olga hararetle başka bir soruya geçerek:

“Peki ya siz, tıpkı kitaplardan, devletteki işinizden, toplumsal hayattan bıktığınız gibi bu aşktan da bıcarsanız ne olacak?” diye sordu. “Bir gün gelir de başka bir kadını sevmesiniz, bir rakibim olmasa bile, yanı başımda tıpkı kendi divanınızdaki gibi uykuya dalıp kalırsanız, sesim artık sizi uyandıramaz olursa, kalbinizdeki bahsettiğiniz o yumru kaybolursa, bırakın başka bir kadını, robdöşambrınız bile sizin için benden daha değerli olursa, o zaman ne olacak?”

Güçenen Oblomov, Olga’nın birkaç adım uzağına geriledi, onun sözünü keserek:

“Olga, bu imkânsız!” dedi.

“Niçin imkânsız olacaktı? Benim hata yaptığımı, başkasına âşık olacağımı söylüyorsunuz, bense tersine, ara sıra, sizin benden soğuyacağınızı düşünüyorum. Bu durumda ne olacak? Bugünkü davranışlarımı o zaman nasıl haklı göstereceğim? Başkalarını, toplumu bir yana bırakalım, kendime karşı ne söyleyeceğim? Bu bazen benim de

uykumu kaçırıyor, fakat sizi geleceğe ilişkin kaygı ve önsezilerimle üzmüyorum, çünkü her şeyin en iyi şekilde sonuçlanacağına inanıyorum. Mutluluğum korkularımı bastırıyor. Gözlerinizde bir parıltıya sebep olmuşsam bu benim için çok değerli; örneğin, tepeleri tırmanarak beni ararken, üşenmeyip bir demet çiçek ya da bir kitap için sıcakta şehre koştururken gözlerinizin ısıl ısıl parıldamasına değer veriyorum. Sizin gülümsemenize, hayata bağlanmanıza vesile oldukça bundan kıvanç duyuyorum... Tek bir şeyi bekliyor ve arıyorum, o da mutluluk! Onu da bulduğuma inanıyorum. Hata yapıyor olduğum ve bu hatam yüzünden ileride gözyaşı dökeceğim doğru bile olsa, en azından şuramda (elini kalbine koyarak) bu gözyaşının benim kusurum yüzünden akmayacağını hissediyorum; o zaman, demek ki alın-yazısı böyleymiş, Tanrı istemedi diyeceğim. Fakat gelecekte akıtacağım gözyaşlarından korkmuyorum; boş yere ağlamış olmayacağım, onların karşılığında önceden bir şeyler almış olacağım...” Ardından, “Ne kadar da mutluydum!..” diye ekledi.

Oblomov:

“Yine mutlu olmaya devam edin, ne olur!” diye yalvardı.

“Siz gelecekte sadece iç karartıcı şeyler görüyorsunuz, mutluluğun gözünüzde bir değeri yok,” dedi Olga. “Bu nankörlüktür! Bu aşk değil, bu bir...”

“Bencillik!” diye onun sözünü tamamladı Oblomov.

Ne Olga’nın yüzüne bakmak, ne herhangi bir şey söylemek, ne de özür dilemek için gerekli cesareti kendinde bulabildi.

Olga alçak sesle:

“Gidin,” dedi. “Nereye gitmeyi düşünmüş idiyse oraya gidin!”

Oblomov, Olga’ya baktı, gözyaşları kurumuştu; dalgın dalgın yere bakıyor, şemsiyesiyle kuma çizgi çiziyordu.

“Gidip yeniden sırtüstü yatınız,” diye ekledi Olga, “o zaman ne hata yaparsınız, ne de uçurumun dibine yuvarlanırsınız.”

Vicdan azabı çeken Oblomov:

“Sade bir şekilde, dosdoğruca mutlu olmak varken hem kendimi, hem de sizi zehirledim,” diye mırıldandı.

Olga iğneleyici bir üslupla:

“Kvas için, zehirlenmezsiniz!” dedi.

“Olga, bu çok zalimce!” dedi Oblomov. “Üstelik suçumu itiraf ederek kendimi cezalandırmışken...”

“Evet, cümlelerinizde kendinizi cezalandırıyor, uçurumdan aşağı atıyor, hayatınızın yarısını veriyorsunuz, fakat şüpheler ve uykusuz geceler başlar başlamaz kendinize karşı ne kadar da nazik, dikkatli ve özenli davranıyorsunuz, birden ne kadar da uzak görüşlü oluyorsunuz!”

‘Gerçeğin ta kendisini oldukça sade bir biçimde dile getiriyor,’ diye düşündü Oblomov, fakat bunu yüksek sesle söylemekten utandı. Neden bu gerçeği kendisi görememişti de yaşamaya daha yeni başlayan bir kadın ona göstermişti? Olga ne kadar da çabuk büyümüştü, daha kısa bir süre önce onu bir çocuk sanırdınız!

Olga ayağa kalkarak:

“Birbirimize söyleyebileceğimiz başka bir sözümüz kalmadı,” diye son sözünü söyledi. “Elveda İlya İlyiç, gidin ve... huzurunuzu koruyun, ne de olsa mutluluğu orada buluyorsunuz.”

Oblomov, Olga’nın elini tutarak:

“Olga! Hayır, Tanrı aşkına, hayır!” dedi. “Benim için her şeyin tekrar apaçık hale geldiği bir anda beni böyle kovmayın!”

“Benden ne yapmamı istiyorsunuz? Size olan aşkımin bir hata olduğundan şüphe ediyorsunuz; sizin bu şüphenizi ben gideremem, belki de bir hatadır, bilmiyorum...”

Oblomov, Olga’nın elini bıraktı. Yeniden kendisini celladın baltası altında hissetti.

Oblomov yine kuşkulu bir yüz ifadesiyle:

“Nasıl? Hata olduğunu bilmiyor musunuz?” diye sordu. “Yoksa hissetmiyor musunuz? Şeyden ... şüphe etmiyor musunuz?”

“Ben hiçbir şeyden şüphe etmiyorum; ne hissettiğimi dün size söyledim, ama bir yıl sonra ne olacağını bilmiyorum.” Gözlerini kocaman açarak, “Yaşanan bir mutluluğu bir ikincisi, onu da tıpkı daha öncekilere benzeyen bir üçüncüsü izler diye bir şey var mı?” diye sordu. “Yanıtlayın, siz benden daha deneyimlisiniz.”

Olga’nın bu düşüncesini onaylamak Oblomov’un içinden gelmedi, sustu, elindeki akasya dalını salladı.

Ezberlediği bir cümleyi tekrar eden bir ilkokul öğrencisi gibi:

“Hayır, insan bir kere sever,” dedi.

“İşte gördünüz mü, ben de böyle düşünüyorum,” dedi Olga. “Eğer böyle değilse belki ben sizden soğuyabilirim, belki hatamdan ötürü acı çekerim, siz de çekersiniz, belki ayrılırsınız! Ama iki kere, üç kere aşık olmak... Hayır, hayır, buna inanmak istemem!”

Oblomov iç geçirdi. Bu ‘belki’ler moralini bozmuştu; düşünceli halde arkadan güçlkle Olga’yı takip ediyordu. Fakat her adım atışta kendini daha rahatlamış hissediyordu, dün gece icat ettiği o hata meselesi çok uzak geleceğe ait bir sorundu... Birden aklına, ‘Hem sadece aşk değil, bütün hayat böyle’ düşüncesi geliverdi. ‘İnsan önüne çıkan her fırsata hata diye bakarsa doğru olanı ne zaman bulacak? Ne biçim bir insanım ben? Adeta kör olmuşum...’ Oblomov iki parmağının ucuyla belli belirsiz Olga’nın beline dokundu, Olga durdu.

“Olga, siz benden daha zekisiniz,” dedi.

Olga başını sallayarak:

“Hayır, daha basit ve daha cesurum,” diye yanıt verdi. Mağrur bir özgüvenle, “Neden korkuyorsunuz? Aşkın sona ereceğini yoksa ciddi ciddi düşünüyor musunuz?” diye sordu.

Oblomov canlı, neşeli bir edayla:

“Şimdi artık korkmuyorum,” dedi. “Sizinle birlikte olunca kaddeden korkmam!”

“Bu sözü bu yakında bir yerlerde okumuştum,” dedi Olga, ansızın Oblomov’a dönerek alaylı bir şekilde, “Galiba Sue’da* okumuştum, ama orada bu sözü kadın erkeğe söylüyordu...”

Oblomov’un yüzü kızardı.

“Olga, izin ver her şey dünkü gibi olsun,” diye yalvardı. “Hatalardan artık korkmayacağım!”

Olga sessizliğini korudu.

“Evet mi?” diye çekinerek sordu Oblomov.

Yine yanıt alamadı.

“Eğer konuşmak istemiyorsan herhangi bir işaretle bulun... Leylak dalı...”

* Marie Joseph Eugène Sue (1804-1857): Fransız romancı. Tefrika roman geleneğini başlatan romancılardan biridir. En ünlü tefrika romanı *Les Mystères de Paris* (Paris’in Gizemleri) adlı eseridir. -çev.

“Leylaklar... Mevsimi geçti, hepsi kayboldu!” dedi Olga. “Bakın, görüyor musunuz, nasıl solmuşlar.”

Leylaklara bakan Oblomov:

“Mevsimi geçti, soldu!” diye tekrarladı. Birden, “Mektup da öyle olsun, geçmişte kalsın!” diye ekledi.

Olga olumsuz anlamda başını salladı. Onu arkadan izleyen Oblomov, mektubu, çünkü mutluluğunu, solan leylak dallarını düşündü.

‘Gerçekten de leylaklar soluyormuş,’ diye geçirdi içinden. ‘Bu mektuba ne gerek vardı? Acaba neden bütün gece uyuyamadım ve sabah kalkıp o mektubu yazdım? Şimdi yüreğim tekrar sakinleşmeye başlayınca (esnedi)... müthiş uykum geldi. Eğer o mektubu yazmasaydım bunlar olmayacaktı, Olga ağlamayacaktı, her şey çünkü gibi olacaktı... Yine bu ağaçlı yolda oturacak, birbirimize bakarak mutluluktan söz edecektik. Bugün de, yarın da hep böyle devam edecekti...’ Ağzını kocaman açarak esnedi.

Birden aklına ya mektup amacına ulaşıyadı ne olurdu düşüncesi geliverdi. Ya Olga da aynı fikri paylaşıyadı, ya onun sözde deneyimine ve sağduyusuna güvenerek hata işlemekten ve uzak gelecekteki tehlikeneden korksaydı, ayrılmaya, birbirlerinin ebediyen unutmaya karar vermiş olsalardı?

Allah esirgesin! Vedalaşmak, şehre dönmek, yeni daireye taşınmak! Yine o uzun geceler, sıkıcı yarınlar, dayanılmaz yarından sonralar, birbirinden silik, renksiz günler... Bu olur şey değildi! Evet, bu ölüm demekti! Aynen böyle olacaktı, dayanamayıp hastalanacaktı. O hiçbir zaman ayrılığı istememişti, buna katlanamazdı, ona gidip yalvarırdı. ‘O mektubu niçin yazdım?’ diye bir kez daha sordu kendine.

“Olga Sergejevna!” diye seslendi Oblomov.

“Ne var?”

“İtiraflarıma bir şey daha eklemek zorundayım.”

“Neyi?” diye sordu Olga.

“Aslında şu mektuba hiç gerek yoktu...” dedi Oblomov.

“Hayır, doğru değil, gerekliydi,” diyen Olga etrafına bakındı, Oblomov’un yüzündeki ifadeyi, uykusunun birdenbire nasıl dağıldığını, şaşkınlıktan gözlerinin nasıl açıldığını görünce güldü.

“Gerekli miydi?” diye yavaşça tekrarladı Oblomov; arkadan Olga’nın sırtına şaşkın şaşkın baktı, fakat yalnızca pelerinin iki püs-külünü görebildi.

Peki, o zaman bu gözyaşlarının, bu sitemlerin anlamı neydi? Kurnazlık mı? Hayır, Olga kurnaz biri değildi, o bunu açıkça görebili-yordu. Yalnızca anlayışı kıt, dar kafalı kadınlar kurnazlığa başvurur. Onlar, akılları kıt olduğu için, basit, günlük hayatın zembereğini kurnazlık aracılığıyla harekete geçirirler, hayatın esas akış kollarının yerleri, yönleri ve kavşak noktası hakkında hiçbir şey bilmeden kendi ev yapımı politikalarını bir dantel gibi örerler. Kurnazlığın bozuk pa-radan farkı yoktur, onunla çok şey satın alamazsın. Tıpkı bozuk para gibi onunla bir iki saat idare edebilirsin, kurnazlıkla bir şeyin üstünü örtebilir, şeklini değiştirebilir, birini aldatabilirsin, ama onunla uzak ufukları tarayamaz, büyük bir olayı başından sonuna denetim altın-da tutamazsın. Kurnazlık miyoptur, burnunun ucunu iyi görür, ama uzağı göremez; bu nedenle de kurnaz kişi başkaları için hazırladığı tuzağa çoğu kez kendi düşer.

Olga düpedüz zeki birisi, bugünkü meseleyi ne kadar kolayca ve açık bir şekilde çözdü! Aslında her sorun karşısında böyleydi. Bir ola-yın gerçek anlamını derhal kavlıyor ve dolambaçsız, en kestirme yol-dan çözüme ulaşıyordu. Kurnaz ise bir fare gibi nesnelerin etrafında daireler çizerek koşar ve saklanır... Olga’nın karakteri de zaten buna uygun değildir. O halde bunlar ne anlama geliyordu? Olga’nın tavır değiştirmesi ne demek oluyordu?

“Mektup neden gerekliydi?” diye sordu Oblomov.

Olga hızla ona doğru dönerek, neşe içinde:

“Neden mi?” diye tekrarladı, her adım başı Oblomov’u çıkmaza soktuğu için büyük keyif duydu. Biraz durakladıktan sonra, “Çünkü bütün gece uyumayarak benim için o satırları yazdınız. Ben de benci-lim! Bu birinci neden!” diye devam etti.

Oblomov onun sözünü keserek:

“Madem benimle aynı fikirdeydiniz, o halde deminden beri niçin beni kınıyor, sitem ediyorsunuz?” diye sordu.

“Bütün bu üzüntülere siz sebep olduğunuz için! Olup bitenler be-nim yüzümden olmadı, şimdi bunlar geride kaldığı için mutluyum.

Fakat siz her şeyi kafanızda planladınız ve bundan peşin peşin haz duyduunuz. Siz kötüsünüz! Size bunun için sitem ettim. Sonra... Mektubunuzda çeşitli düşünce ve duygular dile gelmiş... Dün gece ve bu sabah siz kendi normal hayatınızı değil, dostunuz Ştoltz'un ve benim sizin için istediğimiz hayatı yaşamışsınız. Bu da ikinci neden! En ni-hayet, üçüncüsü..."

Olga, Oblomov'un yanına geldi, ona neredeyse dokunacak kadar yaklaştı, Oblomov'un kalbi küt küt attı, başına kan hücum etti. He-yecandan güçlkle nefes alıp veriyordu. Olga onun gözünün içine dik dik bakarak:

"Üçüncüsü," dedi, "mektubunuzun sizin bana karşı gösterdiğiniz sevecenliği, dikkati, özeni, mutluluğum için duyduğunuz endişeyi, saf vicdanınızı bir ayna gibi yansıtmasıydı. Andrey İvanoviç'in sizin hakkınızda bana söylediği, benim sizde görüp sevdiğim, tembelliği-nizi, uyuşukluğunuzu bana unutturan her özelliğiniz mektupta yan-kı bulmuştu. Düşündüklerinizi iradeniz dışında açığa vurdunuz, siz bencil biri değilsiniz, İlya İlyiç, o mektubu benden ayrılmak niyetiyle asla yazmadınız. İsteddiğiniz bu değildi, beni aldatmaktan korktuğunuz için yazdınız. Satırlarınızda dile gelen şey sizin dürüstlüğünüz-dü, aksi halde bunları kendime hakaret sayardım ve gururum göz-yaşı dökmeme engel olurdu. Görüyorsunuz ya, sizi niçin sevdiğimi biliyorum ve hata yapmaktan korkmuyorum. Sizin hakkınızda ya-nılmıyorum..."

Oblomov, Olga'nın bu sözleri söylerken âdeta rengârenk bir ışıık halesi ile çepeçevre sarıldığını gördü. Gözleri aşkın zaferi ve kendi gücünün bilincinde olmanın verdiği özgüvenle parılıyordu, yanakla-rının birer pembe leke süslüyordu. Bunlar onun, Oblomov'un eseriydi! O dürüst kalbinin çırpınışlarıyla Olga'nın ruhuna bu ateşi düşür-müş, onun coşmasına, gözlerinden parlak ışıklar saçılmasına sebep olmuştu.

Oblomov mest olmuş halde kendinden geçerek:

"Olga! Siz... Kadınların en iyisisiniz, dünyadaki en güzel kadınsı-nız," diyerek kollarını uzattı, onun önünde eğildi. Âdeta sayıklar gibi, "Tanrı aşkına... Bu tarifsiz mutluluğun şerefine bir öpücük!" diye mırıldandı.

Olga yıldırım hızıyla bir adım geri çekildi, yüzündeki zafer havası, parıltı derhal kayboldu. Sevecen gözleri öfkeyle ışıldadı. Korkuyla, neredeyse dehşete kapılarak:

“Asla! Asla! Yaklaşmayın!” dedi. Kollarını ve şemsiyesini öne uzatarak Oblomov’un yaklaşmasına izin vermedi. Başını yana çevirerek taş kesilmiş gibi olduğu yerde nefes almadan, sert sert bakarak öylece durdu.

Oblomov aniden yelkenleri suya indirdi; karşısında o uysal Olga yoktu, sımsıkı kapanmış dudakları ve şimşek gibi yakan bakışlarıyla, onuru incinmiş bir öfke ve gurur Tanrıçası vardı. Mahcup ve ezik bir halde:

“Özür dilerim,” diye mırıldandı.

Olga yavaşça dönerek yürümeye başladı, bir yandan da Oblomov’un ne yaptığını görmek için omzu üzerinden yan gözle arkaya bakıyordu. Oblomov’da bir değişiklik yoktu, tekmelenmiş, kuyruğunu kırmış bir köpek gibi ağır ağır geliyordu. Olga önce hızlı adımlarla yürüyordu, fakat Oblomov’un yüzündeki ifadeyi görünce gülme arzusunu güçlkle bastırarak adımlarını yavaşlattı, arada bir hâlâ irkiliyordu. Pembe leke yeniden bir sol, bir sağ yanağında belirmeye başladı. Yürüdükçe yüzü aydınlanıyor, nefes alışverişi daha düzenli ve rahat hale geliyordu; düzenli adımlarla yürüyüşünü sürdürdü. Olga, kendi dudaklarından çıkan “Asla!” sözcüğünün Oblomov için ne kadar kutsal olduğunu gördü, öfke nöbeti yavaş yavaş yatışarak yerini pişmanlığa bıraktı. Adımları iyice yavaşladı. Sert çıkışının etkilerini silmek istiyor, konuşmak için bahane arıyordu.

‘Her şeyi berbat ettim!’ diye düşünüyordu Oblomov. ‘İşte gerçek hatayı şimdi ben işledim! “Asla!” Ah Tanrım!’ Dallardaki çiçeklere bakarak, ‘Leylakların zamanı geçti,’ dedi içinden, ‘dün de gelip geçti, mektup da öyle! Ve hayatımın en güzel anı, ilk kez bir kadının göklerden seslenir gibi benim güzel meziyetlere sahip olduğumu söylediği an, o da gelip geçti!’ Olga’ya baktı, bakışları yerde, durmuş kendisini bekliyordu.

“Mektubu bana verin,” dedi yumuşak bir sesle.

Oblomov mektubu verirken, üzgün üzgün:

“Mektup da leylak gibi soldu,” dedi.

Olga bir kez daha Oblomov'a sokuldu, başını öne eğdi; göz kapakları tamamen inikti... Neredeyse titriyordu. Oblomov mektubu verdi, Olga ne başını kaldırdı, ne de uzaklaştı.

"Beni korkuttunuz," dedi yumuşak bir sesle.

"Özür dilerim, Olga," diye mırıldandı Oblomov.

Olga yanıt vermedi. Oblomov iç çekerek, üzgün bir sesle:

"Şu korkunç 'Asla!'nız..." dedi.

Olga güç işitilir bir sesle:

"O da solacak!" diye fısıldadı ve kızardı.

Oblomov'a utangaç, sevecen bakışlarla baktı, onun iki elini tutarak kuvvetlice sıktı, sonra kalbine götürdü:

"Nasil çarptığını duyuyor musunuz?" diye sordu. "Beni korkuttunuz! Bırakın gideyim!"

Oblomov'la göz göze gelmeden arkasını döndü, eteğinin önünü hafifçe yukarı çekerek ağaçlı yolda koşarak uzaklaştı.

"Nereye gidiyorsunuz böyle?" dedi Oblomov. "Yorgunum, size yetişemem."

"Beni yalnız bırakın," dedi Olga, yanakları kızarmıştı. "Gidip şarkı söyleyeceğim... Şarkı, şarkı... Göğsümün sıkıştığını hissediyorum, neredeyse canımı acıtacak."

Oblomov olduğu yerde öylece kaldı; Olga'yı, uçup giden bir melek gibi arkasından uzun süre seyretti. Hüzne benzeyen bir duygu içinde:

'Bu an da mı solup gidecek?' diye düşündü. Yürüyor muydu, yoksa olduğu yerde duruyor muydu, kendisi de ayrımında değildi.

'Leylak mevsimi geride kaldı,' diye bir kez daha geçirdi içinden. 'Dün geride kaldı, hayaletlerle, kâbuslarla dolu gece de öyle... Evet! Şu an da tıpkı solan leylak çiçekleri gibi mazide kalacak! Fakat uzaklaşan gece yerini yeni bir sabahın şafağına bırakıyor.'

Dalgın dalgın:

'Nasil bir iştir bu?' diye söylendi yüksek sesle. 'Ve aşk da gelip geçiyor, öyle mi? Oysa ben, aşkın tıpkı boğucu bir öğlen sıcağı gibi âşıkların tepesinde öylece asılı durduğunu, içinde hiçbir şeyin kımıldamadığı, nefes alıp vermediği bir atmosfer yarattığını sanıyordum. Oysa aşkta da huzur ve rahatlık yokmuş, Ştoltz'un dediği gibi, "bütün hayat gibi" o da ileriye, hep ileriye doğru hareket edip duruyormuş.'

Ona, “Kımıldama, olduğun yerde dur!” diyecek bir İsus Navin* ise henüz doğmadı.’ Oblomov tedirginlik içinde, ‘Yarın ne olacak?’ diye sordu kendine ve düşünceli bir halde tembel tembel evin yolunu tuttu.

Olga’nın penceresinin önünden geçerken onun biraz önce sıkıştığını söylediği göğsünün Schubert’in müziğiyle ferahladığını, mutluktan âdeta hüngür hüngür ağladığını duydu. Tanrım! Yaşamak ne güzel!

XI

BLOMOV eve dönünce Ştoltz’un “Ya şimdi ya hiçbir zaman!” ifadesiyle başlayıp biten yeni bir mektubunu buldu. Uyuşukluğu için onu kınıyor, bir sürü sitemde bulunuyordu. Önce İsviçre’ye, oradan da İtalya’ya gitmeye hazırlandığını yazıyor, onun da mutlaka İsviçre’ye gelmesini istiyordu. Eğer bu olmazsa, ona, köye gitmesi, çiftlik işlerinin ne halde olduğuna bakması, ihmal edilmiş mujikleri sarsarak canlandırması, yıllık gelirini tespit etmesi ve yeni evin yapımı için gerekli düzenlemeleri yapması tavsiyesinde bulunuyordu. Mektubunun sonunu “Anlaşmamızı unutma: Ya şimdi ya hiçbir zaman!” diye bağlamıştı.

Oblomov:

‘Şimdi, şimdi, şimdi!’ diye tekrarladı. ‘Andrey hayatıma nasıl harika bir şeyin girdiğini bilmiyor. Daha ne işinden bahsediyor? San-ki ben herhangi bir şeyle şimdi olduğumdan daha fazla meşgul olabilir miyim? Kendisi denesin de görsün! Fransızların, İngilizlerin güya durmadan çalıştığını, kafalarının hep işleriyle meşgul olduğunu kitaplardan okuruz. Gerçekte hiçbir iş yapmadan, sırf keyifleri için bütün Avrupa’yı, hatta bazıları Asya ve Afrika’yı gezer, dolaşırlar. Kimileri resim yapar, kimileri toprağın altından antika çıkarır, kimi tüfekte aslan vurur, yılan yakalar. Bunları yapmayanlarsa soylu bir aylaklık içinde evlerinde oturur, dostları ve kadınlarla kahvaltı eder, öğle yemekleri yerler... Yaptıkları bütün iş budur işte! Ben kürek mahkûmu muyum? “Bir beygir gibi çalışmak gerek!” düşüncesi

* İsus Navin (Yesua): Musa peygamberin yardımcısı ve Yahudi halkının ondan sonraki lideri. Mısır’dan çıkışta Yahudi halkının zafere ulaşabilmesi için güneşe durmasını emrederek karanlığın basmasını önlediğine inanılır (Tevrat, Bölüm 10). -çev.

Andrey'in uydurması! Ne için çalışacakmışım? Karnım tok, sırtım pek! Fakat Olga bir kez daha Oblomovka'ya gitmeye niyetim olup olmadığını sordu...'Oblomov dört elle işe sarıldı; yazılar yazıyor, düşünüp taşıyor, planlar çiziyordu. Hatta bir mimara bile başvurdu. Kısa bir süre sonra bahçenin ve evin planı küçük masasının üzerinde hazır duruyordu. İki balkonlu, ferah, geniş bir evdi.

Oblomov gülümseyerek:

'Burası benim odam, burası Olga'nın odası, burası yatak odası, burası çocuk odası...' diye düşünüyordu. Sonra birden kaşlarını çatıyor, yüzündeki gülümseme kayboluyordu, 'Ah, şu mujikler! Mujikler!' diye yakınıyordu. 'Komşu yurtluğun sahibi ayrıntılı mektup yazmış, toprağın sürülmesinden, harmandan, verimden bahsetmiş... Ne can sıkıcı şeyler! Maliyeti ortaklaşa karşılayarak, köyü, ticari yönden gelişmiş bir merkez durumundaki büyük köye bağlayan bir yolun yapılması ve derenin üzerine bir köprü inşa edilmesi önerilerinde bulunuyor ve üç bin ruble göndermemi istiyor. Oblomovka'yı da rehine vermeliymişim... Bütün bunların gerekli olup olmadığını ben nereden bilebilirim? Çıkarımıza mı, değil mi? Bakalım doğru mu söylüyor? Haydi, onun dürüst bir adam olduğunu varsayalım, Şoltz onu tanıyor; fakat ya o da yanılıyorsa, o zaman paralar havaya uçup gidecek! Üç bin ruble, büyük para! Nereden bulacağım? Hayır, çok riskli! Yine, köylülerin bir kısmını ekilmemiş boş araziye yerleştirmek gerektiğini yazıyor ve acele yanıt vermemi istiyor; her şeyde de böyle aceleciler! Yurtluğun rehine verilmesi için gerekli bütün evrakı göndereceğini söylüyor, ona adliyeden onaylı vekâletname gönderecekmişim! Şu istediği şeye bak! Adliyenin nerede olduğunu ne bilirim ben, kime başvuracakmışım!'Aradan iki hafta geçti, Oblomov hâlâ mektuba yanıt vermedi; Olga bile arada bir vekâletname için adliyeye gidip gitmediğini soruyor. Geçenlerde Şoltz'dan hem ona, hem Olga'ya mektup geldi. Olga'ya 'Oblomov ne yapıyor?' diye soruyordu. Bu arada Olga, arkadaşının faaliyetlerini, yaptığı işleri ancak kendisini ilgilendirdiği ölçüde, o da yüzeysel olarak izleyebiliyordu. Neşesi yerinde mi, değil mi? Gitmesi gereken her yere severek gidiyor mu, yürüyüş için ormana vaktinde geliyor mu? Şehir haberleriyle ilgileniyor mu, genel sohbetlere katılıyor mu? Olga bu sorulara yanıt verebilirdi. En

çok da Oblomov'un, hayatın asıl gayesini bir an bile gözden ırak tutmaması için titizlik gösteriyordu. Eğer ona vekâletname için adli-yeye gidip gitmediğini soruyorsa, bu, sadece, arkadaşının işlerini sor-duğunda Ştoltz'a herhangi bir yanıt verebilmesi içindi.

Yazın en kızgın vaktiydi, haziran sona eriyordu, havalar harikaydı. Oblomov, Olga'dan hemen hemen hiç ayrılmıyordu. Açık, güneşli havalarda hep parktaydılar; öğlen sıcağında korulukta çam ağaçları-nın gölgesine sığınıyorlardı. Oblomov, Olga'nın dizinin dibine oturup ona kitap okuyordu. Olga yeni bir kanaviçeye başlamıştı, bu kez Ob-lomov için işliyordu.

Kızgın yazı yüreklerinde de yaşıyorlardı, bazen başlarının üzerin-de bulutlar peyda oluyordu, ama çabuk gelip geçiyorlardı. Oblomov kötü rüyalar gördüğünde ya da kalbine şüphe tohumları düştüğün-de, Olga koruyucu bir melek gibi onun başında nöbet tutar, parıltılı gözleriyle ona bakar, yüreğindeki okurdu. Her şey yeniden sakin haline döner, duygular bir nehir gibi ağır ağır akmaya, gökteki yeni desenleri yansıtmaya devam ederdi.

Olga'nın hayat, aşk ve diğer konular hakkındaki görüşleri daha açık ve daha belirgin hale geliyordu. Çevresine eskiye kıyasla daha bir özgüvenle bakıyor, gelecek kaygısı duymuyordu. Zekâsı yeni yönlerle doğru gelişmesini sürdürüyor, karakterinin yeni özellikleri ortaya çı-kıyordu. Kişiliği kâh şiirsel bir çeşitlilik ve derinlik şeklinde kendini belli ediyor, kâh düz, açık, tedrici ve doğal bir çizgi izliyordu. Müthiş bir azme sahipti, bu azim sayesinde sadece kaderin önüne çıkardığı fırtınalarla değil, Oblomov'un tembelliği ve uyuşukluğuyla da baş edebiliyordu. Herhangi bir şeyi yapmayı aklına koydu mu, hemen işe girişirdi; artık o konudan başka bir şey konuşmazdı, konuşsa bile ka-fasının hep o konuyla meşgul olduğunu, onu unutmadığını, düşün-cesini dağıtmayıp hep oraya odaklandığını, kılı kırk yararcasına her şeyi dikkate aldığını ve ne yapıp edip hedefine ulaştığını görürdünüz.

Oblomov, Olga'nın bu gücünün kaynağını, akla gelebilecek her türlü olay karşısında ne yapılması ve nasıl yapılması gerektiğini bile-bilme yeteneğini anlayamıyordu.

'Bu herhalde şundandır,' diye düşünüyordu Oblomov, 'Olga'nın bir kaşı düz değil, kıvrık ve hafifçe yukarı doğru kalkıktır ve bu ka-

şın üzerinde neredeyse fark edilemeyecek kadar incecik bir kırışıklık bulunuyor... İşte onun azminin, sebatkârlığının yuvası bu kırışıklık olmalı!"Yüzündeki ifade ne kadar sakin, aydınlık olursa olsun, bu kırışıklık asla kaybolmaz, kaşı düz durmazdı. Fakat davranış ve hareketlerinde, huyunda bir sertlik, buyurganlık yoktu. Azmi ve düşüncelerindeki kararlılık bir kadın olarak onu asla daha az çekici yapmıyordu. Bir dişi aslan kesilmek, acemi hayranlarını haşin sözlerle haşlamak, kıvrak zekâsıyla bütün salonu şaşırtmak, en uzak köşede oturanı bile "Bravo! Bravo!" diye bağırmak durumunda bırakmak ona göre şeyler değildi. Hatta pek çok kadında olan çekingenlik onda da vardı. Gerçi fare görünce ödü kopmaz, sandalye devrilince bayılmazdı, ama bütün kadınlar gibi evden fazla uzaklaşmaya korkar, bakışlarından şüphelendiği bir mujiği görünce yolunu değiştirir, hırsız girmesin diye geceleri penceresini kapatırdı. Acıma ve şefkat duygusu çok güçlüydü; gözyaşı dökmesi için en ufak bir şey yeterdi. Onun kalbine giden yolu bulmak çok kolaydı. Aşkta müthiş sevecendi, bütün ilişkilerinde herkese karşı çok nazik, dikkatli ve sevgi doluydu, kısacası o tam bir kadındı!

Bazen konuşmasında alaycı bir dokundurmaya rastlanırdı, fakat bu iğneleme öyle parlak bir zarafeti, öyle sevimli, hoş bir zekâyı yansıttırdı ki, insan seve seve o iğnelemeye muhatap olmak isterdi.

Hava cereyanından etkilenmediği için akşamın alacakaranlığında üzerinde hafif giysilerle yürürdü, hastalanmazdı. Yüzünden sağlık fışkıırırdı, iştahı harikaydı, sevdiği birçok yemek vardı ve bu yemeklerin nasıl pişirildiğini bilirdi.

Bütün bunlar pek çok kadın için de geçerlidir; fakat o kadınlar şu ya da bu somut durumda ne yapılacağını, nasıl davranılacağını bilemez, bilse de o davranışı ya ezberlemiştir ya da birilerinden işitmiştir. Neden başka türlü değil de böyle yapıldığının bilincinde değildirler, hemen teyzelerinin ya da kuzenlerinin uzmanlıklarına sığınır... Birçoğu ne istediğini de kesin olarak bilmez, bir şeye karar verdiklerinde öylesine ilgisiz ve uyuşuk bir halleri vardır ki o şeye gerçekten ihtiyaç duyup duymadıklarını anlayamazsınız. Bu herhalde onların kaşlarının aynı hizada, parmakla çizilmiş iki yay gibi olmasından ve alınlarında kırışıklığın bulunmamasındandır.

Olga ile Oblomov arasında gizli, başkalarına görünmeyen bir ilişki kurulmuştu. Her bir bakış, topluluk içinde söylenen her bir önemsiz söz onlar için özel bir anlam ifade ediyordu. Her şey onlara aşkı hatırlatıyordu. Olga, masada birisi onunkine benzer herhangi bir aşk hikâyesi anlattığında bütün soğukkanlılığına karşın kızarıyordu; bütün aşk hikâyeleri aynı kapıya çıktığı için de Olga sık sık kızarıp bozarmak durumunda kalıyordu. Aşktan söz açılınca Oblomov'un da eli ayağına dolaşıyor, çayın yanında kocaman bir tabak börek çörek yiyerek birilerinin gülümsemesine sebep oluyordu. Daha ihtiyatlı ve dikkatli olmuşlardı. Olga bazen Oblomov'u gördüğünü teyzesine söylemiyor, Oblomov da şehre gideceğini söyleyerek evden çıkıyor, parka gidiyordu.

Zihninin, kavrayışının açık ve normal olmasına, tazeliğini korumasına, sağlığının yerinde olmasına rağmen Olga'da bazı yeni marazi belirtiler görünmeye başlamıştı. Açıklayamadığı, kafasını meşgul eden bir rahatsızlığı vardı. Bazen öğle sıcağında Oblomov'un kolunda parkta giderlerken onun omzuna tembelce yaslanır, hiç konuşmadan, bitkin bir şekilde, mihaniki olarak yürürdü. O zaman bütün çevikliği, canlılığı kaybolurdu; yorgun, ölgün bakışlarını sabit bir noktaya odaklar, başka bir nesneye bakmak ona yük olarak görünürdü. Kendini çok kötü hissederek, göğsünü sanki ağır bir şey ezer, huzursuz ederdi. Pelerininin, başörtüsünü çıkarırdı, ama kâr etmezdi, yine aynı iç sıkıntısı, aynı huzursuzluk! Canı bir ağacın altına uzanmak ve saatlerce orada yatmak isterdi. Ne yapacağını bilemeyen Oblomov, eline bir dal alıp Olga'nın yüzünü yelpazelerdi. Olga sabırsızlanarak onu bir işaretle durdurur, kendisi azap çekmeye devam ederdi. Sonra birden derinden iç geçirerek etrafına şuurla göz gezdirir, Oblomov'un elini sıkar, yüzüne bakarak gülümserdi. Derken canlılık, neşe, kahkahalar geri döner, Olga kendine gelirdi.

Bir keresinde akşam vakti Olga yine bu, bir tür aşk uyurgezerliği sayılabilecek, tedirgin edici sinir bozukluğu nöbetine yakalanmıştı. O gün Oblomov'a başka bir ışık içinde görünüyordu. Hava boğucu ve sıcaaktı, ormandan ılık bir rüzgâr uğultulu sesler çıkararak esiyordu. Gök yüzünü ağır bulutlar kaplamıştı. Karanlık her an daha da artıyordu.

Baron, "Yağmur yağacak" diyerek arabasına bindi ve evine gitmek üzere ayrıldı. Teyze odasına çekildi. Olga düşünceli bir halde uzun uzun piyano çaldı, birden durarak Oblomov'a:

“Çalamıyorum,” dedi. “Parmaklarım titriyor, boğulacak gibi olurum. Haydi, bahçeye çıkalım.”

Ağaçlı yollarda konuşmadan, el ele tutuşup uzun uzun yürüdüler. Olga’nın elleri ıslak ve yumuşaktı. Parka girdiler. Ağaçlar ve çalılıklar birleşmiş, kocaman karanlık bir kütle oluşturmuştu, iki adım ötesi görünmüyordu. Beyazımsı, kumlu, yılankavi patikalardan başka seçilen bir şey yoktu. Olga ısrarla karanlığa bakıyor ve Oblomov’a soku-luyordu. Hiç konuşmadan bir süre rastgele dolaştılar.

İki tarafı aşılmaz, karanlık ağaç duvarıyla çevrili dar bir yolun so-nuna neredeyse el yordamıyla ilerleyerek geldiklerinde, Olga ansızın irkilerek:

“Çok korkuyorum,” dedi.

“Neden korkuyorsun?” diye sordu Oblomov. “Korkma, Olga, ben yanımdayım.”

“Senden de korkuyorum,” dedi Olga fısıltıyla. “Fakat hoş bir korku bu! Kalbim duracak gibi! Elini ver, nasıl çarptığını duymaya alış!”

Ürpererek etrafına bakınıyordu. Oblomov’u iki eliyle sıkıca om-zundan kavrayarak:

“İşte bak! Görüyor musun?” diye fısıldadı. “Sen göremiyorsun, ka-ranlıkta birisi bir görünüp bir kayboluyor.”

Oblomov’a iyice sokuldu. Oblomov:

“Orada kimse yok!” dedi, fakat sırtında soğuk terler hissetti.

“Herhangi bir şeyle çabucak gözlerimi bağla... Sıkıca bağla!” diye fısıldadı Olga. “Şimdi daha iyi, sınırlarım bozuk ondan,” diye ekledi. “İşte tekrar kımıldadı, bak, kim var orada? Bir sıraya oturalım...”

Oblomov el yordamıyla sırayı buldu ve Olga’yı oturttu.

“Eve gidelim, Olga,” dedi Oblomov. “Sen iyi değilsin.”

Olga başını Oblomov’un omzuna dayayarak:

“Hayır, buranın havası daha taze ve serin,” dedi. “Şurası... Kalbim sıkışıyor.”

Onun sıcak nefesini yanağında hisseden Oblomov elini Olga’nın başına koydu, başı da ateş gibiydi. Güçlkle nefes alıyor, sık sık iç ge-irerek rahatlamaya çalışıyordu.

Oblomov endişe içinde:

“Eve gitsek daha iyi olmaz mı?” diye ısrar etti. “Yatman lazım...”

Olga baygın baygın, zor duyulabilen bir sesle:

“Hayır, hayır, beni rahat bırak, dokunma...” dedi. Göğsünü göstererek, “Burası yanıyor...” diye ekledi.

Oblomov aceleyle:

“Gerçekten de gidelim,” diye ısrar etti.

“Hayır, dur, şimdi geçer...”

Oblomov’un elini sıkıyor, arada bir yakından onun gözünün içine bakıyordu, uzun süre suskunluğunu korudu. Sonra ağlamaya başladı, önce sessizce, ardından hüngür hüngür ağladı. Oblomov ne yapacağını şaşırdı.

“Tanrı aşkına, Olga, hemen eve gidelim,” dedi endişe içinde.

Olga, hıçkırarak:

“Zararı yok, karışma, bırak ağlayayım,” dedi. “Gözyaşları ateşimi söndürecek, rahatlayacağım. Hep sinirlerim yüzünden...”

Oblomov karanlıkta Olga’nın ne denli güçlkle nefes alıp verdiğini duyuyor, avucuna onun ılık gözyaşlarının nasıl damladığını, elini hummalı bir şekilde nasıl sıkıldığını hissediyordu. Oblomov parmağını bile kımılatmadan nefesini tutarak öylece durdu. Olga’nın başı omzundaydı, sıcak nefesi yanağını yakıyordu... O da titriyordu, fakat Olga’nın yanağına dudaklarını dokundurmaya bir türlü cesaret edemiyordu. Bir süre sonra Olga sakinleşmeye, nefes alıp vermesi normal hale dönmeye başladı... Fakat susuyordu. Oblomov acaba uyuyor mu diye düşündü, hareket etmekten korktu.

“Olga!” diye fısıltıyla seslendi ona.

Olga yüksek sesle iç çekerek:

“Ne var?” diye fısıldadı. “Şimdi... Artık geçti...” Mecalsizce, “Daha iyiyim, rahat nefes alıyorum,” diye ekledi.

“Haydi, gidelim.”

“Gidelim,” diye gönülsüzce tekrar etti Olga. Oblomov’un omzuna yaslanıp elini sıkarak ona, baygın baygın, “Sevgilim!” diye fısıldadı. Kararsız adımlarla eve kadar yürüdü. Salona girdiklerinde Oblomov ona dikkatle baktı; bitkin görünüyordu, fakat yüzüne âdeta hipnoz altındaymış gibi garip, şuursuz bir gülümseme yayılmıştı. Oblomov onu divanın üzerine oturttu, yanı başına diz çökerek elini derin bir dokunaklılıkla birkaç kez öptü. Olga ellerini çekmeye yeltenmedi, yü-

zünde aynı gülümsemeyle ona baktı, çıkarken gözleriyle onu kapıya kadar takip etti. Oblomov eşiğe gelince dönüp geriye baktı; Olga, yüzünde aynı bitkin ifade ve âdeta istem dışı gibi gözükten aynı tutkulu gülümseme olduğu halde onu arkadan izliyordu... Oblomov dalgın dalgın oradan ayrıldı, o, bu gülümseyişi bir yerlerde görmüştü. Yüzünde aynı bu gülümseyiş olan bir kadının tasvir edildiği bir resmi hatırladı... Yalnız Cordelia değildi...

Ertesi gün adam göndererek Olga'nın sağlık durumunu sordurdu. "Çok şükür, gayet iyi," diye haber geldi, gündüz yemeğe bekliyorlarmış, akşam da hep birlikte havai fişek gösterisi izlemek üzere beş verst yol gidilecekmiş. Oblomov habere inanmadı, kalkıp kendisi gitti. Olga bir çiçek gibi tazeydi, gözleri parıltılı, canlı, yanakları al aldı. Sesi gür ve berraktı. Fakat Oblomov ona yaklaşıncı birden mahcubiyet duydu, şaşırdı, neredeyse çılgık atacaktı. Dünkü olaydan sonra kendini nasıl hissettiğini sorunca kızardı, telaşla:

"Hafif bir sinir bozukluğuydu!" diye yanıt verdi. "Teyzem akşam daha erken yatmam gerektiğini söylüyor. Son günlerde bana böyle..."

Cümlesini tamamlamadan öte yana döndü, sanki ondan kendisine acımasını, merhamet göstermesini istiyordu. Peki, neden mahcup olmuş, şaşırmıştı? Yanıtını kendi de bilmiyordu. Dün akşamın, o üzücü olayın hatırlatılması onu niçin bu kadar rahatsız ediyor, yüreğini niçin bu kadar acıtiyordu?

Bir şeyden utanıyor, birine kızıyordu; bu kızdığı kişi kendisi miydi, yoksa Oblomov muydu, bilemiyordu. Bazen Oblomov'un giderek daha sevimli, daha içten olmaya başladığını düşünüyor, kendini göz-yaşı dökecek kadar ona âşık hissediyordu. Sanki dün akşamdan sonra Oblomov'la bir tür esraren-giz bir akrabalık, yakınlık ilişkisi içine girmişti... Gece uzun süre uyuyamamış, sabahleyin tek başına, huzursuz ve gergin halde, ağaçlı yollarda, evden parka parktan eve yürümüş, durmadan düşünmüş, kuşkular, varsayımlar arasında kendini kaybetmiş, kâh kaşlarını çatmış, kâh aniden kızarak bir şeylere gülümsemiş, fakat hiçbir sonuca ulaşamamıştı. Canı sıkılarak:

'Ah, Soniçka!' diye geçirmişti içinden, 'Ne kadar şanslısın! Sen ol-saydın anında çözerdin!' Peki ya Oblomov? Olga'nın sıcak soluğunu yanağında, ılık gözyaşlarını elinin üstünde hissettiği, onu neredeyse

kollarında eve kadar taşıdığı, kalbinin övüngen fısıltılarını duyduğu halde niçin sessiz ve hareketsiz kalmıştı? Ya başkaları? Başka erkekler daha cesur davranırdı... Oblomov, gençliğini, her şeyi bilen, hayatla ilgili bütün sorulara çoktan yanıt bulmuş, hiçbir şeye inanmayan, her şeyi soğuk bir yansızlıkla ve bilgelikle analiz eden gençler arasında geçirmesine rağmen, dostluğa, aşka, insan onuruna olan inancını yüreğinde hâlâ yaşatıyordu. Geçmişte de bugün de insanlar hakkında o kadar çok yanıldığı ve bundan dolayı büyük üzüntüler çektiği halde, iyilik anlayışı ve iyiliğe olan sadakati asla sarsılmamıştı. Kadın masumiyetine, taparcasına, büyük değer veriyor, bunun kadına sağladığı gücü ve hakları kabul ediyordu; bu masumiyet için fedakârlıkta bulunmaya hazırdı. Fakat Oblomov'un karakteri, iradesi, iyilik öğretisini ve masumiyete saygıyı açıkça itiraf edecek kadar güçlü değildi. Bu görüşünün gizli gizli tadını çıkarmakla birlikte, bazen açıkça, bekâretin ve bekârete saygının gölgesinden bile korkan edepsizler korosuna katılıyor ve bu azgın koroya kendi düşüncesiz, yersiz sözleriyle katkıda bulunuyordu. Oblomov, insanlar arasındaki sohbetlerin akış yatağına bırakılan iyilik, doğruluk, iffetle ilgili bir sözcüğün ne kadar büyük bir önem taşıyabileceğini, bu sözün o yatakta ne derin kavisler açabileceğini hiçbir zaman tam olarak kavrayamadı. Sahte utançtan kızarak değil, cesurca, yüksek sesle, mertçe söylenen bir sözün sosyete şehvet düşkünlerinin çirkin bağırış çağırışları arasında kaybolmayacağını, toplumsal hayatın derin sularına bir inci gibi yavaş yavaş dalacağını ve orada onun için her zaman sığınacak bir deniz kabuğu bulunacağını düşünemiyordu. Çoğu insan iyi bir söz söylerken tereddüt eder, kızarır, bozarır, oysa yersiz, saçma bir söz yüksek sesle, cesurca dile getirir; onun da tıpkı iyi söz gibi uçup gitmeyeceğini, arkasında, ne yazık ki, bazen silinmesi imkânsız uzun bir kötülük izi bırakacağını aklına getirmez. Bu bakımdan Oblomov'un pratikte izlediği yol doğrudu, ne vicdanında bir leke vardı, ne de heyecan ve mücadeleden yoksun soğuk, kalpsiz bir sinizmle suçlanabilirdi. Filanın atını ya da mobilyalarını, falanın metresini nasıl değiştirdiği, bu değişikliklerin onlara kaç mal olduğu türünden günlük hikâyeleri dinlemeye tahammül edemezdi. Onurunu ve erdemini koruyamayan bir erkek için acı çektiği, ona tamamen yabancı bir kadının kötü yola

düşmesine gözyaşı döktüğü çok olmuştu; fakat çevrenin tepkisinden çekindiği için bu durumlarda hep sessiz kalmıştı. Onun bu duygularının tümünün keşfedilmesi gerekiyordu, Olga onları keşfetti!

Erkekler bu tür tuhaf tiplerle alay ederken kadınlar onları hemen tanır. Saf, iffetli kadınlar merhamet duygularıyla onlardan hoşlanır, iffetsiz kadınlarsa kendi günahlarını birazcık unutabilmek için onlarla yakınlık kurmaya çalışır.

Yaz artık sona yaklaşıyordu. Sabahları ve akşamları hava gittikçe daha karanlık ve rutubetli olmaya başlamıştı. Yalnızca leylaklar değil, ıhlamur ağaçlarının çiçekleri de, orman meyvelerinin mevsimi de gelip geçmişti. Olga ile Oblomov her gün buluşuyorlardı.

Oblomov arkadan yetişip hayatı yakalamıştı, başka bir deyişle yıllardan beri ihmal ettiği her şeyi şimdi öğrenip kavramıştı. Fransız büyükelçisinin Roma'dan niçin ayrıldığını, İngilizlerin gemilerle Doğu'ya neden asker sevkıyatı yaptığını artık biliyor, Almanya'da ya da Fransa'da ne zaman yeni yollar inşa edileceği konusunda ilgileniyordu. Buna karşılık, Oblomovka'yı büyük köye bağlayacak yol üzerine kafa yormuyor, vekâletnameyi adliyede onaylatmıyor, Ştoltz'un mektubuna cevap yazmıyordu. Bütün öğrendikleri, Olga'ların evinde yapılan günlük konuşmalarda geçen konular, onların abone oldukları gazetelerden ve Olga'nın ısrarıyla şevkle izlediği aktüel yabancı edebiyat yayınlarından okuduğu şeylerdi. Geri kalan her şey saf aşkın alanı içinde erimiş kaybolmuştu.

Sık sık değişmesine rağmen bu pembe atmosferin esas niteliği, ufkunun bulutsuz, açık oluşuydu. Kendi aşkı ve Oblomov hakkında endişeye düştüğü, bu aşkın tüm kalbini ve zamanını dolduramadığı, sorularına Oblomov'un kafasında tam ve hazır yanıtlar bulamadığı, irade ve arzularının örtüşmediği, kendi coşku ve zindeliğine Oblomov'un sadece sabit, tutkulu bakışlarla karşılık verdiği zamanlarda Olga derin, kasvetli düşüncelere daldı. İşte o zaman yılan gibi soğuk bir şey sürünerek kalbine girer, onu güzel rüyadan uyandırır, aşkın ılık, masalımsı dünyası her şeyin gri görüldüğü bir sonbahar gününe dönerdi. Mutluluğunun neden yarım olduğunu, tatminsizliğinin nereden geldiğini merak eder, düşünürdü. Yetmeyen neydi? Başka neye ihtiyacı vardı? Oblomov'u sevmek onun kaderi, hayattaki

biricik görevi değil miydi? Onun yumuşaklığı, iyiye, doğruya olan saf inancı, her şeyden öte sevecenliği, hiçbir erkeğin gözlerinde görmediği o sevecenliği bu aşkı haklı çıkarmaya fazlasıyla yeterdi.

Her bakışına onun açık, anlaşılır bir bakışla karşılık vermemesi, sesinin eskiden bir kez duyduğu –belki rüyasında, belki gerçekte– sestten farklı olması çok mu önemliydi? Bunlar kuruntu, hep sinirleri yüzünden... Bunlara kulak verip işi daha da karmaşık hale getirmenin ne yararı vardı? Ve ayrıca, eğer bu aşktan kurtulmak istese nasıl kurtulacaktı? Ok bir kere yaydan çıkmıştı, onu seviyordu ve aşkı canın istediği zaman bir elbise gibi üzerinden çıkarıp atamazdın ya!

‘Hayatta iki kez âşık olunmaz,’ diye düşündü, ‘bunun ahlaksızlık olduğunu söylüyorlar.’Olga böylece aşkı inceliyor, kendinde test ediyor, her yeni adımı gözyaşıyla ya da gülümsemeyle karşılayarak üzerinde düşünüyordu. Bu sürecin sonunda Olga’nın yüzünde o yoğun ifade, gözyaşlarıyla gülümseyişi altında saklayan, Oblomov’u o denli telaşa düşüren o ifade peyda olmaya başladı. Olga kafasından geçen bu düşünceler ve verdiği mücadele konusunda Oblomov’a en ufak bir imada dahi bulunmazdı.

Oblomov aşk konusunda kafa yormuyor, aşkı öğrenmeye çalışmıyordu; kendisini bir keresinde Ştolz’un yanında yüksek sesle dile getirdiği o hayallerin tatlı uyuşukluğuna bırakmıştı. Arada bir hayatın hep bulutsuz, tozpembe olacağına inanmaya başlıyor, iyi yürekli, dost, tasasız insanların yaşadığı Oblomovka tekrar rüyasına giriyor, kendini eksiksiz bir mutluluğun dalgın rehabeti içinde verandada otururken görüyordu. Bu dalgınlık, düşünceli hal şimdilerde de ara sıra tekrar ediyordu. Hatta Olga’yı beklerken bir iki kez ormanda uyu-yakalmış, bunu ona söylememişti. Ve derken beklenmedik bir bulut peyda oldu...

Bir keresinde ikisi tembel tembel, suskun suskun bir yerlerden dünüyorlardı, ana yoldan tam karşıya geçecekken bir kaleskanın tozu dumana katarak geldiğini gördüler; kaleskada Soniçka ile kocasından başka bir beyle bir hanım daha vardı.

“Olga! Olga! Olga Sergejevna!” diye bağırdı arabadakiler.

Araba durdu, içindeki bey ve hanımların tümü dışarı çıkarak Olga’nın etrafını çevirdi. Selamlaşıp sarmaşdolaş oldular, hepsi birden

konusuyordu, uzun süre Oblomov'u fark etmediler. Sonra hepsi birden dönüp ona baktı, beylerden biri ona saplı gözlüğüyle bakıyordu.

Soniçka alçak sesle:

“Kim bu?” diye sordu.

Olga:

“İlya İlyiç Oblomov!” diyerek onu tanıştırdı.

Hepsi birlikte yürüyerek Olga'nın evine gittiler. Oblomov kendini pek rahat hissetmiyordu; topluluğun gerisinde kaldı, tam çiti atlayıp çavdar tarlasının içinden evine kaçmaya niyetleniyordu ki Olga bakışlarıyla onu durdurdu. Eğer beyler ve hanımlar ona böyle tuhaf tuhaf bakmasalardı aldırılmazdı! Belki yine aldırmayacaktı, çünkü uykulu, bezgin bakışları ve özensiz kıyafeti yüzünden eskiden de ona hep böyle bakarlardı. Fakat bu bey ve hanımlar Olga'ya da aynı tuhaf bakışlarla bakmışlardı. Olga'ya bu şekilde kuşkulu kuşkulu bakmaları Oblomov'un kalbinde ani bir soğukluk yaratmıştı. Sanki içini bir şey kemiriyordu, duyduğu acı öyle kuvvetliydi ki dayanamayarak oradan ayrıldı. Evine asık suratlı ve düşünceli döndü.

Ertesi gün Olga'nın tatlı gevezelikleri ve sevecen yaramazlıkları Oblomov'u neşelendirmeye yetmedi. Onun ısrarlı sorularını savuşturmak için baş ağrısını bahane etmek zorunda kaldı ve yetmiş beş kapık değerindeki bir şişe kolonyanın başına boca edilmesine sabırla boyun eğdi. Üçüncü gün akşam geç saatlerde eve döndüklerinde Olga'nın teyzesi onları, özellikle de Oblomov'u zeki bakışlarla süzdü, sonra hafif şişkin, etli gözkapaklarını aşağı indirdi, bir yandan gözkapaklarının arasından onlara bakarken bir yandan da düşünceli düşünceli nişadını kokladı.

Oblomov azap içindeydi, ama susuyordu. Kuşkularını Olga'ya açmaya karar veremiyordu, onu tedirgin etmekten, korkutmaktan çekiniyordu; doğruyu söylemek gerekirse kendisi için de korkuyor, dingin, bulutsuz dünyalarını bu denli ciddi, önemi haiz sorularla bozmaktan çekiniyordu. Şimdi soru artık Olga'nın Oblomov'u sevmesinin bir hata olup olmaması değil, bütün aşklarının, bazen geç saatlere kadar ormandaki bu başbaşa buluşmaların bütünüyle bir hata olup olmamasıydı.

Oblomov dehşet içinde:

‘Onu öpmeye kalkıştım,’ diye düşünüyordu. ‘Ama bu ahlak yasalarına göre hiç de hafife alınacak bir suç değil! Öpüşmeye gelinceye kadar daha kaç aşamadan geçmek gerek, el sıkmalar, itiraflar, mektuplaşmalar... Bunların hepsini biz geçtik aslında.’ Başını doğrultarak ekledi: ‘Fakat iyi niyetliydim ben...’

Bulut aniden kayboldu, güneş ışınları altında parıl parıl, aydınlık Oblomovka’nın bayram havası içindeki hayali, yeşil tepeleriyle, gümüş dereleriyle Oblomov’un gözlerinin önüne serildi. Kolunu Olga’nın beline dolamış, ağaçlı yolda dalgın dalgın yürümekte ya da terasta kameriyede oturmaktadırlar... Herkes hayran hayran eğilip Olga’yı selamlıyor, kısaca her şey tam Ştolzt’a tarif ettiği o hayaldeki gibi...

Endişe içinde:

‘Evet, evet, buradan başlamalıydım,’ diye düşündü. ‘Üç kez tekrarlanan “seni seviyorum”lar, leylak dalları, itiraflar... Bütün bunlar hayat boyu sürececek bir mutluluğun güvencesiydi. İffetli bir kadın için bunların tekrarı yok! Peki ya ben ne yapıyorum? Ben kimim?’ Bu sorular Oblomov’un kafasına birer çekiç darbesi gibi iniyordu. ‘Ben bir kadın avcısı, bir zamparayım! Geriye yalnız şu eski, iğrenç, şehvetli bakışlı, kırmızı burunlu Celedon* gibi yakama bir kadından çalınmış gülü takıp dostlarımin kulağına zaferimi fısıldamam kalıyor... Aman Tanrım, nereye saplandım? İşte uçurumun olduğu yer! Olga uçurumun üzerinde yüksekten uçmuyor, tam dibinde bulunuyor... Niçin? Niçin?’ Oblomov bitkin düştü, hayatının gökkuşağı renklerinin ansızın solduğunu, Olga’nın kurban edildiğini düşünerek bir çocuk gibi ağladı. Bütün aşkı suçtan ibaretti, vicdanında kocaman bir lekeydi! Sonra endişeli zekâsı bir an için durulunca Oblomov sorunun yasal bir çözümle kökten aşılabileceğini gördü: Parmağında evlilik yüzüğüyle elini Olga’ya uzatmak!

Sevinçten titreyerek:

‘Evet, evet,’ diye mırıldandı, ‘yanıtı utangaç bir rızayı ima eden bir bakış olacaktır... Bir tek sözcük ağzından çıkmayacak, kızaracak, bütün kalbiyle gülümseyecek ve ardından gözleri yaşla dolacaktır...’

* Fransız yazar Honoré d’Urfé’in (1568-1625) *L’Astrée* adlı pastoral romanının çoban kahramanı. –çev.

Gözyaşları ve gülümseme, sessizce uzatılan bir el, ardından canlı, oynak bir sevinç, genç kızın bütün hareketlerinde mutlu bir telaş, ardından uzun bir sohbet, başbaşa fısıldaşmalar, kalplerin karşılıklı güvene dayanan diyalogu, gizemli bir anlaşma iki hayatı tek bir hayatta birleştirecekti. Ufak tefek her şeyde, günlük hayatla ilgili bütün konuşmalarda sadece ikisinin görebileceği görünmez bir aşk bulacaktı. Ve hiç kimse bakışlarıyla onları incitmeye, aşağılamaya cesaret edemeyecekti...

Oblomov'un yüzü aniden ciddileşti, sert bir ifadeyle kaplandı.

'Evet,' diye söylendi kendi kendine, 'işte, dolambaçsız, dürüst, uzun ömürlü mutluluğun var olduğu dünya burası! Bugüne kadar hayatın bu güzel çiçeklerini gizli tuttuğum, bir çocuk gibi aşk ıtırının peşinden koştuğum, buluşmalar, ay ışığı altında gezintiler, genç kız kalbinin çarpıntılarını dinlemeler, hayalinin titreyişlerini yakalamalar ile vakit kaybettiğim için kendimden utanıyorum... Ah, Tanrım!'

Oblomov kulaklarına kadar kızardı.

'Bu akşam Olga aşkın insana ne kadar katı sorumluluklar, görevler yüklediğini öğrenecektir,' diye düşündü. 'Bugün başbaşa görüşeceğimiz son buluşmamız olacaktır. Bugün...'Elini kalbinin üzerine götürdü, güm güm çarpıyordu, fakat dürüst bir insanın kalp atışları gibi düzenli çarpıyordu. Oblomov, Olga'ya görüşmelerine gerek olmadığını söylediği zaman onun başta ne kadar çok üzüleceğini düşünerek tedirgin oldu. Şüphesiz, sonra ona niyetini çekine çekine açıklayacaktı, fakat ilk önce kafasından geçenleri öğrenmeye çalışacak, düştüğü şaşkın durumun keyfini çıkaracaktı ve peşinden... Oblomov daha sonra düşler âlemine daldı, Olga'nın utana sıkıla 'evet' deyişini, gülümseme ve gözyaşlarını, sessizce uzanan eli, uzun, gizemli fısıldaşmaları ve bütün dünyanın önünde öpüşmelerini gözünün önüne getirdi...

XII

 BLOMOV Olga'yı aramaya koştu. Evden, onun dışarıda olduğunu söylediler. Hızla köye yöneldi, orada da yoktu. Onu uzaktan gördü, tepeye çıkıyordu, tıpkı göğe yükselen bir meleş andırıyordu;

ayakları yere öyle hafif basıyor, gövdesi öyle zarif salınıyordu ki... Oblomov peşinden gitti, fakat Olga'nın ayakları neredeyse otlara hiç değmiyordu, âdeta uçarak gidiyordu. Tepeyi yarıya kadar çıkınca ona seslenmeye başladı. Olga durup onu bekliyor, fakat Oblomov ona iki sajen kadar yaklaşınca yeniden hızlanıyor, arayı tekrar açıyor, sonra durup gülüyordu. Oblomov sonunda Olga'nın kendisinden kaçmayacağından emin olarak durdu. Olga yokuş aşağı birkaç adım koşarak yanına geldi, elini verdi, gülerek onu yokuş yukarı çekerek götürdü. Koruluğa girdiler, Oblomov şapkasını çıkardı, Olga mendiliyle onun alnını sildi, yüzünü şemsiyesiyle yelpazeledi.

Olga her zamankinden daha canlı, daha konuşkan ve neşeliydi, fakat kendini ansızın bir heyecan dalgasına, coşku seline kaptırıyor, ardından birdenbire düşüncelere dalıyordu.

Gölgeliğe oturduklarında:

“Bil bakalım, dün ben ne yaptım?” diye sordu.

“Kitap mı okudun?”

Olga hayır anlamında başını salladı.

“Yazı mı yazdın?”

“Hayır.”

“Şarkı mı söyledin?”

“Hayır, fal baktırdım. Dün kontesin kâhya kadını bizdeydi, iskam-bil falı bakmayı biliyor. Benim falıma da bakmasını rica ettim.”

“Ee, ne dedi?”

“Hiçbir şey! Yol çıktı, sonra büyük bir kalabalık ve her yerde bir sarışın adam, ama her yerde... Falcı, Katya'nın yanında birden kupa papazının hep beni düşündüğünü söyleyince utancımdan kızardım. Benim gönlümün kimde olduğundan bahsetmek isteyince kartları karıştırarak oradan kaçtım.” Birdenbire, “Peki, sen beni hiç düşünüyor musun?” diye sordu.

“Ah!” dedi Oblomov, “Keşke mümkün olsaydı da seni daha az düşünseydim!”

Olga dalgın dalgın:

“Beni hiç sorma!” dedi. “Başka türlü nasıl yaşanacağını çoktan unuttum. Geçen hafta sen küstüğünde iki gün görüşmemiştik, hani kızmıştın ya, hatırlıyor musun? O zaman aniden değişmiş, kötü, huy-

suz biri olup çıkmıştım. Senin Zahar’la yaptığın gibi ben de Katya ile ağız dalaşı yapıyordum. Sessiz sessiz ağladığımı gördüğüm halde ona acımıyordum bile! Teyzeme yanıt vermiyor, söylediklerini dinlemiyor, hiçbir şey yapmıyor, hiçbir yere gitmiyordum. Sonra sen gelir gelmez birden tamamen farklı biri oldum. Katya’ya leylak renkli elbise hediye ettim.”

Oblomov acıklı bir ifadeyle:

“Bu aşktır,” dedi.

“Ne aşktır? Leylak renkli elbise mi?”

“Hepsi! Senin sözlerinde ben kendimi görüyorum; sen olmadan benim için de günlerin ve hayatın tadı yok! Gece rüyama çiçeklerle kaplı kimi vadiler giriyor. Seni görür görmez iyi yürekli, cevval biri olup çıkıyorum, görmeyince sıkılıyorum, tembellik çöküyor üzerime, hiçbir şey düşünmeden öylece uzanıp yatmak istiyorum... Sev ve sevginden utanma!”

Oblomov aniden sustu.

“Neler söylüyorum böyle? Buraya bunun için mi geldim?” diye düşündü, öksürdü ve kaşlarını çattı.

“Ya ben aniden ölürsem ne olur?” diye sordu Olga.

Oblomov ilgisizce:

“Bu da nereden aklına geldi?” dedi.

“Evet,” diye konuşmasını sürdürdü Olga, “Farz et ki üşüttüm, ateşim yükseldi, buraya geliyorsun ve beni bulamıyorsun. Sonra bize geliyorsun, hasta olduğumu söylüyorlar, ertesi gün de aynı, odamın panjurları kapalı... Doktor ümitsizce başını sallıyor, Katya gözyaşları içinde dışarı çıkıyor, ayaklarının ucuna basarak senin yanına geliyor ve ‘Hanımım hasta, ölüyor...’ diye fısıldıyor.”

“Ah!” diye derinden iç çekti Oblomov.

Olga güldü. Gözünün içine baklarak:

“O zaman halin nice olur?” diye sordu.

“Ne olacak? Ya aklımı kaçıırırım ya da kendimi vururum, sense birden iyileşiverirsin.”

Olga korkarak:

“Hayır, hayır, dur!” dedi. “Neler de saçmıyoruz! Yalnız öldüğünde bana gelme, hortlaklardan korkarım...”

Oblomov güldü, ardından Olga da güldü. Gevezeliğin rehabetini üstünden atarak:

“Tanrım, ne kadar çocuklaştık böyle!” dedi Olga.

Oblomov yeniden öksürerek:

“Bak dinle... Sana bir şey söylemek istiyordum,” dedi.

Olga çevik bir hareketle ona dönerek:

“Ne söyleyecektin?” diye sordu.

Oblomov korkarak sustu. Olga onun kolunu hafif çekerek:

“Haydi, söylesene,” dedi.

“Bir şey yok, işte öylesine...” dedi Oblomov ürkekçe.

“Hayır, senin kafanın içinden bir şeyler geçiyor.”

Oblomov suskunluğunu korudu.

“Eğer korkunç bir şeyse iyisi mi hiç söyleme...” dedi Olga. Ardından, “Hayır, söyle!” diye ekledi.

“Bir şey yok, saçmalık!”

“Hayır, hayır, var,” diye ısrar eden Olga, Oblomov’un redingotunun iki kenarından tutarak onu kendine doğru öyle çekti ki, Oblomov onu öpmek için yüzünü bir sağa bir sola çevirmek zorunda kaldı. Yüzünü çevirmeyebilirdi, fakat Olga’nın o tehdit dolu ‘Asla!’ sözü hala kulaklarında çınliyordu.

“Haydi, söyle!” diye üsteledi Olga.

“Söyleyemem, gerek yok...”

“O halde niçin ‘Karşılıklı mutluluğun temeli güvendir’ diye konuşuyordun, ‘Kalbin, dostun gözünden saklı bir tek kıvrımı bile olmamalı’ diye vaaz veren sen değil miydin? Bu sözler kime ait?”

“Sadece şunu söylemek istiyordum ki,” diye ağır ağır konuşmaya başladı Oblomov, “seni öylesine seviyorum ki, eğer...” diyerek durdu.

“Ee, sonra?” diye sabırsızlıkla sordu Olga.

“Eğer sen bir başkasını sevseydin ve o kişi seni benim mutlu edebileceğimden daha çok mutlu etseydi, acımı sessizce içime gömer, yerimi ona terk ederdim.”

Olga ellerini ani bir hareketle onun redingotundan çekti. Hayretle:

“Nedenmiş?” diye sordu. “Bunu anlayamıyorum. Oysa ben hiç kimse için senden vazgeçmez, senin bir başkasıyla mutlu olmanı da istemezdim. Bu söylediklerin benim için fazla karmaşık, anlayamıyorum.”

Olga düşünceli düşünceli ağaçlara baktı, kısa bir aradan sonra:
“Demek, beni sevmiyorsun, öyle değil mi?” dedi.

“Tam tersine, seni öyle büyük bir özveriyle seviyorum ki, senin için kendimi feda etmeye hazırım.”

“Ama niçin? Senden kendini feda etmeni isteyen mi var?”

“Sen başkasını sevecek olursan demek istiyorum.”

“Başkasını sevmek! Sen aklını mı kaçırdın? Eğer seni seviyorsam başkasını ne yapayım? Sen başka bir kadını sevebilir misin?”

“Sen beni niye dinliyorsun ki? Neler saçmaladığımı bir tek Tanrı bilir, sen de hemen inanıyorsun. Söylemek istediğim şey hiç de bu değildi!”

“Peki, ne söylemek istiyordun?”

“Sana karşı suçlu olduğumu söylemek istiyordum, hem de çoktan beri suçluyum.”

“Ne için? Nasıl?” diye sordu Olga. “Beni sevmiyor musun? Belki de benimle alay ettin? Çabuk söyle!”

Oblomov canı sıkılmış halde:

“Hayır, hayır, bunların hiçbiri değil!” dedi. Kararsızca, “Biliyor musun ne var...” diye söze başladı, “Biz sizinle hep gizli gizli buluşuyoruz.”

“Gizli mi? Neden gizli olsun? Ben hemen hemen her seferinde teyzeme seni gördüğümü söylüyorum.”

Oblomov huzursuzca:

“Her seferinde mi?” diye sordu.

“Bunda ne kötülük var?”

“Suç bende, sana bunun böyle olmayacağını çoktan söylemem gerekiyordu...”

“Söyledin ya!” dedi Olga.

“Söyledim mi? A! Gerçekten de ima etmiştim. Demek ki görevimi yerine getirmişim.”

Oblomov yüreklenmiş ve omuzlarındaki sorumluluk yükünden Olga’nın onu böyle kolayca kurtarmasından memnun olmuştu.

“Başka?” diye sordu Olga.

“Başka... Şey... Sadece bu,” dedi Oblomov.

Olga kendinden emin halde:

“Doğru değil, bir şeyler daha var, her şeyi söylemedin,” dedi.

Oblomov sözlerini özensizce seçiyormuş gibi yaparak:

“Evet, düşündüm ki...” dedi ve durdu. Olga cümleinin devamını bekledi. “Bizim daha seyrek görüşmemiz lazım...” diyerek ürkekçe Olga’ya baktı.

Olga yanıt vermedi. Biraz düşündükten sonra:

“Nedenmiş?” diye sordu.

“İçim rahat değil, vicdanım el vermiyor... O kadar uzun süre baş-başa kalıyoruz ki... Heyecanlanıyorum, kalbim duracak gibi oluyor, sen de huzursuzsun... Korkuyorum ki...”

Güçlkle konuşuyordu.

“Neden korkuyorsun?”

“Sen daha gençsin, dünyanın ne gibi tehlikelerle dolu olduğunu bilmiyorsun, Olga. Kişi bazen nefesine hâkim olamaz, şeytani bir güç onu esir alır, yüreğine karamsarlık çöker, gözlerinde şimşekler çakar. Zihninin berraklığı kaybolur, saflığa, masumiyete olan saygısını, inancını kasırğa alıp götürür. Ne yaptığını bilmez, gözünü ihtiras bürür, kendi üzerindeki denetimini kaybeder... İşte o zaman ayaklarının altında dipsiz bir uçurum açılır.”

Kendi sözünden etkilenen Oblomov irkildi. Gözlerini kocaman kocaman açarak ona bakan Olga:

“Ee, ne olmuş?” Bırak açılsın!” dedi.

Oblomov yanıt vermedi, ya konuşacak bir şeyi yoktu veyahut da konuşmayı gereksiz görmüştü. Olga ona uzun uzun baktı, sanki bir yazının satırlarını okur gibi onun alın çizgilerinden düşüncesini okumaya çalıştı. Oblomov’un konuşmalarının her sözcüğünü, her bakışını hatırladı, aşklarının bütün hikâyesini baştan sona hızla zihninden geçirdi, bahçedeki o karanlık akşama kadar geldi ve birden kızardı. Bakışlarını yana çevirerek, hızlı hızlı:

“Bütün söylediklerin saçma!” dedi. “Senin gözlerinde hiç de şimşek filan görmedim... Çoğu zaman bana bakışların kiminki gibi desem... dadım Kuzminiçna’nınki gibi!” diye ekledi ve güldü.

“Sen işin şakasındasın, Olga, bense ciddi konuşuyorum... Ve henüz söyleyeceklerim bitmedi.”

“Başka ne söyleyeceksin? Nasıl bir uçurummuş o?” diye sordu Olga.

Oblomov iç geçirdi.

“Demek istediğim, artık bu şekilde başbaşa görüşmemize gerek yok...”

“Niçin?”

“Hoş değil!”

Olga düşünceye daldı.

“Evet, hoş olmadığını söylüyorlar,” dedi dalgın dalgın. “Ama neden?”

“Olay yayıldığında, herkes öğrendiğinde neler neler söylerler...”

“Kim ne söyleyecek? Benim annem yok, o olsaydı niçin seninle buluştuğumu bana sorabilirdi. Sadece onun önünde gözyaşı döker, yanıt olarak ona, kötü hiçbir şey yapmadığımı ve senin de yapmadığını söyledim ve o da bana inanırdı. Ondan başka kim karışabilir?”

“Teyzen!” dedi Oblomov.

“Teyzem mi?” dedi Olga ve üzüntüyle olumsuz anlamda başını salladı. “O bana hiçbir şey sormaz. Evden tamamen çıkıp gitsem arayıp sormaz. Ben de geri dönüp ona nereye gittiğimi, ne yaptığımı söylemem. O halde geriye kim kaldı?”

“Diğerleri, herkes...” dedi Oblomov. “Geçen gün Soniçka sana ve bana baktı, gülümsedi ve yanındaki diğer beyler ve hanımlar da öyle, bakıp gülümsediler.”

Oblomov o günden bu yana yaşadığı tedirginlikleri Olga’ya anlattı.

“Soniçka sırf bana o şekilde baksaydı sorun olmazdı,” diye ekledi Oblomov, “ama aynı bakış sana da çevrilince elim ayağım buz kesti.”

Olga soğuk bir edayla:

“Sonra?” diye sordu.

“Sonra ne olacak, o günden beri gece gündüz azap çekip ilişkimin ortalığa dökülmesini nasıl önleriz diye kafa patlattım. Bir yandan da seni tedirgin etmemeye özen gösteriyordum... Bunları ne zamandan beri seninle konuşmak istiyordum...”

“Beyhude bir çaba!” diyerek itiraz etti Olga. “Sen söylemeden de bunları ben zaten biliyordum.”

Oblomov hayretle sordu:

“Biliyor muydun?”

“Şüphesiz,” dedi Olga. “Sonička benimle konuştu, ağzımdan laf almaya çalıştı, iğneleyici sözler etti ve hatta sana karşı nasıl davranmam gerektiğini bana öğretti.”

Oblomov sitem ederek:

“Ama Olga sen bana bununla ilgili tek sözcük söylemedin,” dedi.

“Sen de bugüne kadar bu tedirginliklerinden bana hiç söz etmedin.”

“Peki, Sonička’ya ne yanıt verdin?”

“Hiçbir şey. Ne söyleyebilirdim? Sadece kızardım.”

Oblomov dehşet içinde:

“Aman Tanrım!” dedi, “İş nerelere vardı, demek kızardın! Ne kadar tedbirsiz davranıyoruz! Sonu nereye varacak bunun?”

Yanıt beklercesine Olga’ya baktı.

Olga sözü uzatmadan:

“Bilmiyorum,” dedi.

Oblomov, tasasını Olga ile paylaşınca onun bakışlarından ve açık seçik sözlerinden güç alacağını düşünmüştü, fakat şimdi birdenbire onun bu konuda kararlı ve etkili bir görüşü olmadığını görünce morali bozuldu. Yüzüne bir kararsızlık ifadesi oturdu, üzgün bakışlarla etrafa baktı. İç dünyasında hummalı bir telaş başlamıştı. Neredeyse Olga’yı unutmuş gibiydi; Sonička ile kocasının ve diğer misafirlerin görüntüleri gözünün önünden gitmiyordu, konuşmaları, gülüşmeleri hâlâ kullaklarında çınliyordu. Olga her zamanki iş bilirliğini, zihin çevikliğini göstereceğine susuyor, soğuk bir tavırla ona bakıyor ve üstelik daha da soğuk bir üslupla ‘bilmiyorum’ diyordu. Oblomov bu ‘bilmiyorum’un gizli anlamı üzerine derinlemesine düşünme zahmetine katlanmadı ya da bunu becerecek kapasitesi yoktu. Olga gibi o da suskunluğa gömüldü; Oblomov’un düşünce ve niyetleri dışarıdan birinin yardımı olmadan gelişip olgunlaşamıyordu, tıpkı olgunlaştığı halde kendiliğinden yere düşmeyen bir elma gibi, illa koparılması gerekiyordu.

Olga onun yüzüne bir süre baktıktan sonra pelerini giydi, dalda asılı başörtüsüne uzandı, acele etmeden onu başına bağladı, şemsiyesini yerden aldı.

Birden kendine gelen Oblomov:

“Böyle erkenden nereye?” diye sordu.

Üzgün ve düşünceli görünen Olga:

“Hayır, geç oldu,” dedi. “Sen doğru söylüyorsun, biz çok ileri gittik, bir çıkış da görünmüyor. Bir an önce ayrılmamız ve geçmişin izlerini silmemiz gerek.” Soğuk, buruk bir sesle, “Hoşça kal!” diye ekledi ve başını öne eğerek patika boyunca yürümeye başladı.

“Olga, insaf et, Tanrı aşkına! Görüşmemek de ne demek! Ben... Olga!”

Onu dinlemeyen Olga daha da hızlandı, potinleri altında ezilen kuru kumlardan etrafa gıcırtilı sesler yayılıyordu.

“Olga Sergejevna!” diye bağırdı Oblomov.

Olga duymadı, yürümeye devam etti.

Bu kez âdeta sözle değil gözyaşlarıyla seslendi:

“Tanrı aşkına, dön! Bir canıye bile söz hakkı vermek gerek... Tanrım! Bu kadar kalpsiz misin? İşte kadınlar böyledir...”

Oblomov oturdu, iki eliyle gözlerini kapadı. Ayak sesleri artık duyulmuyordu.

Neredeyse dehşet içinde:

“Gitti!” diyerek başını kaldırdı.

Olga karşısında duruyordu. Sevinç içinde elini kavradı.

“Gitmemişsin, gitmeyeceksin, değil mi?” dedi. “Gitme, unutma, eğer gidersen benim ölü bir adamdan farkım kalmaz!”

“Eğer gitmezsem ben suç işleyen biri durumuna düşerim, sen de öyle! Hatırla, İlya.”

“Ah, hayır...”

“Hayır mı? Eğer Soniçka ile kocası bizi bir kez daha birlikte görürlerse ben mahvolurum.”

Oblomov irkildi. Tereddüt içinde, aceleyle:

“Dinle, söyleyeceklerimin hepsini henüz söylememiştim,” dedi ve durdu.

Evde ona o kadar basit, doğal ve lüzumlu gözüken, ona gülümseyen, mutluluk veren şeyler aniden bir tür uçuruma dönüşüyordu. Bu uçurumun üzerinden atlayıp geçmeye cesareti yetmiyordu. Çok kararlı ve cesur bir adım atması gerekiyordu.

“Birisi geliyor,” dedi Olga.

Yandaki patikadan ayak sesleri geliyordu. Oblomov korkudan gözlerini iri iri açarak:

“Sakın Soniçka olmasın?” dedi.

Yabancı iki erkekle bir kadın geçip gitti yanlarından. Oblomov’un yüreğine su serpildi. Olganın elini tutarak, telaşla:

“Olga haydi şuraya gidip oturalım, orada kimseler yok,” dedi.

Olga’yı sıraya oturttu, kendisi yanına, otların üzerine yerleşti.

“Sen öfkelenerek çekip gittin, sözüm yarım kaldı.”

“Eğer benimle oyun oynamayı sürdürürsen yine giderim ve bir daha dönmem,” dedi Olga. “Daha önce gözyaşı dökmem seni mutlu etmişti, şimdi de belki ayaklarına kapanmamı görmek ve beni yavaş yavaş kendine köle yapmak istiyorsundur. Kapris yapıyorsun, ahlak nutukları çekiyorsun, ardından ağlıyor, korkuyor, beni korkutuyor ve sonra da ‘Ne yapacağız?’ diye soruyorsun.” Aniden ayağa kalkarak mağrur bir edayla ekledi, “Unutmayınız, İlya İlyiç, sizi tanıdıktan bu yana ben çok büyüdüm ve oynadığınız oyuna ne dendiğini biliyorum... Benim gözyaşlarımı bir daha asla göremeyeceksiniz...”

Oblomov onu ikna etmeye çalışarak:

“Vallahi seninle oyun oynamıyorum!” dedi.

Olga duygusuz bir edayla:

“Öyle ise sizin adınıza daha da kötü!” dedi. “Sizin bütün bu endişelerinize, uyarılarınıza ve bilmecelerinize karşı bir tek şey söyleyeceğim; bugünkü buluşmamıza kadar sizi seviyordum ve ne yapacağıma karar veremiyordum.” Gitmeye hazırlanarak, kendinden emin bir tavırla, “Şimdi ise ne yapacağımı biliyorum ve bu konuda size akıl danışmayacağım,” diye ekledi.

Oblomov onun elinden tutarak yeniden sıraya oturttu, bir an sustu, cesaretini toplayarak:

“Ben de ne yapacağımı biliyorum,” dedi. “Bir düşünsene, kalbimde bir tek arzu, kafamda bir tek düşünce var, fakat iradem ve dilim beni dinlemiyor, konuşmak istiyorum ama dilimden sözcükler bir türlü dökülmüyor. O kadar basit ki... Bana yardım et, Olga.”

“Aklınızdan ne geçiyor, bilemiyorum.”

“Oh, Tanrı aşkına, sizli bizli konuşma benimle, mağrur bakışın beni mahvediyor, her sözün zemheri ayazı gibi, içim buz kesiyor...”

Olga güldü. Elini onun başına koyarak:

“Sen bir delisin!” dedi.

“İşte böyle,” dedi Oblomov, “şimdi düşünme yeteneğim de, konuşma yeteneğim de geri geldi.” Sonra Olga’nın önünde diz çökerek, “Evelen benimle!” dedi.

Olga yanıt vermedi, öte yana döndü.

“Olga, elini ver bana!” dedi Oblomov.

Olga elini vermedi, Oblomov onun elini yakalayarak dudaklarına bastırdı; Olga elini geri çekmedi. Eli sıcak, yumuşak ve hafif de nemliydi. Oblomov yüzünü görmeye çalıştıkça o iyice yana dönüyordu. Oblomov, Olga’nın elini öperek, endişeli bir sesle soru sorar tarzda:

“Sükût?” dedi.

Bakışlarını Oblomov’dan kaçırmayı sürdüren Olga, alçak sesle:

“Kabulden gelir!” diyerek cümleyi tamamladı.

Utangaç bir rızanın iması, yaşla dolan gözler üzerine kurduğu hayali hatırlayan Oblomov:

“Şu anda ne hissediyorsun? Ne düşünüyorsun?” diye sordu.

Ormana doğru bir yerlere bakan Olga:

“Senin hissettiklerini,” dedi.

Yalnız göğsünün iniş kalkışından heyecanını bastırdığı belli oluyordu.

Oblomov:

‘Acaba gözlerinde yaş var mı?’ diye düşündü, fakat o inatla gözlerini yerden ayırmıyordu. Elinden tutup kendine doğru çekmeye çalışarak, “Kayıtsız ve sakın görünüyorsun, doğru mu?” diye sordu.

“Kayıtsız değilim, ama sakınım,” dedi Olga.

“Neden?”

“Bunu çok önceden sezdiğim ve bu düşünceye kendimi alıştırdığım için!”

Oblomov hayretle:

“Demek çok önceden, ha!” dedi.

“Evet, sana leylak dalının verdiğim andan itibaren... Kafamda seni...”

Olga sözünün sonunu getirmedi.

“O andan itibaren!”

Oblomov kollarını genişçe açtı, onu kucaklamak istedi. Olga şemsiyesiyle onu iterek kollarının arasından ustalıkla sıyrıldı. Sinsi bir ifadeyle:

“Dikkat et”, dedi, “altında dipsiz bir uçurum açılır, şimşekler çakar...”

Oblomov o müthiş ‘Asla!’yı hatırladı ve ısrar etmedi.

“Fakat sen bu sezinden hiç söz etmedin ve imada bile bulunmadın.”

“Biz kadınlar evlenmeyiz, bizi ya kocaya verirler ya da bizi alırlar.”

Oblomov dalgın dalgın:

“O andan itibaren...” diye tekrarladı.

Olga gururlu bir edayla:

“Sen,” dedi, “benim senin niyetini anlamadan buralara gelip seninle başbaşa kalabileceğimi, akşamları çardakta seninle birlikte oturabileceğimi, seni dinleyebileceğimi, sana güvenebileceğimi düşündün, öyle mi?”

Oblomov’un yüzü değişti, Olga’nın elini bırakarak:

“O halde, şey...” diye başladı sonunu getiremedi.

Kafasında garip bir düşünce doğmaya başladı. Olga ona sakın ve mağrur bakışlarla bakıyor, kararlı bir ifadeyle söyleyeceklerini bekliyordu. Oblomov’un ise şu anda ondan beklediği şey gurur ve kararlılık değil, bir anlık da olsa, gözyaşı, tutku ve baş döndürücü bir coşkuydu! Ondandır hayat yine kendi soğukkanlı dinginliği içinde akıp gidebilirdi. Ve şimdi böyle birdenbire, beklenmedik mutluluk karşısında dökülecek o ani ve şiddetli gözyaşının da, utana sıkıla söylenecek ‘evet’in de olmadığı ortaya çıkıyordu. Bunu nasıl yorumlamalı? Yüreğindeki şüphe kurdu uyanmış, içini kemirmeye başlamıştı... Onu seviyor muydu, yoksa sadece evlenmek mi istiyordu?

“Fakat mutluluğa giden bir başka yol daha var,” dedi Oblomov.

“Hangi yol?” diye sordu Olga.

“Bazen aşkın beklemediği, sabır göstermediği, hesap kitap yapmadığı anlar da olur... Kadının yüreğini alevler sarar, bütün gövdesiyle titrer, aynı anda öyle bir ıstırap ve mutluluk yaşı ki...”

“Hangi yolu kastettiğini bilmiyorum.”

“Bu, kadının her şeyini, iç huzurunu, onurunu feda ettiği, çıkacak dedikodulara göğüs gerdiği, ödülünü yalnızca aşta bulduğu bir yol... Aşkın kadın için her şeyin yerine geçtiği yol...”

“Bu yolu izlememiz mi gerekiyor?”

“Hayır.”

“Sen bu yolla, benim huzurum ve saygınlığım pahasına mutluluğu aramak mı istiyorsun?”

Oblomov hararetle:

“Hayır, hayır! Tanrı adına yemin ederim ki, dünyada hiçbir şey için...” dedi.

“O halde niçin bunları konuşuyorsun?”

“Haklısın, ben de bilmiyorum.”

“Oysa ben biliyorum; huzurumu senin için feda edip etmeyeceğimi, anlattığın bu yolda seninle yürüyüp yürümeyeceğimi öğrenmek istiyorsun, öyle değil mi? Doğru mu?”

“Evet, sanırım, tahmin ettin... Ee, ne diyorsun?”

Olga kararlılıkla:

“Hiçbir zaman ve dünyada hiçbir şey için bunu yapmayacağım,” dedi.

Oblomov düşüncelere daldı, iç geçirdi.

“Evet, o yol korkunç bir yoldur, bir kadının erkeğinin ardından o yoldan gidebilmesi için çok çok sevmesi gerek; mahvolacak, ölecek ama hâlâ onu sevecek!”

Oblomov yanıt beklercesine Olga’ya baktı, o bir şey söylemedi, yalnızca kaşının üzerindeki kıvrım hafifçe oynuyordu, yüzü sakindi.

“Senin,” dedi Oblomov, “serçe parmağın kadar değeri olmayan Soniçka’nın sokakta karşılaştığında birden seni tanımazlıktan geldiğini gözünde bir canlandırırsana!”

Olga gülümsedi, bakışları sakinliğini hâlâ koruduğunu gösteriyordu. Oblomov ise Olga’dan herhangi bir fedakârlık kopararak gururunun okşanmasının peşindeydi, bundan büyük bir haz duyacaktı.

“Karşıdan sana doğru gelen erkeklerin çekingen bir saygıyla bakışlarını yere egeceklerine, sana cüretkâr, sinsi bir gülümsemeyle

baktıklarını bir düşün!” diyen Oblomov Olga’ya baktı, Olga şemsiye-
siyle kumların üzerindeki bir çakıl taşını ilgisizce itiyordu.

Oblomov konuşmasını sürdürdü:

“Bir salona giriyorsun, birçok kadın öfkeyle başlarını sağa sola
oylatıyor, birisi yerinden kalkıp senin uzağına oturuyor... Gururun
yine o eski gurur ve kendinin onlardan daha üstün olduğunu çok iyi
biliyorsun.”

Olga sakince:

“Bu korkunç şeyleri bana ne diye anlatıyorsun?” dedi. “Ben hiçbir
zaman o dediğin yoldan gitmeyeceğim.”

Oblomov üzgün üzgün:

“Hiçbir zaman mı?” diye sordu.

“Hiçbir zaman!” diye tekrar etti Olga.

“Evet,” dedi Oblomov düşünceli düşünceli, “senin utançla göz göze
gelmek için yeterli cesaretin yok! Belki ölüm seni korkutmazdı, kor-
kunç olan idam değil, idamın hazırlığı, anbean yaşadığın işkencedir.
Sen ona dayanamazdın, erir, yok olurdun. Öyle değil mi?”

Ne tepki verecek diye gözünü Olga’dan ayırmıyordu. Olga ise ne-
şeyle bakıyordu, korkunç sahne onun huzurunu bozmamıştı. Dudak-
larında belli belirsiz bir gülümseme oynayıyordu.

“Ne eriyip yok olmaya, ne de ölmeye niyetliyim!” dedi. “İnsan se-
nin dediğin o yoldan gitmeden de çok sevebilir.”

Oblomov canı sıkkın halde ısrarla sormaya devam etti:

“Mademki sana korkutucu gelmiyor, o halde niçin o yoldan git-
miyorsun?”

“Çünkü o yolu izleyenler genellikle ayrılıyorlar, bense senden...”

Olga sözünü yarıda kesti; elini Oblomov’un omzuna koydu, uzun
uzun yüzüne baktı, ansızın şemsiyesini kenara fırlatarak kollarını
hızla ve tutkuyla boynuna doladı ve onu öptü. Kıpırmızı kesilmiş
yüzünü Oblomov’un göğsüne bastırdı, alçak sesle:

“Asla ayrılmayacağım,” diye cümlesini tamamladı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

OBLOMOV eve dönerken mutluluktan ıslıl ıslıl parıldıyor, kanı kaynıyor, gözlerinin içi gülüyordu. Hatta ona sanki saçları tutuşmuş gibi geliyordu. Odasına bu ruh hali içinde girdi, fakat ansızın yüzünün parıltısı kayboldu, bakışları nahoş bir şaşkınlıkla aynı noktaya sabitlendi, koltuğunda Tarantjev oturuyordu.

Kıllı elini uzatarak, sertçe:

“Niçin insanı bekletip duruyorsun?” diye sordu Tarantjev. “Nere-lerde avare avare dolaşıyordun? Senin şu yaşlı iblis büsbütün zıvanadan çıkmış, yiyecek bir şeyler ver diyorum, yok diyor, votka ver, onu da vermiyor.”

Hemşerisinin hem de böyle bir anda ortaya çıkmasının şokunu üzerinden henüz atamayan Oblomov ilgisizce:

“Buradaki korulukta yürüyordum,” dedi.

Oblomov uzun yıllar içinde yaşadığı o iç karartıcı ortamı unutmuş, onun boğucu havasını artık yadırgar olmuştu. Tarantjev şimdi onu kaşla göz arası tekrar gökten bataklığa çekip indirmişti. Kendi-ne acı acı ‘Niçin geldi bu adam? Çok kalacak mı?’ diye soruyordu. Tarantjev’in belki de öğle yemeğine kalacağı ve böylece İlyinski’lere gidemeyeceği düşüncesi ona azap veriyordu. Ne pahasına olursa olsun onu başından atmalıydı, Oblomov’un kafasını meşgul eden yegâne sorun buydu. Üzüntülü bir ifadeyle Tarantjev’in ne diyeceğini sessizce bekledi.

Tarantjev:

“Gelip taşındığın eve bir göz atmayı düşünmüyor musun, sevgili hemşerim?” diye sordu.

Tarantıev ile göz göze gelmemeye çalışan Oblomov:

“Şimdilik buna gerek yok,” dedi. “Ben... oraya taşınmayacağım.”

“Ne? Taşınmayacağım da ne demek?” diye sertçe karşı çıktı Tarantıev. “Kiraladın, ama taşınmıyorsun, ya sözleşme ne olacak?”

“Ne sözleşmesi?”

“Unuttun mu? Bir yıllık sözleşme imzaladın. Sekiz yüz rubleyi* ver, istediğin yere git. O eve dört kişi baktı, hepsini geri çevirdiler. Hatta birisi üç yıllıkına tutmak istemişti.”

Oblomov daçaya taşındıkları gün Tarantıev’in ona bir kâğıt getirdiğini, kendisinin de kâğıdı okumadan aceleyle imzaladığını şimdi hatırlıyordu.

“Ah Tanrım, ben ne yaptım?” diye düşündü.

“Evet, bana ev gerekli değil, yurt dışına gidiyorum.”

“Yurt dışına!” diye Oblomov’un sözünü kesti Tarantıev. “Ha, şu Alman’la mı? Sen hiçbir yere gidemezsin.”

“Niye gidemeyecekmişim? Pasaportum bile var, istersen gösterebilirim. Bavul da satın alındı.”

Tarantıev kayıtsızca:

“Gidemezsin,” diye tekrarladı. “Bana altı aylık kirayı peşin versen iyi olacak.”

“Param yok!”

“Birinden bul! Evsahibesinin kardeşi İvan Matveyeviç şaka kaldırmaz, derhal polise, mahkemeye başvurur, işin içinden çıkamazsın. Zaten kirayı ben kendi paramla ödedim, o parayı bana vereceksin.”

“Bu kadar parayı nereden buldun da ödedin?” diye sordu Oblomov.

“Seni niçin ilgilendiriyor? Eski bir alacağımı tahsil ettim. Ver paramı, sırf bunun için geldim.”

“Peki, peki, önümüzdeki günlerde gelip evi başka bir kiracıya devrederim. Şimdi acelem var...”

Oblomov redingotunun düğmelerini iliklemeğe başladı.

“Sen ne tür bir ev arıyorsun? Bütün şehirde bundan daha iyi ev bulamazsın. Onu görmedin bile!”

* Kâğıt (banknot) ruble kastedilmektedir. Gümüş rubleden söz edildiği durumlar ayrıca belirtilmiştir. -çev.

“Görmek de istemiyorum, oraya niçin taşınacakmışım? Bana uzak...”

Kaba bir tavırla:

“Nereye uzak?” diye sordu Tarantjev.

Oblomov nereye uzak olduğunu söylemedi, bir aradan sonra:

“Merkeze uzak,” diye ekledi.

“Hangi merkeze? Ev sana niçin lazım? Uzanıp yatmak için, öyle değil mi?”

“Hayır, artık yatmıyorum,” dedi Oblomov.

“Nasıl?”

“Öyle işte, ben... bugün...” diye söze başladı Oblomov.

Tarantjev:

“Ee, bugün?” diyerek onun sözünü kesti.

“Öğle yemeğini evde yemeyeceğim...”

“Sen şu parayı ver de istersen cehenneme git.”

Oblomov sabırsızca:

“Ne parası?” diye tekrarladı. “Önümüzdeki günlerde gelip evsahibesi kadınla görüşeceğiz.”

“Hangi evsahibesi? Ahbabım olan o kadın mı? O köylü kadın ne bilir? Sen onun kardeşiyle görüşmelisin, o zaman da görürsün gününü!”

“Peki, peki, gidip onunla konuşacağım.”

“Seni bekleyip duralım, ha! Sen önce şu parayı ver, sonra gidersin.”

“Param yok, borç almam lazım.”

“Öyleyse hiç olmazsa arabacının parasını ver, üç gümüş ruble,” dedi Tarantjev.

“Arabacın nerede? Niçin bu kadar çok verdin?”

“Onu gönderdim. Pahalı filan değil! Yol kumlu dedi, getirmek istemedi. Buradan da üç gümüş ruble, demek ki toplam yirmi iki kâğıt ruble vereceksin.”

“Buradan şehre elli kapiğe atlı posta arabası gidiyor, işte al!” dedi Oblomov.

Ona dört gümüş ruble verdi, Tarantjev alıp cebine sokuşturdu.

“Bana yedi kâğıt ruble borçlusun,” diye ekledi. “Öğle yemeği için de para ver!”

“Hangi öğle yemeği?”

“Şehre yetişemem, yolda lokantada yemem gerekecek, burada her şey çok pahalı, en az beş ruble alırlar benden.”

Oblomov sessizce bir gümüş ruble daha çıkarıp verdi; bir an önce gitsin diye oturmayarak ayakta bekledi sabırsızlıkla. Fakat onun gi-deceği yoktu.

“Bana atıştıracak bir şeyler getirmelerini söyle,” dedi.

“Hani lokantada yiyecektin?” diye sordu Oblomov.

“Öğle yemeğine daha vakit var, şu anda saat daha yeni biri geçmiş.”

Oblomov, Zahar’a yiyecek bir şeyler getirmesini söyledi.

“Evde yiyecek hiçbir şey yok, yemek pişirmedik,” dedi Zahar. Kaş-larını çatarak, “Mihey Andreyiç, efendimin gömleğiyle yeleğini ne zaman getireceksiniz?” diye sordu.

Tarantıyev:

“Hangi gömlek ve yelekten söz ediyorsun? Ben onları çoktan geri verdim,” dedi.

“Ne zaman verdiniz?” diye sordu Zahar.

“Siz taşınırken bizzat senin eline vermedim mi? Sen de onları ben-den alıp bir bohçanın içine sokuşturmuştun, bir de hâlâ soruyorsun...”

Zahar şaşkınlıktan donakaldı. Oblomov’a dönerek:

“Ah, Tanrım! Ne yüzkarası bir şey, öyle değil mi İlya İlyiç?” dedi.

Tarantıyev:

“Bu masalı külahıma anlat,” dedi. “Herhalde satıp içkiye verdin, bir de soruyorsun...”

“Ben hayatımda efendimin hiçbir şeyini içki için satmadım. Ba-kın, siz...”

Oblomov sertçe:

“Yeter, kes artık Zahar!” diyerek onun sözünü kesti.

Zahar yeniden:

“Süpürgeyle iki fincanı da götüren siz değil miydiniz?” diye sor-guya başladı.

“Hangi süpürge?” diye kükredi Tarantıyev. “Ah, seni yaşlı deyyus! Konuşacağına bana atıştıracak bir şeyler getir!”

“İşitiyor musunuz, İlya İlyiç, bana nasıl da küfrediyor?” dedi Za-har. “Evde yiyecek hiçbir şey yok, ekmek bile yok, Anisya da dışarıda,” diyerek odadan çıktı.

Tarantıev, Oblomov'a dönerek:

"Sen ögle yemeğini nerede yiyorsun?" diye sordu. "Doğrusu hayret edilecek bir şey, Oblomov ormanda yürüyor, yemeği evde yemiyor... Eve ne zaman taşınacaksın? Bak işte, sonbahar geldi çatı. Gel de şu eve bir bak!"

"Pekâlâ, birkaç gün içinde gelirim."

"Parayı getirmeyi unutma!"

Oblomov sabırsızlıkla:

"Tabii, tabii..." dedi.

"Yeni evde yapılmasını istediğin işler var mı? Senin için döşemeleri, tavanı, kapı ve pencereleri boyadılar. Yüz rubleden fazlaya mal oldu."

"Peki, güzel..." dedi Oblomov. Ansızın hatırlayarak, "Bak sana ne diyecektim, lütfen benim için adliyeye gider misin, vekâletnamenin onaylanması gerekiyor..."

"Ben senin dava vekilin miyim, neyim?" diye itiraz etti Tarantıev.

"Ögle yemeğin için sana biraz daha fazla para veririm."

"Senin vereceğin para ayakkabımın aşınmasını bile karşılamaz."

"Arabayla git, ben öderim."

Tarantıev suratını asarak:

"Adliyeye gidemem," dedi.

"Neden?"

"Orada bana kin besleyen düşmanlarım var, beni mahvetmek için tuzaklar kuruyorlar."

Oblomov kasketini alarak:

"O halde ben kendim giderim," dedi.

"Evi görmeye geldiğinde İvan Matveyeviç senin bütün işlerini görür," dedi Tarantıev. "Altın gibi bir adamdır, bazı sonradan görme Almanlara benzemez! Gerçek Rus bürokrati, otuz beş yıldan beri aynı koltukta oturuyor, koca daireyi yönetiyor. Parası da çok, ama arabacısı yoktur, frakı da benimkinden daha iyi durumda değil! Karıncayı incitmez, etliye sütlüye karışmaz, öyle alçak sesle konuşur ki zor duyarsın... Yabancı ülkelerde avare avare dolaşmaz... Senin adamın gibi..."

Oblomov masaya yumruğunu indirerek:

“Tarantiev, aklının ermediği konular üzerine konuşma!” diye bağırdı.

Oblomov’un daha önce hiç görülmemiş bu çılgın öfkesi karşısında Tarantiev’in gözleri fal taşı gibi açıldı, hatta maruz kaldığı, Şoltz’tan daha aşağıda görülme hakaretini bile unuttu.

Şapkasını alırken:

“Demek bugünlerde böyle sinirlisin, ahbap...” diye mırıldandı. “Bu ne çeviklik!”

Tarantiev fötr şapkasını koluyla sıvazladı, bir kendi şapkasına bir Oblomov’un rafta duran şapkasına baktı:

“Sen fötr şapka giymiyorsun, baksana kasketin var,” dedi ve raftan şapkayı alarak başında denedi. “Ahbap, bunu bana ver, bu yaz giye-yim...”

Oblomov sesini çıkarmadan Tarantiev’in başından şapkasını alarak eski yerine koydu, kollarını göğsünde birleştirerek onun gitmesini bekledi. Tarantiev mahcup ve şaşkın bir halde kapıya yöneldi:

“Neyse, şeytan görsün yüzünü!” dedi. “Sana bu günlerde bir şeyler olmuş, ahbap! Hele İvan Matveyeviç ile şu görüşmeni yap bakalım, oraya parasız gelmeyi bir dene bak neler oluyor!”

II

ARANTYEV gidince Oblomov psikolojisi allak bullak olmuş halde koltuğa yığıldı, ziyaretin kaba, çirkin izleniminden kendini kurtarması oldukça uzun sürdü. Sonunda bu sabahı hatırladı ve Tarantiev’in gudubet hayali gözlerinin önünden kayboldu, yüzüne yeniden gülümseme yayıldı. Aynanın karşısında durdu, kendi kendine uzun uzun gülümseyerek kravatını düzeltti, Olga’nın ateşli öpüşünden bir iz kalmış mıdır diye yanağına baktı.

Sevinçten hafif heyecanlanarak:

“İki ‘Asla!’ ama aralarında ne büyük fark var!” dedi. “Biri çoktan soldu, ötekiyse öyle muhteşem çiçek açıyor ki...”

Oblomov daha sonra kendini derin düşüncelere kaptırdı. Aşk-ı rının parlak ve bulutsuz, şenlikli günlerinin geride kaldığını, aşkın, büsbütün bir ödev haline geldiğini, bütün hayatıyla iç içe geçtiğini,

alışılagelmiş günlük faaliyetleri arasına girdiğini, solmaya, gökkuşağını andıran renklerini kaybetmeye başladığını hissediyordu. Aşkın son pembe ışığı belki de bu sabah kendini göstermiş, kaybolmuştu; gelecekte artık böyle büyük bir parıltıyla ıslıdamayacak, fakat göze görünmeden onun hayatını ısıtacaktır. Hayat tarafından yutulacak, soğurulacak olan aşk, onun güçlü fakat gizli kaynağı, harekete geçiren esas kuvveti olacak, bundan böyle kendini çok sade, oldukça olağan bir biçimde belli edecekti.

Romantik şiir sona eriyor, katı, gerçekçi hikâye başlıyordu. Vekâletname için adliyeye koşulacak, sonra Oblomovka'ya yolculuk, yeni evin inşası, yurtluğun üzerine ipotek konması, köy yolunun yapımı, mujiklerle sonu gelmez iş görüşmeleri, yurtlukta işlerin planlanması, düzene sokulması, hasat, nadas, hesap kitap, abaküs şakırtıları, kâhyanın tedirgin ifadesi, vilayet soylular meclisi seçimleri, mahkeme duruşmaları... Çok seyrek, binde bir Olga'nın aydınlık bakışlarını üzerinde hissedecek, bir an için *Casta Diva* aryası kulaklarında çınlayacak, kaçamak bir öpüşme, sonra yine iş, yine şehre gitmeler, yine kâhya, yine hesap kitap, abaküs şakırtıları! Misafirler gelecek, ama onlar da onu avutamayacak; fabrikasında kim ne kadar votka damıtmış, kim devlete ne kadar kumaş satmış, bunları konuşacaklar... Konuştukları şeylere bakın... Onun kendisine vadettiği şey bu muydu? Buna hayat mı denir? Oysaki insanlar sanki bütün hayat bundan ibaretmiş gibi yaşıyorlar. Andrey'in de hoşuna gidiyor böyle yaşamak!

Öte yandan evlenmek, düğün, bunlar ne de olsa hayatın tadı tuzu, şiiriydi, iri iri açmış çiçekleriydi! Olga'yı kilisede mihraba nasıl götüreceğini hayalinde canlandırdı; gelinin başında turuncu çiçeklerinden bir tacı ve yüzünde uzun duvağı vardı. Kalabalıktan meraklı fısıldaşmalar duyuluyordu. Göğsü heyecandan hafif inip kalkan Olga, her zamanki zarif, mağrur duruşuyla başını öne doğru eğerek çekine çekine elini Oblomov'a veriyor, kalabalığa nasıl bakacağını bilemiyordu. Kâh yüzü bir gülümsemeyle aydınlanıyor, kâh gözlerinde yaş belirliyor, kâh kaşının üzerindeki kıvrım âdeta bir düşünceyi dile getirircesine oynuyordu. Eve dönülüp misafirler dağılınca, gelin, görkemli kıyafeti içinde tıpkı bugünkü gibi onun göğsüne atılıyordu.

‘Hayır, hemen Olga’ya koşmalıyım,’ diye düşündü Oblomov. ‘Tek başıma düşünmem ve olayları algılamam mümkün değil. Herkese, bütün dünyaya ilan edeceğim... Hayır, önce teyzeye, sonra barona söyleyeceğim, Ştoltz’a mektup yazacağım, ne şaşıracak ama! Sonra Zahar’a söyleyeceğim, ayaklarıma kapanacak ve sevinçten çılgık atacaktır. Ona yirmi beş ruble vereceğim. Sonra Anisya gelecek, öpmek için elimi kapacak, ona on ruble vereceğim. Sonra... Sonra sevinçten bütün dünyaya öyle haykırarak bağıracağım ki, herkes, “Oblomov mutlu, Oblomov evleniyor!” diyecek. Şimdi Olga’ya koşayım, orada iki hayatı kaynaştırarak bir hayat yapacak olan uzun fısıltılı konuşmalar, gizemli yeminler beni bekliyor.’ Oblomov Olga’ya koştu. Olga onun düşlerini gülümseyerek dinledi, fakat ne zaman ki koşup teyzeye haber vermek için yerinden sıçradı, işte o anda kaşlarını öyle bir çatı ki Oblomov korkuya kapıldı. Olga diğer odadaki teyzesinin konuşulanları duymaması için parmağını dudağına götürerek Oblomov’dan alçak sesle konuşmasını istedi:

“Kimseye tek kelime söylemek yok!” dedi. “Henüz zamanı değil!” Oblomov sabırsızlıkla:

“Her şey aramızda kararlaştırıldıktan sonra neyi bekleyeceğiz?” diye sordu. “Şimdi ne yapacağız? Neresinden işe başlayacağız? Kollarımızı kavuşturup oturacak değiliz ya! Sorumluluk, ciddi hayat başlıyor!”

Olga ısrarlı bakışlarla ona bakarak:

“Evet, başlıyor,” dedi.

“İşte, ben de teyzene koşarak ilk adımı atmak istiyordum.”

“O dediğin son adım olacaktır.”

“O halde ilk adım ne olacak?”

“İlk adım adliyyeye gitmek! Orada bir kısım evrakı imzalaman gerekiyor, öyle değil mi?”

“Evet... Yarın...”

“Niçin bugün değil?”

“Bugün... Böyle özel bir günde seni yalnız bırakamam, Olga!”

“Peki, yarın gidersin, ya sonra?”

“Sonra mı? Teyzeye söylemek, Ştoltz’a yazmak...”

“Hayır, sonra Oblomovka’ya gidilecek...” dedi Olga. “Köyde yapılacak işleri Andrey İvanoviç yazmıştı. Oradaki işleriniz hakkında bilgim yok.” Yüzüne bakarak, “İnşaat işleri filan mı?” diye sordu.

“Tanrım!” dedi Oblomov. “Eğer Şoltz’u dinleyecek olursak bu işi asla teyzene söyleme aşamasına kadar getiremeyiz! Şoltz’a kalırsa hemen evin yapımına başlamalıyım, sonra yolları yapmalıyım, okul açmalıyım... Bütün bunların gerçekleştirilmesi için koca bir ömür bile yetmez. Olga haydi seninle birlikte gidelim oraya, o zaman...”

“Fakat nereye gideceğiz? Orada kalacak bir ev var mı?”

“Hayır, eski ev çok kötü durumda, sanırım giriş merdivenleri tamamen çöktü.”

“O zaman nerede kalacağız?”

“Burada şehirde bir ev aramak gerek.”

“Şehre gitmen için bir başka neden daha işte!” dedi Olga. “Atılacak ikinci adım bu...”

“Ya sonra?” diye sordu Oblomov.

“Sen önce şu iki adımı bir at bakalım, sonrası gelir...”

Oblomov üzgün üzgün düşünceye daldı:

‘Bu da ne demek oluyor? İki hayatı tek bir hayatta birleştirecek olan o uzun fısıldaşmalar, o gizemli anlaşmalar, gizli yeminler nerede kaldı! Her şey o kadar farklı geliyor ki... Bu Olga da ne acayip bir kız! Durmadan tavır değiştiriyor, hülyalara dalıp bu şiirsel anın tadına varamıyor. Sanki hayatta hiçbir hayali yokmuş, dalıp tatlı düşler kurmaya ihtiyaç duymuyormuş gibi davranıyor... Derhal adliyeye koş, git ev ara... Tıpkı Andrey! Âdeta hepsi aralarında acele yaşamak için anlaşmışlar! Ertesi gün Oblomov bir yaprak armalı kâğıdı da yanına alarak şehre doğru yola çıktı. İstemeye istemeye gidiyordu; yolda esniyor, sağına soluna bakınıyordu. Önce adliyedeki işini halledecekti. Fakat adliyeyi iyi bilmediği için evrakı hangi mahkemenin onaylayacağını öğrenmek üzere önce İvan Gerasimoviç’e uğradı. Dostunu gördüğüne sevinen İvan Gerasimoviç onu yemeğe alıyordu. Sonra onay işinin nasıl yapıldığını öğrenmek için bir arkadaşını çağırttı, kendisi bu işlerden çoktan beri elini eteğini çekmişti. Yemek ve akıl danışma faslı saat üçe kadar uzamış, adliyeye geç kalınmıştı. Ertesi gün cumartesi olduğundan adliye kapalıydı. Böylece iş pazartesiye kaldı.

Oblomov Viborskaya yakasında kiraladığı evi görmek üzere yola çıktı. Araba ara sokaklar ve uzayıp giden tahta bahçe çitleri boyunca uzun bir süre gitti. Sonunda bir demiryolu bekçisine rastladılar; bekçi aradıkları evin diğer mahallede olduğunu söyleyerek, iki yanında sadece bahçe çitlerinin bulunduğu, evlerin henüz yapılmadığı, otlarla ve kurumuş derin tekerlek izleriyle kaplı boş bir sokağı işaret etti. Oblomov çitlerin üzerlerindeki ısırgan otlarına ve aralarından dışarı fırlayan üvez ağacı çiçeklerine hayran hayran bakarak yeniden yola koyuldu. Sonunda istasyon bekçisi bir avlu içindeki köhne evi göstererek, “İşte, aradığınız ev!” dedi. Oblomov avlu kapının üzerindeki ‘Kolejski sekreter* Pşenitsin’in dul eşinin evi’ yazısını okudu, arabacıya avluya girmesini söyledi.

Avlunun büyüklüğü bir oda kadardı, arabanın oku bir köşeye çarparak kalabalık tavuk sürüsünü ürküttü, tavuklar gıdıklayarak dört bir yana kaçıştı, hatta uçuşanlar oldu. İri siyah bir köpek, zincirini koparırcasına kendini bir sağa bir sola vuruyor, kızgın kızgın havlayarak atların burnuna uzanmaya çalışıyordu. Kaleskanın, evin pencerelerinin hizasına denk gelen koltuğunda oturan Oblomov arabadan inmeye üşeniyordu. Muhabbetçiçeği, kadife çiçeği, aynısıfa saksılarının yerleştirildiği pencerelerden birkaç baş uzandı. Oblomov güç de olsa arabadan inebildi, köpeğin havlamaları daha da şiddetlendi. Evin giriş merdivenlerine doğru yürüyen Oblomov, buruşuk suratlı, *sarafan*’ının** eteklerini beline kadar sıvamış yaşlı bir kadınla yüz yüze geldi.

“Kimi arıyorsunuz?” diye sordu kadın.

“Evsahibesini, Pşenitsina hanımefendi.”

Yaşlı kadın şaşkın şaşkın başını öne eğdi.

“Yoksa İvan Matveyeviç’i mi arıyorsunuz?” dedi. “Evde yok kendisi, daireden daha dönmedi.”

“Ben evsahibesini arıyorum,” dedi Oblomov.

Bu sırada evin içinde telaşlı bir kargaşa sürüyor, bir şu pencereden bir ötekenden kafalar uzanıyor, yaşlı kadının arkasındaki kapı bir ara-

* On dört basamaklı barem tablosunun 10.basamağına denk gelen unvan. Bakanlıklarda alt düzey yönetici memurlar, orduda üstteğmenler bu sınıfa girerdi. -çev..

** Uzuz, kolsuz, beli kuşaklı geleneksel Rus köylü kadın elbisesi. -çev.

lanıp bir kapanıyor, çeşit çeşit yüzler görünüyordu. Etrafına bakınan Oblomov, avluda biri oğlan biri kız iki çocuk gördü, merakla kendisine bakıyorlardı. Bir yerlerden, koyun postundan gocuk giymiş uykulu yüzlü bir mujik peyda oldu, güneşe karşı elini gözüne siper ederek Oblomov'a ve kaleskaya tembel tembel baktı. Köpek boyuna kesik kesik havlıyor, Oblomov hareket ettiğinde ya da atlar toynaklarıyla yeri eşelediğinde her seferinde zinciriyle birlikte yerinde sıçramaya başlıyor, ara vermeden havlamasını sürdürüyordu. Oblomov bahçe çitlerinin üzerinden sağ tarafta lahana ekili uçsuz bucaksız bir tarla gördü, sol tarafta birçok ağaç ve ahşaptan yapılmış yeşil bir kameriye vardı.

Yaşlı kadın:

“Siz Agafya Matveyevna'yı mı arıyorsunuz yoksa? Ne yapacaksınız?” diye sordu.

Oblomov:

“Evsahibi hanıma onu görmek istediğimi söyle,” dedi. “Ben onun birkaç odasını kiralamıştım.”

“Siz demek yeni kiracısınız, Mihey Andreyeviç'in tanışı, öyle değil mi? Bekleyin, ona haber vereyim.”

Yaşlı kadın kapıyı açtı, kapının arkasındaki bir sürü kafa aceleyle içeriye, odalara kaçıştılar. Oblomov aralıktan holde beyaz tenli, tombulca, gerdanı ve dirseğe kadar kolları çıplak, başı açık bir kadın gördü. Bir yabancıya görüldüğü için utanarak gülümseyen kadın da koşarak odaya kaçtı.

Yaşlı kadın kapıyı açarak, Oblomov'a:

“Lütfen, odaya geçin,” dedi. Onu küçük bir holden geçirerek oldukça geniş bir odaya aldı ve beklemesini rica etti. “Evsahibesi şimdi gelecek,” diye ekledi.

Oblomov odaya göz gezdirirken bir yandan da, ‘Şu köpek de hâlâ havlıyor,’ diye düşünüyordu. Birdenbire gözüne tanıdık nesneler ilişti, oda ona ait eşya ile dopdoluydu. Masalar toz içinde, sandalyeler karıyolanın üzerine rastgele yığılmış, şilteler, kapacak, dolaplar karma-karışık halde öylece bırakılmıştı.

‘Bu da ne böyle!’ diye söylendi Oblomov. ‘Hiçbir şey yerleştirilmemiş, tasnif edilmemiş! Nasıl bir rezalet böyle!’ Ansızın arkasındaki kapı gıcırdadı, biraz önce gördüğü çıplak gerdanlı, çıplak dirsekli kadın

girdi içeriye. Otuz yaşlarındaydı. Teni öyle beyaz, yüzü öyle dolgundu ki, sanki pembelik yanaklarından içeriye bir türlü sızıp geçemiyordu. Kaşları neredeyse hiç yoktu, onların yerine seyrek, açık renk tüylerden oluşan, hafif kabarık iki parlak şerit vardı. Bütün yüzünde olduğu gibi gri gözlerinde de saf, masum bir ifade vardı. Elleri beyaz, fakat kaba sabaydı, iri düğümlü mavi damarları gözüküyordu. Elbisesi üzerinde sanki tenine yapışmış gibi duruyordu; kalçasını geniş, belini ince göstermek için hiçbir gayret sarf etmediği, hatta iç etek giymek gibi bir yola bile başvurmadiği belli oluyordu. Bu nedenle, alçakgönüllülüğüne bir halel gelmeden, omzundaki şalı atmak koşuluyla, giyinikken bile sağlık fışkıran güzel göğüsleriyle ressam ve heykeltıraşlara modellik yapabiliyordu. Elbisesi, zarif şalının ve görkemli bonesinin yanında eski ve yıpranmış kalıyordu. Misafir beklemiyordu, Oblomov onu görmek isteyince, omzuna pazar günleri kullandığı şalını atıp başına bonesini giyerek üzerindeki günlük ev kıyafetiyle onun karşısına çıkmaya karar vermişti. Odaya çekinerek girdi ve durarak Oblomov'a mahcup bir edayla baktı. Oblomov ayağa kalktı, eğilerek onu selamladı.

“Pşenitsina hanımefendiyle tanışma şerefine mi erişiyorum?” dedi Oblomov.

“Evet,” dedi kadın. Kararsızca, “Belki de kardeşimle konuşmanız gerekecek,” dedi. “İşten gelmesi beşi bulur.”

Oblomov'dan mümkün olduğu kadar uzak bir yere, divanın üzerine oturdu. Atların üzerine örtülen battaniyeyi andıran, vücudunu tümüyle kaplamış, yere kadar sarkmış şalının kenarına baktı. Ellerini de şalının içine çekti.

“Hayır, ben özellikle sizinle konuşmak istedim,” dedi Oblomov. “Sizin evinizde birkaç oda kiralamıştım, ama şimdi durum değişti, şehrin öteki tarafında ev aramak zorundayım. Sizinle bu konuyu konuşmak için geldim.”

Kadın ifadesiz bir yüzle onu alık alık dinledi ve dalgınlaştı. Kısa bir aradan sonra:

“Kardeşim şu anda burada değil,” dedi.

“Ama bu ev sizin, öyle değil mi?” diye sordu Oblomov.

“Evet, benim,” dedi kestirmeden.

“Ben de sizinle yüz yüze bu meseleyi çözeriz diye düşünmüştüm.”

Kadın ilk kez doğrudan Oblomov'un gözünün içine baktı, sonra hemen bakışlarını şalına çevirdi. Tekdüze bir sesle:

"Fakat kardeşim evde yok, bizim bütün işlerimize o bakar," dedi.

Oblomov yüksekte bakan bir tavırla:

'Basit fakat hoş bir yüzü var, iyi yürekli bir kadın olmalı,' diye düşündü.

Bu sırada kapı aralığında bir kız çocuğunun başı göründü. Agafya Matveyevna, Oblomov'a belli etmeden ona başıyla gözdağı verircesine bir işaret yaptı, çocuk kayboldu.

"Kardeşiniz nerede görev yapıyor?"

"Kalemde çalışıyor."

"Hangi kalemde?"

"Köylülerin kayıtlarının tutulduğu daire...* Adını bilmiyorum."

Saf yüreklilikle gülümsedi, yüzü derhal normal, her zamanki halini aldı.

"Burada yalnızca kardeşiniz ve siz oturmuyorsunuz sanırım?" diye sordu Oblomov.

Evsahibesi konuşkan bir insan edasıyla:

"Hayır, ölen kocamdan iki çocuğum var, oğlan sekiz, kız altı yaşında," diye söze başladı, yüzüne bir canlılık geldi. "Bir de büyükbiz var bizimle yaşayan, çok şişmandır, güçlükle yürüyor. Yalnızca kiliseye gidebiliyor, eskiden Akulina ile birlikte pazara gidebiliyordu. Aziz Nikola gününden** bu yana ayakları şişti, yürüyemiyor. Kilisede de çoğunlukla merdiven basamaklarına oturur. Hepsi bu kadar! Bazen görüm-cem misafirliğe gelir, bazen de Mihey Andreyeviç (Tarantsev) gelir."

Oblomov:

"Mihey Andreyeviç sık sık gelir mi?" diye sordu.

"Bazen bizde bir ay kaldığı olur, kardeşimin iyi dostudur, hiç ayrılmazlar."

Söyleyecek başka sözü ve fikri kalmayan evsahibesi sustu.

"Sizin burası ne kadar da sessiz!" dedi Oblomov. "Köpek de havlamasa insan burada tek bir canlı bile yaşamıyor sanır."

* Kazennaya Palata kastedilmektedir. Vilayetlerde vergilerin tahsili, her türlü devlet malının idaresi ve diğer mali işlere bakan Maliye Bakanlığına ait teşkilat. -çev.

** Yılda iki kez, eski takvimle 6 Aralık ve 9 Mayıs'ta (yeni takvimle 19 Aralık ve 22 Mayıs) kutlanır. -çev.

Kadın gülümsemekle yetindi.

Oblomov:

“Sık sık dışarıya, bir yerlere gider misiniz?” diye sordu.

“Yazın gittiğimiz olur. Geçenlerde İlya cumasında* baruthane taraflarına gittik.”

Oblomov, açılan şalının aralığından kadının hareketsiz duran, bir divan yastığını andıran, yüksek, zinde göğsüne bakarak:

“Oraya İlya gününde çok insan gidiyor galiba, öyle değil mi?” diye sordu.

“Hayır, bu sene giden az oldu, sabahtan yağmur vardı, sonra hava açıldı. Ama genellikle giden çok olur.”

“Başka nerelere gidersiniz?”

“Fazla bir yere gitmeyiz. Kardeşimle Tarantiev balığa gider, orada balık çorbası pişirirler. Biz hep evdeyiz.”

“Gerçekten hep evde mi oturursunuz?”

“Vallahi, doğru söylüyorum. Geçen yıl Kolpino’ya gitmiştik, bazen burada koruluğa gideriz. Haziranın yirmi dördü kardeşimin isim günüdür, daireden memur arkadaşları gelir, onlara yemek veririz.”

“Hiç misafirliğe gitmez misiniz?”

“Kardeşim gider, bense çocuklarla birlikte Paskalya ve Noel’de kocamın akrabalarına yemeğe giderim.”

Konuşacak konu kalmamıştı.

Oblomov:

“Çok çiçeğiniz var, çiçekleri sever misiniz?” diye sordu.

Kadın gülerek:

“Hayır,” dedi. “Çiçekle uğraşacak zaman bulamıyoruz. Akulina ve çocuklar kontun bahçesine gitmişlerdi, bunları onlara bahçıvan vermiş. Şu ıtır çiçeğiyle sarısabır çok eskiden, ta kocamın zamanından kalma çiçekler!”

Tam bu sırada elinde iri bir horozla Akulina odaya daldı, horoz sertçe kanat çırpıyor ve ümitsizce bağırıyordu.

* İlya Cuması: İlya peygamber gününü (eski takvim, 20 Temmuz) içine alan haftanın cuma günü. Petersburg dışında, Viborskaya yakasında bulunan baruthanenin yanında 1720 yılında İlya Peygambere ithaf edilen bir kilise inşa edilmişti. Metinde sözü edilen gezi ile İlya gününde bu kiliseye yapılan ziyaret kastedilmektedir. -çev.

“Bakkala bu horozu mu verecektik, Agafya Matveyevna?” diye sordu Akulina.

Evsahibesi mahcup bir edayla:

“Ne yapıyorsun?” dedi. “Çık dışarı, görmüyor musun, misafir var.”

Akulina horozu ayaklarından baş aşağı tutarak:

“Sadece soracaktım,” dedi. “Bakkal yetmiş kapik verebileceğini söylüyor.”

“Çabuk mutfağa git,” dedi Agafya Matveyevna. Utanarak, acele acele, “Bunu değil, çilli gri horozu vereceksin,” diye ekledi, ellerini şalının altına çekti, başını öne eğdi.

“Ev idaresi,” dedi Oblomov.

Oblomov’a daha bir özgüvenli bakışlarla bakan evsahibesi:

“Evet, çok tavuğumuz var, yumurta ve piliç satıyoruz. Bu caddede ki daçalar, kontun konağı hep bizden alır,” diye yanıt verdi.

Yüzünde becerikli ve hamarat insanlara özgü bir ifade belirdi. İyi bildiği konular üzerine konuştuğunda çehresindeki o bön ifade kayboluyordu. Kendisini ilgilendiren konularla doğrudan ilişkisi olmayan soruları gülümseyerek ya da susarak geçiştiriyordu.

Oblomov kendi eşyasını göstererek:

“Bunları ayırmak, yerleştirmek gerekiyordu,” dedi.

Oldukça cesur bir edayla Oblomov’a bakan evsahibesi onun sözünü hemen keserek:

“Biz yerleştirecektik, ama kardeşim izin vermedi,” dedi. “Allah bilir çekmecelerinde, dolaplarında neleri vardır, kaybolursa biz zan altında kalırız, dedi.”

Evsahibesi sözünü bitirerek gülümsedi.

“Ne kadar titiz bir kardeşiniz varmış!” dedi Oblomov.

Kadın hafiften tekrar gülümsedi ve yüzü hemen eski ifadesini aldı. Onun gülümsemesi, herhangi bir durum karşısında söyleyecek ya da yapacak bir şey bulamadığında sığındığı bir barınak, cehaletini gizleyen bir örtüydü.

“Kardeşiniz herhalde geç gelecek,” dedi Oblomov, “belki siz ona durumu anlatırsınız. Lütfen, burada artık eve ihtiyacım kalmadığını, bu nedenle yeni bir kiracı aramak gerektiğini söyleyin. Yeni kiracı bulmak için ben de yardımcı olacağım.”

Evsahibesi gözlerini eşit aralıklarla kırıştıarak onu yine bön bön dinledi.

“Kira sözleşmesiyle ilgili olarak lütfen deyiniz ki...”

“Evde yoklar,” diye tekrarladı kadın. “Lütfen yarın yine gelin, yarın cumartesi, işe gitmez.”

“İşim başımdan aşkın, boş bir dakikam bile yok,” diye bahane uydurdu Oblomov. “Lütfen, ödediğim kaporayı size bıraktığımı söyleyin, ben başka bir kiracı...”

Evsahibesi tekdüze bir sesle:

“Kardeşim evde yok,” diye yineledi. “Niye geciktiğini bilmiyorum,” diyerek caddeye baktı. “Buradan, pencerelerin önünden geçerek gelir, geldiğini buradan görebiliyoruz. Ama henüz görünürde yok!”

“Neyse, ben kalkayım,” dedi Oblomov.

Evsahibesi ayağa kalkarak:

“Kardeşim gelince ona ne diyeyim? Tekrar ne zaman geleceksiniz?” diye sordu.

“Ona, sizden rica ettiğim şeyleri söyleyin,” dedi Oblomov. “Koşulların değişmesi...”

“Yarın kendiniz gelip onunla konuşsaydınız,” diye tekrarladı.

“Yarın gelemem.”

“O halde öbür gün, pazar günü gelin. Ayından sonra votka içilir, meze yenir. Hem Tarantıyev de gelecek.”

“Gerçekten o da mı gelecek?”

“Vallahi, doğru söylüyorum.”

Oblomov sabırsızlıkla:

“Öbür gün gelemem,” diye kestirip attı.

“O zaman haftaya gelin. Peki, ne zaman taşınacaksınız? Döşemeler silinip ovulacak, tozlar alınacak,” diye sordu.

“Ben taşınmayacağım,” dedi Oblomov.

“Nasıl olur? Ya eşyanızı ne yapacağız?”

Oblomov bakışlarını kadının göğüsleri üzerinde sabitleyerek, sözcüklerin arasında boşluk bırakarak:

“Lütfen,” diye söze başladı. “Kardeşinize söyleyin, koşulların değişmesi...”

Kadın avlu kapısına bakarak, tekdüze bir sesle:

“Gecikti, kimse görünmüyor,” dedi. “Onun ayak seslerini tanırım, tahta kaldırımda kimin geldiğini insan sestten anlayabiliyor. Buradan gelip geçen azdır...”

Oblomov eğilerek onu selamladı, kapıya yönelirken:

“Sizden rica ettiklerimi lütfen kardeşinize iletin, tamam mı?” diye tekrarladı.

Evsahibesi tedirgin, âdeta kendisine yabancı bir sesle:

“Yarım saat sonra kendisi burada olacak,” dedi, sanki onun gitmesine sesiyle engel olmaya çalışıyor gibi bir hali vardı.

Oblomov kapıyı açarken, kararlı bir sesle:

“Daha fazla bekleyemem,” dedi.

Onu dış merdivenlerde gören köpek şiddetle havlamaya, zincirini kıracakmış gibi germeye başladı. Dirsekleri üzerine dayanarak uyuklayan arabacı uyandı, atları geri geri hareket ettirerek arabayı avludan çıkarmaya çalıştı. Tavuklar tekrar telaşla dört bir yana koşuşmaya başladı, pencerelerde birçok kafa belirdi.

Oblomov kaleskaya oturduğunda evsahibesi huzursuzca:

“Geldiğinizi kardeşime bildireceğim,” dedi.

“Evet, durum değiştiği için evi üzerimde tutamayacağımı, onu başka bir kiracıya devredeceğimi söyleyin... Yeni kiracı aramak...”

Onu ilgisizce dinleyen evsahibesi:

“Bu saatlerde hep gelirdi...” dedi. “Tekrar geleceğinizi söyleyeceğim.”

“Evet, önümüzdeki günlerde geleceğim.”

Araba köpeğin çılgın havlamaları eşliğinde avludan çıktı, toprak yolda kuru tümseklerin üzerinde sallanarak ilerlemeye başladı. So-kağın sonunda yıpranmış paltolu, koltuğunun altında kocaman bir kâğıt paket, elinde kalın bir baston taşıyan orta yaşlarında biri belirdi. Sıcak ve yağışsız, kuru bir gün olmasına rağmen lastik galoş giymişti. İki yana bakarak hızlı hızlı yürüyor, tahta kaldırımı çökertmek istercesine ayaklarını yere sert sert vuruyordu. Oblomov adamın arkasından baktı, onun evsahibesi Pşenitsina’nın bahçe kapısından içeri girdiğini gördü.

‘İşte, bu adam muhakkak kardeşi olmalı!’ diye düşündü. ‘Canı cehennem! Şimdi bir saat onunla mı konuşacağım! Acıktım,

hem hava da çok sıcak. Üstelik Olga da beni bekliyor... Başka sefer konuşurum..." "Daha hızlı sür!" dedi arabacıya.

Her iki yandaki bahçe duvarlarına bakarken, birden:

'Hani, başka bir ev bakacaktım!' diye hatırladı. 'Şimdi yeniden Morskaya ya da Konyuşennaya Sokaklarına* geri dönüp orada ev bakmak gerek... Boş ver, başka bir zaman giderim..." "Daha hızlı sür!" dedi.

III

AĞUSTOS sonunda yağmurlar yağmaya, peçi olan daçaların bacalarından dumanlar yükselmeye başladı. Peçi olmayan evlerin sakinleri ise nezleden burunları, yüzleri sarılı halde dolaşıyordu. Sonunda daçalar yavaş yavaş ıssızlaşmaya başladı. Oblomov bir daha da şehre inmedi. Bir sabah penceresinin önünden İlyinski'lerin mobilyalarını taşıyan arabalar ve adamlar geçti. Gerçi evden uzaklaşmak, geçerken bir yerlerde yemek yemek, bütün günü yatmadan geçirmek onun için artık bir kahramanlık sayılmıyordu, ama yine de gece başını sokacak bir yer gerekiyordu. Park ve koru böyle ıssızlaşmışken, Olga'nın pencerelerinin dış kanatları sıkı sıkı kapatılmışken daçada tek başına kalmak ona kesinlikle imkânsız görünüyordu. Boş odalarda geziniyor, parkın her tarafını dolaşıyor, tepeleri çıkıp iniyor, göğsünde kalbi sıkışıyordu.

Oblomov, Zahar ve Anisya'ya Vıorskaya yakasındaki eve gitmelerini söyledi, yeni ev bulununcaya kadar orada kalacaklardı. Kendisi şehre gitti, bir lokantada hızla yemeğini yedikten sonra akşamı Olga'larda geçirdi. Fakat şehrin sonbahar akşamları yazın parkta ve ormanda geçirdiği uzun, güneşli günlere ve ılık akşamlara hiç benzemiyordu. Burada Olga'yı günde üç kez görmesine olanak yoktu; ne Katya artık ikide bir ona haber getiriyor, ne de o Zahar'la beş verst öteye pusula gönderebiliyordu. Böylece aşklarının çiçeğe durmuş, romantik yaz evresi birden sona ermiş, sevdaları âdeta gıdasız, öz-

* Büyük ve Küçük Morskaya Sokakları, bugünkü Hertsen ve Gogol Caddeleri (Petersburg); Büyük ve Küçük Konyuşennaya Sokakları, bugünkü Jelyabov ve Perovskoy Caddeleri. -çev.

süz kalmış, kurumuş, solmuştu. Bazen yarım saat hiç konuşmadan otururlardı; Olga, içinden, işlemedeki gözleri iğnesiyle sayarak kendini işine kaptırırken, Oblomov, çapraşık düşünceler karmaşasına dalar, o anın çok ilerisinde bir zaman diliminde yaşırdı. Ara sıra Olga'nın yüzüne dikkatle bakar, tutkuyla iç geçirirdi. Bazen de Olga, Oblomov'un yanından geçerken ona bakar, gözlerinde suskun, dilsiz mutluluğun ve sakın boyun eğişin anlık ışığını yakalayarak ona gülümserdi.

Oblomov üç gün üst üste şehre inerek Olga'larda yemek yedi; Vı-borskaya'daki odaların henüz hazır olmadığı, bir hafta içinde başka eve taşınacağı için oraya ısınmadığı gibi bahaneler uyduruyordu. Fakat dördüncü gün Olga'lara gitmeye utandı, evlerinin etrafında uzun uzun gezindikten sonra içini çekerek Vıborskaya'nın yolunu tuttu. Beşinci gün Olga'lar yemeği dışarıda yediler. Altıncı gün Olga ona bir mağazada randevu verdi, eve kadar belki ona eşlik edebileceğini, arabasının arkadan kendilerini izleyebileceğini söyledi. Bütün bunlar can sıkıcı şeylerdi; yolda yürürken her ikisi de tanıdıklarıyla karşılaşılıyor, selamlaşıyor, bazılarıyla da durup konuşuyorlardı. Durumun çirkinliğinden ve mahcubiyetten kan ter içinde kalan Oblomov:

"Ah, Tanrım! Nedir bu çile!" diye yakınıyordu.

Olga'nın teyzesi de kocaman baygın gözleriyle Oblomov'a bakıyor, sanki baş ağrısının sebebi oymuş gibi dalgın dalgın nişadırını kokluyordu. Yol da çok uzundu; Vıborskaya'dan şehre gelmek, akşam da geri dönmek üç saatini alıyordu.

"Teyzeye durumu bildirelim," diye ısrar ediyordu Oblomov, "o zaman bütün gün birlikte oluruz, kimse de herhangi bir şey söyleyemez."

Olga hemen:

"Sen adliyeye gittin mi?" diye soruyordu.

Oblomov'u 'Gittim ve her şeyi hallettim' demek için şeytan dürtüyordu, ama Olga'nın kendisine dik dik bakacağını, yüz ifadesinden yalanını hemen yakalayacağını biliyordu. Yanıt vermek yerine içini çekmekle yetiniyordu.

"Ah, bu işin ne kadar zor olduğunu bir bilsen!" diyordu Olga'ya.

Bir sessizlikten sonra Olga bakışlarını kaldırmadan:

“Evsahibesinin kardeşiyle konuştun mu? Ev baktın mı?” diye soruyordu.

“Sabahları evde olmuyor, akşamları da ben hep buradayım.”

Oblomov ikna edici bir bahane bulabildiği için memnun oluyor, bu kez Olga iç çekiyor, fakat ona yanıt vermiyordu.

Oblomov onu sakinleştirmek için:

“Yarın evsahibesinin kardeşiyle mutlaka konuşacağım, yarın pazar, daireye gitmiyor,” diyordu.

Olga dalgın dalgın ekliyordu:

“Her şey yoluna konmadan teyzeme söyleyemeyiz ve o zamana kadar daha seyrek görüşmeliyiz.”

“Evet... Evet... Haklısın,” diye hemen korkup siniyordu Oblomov.

Olga:

“Sen pazar günleri yemeği bizimle ye, o gün kabul günümüz,” dedi. “Bir de belki çarşamba gelebilirsin, çarşambaları misafir olmaz. Bunun dışında tiyatroda görüşebiliriz, gideceğimiz günü sana önceden söylerim, sen de gelirsın.”

Görüşme düzenini Olga’nın üstlenmesine memnun olan Oblomov:

“Evet, çok doğru!” dedi.

“Hava güzel olduğunda,” diye ekledi Olga, “Yaz Bahçesine* yürüyüşe giderim, sen de gelirsın. Bize gittiğimiz parkı hatırlatır...” Doku-
naklı bir tonla, “O parkı!” diye tekrarladı.

Oblomov sessizce Olga’nın elini öptü, pazar günü tekrar görüşmek üzere onunla vedalaştı. Olga üzgün bakışlarla onu arkadan izledi, sonra piyanonun başına oturdu, müziğine gömüldü. Yüreği bir şeye ağlıyordu, notalar da ağlıyordu! şarkı söylemek istedi, bir türlü söyleyemedi. Oblomov ertesi sabah yataktan kalktı, yazın daçada giydiği tuhaf redingotunu üzerine geçirdi. Robdöşambrına veda edeli çok olmuştu, onu görünmeyecek şekilde dolaba saklamalarını söyledi. Zahar, üzerinde kahve ve bir tabak krendel bulunan tepsiyi her zamanki gibi titreterek, sağa sola eğerek beceriksizce masaya yaklaştı. Anisya âdet üzere yarı beline kadar kapıdan içeri sokularak Zahar’ın

* Letniy Sad (Yaz Bahçesi): 1704 yılında Neva’nın sol kıyısına kurulan *Letniy Sad* Petersburg’un en eski parkıdır. -çev.

kahveyi masaya kadar dökmeden götürüp götürmediğine baktı. Eğer götürmüşse sessizce ortadan kaybolacak, tepsiden bir şey düşürmüşse geri kalanları kurtarmak için derhal oraya koşacaktı. Bu sırada Zahar da önce düşen nesnelere, ardından karısına küfredecek, dirseğiyle kaidının göğsüne vuracaktı gibi yapacaktı.

“Ne müthiş bir kahve, kim pişirdi bunu?” diye sordu Oblomov.

“Evsahibesinin kendisi pişirdi,” dedi Zahar. “Siz, diyor, hindibasını çok koyuyorsunuz ve az kaynatıyorsunuz, bırakın ben yapayım.”

Fincanını ikinci kez dolduran Oblomov:

“Enfes!” dedi. “Ona teşekkür et!”

Zahar yan odanın yarı açık kapısını göstererek:

“Kendisi işte orada,” dedi. “O odayı büfe, kiler gibi kullanıyorlar; evsahibesi orada iş yapıyor, oraya çay, şeker, kahve, kapacak koyuyorlar.”

Oblomov’un bulunduğu yerden evsahibesinin sadece sırtı, ensesi, beyaz gerdanının bir kısmı ve çıplak bilekleri görülebiliyordu.

“Dirseklerini hızlı hızlı oynatarak orada ne yapıyor?” diye sordu Oblomov.

“Kim bilir! Dantel mi ütölüyor, ne?”

Oblomov kadının sağa sola hızla dönen bileklerine, bir eğilip bir doğrulan sırtına uzun uzun baktı. Eğildiği zaman temiz eteğini ve çoraplarını, yuvarlak, dolgun bacaklarını görebiliyordu.

‘Ufak bir memur karısı ama dirseklerine bakınca kontes sanırsın, üstelik gamzeleri de var,’ diye içinden geçirdi.

Öğleye doğru Oblomov’un odasına giren Zahar ona, evsahibesinin ikram ettiği pirojkilerden tatmak isteyip istemediğini sordu.

“Bugün pazar, pirojki günleriymiş!”

Oblomov ilgisizce:

“Ne tür bir pirojki olduğunu tahmin edebiliyorum,” dedi. “Soğanlı, havuçlu...”

“Bizim Oblomovka’nın pirojkilerinden hiç de geri kalmaz,” dedi Zahar, “piliç eti ve taze mantar koymuşlar içine.”

“Oh, çok leziz olmalı, getir bakayım!” dedi Oblomov. “Kim pişiriyor, şu kirli köylü karısı olmasın?”

Zahar aşağılayıcı bir tavırla:

“O da kim oluyor?” dedi. “Evsahibesi olmazsa o kadın hamur bile yoğuramaz. Evsahibesinin kendisi sürekli mutfakta, pirojkiyi de Anisya ile birlikte pişirdiler.”

Beş dakika sonra yan odadan Oblomov’a, geçen gün gördüğü şalla hafifçe örtülmüş çıplak bir kol uzandı, tabaktaki kocaman pirojkiden sıcak dumanlar yükseliyordu.

Pirojkiyi alan Oblomov sevecenlikle:

“Çok teşekkür ederim,” dedi ve açık kapıdan kadının dolgun göğüslerine ve çıplak omuzlarına gözlerini dikerek baktı. Kapı hemen kapandı.

Kadın içeriden:

“Votka istemez miydiniz?” diye sordu.

Oblomov deminkinden daha da sevecen bir tavırla:

“Hayır, ben içki içmiyorum, teşekkür ederim,” dedi. “Votkanız ne tür bir votka?”

“Ev yapımı. Frenküzümü yaprağından çekiyoruz.”

“Daha önce frenküzümü yaprağından yapılmış votka hiç içmedim, izin verin deneyeyim.”

Çıplak kol kapı aralığından tekrar uzandı, dolu kadeh bir tabağın üzerine konmuştu. Oblomov votkayı içti, çok beğenmişti.

“Çok teşekkürler,” diyerek kapı aralığından içeriye bakmaya çalıştı, fakat kapı hemen küt diye kapandı.

“Neden size bakmama ve günaydın dememe izin vermiyorsunuz?” diye sitem etti Oblomov.

Evsahibesi kapının arkasında gülerek:

“Henüz günlük kıyafetimleyim,” dedi. “Mutfaktan bir türlü çıkmadım, şimdi üzerimi değiştireceğim. Kardeşim de biraz sonra ayinden döner.”

“Ha, à propos* kardeşinizle konuşmam gerek,” dedi Oblomov. “Bana uğramasını rica edebilir misiniz?”

“Pekâlâ, gelince söylerim.”

“Şu öksüren de kim?” diye sordu Oblomov. “Ne kadar kuru bir öksürük!”

“Büyükanne,” dedi, “sekiz yıldan beri böyle öksürür.”

* (Fr.) “Söz açılmışken.” –çev.

Ve kapı bir kez daha küt diye kapandı.

‘Ne kadar da... Sade bir kadın,’ diye düşündü Oblomov. ‘Onda bir tür şey var... Ayrıca çok da temiz!’ Evsahibesinin kardeşiyle hâlâ tanışmamıştı. Birkaç kez sabahın erken saatlerinde, yatağının içinden, koltuğunun altında kâğıt kaplı bir paket taşıyan bir adamı bahçe çitlerinin parmaklıkları arasından şöyle bir görmüş, adam sonra sokakta hemen gözden kaybolmuştu. Yine akşam saat beşte aynı adamı tekrar koltuğunun altında aynı paketle pencerenin önünden hızla geçerken fark etmiş, adam bu kez sundurmanın altında kayıplara karışmıştı. Evdeyse onun sesini duyan olmazdı. Bununla birlikte evde bir sürü insanın yaşadığı, özellikle sabahları açıkça belli oluyordu. Mutfaktan bıçak sesleri yükseliyor, pencereden, avluda bir köşede köylü kadının bir şeyleri çalkaladığı, kapıcının odun kırdığı ya da iki tekerlekli fiçiyi su getirdiği işitiliyordu. Duvarın öte tarafından ya çocukların ağlama sesleri ya da büyükannenin sonu gelmez kuru öksürükleri duyuluyordu.

Oblomov evin, iç içe dört odadan oluşan esas bölümünü kiralamıştı. Evsahibesi ailesiyle birlikte iki arka odada, kardeşiye yukarı kattaki, tavan arası diye adlandırılan yerde yaşıyordu. Oblomov’un çalışma ve yatak odaları avluya, misafir odası küçük bahçeye, bekleme odası lahana ve patates ekili büyük bostana bakıyordu. Misafir odasının pencerelerine rengi solmuş basma perdeler asılmış, duvarların dibine ceviz taklidi basit sandalyeler dizilmişti; bir ayna, onun altında iskambil masası vardı, pencere önlerine ıtır ve kadifeçiçeği saksıları yerleştirilmişti. Tavanda içinde kanarya ve iskete kuşları bulunan dört kafes asılı duruyordu.

Evsahibesinin kardeşi Oblomov’un odasına ayak parmaklarının ucuna basarak girdi ve üç kez eğilerek selam verdi. Üniformasının bütün düğmeleri ilikli olduğu için içinde gömlek var mı yok mu anlaşılmıyordu. Kravatı basit, tek düğüm tarzında bağlanmıştı, iki ucunu üniformasının içine sokmuştu. Kırk yaşlarındaydı, alnından aşağı bir tutam saç sarkıyordu; orta boy bir köpeğin kulaklarına benzeyen ve rüzgârda ilgisizce dalgalanan benzer iki püskül de iki şakağından aşağıya sarkmıştı. Gri gözleri herhangi bir nesneye hemen ve doğrudan bakmaz, önce kaçamak bakışlarla nesneyi yoklar, sonra ikinci bakışta ona odaklanırdı. Ellerinden âdeta utanırdı; konuşurken ya

ikisini de arkasında saklamaya çalışır, ya da birini arkasında, öteki-
ni koynuna sokarak saklardı. Dairede müdürüne evrak verirken ya
da açıklama yaparken elinin birini arkasında tutar, öteki elinin orta
parmağıyla, tırnağı aşağı gelecek şekilde, herhangi bir satırı ya da
sözcüğü dikkatlice işaret eder, işi bitince elini hemen çekip saklardı.
Ellerini saklaması parmaklarının kalın ve kırmızımsı olmasından ve
biraz da ellerinin titremesinden kaynaklanıyor olabilirdi. Ellerini sık
sık göstermesinin hiç de şık olmayacağına makul gerekçeler bularak
kendini inandırmıştı.

Çifte bakışını Oblomov'un üzerinde toplayarak:

“Sizi görmemi buyurmuşsunuz,” dedi.

“Evet, sizinle kiraladığım odalar hakkında konuşmak istemiştim,”
dedi Oblomov nazikçe. “Lütfen, oturunuz!”

İvan Matveyeviç ancak ikinci kez ısrar edilince oturmaya karar
verdi. Bütün gövdesiyle öne doğru eğildi, ellerini ceketinin yenine
soktu.

“Koşullar yeni bir ev aramamı zorunlu kılıyor,” dedi Oblomov,
“dolayısıyla, sizden kiraladığım odaları başka kiracıya devretmek is-
tiyorum.”

İvan Matveyeviç elini ağzına tutarak öksürdü, sonra elini çabucak
yenine soktu.

“Şimdi devretmek artık çok zor,” dedi. “Yaz sonunda gelip beni
görmüş olsaydınız sorun olmazdı, evi görmek isteyen pek çok kişi
vardı...”

Oblomov onun sözünü keserek:

“Geldim, ama siz evde yoktunuz,” dedi.

“Kız kardeşim söylemişti,” diye ekledi memur. “Bu ev için endişe-
niz olmasın, burada çok rahat edeceksiniz. Yoksa kuşlardan mı rahat-
sız oldunuz?”

“Hangi kuşlar?”

“Tavuklar.”

Gerçi Oblomov sabah erkenden pencerelerinin altında sürekli gü-
rültüyle gıdaklayan kuluçka tavuklarını ve cıvıldaşan piliçleri duyuy-
yordu, ama buna aldırdığı yoktu. Gözlerinin önünden sürekli Olga'nın
hayali geçip durduğu için çevresinde olup bitenleri fark etmiyordu.

“Hayır, tavuklar sorun değil,” dedi Oblomov. “Ben kanaryalardan bahsediyorsunuz sandım, sabahın köründe şakımaya başlıyorlar.”

“Onları odanızdan çıkaralım,” dedi İvan Matveyeviç.

“Kuşlar da sorun değil, fakat koşullar burada oturmamı imkânsız kılıyor.”

“Nasıl isterseniz! Peki, yeni kiracı bulamadığınız takdirde sözleşme ne olacak? Tazminat mı ödeyeceksiniz? Zararlı çıkarsınız.”

“Ne kadar ödemem gerekiyor?”

“Hemen hesabı getireyim.”

Sözleşmeyle birlikte bir de abaküs getirdi.

“Sözleşmeye göre kira sekiz yüz ruble, yüz ruble depozit ödemişsiniz. Geriye yedi yüz ruble kalıyor”

Oblomov onun sözünü keserek:

“Burada daha iki hafta bile oturmadım, yoksa benden bütün yılın kirasını mı alacaksınız?” dedi.

İvan Matveyeviç tatlı bir dille ve vicdanının sesini dinleyen bir edayla:

“Başka türlü nasıl olur?” dedi. “Aksi halde kız kardeşim haksız yere zarara girecek. O yalnızca bu kirayla geçinen zavallı bir duldur. Tavuk ve yumurtadan kazandığı üç beş kuruşla da çocuklarına ancak girecek bir şeyler alabiliyor.”

“Ama insaf edin, ben bu kadar parayı ödeyemem,” dedi Oblomov. “Elinizi vicdanınıza koyun, burada iki hafta bile oturmadım, ne için ödeyeyim bu kadar büyük parayı?”

İvan Matveyeviç sözleşmenin iki satırını orta parmağıyla gösterdikten sonra elini hemen yenine sokarak:

“İşte, sözleşmede yazılı, lütfen okuyunuz!” dedi.

Oblomov okumaya başladı: ‘Ben Oblomov, işbu sözleşmenin sona ermesinden önce evi boşalttığım takdirde ya evi aynı koşullarda başka bir şahsa devretmeyi, ya da Bayan Pşenitsina’ya gelecek yılın haziran ayının birine kadarki yıllık kiranın geri kalan kısmını toptan ödemeyi taahhüt ederim.’

“Bu nasıl olur? Hiç de adil değil!” diye söylendi Oblomov.

İvan Matveyeviç:

“Her şey yasaya uygun!” dedi. “Kendiniz imzaladınız, işte imzanız!”

İvan Matveyeviç'in parmağı imzanın altında gözüktü ve ardından hemen kayboldu.

"Ne kadar tutuyor?" diye sordu Oblomov.

Aynı parmağıyla abaküsü şingirdatmaya başladı, her seferinde parmağını yumruğunun içinde gizliyordu.

"Yedi yüz ruble," dedi. "Ahır ve hangar için de ayrıca yüz elli ruble!" Boncukları saymayı sürdürdü.

Oblomov çevik bir tavırla:

"İnsaf beyim, benim atım yok, at beslemiyorum. Ahır, araba yerini ne yapacağım?" diye karşı çıktı.

İvan Matveyeviç parmağıyla sözleşmedeki cümleyi göstererek:

"Sözleşmede var," dedi. "Tarantjev atlarınızın olduğunu söyledi."

Oblomov sinirlenerek:

"Tarantjev yalan söylüyor," dedi. "Sözleşmeyi bana verir misiniz?"

İvan Matveyeviç sözleşmeyi eline alarak, tatlı bir dille:

"İşte, size kopyasını vereyim, aslı kız kardeşime aittir," dedi. "Ek olarak, bostan ve lahana, şalgam ve diğer sebzeler için kişi başına yaklaşık olarak iki yüz elli ruble..."

Yeniden abaküste saymaya başladı.

Oblomov tehditkâr bir dille:

"Ne bostanı? Ne lahanası?" diye itiraz etti. "Benim bunlardan habirim yok, siz neden bahsediyorsunuz?"

"İşte sözleşmede var. Tarantjev bunları da sözleşmeye dahil etmek istediğinizi söyledi."

"Bu da ne demek oluyor? Benim yokluğumda masamda neler olacağına mı karar veriyorsunuz? Ne lahana, ne de şalgam isterim..." diyerek kalktı Oblomov.

İvan Matveyeviç de sandalyesinden kalktı.

"İnsaf buyurunuz, sizin yokluğunuzda hiç olur mu? İşte imzanız!"

Oblomov sabırsızlıkla:

"Toplamı ne ediyor?" diye sordu.

"Tavan ve kapıların boyanması, pencere ve mutfakta tadilat, yeni kapı kolları, hepsi yüz elli dört ruble, sekiz kapık; tabii kâğıt ruble olarak!"

Oblomov şaşkınlıkla:

“Bunları nasıl bana yıkarsınız?” dedi. “Her zaman evsahibi yapar bu tür harcamaları! Tadilat görmemiş evi kim tutar?”

İvan Matveyeviç uzaktan parmağıyla göstererek:

“İşte sözleşmede var, bunlar sizin tarafınızdan karşılanacak,” dedi. Nazik bir edayla, “Toplamı bin üç yüz elli dört ruble, yirmi sekiz kapik ediyor, kâğıt rubleyle!”

Çabucak iki elini ve sözleşmeyi arkasına götürdü.

Oblomov odanın içinde gezinerek:

“Şimdi bu parayı nereden bulacağım? Benim hiç param yok ki!” dedi. “Sizin lahananız, şalgamınız sanki bana çok mu lazım?”

“Nasıl isterseniz?” diye alçak sesle ekledi İvan Matveyeviç. “Hiç endişelenmeyin, burada rahat edeceksiniz. Paraya gelince... kız kardeşim bekleyebilir, sorun değil!”

“Hayır, burada oturmam imkânsız, koşullar buna izin vermiyor. Anlıyor musunuz?”

Bir adım geri çekilen İvan Matveyeviç uysal bir tavırla:

“Anlıyorum, nasıl isterseniz!” dedi.

Memura başıyla işaret eden Oblomov:

“Pekâlâ, düşünceğim ve odalar için başka kiracı bulmaya çalışacağım,” dedi.

“Çok güç, ama yine de siz bilirsiniz!” diye son sözünü söyleyen memur üç kez eğilerek Oblomov’u selamladıktan sonra odadan çıktı.

Oblomov cüzdanını çıkararak parasını saydı, topu topu üç yüz beş rublesi vardı. Şaşkınlıktan donakaldı!

Hayretle, neredeyse ürpererek kendine:

‘Paraları nereye harcadım?’ diye sordu. ‘Yazın başında yurtluktan bin iki yüz ruble göndermişlerdi, şimdi üç yüz kalmış.’Yaptığı harcamaları hesap etmeye, hatırlamaya çalıştı, aklına gelen masrafların toplamı ancak iki yüz elli ediyordu.

‘Bu paralar nereye uçup gitti?’ diye söylendi.

“Zahar! Zahar!” diye seslendi.

“Buyurun, efendim!”

“Bu paralar nereye gitti?” diye sordu. “Hiç paramız kalmamış!”

Zahar ceplerini karıştırmaya başladı, bir elli kapiklik, bir de on kapiklik çıkararak masanın üzerine koydu.

“Taşınırken yaptığım harcamalardan artmıştı, geri vermeyi unutmşum,” dedi.

“Bozuk paraları ne diye gözüme sokuyorsun? Sekiz yüz rublenin nereye gittiğini söyle bana!”

“Ben nereden bilebilirim? Nereye ne harcadığınızı sanki ben biliyor muyum? Örneğin, kaleska için arabacılar ne ödüyorsunuz?”

Oblomov, Zahar’a bakarak:

“Doğru,” dedi. “Araba için çok para gitti. Daçada arabacıya ne ödediğimizi hatırlamıyor musun?”

“Nasıl hatırlayayım?” dedi Zahar. “Bir keresinde bana arabacıya otuz ruble vermemi emretmişsiniz, onu hatırlıyorum.”

Oblomov kınayıcı bir edayla:

“Masrafların listesini tutsaydın böyle olmazdı! Okuryazar olmanın ne kötü!” dedi.

Zahar yan yan bakarak:

“Okuyup yazmadan bir ömür yaşadım, Allaha şükür, diğer insanlardan da geri kalır yanımda yok!” diyerek efendisine karşı çıktı.

‘Köye okul açmak gerek diyen Ştolts haklı,’ diye düşündü Oblomov.

“Bakın işte,” dedi Zahar, “hizmetçiler İlyinski’lerin uşağının okuryazar olduğunu söylüyor, fakat büfeden gümüşleri yürütüp satıyormuş.”

Oblomov kuruntuya kapılarak:

‘İşte, buyurun bakalım!’ diye düşündü. ‘Gerçekten de şu okuryazar hizmetçiler hep ahlaksız oluyor, bütün zamanlarını içki içerek, mızıka dinleyerek, çay höpürdeterek* harcıyorlar... Hayır, okul açmak için vakit daha erken!’

“Ee, başka nereye gitmiş olabilir bu paralar?” diye sordu Oblomov.

“Nereden bileyim? Örneğin, Tarantsev’e daçada verdiğiniz para...”

Oblomov bu harcamayı hatırlayarak sevindi.

“Arabacıya otuz, sanırım, Tarantsev’e yirmi beş ruble... Başka?”

Dalgınlaşan Oblomov yanıt beklercesine Zahar’ın yüzüne baktı; Zahar ise suratını asmış yan gözle efendisini seyreliyordu.

* Romanın yazıldığı yıllarda Rusya’da çay çok pahalı ve lüks bir maldı. Hatta halk arasında “Biz kim, çay içmek kim!” diye bir deyiş bile vardı. –çev.

“Acaba Anisya hatırlar mı?” diye sordu Oblomov.

Zahar aşağılayıcı bir tonla:

“O ahmak nereden hatırlasın? Köylü kadın ne bilir ki!” dedi.

Oblomov’un canı sıkıldı:

“Ben hatırlayamıyorum, eve hırsız filan girmede, öyle değil mi?”

Zahar:

“Girseydi hepsini alırdı,” diyerek odadan çıktı.

Oblomov geçip koltuğa oturdu, düşünceye daldı.

‘Peki, nereden para bulacağım?’ diye düşündü, soğuk terler döktü.

‘Yurtluktan kim bilir ne zaman ve ne kadar para gönderecekler?’ Saate baktı, ikiydi, Olga’ya gitme vakti gelmişti. Anlaşmalarına göre bugün onlarda yemek yiyecekti. Yavaş yavaş neşesi yerine gelmeye başladı, araba çağırarak Morskaya Sokağına gitmek üzere yola çıktı.

IV

OLGA’YA evsahibesinin kardeşiyle konuştuğunu söyledi ve aceleyle, fazla inandırıcı olmayacak şekilde, evi gelecek hafta içinde birisine devretmeyi umduğunu belirtti. Olga ve teyzesi yemek öncesinde birisini ziyaret etmek üzere evden çıktılar, Oblomov da o civarda ev bakmaya gitti. İki daireye baktı; birisi dört odalıydı, kâğıt (banknot) parayla yıllık dört bin ruble istiyorlardı, beş odalı olan diğer dairenin kirası ise altı bin rubleydi.

‘Korkunç! Korkunç!’ diye söylenen Oblomov, afallamış kapıcıların sözlerine kulağını tıkayarak çabucak oradan uzaklaştı.

Bu yekûna evsahibesine ödeyeceği bin küsur rubleyi de eklemesi gerektiğini düşününce öyle bir paniğe kapıldı ki, korkudan toplama işlemini sonuçlandıramadı. Adımlarını hızlandırdı, aceleyle Olga’ya koştu.

Ev kalabalıktı. Olga çok canlı ve coşkulu; konuşuyor, şarkı söylüyor, etrafa gösteriş yapıyordu. Sadece Oblomov onu ilgisizce dinliyordu, oysa Olga bütün bunları sırf onun için yapıyor, Oblomov gözkapaklarını aşağı düşürüp, üzgün, yılgın oturmasın, içi neşe dolsun, gülsün söylesin diye çaba gösteriyordu.

“Yarın tiyatroya gel, sezonluk loca tuttuk,” dedi Olga.

‘Akşam karanlığında, bu çamurda, bu kadar uzun yol!’ diye içinden geçiren Oblomov, Olga’nın gözünün içine bakınca onun gülümseyişine “Peki!” anlamına gelen bir gülümseyişle karşılık verdi.

“Bir koltuk için sezonluk bilet alsana,” dedi Olga, “gelecek hafta Mayevski’ler gelecek. Teyzem onları bizim locaya davet etti.”

Olga, ne kadar memnun olduğunu anlamak için Oblomov’un gözünün içine baktı.

Oblomov dehşetle:

‘Tanrım!’ diye geçirdi içinden, ‘bütün param üç yüz ruble!’ “Barondan rica et, orada herkesi tanıyor, yarın sana bir koltuk ayarlar.”

Olga yeniden gülümsedi, ona bakarak gülümseyen Oblomov yine gülümseyerek barondan bilet için ricada bulundu. Baron gülümseyerek bilet almaya birini göndereceğini söyledi.

“Şimdilik parterde otur,” diye ekledi Olga, “sonra işlerini bitirince bizim locadaki sağ koltuğa oturursun.”

Olga’nın yüzünde, tam anlamıyla mutlu olduğu zamanlardaki gülümseyişine benzer kararlı bir gülümseme belirdi. Çiçek yerine gülcüklerle örtülmüş baştan çıkarıcı uzak gelecek hayalinin üzerindeki perdeyi Olga’nın azıcık aralaması Oblomov’u ansızın öylesine mutlu etti ki... Para sorununu bile unuttu. Ertesi sabah İvan Matveyeviç’i koltuğunda paketle pencerenin önünden hızla geçerken görünce vekâletnameyi hatırladı, adliyede onaylatması için ondan ricada bulundu. Memur metni okudu, bir noktanın muğlak bırakılmış olduğunu söyleyerek orasının açıklığa kavuşturulması işini üstüne aldı. Metin yeniden yazıldı ve sonunda onaylandı ve postaya verildi. Oblomov bu başarısını büyük bir zafer havası içinde Olga’ya bildirdi ve uzun zaman kafası rahat etti. Yanıt gelene kadar ev araması gerekmediği için seviniyordu, mevcut parasıyla biraz daha uzun süre idare edilecekti.

‘Her yerden bu kadar uzak olmasaydı burada pekâlâ yaşanabilirdi!’ diye düşünüyordu. ‘Evde çok sıkı bir düzen var, evin yönetimi de harika!’ Gerçekten de ev çok iyi yönetiliyordu. Oblomov’un ayrı mutfağı olmasına rağmen evsahibi gözünü oradan ayırmıyordu. İlya İliç bir keresinde mutfığa girmiş, Anisya ile Agafya Matveyevna’nın

içtikleri suyun ayrı gitmediğini görmüştü. Eğer ruhların birbirlerine düşkünlüğü, yakın kalplerin birbirlerini uzaklardan hissetmesi diye bir şey varsa, bunun en güzel kanıtı Anisya ile Agafya Matveyevna'nın karşılıklı sevgileriydi. Daha ilk bakışta, ağızlarından çıkan ilk sözde, ilk harekette birbirlerini anlamış ve takdir etmişlerdi. Anisya'nın kollarını sıvayıp eline bez ve ocak kancası alarak altı aydan beri kulanılmamış mutfak beş dakikada düzene sokması, bir fırça darbesiyle döşemedeki, duvardaki, masadaki tozu bir anda alıvermesi ne müthişti! Süpürgesini nasıl da genişçe sallayarak döşemelerin ve sıraların üzerlerindeki tozları alıyordu, peçin külünü nasıl da göz açıp kapayıncaya kadar boşaltıyordu! Anisya'nın değerini evsahibesi anında anlamış, takdir etmiş, ev işlerinde onun kendisine ne mükemmel bir yardımcı olabileceğini görmüştü. O günden sonra kalbinde onun yeri hep ayrıydı.

Anisya'ya gelince, Agafya Matveyevna'nın mutfakta nasıl egemenlik kurduğunu, kaşsız, şahin gözleriyle hantal Akulina'nın her acemice hareketini nasıl gördüğünü, şunu çıkar, bunu koy, onu ısıt, şunu tuzla diye sağa sola nasıl emirler verdiğini, pazarda bir tek bakışla ya da parmağıyla şöyle bir dokunarak tavuğun kaç aylık olduğunu, balığın ne zaman sudan çıkarıldığını, marulun, maydanozun ne zaman koparıldığını nasıl bildiğini görmüş, hayranlık ve saygı dolu bir korkuyla ona bakmış, kendi görevini layıkıyla yapamadığına, yerinin Oblomov'un mutfak beş dakikada düzene sokması, bir fırça darbesiyle döşemedeki, duvardaki, masadaki tozu bir anda alıvermesi ne müthişti! Süpürgesini nasıl da genişçe sallayarak döşemelerin ve sıraların üzerlerindeki tozları alıyordu, peçin külünü nasıl da göz açıp kapayıncaya kadar boşaltıyordu! Anisya'nın değerini evsahibesi anında anlamış, takdir etmiş, ev işlerinde onun kendisine ne mükemmel bir yardımcı olabileceğini görmüştü. O günden sonra kalbinde onun yeri hep ayrıydı.

Oblomov'un mutfak beş dakikada düzene sokması, bir fırça darbesiyle döşemedeki, duvardaki, masadaki tozu bir anda alıvermesi ne müthişti! Süpürgesini nasıl da genişçe sallayarak döşemelerin ve sıraların üzerlerindeki tozları alıyordu, peçin külünü nasıl da göz açıp kapayıncaya kadar boşaltıyordu! Anisya'nın değerini evsahibesi anında anlamış, takdir etmiş, ev işlerinde onun kendisine ne mükemmel bir yardımcı olabileceğini görmüştü. O günden sonra kalbinde onun yeri hep ayrıydı.

İki kadın birbirlerini anlamış ve ayrılmaz olmuşlardı.

Oblomov'un evde yemek yemediği günlerde Anisya zamanını evsahibesinin mutfak beş dakikada düzene sokması, bir fırça darbesiyle döşemedeki, duvardaki, masadaki tozu bir anda alıvermesi ne müthişti! Süpürgesini nasıl da genişçe sallayarak döşemelerin ve sıraların üzerlerindeki tozları alıyordu, peçin külünü nasıl da göz açıp kapayıncaya kadar boşaltıyordu! Anisya'nın değerini evsahibesi anında anlamış, takdir etmiş, ev işlerinde onun kendisine ne mükemmel bir yardımcı olabileceğini görmüştü. O günden sonra kalbinde onun yeri hep ayrıydı.

fincan kahve, uzun uzun, içten sohbetler ve ara sıra evsahibesiyile sır paylaşımıydı.

Oblomov yemeği evde yediğinde evsahibesi Anisya'ya yardım eder, sözle ya da parmağıyla işaret ederek etin yeterince kızarıp kızarmadığını, sosa biraz daha kırmızı şarap veya smetana eklenip eklenmeyeceğini, balığın öyle değil şöyle pişirileceğini gösterirdi... Aman Allahım, ev işleriyle ilgili nasıl da zengin bir bilgi alışverişi vardı aralarında! Yalnızca mutfak işlerini değil, keten bezi, iplik, dikiş, çamaşır yıkama, elbise, dantel, eldiven gibi şeylerin yıkanıp temizlenmesi, çeşitli kumaşlardan lekelerin çıkarılması, ev yapımı ilaç ve şifalı otların kullanılması gibi, gözlemci bir zekânın ve çağlar boyu birikmiş deneyimin hayatın her alanına soktuğu pratik bilgilerin tamamını kapsıyordu bu alışveriş!

İlya İlyiç sabah saat dokuza doğru kalkar, bazen parmaklıkların arasından, koltuğunun altında kâğıt paketi, aceleyle daireye giden İvan Matveyeviç'i görür, sonra kahvesini içerdi. Kahve her zamanki gibi enfes, bol kremalı, yumurtalı çöreklerse gevrek olurdu. Sonra bir puro yakar, kuluçka tavuklarının nasıl gürültüyle gıdıkladıklarını, civcivlerin, kanaryaların, isketelerin nasıl cıvıldaştıklarını dikkatle dinlerdi. Kuşların başka odaya konmasını istemez, "Bana köyü, Oblomovka'yı hatırlatıyorlar" derdi. Daha sonra oturur, daçada okumaya başladığı kitapları bitirmeye çalışırdı. Bazen, kazara, kitapla birlikte divana uzanır, yatarak okurdu. Çevrede mutlak bir sessizlik hüküm sürer, sokaktan, bir asker veya bellerinde baltalarıyla birkaç mujik ya geçer ya geçmezdi. Binde bir bu ücra mahalleye seyyar satıcı gelir, çitin öte tarafında arabasını durdurarak, "Elmalar, Astrahan karpuzları!" diye yarım saat gırtlığını yırtarcasına bağıırırdı. İnsan ister istemez bir şeyler satın alırdı! Bazen evsahibesinin kızı Maşa, Oblomov'a annesinden mesaj getirir, mantar turşusu ve kanlıca mantarı satıldığını, küçük bir fıçı almak isteyip istemediğini sorardı. Bazen de Oblomov evsahibesinin oğlu Vanya'yı yanına çağırır, bir şeyler okumasını ya da yazmasını ister, iyi okuyup yazıyor mu diye bakardı. Çocuklar çıkarken kapıyı arkalarından kapamadıklarında, Oblomov, aralıktan evsahibesinin çıplak gerdanına, sürekli hareket eden dirseklerine ve sırtına bakardı. Evsahibesi her an meşguldü, durmadan

bir şeyler ütüler, bir şeyler ezer, ovardı. Kapı aralığından Oblomov'un kendisini gördüğünü fark ettiğinde artık ondan çekinmiyor, hemen şalını omzuna atmıyor, sadece gülümsüyor ve büyük masanın üzerinde her ne iş yapıyorsa ona devam ediyordu.

Oblomov bazen kitabı elinde kapıya yaklaşır, onunla konuşurdu.

Bir keresinde ona:

“Sizi hep iş yaparken görüyorum,” dedi.

Kadıncağzı gülümsedi, sonra gayretle kahve değirmeninin kolunu çevirmeye devam etti. Dirseği havada öylesine hızla daireler çiziyordu ki Oblomov'un gözleri karardı.

“Kendinizi yoruyorsunuz,” dedi Oblomov.

Evsahibesi değirmeni tıngırdatarak:

“Hayır, ben alışkırım,” diye yanıt verdi.

“İşiniz yokken ne yaparsınız?”

“İşiniz yokken de ne demek? Her zaman yapacak bir iş vardır. Sabahları öğle yemeği hazırlamakla geçer, öğle yemeğinden sonra dikiş dikmek, akşama yemek hazırlamak gerekir.”

“Akşam yemeği de mi yiyorsunuz?”

“Akşam yemeği olmadan hiç olur mu? Tabii, yiyoruz. Yalnız yortularda akşam ayinine gideriz.”

“Ne güzel! Hangi kiliseye gidiyorsunuz?” diye sordu Oblomov.

“*Rojdestvo* (Kutlu Doğuş) kilisesine, bizim semt o kilisenin bölgesine giriyor.”

“Bir şeyler okuyor musunuz?”

Evsahibesi alık alık baktı, yanıt vermedi.

“Hiç kitabınız var mı?”

“Kardeşimin var, ama o da okumaz. Lokantadaki gazetelerden elimize geçen olur, kardeşim bazen yüksek sesle okur... Ama Vanyuşa'nın* pek çok kitabı var.”

“Demek siz hiçbir zaman dinlenmiyorsunuz, öyle mi?”

“Öyle vallahi! Doğru söylüyorsunuz.”

“Tiyatroya da gitmiyorsunuz, değil mi?”

“Kardeşim Noel'de gider.”

“Ya siz?”

* Vanya, Vanyuşa, İvan'ın kısaltılmış halleridir. –çev.

Evsahibesi Oblomov'a yan yan bakarak:

"Vaktim mi var? O zaman akşam yemeğini kim hazırlayacak?" dedi.

"Aşçı kadın siz olmadan da belki ..."

"Akulina mı?" diye hayretle sordu. "Bu hiç mümkün mü? Ben olmadan o ne yapabilir ki? Ertesi günün akşam yemeğini bile yetiştiremez. Zaten bütün anahtarlar bendedir."

Sessizlik çöktü. Kadının dolgun, yuvarlak dirsekleri Oblomov'un hoşuna gitmişti.

Oblomov ansızın:

"Ne kadar güzel kollarınız var!" dedi. "İnsanın içinden hemen şimdi resimlerini yapmak geliyor."

Kadın hafiften utandı, gülümsedi.

"Yenler bir dert," diye kendini savundu. "Şimdilerde elbiseleri öyle dikiyorlar ki, yenleri mutlaka kirleniyor."

Evsahibesi sustu, Oblomov da. "Kahve çekmeyi bitirir bitirmez şeker kırayım," diye kendi kendine söylendi. "Tarçın aldırmayı da unutmamam lazım!"

"Sizin evlenmeniz gerekiyor," dedi Oblomov. "Ev işlerini mükemmel yapıyorsunuz."

Gülümsedi, kahveyi büyük cam kavanoza boşaltmaya başladı.

"Doğru söylüyorum," dedi Oblomov.

"Beni iki çocukla kim alır?" dedi ve içinden bir şeyler saymaya başladı. "Yirmi..." diye söylendi dalgın dalgın. "Sakın bu kadın hepsini koymuş olmasın?"

Elindeki kavanozu dolaba koyarak mutfığa koştu. Oblomov da odasına çekildi, kitap okumaya başladı...

'Ne kadar sağlıklı, taze, dinç bir kadın!' diye düşündü. 'Evi de ne kadar iyi çekip çeviriyor, gerçekten de evlense...' diye içinden geçiren Oblomov, Olga'yla ilgili hayallere daldı.

Oblomov havanın güzel olduğu bir gün kasketini giyerek çevreyi dolaşmaya çıktı. Yolda çamura saplandı, üstüne köpekler saldırdı, gezintiden vazgeçerek eve döndü. Evde sofraya hazır, lezzetli yemekler, tertemiz bir servis vardı. Arada bir kapı aralığından çıplak bir kol ta-

bakla birlikte uzanıyor, tatması için kendisine evsahibesinin pirojki-leri sunuluyordu.

Operaya giderken Oblomov içinden:

‘Buraları sessiz ve güzel, yalnız sıkıcı!’ diye geçiriyordu.

Bir keresinde gece geç saatlerde tiyatrodan döndüğünde arabacıyla birlikte bir saate yakın avlu kapısını çaldılar, öfkeden zincirini koparıncasına zıplayan köpeğin havlamaktan sesi kısıldı. Soğukta üşüyen Oblomov çığına döndü, yarından tezi yok bu evi terk edeceğini söyledi. Fakat yarın, öbür gün, bir hafta geldi geçti, kimse taşınmadı. Görüşme konmayan günler Olga’nın sesini duyamamak, gözlerindeki aynı, değişmez sevecenliği, aşk ve mutluluk ifadesini okuyamamak Oblomov’un canını fena sıkıyordu. Görüşme günlerinde tıpkı yazın daçadaki gibi yaşıyor, Olga’nın şarkılarını dinleyerek ya da gözlerinin içine bakarak mest oluyor, kendinden geçiyordu. Başkalarının yanında Olga’nın Oblomov’a derin ve anlamlı bir bakışı, diğerleri için bu bakış ne kadar önemsiz gözüksün onu mutlu etmeye yetiyordu. Fakat kış yaklaştıkça baş başa görüşmeleri iyice seyrekleşmeye başladı. İlyinski’lere uzaklardan çok misafir geliyordu, bazen koca gün geçiyor, kendi aralarında iki kelime konuşamıyor, boyuna bakışıp duruyorlardı. Olga’nın bakışlarından bazen sabırsızlık, tahammülsüzlük ve yorgunluk okunuyordu. Bütün misafirlere surat asarak bakıyordu. Oblomov’un hatta bir iki kez sıkıldığı, bir kez öğle yemeğinden sonra şapkasına davrandığı da oldu.

Hemen onun yanında beliren Olga elini şapkasına atarak:

“Nereye?” diye şaşkın bakışlarla sordu.

“İzin verin de eve gideyim...” dedi Oblomov.

Olga, bir kaşını yukarı kaldırarak:

“Niçin? Evde ne yapacaksınız?” diye sordu.

Uykulu gözlerini açık tutmakta zorlanan Oblomov:

“Şey... Bilmiyorum,” dedi.

Olga sırayla, önce bir gözüyle, sonra öteki gözüyle ona sert sert bakarak:

“Size izin vereceğimi mi sanıyorsunuz?” dedi. “Yoksa uyumaya mı niyetiniz var?”

Oblomov canlanarak:

“Hiç olur mu? Gündüz vakti uyumak, ha! Sadece sıkıldım,” diye yanıt verdi.

Ve Oblomov elindeki şapkeyi Olga’ya verdi.

“Bugün tiyatro günümüz,” dedi Olga.

Oblomov iç geçirerek:

“Fakat ben sizinle birlikte locada oturmayacağım,” diye ekledi.

“Fark eder mi?” dedi Olga. “Birbirimizi görmemiz, perde araların-da buluşmamız, oyun bitince gelip beni koluna takarak arabaya kadar geçirmen az şey mi?” Olga buyurgan bir tavırla, “Bekliyorum, gelin!” diye ekledi. “Eve gitmek de nereden çıktı?”

Yapacak bir şey yoktu, Oblomov kalkıp tiyatroya gitti, ansızın bütün sahneyi yutacakmış gibi geniş geniş esnedi, ensesini kaşıdı, bacaklarını sık sık değiştirerek bacak bacak üstüne attı.

‘Ah, bu günler çabuk geçseydi de onun yakınına taşınısaydım, bu kadar uzun yolu gidip gelmeseydim,’ diye düşündü. ‘Böyle bir yazdan sonra bu şekilde ara sıra, gizli gizli görüşmek, âşık delikanlı rolü oynamak ne saçma... Doğruyu söylemek gerekirse, eğer ben onunla evli olsaydım, bugün, daha önce altı kez dinlediğim bu operaya gelmezdim...’

Perde arasında Olga’nın locasına gitti, Olga’nın yakınına, tanımadığı şık giyimli iki erkeğin arasına güç bela sıkışarak oturdu. Beş dakika sonra insanların arasından sıyrılarak oradan ayrıldı, koltuğunun bulunduğu parterdeki yerine geldi, sıranın başında kalabalığın arasında durdu. Perde açıldı, herkes yerine geçmek için acele ediyordu. Locadaki iki züppe de bu kalabalığın arasındaydı ve Oblomov’u görmüyorlardı. Biri ötekine:

“Demin İlyinski’lerin locasında gördüğümüz bey de kimdi?” diye sordu.

“Oblomov diye biri,” dedi öteki ilgisizce.

“Neci bu Oblomov?”

“Toprak sahibi... Ştoltz’un arkadaşı.”

“A! Demek Ştoltz’un arkadaşı...” diye ciddi bir tavırla söylendi züppe. “Burada ne işi varmış?”

“*Dieu sait!*” dedi diğeri ve herkes yerine dağıldı.

* (Fr.) “Tanrı bilir!” –çev.

Bu önemsiz konuşma Oblomov'u serseme çevirmiş, müthiş sarsmıştı. "O bey de kimdi, Oblomov diye biri, neci bu adam, burada ne işi varmış, *dieu sait*" sözcük ve cümleleri bir çekiç darbesi gibi beynine iniyordu...

'... diye birisi! Ben burada ne arıyormuşum!' diye düşündü Oblomov. 'Ne arayacağım, ben Olga'nın sevgilisiyim. Ben onu... Fakat demek artık yüksek sosyete de benim burada ne aradığımı soruyorlar... Demek, artık beni fark etmeye başladılar... Ah, Tanrım! Bir şeyler yapmam lazım!' Oblomov artık sahnede olup bitenleri, sahneye çıkan şövalyeleri, kadınları görmüyor, gök gürültüsü gibi gürleyen orkestrayı duymuyordu. Dört tarafına bakınıyor, tiyatrodan tanıdığı kaç kişinin olduğunu sayıyordu. İşte şurada bir tanesi, orada bir başkası daha... Her yerde varlar ve hepsi, "Olga'nın locasına giren şu bey neyin nesi?" diye soruyor ve birbirlerine "Oblomov diye birisi" diye yanıt veriyorlar.

Oblomov ürkek ve üzgün bir ruh hali içinde:

'Evet, ben "...diye birisi"yim!' diye düşündü. 'Beni Ştoltz'un arkadaşısı olduğum için tanıyorlar. Olga'nın yanında benim ne işim var? *Dieu sait*! İşte, bakın, şu züppeler önce bana bakıyor, ardından bakışlarını Olga'ya çeviriyorlar.' Olga'ların locasına baktı, Olga'nın opera dürbünü ona çevriliydi.

'Ah, Tanrım!' diye düşündü, 'Gözü hep üstümde! Bende cezbedici ne buldu acaba? Müthiş bir hazine! İşte, şimdi de başıyla sahneyi işaret ediyor, oraya bakmamı söylüyor... Şu züppeler, sanki bana bakıp bakıp gülüyorlar... Tanrım, Tanrım!'

Tedirginliği tekrar arttı, ensesini sertçe kaşdı, bacaklarını değiştirerek yeniden bacak bacak üstüne attı. Olga iki züppeyi tiyatrodan sonra eve çaya davet etti, operanın cavatina'sını* evde tekrar edeceğine dair onlara söz verdi. Oblomov'a da gelmesini söyledi.

'Hayır, bugün artık oraya bir daha gitmeyeyim,' diye düşündü Oblomov. 'Bu işi mümkün olduğu kadar çabuk çözüp sonra... Şu kâhyadan da niçin yanıt gelmiyor? Şimdi çoktan yurtluğa gitmiş olurum, gitmeden önce de Olga ile nişanlanırdım... Ah, Olga hâlâ durmadan bana bakıp duruyor. Dert doğrusu!' Operanın sonunu beklemekten çıkarak evin yolunu tuttu.

* (İt.) 18. yüzyıl operasında tekrarsız söylenen kısa ve lirik aria. -çev.

Operadaki bu akşamın kötü hatıraları yavaş yavaş unutuldu; Oblomov, baş başa kaldıklarında yine mutluluktan ürpererek Olga'nın yüzünü seyrediyor, topluluğa söylediği şarkılarını bezgin gözyaşları dökerek yine coşkuyla dinliyordu. Eve dönünce Olga'nın talimatına aykırı olarak divana uzanıyordu; ancak öyle ölü gibi serilip yatmak için değil, Olga'yı düşlemek, gelecekteki sakın ev hayatını –Olga'nın ve etrafındaki her şeyin parıl parıl parladığı o hayatı– kafasında canlandırarak mutluluk hayalleri kurmak ve heyecan yaşamak için yatıyordu. Geleceği düşlerken bazen istemeyerek, bazen bilinçli olarak yarı açık kapıdan evsahibesinin sürekli oynayan dirseklerine bakıyordu.

Hem doğada, hem evde derin bir dinginliğin hüküm sürdüğü bir gündü; ne sokaktan gelen araba tıngırtıları, ne küt diye çarpan kapı gürültüleri vardı. Holde saatin düzenli tik takları ve kanaryaların ötüşleri duyuluyordu; fakat bunlar sessizliği bozmuyor, ona sadece belli bir hayat belirtisi katıyordu. Oblomov kaygısızca divana uzanmış, ayağının ucundaki terlikle oynuyordu; yukarıdan döşemeye düşen terliği ayağıyla yukarı fırlatıp havada döndürüyor, sonra tam yere düşerken ayağıyla yakalıyordu... Tam bu sırada Zahar içeriye girdi ve kapının yanında durdu.

Oblomov ilgisiz bir tavırla:

“Ne var?” diye sordu.

Zahar sessizliğini bozmadı, bu kez yan gözle değil de dosdoğruca efendisinin gözlerinin içine baktı.

Ona şaşkın şaşkın bakan Oblomov:

“Ee? Pirojkinin hazır olduğunu söylemeye mi geldin, ne oldu?”

“Ev buldunuz mu?” diye sordu Zahar.

“Henüz bulamadım, niye soruyorsun?”

“Daha her şeyi ayırıp yerleştiremedim; kapı kacak, giyim eşyası, sandıklar hepsi kilerde dağ gibi yığılı duruyor. Açıp yerleştireyim mi?”

Oblomov düşünceli düşünceli:

“Bekle,” dedi. “Yurtluktan yanıt bekliyorum.”

“Bu durumda düğün Noel'den sonraya kalacak,” diye ekledi Zahar.

Ansızın ayağa kalkan Oblomov:

“Hangi düğün?” diye sordu.

Zahar, sanki her şeye çok uzun zaman önce karar verilmiş gibi bir kesinlikle:

“Tabii ki sizin düğününüz!” dedi. “Evleniyorsunuz ya, öyle değil mi?”

Şaşkın bakışlarıyla Zahar’ı haşlayan Oblomov:

“Ben mi evleniyorum? Kiminle?” diye sordu.

“İlyinski’lerin küçükhanımıyla...”

Zahar’ın üzerine atılan Oblomov onun sözünü tamamlamasına fırsat vermedi. Ölçülü bir sesle:

“Neler söylüyorsun sen, uğursuz adam? Bu fikri kim soktu kafana?” diye bağırdı acı acı.

Kapıya doğru gerileyen Zahar:

“Ben uğursuzum ha?” dedi. “Tanrı korusun, hiç de değilim! Kimden duyduğuma gelince, İlyinski’lerin hizmetçileri daha yazın daçada bunu konuşuyorlardı.”

Oblomov parmağını yukarı kaldırarak salladı, Zahar’ı tehdit etti.

“Suss!” diye fısıldadı. “Tek bir kelime daha konuşayım deme!”

“Ben kafamdan uydurmadım ya!” dedi Zahar.

Oblomov bakışlarıyla onu tehdit ederek kapıyı gösterdi:

“Tek bir kelime daha...” diye tekrarladı.

Zahar odadan çıktı ve evin her yerinden duyulabilen derin bir ah çekti.

Oblomov bir türlü kendini toparlayamadı, dehşet içinde olduğu yerde öylece dikilip durdu, bakışları Zahar’ın durduğu yere sabitlendi. Sonra ümitsizce başını ellerinin arasına aldı, koltuğa yığıldı.

‘Demek hizmetçiler biliyormuş!’ düşüncesi kafasının içinde dönüp durdu. ‘Hizmetçi odalarında, mutfaklarda dedikodu almış yürümüş! İşin vardığı noktaya bakın, bana düğün ne zaman diye sormaya cüret edebiliyor... Ve Olga’nın teyzesi hâlâ hiçbir şeyden şüphelenmiyor ya da başka türlü, belki kötü bir şeylerden şüpheleniyor... Ah, bir öğrense kim bilir neler neler düşünür, aman, aman, aman! Ya ben? Ya Olga? Biz ne yaparız?’ Divana uzandı, yüzünü yastığa gömerek, ‘Ah zavallı ben, ne yaptım böyle?’ dedi. ‘Düğün! Sevenlerin hayatlarındaki bu en romantik an, mutluluğun bu tacı, uşakların, arabacıların dillerinde dolaşıyor; üstelik daha hiçbir şeye karar verilmemişken,

köyden henüz yanıt gelmemişken, cüzdanım bomboşken, yeni bir ev bulamamışken...'Zahar'ın düğünden bahsetmesiyle aniden büyüsünü kaybeden bu romantik an üzerine düşüncelere daldı. Madalyonun öteki yüzünü görünce, divanda ısırap içinde bir yandan öte yana dönüp durmaya başladı, sırt üstü uzandı, aniden sıçrayıp kalktı, odada birkaç adım attı, tekrar uzandı.

Zahar holdeki yerinde beklerken, korku içinde:

'İşleri karıştırdım,' diye düşündü. 'Kör şeytan dürttü, söyledim!' Oblomov kendi kendine soruyordu:

'Nereden öğrendiler acaba? Olga'nın ağzından bu konuda tek sözcük çıkmaz, bense düşüncelerimi okumalarından bile korkarım. Oysa onlar sofalarda her şeye karar vermişler bile! İşte, baş başa görüşmeler, romantik gün doğumu ve gün batımı saatleri, tutku dolu bakışlar ve büyüleyici şarkı söylemeler bu demekmiş! Bu romantik aşk hikâyeleri zaten hiçbir zaman mutlu sonla bitmez! İnsan önce evlenmeli, mutluluğun pembe dünyasına sonra ayak basmalı! Ah Tanrım! Ah Tanrım! Hemen teyzesine koşsam, ona, Olga'nın elinden tutup, "İşte, benim nişanlım!" desem... Fakat henüz hiçbir şey hazır değil ki... Köyden daha yanıt gelmedi, para yok, ev yok! Hayır, ilk önce şu Zahar'ın kafasından o fikri söküp atmalıyım; o zaman alevin üzerine su döker gibi tüm dedikoduları önler, yayılmasının önüne geçerim, böylece ortada ne ateş kalır, ne de duman! Düğün! Düğün de neydi sanki?' Oblomov daha önce kurduğu, gelinin uzun bir duvak ve turunc çiçeklerinden taç taktığı, konukların aralarında hayran hayran fısıldaştıkları romantik ideal düğün hayalini hatırlayarak gülümsedi... Fakat hayali eski renklilikte değildi artık; kalabalığın arasında pasaklı, kaba saba Zahar'ı, İlyinski'lerin bütün hizmetçi ve uşaklarını, meraklı gözlerle bakan birkaç fayton dolusu soğuk yabancıyı görüyordu. Ve daha bir sürü can sıkıcı ve korkunç şey hızla gözlerinin önünden gelip geçmeye başladı.

Oblomov kâh hummalı bir heyecan dalgasına kapılarak, kâh ısırap içinde derin düşüncelere dalarak:

'Bu fikri Zahar'ın kafasından söküp atmam lazım,' diye karar verdi, 'o zaman konuştuğu şeyin tamamen saçma olduğunu anlar.'

Bir saat sonra Zahar'a seslendi. Zahar duymazlığa gelerek fark etmirmeden sessizce mutfığa yöneldi. Kapının bir kanadını gıcırdatma-

dan açtı, fakat yan dönerek geçerken omzuyla öteki kanada öyle bir çarpıp ki, iki kanat birden büyük bir gürültüyle sonuna kadar açıldı.

Oblomov emredici bir tonla:

“Zahar!” diye bağırdı.

Zahar holden seslendi:

“Ne istiyorsunuz?”

“Buraya gel!”

“Bir şey getirmemi istiyorsanız, söyleyin getireyim.”

Oblomov ısrar edici bir tarzda, yavaşça:

“Gel buraya!” diye tekrarladı.

Zahar kısık sesle:

“Ölsem de kurtulsam!” diye homurdanarak odaya girdi. Kapının ağzında durarak, “Ne istiyorsunuz?” diye sordu.

Parmağıyla ona duracağı yeri gösteren Oblomov, ciddi, gizemli bir ses tonuyla:

“Buraya yaklaş!” dedi.

Gösterdiği yer hemen önündeydi, Zahar neredeyse efendisinin dizi üstüne oturmak zorunda kalacaktı.

Kapının yanında duran Zahar:

“Orası sıkışık, buradan da sizi işitebiliyorum, oraya niye yaklaşayım?” diye itiraz etti.

“Sana yaklaş diyorum!” dedi Oblomov sertçe.

Zahar bir adım attı, yan dönerek bir heykel gibi durdu, dışarıda dolaşan tavuklara bakmaya başladı. Oblomov onun sadece fırçayı andıran favorisini görebiliyordu. Bir saat içinde Oblomov’un yüzü duyduğu derin endişe ve üzüntüden zayıflamıştı, gözleri huzursuzca etrafı kolaçan ediyordu.

Suratı gittikçe asıklaşan Zahar:

‘Eh, şimdi kurtuluş yok!’ diye düşündü.

“Efendine böyle yersiz, abes bir soruyu nasıl sorabildin?” dedi Oblomov.

Ondan ‘acıklı sözler’ duymayı bekleyen Zahar, gözlerini kuvvetlice kırıştıtarak:

‘İşte başladı!’ diye düşündü ve yanıt vermedi.

“Sana soruyorum, böyle akla sığmaz bir düşünce kafana nasıl girdi?”

Zahar sessizliğini korudu.

“Beni duyuyor musun, Zahar? Böyle bir saçmalığı sadece düşünmekle kalmıyorsun, üstüne üstlük söylüyorsun da, neden?”

“İzin verin, Anisya’yı çağırayım, İlya İlyiç,” dedi Zahar ve kapıya doğru bir adım attı.

“Ben seninle konuşmak istiyorum, Anisya ile değil!” dedi Oblomov. “Bu saçmalığı nasıl uydurdun?”

“Ben uydurmadım, İlyinski’lerin hizmetçileri konuşuyorlardı.”

“Peki, onlar nereden duymuş?”

“Nasıl bilebilirim!” dedi Zahar. “Katya Semyon’a, Semyon Nikita’ya, Nikita Vasilisa’ya, Vasilisa Anisya’ya söylemiş, Anisya da bana söyledi.”

Oblomov dehşet içinde:

“Aman Tanrım, hepsi biliyormuş!” diye bağırdı. Yumruğuyla masayı tıklatarak, “Bütün bunlar saçmalık, abes, yalan, iftira... İşitiyor musun Zahar? Böyle bir şey imkânsız!” dedi.

Zahar soğukkanlılıkla efendisinin sözünü keserek:

“Neden imkânsız olacakmış!” dedi. “Düğün! Sıradan bir olay! Yalnızca siz evlenmiyorsunuz ki, herkes evleniyor.”

“Herkes!” diye onun sözünü tekrarladı Oblomov. “Sen efendini herkesle bir saymayı çok iyi bilirsin! Hayır, bu imkânsız bir şey! Böyle bir şey yoktu ve olmayacak! Şu dediğine bakın, ‘Düğün, sıradan bir olay!’ İşitiyor musun? Düğün nedir?”

Zahar efendisine baktı, onun, kendisine çevrilmiş öfkeli bakışlarını görünce hemen gözlerini sağ yana, köşeye çevirdi.

“Dinle, düğünün ne olduğunu sana izah edeceğim. Önce aylak hizmetçiler, birtakım kadınlar, çocuklar hizmetçi odalarında, dükkânlarda, pazarlarda ‘Düğün, düğün’ diye konuşup dururlar. Ardından, o kişiyi artık, İlya İlyiç ya da Pyotr Petroviç olarak değil, ‘güvey’ olarak çağırmaya başlarlar. Dün ona kimse dönüp bakmazken, bugün, herkes kocaman gözlerle bir hilekâra, bir serseriye bakar gibi ona bakmaya başlar. Tiyatroda, sokakta önüne dikilir, sana geçit vermezler, rahat bırakmazlar. Hep bir ağızdan, ‘İşte, güvey! Güvey geliyor!’ diye fısıltıyla konuşurlar. Bir günde onun yanına kim bilir kaç kişi sokulur, hepsi de şu anda senin yaptığın gibi suratını mümkün ol-

duğu kadar aptal göstermeye çalışarak (Zahar gözlerini hemen avluya çevirdi) ona türlü türlü saçmalıklar anlatır. İşte düğün dediğin böyle başlar... Ve sonra lanetli biri gibi rahat yüzü görmezsin, her sabah ilk işin nişanlını görmeye gitmektir. Açık sarı eldivenler, gıcır gıcır elbiseler giymelisin, zgn grnmemelisin, gereği gibi yiyip imemelisin, havayla ve iek demetleriyle karnını doymormalısın. Bu, üç dört ay böyle sürüp gider. Anladın, değil mi? Ne dersin, ben bütün bunları yapabilir miyim?”

Oblomov, evlenmenin zorluklarıyla ilgili olarak çizdiği bu tablonun Zahar’ın üzerinde etkili olup olmadığını anlamak için durdu.

Kapıya yönelen Zahar:

“Gidebilir miyim?” diye sordu.

“Hayır, bekle! Sen yanlış haber yayma konusunda uzmansın, bu haberin niçin doğru olmadığını da bilebilirsin.”

Bakışlarını odanın duvarlarında gezdiren Zahar:

“Benim bileceğim ne var?” dedi.

“Evlenecek olan gelinle güveyin ne kadar çok işleri, telaşları olduğunu unutuyorsun. Peki, benim yerime terzilere, ayakkabıcılara, mobilyacılaraya koşacak adamım kim? Tabii ki sen, öyle değil mi? Ben tek başıma her yere koşamam ya! şehirde herkes öğrenecek.” Oblomov farklı sesler çıkararak devam etti: “Oblomov evleniyor, duydunuz mu? Öyle mi? Kiminle? Kimmiş o? Düğün ne zaman? Kimse bundan başka bir şey konuşmayacak. Bu dedikodular yüzünden yataklara düşüp ıstırap çekeceğim, sense düğün diye tutturmuşsun.”

Oblomov, Zahar’ın yüzüne bir kez daha baktı.

“Anisya’yı çağırayım mı?” diye sordu Zahar.

“Niçin ağıracaktımışsın? Bu yersiz fikir senden ıktı, Anisya’dan değil!”

Zahar yle derin bir ah çekti ki omuzları yukarı kalktı.

“Tanrım, bugün bu cezayı hak edecek ne yaptım?” diye mırıldandı.

Oblomov devam etti:

“Hem düğün çok masraflı bir iş! Peki, para nerede? Ne kadar az param olduğunu gördün.” Sertçe, “Hani yeni ev?” diye sordu. “Bin ruble buraya ödemek gerek, başka bir daire kiralamak içinse üç bin lazım, ayrıca kiralanacak dairenin dekorasyonu kim bilir ne tutar!

Daha araba, aşçı, günlük harcamalar var. Bu kadar parayı nereden bulacağım?”

Zahar:

“Üç yüz canı olan diğer beyler nasıl evleniyorlar?” diye karşı fikir beyan etmeye kalkıştı, fakat söylediğine hemen bin pişman oldu, çünkü Oblomov öyle bir sıçradı ki neredeyse koltuğundan düşecekti.

Parmağıyla Zahar’ı tehdit ederek:

“Sen yine ‘diğerleri’ mi dedin? Sakın ha!” dedi Oblomov. “Diğerleri iki, üç odalı dairede yaşarlar, aynı odayı hem yemek, hem misafir odası olarak kullanırlar. Hatta bazılarının yatak odası da orasıdır. Çocukları da yan odada yatar. Tek bir hizmetçi kız bütün eve bakar, evin hanımının bizzat kendisi çarşıya, pazara gider. Olga Sergeyevna’nın çarşıya pazara gidebileceğini düşünabiliyor musun?”

“Çarşıya pazara ben gidiyorum ya!” dedi Zahar.

Oblomov:

“Oblomovka’dan ne kadar gelir elde ettiğimizi biliyor musun?” diye sordu. “Kâhyanın yazdıklarını duydun, bu yılın geliri yaklaşık iki bin ruble daha az olacak diyor. Üstelik yol yapmak, okul açmak gerekiyor. Oblomovka’ya gitmem lazım, ama orada oturacak ev yok... Hangi düşün? Sen de kalkıp neler yumurtluyorsun!”

Oblomov konuşmasını kesti, çizdiği tehdit edici, ümitsiz gelecek tablosundan kendisi de ürktü. Güller, turunc çiçeklerinden taç, görkemli şenlikler, kalabalık içindekilerin hayran hayran fısıldaşmaları, hepsi birdenbire soldu, siliniverdi. Yüzü değişti, derin düşüncelere daldı. Sonra yavaş yavaş kendine geldi, etrafına bakındı, Zahar’ı gördü.

Üzgün üzgün:

“Ne var?” dedi.

“Siz beklememi emrettiniz ya!” dedi Zahar.

Oblomov sabırsızlıkla elini sallayarak:

“Git!” dedi.

Zahar hızla kapıya yöneldi. Fakat Oblomov:

“Hayır, dur!” diyerek onu aniden durdurdu.

Zahar eliyle kapıyı tutarak:

“Bir git, bir dur,” diye homurdandı.

Oblomov endişeli bir tavır içinde, fısıltıyla:

“Benim hakkımda bu şekilde aslı astarı olmayan dedikoduları yaymaya nasıl cüret edersin?” diye sordu.

“Ne zaman yaydım, İlya İlyiç? Söylentiyi ben yaymadım, İlyinski’lerin hizmetçileri çıkardı, güya siz evlenme teklif...”

Oblomov parmağını sallayarak onu tehdit etti:

“Suss... Asla bir kelime daha etme! Duydun mu?”

Zahar ürkekçe:

“Evet!” dedi.

“Bu saçmalığı bir daha yaymayacaksın, değil mi?”

Zahar sessizce:

“Yaymayacağım,” dedi.

Cümlelerin içindeki sözcüklerin yarısını anlamamıştı, ancak onların ‘acıklı sözler’ olduklarını biliyordu.

Oblomov fısıltıyla ekledi:

“Unutma, eğer bu konuda konuşan birini görürsen ya da sana so-rarlırsa, bunun bir deli saçması olduğunu, böyle bir şeyin gerçek ol-madığını ve olamayacağını söyle...”

Zahar, güç duyulabilen bir sesle:

“Emredersiniz!” diye fısıldadı.

Oblomov çevresine bakındı, parmağını sallayarak Zahar’ı tehdit etti. Zahar korku dolu gözlerini kırıştırdı, ayaklarının ucuna basa basa kapıya doğru ilerledi.

Oblomov ona yetişerek:

“Bu söylenti ilk defa kimin ağzından çıktı?” diye sordu.

“Katya Semyon’a söylemiş, Semyon Nikita’ya, Nikita Vasilisa’ya...” diye mırıldandı Zahar.

“Oblomov:

“Sen de tabii herkese anlattın! Ben seni şimdi...” diyerek tehditler savurdu. “Efendine atılmış bir iftirayı yayarsın ha! Sana gösteririm!”

“Bu acıklı sözlerle niçin bana işkence ediyorsunuz?” dedi Zahar. “Anisya’yı çağırayım, o her şeyi biliyor.”

“Ne biliyormuş o? Anlat, hemen şimdi anlat...”

Zahar kaşla göz arası kapı aralığından sıyrılarak ondan beklenil-meyecek bir çeviklikle mutfığa koştu.

Başparmağıyla kapıyı göstererek, Anisya’ya:

“Tavayı bırak, hemen efendinin yanına git!” dedi.

Anisya tavayı Akulina’ya verdi, beline topladığı eteğini çözdü, avuçlarıyla kalçalarını sıvazladı, işaret parmağıyla burnunu silerek efendinin yanına gitti.

Anisya, duvardaki aziz tasvirini indirip onun üzerine yemin ederek, hiç kimsenin düğünden bahsetmediğini, böyle bir şeyi ilk kez işittiğini, tersine, küçükhanımla baronun evlenmek istediği yönünde söylentiler duyduğunu söyleyerek Oblomov’u beş dakika içinde sakinleştirdi... Baronun adını duyunca Oblomov yerinden sıçradı, yalnızca kalbi değil, eli ayağı da buz kesti.

“Nasıl, baron mu?”

Yağmurdan kaçarken doluya yakalandığını anlayan Anisya, aceleyle:

“Bu söylenti de deli saçması!” dedi. “Bunu Katya sadece Semyon’a söylemiş. O da Marfa’ya, Marfa da Nikita’ya söylemiş... Nikita da ‘Keşke küçükhanımla sizin bey, İlya İlyiç evlense’ dedi...”

“Şu Nikita da aptalın biri!” dedi Oblomov.

“Evet, kesinlikle aptal!” diye onayladı Anisya. “Arabada arkada otururken neredeyse uyuyacak!” Hızlı hızlı ekledi: “Vasilisa ona zaten inanmamış. Bizzat dadısı Vasilisa’ya, ‘Küçükhanım evlenmeyi düşünmüyor, İlya İlyiç ise, eğer evlenmek isteseydi şimdiye kadar çoktan birini bulmuş olurdu.’ diye söylemiş. Vasilisa bunu bana daha Uspenyev yortusunda* söylemişti. Dadı, geçenlerde Samoylo’ya rastlamış, o da bu söylentiye inanmamış, hatta gülmüş, ne düğünü, yakında muhtemelen cenaze töreni olacak, demiş. Çünkü teyze hanımın başı sürekli ağrıyormuş, küçükhanımsa hiç konuşmuyor, sessizce ağlıyormuş. Evde hiçbir çeyiz hazırlığı da yokmuş. Küçükhanımın örülmeyi bekleyen yığınla çorabı varmış, kimsenin de bununla ilgilendiği yokmuş. Geçen hafta gümüşleri rehine vermişler...”

‘Gümüşleri rehine mi vermişler? Paraları yok demek!’ diye düşünen Oblomov dehşet içinde gözleriyle duvarları taradı, bakışlarını sabitleyecek başka bir yer bulamadığı için Anisya’nın burnuna uzun uzun baktı. Âdeta bütün bunları ağızyla değil de burnuyla konuşuyordu!

* Tanrı-doğuran bakire Meryem’in uykuya dalması (ölümü) yortusu (eski takvimle, 15 Ağustos). -çev.

Parmağını sallayarak onu korkutmaya çalışan Oblomov:
“Ayağını denk al, boş gevezelikler istemem!” dedi.

Anisya tıpkı bir çırayı yarar gibi çıtırtılı sesler çıkararak:

“Gevezelik etmek mi? Bırakın gevezeliği, aklımdan bile geçirmem ben bunları!” dedi. “Hem dedikodu edilecek ne var, Tanrının önünde yemin ediyorum ki bunu bugün ilk kez işittim, yalan söylüyorsam Tanrı cezamı versin! Şimdi siz söyleyince hayrete düştüm, ürperdim, hatta bütün gövdemle sarsıldım. Böyle bir şey nasıl olabilir? Ne düğünü! İnsanın düşüne bile girmez bu! Mutfaktan çıktığım yok, hiç kimseyle konuşmuyorum. İlyinski’lerin hizmetçilerini bir aydan beri görmüyorum, adlarını bile unuttum. Buradaysa kiminle gevezelik edebilirim? Evsahibesiyle sadece ev işlerinden konuşuruz, büyükanneyle zaten konuşulmuyor, boyuna öksürüyor, kulakları da duymuyor. Akulina budalanın biri, kapıcı dersen ayyaş! Geriye çocuklar kalıyor, onlarla da ne konuşulur? Küçükhanımın yüzünü bile unuttum...”

Oblomov, çıkması için sabırsızlıkla elini sallayarak:

“Neyse, hadi, hadi...” dedi.

Anisya çıkarken:

“Olmayan bir şeyi ben nasıl söylerim?” diye sözünü bitirmeye çalışıyordu. “Nikita’nın konuştuğu şeye gelince, aptallar için henüz kanun yazılmamış! Böyle şeyler benim aklıma asla gelmez, bütün gün çalışmaktan canım çıkıyor, buna sıra mı gelir? Tanrı şahidimdir, duvardaki aziz tasviri...”

Konuşan burun bu sözlerin ardından kapının arkasında kayboldu, fakat sesi oradan bir süre daha gelmeye devam etti.

Oblomov ellerini kenetleyerek:

‘İşte bu kadar!’ diye mırıldandı. ‘Anisya bile olacak şey mi bu, diyor.’ Kısa bir aradan sonra dokunaklı bir şekilde, ‘Ey mutluluk, mutluluk!’ dedi, ‘Sen ne kadar kırılğan, ne kadar güvenilmezmişsin! Duvak, turunc çiçeğinden taç, aşk... Peki, para nerede? Neyle geçinecek? Mutluluk, demek seni de satın almak gerekiyormuş, aşkın saf, meşru meyvesi!’

Bu andan itibaren huzur ve güzel düşler Oblomov’u terk etti. Uykuları kaçtı, iştahı kapandı, her şeye ilgisiz ve iç karartıcı bakışlarla bakar oldu. Zahar’ı korkutayım derken asıl korkan kendisi olmuş-

tu. Evlenme işini inceden inceye düşününce, işin romantik yanının dışında, bunun, bir dizi katı sorumlulukların üstlenilmesini ve birtakım önemli, ciddi girişimlerde bulunulmasını gerektiren pratik ve resmi bir adım olduğunu gördü. Evliliğiyle ilgili olarak Zahar ile yapacağı konuşmayı hiç de böyle hayal etmemişti. Kurduğu düşleri hatırladı, Zahar'a müjdeyi törensel bir hava içinde verecek, Zahar da sevincinden çılgık atıp onun ayaklarına kapanacaktı! Ona yirmi beş, Anisya'ya da on ruble bahşış verecekti...

Her şeyi, hayalindeki düğünde mutluluktan titreyişini, Olga'nın elini, tutku dolu öpüşünü... hatırladı ve donakaldı! İçinden yükselen bir ses, 'Hepsi geride kaldı, soldu!' diyordu. 'Peki, şimdi ne olacaktı?'

V

BLOMOV, Olga'ya ne yüzle bakacağını, ona ne diyeceğini, Olga'nın kendisine ne söyleyeceğini bilemiyordu. Çarşamba günü randevuya gitmemeye, görüşmeyi pazara ertelemeye karar verdi, nasıl olsa pazar günü Olga'larda birçok misafir oluyordu, baş başa konuşma fırsatları olmayacaktı. Ona hizmetçilerin aptalca dedikodularından bahsetmek istemiyordu, düzeltilmesi mümkün olmayan bir kötülükle ne diye onu tedirgin edecekti. Fakat bahsetmemesi de zordu, Olga'nın karşısında rol yapmayı beceremezdi; ruhunun en ulaşılmaz derinliklerinde sakladığı her şeyi Olga ne yapıp eder, mutlaka ondan öğrenirdi!

Verdiği bu kararla Oblomov biraz sakinleşti, aynı zamanda vekili olan yurtluğundaki komşusuna yeni bir mektup yazdı. Ondandır, bir an önce mümkün olduğu kadar doyurucu bir yanıt göndermesini önemle rica etti. Sonra Olga'nın varlığı ve şarkılarıyla doldurduğu, iki kalbin görünmez muhabbetinin neşelendirdiği şu uzun, katlanılmaz çarşambayı nasıl geçireceğini düşünmeye başladı. Zahar ne kadar da yersiz bir zamanda, böyle birdenbire onun huzurunu kaçırmıştı! Oblomov, bu tahammül edilmez günü mümkün olduğu kadar az can sıkıntısıyla geçirebilmek için İvan Gerasimoviç'e gitmeye ve öğle yemeğini orada yemeye karar verdi. Pazar gününe kadar kendini toparlayabilir, hatta belki köyden yanıt gelebilirdi.

Öbür gün, yani çarşamba gelip çattı. Köpeğin çılgın havlamaları ve zincirini koparırcasına sıçrayıp hoplamalarıyla uyandı. Birisi avluya girerek birilerini sordu. Kapıcı Zahar'ı çağırdı. Ardından Zahar, Oblomov'a şehir postanesinden gelen bir mektup getirdi.

"İlyinski'lerin küçükhanımından," dedi Zahar.

Oblomov öfkeyle:

"Nereden biliyorsun? Atıyorsun!" dedi.

Zahar:

"Daçada ondan hep bu tür mektuplar getiriyorlardı," diye yanıt verdi.

Oblomov, zarfı açarken:

'Umarım, her şey yolundadır,' diye düşündü. 'Bunu beklemiyordum.' Olga:

"Çarşambayı beklemek istemiyorum," diye yazıyordu. "Sizinle uzun süre görüşmeyince canım sıkılıyor, sizi özlüyorum. Yarın saat üçte sizi mutlaka Yaz Bahçesi'ne bekliyorum."

Hepsi bu kadardı.

Oblomov ruhunun derinliklerinde yeniden bir huzursuzluk hissetti, tedirginlik içinde çırpınmaya başladı. Olga'ya ne diyecekti? Nasıl bir tavır takınacaktı?

'Beceremiyorum, yapamayacağım, gidip Ştoltz'a danışmak isterdim,' diye düşündü.

Sonra Olga'nın muhtemelen teyzesiyle ya da başka bir hanım arkadaşısıyla –örneğin onu çok seven, peşinden ayrılmayan Maria Semyonovna ile– geleceğini düşünerek biraz sakinleşti. Onların yanında şaşkınlığını bir şekilde gizleyebileceğini düşündü, kendini konuşkan ve nazik olmaya hazırladı.

Üşenerek de olsa Yaz Bahçesi'ne gitmek üzere yola çıktı.

'Tam da yemek zamanını seçmiş!' diye düşündü.

İki tarafı ağaçlı uzun park yoluna girer girmez, karşıdan yüzünü tülle örtmüş bir kadının oturduğu sıradan kalkarak kendisine doğru geldiğini gördü. Onun Olga olduğu Oblomov'un aklına bile gelmedi. Tek başınaydı! Nasıl olurdu? Bunu göze alamazdı, üstelik evden tek başına ayrılması için bir bahanesi de yoktu. Fakat... Yürüyüşü sanki onun yürüyüşüydü; adımlarını öylesine hafif ve hızlı atıyordu ki,

âdeta yürümüyor, süzülüyordu. Aynı onun gibi, boynunu ve başını, sanki ayaklarının altında bir şey arıyormuş gibi hafifçe öne eğiyordu. Bir başkası olsa onu şapkasından, elbisesinden tanırdı; oysa Oblomov bütün bir sabah Olga ile oturur, sonra sorsan onun nasıl bir elbise ya da şapka giydiğini söyleyemezdi. Parkta kimsecikler yoktu. Sağlık egzersizini yaptığı her halinden belli olan yaşlı bir bey hızlı hızlı yürüyordu. Halktan iki kadın, bir dadı ve soğuktan yüzleri morarmış iki de çocuk vardı. Yapraklar tamamen dökülmüştü, çıplak dallar arasından gökyüzü görünüyordu. Ağaçlardaki kargalar çirkin sesleriyle bağırıyorlardı. Berrak, güzel bir gündü; üstünüz kalınsa sıcak bile sayılabilirdi.

Tüllü kadın gittikçe yaklaşıyordu...

‘Bu, o!’ dedi Oblomov, korkuya kapılarak durdu, gözlerine inanamıyordu.

Elinden tutarak:

“Sen misin? Bu ne hal?” diye sordu.

Oblomov’un sorularını yanıtlamaksızın:

“Geldiğine ne kadar memnun oldum,” dedi Olga. “Gelmeyeceğini düşündüm, korkmaya başlamıştım.”

Oblomov şaşkınlık içinde:

“Buraya nasıl geldin? Nasıl becerdin?” diye sordu.

“Ne önemi var? Soru sormayı bırak! Sıkıcı oluyor! Seni görmek istedim ve geldim, hepsi bu kadar işte!”

Olga, Oblomov’un elini hararetle sıktı, ona neşeli ve kaygısız gözlerle baktı. Yazgıdan çalınmış bu anın keyfini öylesine apaçık ve belirgin yaşıyordu ki, Oblomov onun bu şen şakrak ruh halini paylaşamadığı için kıskançlık bile duydu. Olga’nın yüzünde, kaşlarının oynamasına, alın çizgilerinin belirginleşmesine yol açan belli bir şeye odaklanmış o yoğun düşüncenin izini göremeyen Oblomov, bütün sıkıntı ve tasalarına karşın bir an için kendini unutabildi. Bu sefer yüz çizgilerinde, sık sık Oblomov’u şaşırtan o garip bilgiç, kemâle ermiş halden eser yoktu. O anda tüm yüzünden, yazgıya, mutluluğa, Oblomov’a duyduğu çocukça bir inanış ve güven ifadesi okunuyordu... Çok sevimliydi!

Gülümseyen gözlerle Oblomov’a bakarak:

“Ah, ne kadar mutluyum! Ne kadar mutluyum!” dedi. “Bugün seni göremeyeceğimi düşünüyordum. Her nedense dün birdenbire içimi bir sıkıntı bastı, sana gelmen için yazdım. Memnun oldun mu?”

Oblomov’un yüzüne dikkatlice baktı.

“Bugün niçin böyle somurtkansın? Yanıt vermeyecek misin? Memnun olmadın mı buluşmamıza? Ben de sevinçten deli olacağını sanmıştım, uyuyor gibi bir halin var. Uyan Beyefendi, Olga ile birliktesin!”

Sitemle onu hafiften iterek:

“Sen iyi değil misin? Neyin var?” diye ısrarla sordu.

İşin, ruhunun derinliklerindeki gizli sırların eşilip çıkarılmasına varacağından korkan Oblomov, telaşla:

“Hayır, sağlığım da yerinde, mutluyum da!” dedi. “Sadece, senin buraya yalnız gelmen beni tedirgin etti.”

Olga sabırsızlıkla:

“Bu benim sorunum,” dedi. “Teyzemle gelsem sanki daha mı iyi olacaktı?”

“Daha iyi olurdu, Olga...”

Oblomov’un elini bırakan Olga, gücenmiş bir edayla:

“Bilseydim, ondan benimle gelmesini rica ederdim,” diye araya girdi. “Ben de senin için en büyük mutluluğun benimle baş başa kalmak olduğunu düşünmüştüm.”

“Evet, bundan daha büyük bir mutluluk yok ve olamaz! Ancak, tek başına, nasıl...”

Olga kayıtsızca:

“Bu konuyu uzun uzun konuşmaya gerek yok,” dedi. “Başka şeylerden bahsetsek daha iyi olacak. Dinle... Sana bir şey söyleyecektim, unuttum.”

Oblomov tedirgin gözlerle etrafa bakınarak:

“Buraya nasıl geldiğini anlatacaktın, öyle değil mi?” dedi.

“Ah, hayır! Aynı şeyi söyleyip duruyorsun, bıkmadın mı? Sana söylemek istediğim neydi? Neyse, fark etmez, sonra hatırlarım. Ah, burası ne harika! Bütün yapraklar dökülmüş, *Les Feuilles d’automne*,* Vic-

* *Sonbahar Yaprakları*: Victor Hugo’nun 1831 yılında yayımlanmış, seçme şiirlerini içeren kitabının adı. –çev.

tor Hugo'yu hatırlıyor musun? İşte güneş, işte Neva! Haydi Neva'nın kıyısına gidelim, sandal gezisine çıkalım..."

"Ne diyorsun? Allah iyiliğini versin! Hem de bu soğukta... Üzerimde sadece astarlı pardösü var..."

"Benim de öyle, ne fark eder! Haydi, gel! Gidiyoruz!"

Olga onu da peşinden sürükleyerek koşmaya başladı. Oblomov direndi, homurdandı, fakat sandala binerek nehre açılmak zorunda kaldı.

Hâlâ, endişeli bir sesle:

"Buraya tek başına nasıl geldin?" diye soruyordu.

Nehrin ortasına geldiklerinde Olga, sinsice:

"Nasıl geldiğimi söyleyeyim mi?" diyerek ona sataştı. "Şimdi artık söyleyebilirim, nasıl olsa kayıktasın, oysa demin karada söyleseydim kaçardın..."

Oblomov korkuyla:

"Nedenmiş?" diye sordu.

Sorusunu yanıtsız bırakan Olga, ona:

"Yarın bize geliyor musun?" diye sordu.

'Aman Tanrım!' diye düşündü Oblomov. 'Sanki benim düşüncelerimi okuyor, gitmek istemediğimi anladı.' Yüksek sesle, "Geliyorum," dedi.

"Sabahtan gelecek ve bütün gün kalacaksın."

Oblomov gülümsedi.

"O zaman söylemeyeceğim," dedi Olga.

"Peki, sizde bütün gün kalacağım."

Olga ciddileşerek:

"Biliyor musun, şeyi söylemek için seni buraya çağırdım," dedi.

Oblomov korkuyla:

"Neyi?" diye sordu.

"Yarın bize gelmeni söylemek için..."

Sabırsızlıkla araya giren Oblomov:

"Aman Tanrım!" dedi. "Peki, buraya nasıl geldin?"

Olga ilgisiz bir tavırla:

"Buraya mı? Buraya nasıl geldim?" diye tekrarladı. "Şöyle geldim..."

Bir dakika... Neden hep bundan bahsediyorsun?"

Olga avcuna su doldurarak Oblomov'un yüzüne serpti. Oblomov irkildi, gözlerini kapadı, o ise güldü.

"Su da ne kadar soğuk, insanın eli donuyor," dedi Olga. Dört bir yana göz gezdirdikten sonra, "Tanrım! Burası ne kadar neşeli, ne kadar güzel bir yer!" diye iç geçirdi. "Yarın yine gelelim, ama bizim evden dosdoğru buraya gelelim."

Oblomov aceleyle:

"Bugün yoksa başka yerden mi geldin buraya? Neredeydin?" diye sordu.

"Mağazadaydım," diye yanıt verdi Olga.

"Hangi mağazada?"

"Nasıl hangi mağaza? Bahçede sana söyledim ya hangi mağazaya gittiğimi..."

"Hayır, söylemedin..." diye sabırsızca sordu Oblomov.

"Söylemedim mi? Ne tuhaf! Unutmuşum! Evden uşakla birlikte kuyumcuya gittik..."

"Sonra?"

"Sonrası yok, hepsi bu..." dedi Olga. Birden sandalcıya uzaktaki bir kiliseyi göstererek: "Bu hangi kilise?" diye sordu.

Sandalcı:

"Hangisi? Şuradaki mi?" dedi.

Oblomov sabırsızlıkla:

"Smolnıy Kilisesi" diyerek sorusuna döndü: "Ee, kuyumcuya gittin, orada ne yaptın?"

"Orada mı? Ne harika şeyler... Ah, öyle güzel bir bilezik gördüm ki..."

"Bilezikten bahseden kim! Sonra ne oldu?"

Olga ilgisizce:

"Hepsi bu kadar," diye ekledi ve büyük bir iştahla çevrenin güzelliklerini seyre daldı.

Oblomov, Olga'yı taciz etmeyi sürdürerek:

"Peki, uşak ne oldu?" diye sordu.

Karşı kıyıdaki binaları seyreden Olga, ters ters:

"Eve gitti," dedi.

"Peki, sen ne yaptın?" diye sordu Oblomov.

Olga şemsiyesiyle karşı tarafları göstererek:

“Oraları ne kadar güzel!” dedi. “Oraya gidemez miyiz? Sen orada yaşıyorsun, değil mi?”

“Evet.”

“Hangi caddede, göstere bana.”

Oblomov sorusunda ısrar ederek:

“Ya uşak?” dedi.

Olga kaçamak bir tavırla:

“Onu bileziği almaya eve gönderdim, ben de buraya geldim,” dedi.

Gözlerini fal taşı gibi açarak Olga’ya bakan Oblomov:

“Bunu nasıl yaparsın?” dedi.

Yüzünü bir korku, panik ifadesi kapladı. Olga şaka olsun diye yüzüne aynı ifadeyi verdi.

“Ciddi konuş, Olga; bu kadar şaka yeter!”

Olga rahat bir tavırla:

“Şaka yapmıyorum, gerçekten böyle oldu!” dedi. “Teyzem benden bileziği kuyumcuya götürmemi rica etti, ben de unutmuş gibi yaparak bileziği mahsus evde bıraktım.” Büyük bir iş başarmış gibi gururla ekledi: “Sen asla böyle bir şey düşünemezdin!”

“Ya uşak şimdi dönmüşse?”

“Kuyumcuya tembih ettim, uşak dönünce orada beni bekleyecek. Başka mücevherciye uğrayacağımı söyleyip buraya geldim.”

“Ya Marya Mihaylovna uğradığın diğer kuyumcunun kim olduğunu sorarsa?”

“Terziye uğradığımı söylerim.”

“Ya terziye sorarsa?” dedi Oblomov.

Olga:

“Ya Neva’nın bütün suyu aniden denize boşalırsa, ya sandal ters yüz olursa, ya yer yarılr da Morskaya Sokağını ve bizim evi yutarsa, ya ansızın sen benden soğursan...” diyerek Oblomov’un yüzüne yeniden su fışkırttı.

Oblomov yüzünü silerek:

“Uşak şimdi dönmüştür, seni bekliyordur...” dedi. “Hey, sandalcı kıyıya çek!”

Olga sandalcıya:

“Hayır, hayır, çekme!” diye bağırdı.

“Kıyıya!” diye ısrar etti Oblomov. “Uşak çoktan dönmüştür.”

“Bırak beklesin! Gitmiyoruz!”

Fakat Oblomov fikrinde ısrar etti, sandaldan inerek Yaz Bahçesi’nde yürümeye başladılar. Oblomov acele ediyor, Olga ise onu kolundan çekerek yavaş yürümeye zorluyordu.

“Neden acele ediyorsun?” diye sordu Olga. “Bekle, ben biraz daha fazla seninle birlikte olmak istiyorum”

Olga adımlarını daha da yavaşlattı, Oblomov’un omzuna yaslanarak yüzüne yakından baktı; o ise sıkıcı ve bunaltıcı bir şekilde sorumluluklardan, ödevlerden bahsedip duruyordu. Olga, onu, yüzünde cansız bir gülümseme ile başını eğerek dalgın dalgın dinliyor, ya yere, ya onun yüzüne yakından bakıyor, başka şeyler düşünüyordu.

Oblomov sonunda ağırbaşlı bir edayla:

“Dinle, Olga,” dedi, “Seni kızdırmayı ve sitemlerini üzerime çekmeyi göze alarak, kararlılıkla, çok ileri gittiğimizi söylemek zorundayım. Bunu sana söylemek benim hem sorumluluğum, hem de görevimdir.”

Olga sabırsızlıkla:

“Neyi söylemek?” diye sordu.

“Gizli gizli buluşarak büyük bir hata yapıyoruz.”

Olga düşünceli düşünceli:

“Sen bunu daha daçadayken söylemiştin,” dedi.

“Evet, ben o zamanlar heyecanlıydım,” dedi Oblomov, “seni bir elle itiyor, bir elle tutuyordum. Sen insanlara kolayca inanıp güveniyordun, bense... Nasıl söylemeli, sanki seni kandırıyordum. O zamanlar yeni bir duygu söz konusuydu...”

“Ve şimdi artık yeni olan bir şey yok ve sen sıkılmaya başlıyorsun.”

“Ah, hayır, Olga! Hiç de adaletli davranmıyorsun. Ben yeni derken, o yüzden zaman bulamadığımızı, o yüzden aklımızı başımıza toplamamızın imkânsız olduğunu söylüyordum. Vicdanım bana azap çektiriyor; sen çok gençsin, dünyayı ve insanları az tanıyorsun. Üstelik sen öylesine safsın ki, öylesine asilce seviyorsun ki yaptıklarımızdan dolayı, özellikle benim yaptıklarımından dolayı nasıl şiddetli bir kınamaya maruz kalacağımız aklının ucundan bile geçmiyor.

Olga durarak:

“Biz ne yapıyormuşuz?” diye sordu.

“Nasıl ne yapıyormuşuz? Sen teyzeni kandırıyorsun, gizli gizli evden kaçırıyorsun, bir erkekle baş başa görüşüyorsun... Bütün bunları pazar günü misafirlerin huzurunda anlatmayı bir dene bakalım!”

Olga sakince:

“Niçin anlatmayacakmışım?” dedi. “Belki de anlatırım.”

“O zaman görürsün,” diye sürdürdü Oblomov. “Teyzen fenalık geçirir, hanımlar hızla odayı terk eder, erkeklerse sana baştan çıkarıcı, küstah bakışlarla bakar...”

Olga düşünceye daldı.

“Ama biz nişanlıyız,” diye karşı çıktı.

Oblomov, Olga’nın iki elini avuçlarında sıkarak:

“Evet, evet, sevgili Olga,” dedi, “işte bunun için daha sakıngan davranmalıyız, her adımımıza dikkat etmeliyiz. Seni koluma takıp şu ağaçlı yolda herkesin içinde başı dik, gururla yürümek istiyorum, böyle saklanarak değil! İnsanlar sana baştan çıkarıcı, küstah bakışlarla değil, önünde gözlerini yere eğerek saygıyla baksınlar istiyorum. Kimsenin kafasında, senin gibi mağrur bir kızın çılgınca davranarak utanma duygusunu kaybettiği, nezaket kurallarını hiçe saydığı, gönlünü kaptırıp ödevini savsakladığı kuşkusunu doğmasın ...”

Olga elini Oblomov’un elinden çekerek gururla:

“Ne utanmayı, ne nezaketi, ne de ödevimi unuttum!” diye yanıt verdi.

“Biliyorum, biliyorum, benim masum meleğim! Fakat bunu ben söylemeyeceğim, insanlar, toplum söyleyecek ve onlar bunun için seni asla bağışlamaz. Tanrı aşkına, benim ne demek istediğimi doğru anla! Senin, toplumun gözünde, gerçekte olduğun gibi tertemiz ve kusursuz görünmeni istiyorum...”

Olga düşünce düşünce yürüyordu.

“Bunu sana niye söylediğimi lütfen anla,” diye devam etti Oblomov, “sonunda sen bedbaht olacaksın ve bundan sadece ben sorumlu tutulacağım. İnsanlar seni baştan çıkardığımı, önündeki uçurumu kasten senden sakladığımı söyleyecekler. Sen tertemizsin ve benimle güvendesin, fakat insanları buna nasıl inandıracaksın? Kim inanır?”

Olga irkilerek:

“Doğru söylüyorsun!” dedi. Kararlılıkla ekledi: “Dinle! Haydi, her şeyi teyzeme anlatalım ve yarından tezi yok hayır duasını ve onayını alalım...”

Oblomov’un beti benzi attı.

“Ee, ne diyorsun?” diye sordu Olga.

Oblomov telaşla:

“Bekle, Olga, bu kadar acele etmeye ne lüzum var!” dedi.

Dudakları titriyordu.

Oblomov’un yüzünü soğuk bir bakışla dikkatlice inceleyen Olga:

“İki hafta önce benden bu konuda acele etmemi isteyen sen değil miydin?” diye sordu.

“Evet, ama o zaman hazırlıkları düşünmemiştim,” dedi iç geçirerek, “yapılacak o kadar çok şey var ki! Köyden mektubun gelmesini bekleyelim.”

Olga ona daha bir dikkatle bakarak:

“Neden mektubu bekleyecekmişiz?” diye sordu. “Yanıtın şöyle ya da böyle olması yoksa senin kararını mı etkileyecek?”

“Amma ilginç fikir! Tabii ki hayır! Fakat her şeyi hesaba katmıyoruz. Teyzene düğünün ne zaman yapılacağını söylemek gerekecek. Onunla aşkımız üzerine konuşacak değiliz herhalde, şu anda hiç de hazır olmadığım bu tür somut işler üzerine konuşacağız.”

“O zaman bunları mektubu aldığımda teyzemle konuşuruz, fakat bizim nişanlı olduğumuzu herkese ilan edeceğiz ve sen bize artık her gün geleceksin,” dedi Olga, ardından, “can sıkıntısından patlıyorum,” diye ekledi, “günler bir türlü bitmek bilmiyor, kıvranıyorum ve bu durumum herkesin dikkatini çekiyor. Başımın etini yiyorlar, soru soruyorlar, seninle ilgili sinsi imalarda bulunuyorlar... Bütün bunlardan bıktım artık...”

Oblomov’un ağzından güçlkle:

“Benimle ilgili sinsi imalar mı?” sözü çıkabildi.

“Evet, hep şu Soniçka sayesinde.”

“İşte, görüyor musun? Sen beni dinlemedin, o zaman bana kızmıştın!”

“Neyi görecekmişim? Hiçbir şey görmüyorum, sadece senin bir korkak olduğunu görüyorum... Ben bu imalardan, laf dokundurma-
lardan korkacak biri değilim!”

“Korkak değilim, sadece ihtiyatlıyım... Neyse, Tanrı aşkına, Olga, haydi buradan gidelim. İşte bak bir kupa arabası geliyor, tanıdık ol-
masın? Ah, ter içinde kaldım... Gidelim, gidelim...”

Korka korka konuşan Oblomov’un tedirginliği Olga’ya da geçti.

Hızlı hızlı:

“Evet, çabucak buradan gidelim,” diye fısıldadı.

Tek bir kelime konuşmadan ağaçlı yolu koşar adım yürüyerek
parkın sonuna geldiler. Oblomov huzursuz bakışlarla dört bir yanı
tarıyordu, tülüyle kendini kapatan Olga ise başını iyice öne eğmişti.
Uşağın beklediği kuyumcuya geldiklerinde, Olga:

“O halde yarın görüşürüz,” dedi.

“Hayır, iyisi mi yarından sonra görüşelim... Ya da hayır, cuma, ve-
yahut da cumartesi...” dedi Oblomov.

“Neden?”

“İşte... Görüyorsun, Olga... Aklım hep mektupta, belki o zamana
kadar gelir diye düşünüyorum.”

“Herhalde gelir. Ama yarın gel, öğle yemeğinde bizde ol, duydun
mu?”

“Evet, evet, pekâlâ, pekâlâ...” diye aceleyle söylendi Oblomov.

Olga kuyumcuya girdi.

‘Aman Tanrım, iş nereye vardı!’ diye düşündü Oblomov. ‘Birden-
bire nasıl ağır bir yükün altında kaldım! Ben şimdi ne yapacağım? Ah
Soniçka! Ah Zahar! Ah o iki züppe!..’

VI

 BLOMOV ne Zahar’ın önüne koyduğu yemeğin buz gibi oldu-
ğunu, ne yemekten sonra kendini yatağa atıp derin bir uykuya
daldığını fark edebildi. Ertesi gün uyanınca Olga’lara gideceğini dü-
şünerek ürperdi. Nasıl gidebilirdi? İnsanların ona anlamlı anlamlı
nasıl bakacaklarını canlı resimlerle gözünün önüne getirdi. Kapıcı
onu her zamanki gibi bir tür özel sevecenlikle karşılıyor, bir bardak

su istediğinde Semyon hemen fırlıyor, Katya ile dadı onu dostça gülücüklerle uğurluyorlardı. Hepsinin alnında âdeta “Güvey, güvey!” diye yazıyordu, oysa o henüz teyzeden kızı istememişti, meteliğe kurşun atıyordu, hatta bu yıl yurtluktan ne zaman ve ne kadar gelir geleceğini bilmiyordu, Oblomovka’da içinde oturacak bir evi bile yoktu... ‘İyi bir güvey ha!’ diye düşündü.

Köyden olumlu bir haber gelene kadar Olga’yı sadece pazar günleri, o da kalabalığın içinde görmeye karar verdi. Olga’ya gitmeyeceği için ertesi gün uyandığında sabahtan herhangi bir hazırlığa da girişmedi; ne tıraş oldu, ne giyindi, yalnızca, geçen hafta Olga’lardan getirdiği Fransızca gazetelerin sayfalarını tembel tembel çevirmekle yetindi. Artık sürekli olarak saate bakmıyor, yelkovan niye yavaş ilerliyor diye kaşlarını çatmıyordu. Zahar’la Anisya, onun öğle yemeğini alışıldığı üzere dışarıda yiyeceğini düşünerek yemek hazırlamadılar. Her ikisini de azarladı, ayrıca, çarşambaları öğle yemeğini İlyinski’lerde yemediğini, bunun bir ‘iftira’ olduğunu, öğle yemeğini bazen İvan Gerasimoviç’te yediğini söyledi. Ve bundan böyle pazar dışında (o da her pazar değil) öğle yemeğini evde yiyeceğini belirtti.

Anisya tavuk sakatatı almak üzere yıldırım hızıyla pazara koştu, Oblomov’un en çok sevdiği çorbayı pişirecekti. Evsahibesinin çocukları geldi; Oblomov, Vanya’nın toplama çıkarma ödevini kontrol edip iki hata bulduktan sonra, Maşa’nın defterine düz, paralel çizgiler çizdi ve ona alfabenin harflerini kocaman kocaman yazdı. Daha sonra kanaryaların ötüşlerine kulak verdi ve yarı açık kapıdan evsahibesinin hızla hareket eden dirseklerini dikizledi. Saat birden sonra evsahibesi kapı aralığından atıştırmalık bir şey isteyip istemediğini sordu, *vatruška* fırından yeni çıkmıştı. Oblomov’a *vatruška* ile birlikte bir kadeh frenküzümü votkası ikram ettiler.

İlya İlyiç’in gerginliği az da olsa yatıştı; üzerinde bir uyuşukluk, cansızlık hissediyordu; öğle yemeğine kadar bu hali devam etti. Yemekten sonra divana uzanmıştı, uykuya yenik düşmek üzereydi, başını sallıyordu. Tam bu sırada evsahibesinin odalarına giden koridorun kapısı açıldı, Agafya Matveyevna iki elinde iki deste çorapla içeri girdi. Her birini bir sandalyenin üzerine koydu. Oblomov yerinden sıçrayarak oturması için sandalye çekti, fakat evsahibesi oturmadı,

oturmak gibi bir alışkanlığı yoktu. O her zaman ayakta ve hareket halindeydi, hep yapacak bir işi vardı.

“Bugün çoraplarınızı çıkarıp gözden geçirdim,” dedi. “Elli beş çift, hemen hemen hepsi delik...”

Oblomov:

“Ne kadar iyi yürekli-siniz!” diyerek onun yanına geldi, şaka kabilinden hafiften dirseğini tuttu.

Evsahibesi gülümsedi.

“Ne zahmet ediyorsunuz?” dedi Oblomov. “Gerçekten beni utan-dırıyorsunuz.”

“Ne zahmeti, ev işleriyle uğraşmak bizim görevimiz. Sizin bu iş-lere bakacak kimseniz yok, bense bu tür işleri seviyorum. Şu yirmi çiftten artık hayır gelmez, gözemeye* değmez.”

“Lütfen, yorulmayın, hepsini atın gitsin! Bu eski püsküyle ne diye uğraşıyorsunuz? Yenilerini alırım.”

“Niçin atalım? Bakın, şunların tümü onarılabilir.”

Evsahibesi onarılacak çorapları hızlı hızlı saymaya başladı.

Oblomov yeniden sandalye çekerek:

“Lütfen oturun, niçin ayakta duruyorsunuz?” dedi.

Agafya Matveyevna sandalyeyi iterek:

“Hayır, çok teşekkür ederim, gerçekten vaktim yok,” dedi. “Bugün çamaşır günüm, yıkanacak çamaşırları hazırlamam lazım.”

Gözlerini kadının gerdanından ve göğsünden alamayan Oblomov:

“Siz sıradan bir ev idarecisi değil, gerçek bir mucizesiniz!” diye iltifat etti.

Agafya Matveyevna gülümsedi.

“Ne yapayım? Çorapları gözeyeyim mi?” diye sordu. “Yünü ve ip-liği yaşlı bir kadın bize köyden getiriyor, ona sipariş vereyim. Burada çürük mal satıyorlar, almaya değmez.”

“Çok iyi yürekli-siniz, lütfen nasıl istiyorsanız öyle yapın!” dedi Oblomov. “Fakat sizi yoracağım diye utanıyorum.”

“Bir şey değil, işim ne? Bunları ben kendim gözerim, şunları büyü-kanneye veririm, yarın görümcem bize misafirliğe geliyor, akşamları

* Gözemek: Örne ya da dokuma eşyanın delik yerlerini örerek onarmak (TDK).

yapacak iş yok, hallederiz. Benim Maşa yavaş yavaş örgü öğreniyor, fakat ellerine büyük geldiği için şişleri sık sıkilmeklerin dışına çıkarıyor.”

“Demek Maşa bu tür işleri şimdiden öğreniyor ha?” diye sordu Oblomov.

“Gerçekten de öyle!”

Oblomov evsahibesinin yüzüne, tıpkı sabahki sıcak vatrüşkaya baktığı gibi, büyük bir memnuniyet duygusuyla bakarak:

“Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum,” dedi. “Çok çok teşekkürler, bu iyiliğinizin altında kalmayacağım. Özellikle Maşa’nın katkısını unutmayacağım, ona ipekli elbiseler alacağım, oyuncak bir bebek gibi giydireceğim onu.”

“Sakin öyle bir şey yapmayın! Teşekkür edecek ne var? İpek elbise kim, o kim! Ona basma elbise bile dayandıramıyoruz; her şeyini, özellikle de ayakkabısını göz açıp kapayıncaya kadar eskitiyor, pazardan ayakkabı yetiştiremiyoruz.”

Agafya Matveyevna çorapları alarak gitmeye hazırlandı.

“Niçin böyle acele ediyorsunuz?” dedi Oblomov. “Biraz daha oturun, hiç işim yok.”

“Başka bir zaman, bayramda! Sizi de bize kahve içmeye bekleriz, buyurun gelin. Çamaşır günümüz, gidip Akulina’nın çamaşıra başlayıp başlamadığına bir bakayım.”

Oblomov arkasından kadının sırtına ve dirseklerine bakarak:

“Neyse öyle olsun, ısrar edemiyorum,” dedi.

“Ha, bir de sandık odasından robdöşambrınızı aldım,” dedi evsahibesi çıkarken. “Onu onarmak ve yıkamak gerek, kumaşı harika! Daha uzun yıllar giyersiniz.”

“Nafile yere uğraşmayın!” dedi Oblomov. “Ondan vazgeçtim, artık giymiyorum, bana lazım değil!”

Evsahibesi:

“Ne fark eder, bırakın yıkansın, belki bir gün giyersiniz... Evlendiğinizde!” diyerek güldü ve arkasından kapıyı küt diye kapadı.

Uykulu hali bir anda Oblomov’u terk etti, etrafa kulak kesildi, gözlerini irice açtı.

‘O da biliyor, herkes biliyor,’ diye düşündü ve biraz önce evsahibesi için hazırladığı sandalyenin üzerine yığıldı. “Zahar! Zahar!” diye bağırdı.

Zahar'ın başından aşağı yeniden çeşitli 'acıklı' sözler yağdı, Anisya bir kez daha burnuyla konuşarak, evsahibesinin ağzından düğün sözünü ilk defa duyduğuna, onunla sohbetlerinde bu konunun imasının bile geçmediğine, düğünün olmayacağına, hatta böyle bir şeyin düşünülmeceğine yemin billah etti. Bu dedikodunun mutlaka insan soyunun ortak düşmanı tarafından çıkarıldığını söyledi, şu anda keşke yer yarılsaydı da yerin dibine geçseydim, dedi. Evsahibesinin, İlyinski'lerin küçükhanımını kastetmediğine, onun adını hiç duymadığına, sıradan herhangi bir kızla evlenmeden bahsettiğine kutsal aziz tasvirleri önünde yemin etmeye hazır olduğunu belirtti... Anisya konuştu da konuştu, Oblomov sonunda elini sallayarak onu susturdu. Ertesi gün Zahar, arkadaşlarını ziyaret etmek üzere Gorohovaya Caddesindeki eski eve gitmek için izin istedi. Oblomov onu öyle bir haşladı ki Zahar ayaklarını güçlkle sürüyerek odadan çıktı.

"Orada henüz iftirayı duymamışlardır," diye ekledi Oblomov, "gidip yayacaksın, öyle mi? Otur oturduğun yerde!"

Çarşamba gelip geçti. Perşembe günü Oblomov, Olga'nın şehir postasıyla gönderdiği mektubu aldı. Niye gelmediğini, ne olduğunu, bütün bunların ne anlama geldiğini soruyordu. Ayrıca, bütün akşam ağladığını, gece ise neredeyse hiç uyumadığını yazıyordu.

'Ağlamış, hiç uyumamış benim meleğim!' diye haykırdı Oblomov. 'Tanrım, beni niçin seviyor? Ben onu niçin seviyorum? Sanki niçin karşılaştık? Hepsi şu Andrey'in yüzünden, ikimize de tıpkı çiçek aşısı yapar gibi aşk aşısı yaptı! Ne biçim hayat bu böyle? Sürekli gerginlik, endişe! Huzur dolu bir mutluluğa ve dinginliğe ne zaman kavuşacağım?' Gürültüyle iç geçirerek divana uzandı, hemen kalktı, hatta sokağa çıktı. İdeal bir hayat tarzı, varoluş biçimi keşfetmek için kafa yordu. Bu ideal hayat sakın sakın akarak, doğanın dilsiz temasına ve telaşlı, barışçıl aile yaşantısının ağır ağır ilerleyen, dingin süreçlerine her gün, sürekli, damla damla karışan, anlamlı, dopdolu bir hayat olacaktı! Bu ideal hayatı Ştoltz'un yaptığı gibi, gürültüyle akan, kıyılarını azgın dalgalarla döven, geniş bir nehir olarak hayal etmek istemiyordu.

'Bu bir hastalık!' diye düşündü Oblomov. 'Bir humma, bentleri yıkan, barajları patlatan, sellere yol açan kudurmuş bir ırmak...' Olga'ya

bir mektup göndererek Yaz Bahçesi'nde birazcık üşüttüğünü, bir iki gün evden çıkmadığını ve bol bol sıcak bitki çayları içmek zorunda kaldığını, şimdi artık tamamen iyileştiğini, pazar günü kendisini görmeyi umduğunu yazdı. Olga yanıtında kendisine iyi baktığı için onu övdü, evden çıkmamasını, gerekirse pazar günü de evde kalmasını salık verdi. "Ben bir hafta daha sıkılmaya razıyım, yeter ki sen kendine iyi bak!" diye de yazdı. Olga'nın yanıtını Nikita getirmişti, Anisya'nın dediğine göre dedikodunun baş sorumlusu olan şu Nikita! Olga ona yeni kitaplar göndermiş, bunları okumasını ve görüştüklerinde ona kitapların okumaya değer olup olmadıklarını söylemesini istemişti. Sağlığı hakkında da bilgi vermesini tembihliyordu. Oblomov yanıtını yazarak bizzat kendi eliyle Nikita'ya verdi, onu avluya kadar geçirdi, bahçe kapısına gidene kadar da arkasından baktı. Nikita'nın yolunu değiştirerek mutfağa girmesini, 'iftira'sını orada tekrarlamasını ve Zahar'ın onu caddeye kadar geçirmesini istemiyordu.

Olga'nın, kendisine bakmasını, pazar günü gelmemesini önermesi Oblomov'u memnun etmişti. Ona, gerçekten de tam anlamıyla iyileşebilmesi için birkaç gün daha evden çıkmaması gerektiğini yazdı.

Pazar günü Oblomov evsahibesini ziyaret etti, orada kahve içip sıcak pirojki yedi. Zahar'ı çocuklara öğle yemeğinde verilmek üzere dondurma ve şekerleme satın almaya nehrin karşı tarafına gönderdi. Zahar dönüşte nehri geçerken güçlükler yaşadı; Neva donmak üzereydi, köprüleri kaldırmışlardı.* Oblomov'un çarşamba günü de Olga'ya gitmesi söz konusu olamayacaktı. Tabii, hemen şimdi aceleyle nehri geçip birkaç gün İvan Gerasimoviç'te kalabilir ve hatta oradan her gün Olga'lara öğle yemeğine gidebilirdi. Fakat artık oldukça meşru bir bahanesi vardı, Neva donarak onu karşı tarafta hapsetmişti, nehri geçmeye zaman bulamamıştı. Oblomov önce gitmeye niyetlendi, ayaklarını aceleyle divandan sarkıtarak döşemeye bastı, fakat biraz düşününce vazgeçti, kaygılı bir yüz ifadesiyle iç geçirdi ve tekrar yerine yattı.

'Hayır, bırakalım söylentiler biraz küllensin,' diye düşündü. 'Olga'lara gelip giden yabancılar beni biraz unutsun, nişanlandığımızı

* Petersburg'un merkezini Viborskaya yakasına bağlayan (dökme demirden) *Liteyniy* köprüsü kastedilmektedir. Dubalar üzerine inşa edilmiş olan köprü kış aylarında kışmen sökülüyordu. -çev.

resmen ilan edilince beni yeniden her gün görebilirler.’ İç çekerek, ‘Böyle beklemek can sıkıcı ama ne yaparsın!’ diye geçirdi içinden.

Olga’nın gönderdiği kitaplardan birini eline aldı, on beş sayfa kadar okumuştı ki Maşa geldi; annesi Neva’nın nasıl donduğunu seyretmeye gelip gelmeyeceğini soruyordu, herkes gidiyormuş. Kalkıp gitti, çay vakti geri döndü.

Günler bu şekilde geçip gidiyordu. Oblomov sıkılıyor, kitap okuyor, sokakta dolaşıyordu; evdeyken de bir iki laf ederek zaman öldürmek için evsahibesinin kapısının açılmasını bekliyordu. Hatta bir keresinde büyük bir gayret göstererek ona tam üç funt kahve çekmiş, alnında terler birikmişti. Ona okuması için kitap vermeyi denedi; kâdıncağız dudaklarını yavaşça kımlıdarak başlığı içinden okumuş, şu anda vakti olmadığını söyleyerek kitabı geri vermişti. Ancak, Noel geldiğinde kitabı tekrar alacağını, büyükannenin dinlemesi için onu Vanyuşa’ya yüksek sesle okutacağını söylemişti.

Bu sırada Neva’nın üzerine tahta döşeyerek yaya geçitleri yapmışlardı; köpeğin zincirini koparırcasına havalara sıçrayıp havlaması Olga’dan pusula, kitap ve Oblomov’un sağlığıyla ilgili sorular getiren Nikita’nın ikinci gelişini haber veriyordu. Tahta köprüden yürüyerek karşı tarafa geçmek durumunda kalmaktan korkan Oblomov, Nikita’dan saklandı. Olga’ya yazdığı yanıtta, boğazında küçük bir şiş peyda olduğunu, dışarı çıkmaya henüz karar veremediğini ve “zalim yazgının onu sevgili Olga’sını görme mutluluğundan birkaç gün daha alıkoyacağını” belirtti. Nikita ile konuşmaması için Zahar’a gözdağı verdi, Nikita’yı bahçe kapısına gidene kadar fark ettirmeden arkadan izledi. Mutfaktan dışarı burnunu uzatarak Nikita’ya bir şey sormak isteyen Anisya’yı parmağını sallayarak tehdit etti.

VII

A RADAN bir hafta geçti. Oblomov her sabah kalktığında ilk iş olarak, endişeyle, köprülerin yeniden kurulup kurulmadığını soruyordu. Ona, “Henüz kurulmadı,” diye yanıt veriyorlardı ve böylece Oblomov saatin tik taklarını, kahve değirmeninin takırtılarını, kanaryaların şarkılarını dinleyerek huzurlu bir gün geçiriyordu. Cıvcıvlerin

cıvıltıları çoktan kesilmişti, onlar artık yetişkin birer tavuk olmuş, kümeslerinde saklanıyorlardı. Olga'nın gönderdiği kitapları okumaya zaman bulamamıştı, yalnızca birisini yüz beşinci sayfaya kadar okumuştur. Açık kitap birkaç günden beri ters çevrilmiş halde öylece duruyordu. Kitap okumak yerine sık sık evsahibesinin çocuklarıyla meşgul oluyordu. Vanya öyle zeki bir çocuktur ki, Avrupa'nın büyük şehirlerini üç tekrarda ezberleyebilmişti. İlya İlyiç karşı kıyıya geçer geçmez ona küçük bir küre satın almayı vaat etti. Maşenka* ise kumaşı kesip kenarlarını bastırarak ona üç mendil dikmişti; gerçi mendiller güzel olmamıştı, fakat onu minnacık elleriyle uğraşıp didinirken ve yaptığı her işi koşa koşa getirip gösterirken görmek çok eğlenceliydi!

Oblomov evsahibesinin dirseklerini yarı açık kapıdan görür görmez onunla sonu gelmez bir sohbete başlıyordu. Dirseklerinin hareketinden onun kahve mi çekiyor, ütü mü yapıyor, yoksa bir şeyi elekten mi geçiriyor, hemen anlayabiliyordu artık. Büyükanneyle konuşmayı da denedi, fakat kadıncağzı hiçbir konuşmanın sonunu getiremiyor; sözcüğü yarıda kesiyor, yumruğuyla duvara dayanıp kamburunu çıkartıyor ve çok zor bir iş yapıyormuşçasına öksürmeye başlıyordu. Sonra inleyip ah vah ediyor ve konuşma böylece bitiyordu. Oblomov bir tek evsahibesinin kardeşi İvan Matveyeviç'i göremiyordu, daha doğrusu pencerenin önünden kaşla göz arası geçen büyük bir paket görüyordu. Evin içinde de hiç sesi duyulmuyordu. Hatta bir keresinde, hep birlikte sıkışık halde yemek yerlerken Oblomov yanlışlıkla onların odasına girmişti, İvan Matveyeviç parmaklarıyla çabucak ağzını silmiş ve çatı arasındaki odasına çekilmişti.

Bir sabah Oblomov yeni uyanmış, gamsız, tasasız bir ruh hali içinde kahvesini yudumluyordu, aniden Zahar içeri girerek köprünün yeniden kurulduğunu haber verdi. Kalbi küt küt attı.

'Yarın da Pazar,' diye düşündü, 'Olga'ya gitmem, bütün gün yabancı insanların anlamlı ve meraklı bakışlarına yığıtçe tahammül göstermem gerekiyor. Sonra da Olga'ya teyzesiyle ne zaman konuşmayı düşündüğünü sormalıyım.' Oblomov, bir milim ileriye gitmenin mümkün olmadığı aynı çıkmaz durumunu sürdürüyordu. Nişanlarının nasıl ilan edileceğini, ikinci, üçüncü gün evin bir sürü hanım ve beyle nasıl dolup

* Maşa, Maşenka, Mariya'nın kısaltılmış halleridir. -çev.

taşıcağını, kendisinin birdenbire nasıl ilgi odağı haline geleceğini, onun nasıl ziyafet verileceğini, ona nasıl kadeh kaldıracaklarını canlı resimlerle gözünün önüne getirdi. Peki, sonra... Sonra güveyin hak ve sorumlulukları gereği, geline bir hediye götürmesi gerekecekti...

Ürpererek, içinden:

‘Bir hediye!’ dedi ve acı acı kahkaha attı.

Bir hediye! Cebinde topu topu iki yüz rublesi vardı. Yurtluktan para gelse bile Noel’i bulurdu, hatta belki daha da geç, tahıl satılınca gönderirlerdi. Ne zaman satılırdı, ne kadar tahılı vardı, kaç para kazanacaktı, bütün bunların yanıtı mektupta olacaktı, gel gör ki mektup bir türlü gelmiyordu. Ne yapmalıydı? Elveda, iki haftalık huzur!

Bütün bu sıkıntı ve dertlerin ortasında, Olga’nın güzel yüzünü, biçimli başını, yumuşak tüylü, ifadeli kaşlarını, zeki, gri mavi gözlerini, başından omzuna, omzundan beline, bütün endamının zarafetini ortaya koyan, boynuna kadar uzamış saç örgüsünü hayal etti. Fakat aşk heyecanı içini titretir titretmez maddi sorunlarla ilgili iç karartıcı düşünceler ağır kayalar gibi üzerine geliyor, onu eziyorlardı. Ne olacaktı, ne yapacaktı, evlilik meselesinin nasıl üstesinden gelecekti, nereden para bulacaktı, daha sonra geçimini nasıl sağlayacaktı?

‘Biraz daha bekleyeyim, belki mektup yarın ya da öbür gün gelir,’ diye düşündü. Mektubunun köye ne zaman vardığını, komşusunun mektuba ne kadar zamanda cevap yazabileceğini, onun mektubunun kendisine kaç günde gelebileceğini hesaplamaya başladı.

‘Üç gün, bilemedin dört gün içinde mutlaka gelmeli, Olga’ya gitmek için acele etmeyeyim,’ diye karar verdi. Kaldı ki, köprülerin yeniden kurulduğunu duymuş olması düşük bir olasılıktı!

Olga o sabah uyanır uyanmaz oda hizmetçisine:

“Katya köprüleri yeniden kurmuşlar mı?” diye sordu.

Bu soru her sabah tekrarlanırdı. Oblomov bunu düşünememişti.

“Bilmiyorum, hanımefendi, bugün ne arabacıyı, ne de kapıcıyı görebildim, Nikita ise bilmiyor.”

Olga:

“Bana gerekli şeyleri sen zaten hiçbir zaman bilmezsin,” diyerek memnuniyetsizliğini dile getirdi. Yatağa uzanarak boynundaki zinciri incelemeye başladı.

“Şimdi öğrenirim, hanımefendi. Uyanacağınızı düşünerek uzaklaşmaya korktum, yoksa çoktan koşup öğrenirdim.”

Katya odadan çıkıp kayıplara karıştı. Olga komodinin çekmecesini çekerek Oblomov’un gönderdiği son pusulayı buldu.

Endişeli endişeli:

“Ah, zavallıcağım, hasta olmuş!” diye düşündü. “Orada tek başına, şimdi sıkılıyordur... Tanrım, daha ne kadar...”

Olga düşüncesini tamamlamadan Katya kızarmış yanaklarıyla odaya daldı:

“Köprüleri kurmuşlar, dün gece kurmuşlar,” dedi sevinçle.

Yatağından hızla fırlayan Olga kendini Katya’nın kollarına bıraktı; Katya hanımının omuzlarına sabahlığını attı, minnacık terliklerini giymesine yardım etti. Olga aceleyle çekmeceyi çekti, oradan bir şey alarak Katya’nın avucuna sıkıştırdı, Katya onun elini öptü. Bütün bunlar, küçükhanımın yataktan fırlaması, Katya’nın eline sıkıştırılan bozuk para, el öpme bir anda olup bitmişti.

‘Oh, yarın pazar, ne güzel tesadüf, Oblomov mutlaka gelir!’ diye düşündü.

Çabucak giyindi, kahvaltısını etti ve teyzesiyle çarşıya çıktı.

“*Ma tante*, yarın ayın için Smolniy Kilisesi’ne gidelim,” diye rica etti Olga.

Teyzesi baygın baygın baktı, biraz düşündükten sonra:

“Olabilir, ama orası çok uzak, *ma chérie!*” dedi. “Kış günü nereden aklına geldi?”

Olga, Oblomov’un kendisine nehirde o kiliseyi gösterdiğini hatırlamış ve içinden orada dua etmek gelmişti. Oblomov için, onun iyileşmesi, Olgacığını sevmesi, Olgacıyla mutlu olması için... bu kararsızlığın, belirsizliğin bir an önce bitmesi için orada dua etmek istiyordu... Zavallı Olga!

Pazar günü gelip çattı. Olga bir yolunu bularak yemeğin tamamen Oblomov’un zevkine göre hazırlanmasını ustalıkla sağladı. Beyaz bir elbise giydi, onun kendisine hediye ettiği bileziği dantelinin altına görünmeyecek şekilde taktı. Saçını onun sevdiği biçimde taradı. Bir gün önce piyanosunu akort ettirdi; sabahleyin *Casta Diva*’yı söylemeyi denedi. Sesi daçadan döndükten beri hiç bu kadar berrak ve gür

olmamıştı. Sonra beklemeye başladı. Olga'yı bu telaşlı haliyle gören baron onun yazındaki gibi tekrar güzelleştiğini, fakat birazcık zayıfladığını söyledi.

"Kır havasından uzak olmanızın ve yaşayış tarzınızdaki ufak düzensizliklerin sizi etkilediği belli oluyor," dedi baron. "Sevgili Olga Sergejevna size kırların ve köyün havası gerekiyor."

Baron Olga'nın elini birkaç kez öptü, hatta boyalı bıyıkları onun parmakları üzerinde hafif bir iz bıraktı.

Olga dalgın dalgın, sanki ona değil de bir başkasına yanıt veriyormuş, havaya konuşuyormuş gibi yaparak:

"Evet, kır havası," dedi.

Baron:

"Evet, à propos* kır havasından söz açıldı. Gelecek ay sizin dava bitiyor, nisan ayında yurtluğunuza dönebilirsiniz. Büyük bir yer değil, fakat konumu bir harika! Memnun kalacaksınız! Evi bir görseniz! Ya, bahçeye ne demeli! Tepenin üzerinde yazlık bir ev var, bayılacaksınız! Nehre bakıyor... Hatırlamazsınız, babanız sizi alarak oradan ayrıldığında daha beş yaşındaydınız."

Olga:

"Ah, bunun beni ne kadar memnun edeceğini bilemezsiniz!" dedi ve derin düşüncelere daldı.

'Şimdi artık mesele çözüldü,' diye düşündü Olga. 'Biz oraya gideceğiz, fakat o bunu... şey oluncaya kadar bilmeyecek...' Heyecanla:

"Gelecek ay dediniz, öyle değil mi baron?" diye sordu. "Emin misiniz?"

Baron:

"Sizin her zaman, özellikle de bugün çok güzel olduğunuzdan emin olduğum kadar!" diyerek teyzenin yanına gitti.

Olga olduğu yerde kalarak çok yakın gelecekteki mutlu günlerini hayal etmeye başladı. Fakat bu haberden ve gelecekle ilgili planlarından Oblomov'a bahsetmemeye karar verdi. Aşkın onun tembel ruhunda nasıl bir dönüşüm yaratacağını, üstündeki ağırlıktan büsbütün nasıl kurtulacağını, çok yakındaki mutlu günlere nasıl karşı koyamayacağını sonuna kadar izleyip görmek istiyordu. Köyünden olumlu

* (Fr.) "Tam zamanında, sırası gelmişken." -çev.

bir yanıt almasını, ışıık saçıan gözlerle kendisine koşımasını, mektubu ayakları dibine bırakmasını görmek istiyordu; sonra ikisi birlikte teyzesine koşıacaklar ve sonra...

Sonra Olga ansızın ona bir yurtluğu, bahçesi, tepede nehir manzaralı bir yazlık köşkü, hemen taşınabilecekleri hazır bir evi olduğunu, önce oraya, ardından Oblomovka'ya gitmeleri gerektiğini söyleyecekti.

'Hayır, onun köyden olumlu bir yanıt almasını istemiyorum,' diye düşündü. 'O zaman burnu büyüyecek, benim kendi yurtluğum, evim, bahçem olduğuna sevinmeyecek bile! Hayır, yurtlukta hiçbir düzenin kalmadığını, onun bizzat kendisinin orada bulunması gerektiğini bildiren olumsuz bir mektupla, morali bozulmuş olarak gelmesi daha iyi... O zaman apar topar Oblomovka'ya koşar, gerekli değışiklikleri üstünkörü yapar, birçoğunu unuttur ya da nasıl yapacağını bilemez, sonunda aceleyle geri döner ve ansızın bütün bu eziyetlere aslında hiç gerek olmadığını, evin, bahçenin, manzaralı yazlık köşkün olduğunu, kısaca Oblomovka'sız da yaşayacak bir yerimizin bulunduğunu öğrenirdi...' Evet, evet, ona bu haberi dünya yıkılsa söylemeyecekti, sonuna kadar direnecekti. 'Varsın yurtluğuna gitsin, biraz yerinden kırmıldasın, canlansın bakalım... Benim için, gelecekteki mutluluğumuz için bırakayım bunları yapsın... Ya da? Hayır, şimdi onu ne diye köye göndermeli, durup dururken neden ondan ayrılmalı? Hayır, yolculuk kıyafetiyle, beti benzi solmuş, üzgün bir halde bir aylığına vedalaşmak üzere bana geldiğinde birdenbire ona yaza kadar Oblomovka'ya gitmesine gerek olmadığını, birlikte gideceğimiz başka bir yerin olduğunu söylerim...' Kurduğu bu tür hayallerden uyanan Olga hemen barona koştı, ona, bu haberi şimdilik hiç kimseye, özellikle hiç kimseye söylememesini rica etti. Bu 'özellikle hiç kimseye' ile Oblomov'u kastettiğı belliydi.

"Tabii, tabii, ne diye söyleyeyim," dedi baron. "Belki, bu konudan söz açılırsa Mösyö Oblomov'a söylerim..."

Olga soğukkanlılığını koruyarak, kayıtsızca:

"Hayır, ona da söylemeyin," dedi.

Baron nazikçe:

"Pekâlâ, sizin arzunuzun benim için emir olduğunu bilirsiniz," diye ekledi.

Olga kurnazlıktan nasibini almamış değildi. Topluluk arasındayken, Oblomov'a bakmak için içinde güçlü bir arzu duyduğunda, önce sırayla diğer üç dört kişiye bakar, ondan sonra gözlerini ona çevirirdi.

Kaç çeşit düşünce, değerlendirme geldi geçti kafasından! Hepsi Oblomov üzerine! Kaç kez yanakları al al yandı! Piyanonun şu ya da bu tuşuna kaç kez bastı, akordu yüksek mi diye! Kaç kez nota kâğıtlarının yerlerini değiştirdi! Ve o hâlâ görünmedi! Bu da ne demek oluyordu? Saat üç... Yok! Saat dört... Yok! Saat dört buçuğa doğru Olga'nın güzelliği, çiçek açmış hali kaybolmaya başladı, alabildiğine solgunlaştı, bitkin bir halde yemek masasına oturdu. Fakat diğer insanlar orali bile olmadı, kimse bir şey fark etmedi. Oblomov için hazırlanmış yemekleri neşeli neşeli gülüşerek, konuşarak, kayıtsızca afiyetle yediler. Yemek geçti, akşam oldu, o hâlâ yoktu! Saat ona kadar Olga kâh ümitlenerek, kâh endişeye kapılarak heyecanlı heyecanlı bekledi. Saat onda odasına çekildi.

Önce yüreğinde ne kadar birikmiş zehir varsa hepsini Oblomov'un başından aşağı boca etti; dağarcığında mevcut bütün yakıcı alay, hiddet sözcüklerini içinden geçirerek ona sövüp saydı. Sonra aniden içinin âdeti korla dolduğunu hissetti, peşinden korun yerini buz aldı. Kafasında bir düşünce parlayıverdi:

'O mutlaka hastadır, yapayalnızdır... Yazı bile yazacak hali yok!' Bu düşünce onu giderek tamamen esir aldı ve bütün geceyi uykusuz geçirdi. Bir iki saat çırpınmalı bir şekilde dalar gibi oldu, uykusunda sayıkladı, sonra sabahleyin solgun rengine rağmen sakin ve kararlı bir ruh haliyle yataktan kalktı.

Pazartesi sabahı evsahibesi Oblomov'un çalışma odasının kapısından bakarak:

"Sizi bir kız soruyor," dedi.

"Beni mi? Bu imkânsız! Nerede?" diye sordu.

"İşte burada, yanlışlıkla bizim kapıya gelmiş. İçeri alayım mı?"

Oblomov henüz ne yapacağına karar veremeden Katya'yı önünde buldu.

"Katya!" dedi Oblomov şaşkınlıkla. "Ne arıyorsun burada? Ne oldu?"

“Küçükhanım dışarıda,” diye fısıldadı Katya. “Beni sormam için...” Oblomov’un yüzü allak bullak oldu.

“Olga Sergeyevna,” diye mırıldandı. “Bu doğru olamaz, Katya, şaka yapıyorsun herhalde! Bana azap çektirme!”

“Vallahi doğru söylüyorum. Tuttuğumuz kupa arabasında, çeşit çeşit çayların satıldığı dükkânın önünde bekliyor. Buraya gelmek istiyor. Beni, Zahar’ı bir yerlere yollamanızı söylemek için gönderdi. Yarım saat sonra burada olacak.”

Oblomov:

“Ben gidip onu göreyim daha iyi,” dedi. “O buraya nasıl gelebilir?”

“Buna vaktiniz olmayacak, o her an gelebilir,” dedi Katya. “Sizi hasta sanıyor. Hoşça kalın, küçükhanım orada yalnız, beni bekliyor.”

Ve Katya gitti.

Oblomov ondan beklenilmeyecek bir çeviklikle kravatını taktı, yeleşini, potinlerini giydi.

Hummalı bir galeyan içinde, Zahar’a seslendi:

“Zahar, sen geçenlerde benden Gorohovaya Caddesindeki eski ahbablarını görmek için izin istemiştin. Haydi, şimdi gidebilirsin.”

Zahar kararlılıkla:

“Hayır, gitmeyeceğim,” diye yanıt verdi.

“Hayır, gideceksin,” diye ısrar etti Oblomov.

“Hafta içi hiç misafirliğe gidilir mi? Gitmeyeceğim,” diye ınatla diretti.

“Git, eğlen! Efendin sana iyilik yapıyor, seni serbest bırakıyor, dik kafalılık etme! Haydi, ahbablarına git!”

“Ahbablarıymış, şeytan görsün yüzlerini!”

“Yoksa onlarla görüşmek istemiyor musun?”

“Hepsi de öyle alçaklar ki, yüzlerini bir gören bir daha görmek istemez.”

Kanı beynine sıçrayan Oblomov diretti:

“Haydi, git diyorum sana!”

Zahar kayıtsızca:

“Hayır, bugün bütün gün evden çıkmayacağım. Fakat pazar günü belki...” dedi.

Oblomov telaş içinde, bir an önce onu göndermeye çalışarak:

“Hemen şimdi gideceksin... Buna mecbursun...” dedi.

“Bir kaşık kisel yemek için yedi verst yol mu gideceğim?”*

“Haydi, git bir iki saat yürü. Şu yüzüne bak, ne kadar da uykulu görünüyor! Temiz hava al!”

Tembel tembel pencereden bakan Zahar:

“Ne var yüzümde! Benim gibilerin yüzü hep böyle olur!” dedi.

Oblomov alnındaki teri silerek:

‘Aman Tanrım, her an gelebilir!’ diye düşündü. “Haydi, sana git gez diyorum. Al sana bir yirmi kapiklik vereyim. Bir ahbabınla bira içersin.”

“Bu soğukta nereye gideyim? Şu giriş merdivenlerinde durayım daha iyi. Ya da bahçe kapısında oturayım, bu kadarını yapabilirim...”

Oblomov sertçe:

“Hayır, bahçe kapısı olmaz, daha uzağa git,” dedi. “Başka bir cad-dede yürü, sola dön, parka gir... Nehrin öte kıyısına...”

‘Ne garip!’ diye düşündü Zahar. ‘Yürümem için beni evden kovuyor, daha önce hiç böyle bir şey olmamıştı!’ “Pazar günü yürüyeyim, daha iyi, İlya İlyiç!” dedi Zahar.

Oblomov dişlerini sıkarak Zahar’ın üstüne yürüdü:

“Gidiyor musun, gitmiyor musun?” dedi.

Zahar kayboldu. Oblomov, Anisya’yı çağırarak:

“Pazara git, öğle yemeği için ne lazımsa satın al,” dedi.

Burnuyla konuşan kadın, Anisya:

“Her şeyi aldım, efendim. Yemek biraz sonra hazır olacak!” dedi.

Oblomov:

“Sesini kes de dinle!” diye öyle bir bağırdı ki Anisya korktu. Aklı-na satın aldıracak bir şey gelmeyince, “Bari kuşkonmaz al,” dedi.

“Bu mevsimde hiç kuşkonmaz olur mu, anacığım? Nerede bulunur?”

“Marş! Marş!” diye bağırdı, Anisya koşarak uzaklaştı. Oblomov arkasından, “Bütün gücünle arkana bakmadan koş!” diye bağırdı. “Oradan gelirken de çok yavaş yürü, iki saatten önce o burnunu görmeyeyim!”

Anisya ile dış kapıda karşılaşan Zahar:

* Rus halk deyişi. Kisel: Ekşimsi nişastalı meyve jölesi. –çev.

“Görölmüş şey değil!” dedi. “Gezmem için evden kovdu, yirmi kapık verdi. Nerede yürüyecekmışım?”

Kıvrak zekâlı Anisya:

“Efendinin bir bildiğı vardır...” dedi. “Kontun arabacısı Artemi’ye git, ona bir çay ısmarla, hep o sana ısmarlıyor. Ben de pazara gidiyorum.”

Zahar ona da:

“Şaşılacak bir şey, Artemi!” dedi. “Efendim yürüyüş yapayım diye beni evden kovdu, üstüne de bira içeyim diye para verdi.”

Artemi zekice bir tahminde bulunarak:

“Kendisi kafayı çekmeye niyetlenmiş olmasın?” dedi. “İmrenmesin diye sana para vermiştir. Haydi, gel gidelim.”

Artemi, Zahar’a göz kırparak başıyla sokaklardan birini gösterdi.

“Gidelim,” diye tekrar eden Zahar da başıyla aynı sokağı işaret etti. Kısık sesiyle, kendi kendine, “Amma tuhaf! Yürümem için kovdu,” diye alaycı alaycı söyleniyordu.

Onlar gitti, Anisya ise ilk kavşağa kadar koştu, çitlerin arkasında bir hendeğe yerleşti ve olacakları beklemeye başladı.

Oblomov dışarıya kulak kesilmiş bekliyordu. Birisi bahçe kapısının demir halkasıyla kapıyı tıklattı, aynı anda köpek zincirini koparırcasına sıçramaya ve şiddetle havlamaya başladı.

Oblomov şapkasını kavradı, dişlerini gıcırdatarak:

“Lanet olası köpek!” dedi ve dış kapıya koştu. Kapıyı açtı, Olga’yı giriş merdivenlerine kadar hemen hemen kollarında taşıyarak getirdi. Yalnızdı, Katya onu dış kapının biraz ötesinde duran arabada bekliyordu.

Oblomov’un çalışma odasına girdiklerinde, Olga daha mantosunu, şapkasını çıkarmadan, onu tepeden tırnağa süzerek:

“Sağlığın nasıl? Yatmıyorsun ya? Neyin var?” diye onu soru yağmuruna tuttu.

“Şimdi daha iyiyim,” dedi Oblomov. Boğazını tutarak ve hafiften öksürerek, “Boğazım neredeyse tamamen geçti.”

“Dün niçin gelmedin?” diye sordu. Onun yüzüne öyle sorgulayıcı bir gözle bakıyordu ki, Oblomov ağzını açıp tek kelime söyleyemedi.

“Böyle bir davranışa nasıl kalkıştın, Olga?” diye sordu Oblomov, ürpertiyle. “Ne yaptığının farkında mısın?”

Olga sabırsızlıkla onun lafını kesti:
“Bu konuyu sonra konuşuruz,” dedi. “Ben sana, benden kaçışının ne anlama geldiğini soruyorum.”

Oblomov yanıt vermedi.

“Gözünde arpacık mı peyda oldu?”

Yine yanıt yok.

Olga, kaşlarını oynatarak:

“Sen hastalanmadın, boğazın da ağrımadı,” dedi.

Oblomov bir ilkokul çocuğu edasıyla:

“Hayır, hastalanmadım,” diye yanıt verdi.

Hayretle yüzüne bakarak:

“Beni aldattın, neden?” diye sordu Olga.

Oblomov savunmaya geçerek:

“Her şeyi sana açıklayacağım, Olga,” dedi. “Önemli bir sebep yüzünden iki hafta senden uzak kaldım. Korktum...”

Mantosunu ve şapkasını çıkararak oturan Olga:

“Neden korktun?” diye sordu.

Oblomov paltoyu ve şapkayı alarak divanın üzerine koydu.

“Söylentilerden, dedikodulardan...”

Araştırmacı bakışlarla ona bakan Olga:

“Ama benim gece uyuyamayacağımdan, aklıma neler neler getireceğimden, neredeyse yataklara düşeceğimden hiç korkmadın,” dedi.

Oblomov, elini kalbine ve başına götürerek:

“Şuramdan geçenleri sen bilmiyorsun, Olga,” dedi. “Ateşe düşmüş gibi hep azap çekiyorum. Olup bitenlerden senin haberin yok.”

Olga soğuk bir tavırla:

“Daha başka ne olmuş?” diye sordu.

“İkimiz hakkındaki söylentiler o kadar hızla yayıldı ki bilemezsin! Seni tedirgin etmek istemedim ve size gelip insanlara görünmekten korktum.”

Oblomov, Zahar ve Anisya’dan duyduğu her şeyi ona anlattı, tiyatrodaki iki züppenin konuşmalarını aktardı ve o günden bu yana gözüne uyku girmediğini, her bakışta buluşmalarıyla ilgili bir soru, sitem ya da sinsice bir ima sezinlediğini vurguladı.

“Fakat biz bu hafta teyzeme durumu açıklamaya karar vermiştik, o zaman bütün bu dedikodular bitecekti,” dedi Olga.

“Orası öyle, fakat ben köyden beklediğim mektubu almadan önce teyzenle konuşmak istemedim. Teyzenin bana seni ne kadar çok sevdiğimi sormayacağını, onun yerine yurtluğumu soracağını, ayrıntılarına gireceğini gayet iyi biliyorum. Bense vekilimden yanıt almadan bu konularda hiçbir açıklamada bulunamam.”

Olga iç geçirdi. Dalgın dalgın:

“Eğer seni tanımasaydım, Tanrı bilir neler düşünecektim!” dedi. “Uşakların gevezeliklerinin beni tedirgin etmesinden korkuyorsun, ama bizzat kendin beni böylesine endişelendirmekten korkmuyorsun! Seni anlamakta güçlük çekiyorum.”

“Hizmetçilerin boşboğazlıklarının seni telaşlandıracağını düşündüm. Katya, Marfa, Semyon, şu aptal Nikita, Tanrı bilir neler neler konuşuyorlardır...”

“Ben onların neler konuştuğunu çoktan beri biliyorum,” dedi Olga kayıtsızca.

“Nasıl? Biliyor muydun?”

“Tabii ki... Katya ile dadım çok uzun zaman önce bana bunu haber vermişlerdi. Seni sormuş ve beni tebrik etmişlerdi.”

Oblomov dehşet içinde:

“Şimdiden tebrik bile ettiler demek ha?” diye sordu. “Peki, sen ne dedin?”

“Hiçbir şey. Teşekkür ettim, dadıma bir başörtüsü hediye ettim. Bana yürüyerek gidip Aziz Sergiy’i* ziyaret edeceğine dair söz verdi. Katya’ya, onu pastacı-şekerci ustası sevgilisiyle evlendirmeye söz verdim; onun da kendi gönül macerası var...”

Oblomov ürkmüş ve şaşırılmış gözlerle Olga’ya baktı.

“Sen her gün bize geliyorsun,” diye ekledi Olga, “hizmetçilerin bundan bahsetmesi kadar doğal ne var! Zaten ilk konuşanlar hep onlar olur. Sonuçta da da aynen böyle olmuştu! Bu seni niye bu kadar korkutuyor?”

Oblomov kelimeleri uzata uzata:

“Demek dedikoduların kaynağı burasıymış!” dedi.

* Petersburg civarındaki Troitsko-Sergiyevski Manastırı. -çev.

“Söylentiler asılsız da değildi, gerçektir, öyle değil mi?”

“Doğru!” diye tekrarladı Oblomov. Ses tonundan, Olga’nın sorusuna karşı soru sormak ya da olumsuz yanıt vermek istemediği anlaşılıyordu. Belli bir aradan sonra, “Gerçekten de sen haklısın,” diye ekledi, “fakat ben buluşmalarımızı bilmelerini istemiyorum. Bu yüzden böyle korkuyorum...”

“Bir çocuk gibi titreyip korkuyorsun... Anlayamıyorum! Beni çalmıyorsun ya, öyle değil mi?”

Oblomov mahcup oldu, kızarıp bozardı. Olga dikkatle ona baktı.

“Dinle,” dedi Olga, “Ortada bir yalan var, ters bir durum var... Buryaya gel ve yüreğindeki her şeyi bana açık açık söyle. Aşırı tedbirliliğinden bir gün, iki gün, hatta belki bir hafta ortada görünmeyebilirsin, fakat bunu bana önceden söylemen, yazman gerekir. Biliyorsun ben artık bir çocuk değilim ve kimse saçma sapan şeylerle kolayca benim aklıma karıştırıp kuşkuya düşüremez. Bütün bunlar da ne demek oluyor?”

Oblomov düşünceye daldı, sonra Olga’nın elini öperek içini çekti.

“Ne düşünüyorum, Olga, biliyor musun,” dedi, “bütün bu süre boyunca senin hesabına bu korkunç şeyler hayal gücümü öylesine yıldırdı, sıkıntılar aklıma öylesine hırpaladı, kâh gerçekleşen, kâh suya düşen ümitler, bekleyişler kalbimi öylesine yaraladı ki bütün organizmam derinden sarsıldı, duyarlılığını kaybetti, âdeta uyuştı. Kısa bir süre de olsa organizmamın dinlenmeye, huzura ihtiyacı var...”

“Benim organizmam acaba niçin hiç uyuşmuyor ve huzuru hep senin yanında arıyorum?” diye sordu Olga.

“Senin gençliğin var, güçlüsün, âşık oluş tarzın sade ve sakin! Oysa ben... Benim seni nasıl sevdiğimi biliyorsun!” dedi Oblomov. Yere çökerek Olga’nın ellerini öptü.

“Hayır, henüz tam bilmiyorum,” dedi Olga, “öyle tuhafsin ki düşüncelerim karışıyor, zihnim bulanıklaşıyor, ümitlerim sönüyor... Bu gidişle kısa zamanda birbirimizi artık anlayamayacağız. O zaman vay halimize!”

İkisi de sessizliğe gömüldü.

Olga girdiğinden beri ilk kez odaya göz atarak:

“Peki, bütün bu süre içinde neler yaptın?” diye sordu. “Burası berbat, tavanlar ne kadar alçak, pencereler küçük, duvar kâğıtları eski... Diğer odaların nerede?”

Son günlerde ne yaptığıyla ilgili soruyu unutturmak için hemen Olga’ya odaları gösterme işine girişti. Sonra Olga divana, Oblomov da onun ayağının ucuna, halının üzerine oturdu.

“Bu iki hafta boyunca ne yaptın?” diye tekrar etti Olga.

“Okudum, yazdım, seni düşündüm...”

“Gönderdiğim kitapları okudun mu? Nasıl buldun? Onları giderken geri götüreceğim.”

Olga masanın üzerinde duran kitabı eline aldı, açık duran sayfaya baktı. Sayfa tozlanmıştı.

“Hayır, okumamışsın!” dedi.

“Doğru, okumadım.”

Olga işlemeli buruşuk yastıklara, odanın dağınıklığına, tozlanmış pencerelere ve yazı masasına baktı, masanın üzerindeki tozla kaplı kâğıtları inceledi, kalemi kurumuş hokkaya dokundurdu ve hayret içinde Oblomov’un yüzüne baktı.

“Okumamışsın, yazmamışsın, peki, o zaman neyle meşguldün?”

“Zamanım olmadı,” diye kem küm etmeye başladı Oblomov, “sabahleyin kalkıyorsun, odaları temizleme işi başlıyor, insana engel oluyorlar. Sonra öğle yemeği konuşulmaya başlanıyor, evsahibesinin çocukları gelerek ödevlerini kontrol ettiriyorlar, sonra öğle yemeğine oturuluyor. Yemekten sonra da... Ne zaman okuyacaksınız!”

“Yemekten sonra da uyudun tabii,” dedi Olga.

Öyle kesin bir ifadeyle söylemişti ki, Oblomov bir anlık bir bocalamasının ardından:

“Uyudum,” demek zorunda kaldı.

“Peki, neden?”

“Zamanın nasıl geçtiğini fark etmemek için... Sen yanımda yoktun, Olga, sensiz hayat çok sıkıcı, dayanılmaz geliyor...”

Oblomov sesini kesti, Olga sert bakışlarla onu süzdü. Ciddi bir edayla:

“İlyâ,” dedi, “hatırlıyor musun, bir gün parkta bana içinde hayat ateşinin yeniden tutuştuğunu söylemiş, hayatının yegâne amacının,

bütün idealinin ‘ben’ olduğumu öne sürerek buna beni inandırmaya çalışmıştın. Sonra elimden tutmuş, ‘Bu el bana ait!’ demiştin. Ben de kabul etmiştim, hatırlıyor musun?”

“Tabii ki hatırlıyorum, nasıl unutulabilirim! Bütün hayatımı o el değiştirmede mi? Ne kadar mutlu olduğumu yoksa görmüyor musun?”

Olga soğukça:

“Hayır, görmüyorum; sen beni aldattın,” dedi. “Sen tekrar yokuş aşağı...”

“Aldattım mı? Günahıma girme! Tanrıya yemin ederim ki, şu anda kendimi bir uçurumdan aşağı atabilirim...”

“Evet, eğer uçurum şu anda ayağının altında olsaydı kendini içine atardın,” diye onun sözünü kesti Olga. “Fakat o işi iki üç gün erteleseler, sen yeniden düşünür, atlamaktan korkardın, özellikle Zahar ya da Anisya bundan bahsetmeye başladığında büsbütün cayardın... Aşk bu değil...”

Oblomov ateşli ateşli:

“Sen benim aşkımdan şüphe mi ediyorsun?” dedi. “Senin için değil de kendim için endişe duyduğumu, bu yüzden işleri ağırdan aldığımı mı düşünüyorsun? Senin temiz adını bir kale duvarı gibi korumuyor muyum? Dedikodular sana değmeye cüret edemesin diye bir anne gibi uyumadan başında beklemiyor muyum? Ah, Olga! Kanıt iste benden! Daha önce söylediğim şeyi tekrarlayayım, eğer bir başkasıyla daha mutlu olacağını bilseydim, hiç söylenmeden kenara çekilirdim; senin için ölmem gerekseydi seve seve öldürdüm.”

Oblomov gözyaşları içinde sözünü tamamladı.

“Bunların hiçbirisi gerekli değil, senden böyle şeyler talep eden yok! Hayatını niçin feda etmeni isteyeyim? Sen gerekeni yap yeter! Gerek-siz ya da yerine getirilemeyecek fedakârlıklar önermek kurnaz, düzenbaz insanların gerekli olan şeyleri yapmamak için başvurdukları bir hiledir! Gerçi sen kurnaz biri değilsin... Biliyorum, ama...”

“Bu ihtirasların, bu gailelerin benim sağlığımdan ne kadar çok şey alıp götürdüğünü bilmiyorsun!” diye devam etti Oblomov. “Seni tanıdığım günden beri başka hiçbir şey düşünemez oldum. Şu anda bir kez daha tekrarlıyorum, sen benim hayatımın yegâne amacısın, yalnızca bir tek sen! Senden uzak kalırsam ölürüm, aklımı kaybederim!

Şu anda nefes alışım, etrafa bakışım, düşünmem, hissedişim seninle dopdolu! Seni görmediğim günler uyumama, moral çöküntü yaşamama niçin şaşırıyorsun? Her şey bana iğrenç ve sıkıcı görünüyor, tıpkı bir makine gibiyim, ne yaptığımın farkında olmadan yürüyorum, şunu bunu yapıyorum...” Dizleri üzerine doğrularak, “Sen bu makinenin ateşi ve güç kaynağısın!” diye ekledi.

Oblomov’un gözleri tıpkı yazın parktaki gibi yine parlak bir ışıkla parılıyordu. O gözlerde yeniden gurur ve irade gücü okunuyordu...

“Şu anda nereye dersin oraya gitmeye, ne istersen onu yapmaya hazırım,” dedi. “Bana baktığında, benimle konuştuğunda, şarkı söylediğinde, yaşadığımı hissediyorum.”

Olga, Oblomov’un bu tutkulu iç boşaltmalarını ağırbaşlı bir tavır içinde dalgın dalgın dinledi.

“Dinle İlya,” dedi, “beni sevdiğine inanıyorum ve senin üzerindeki etki gücümün de farkındayım. Bu kararsız tavırlarınla beni niçin korkutuyorsun? Niçin senden kuşkulanmama sebep oluyorsun? Hayattaki yegâne hedefinin bana kavuşmak olduğunu söylüyorsun, fakat bu hedefe doğru öylesine çekingen, öylesine yavaş yürüyorsun ki... Oysa önünde yürümen gerekecek daha çok yol var. Sen beni geçmek, benden üstün olmak zorundasın. Senden bunu bekliyorum!” İç geçirerek ekledi: “Ben mutlu insanların nasıl sevdiklerine tanık oldum; onların içleri enerjiyle dopdolu, kıpır kıpırlar, dinlenmeleri, huzur anlayışları seninkine benzemez. Başları önlerine düşmez, gözleri hep açıktır, uyumaya zaman bulamazlar, hep hareket halindedirler... Ya sen? Hayır, korkarım, seninkisi aşka benzemiyor, beni hayatının amacı olarak seçmişe de pek benzemiyorsun...”

Olga kuşkuyla başını salladı.

Olga’nın ayağının dibine çömelen Oblomov heyecanla tekrar onun elini öperek:

“Sen, sen!” dedi. Sayıklar gibi devam etti: “Bir tek sen! Tanrım, bu ne mutluluk! Benim seni aldatmamın, böylesine bir uyanıştan sonra kahraman olmak varken yeniden uzanıp uykuya dalmamın mümkün olabileceğini düşünüyorsun.” İlham dolu gözlerle etrafına bakınarak devam etti: “Siz, yani sen ve Andrey, senin gibi bir kızın aşkının bir erkeği ne kadar yükseklerle çıkarabileceğini göreceksiniz! Bak, bana

bir bak, yeniden doğmuş bir insan değil miyim? Şu anı sonuna kadar yaşamıyor muyum? Haydi, buradan gidelim! Burada bir dakika bile daha kalamam!” Sahici bir tiksintiyle etrafına bakarak devam etti: “Burası iğrenç, boğuluyorum! Bırak bugünü bu duyguyla yaşayayım... Ah, şu anda içimi yakan ateş keşke yarın da yanmaya devam etse, keşke ebediyen hiç sönmese! Fakat sen uzaklaşınca ateş sönecek, ben ruhen çökeceğim! Şu anda canlandım, yeniden doğdum! Bana öyle geliyor ki, ben... Olga, Olga! Sen dünyanın en güzelisin, sen kadınların içinde birincisin... Sen... Sen...”

Oblomov yüzünü Olga’nın ellerinin üzerine yasladı, sessizliğe gömüldü, bir kelime dahi konuşacak hali yoktu. Heyecanını yatıştırmak için elini kalbine bastırdı, ıslak gözlerle Olga’ya tutkulu tutkulu baktı, kıınıdamadan öylece kaldı...

Olga içinden:

‘Şefkatli, şefkatli, şefkatli...’ diye geçirdi, fakat bunu iç çekerek söylemişti, yazın parktaki gibi değil! Ardından derin düşüncelere dalıp gitti.

Hülyalarından uyanınca okşayıcı bir sesle:

“Gitme vaktim geldi,” dedi.

Ansızın kendine gelen Oblomov:

“Sen demek buradasın, aman Tanrım! Yanı başımda...” dedi.

O ilham dolu bakışlar, yerini odanın duvarlarında gezinen utan-
gaç, çekingen bakışlara bırakmıştı. Ağzından ateşli sözcükler de artık dökülmüyordu.

Aceleyle Olga’nın şapkasını ve mantosunu kaptı, şaşkınlıktan şap-
ka yerine mantoyu onun başına geçirmeye kalktı. Olga gülümsedi.

“Benim adıma korkuya kapılma,” diyerek onu sakinleştirdi Olga.
“Teyzem bütün gün evde olmayacak, dışarıda olduğumu sadece da-
dım biliyor, bir de tabii Katya. Haydi, beni yolcu et!”

Olga, Oblomov’un koluna girdi, masum olmanın gururlu bilinci içinde, en ufak bir heyecan duymaksızın, sakin sakin, zincirli köpe-
ğin sıçrayıp hoplamaları ve havlamaları eşliğinde avluyu geçti. Kupa arabasına bindi ve gitti. Evsahibinin pencerelerinden uzanan başlar onları izliyordu, köşede çitin arkasındaki kanalın içinden Anisya başını kaldırmış bakıyordu. Araba başka bir sokağa sapınca Anisya

hızla eve döndü ve bütün pazarı dolaştığını, ama kuşkonmaz bula-
madığını söyledi. Üç saat sonra eve dönen Zahar ise yirmi dört saat
kesintisiz uyudu.

Oblomov odada uzun süre gezindi, ne kendisini taşıyan bacakla-
rını hissediyor, ne de kendi ayak seslerini işitiyordu. Âdeta yerden bir
karış yukarıda yürüyordu. Bütün hayatını, mutluluğunu alıp götü-
ren kupa arabasının karda çıkardığı tekerlek gıcırıltıları susar susmaz
Oblomov'un huzursuzluğu geçti, başı ve sırtı dikleşti. İlham dolu o
parıltı yüzüne geri döndü. Mutluluktan, galeyandan gözleri nemlen-
di. Bütün gövdesine bir sıcaklık, tazelik ve canlılık hissi yayıldı. Es-
kiden birçok kez olduğu gibi, yine, aynı anda her yerde birden olmak,
uzak bir yerlere seyahat etmek, Olga'yı da alıp birlikte Ştoltz'a katıl-
mak, yurtluğa, kırlara, ormana gitmek için içinde güçlü bir istek duy-
du. Neler yapmak istemiyordu ki; çalışma odasına kapanıp kendini
tamamen işine vermek, Ribinskaya limanına* bir seyahat gerçekleştirmek,
köyde yeni yol yaptırmak, herkesin bahsettiği yeni çıkmış bir
kitabı okumak, operaya gitmek... Bugün niçin olmasın! Olga bugün
onu görmeye gelmişti, şimdi o da kalkıp onu görmeye gider, sonra da
operaya giderlerdi... Ne kadar dolu bir gün! Olga'nın, yüksek moralle,
sağlıklı, genç, fakat ince ve derin zekâsı ile şekil verdiği, onun masum,
taze kadınlık parıltısını yansıtan bir atmosferde nefes almak ne kadar
da kolaydı! Odada sanki gezinmiyor, uçuyordu, âdeta onu birisi taşı-
yordu!

“İleri! İleri!” demişti ona Olga. “Yükseğe, daha yükseğe, ta şef-
katin ve zarafetin kendi haklarını kaybettikleri, erkekler krallığının
başladığı çizgiye kadar çık!” Olga hayatı ne kadar berrak bir şekilde
görebiliyordu! Bu karmaşık kitapta kendi yolunu kolayca bulduğu gibi
Oblomov'un yolunu da içgüdüleriyle tahmin edebiliyordu. İki nehre
benzeyen bu iki hayat mutlaka birleşmeliydi! Olga onun yol göstericisi
ve lideriydi!

Olga, Oblomov'un gücünün, yeteneğinin farkındaydı, neler yap-
abileceğini biliyordu ve uysallıkla onun kendisi üzerinde hükümranlı-
ğını ilan etmesini bekliyordu. Ah, büyüleyici Olga! Soğukkanlı, cesur,
sade, fakat kararlı, hayatın kendisi kadar doğal...

* Volga üzerinde balık ve tahıl sevkiyatı yapılan büyük bir liman. -çev.

Oblomov etrafına bakınarak:

‘Gerçekten de burası ne kadar iğrenç!’ diye söylendi. “O melek bir bataklığa indi ve varlığıyla orayı kutsadı!” Olga’nın oturduğu sandalyeye sevgiyle baktı, birden gözlerinden ışık saçıldı, sandalyenin yanındaki minnacık eldiveni gördü.

‘Bu bir rehin! Onun eli, bir işaret!’ diyerek eldiveni tutkuyla dudaklarına bastırdı.

Evsahibesi kapıdan başını uzatarak keten bezi sattıklarını, bakmak ya da satın almak isteyip istemediğini sordu. Ona kuru bir ses tonuyla teşekkür ederek çok meşgul olduğunu söyledi. Kadının dirseklerine bakmak aklına gelmedi. Sonra yazla ilgili hatıralarına daldı; bütün ayrıntıları teker teker düşündü, her bir ağacı, çalığı, sırayı, söylenmiş her sözü ayrı ayrı hatırladı. Hatırladığı şeyler yazın onları yaşarkenki gerçek hallerinden daha sevimli, daha cezbedici geldi ona.

Oblomov, davranışlarını kontrol etmeyi tamamen bıraktı; şarkı söylüyor, Anisya ile duygulu duygulu konuşuyor, çocuğu olmamasıyla ilgili şakalar yapıyor, ilk çocuğuna isim babası olmaya söz veriyordu. Maşa ile oynarken öyle bir gürültü kopardılar ki, annesi kapı aralığından baktı, kiracısının çalışmasına engel olduğunu söyleyerek kızı eve gönderdi.

Günün geri kalan kısmında çılgınlığı biraz hafifledi. Olga da neşeliydi, şarkı söyledi, ardından şarkı dinlemeyi operada sürdürdüler. Sonra evde çay içtiler; çay sırasında teyzesi, baron ve Olga ile öylesine içten, candan bir sohbete katıldı ki, Oblomov kendini tamamen, bu küçük ailenin bir üyesi olarak hissetti. Artık tek başına yaşamak zorunda değildi, şimdi onun da sığınacak bir köşesi vardı! Hayatını sağlam temellere oturtuyor, bu yuvanın aydınlığını ve sıcaklığını hissediyordu. Ne güzel bir hayatı bu!

Gece az uyudu, Olga’nın gönderdiği kitapları okudu, bir cilt bitirdi, ikinci cildin de yarısına geldi.

‘Yarın mutlaka köyden beklediğim mektup gelir,’ diye düşündü.

Kalbi küt küt çarpıyordu... Ve nihayet!

VIII

ERTESİ gün Zahar odayı toplarken yazı masasının üzerinde minnacık bir eldiven buldu, eldivene uzun uzun baktı, sonra gülümseyerek onu Oblomov'a verdi.

"Mutlaka İlyinski'lerin küçükhanım unutmuş olmalı!" dedi.

Eldiveni Zahar'ın elinden çekerek alan Oblomov:

"Seni şeytan!" diye gürledi. "Yalan söylüyorsun! Hangi küçükhanım! Gömlek ölçüsü almak için mağazadan gelen terzi kadın düşürmüş olmalı. Kafandan böyle şeyler uydurmaya nasıl cüret edebiliyorsun?"

Zahar:

"Niye şeytan olayım?" diye karşı çıktı. "Neyi uydurmuşum? Evsahibinin evinde konuşuyorlar."

"Ne konuşuyorlar?" diye sordu Oblomov.

"İlyinski'lerin küçükhanımı hizmetçisiyle buradaydı, diyorlar."

Oblomov dehşet içinde:

"Aman yarabbim!" dedi. "İlyinski'lerin küçükhanımını nereden biliyorlar? Ya sen ya da Anisya söylemişsinizdir..."

Tam bu sırada Anisya kapıdan başını uzatarak:

"Böyle boş şeyler konuşmaya utanmıyor musun, Zahar Trofimiç?" dedi. "Ona kulak asmayın efendim, kimse bir şey bilmiyor da, konuşmuyor da! Tanrı üzerine yemin ederim..."

Zahar hırıltılı sesiyle:

"Haydi, haydi!" diyerek göğsüne dirseğiyle vuracakmış gibi yaptı. "Seni ilgilendirmeyen şeylere burnunu sokma!"

Anisya kayboldu. Oblomov iki elini de yumruk yaparak Zahar'a gözdağı verdi, sonra hızla evsahibesinin odalarına açılan kapıya yöneldi. Agafya Matveyevna döşemenin üzerinde oturmuş eski bir sandığın içindeki eski püsküyü ayırıyordu. Yanı başında çeşitli çaputlar, pamuklar, eski elbiseler, düğmeler, kürk artıkları dağ gibi yığılı duruyordu.

Oblomov okşayıcı, fakat heyecanlı bir sesle:

"Lütfen beni dinler misiniz," dedi. "Benim hizmetkârlarım boşboğazlık eder, türlü türlü saçmalıklar söylerler. Tanrı aşkına onlara sakın inanmayın."

“Ben hiçbir şey duymadım,” dedi evsahibesi. “Ne türden şeyler söylüyorlarmış acaba?”

“Dünkü ziyaretle ilgili,” dedi Oblomov. “Güya hanımefendinin biri beni ziyarete gelmişmiş... Böyle konuşuyorlarmış.”

“Kıracılarımıza gelip gidenler bizi niçin ilgilendirsin?” dedi evsahibesi.

“Hayır, lütfen siz onlara inanmayın. Sadece, gömlek diken bir terzi kadın ölçü almak için geldi.”

Evsahibesi büyük bir ilgi göstererek:

“Siz gömleklerinizi nerede diktiriyorsunuz?” diye sordu. “Kim dikeyor?”

“Fransız mağazasında diktiriyorum...”

“Getirdiklerinde bana gösterin, bir bakayım. Benim tanıdığım iki kız var, harika dikeyorlar, hiçbir Fransız öyle dikemez. Kont Metlinski’ye gömlek dikeyorlar, getirip bana da gösterdiler. Kimse böyle gömlek dikemez. Sizinkiler, işte şu üzerinizdeki gömlek onlarla kıyaslanamaz...”

“Pekâlâ, unutmam. Yalnız, Tanrı aşkına, dün bana gelenin bir hanımefendi olduğunu düşünmeyin...”

“Kıracıya kimin geldiği bizi ilgilendirmez. İsterse gelen hanımefendi olsun...”

“Hayır, hayır,” diye Oblomov şiddetle inkâr etti. “Zahar’ın hakkında boşboğazlık ettiği hanımefendi dev gibi bir kadındır, sesi de kadındır. Gelen terzi kadınsa, belki duymuşsunuzdur, öyle ince bir sesle konuşur ki... Harika bir sesi vardır. Lütfen, sakın düşünmeyin ki...”

Oblomov çıkarken evsahibesi bir kez daha:

“Bu bizi ilgilendirmez,” dedi. “Lütfen unutmayın, gömlek diktireceğiniz zaman bana söyleyin... Tanıdığım kızlar harika terzidir... Adları Lizaveta Nikolayevna ve Maria Nikolayevna...”

“Güzel, güzel, unutmam. Yalnız siz lütfen sanmayın ki...”

Oblomov çıktı, sonra giyinip Olga’ya gitti.

Akşam eve döndüğünde masasının üzerinde yurttuktan komşusu ve vekili olan zatın köyden gönderdiği mektubu buldu. Aceleyle lambanın altına koştı, okudu ve iki eli yanına düştü. Komşusu şöyle yazıyordu:

Çiftliğinizi yönetmek üzere başka bir kişiye vekâlet vermenizi rica ediyorum. O kadar çok işim birikti ki, dürüstçe söylemek gerekirse sizin yurtluğunuzla gerektiği gibi ilgilenemiyorum. En iyi çözüm bizzat sizin kendinizin buraya gelmesidir; devamlı olarak yurtlukta otursanız bu daha da iyi olur. Yurtluğunuz çok güzel, fakat çok ihmal edilmiş durumda! Her şeyden önce angarya usulüyle çalışanlarla toprak kirası ödeyerek çalışanların titiz bir şekilde birbirinden ayrılması gerekmektedir. Mülk sahibi olmadan bu yapılamaz. Mujikleriniz şımartılmış, yeni kâhyanızı dinlemiyorlar. Eski kâhyanız dolandırıcının biri, üzerinden gözünüzü ayırmamanız lazım. Gelirinizin ne kadar olacağını belirlemek imkânsız; şu andaki başıbozuklukta üç binden fazla gelir almanız çok zor, o da burada bulunmanız koşuluyla! Tahıldan elde edeceğiniz kazancı dikkate alıyorum, köylülerden toplayacağınız vergi ve kira gelirine bel bağlamayın! Konunun araştırılması ve köylülerin birikmiş borçlarının ele alınıp çözülmesi gerek. Bu da üç ayınızı alır. Bu yıl tahıllar iyi, fiyat da güzel, eğer satışla bizzat kendiniz ilgilenirseniz parasını mart ya da nisanda alabilirsiniz. Şu anda nakit para olarak bir kuruş bile yok! Verhliyovo'dan geçecek yola ve köprüye gelince, sizden zamanında yanıt alamadığımız için Odontsov ve Belovodov ile birlikte yolu benim yurtluktan Nelki'ye kadar uzatmaya karar verdik. Böylece Oblomovka yoldan uzakta, kenarda kalacak. Sonuç olarak, en kısa zamanda buraya gelmenizi bir kez daha öneriyorum. Gelecek yıl ne kazanabileceğinizi üç ay içinde açıklığa kavuşturabilirsiniz. Aklıma gelmişken, burada yakında seçimler var, ilçe mahkemesi yargıçlığına aday olmak istemez misiniz? Acele ediniz!

Mektubun sonuna ise şunlar eklenmişti:

Eviniz çok kötü durumda; içinde oturmakta olan yaşlı arabacıya, sıgırlara bakan kadına ve iki yaşlı kadın hizmetçiye oradan çıkmalarını, izbeye yerleşmelerini söyledim. O evde oturmak artık tehlikeli!

Mektuba, biçilen, dövülen, ambara kaldırılan ve satışa çıkarılacak olan tahıl miktarları ve benzeri çiftlik işlerinin ayrıntıları eklenmişti.

“Kasada bir kuruş para yok, üç ay içinde, bizzat kendiniz gelin, köylülerin statüsünü belirleyin, gelirinizi açıklığa kavuşturun, seçimlerde aday olun...” Bütün bunlar birer hayalete dönüşüp Oblomov'un etrafını sardı. Kendisini bir anda, geceleyin, her ağacın, her çalının

dibinden bir haydudun, bir hortlağın ya da vahşi bir hayvanın fırladığı karanlık bir ormanda buldu.

‘Fakat bütün bunlar ne kadar yüz kızartıcı! Ben buna teslim olmam!’ diye tekrarlayarak çevresini kuşatan hayaletlerle tanışmaya çalıştı. Hayaletlerle karşılaştığında kalbi buz kesen, eli ayağı titreyen bir korkak nasıl kısılmış göz kapakları arasından fark ettirmeden onlara bakarsa o da öyle baktı.

Oysa Oblomov neler ummuştu! Mektupta gelirinin düzeyi ile ilgili kesin bir rakam bulmayı beklemişti. Tabii, bu rakam ne kadar büyük olursa, örneğin, altı bin, yedi bin, o kadar iyi olacaktı. Evin iyi durumda olacağını, yeni ev yapılana kadar, gerekirse orada yaşanabileceğini düşünmüştü. Ve nihayet, vekilinin ona derhal üç bin, dört bin gibi bir para göndereceğini ümit etmişti. Kısacası, tıpkı Olga’nın pusulaları gibi mektubun da neşe, hayat sevinci ve aşkla dolu olacağını ummuştu!

Artık odasında yerden bir karış yukarıda uçar gibi gezinmiyor, Anisya ile şakalaşmıyor, mutluluk rüyaları görüp heyecanlanmıyordu. Bunları üç ay ertelemesi gerekecekti; hayır, daha fazla, üç aya ancak yurtluğunu tanıyabilir, sorunların neler olduğunu ayrıntılı olarak ortaya koyabilirdi. Düşüne gelince...

‘Bir yıldan önce düşünden söz etmenin bir faydası yok,’ diye düşündü ürpererek. ‘Evet, evet, bir yıl sonra, daha önce imkânsız... Daha yeni planımı bitirmem, mimarın görüşünü almam gerekiyor, sonra... Sonra...’ Derinden iç geçirdi, aniden aklına bir fikir geldi, ‘Borç almak!’ Fakat bu düşünceyi kafasından hemen kovdu. ‘Nasıl olur? Ya vaktinde ödeyemezsem? İşler kötüye giderse alacaklılar dava açar, icraya giderler ve bugüne kadar hep temiz ve lekesiz kalmış Oblomov adı...’Tanrı korusun! O zaman iç huzuruna, gururuna elveda demesi gerekecekti... Hayır, hayır! Borç alan insanlar daha sonra ıstırap çekiyor, gece gündüz demeden çalışıp çabılıyor, uyumuyor, içlerine şeytan kaçmışa dönüyorlardı. Evet, borç, yalnızca para ile kovabileceğin bir şeytan, bir cindi! Şüphesiz, hiçbir şeyi umursamadan bir ömür boyu başkalarının sırtından geçinen, sağı solu gasp eden açık gözler de vardı. Bu kişiler gece huzur içinde nasıl uyur, gündüzleri yemeklerini nasıl yerlerdi? Bu, Oblomov’un kavrayamadığı bir şeydi! Borç! So-

nunda ya kürek cezası gibi ümitsizce çalışmaya mahkûm olmak vardı ya da onurunu kaybetmek!

Oblomovka'yı rehine vermek olamaz mıydı? Fakat bunun borç almaktan ne farkı vardı? Üstelik daha da insafsız ve ertelenemez bir borç! Her yıl para ödemek zorundasın, bir bakmışsın geriye kalan para geçimine yetmiyor... Mutluluk ondan bir yıl daha uzaklaşmıştı! Acı acı inleyerek yatağa devrildi, fakat hemen kendini toparladı, kalktı. Hem Olga ona ne demişti? Ona bir erkek olarak hitap etmemiş miydi? Gücüne, iradesine güvendiğini göstermemiş miydi? Olga onun ilerlemesini, çok yükseklere çıkıp oradan kendisine el uzatmasını ve kendisiyle birlikte onu da yükseklere çıkarmasını, ona yürüyeceği yolu göstermesini bekliyordu. Evet, evet! Fakat işe nereden başlamalıydı? Uzun uzun düşündü, sonra aniden elini alına vurdu ve kalkıp evsahibesine gitti.

“Kardeşiniz evde mi?” diye sordu.

“Evde, ama uyuyor.”

“Lütfen, yarın bana uğramasını söyleyin,” dedi Oblomov, “onunla görüşmem gerekiyor.”

IX

EVSAHİBESİNİN kardeşi yine geçen seferki biçimde odaya girdi, sandalyeye yine sakınarak oturdu, ellerini yenlerine sokarak İlya İlyiç'in ne söyleyeceğini beklemeye başladı.

“Hatırlarsanız köye bir vekâletname göndermiştim; işte ona yanıt olarak köyden çok olumsuz bir mektup aldım,” dedi Oblomov. “Lütfen, okur musunuz?”

İvan Matveyeviç mektubu aldı, okumaya alışık gözleriyle satırların üzerinden hızla geçerken mektup parmakları arasında hafiften titriyordu. Bitirince mektubu masanın üzerine koydu, ellerini arkasına sakladı.

“Sizce bu durumda ne yapmak gerek?” diye sordu Oblomov.

“Komşunuz size oraya gitmenizi öğütlüyor,” dedi İvan Matveyeviç. “Bin iki yüz verstlik yol çok korkulacak bir şey değil. Bir hafta sonra yollar iyice oturur, kızakla kolayca gidersiniz.”

“Yolculuk alışkanlığımı tamamen kaybettim, yadırgar oldum. Üstelik de kış vakti, gözümde çok büyüdüğünü söylemeliyim. Canım hiç de gitmek istemiyor... Kaldı ki köyde tek başıma çok sıkılırım.”

“Size toprak kirası ödeyen köylünüz çok mu?” diye sordu İvan Matveyeviç.

“Doğrusunu söylemek gerekirse, bilmiyorum; uzun zamandan beri köye gitmedim.”

“Bilmek gerek, bunu bilmeden hiçbir şey yapılamaz ki! Gelirinizi nasıl hesaplayacaksınız!”

“Evet, bilmem lazım. Komşum da öyle yazıyor, fakat ne yazık ki kışa denk geldi.”

“Peki, ne kadar kira geliriniz olduğunu tahmin ediyorsunuz?”

“Kira mı? Sanırım... Bir yerlerde yazılı olmalı... Ştoltz bir zamanlar liste yapmıştı, şimdi bulmak güç olacak. Zahar onu bir yerlere sokuşturmuştur. Size sonra gösteririm... Sanırım can başına otuz ruble.”

“Mujikleriniz ne tür mujik? Yaşayışları nasıl? Zenginler mi, yoksa sefalet içinde mi yaşıyorlar? Angarya düzeniniz nasıl?”

Oblomov ona yaklaştı, üniformasının iki yakasını içtenlikle tutarak:

“Dinleyin,” dedi.

İvan Matveyeviç çabucak ayağa kalktı, fakat Oblomov onu tekrar oturttu. Neredeyse fısıldayarak, ağır ağır:

“Dinleyin beni,” diye tekrarladı. “Ben ne angaryayı, ne çiftçi emeğini, ne yoksul ve zengin köylünün ne demek olduğunu, ne bir çetvert* çavdar ya da yulafın ne demek olduğunu bilirim. Hangi ürün hangi ayda kaç para eder, hangi ayda ne ekilir, ne biçilir, ne ne zaman satılır? Hiçbirini bilmem; ben zengin miyim yoksa yoksul muyum, bir yıl sonra tok mu olacağım, yoksa dilenci mi? Bunu da bilmiyorum! Ben hiçbir şey bilmiyorum.”

Oblomov memurun üniformasının yakasını bırakarak geri çekildi, üzgün bir edayla:

“Dolayısıyla, benimle bir çocukla konuşur gibi konuşun ve bana tavsiyede bulunun...” diye ekledi.

İvan Matveyeviç ayağa kalkarak bir elini arkasına götürdü, öteki elini üniformasının içine soktu. İtaatkâr, hafif alaycı bir gülümseyişle:

* Eski Rus sisteminde 210 litreye eşit bir hacim ölçüsü. –çev.

“Nasıl olur? Bilmeniz gerek, bunları bilmeden bir karara varamazsınız,” dedi. Ders verir bir edayla ekledi: “Bir toprak sahibi yurtluğunu yakından tanımak ve onu nasıl yöneteceğini bilmek zorundadır.”

“Bense bilmiyorum, eğer elinizden geliyorsa bana öğretin.”

“Ben şahsen bu konularla meşgul olmadım, bilen kişilere danışmanız gerek,” dedi İvan Matveyeviç ve tırnağı alta gelecek şekilde orta parmağıyla mektubun sayfasını göstererek, “İşte şurada, seçimlere katılmanızı yazıyor, harika olurdu! Orada yaşardınız, ilçe mahkemesinde görev alırdınız, bu arada zamanla çiftlik işlerini öğrenirdiniz...”

Oblomov, İvan Matveyeviç’in iyice burnunun dibine sokularak alçak sesle itirazını dile getirdi:

“İlçe mahkemesinin ne olduğunu, orada neler yapıldığını, üyelerin nasıl görev yaptıklarını bilmiyorum,” dedi.

“Alışırırsınız, efendim! Burada genel müdürlükte çalıştınız, bu işler her yerde aynıdır, sadece şekil bakımından küçük farklılıklar vardır. Yönergeler, tutanaklar, görüşmeler... İyi bir sekreter olduktan sonra size ne iş kalır? Yalnızca imza atarsınız. Eğer devlet dairelerinde işlerin nasıl yapıldığını biliyorsanız...”

Oblomov tekdüze bir sesle araya girdi:

“Ben dairelerde işlerin nasıl yapıldığını bilmiyorum,” dedi.

İvan Matveyeviç kendine özgü ikili bakışıyla Oblomov’u süzmekle yetindi, yanıt vermedi. Daha sonra, yine o itaatkâr, alaycı gülümseyişle:

“Herhalde bütün vaktinizi kitap okuyarak geçiriyorsunuz,” dedi.

Oblomov sözünü kısa keserek, acı acı:

“Kitaplar!” diye karşılık verdi.

Memurun önünde ruhunun derinliklerini açığa vurmaya cesareti yetmedi, zaten buna gerek de yoktu.

“Kitaplar konusunda da kara cahilim!” diye söylemek geçti içinden, fakat bir türlü dili varmadı, kederli kederli iç çekmekle yetindi.

İvan Matveyeviç, sanki Oblomov’un kitaplar konusunda bir türlü söyleyemediği düşüncesini yüzünden okumuş gibi:

“Fakat mutlaka bir işle uğraşmış olmanız lazım!” dedi. “Aksi mümkün...”

“Pekâlâ mümkün, İvan Matveyeviç, canlı kanıtı işte karşınızda, ben! Ben kimim? Neyim? Gidin Zahar’a sorun, o size benim ‘bir toprak sahibi, bir beyefendi’* olduğumu söyleyecektir. Evet, ben bir toprak sahibiyim, bir beyefendiyim ve elimden hiçbir iş gelmez! Eğer becerebilerseniz siz yapın, elinizden gelirse bana yardım edin ve emeğinize karşılık ne istiyorsanız alın! Bilgi bunun için vardır!”

Oblomov odanın içinde gezinmeye başladı, İvan Matveyeviç olduğu yerde ayakta duruyor ve gövdesini hafif hafif Oblomov’un yönlendiği köşeye doğru döndürüyordu. Bir süre ikisi de sessizliğe gömüldü. Oblomov önünde durarak ona:

“Nerede okudunuz?” diye sordu.

“Jimnazyumda eğitimime başladım, fakat babam beni altıncı sınıfta okuldan alarak devlette bir işe yerleştirdi. Bizim eğitimimizden ne olur! Okuma, yazma, gramer, aritmetik... Bunların ötesine geçemedim. Şu ya da bu şekilde işime uyum sağladım, kıt kanaat geçinip gidiyorum. Tabii sizin durumunuz çok farklı, siz gerçek bir eğitimden geçmişsinizdir...”

Oblomov iç geçirerek:

“Evet,” diye onu onayladı. “İleri düzeyde cebir, politik ekonomi ve hukuk okudum, yine de işe uyum gösteremedim. İşte görüyorsun, ileri düzeyde cebir bilgime rağmen gelirim ne kadar olduğunu hesaplayamıyorum. Okuldan sonra köye döndüm, evde, yurtlukta, çevremizde işlerin nasıl yapıldığına baktım, insanlara sordum, okuduğum hukukla gördüklerim tamamen farklıydı! Sonra kalkıp başkente geldim, politik ekonomi bilgimle bir kariyer yaparım diye düşündüm... Bana, okuduklarımdan ileride, olgun yaşlarda işime yarayacağını, şimdilik yapılacak ilk işin devlette bir mevki kapmak olduğunu söylediler. Bunun içinse tek bir şey bilmek yetiyordu, evrak yazmak! Böylece işe uyum sağlayamadım ve yalnızca toprak sahibi beyefendi olmakla yetindim. Sizse iş koşullarına kendinizi uyarlamışsınız, nasıl düzlüğe çıkacağımı bana söyleyebilirsiniz.”

İvan Matveyeviç:

* Barin: Hem toprak sahibi, derebeyi, ağa, hem hitap şekli olarak ‘bey, beyefendi’ anlamına gelmektedir. –çev.

“Neden olmasın, sanırım, söylerim!” dedi.

Oblomov onun önünde durarak ne diyeceğini merakla bekledi.

“Bütün bu işleri görevlendireceğiniz uzman bir kişiye bırakabilir ve onu yerinize vekil tayin edebilirsiniz,” diye ekledi İvan Matveyiç.

“Peki, böyle bir adamı nerede bulabilirim?” diye sordu Oblomov.

“Daireden bir arkadaşım var, adı İsay Fomiç Zatyortıy.* Biraz kekemdir, fakat işten anlayan, pratik, çok bilgili bir adamdır. Büyük bir yurtluğu üç yıl yönetti, toprak sahibi kekemeliği yüzünden onu işten çıkardı. O da gelip bizim dairede işe girdi.”

“Peki, güvenilir biri midir?”

“Dünyanın en dürüst insanıdır, bu konuda hiçbir endişeniz olmasın! Kendisine güvenen insanı hoşnut etmek için cebinden para bile harcar. On iki yıldan beri bizim dairede çalışıyor.”

“Memurluk yapıyorsa oraya nasıl gidecek?”

“Sorun olmaz, dört aylık bir izin alır. Karar verirsiniz onu buraya getirebilirim. Oraya gitmek için para isteyecektir...”

“Tabii ki isteyecek,” diye onayladı Oblomov.

“Onun seyahat giderlerini karşılamamız ve geçimini sağlayacak kadar günlük bir harcırah ödemeniz gerekecek, iş bitiminde de koşullara göre bir prim alır. Sorun çıkmaz, gider!”

Oblomov İvan Matveyiç’in elini sıkarak:

“Size minnettarım!” dedi. “Beni büyük bir yükten kurtardınız. Adı neydi?”

“İsay Fomiç Zatyortıy,” diye yineledi İvan Matveyiç. Elini aceleyle gömleğinin manşetine silerek Oblomov’un elini çabucak sıktı ve tekrar yeninin içine sakladı. “Yarın kendisiyle konuşur, onu buraya getiririm.”

İvan Matveyiç’i kapıya kadar geçiren Oblomov:

“Olur, yemeğe gelin, etraflıca konuşuruz. Çok, çok teşekkür ederim,” dedi.

* Ezilmiş, budanmış, sivrilmesi engellenmiş anlamına gelir. –çev.

AYNI günün akşamı, bir cephesi Oblomov'un oturduğu caddeye, diğer cephesi nehre bakan iki katlı bir evin üst kat odalarından birinde İvan Matveyeviç ile Tarantyevev oturmuş sohbet ediyorlardı. *Zavedenie** diye adlandırılan bu evin kapısında her zaman boş iki üç fayton bekler, arabacılar ellerinde fincanlarıyla alt katta otururlardı. Üst kat Vıorskaya yakası 'beyler'ine ayrılmıştı. Matveyeviç ile Tarantyevev'in önlerindeki masada çay ve bir şişe de rom vardı. Titreyen eliyle kendine bir kadeh rom dolduran İvan Matveyeviç:

"Hakiki Jamaika romu!" dedi. "İkramı hor görme, iç, dostum!"

"İkram için haklı bir gerekçemiz olduğunu kabul etmelisin!" dedi Tarantyevev. "Ev çürüyünceye kadar bekleseydin böyle bir kiracı bulamazdın..."

"Doğru, doğru!" diyerek onun sözünü kesti Matveyeviç. "Eğer bu iş olur da Zatyortıy köye gitmeyi kabul ederse o zaman komisyonunu alırsın."

"Sen de çok cimriymişsin dostum, seninle pazarlık etmek gerekiyor," dedi Tarantyevev. "Böyle bir kiracı için elli ruble!"

"Evi bırakacağından korkuyorum, gideceğim diye tehdit ediyor."

"Saçmalama, bir de zeki geçinirsin! Nereye gidiyormuş! Şimdi onu kovsan bile gidemez!" dedi Tarantyevev.

"Peki, ya düğün? Evlenecek diye konuşuluyor."

Tarantyevev kahkahayla güldü.

"O evlenecek ha!" dedi. "Böyle bir şeyin olmayacağına dair bahse girer misin? Zahar'ın yardımı olmadan yatağına bile giremiyor, ne evlenmesi! Bugüne kadar onu hep ben kollayıp kayırdım, ben olmasaydım ya acından ölür ya da kodesi boylardı. Polis geldiğinde ya da evsahibi bir şey sorduğunda eli ayağına dolaşır, ne diyeceğini bilemez, hep ben hallederim. Hiçbir şeye aklı ermez!"

"Gerçekten de öyle," dedi İvan Matveyeviç, "ilçe mahkemesinde, devlet dairesinde ne tür işlerin yapıldığını bilmediğini söylüyor. Yurtluğundaki mujiklerin hangi statüde çalıştıklarından haberi yok! Bu kadar aptallık olur mu? Gülmemek için kendimi zor tuttum!"

* Kurum, müessese anlamına gelen bu sözcük halk arasında meyhane yerine de kullanılmaktaydı. -çev.

“Ya sözleşme, yaptığımız sözleşme nasıldı ama!” diye övündü Tarantiev. “Kardeşim, sen evrak kaleme alma işinin büyük üstadısın! Gerçekten öylesin İvan Matveyeviç! Bana, toprağı bol olsun, babamı hatırlatıyorsun. Ben de o işte fena sayılmazdım, ama becerimi yitirdim, Tanrı şahittir, öyle oldu! Masanın başına oturur oturmaz gözlerim yaşarmaya başlıyor. Sözleşmeyi okumadı, bastı imzayı! Oysa içinde neler yoktu ki... Bostanlar, ahırlar, depolar...”

“Evet, dostum, Rusya’da kâğıdı okumadan imzalayan budalalar var olduğu sürece bizim gibiler hayatta kalmanın bir yolunu bulur... Onların nesli tükenirse yandık demektir! İhtiyarların anlattığına göre eskiden her şey farklıymış! Memuriyette geçirdiğim yirmi beş yılda ne biriktirdim? Hiçbir yere çıkmadan Viborskaya yakasında yaşamama yeter, yiyecek bol, şikâyet edecek değilim. Fakat Liteynaya Cadde-sinde bir ev, göz alıcı halılar, zengin bir kadınla evlenmek, seçkinler dünyasına girip çıkabilen çocuklar... Bunlar geçmişte kalan güzel hayaller! Suratıma baksana, bu işlere göre değil, parmaklarım kıpkırmızı, gel de votka içme... Nasıl içmezsin? Bir dene bakalım! Benim için bir uşaktan daha beter diyorlar. Şu potinlerimi bugün bir uşak bile giymez, onlar her gün gömlek değiştiriyorlarmış. Doğru dürüst bir eğitim almamışım, yeni yetmeler her bakımdan bizden ileride; bize hava basıyor, okuyor ve Fransızca konuşuyorlar...”

Tarantiev:

“Fakat pratik işlerden anlamazlar,” diye ekledi.

“Hayır, kardeşim, anlıyorlar. Bugün işler başka türlü yapılıyor, herkes her şeyin mümkün olduğu kadar basit olmasını istiyor, bizim ayağıma çelme takıyorlar. Yok efendim, böyle yazılmazmış, bu yazışma gereksizmiş, yok efendim, bu zaman kaybıymış, şöyle olursa daha hızlı olurmuş... Durmadan işimizi bozuyorlar!”

“Fakat neticede sözleşme imzalandı, işimizi bozamadılar,” dedi Tarantiev.

“Tabii o artık bitmiş bir iş, bozamazlar,” dedi İvan Matveyeviç. “İçelim, dostum! Zatyortı’yı Oblomovka’ya göndersin bakalım, orada onu yavaş yavaş soyup soğana çevirsin; sonra da mirasçıları uğraşsın dursun!”

“Bırak uğraşsınlar!” dedi Tarantjev. “Zaten gerçek mirasçıları yok, üçüncü derece uzak akrabalar.”

“Yalnızca evlenmesinden korkuyorum.”

“Korkma diyorum sana! Bu sözümü unutma!” dedi Tarantjev.

İvan Matveyeviç neşeyle:

“Emin misin?” diye karşı çıktı. Fısıltıyla ekledi: “Kız kardeşime yiyecekmiş gibi bakıyormuş.”

Tarantjev şaşırarak:

“Olamaz, ne diyorsun?” dedi.

“Aman dilini tut! Vallahi, öyle...”

Güçlkle kendine gelen Tarantjev:

“Düşümde görsem inanmazdım, kardeşim!” dedi. “Ee, kız kardeşin ne diyor?”

İvan Matveyeviç:

“Ne diyecek? Sen onu tanıyorsun!” dedi. Yumruğuyla masayı tıklatarak: “İşte, böyledir o! Kendi çıkarını gözetmeyi biliyor mu sanki? Sığırdan farkı yok, gerçek bir sığır! İster döv, ister kucaklayıp sev, atın yulaf torbasına baktığı gibi sırtır durur! Başka bir kadın olacaktı da sen görecektin... Fakat gözlerim üzerlerinde! Bu işten çok şey çıkabileceğinin farkındasın değil mi?”

XI

 BLOMOV İlyinski’lerin dairesine giden merdivenleri tırmanırken:

“Dört ay!” diye düşündü. “Bu gizli görüşmelere, kuşkuyla bakan yüzlere, anlamlı gülümsemelere dört ay daha dayanmak gerekecek! Tanrım, bu işkence ne zaman bitecek? Olga ise ha bugün, ha yarın diye sıkıştırıp duracak beni! Öyle ısrarlı, öyle sebatkâr bir kız ki! Onu ikna etmek çok zor...”

Oblomov hiç kimseye rastlamadan Olga’nın odasına kadar gitti. Olga yatak odasının girişindeki küçük kabul odasında oturmuş, elindeki kitaba dalmıştı. Birdenbire karşısında Oblomov’u görünce irkildi. Sonra gülümseyerek sevecenlikle elini ona uzattı, gözleri san-

ki hâlâ kitabı okumaya devam ediyormuşçasına dalgın dalgın bakıyordu.

Oblomov:

“Yalnız mısın?” diye sordu.

“Evet, teyzem Tsarskoye Selo’ya* gitti,” dedi Olga. “Beni de yanında götürmek istedi. Hemen hemen baş başa yemek yiyeceğiz. Yalnızca Marya Semyonovna gelecek, aksi halde seni kabul edemezdim. Maalesef bugün teyzemle konuşup durumu açıklayamayacaksın, ne aksilik!” Gülererek, “Fakat yarın...” diye ekledi. Şaka yollu, “Ya ben de teyzemle Tsarskoye Selo’ya gitseydim, ne yapardın?”

Oblomov yanıt vermedi.

“Senin canın sıkkın görünüyor, öyle değil mi?” diye sordu Olga.

Oblomov ölgün bir sesle:

“Köyden mektup aldım,” dedi.

“Nerede? Getirdin mi?”

Oblomov mektubu verdi. Olga kâğıda bakarak:

“Hiçbir şey okuyamıyorum,” dedi.

Oblomov mektubu elinden alarak yüksek sesle okudu. Olga derin derin düşündü. Kısa bir suskunluktan sonra:

“Şimdi ne olacak?” diye sordu.

“Bugün evsahibesinin kardeşiyle görüştüm, bana, İsay Fomiç Zatyortıy adında birini vekil olarak öneriyor. Bütün işleri halletmesi için onu görevlendireceğim...”

Olga şaşkınlık içinde:

“Tanımadığın yabancı bir adamı mı?” diye itiraz etti. “Kira bedellerini toplamak, köylülerin çalışma düzenini belirlemek, tahılın satışını denetlemek için bir yabancıyı görevlendirmek ha!”

“Dünyanın en dürüst insanı olduğunu söylüyor, on iki yıldan beri onların dairede çalışıyormuş... Yalnız, biraz kekemeymiş.”

“Peki, senin evsahibesinin kardeşi nasıl bir adam? Onu tanıyor musun?”

“Hayır, tanımıyorum, fakat olumlu, işten anlayan biri gibi gözüküyor. Üstelik onun kiracısıyım, beni aldatmaya utanır!”

* Petersburg civarındaki, Yekaterina ve Aleksandr saraylarının bulunduğu Çar Köyü, yazlık saray, bugünkü Puşkin Şehri. –çev.

Olga sessizliğe gömüldü, oturdu, bakışlarını yere eğdi.

“Aksi halde benim gitmem gerekiyor,” dedi Oblomov. “İtiraf edeyim ki, bunu hiç istemiyorum. Yolculuğa, özellikle kış ortasında, çıkma alışkanlığımı tamamen yitirmişim... Hiçbir zaman böyle bir yolculuk yapmadım.”

Olga ayağının ucunu oynatarak yere bakmaya devam etti.

“Gitsem bile,” diye sürdürdü Oblomov, “bundan kesinlikle hiçbir sonuç çıkmaz. İstedığimi elde edemem. Mujikler beni aldatır, kâhya bana canı istediğini söyler ve ben dediklerine inanmak zorunda kalırım. Ne kadar istiyorsa o kadar para verir.” Acı acı ekledi: “Ah, Andrey, keşke burada olsaydın! O her şeyi hallederdi.”

Olga gülümsedi, daha doğrusu sadece dudaklarında bir gülümseme belirip kayboldu, içi kan ağlıyordu! Bir gözünü hafiften kısarak pencereden bakmaya başladı, gelip geçen kupa arabalarının her birine dikkatle bakıyordu.

“Ayrıca, vekilim olacak bu kişi bir zamanlar büyük bir yurtluğu yönetmiş,” diye devam etti. “Mülk sahibi kekeme olduğu için onu çıkarmış. Onun adına vekâletname düzenleyeceğim, hazırladığım planları vereceğim, yeni evin inşaatı için malzeme alışlarını ayarlar, toprak kiralalarını toplar, tahılı satar, parayı getirir ve işte o zaman...” Olga’nın elini öperek ekledi: “Ne kadar sevinçliyim, sevgili Olga, senden ayrılmak zorunda kalmayacağım. Sensiz köyde tek başıma... Bu korkunç bir şey! Fakat şimdi çok çok dikkatli olmamız gerek!”

Olga gözlerini kocaman kocaman açarak ona baktı, ne diyeceğini bekledi.

Oblomov ağır ağır, âdeta kekelercesine:

“Evet, daha seyrek görüşmemiz gerek,” diye devam etti. “Dün evsahiplerinde yine bizden bahsetmişler... Ben bunun olmasını istemiyorum... Bütün işler yoluna konur konmaz, vekil ev inşaatıyla ilgili düzenlemeleri yapıp parayı getirir getirmez -bunlar bir yıl gibi bir süre alır- bu ayrılık sona erer, teyzene her şeyi anlatırız ve... ve...”

Oblomov Olga’nın yüzüne baktı, Olga bayılmış, başı yana düşmüştü, morarmış dudaklarının arasından dişleri görünüyordu. Kendini mutluluk düşlerine kaptıran Oblomov, tam, “Bütün işler yoluna konur konmaz, vekil ev inşaatıyla ilgili düzenlemeleri...” sözlerini söylerken

Olga'nın kireç gibi bembeyaz kesildiğini, cümlelerin arkasını duymadığını fark etmemişti.

“Olga! Aman Tanrım, bayılmış!” diyen Oblomov hemen zili çekti.

Koşarak gelen Katya'ya:

“Küçükhanım bayıldı!” dedi. “Çabuk su getir, amonyak tuzu getir!”

Teyzenin masasından nişadırı kaparak gelen Katya, elinde bir bardak suyla hanımının başında dönüyor ve bir yandan da:

“Tanrım!” diye mırıldanıyordu, “Sabahtan beri ne kadar da neşeliydi! Ne oldu küçükhanıma?”

Kendine gelen Olga, Katya ve Oblomov'un yardımıyla koltuktan kalktı, sendeleyerek yatak odasına gitti.

Zayıf bir sesle:

“Şimdi geçer,” dedi. “Sinirlerim yüzünden! Dün gece kötü uyudum. Katya kapıyı kapa, siz de beni bekleyin, biraz toparlanıp çıkacağım.”

Oblomov tek başına kaldı, kulağını kapıya dayadı, kilit deliğinden baktı, fakat ne bir şey duyabildi, ne de görebildi. Yarım saat sonra koridoru geçerek hizmetçi odasına gitti, Katya'ya “Küçükhanım nasıl?” diye sordu.

“Fena değil!” dedi Katya. “Yattı, benim çıkmamı istedi. Sonra gidip baktım, koltukta oturuyordu.”

Oblomov misafir odasına tekrar döndü, sonra bir kez daha gidip Olga'nın kapısını dinledi, hiçbir ses yoktu. Parmaklarıyla hafifçe tıklattı, yanıt alamadı. Misafir odasına dönüp oturdu, derin düşüncelere daldı. Bu bir buçuk saat içinde çok şey düşündü, fikir ve görüşlerinde büyük değişiklikler oldu, birçok yeni karar aldı. Sonunda, köye vekil Zatyortıy ile birlikte gitmeye karar verdi, fakat ondan önce teyzenin onayını alarak Olga ile nişanlanacaktı. İvan Gerasimoviç'e ev arama görevi verecekti ve hatta düğün masrafları için bir yerden biraz borç para bulacaktı. Bu borcu tahıldan gelecek gelirle ödeyebilirdi. Bu kadar üzülecek ne vardı? Ah Tanrım, her şey bir anda nasıl da şekil değiştirebiliyordu! Yurtlukta vekille birlikte toprak kiralalarını toplayabilmek için gerekli tüm önlemleri alacaktı. Başka çare kalmazsa Ştoltz'a da yazabilirdi, o kendisine bir miktar para verir, sonra geldiğinde yurt-

lukta her şeyi güzelce düzene koyardı. O da yeni yollar, köprüler inşa eder ve okullar açardı... Ve tabii, Olga yanı başında olacaktı! Tanrım! Ne büyük bir mutluluk! Bütün bunlar daha önce aklına niçin gelmemiştir? Birdenbire kendini çok neşeli, yüreği hafiflemiş olarak hissetti, odada bir köşeden ötekine gidip gelmeye, hatta parmaklarını hafifçe şıkırtmaya başladı. Neredeyse sevinçten çılgık atacaktı! Olga'nın kapısına giderek anahtar deliğinden neşeli bir sesle:

“Olga! Olga! Bak ne diyeceğim!” dedi. “Asla tahmin edemeyeceğin bir...”

Oblomov bütün gün orada oturup teyzeyi beklemeye bile karar vermişti.

‘Bugün ona her şeyi söyleyelim. Buradan Olga'nın nişanlısı olarak ayrılacağım!’ diye düşünüyordu.

Kapı yavaşça açıldı, Olga göründü. Oblomov ona bakar bakmaz ruhen çöktü, sevinci uçup gitti. Olga sanki biraz daha yaşlanmış gibiydi. Solgundu, fakat gözleri parıl parıldı. Sıkıca kapalı dudakları, yüzünün her çizgisi gergin iç dünyasını, zoraki sakinliğinin ve hareketsizliğinin tıpkı bir buz tabakası gibi örttüğü stresini açığa vuruyordu. Oblomov, bakışlarından Olga'nın bir karara vardığını anladı, ancak bunun nasıl bir karar olduğunu çıkaramadı, kalbi hiçbir zaman çarpmadığı kadar hızlı çarpıyordu. Böyle bir anı hayatında ilk kez yaşıyordu.

“Dinle, Olga, bana böyle bakma, bakışların beni korkutuyor,” dedi. “Ben her şeyi yeniden düşündüm, işleri tamamen farklı bir şekilde düzenleyeceğim...”

Oblomov Olga'nın gözlerindeki, dudaklarındaki, manalı kaşlarındaki kendisi için yeni olan bu ifadeyi anlamaya çalışarak, kesik kesik konuşmaya, ses tonunu giderek düşürmeye başladı.

“Vekilimle birlikte köye gitmeye karar verdim... Orada şey yapmak...” Son sözcükleri artık duyulmuyordu.

Olga yanıt vermiyor, ona bir hayalet gibi sabit bakışlarla bakıyordu.

Oblomov belli belirsiz bir şekilde kendisini bekleyen hükmü sezer gibi oldu, şapkasını aldı, fakat sormaya cesaret edemiyordu. Belki de temyizi olmayan bu ölümcül kararı duymak içini ürpertiyordu. Sonunda korkusunu yenerek, değişmiş bir ses tonuyla:

“Doğru mu anlıyorum?” diye sordu.

Olga, evet anlamında, nazik bir şekilde, yavaşça başını eğdi. Daha önce bu kararı tahmin etmiş olmasına rağmen Oblomov’un yine de beti benzi soldu, Olga’nın karşısında öylece kımıldamadan bekledi. Olga biraz süzgün gözükmesine karşın oldukça sakindi, âdeta taştan bir heykel gibi hareketsiz dikilmiş duruyordu. Bu, bir düşünceye müt-hiş bir şekilde odaklanmanın ya da yaralanmış bir duygunun insana bir an için verdiği kendini kontrol gücünden kaynaklanan anlık, doğaüstü bir sakinlikti! Olga, eliyle yarasını tutarak söylemesi gereken son sözleri söyleyip sonra ölecek olan ağır yara almış birini hatırlatı-yordu.

Oblomov:

“Bana kin bağlamayacak mısın?” diye sordu.

“Niçin?” dedi zayıf bir sesle Olga.

“Sana yaptığım her şey için!”

“Ne yaptın bana?”

“Seni sevdim, bu sana hakarettir.”

Olga acı acı gülümsedi. Oblomov başını eğerek sözünü sürdürdü:

“Hata yaptığın için... Seni uyardığımı, beni sevdiğin için utanaca-ğın, pişmanlık duyacağın sana daha önce söylediğimi hatırlayarak belki beni bağışlarsın...”

“Pişmanlık duymuyorum,” dedi Olga. “İçim öylesine acıyor ki, öy-lesine acı verici ki...” diyerek soluklanmak için durdu.

“Ben kendimi daha da kötü hissediyorum,” dedi Oblomov. “Fakat ben bunu hak ettim, sen ne diye acı çekesin?”

“Gururumdan,” diye yanıt verdi Olga. “Cezalandırıldım, kendi gücüme, yeteneğime aşırı güvendim. İşte yanıldığım şey bu, yoksa se-nin korktuğun şey değil! Hayal ettiğim şey gençlik ve güzellik değildi, seni yeniden hayata döndürebileceğimi, benim hatırım için yaşama yeniden sarılabileceğini düşünmüştüm. Oysa sen meğer çoktan öl-müşsün! Böyle bir hatayı öngöremedim, hep bekledim, ümit ettim...” Güçlkle, iç geçirerek “Ve işte!” diye ekledi.

Olga sustu, sonra oturdu.

“Ayakta duramıyorum, bacaklarım titriyor,” dedi. Ölgün bir sesle ekledi: “Benim yaptıklarım bir taşı bile cana getirirdi! Bundan son-

ra hiçbir şey yapmayacağım, Yaz Bahçesi'ne bile artık gitmeyeceğim. Hiçbir şeyin yararı yok, sen bir ölüsün!" Kısa bir aradan sonra sordu: "Dediklerime katılıyor musun İlya? Bana, hiçbir zaman gururum ya da kaprislerim yüzünden senden ayrıldığım siteminde bulunmayacaksın, öyle değil mi?"

Oblomov hayır anlamında başını salladı.

"Yapabileceğimiz hiçbir şeyin, hiçbir ümidimizin kalmadığı konusunda ikna olmuş durumda mısınız?"

"Evet, doğru," dedi Oblomov. Kararsızca ekledi: "Fakat bir ihtimal... Bir yıl sonra..."

Oblomov mutluluğuna öldürücü son darbeyi indirme cesaretini gösteremiyordu.

"Bir yıl sonra işlerini ve hayatını düzene koyacağını gerçekten düşünüyor musun?" diye sordu Olga. "Düşünmeye devam et!"

Oblomov iç geçirdi ve derin düşüncelere daldı, kendi kendisiyle mücadele ediyordu. Olga bu mücadeleyi onun yüzünden okuyabiliyordu.

"Dinle," dedi Olga, "biraz önce uzun uzun annemin portresine baktım, bakışlarından güç ve hayat dersleri aldığımı düşünüyorum. Eğer şimdi sen dürüst bir insan olarak... Unutma, İlya, biz artık çocuk değiliz, oyun oynamıyoruz; bütün hayatımızı etkileyecek bir konuyu konuşuyoruz. Vicdanına danış ve söyle, sana inanırım, seni tanıyorum. Hayatın boyunca bana ayak uydurabilecek misin? Benim istediğim gibi bir adam olacak mısın? Sen beni tanıyorsun, dolayısıyla, ne demek istediğimi anlıyorsun. Eğer iyice düşünerek, cesurca 'evet' dersen kararımdan vazgeçerim. İşte sana elimi uzatıyorum, istediğin yere, ister yurt dışına, ister köye, hatta Viborskaya yakasına gitmeye hazırım."

Oblomov'dan ses çıkmadı. Bir aradan sonra:

"Seni nasıl sevdiğimi eğer bir bilseydin..." dedi.

Soğuk bir tavırla onun sözünü kesen Olga:

"Senden aşk yeminleri değil, kısa bir yanıt bekliyorum," dedi.

Oblomov üzgün üzgün:

"Bana acı çektirme, Olga!" diye yalvardı.

"Ee, İlya, haklı mıyım, değil miyim?"

Oblomov kararlı ve kesin bir dille:

“Evet, sen haklısın!” dedi.

“O halde ayrılma vaktimiz geldi,” dedi Olga, “biri gelip seni burada görmeden ve benim bu perişan halime tanık olmadan gitsen iyi olacak!”

Oblomov ağırdan aldı.

“Ya evlenseydik, sonra ne olacaktı?” diye sordu Olga.

Oblomov sessiz kaldı.

“Sen her gün giderek daha derin uyurdun, öyle değil mi? Oysa ben? Nasıl biri olduğumu görüyorsun. Ben hiçbir zaman yaşlanmaya-
cağım, yaşamaktan bıkmayacağım. Birlikte yaşasaydık günleri sayacak, Noel’in, kışı uğurlama yortusu *Maslenitsa*’nın gelmesini bekleyecek, misafirliğe gidecek, dans edecek, kafaya hiçbir şeyi takmayacak, yatağa girecek, günümüz çabuk geçtiği için Tanrıya dua edecek, ertesi sabah günümüzün yine dünkü gibi olması arzusuyla uyanacaktık... İşte, geleceğimiz böyle olacaktı... Öyle değil mi? Bu hayat mı? Ben sararır solar, kahrımdan ölürdüm... Ne uğruna İlya? Sen mutlu olur muydun?”

Oblomov ısırap içinde tavana bakıyordu; yerinden fırlayıp kalkmak, kaçıp gitmek istiyordu, fakat ayakları onu dinlemiyordu. Bir şeyler söylemek istedi; ağzı kurumuştı, dili dönmüyor, boğazından ses çıkmıyordu. Elini Olga’ya uzattı. Ölgün bir sesle:

“O halde...” diye başladı sonunu getiremedi. Bakışlarıyla, “Hoşça kal!” dedi.

Olga da bir şeyler söylemek istedi, fakat söyleyemedi; elini Oblomov’a uzattı, ancak onun eline değmeden eli aşağıya düştü. O da “Elveda” demek istedi, fakat kelimenin ortasında sesinde bir kopukluk oldu, son heceyi çıkaramadı. Yüzü spazmdan çarpıldı, güzelliğini kaybetti. Elini ve başını Oblomov’un omzuna koyarak hıçkırmaya başladı. Sanki silahını çekip elinden almışlardı! O akıl küpü gitmiş yerine, sıradan, basit, acıya karşı savunmasız bir kadın gelmişti! Hıçkırıklar arasında ağzından:

“Elveda, elveda!” sözcükleri döküldü.

Oblomov susuyor, dehşet içinde Olga’nın hıçkırıklarını dinliyor, onu durdurmaya cüret edemiyordu. Ne kendine, ne de Olga’ya

karşı bir acıma hissi duyuyordu, kendisi acınacak haldeydi! Olga kendini koltuğa bıraktı, başörtüsünü yüzüne bastırdı, masaya dayanarak acı acı ağladı. Gözyaşları yazın parkta ağladığındaki gibi akılmıyordu; beklenmedik ve geçici bir acının sebep olduğu o zamanki gözyaşları bir anda boşalan, karşı konulmaz ılık sellere dönüşen yağmurlar gibiydi. Bu kez, tarlaları amansızca sulayan sonbahar yağmurları gibi soğuk derecikler halinde ümitsizce akıyordu...

Oblomov sonunda:

“Olga,” dedi, “niçin kendine eziyet ediyorsun? Sen beni seviyorsun, ayrılığa katlanamazsın! Beni olduğum gibi kabul et, iyi tarafımları sev!”

Olga eğik başını yukarı kaldırmadan olumsuz anlamda salladı.

“Hayır, hayır...” dedi. Güç toplayarak konuşmasını sürdürdü: “Benim için ve çektiğim ıstırap için endişelenme! Ben kendimi biliyorum, şimdi ağlayıp içimi boşaltacağım, sonra bir daha ağlamayacağım. Şimdi ağlamama engel olma... Çık git... Ah, hayır, dur! Tanrı beni cezalandırıyor! İçim acıyor, ah, hem de nasıl acıyor! Şurası, kalbim...”

Hıçkırıklar yeniden arttı...

“Ya bu acı geçmez de,” dedi Oblomov, “sağlına zarar verirse ne olacak? Bu tür gözyaşları zehirleyicidir. Olga, meleşim, ağlama... Unut gitsin her şeyi...”

“Hayır, bırak ağlayayım! Ben geleceğim için değil geçmişim için ağlıyorum...” Güçlkle ekledi: “Geçmişim soldu, silikleşti, uzaklaşıp gitti... Ağlayan ben değilim, anılarım ağlıyor! Yaz... Park... Hatırlıyor musun? Yürüdüğümüz ağaçlı yola, leylaklara hayıflanıyorum... Onlar kalbimde kök salmıştı, şimdi söküp atmak acıtıyor!”

Olga çaresizlik içinde başını salladı:

“Ah, ne kadar acı, çok acı!” diye tekrarlayarak ağlamayı sürdürdü.

Oblomov dehşete kapılarak, ansızın:

“Ya ölürsen?” diye bağırdı. “Düşün, Olga...”

Olga başını kaldırdı, gözyaşları arasından ona bakmaya çalıştı.

“Hayır”, diyerek Oblomov’un sözünü kesti. “Benim, sende olmasını istediğim, Ştoltz’un bana anlattığı, onunla benim birlikte sende olduğunu düşündüğümüz erdemlerine âşık olduğumu daha geçenlerde anladım. Ben gelecekteki Oblomov’u sevmişim! Sen içten ve dürüst-

sün İlya, sen sevecensin... Bir güvercinsin... Başını kanatlarının altına gömüyorsun ve başka da hiçbir şey istemiyorsun. Bütün ömrünü çatı altında gürk gürk diye ötmekle geçirmeye hazırsın... Bense öyle değilim, bu bana yetmez, başka şeyler isterim, ne istiyorum diye sorarsan, bilmiyorum! Bunun ne olduğunu, bende neyin eksik kaldığını bana sen söyleyemezsin, gösteremezsin, bunu bana veremezsin... Sevecenliğe gelince... Onu her yerde bulabilirsin...”

Oblomov’un bacakları tamamen tutmaz oldu. Koltuğa yığıldı, mendiliyle ellerini ve alnını sildi. Olga’nın sözleri çok acımasızdı, onu derinden yaralamıştı; içeriden bir ateş gibi canını yakmış, dışarıdan ise dondurucu bir rüzgâr gibi ona doğru esmişti! Yoksulluğu başına kakılan bir dilenci gibi, acınası, mahcup ve utangaç bir gülümseyişle yanıt verdi. Yüzünde o aciz gülümseyişle öylece oturdu, gerginlikten ve maruz kaldığı hakarettten bitkin düşmüştü. Işığı sönen bakışları açıkça, ‘Evet, ben sıkıcıyım, sefilin ve zavallının biriyim... Vurun, vurun bana!’ diyordu.

Olga birdenbire sözlerinin ne kadar ağır olduğunu fark etti. Çabucak Oblomov’a doğru atıldı. Gözünde yaşlarla, tatlı bir dille:

“Özür dilerim, dostum!” dedi. “Ne dediğimi bilmiyorum, çıldırmış gibiyim! Olup bitenleri unut, yine eskisi gibi olalım. Birakalım her şey eskisi gibi kalsın...”

Oblomov ansızın yerinden kalktı, Olga’nın fevri çıkışını kararlı jestlerle yanıtlamaya çalışarak:

“Hayır!” dedi. “Eskisi gibi kalması imkânsız! Gerçeği dile getirdiğin için endişeye kapılma!” Üzgün üzgün ekledi: “Ben bunu hak ettim!”

“Ben hayalperest, fantezi peşinde koşan biriyim,” dedi Olga. “Kötü talihli bir yaradılışım var. Neden başka kadınlar, neden Soniçka bu kadar mutlu iken...”

Yeniden ağlamaya başladı. Kararını vererek:

“Haydi, git!” dedi, ıslak mendilini elleriyle yırtmak ister gibi çekiştirdi. “Dayanamayacağım, geçmiş benim için hâlâ çok değerli!”

Mendiliyle yüzünü kapatarak hıçkırıklarını zapt etmeye çalıştı. Birden başını doğrultarak:

“Neden her şey böyle mahvolup gitti?” diye sordu. “Sana kim lanet

okudu, İlya? Ne yaptın ki? Sen iyisin, zekisin, sevecen ve yüce gönüllüsün... Ve... Kendini yok ediyorsun! Seni uçuruma sürükleyen şey nedir? Bu illetin bir adı olmalı...”

Oblomov, güç işitilen bir sesle:

“Var,” dedi.

Olga yaş dolu gözlerle, merak içinde ona baktı.

“Oblomovşçına, yani Oblomovculuk!” diye fısıldadı Oblomov.

Sonra Olga’nın elini tutarak öpmek istedi, fakat yapamadı, sadece parmaklarını kuvvetlice dudaklarına bastırabildi. Sıcak gözyaşları Olga’nın parmakları üzerine döküldü. Başını kaldırmadan, yüzünü Olga’dan saklayarak arkasını döndü ve odadan çıktı.

XII

NERELERDE dolaştığını, bütün gün ne yaptığını yalnızca Tanrı bilir, fakat eve gece geç bir vakitte döndü. Bahçe kapısının vurulduğunu ve köpeğin havladığını herkesten önce duyan evsahibesi, Zahar ile Anisya’yı dürterek uyandırdı, beyefendinin geldiğini haber verdi. İlya İlyiç, Zahar’ın kendisini nasıl soyduğunu, potinlerini nasıl çekerek çıkardığını, ‘robdöşambr’ını omuzlarına nasıl attığını hemen hemen hiç fark etmedi.

Yalnızca, robdöşambra bakarak:

“Bu da ne?” diye sordu.

“Evsahibesi robdöşambrınızı yıkayıp onarmış, bugün getirip verdi,” dedi Zahar.

Oblomov oturduğu koltukta kımıldamadan öylece kaldı. Etrafındaki her şey uyku ve karanlığın derinliklerine gömülmüştü. Dirseğine dayanmış oturuyor, ne karanlığı, ne saatin vuruşlarını fark ediyordu. Zihni belirsiz, ucube düşüncelerin karmaşası içine saplanmış kalmıştı. Bu düşünceler kafasında gökteki başıboş bulutlar gibi birbirleriyle ilişkisiz ve amaçsız bir şekilde hızla sürükleniyor ve o bunların bir tekini bile yakalayamıyordu. Ölmüş olan kalbinde hayat belli bir süreliğine durmuştu. Hayata ve düzene geri dönmesi, bastırılmış yaşamsal güçlerin normal akışına yeniden kavuşması için çok zaman gerekecekti.

Yediği darbe çok acımasızdı; gövdesini hissetmiyordu. Ne yorgunluk duyuyordu, ne de başka bir ihtiyacının farkındaydı. Bir kaya gibi günlerce uzanıp yatabilir ya da mekanik bir şekilde günlerce gezebilir, şurada burada dolaşabilirdi. İnsan bu durumlarda ya ıstırap çekerek yazgısına boyun eğmeyi öğrenir, o zaman organizması yavaş yavaş, azar azar normal işlevlerine geri döner, ya da acının büyüklüğüne ve kişinin dayanıklılığına bağlı olarak insan üzüntüsünün altında ezilir, bir daha da belini doğrultamaz...

Oblomov nerede oturduğunu, hatta bir yerde oturup oturmadığını hatırlamıyordu. Dışarıyı şuursuzca seyretti, fakat şafağın nasıl söktüğünün farkına varamadı; büyükannenin kuru öksürüğünü işitti, fakat evin içinde nasıl yankılandığını duymadı. Avluda odun yaran kapıcının çıkardığı seslerin evi kaplayışını, evsahibesıyla Akulina'nın pazara gidişlerini, İvan Matveyeviç'in koltuğunda paketiyle çitin yanından geçişini gördü, fakat algılayamadı. Ne horozlar, ne köpek havlaması, ne bahçe kapısının gıcirtısı Oblomov'un bu sersem durumdan çıkmasına yetiyordu. Evin içinde bardak, fincan şingirtıları duyulmaya, semaver ısıklık çalmaya başladı.

Nihayet saat ona doğru Zahar, elinde tepsiyle Oblomov'un çalışma odasının kapısını açtı, içeriye bir göz attıktan sonra her zamanki gibi ayağıyla kapıyı kapamak istedi, fakat ayağı boşa çıktı, sendeledi ama tepsiyi elinde tutmayı başardı. Uzun yılların deneyimi onu ustalaştırmıştı. Ayrıca Anisya'nın kapının arkasından kendisini gözetlediğinin farkındaydı, eğer bir şey düşürecek olursa hemen koşup yardıma gelecek ve onu mahcup edecekti. Zahar, sakalının içinde gezindiği tepsiyi iki eliyle sıkı sıkı tutarak yatağın yanına kadar kazasız gelebildi. Tam fincanları yatağın yanındaki konsolun üzerine koymayı ve efendisini uyandırmayı düşünüyordu ki, bir de ne görsün! Yatak hiç bozulmamıştı ve efendisi içinde yoktu. Öyle bir irkildi ki fincan havalanarak yere düştü, onu şekerlik izledi. Zahar onları havada yakalamaya çalışırken tepsi sallandı ve ötekiler de düştü, sadece bir çay kaşığı kalmıştı tepsinin üzerinde.

Zahar, yerdeki şekerleri, fincan kırıklarını, ekmekleri toplayan Anisya'ya bakarak:

“Ne tür bir bela ile karşı karşıyayız?” dedi. “Beyefendi nerede?”

Beyefendi koltukta oturuyordu, fakat yüzü tanınmaz haldeydi. Zahar ağzı bir karış açık öylece bakakaldı!

“Bütün gece... İlya İlyiç, niçin koltukta oturdunuz, uzanıp yatmadınız?” diye sordu.

Oblomov başını yavaşça ona doğru çevirdi, dalgın dalgın Zahar’a, dökülmüş kahveye, halıya yayılmış şekere baktı.

“Peki, sen fincanı niye kırdın?” diye sordu.

Sonra pencereye gitti.

Lapa lapa kar yağıyordu, yerde kalın bir kar örtüsü oluşmuştu.

Oblomov, bahçe duvarını, çiti, bostanın evleklerini* örten kalın kar tabakasına bakarak, şuursuzca:

“Kar, kar, kar!” diye tekrarladı, ardından ümitsizce, “Her şeyi örtmüş!” diye fısıldadı.

Sonra yatağa uzandı, ağır, iç karartıcı bir uykuya daldı. Evsahiple-
rinin kapısının gıcirtısıyla uyandığında öğle olmuştu artık. Kapı ara-
lığından evsahibesinin çıplak kolu uzandı, tuttuğu tabağın içindeki
sıcak pirojkiden dumanlar yükseliyordu.

“Bugün pazar,” diye seslendi evsahibesi, şefkat dolu bir sesle. “Pi-
rojki pişirdik, tatmak istemez miydiniz?”

Oblomov yanıt vermedi, alevler içinde yanıyordu.

* Tarlanın, tohum ekmek için saban iziyle bölünen bölümlerinden her biri (TDK). -çev.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

İLYA İlyiç'in hastalığından bu yana bir yıl geçmiş, bu bir yılda dünyanın farklı yerlerinde pek çok değişiklik yaşanmıştı. Ülkenin biri karışırken başka bir ülkede sükûnet hâkim olmuştu. Şurada dünyaca ünlü bir yıldız sönerken orada yeni bir yıldız parlamış, filan yerde varoluşun yeni bir sırrı çözülürken, falan yerde bütün bir kuşak eviyle barkıyla yok olmuş, küle dönmüştü. Eski hayatın parçalanıp dağıldığı yerde körpe otlar gibi bir yenisi filizlenmişti... Her ne kadar Vıorskaya yakasında, dul kadın Pşenitsina'ların evinde günler ve geceler onların tekdüze hayatlarında fırtınalı ve beklenmedik değişikliklere yol açmadan sakın sakın akıp gidiyor, yılın dört mevsimi tıpkı geçen yılki gibi yine kendi olağan akışları içinde birbirlerini izliyorsa da, yine de hayat tamamen durmuş sayılmazdı, her şey kendi oluşumu içinde sürekli değişiyordu. Ancak bu değişimler tıpkı gezegenimizdeki jeolojik değişimler gibi hissedilemeyecek bir yavaşlıkta ve azar azar oluyordu; nasıl ki bir yerde bir dağ yavaş yavaş erozyona uğrar, başka bir yerde deniz yüzyıllar içinde alüvyonla dolar ya da kıyıdan geri çekilerek yeni toprakların oluşumuna fırsat verirse, öyle...

İlya İlyiç artık iyileşmişti. Vekili Zatyortıy yurtluğa gitmiş, tahıl satışından gelen parayı kendi yol masraflarını, günlük harcırahını ve primini kestikten sonra tastamam göndermişti. Toprak kiralalarına gelince, Zatyortıy, bunları toplamanın imkânsız olduğunu, çünkü köylü ailelerin bir kısmının iflas ettiğini, diğer bir kısmının da sağa sola dağıldığını, yerlerinin bilinmediğini, bu konuda bilgi toplamaya çalıştığını yazıyordu. Yeni yol ve köprü yapımı konusunda da, acele etmeye gerek olmadığını, köylülerin yol ve köprü inşaatında çalışmaktansa ticaret merkezi olan büyük köye mevcut kötü yolları, dağları ve vadi-

leri aşarak gitmeyi tercih ettiklerini yazıyordu. Kısacası, yurtluktan gelen para ve raporlar tatmin ediciydi; Oblomov, kendisinin oraya gitmesi için acil bir ihtiyaç olmadığını düşündü, gelecek yıla kadar kafası rahat edecekti.

Vekil yeni ev inşaatı için de girişimlerde bulunmuş, vilayet mimarının da yardımlarıyla bina için gerekli malzeme miktarlarını tespit etmişti. Kalfaya ilkbahar gelir gelmez tomruk ve kereste taşımaya başlamasını, tuğlalar için bir sundurma yaptırmasını emretmişti. Böylece Oblomov'a sadece ilkbaharda köye gitmek ve oturacağı evin inşaatını Tanrının izniyle başlatmak kalıyordu. O zamana kadar toprak kiralalarının toplanabileceği öngörülüyordu, ayrıca yurtluğun rehine verilebileceği ve masrafların bu parayla kapatılabileceği de göz önüne alınmalıydı.

Oblomov hastalığını atlattıktan sonra uzun süre karamsar bir ruh hali içinde yaşadı. Saatlerce marazi bir şekilde derin düşüncelere dalıp gidiyor, bazen Zahar'ın sorularına yanıt vermiyor, onun fincanı düşürmesini ya da masanın tozunu silmeyi unutmasını, bayramlarda kendisine pirojki getiren ve onu gözü yaşlı halde gören evsahibesini fark etmiyordu bile! Sonra yavaş yavaş keskin ıstırapın yerini dilsiz bir kayıtsızlık aldı. Saatlerce oturup karın nasıl yağdığını, odunları, kümesi, köpek kulübesini, küçük bahçeyi, bostanın evleklerini nasıl örttüğünü, avluda ve caddede kürtünlerin nasıl oluştuğunu, çit direklerinin nasıl piramitlere dönüştüğünü, her şeyin nasıl öldüğünü ve beyaz bir kefenle nasıl sarılıp sarmalandığını seyreliyordu. Uzun uzun kahve değirmeninin tıkırtılarını, zincirinde sıçrayan köpeğin havlamalarını, ayakkabı boyayan Zahar'ın fırça seslerini, saatin ahenkli tik taklarını dinliyordu. Evsahibesi yine eskiden olduğu gibi, satın alınacak bir şeyin olup olmadığını ya da bir şey yemek isteyip istemediğini sormak için ona gidip gelmeye başlamıştı. Evsahibesinin çocukları odasına koşarak girip çıkıyorlardı. Oblomov kadınla kibar, fakat ilgisiz bir tavırla konuşuyor, çocukların dersleriyle meşgul oluyor, kitap okumalarını kontrol ediyor, onların çocuksu gevezeliklerine gönülsüzce, cansız cansız gülümseyerek karşılık veriyordu.

Ancak, dağ yavaş yavaş aşınırken, deniz karadan çekilirken ya da tersine kabararak kıyıya taşarken, Oblomov da yavaş yavaş, adım

adım eski normal hayatına geri dönüyordu. Sonbaharı, yazı ve kışı uyuşukluk içinde sıkılarak geçirdi. Şimdi ilkbaharı bekliyordu ve köye gitmeyi hayal ediyordu.

Martta fırınlarda çayır kuşu biçiminde çörekler* pişti, nisanda çift pencerelerden birer çerçeve söküldü ve Neva’da buzların çözül-
düğü ve baharın geldiği haberi geldi. Oblomov artık bahçede dolaşı-
yordu. Sonra bostanda sebzeler ekilmeye başlandı, 1 Mayıs bayramı, Kutsal Troitsa, Yeşil Noel (Semik)** yortuları beryoza (akağaç) dalları ve çelenklerle kutlandı, ormanda çaylar içildi. Yazın başında evde iki büyük bayram üzerine konuşulmaya başlandı, İvan Matveyevič ve Oblomov’un isim günleri olan İvan Kupala ve Aziz İlyin (İlya) yor-
tuları. Bunlar unutulmaması gereken önemli günlerdi. Evsahibesi ne zaman pazarda harika bir dana eti bulsa ya da nefis bir pirojki pişirse hemen, ‘Ah, keşke İvan Kupala ve İlyin günlerinde de böyle güzel et bulabilsem ya da böyle leziz pirojki pişirebilsem!’ diyordu. Aziz İlyin Cuması’ndan, her yıl yaya olarak gittikleri Baruthane’deki gezintiden, Kolpino’daki Smolensk mezarlığındaki törenden*** konu-
şuyorlardı.

Pencerelerin altında yeniden kuluçkaya yatacak olan tavukların boğuk gıdıklamaları ve yeni kuşak civcivlerin cıvıltıları duyulmaya, fırınlarda piliç etli ve taze mantarlı pirojkiler pişmeye, taze hıyar tur-
şuları yenmeye başlandı. Ardından sofralarda kuşkonmazlar, çilekler göründü.

Evsahibesi Oblomov’a:

“Tavuk sakatatı artık iyi değil,” dedi, “dün iki takımına yetmiş ka-
pık istediler. Fakat güzel taze somon balığı satıyorlar, isterseniz size her gün botvinya çorbası pişirebilirim.”

* Çayır kuşu (*javoronok*) biçiminde çöreklerin pişirilerek baharın gelişi ve göçmen kuş-
ların dönüşü kutlanır. 22 Martta (eski takvimle 9 Mart) kutlanan bayram Pagan dö-
neminden kalma bir Slav geleneğidir. Aynı zamanda “40 Çilekeşler” yortusu (Pagan
tanrıları önünde eğilmeyi reddeden 40 Romalı Hristiyanın öldürülmesi olayı) olarak
da bilinir. –cev.

** Kutsal Troitsa Paskalyadan 50 gün sonra kutlanır. Yeşil Noel ya da Semik (7 gün) yor-
tusu bahardan yaza geçişi simgeler, mahsulün bol olmasına adanmıştır. 1 Mayıs çarlık
döneminde doğanın dirilişi ve bahar bayramı olarak kutlanıyordu. –cev.

*** Smolenka Nehri’ndeki Vasilyevski Adası’nda bulunan mezarlığın kilisesinde her yıl
Smolensk Meryem Anası ikonası adına düzenlenen törenlerden söz edilmektedir. –cev.

Evsahibesi Pşenitsina'nın evinde yemeklerin bu denli lezzetli olması sadece onun ideal bir ev kadını olmasından –bu ona bahşedilen bir yetenektir– ileri gelmiyordu, kardeşi İvan Matveyeviç Muhoyarov yemek konusunda büyük bir haz düşünüydü. Giyim kuşamına hiç dikkat etmez, aynı elbiseyi yıllarca giyer, yeni bir giysiye para harcadığında eli tiksinerek cebine gider, öfkelenirdi. Soyunduğunda giysilerini asmaz, köşeye gelişigüzel yığırdı. Bir kol emekçisi gibi sadece cumartesinden cumartesine çamaşır değiştirirdi. Buna karşılık yemek masasını ilgilendiren şeyler için paraya acımadı. Bu konuda, kısmen, memurluğa girişinden sonra zaman içinde bizzat kendisinin icat ettiği şu mantık ilkesine göre hareket ediyordu:

“Karnımda ne olduğunu kimse göremez ve dolayısıyla da ileri geri konuşamaz, oysa kalın bir saat zinciri, yeni bir frak, boyalı gıcır gıcır çizmeler, bu tür şeyler gereksiz dedikodulara yol açar.”

Bu mantık sayesinde Pşenitsina'ların masasından birinci kalite dana eti, kehribar renkli mersinbalığı (*osetrino*), beyaz çil eksik olmazdı. Bazen bizzat kendisi pazara ya da Milyutin pasajına* gider, bir av köpeği gibi tezgâhları dolaşır, koklar, en güzel besi tavuğunu satın alır, paltosunun eteğine saklayarak eve getirirdi. Bir hindiye dört ruble vermeye acımadı. Şarabı toptancıdan satın alır, kilit altında saklar, anahtarı yanında taşırdı. Masanın üzerinde frenküzümü yapraklarından çekilmiş ev yapımı votkayla dolu sürahidenden başka kimse bir şey görmezdi. Şarabı tavan arasındaki odasında içerdi. Tarantıyev ile birlikte balık avına gittiklerinde her zaman paltosunun cebinde bir şişe en iyi kalite Madeira şarabı götürürdü. İkisi *Zavedenie*'de çay içtiklerinde İvan Matveyeviç cebinden kendi romunu çıkarır, çayına katardı.

Deniz yatağının yavaş yavaş çökmesi ya da dolması, dağın aşınması herkes için olduğu gibi Anisya için de geçerliydi. Evsahibesi Agafya Matveyevna ile Anisya arasındaki karşılıklı sempati giderek kopmaz bir bağa dönüştü, ikisi âdeta tek bir varlık haline geldiler. Evsahibesinin, işleriyle yakından ilgilendiğini gören Oblomov bir gün ona,

* Aleksey Milyutin tarafından 1737-42 yıllarında Nevski Caddesi üzerinde inşa edilen, içinde yiyecek maddesi satılan dükkânların sıralandığı, iki katlı, fasadıyla ünlü taş bina. Büyük yazarların birçok romanında adı geçen pasaj günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. –çev.

şaka yollu, kendi mutfağının idaresini üstüne almasını ve böylece onu bütün bu gailelerden kurtarmasını önerdi. Kadıncağızın sevinçten yüzünde güller açtı, hatta canı gönülden gülümsedi. Faaliyet alanı birdenbire nasıl da genişlemişti! Şimdi bir yerine iki evi yönetecekti, ya da tek, fakat büyük bir evi! Ayrıca Anisya'yı da ekibine katıyordu. Evsahibesi kardeşiyle konuştu, ertesi gün Oblomov'un mutfağındaki her şey Pşenitsina'nın mutfağına taşındı. Gümüşleri ve tabakları kendi büfesine yerleştirdi. Akulina mutfaktan alınarak kümes ve bostana bakmakla görevlendirildi. İşlerin ölçeği artık büyümüştü. Çay, şeker, erzak alımları, turşu kurmalar, reçeller, elma ve vişne kompostoları, her şey artık büyük miktarlarda yapılıyordu. Agafya Matveyevna'nın âdeta boyu uzamıştı, Anisya kollarını kartal kanadı gibi genişçe açıyordu ve köpük köpük kabaran hayat bir ırmak gibi akıp gidiyordu.

Oblomov öğle yemeğini bütün aileyle birlikte saat üçte yiyordu, sadece, işten çok geç eve dönen İvan Matveyeviç yemeğini genellikle mutfakta tek başına yiyordu. Çayını ve kahvesini Oblomov'a artık Zahar değil, evsahibesinin kendisi veriyordu. Zahar sadece, o da canı istediği zamanlar odanın tozunu alır, canı istemediğinde Anisya bir kasırğa gibi hızla odalara girer, kısmen önlüğüyle kısmen çıplak eliyle, çoğu zaman burnuyla her şeyi bir anda silip süpürür, üfler, çekip düzeltir ve hemen ortadan kaybolurdu. Evsahibesi de ara sıra Oblomov bahçeye çıktığında onun odasına girer, bir dağınıklık görürse başını sallar, kendi kendine homurdanır, yastıkları iyice kabarınca kadar eliyle döver, yastık yüzlerini inceler, değiştirilmeleri gerektiğini kendi kendine mırıldanarak söyler ve onları hemen çekip çıkarırdı. Sonra pencereleri siler, divanın arkasını kontrol eder ve çıkıp giderdi.

Deniz yataklarının çökmesi, dağların erozyonu, volkanik patlamaların külleri ve başka alüvyonların denizlere taşınması türünden hissedilmeyecek kadar yavaş değişimler en çok Agafya Matveyevna'nın yazgısında meydana geliyordu, fakat hiç kimse, özellikle de kendisi bunun farkında değildi. Bu değişimler, beklenmedik şekilde, sık sık ortaya çıkan, bitmek bilmeyen sonuçları aracılığıyla kendilerini belli ediyorlardı.

Agafya Matveyevna belli bir süreden beri acaba niçin bu kadar değişti? Eskiden et fazla kızartılınca, balık fazla haşlanınca, çorba-

ya yeşilliği konmayınca gider, sert sert, fakat sakın ve ağırbaşlılıkla Akulina'yı azarlar ve olayı unutturdu. Oysa şimdi benzer bir şey olduğunda masadan fırlıyor, mutfağa koşuyor, Akulina'ya ağzına geleni söyleyerek acı sitemlerde bulunuyor, hatta Anisya'ya surat asıyor ve ertesi gün çorbanın yeşilliği konmuş mu, balık gereği gibi haşlanmış mı diye gidip kendisi bakıyordu. Belki denebilir ki, bir yabancının karşısında, üstelik onun esas uğraşı alanı ve gurur kaynağı olan ev idaresi konusunda kusurlu gözükmekten utandığı için böyle davranıyordur. Pekâlâ! O halde, daha önce akşamları saat sekizden sonra göz kapakları ağırlaşırken, saat dokuzda çocukları yatırıp mutfakta ateş sönmüş mü, peçin baca borusu kapatılmış mı, ortalık toplanmış mı diye baktıktan sonra hemen yatağa girip sabahın altısına kadar evde top atılsa duymayacak kadar derin bir uykuya dalarken, şimdi, Oblomov tiyatroya ya da İvan Gerasimoviç'e misafirliğe gidip eve geç döndüğünde niçin uyuyamıyordu? Yatağında bir o yana bir bu yana dönüyor, haç çıkarıyor, iç geçiriyor, gözünü kapatıyor, ama yine de bir türlü uyku tutmuyordu, niçin acaba? Sokaktan en ufak bir takırtı duyduğunda başını doğrultuyor, bazen yataktan sıçrayıp kalkıyor, vasistası açıyor ve o mu geliyor diye sokağı dinliyordu, niçin acaba? Avlu kapısı çalındığında hemen eteğini giyiyor, mutfağa koşuyor, dürterek Zahar'ı ve Anisya'yı uyandırıyor, kapıyı açmaya gönderiyordu. Yine belki denebilir ki, iyi yürekli, vicdan sahibi bir ev yönetici olarak Agafya Matveyevna evinde düzensizlik istemez, kiracısının, sarhoş kapıcı uyanıp kapıyı açana kadar gece sokakta beklemesine gönlü razı olmaz, ayrıca kapı tokmağının dinmeyen sesinin çocukları uyandıracağını düşünür. Çok güzel! Peki, Oblomov hasta olduğunda Agafya Matveyevna niçin onun yanına kimseyi sokmadı? Odasına niçin keçeler, halılar serdi, pencerelerine yeni perdeler astı? Madem o kadar iyi yürekli, nazik bir kadındı, o halde neden Vanya ya da Maşa çığlık attığında ya da yüksek sesle güldüğünde öfkeye kapılıyor, çıldırıyordu? Zahar'a ve Anisya'ya güvenmeyerek geceler boyunca yatağının başucunda, gözünü ondan ayırmadan sabah duasına kadar niçin bekledi? Ardından mantosunu giyerek bir kâğıda büyük harflerle "İLYA" yazıp kiliseye koşuyor, sağlığına dua okunması için kâğıdı mihraba bırakıyor, sonra bir köşeye çekilip diz çöküyor, yüzünü yere kapaya-

rak uzun uzun dua ediyor, peşinden aceleyle pazara koşuyor, korkarak eve dönüyor, Oblomov'un kapısına bakarak fısıltıyla Anisya'ya:

"Nasıl oldu?" diye soruyordu. Neden?

Tabii, bunun, kadınlığın özünü oluşturan baskın öğeden, yani merhamet ve duygudaşıktan başka bir şey olmadığını öne sürebilirsiniz. Pekâlâ! O halde, şunu izah eder misiniz; Oblomov, iyileşmesi sırasında bütün kışı karamsar bir ruh hali içinde geçirdi, Agafya Matveyevna ile pek konuşmadı, onunla gülüşüp şakalaşmadı, odasına uğramadı, yaptığı işlerle ilgilenmedi. Neden Agafya Matveyevna, Oblomov'un bu durumuna üzülerək zayıfladı, birdenbire soğuk bir insana dönüşüverdi ve hiçbir şeye ilgi göstermez oldu? Kahve çekiyor ama ne yaptığını bilmiyor ya da pişirdiği kahveye o kadar çok hindiba koyuyor ki içmek mümkün olmuyordu. Farkı anlayamıyordu, tat alma duygusunu tamamen kaybettiğini sanırdınız! Akulina'nın balığı tam pişmeden sofraya getirmesine kızan kardeşi söylenip masayı terk ettiğinde Agafya Matveyevna olup biteni iştitemiş gibi hiç sesini çıkarmıyor, taş kesilmiş gibi öylece duruyordu. Daha önce hiç kimse onu derin derin düşünürken görmemişti, bu onun doğasına aykırıydı. Her zaman sağa sola koşar, hareket eder, keskin gözüyle her şeye bakar, görürdü. Fakat birdenbire değişti; artık dizinde havanla âdeta uyur gibi hareketsiz duruyor, sonra tokmakla öyle kuvvetlice dövmeye başlıyordu ki, köpek bile avlu kapısının vurulduğunu düşünerek havlıyordu.

Oblomov canlanmaya, tatlı tatlı gülümsemeye, evsahibesinin yüzüne yine eskiden olduğu gibi şefkatle bakmaya, kapı aralığından onu gözetlemeye, onunla şakalaşmaya başlar başlamaz kadıncağız tekrar hayata döndü, kaybettiği kiloları geri aldı, evi yine eskisi gibi neşayle, canlılıkla idare etmeye başladı. Fakat arada ufak ama ilginç bir fark vardı. Eskiden Agafya Matveyevna mükemmel tasarlanmış bir makine gibi, bütün gün ahenkli ve düzenli bir şekilde çalışır, ağır adımlarla yürür, ne yüksek, ne alçak, normal bir sesle konuşur, kahve çeker, şeker kırar, elekten bir şey geçirir, nakış işler, örgü şişi elinde bir saatin sarkacı gibi düzenli aralıklarla gider gelir, sonra kalkar, acele etmeden mutfağa doğru ilerler, yarı yolda durarak dolabı açar, oradan bir şey alarak mutfağa götürür, kısaca, her şeyi aynen bir makine gibi otomatik yapardı.

İlya İlyiç'in aileye katılmasından bu yana Agafya Matveyevna'nın havan dövüşü de, elek tutuşu da değişti. Nakış işlemeyi neredeyse unuttu. Sakin sakin dikişe oturduğunda, birden Oblomov kahve getirmesi için Zahar'a seslenecek olsa, o yerinden fırlar, üç adımda mutfağa gider, herhangi bir şeye nişan alırcasına etrafa bakar, bir tatlı kaşığı kapar, kahveden üç kaşık alarak ılık altında fincana döker, kıvamında mı, tortusu çökmüş mü diye kontrol eder, telvesi karışmasın, kaymağın üzerinde katı bir tabaka olmasın diye dikkat ederdi. Oblomov'un sevdiği bir yemek mi pişiyor, Agafya Matveyevna tavaya bakar, kapağını kaldırır, koklar, tadına bakar, sonra kendi eliyle ateşe tutardı. Oblomov için badem mi ezilecek ya da bir şey mi havanda dövülecek, kadıncağız bu işleri öylesine canla başla, öylesine büyük bir gayretle yapardı ki kan ter içinde kalırdı.

Agafya Matveyevna'nın ütüsünden tut da, havanda bir şey dövme-ye, elekte bir şey elemeye varana kadar bütün ev işleri şimdi yeni, canlı bir anlam kazanmıştı: İlya İlyiç'in huzuru ve konforu! Önceleri bunları sırf evsahibesi görevi olarak yerine getiriyordu, oysa şimdi haz alarak yapıyordu. Kendi anlayışına göre dolu ve renkli bir hayat yaşamaya başlamıştı. Fakat iç dünyasında olup bitenin farkında değildi, hiçbir zaman kendine böyle bir soru da sormuyordu. Bu tatlı yükün, boyunduruğun altına girmeyi direnmeden, koşulsuz, onun cazibesine aldanmadan, galeyana, tutkuya, muğlak önsezilere kapılmadan, çilesiz, sinirlerini bozup germeden kabul ediyordu. Âdeta ansızın din değiştirmiş, bu yeni inancın nasıl bir şey olduğunu, ne tür dogmalara sahip olduğunu araştırıp öğrenmeden körü körüne o dinin kurallarına göre ibadet etmeye başlamıştı. Bu yeni inanç onu âdeta bir bulut gibi kolayca içine almış, ileri ya da geri kaçıp ondan kurtulmaya çalışmamış, bizzat kendisi bulutun altına doğru yürümüş ve Oblomov'a, âdeta üşütüp soğuk almak ya da tedavisi olmayan bir sıtma türüne yakalanmak gibi çok doğal bir şekilde âşık olmuştu. Âşık olduğunu kendisi de fark etmemişti, birisinden duysa bu onun için yeni bir haber olurdu, gülümser ve utanırdı.

Agafya Matveyevna, Oblomov'a bakma sorumluluğunu sessizce, tamamen üstüne aldı. Onun her bir gömleğini artık tanıyor, çoraplarındaki delikleri sayıyor, yataktan kalkarken hangi ayağını önce attı-

ğını, gözünde ne zaman arpacık çıkacağını, hangi yemekten ne kadar yediğini, neşeli mi, canı mı sıkılıyor, uykusunu tam almış mı biliyordu. Ona bunları sanki yeni değil de, bütün ömrü boyunca yapmış gibi geliyordu. Niçin bunları yaptığını, Oblomov'un kendisi için ne ifade ettiğini, onun etrafında neden böyle dört döndüğünü kendine hiç sormuyordu. Oblomov'u sevip sevmediği ona sorulsa bir kez daha gülümser ve olumlu yanıt verirdi, fakat Oblomov onun evine taşınalı daha birkaç gün olmuşken bu soru sorulsaydı yine aynı yanıtı verirdi.

Neden başka birini değil de Oblomov'u sevmişti? Neden âşık olmadan evlenmiş, âşık olmadan otuz yaşına kadar yaşamış da, şimdi böyle birdenbire âşka tutulmuştu? Her ne kadar aşkın kaprisli, anlaşılmaz bir duygu olduğu, insana bir hastalık gibi bulaştığı söylene de, onun da diğer her şey gibi kendi yasaları ve gerekçeleri vardır. Eğer bugüne kadar bu yasalar yeterince incelenmemişse, bu, aşkın darbesini yiyen kişinin bu duygunun ruhuna nasıl gizlice sokulduğunu, bir uyku gibi benliğini nasıl ele geçirdiğini, önce gözü nasıl kör ettiğini, hangi aşamadan sonra nabzın ve arkasından kalbin hızla attığını, bugünden yarına mezara kadar sürecek bir adanmışlığın, kendini feda etme güdüsünün nasıl ortaya çıktığını, giderek 'ben' in nasıl azar azar yok olduğunu, yerini 'o'ya bıraktığını, zekâsının nasıl ya olağanüstü köreldiğini ya da keskinleştiğini, iradesini nasıl başkasının iradesine teslim ettiğini, başının nasıl eğildiğini, dizlerinin nasıl titrediğini, gözyaşlarının nasıl döküldüğünü, ateşinin nasıl yükseldiğini bilimsel bir gözle inceleyecek durumda olmamasındandır.

Agafya Matveyevna daha önce Oblomov'a benzer insan pek görmemişti, görmüşse de uzaktan görmüştü. Belki onlardan hoşlanabilirdi, ama o insanlar başka bir dünyada yaşıyordu, onlarla yakınlaşma fırsatı hiç bulamamıştı. İlyâ İlyiç, ölen kocası kâtip Pşenitsin gibi kısa, aceleci adımlarla yürümüyor, gece gündüz evrak yazmıyor, daireye geç kalacağım diye korkudan titremiyor, insanlara âdeta gel bana eyer vur, sırtıma bin der gibi bakmıyor, tersine, herkese ve her şeye âdeta kendisine boyun eğmesini talep edercesine cesurca ve özgüvenle bakıyordu. Oblomov'un yüzü kaba saba, kırmızımtırak değil, ak pak ve yumuşaktı; elleri kardeşinin ellerine benzemiyordu, titremiyordu, kırmızı değil, beyaz ve ufaktı... Otururken bacak bacak üstüne atışı,

başını koluna yaslayışı, her hareketi ne kadar da serbestçe, ne kadar sakin ve güzeldi. Konuşması da Tarantıyev'in, kardeşinin ya da ölen kocasının konuşmalarına benzemezdi. Agafya Matveyevna çoğunu anlamasa da onun sıradışı, güzel ve zekice şeyler söylediğini hissedirdi; anladığı şeyleri de Oblomov diğer insanlar gibi değil, başka türlü söylerdi. Narin iç çamaşırları giyer, onları her gün değiştirirdi. Kokulu sabunla yıkanırdı, tırnakları tertemizdi. Her şeyi öyle güzel, öyle temizdi ki, hiçbir şey yapmasına gerek kalmazdı. Zaten kendisinin bir şey yaptığı yoktu, her işini başkaları yapardı. Onun Zahar'ı ve ayrıca Zahar gibi üç yüz kişisi daha vardı... O bir beyzadeydi, parıltılı yüzü göz kamaştırırdı! Üstelik ne kadar da iyi yürekliydi, yürüyüşü, hareketleri ne kadar yumuşaktı, eline dokunsanız kadife sanırdınız. Oysa kocası Agafya Matveyevna'ya dokunduğunda ona vuruyormuş gibi geliyordu. Oblomov'un bakışları, konuşması ne kadar yumuşak ve sevecendi...

Agafya Matveyevna bütün bunların bilincinde değildi, üzerlerinde düşünmezdi bile! Fakat eğer birisi, Oblomov'un hayatına girmesiyle onun iç dünyasında meydana gelen değişikliği analiz etmeye ve açıklamaya kalksaydı böyle açıklardı, başka türlü değil! Oblomov, evsahibesinin kardeşinden başlayarak, onun gelişikle birlikte günde üç kat daha çok kemik yiyen zincirli köpeğe varana dek bu ocağa ne kadar önemli bir değişiklik getirdiğinin farkındaydı. Fakat bu değişikliğin evsahibesinin kalbinde ne kadar derin bir kök saldığını, onun gönlünde nasıl beklenmedik bir zafer kazandığını bilmiyordu. Evsahibesinin o kadar işinin arasında onun yemekleriyle, çamaşırlarıyla, odalarıyla bu kadar özenle ilgilenmesini onun mizacının bir dışavurumu olarak görüyordu. Onun bu özelliğini daha ilk karşılaştıklarında, Akulina aniden elinde çırpınan bir horozla odaya girdiği zaman, Agafya Matveyevna'nın, aşçının bu yersiz gayretkeşliğine kızmasına rağmen ona bakkala satılacak horozun bu olmadığını, gri horoz olduğunu söylediğinde fark etmişti. Evsahibesinin Oblomov'a cilve yapmak, onunla kırıştırmak şöyle dursun, iç dünyasında olup bitenlerle ilgili ona herhangi bir ipucu bile verecek durumu yoktu. Daha önce söylendiği gibi, bunun hiçbir zaman bilincinde değildi ve olayı kavrayamamıştı. Hatta kısa bir süre önce bu tür duyguları hiç tanımadığını

unutmuştu. Oblomov'a olan aşkı mezara kadar sürecek sınırsız bir sadakat şeklinde ifadesini bulmuştu. Oblomov kadıncağızın kendisine gösterdiği tavrın gerçek niteliğini göremiyor, bunu onun karakterine bağlıyordu. Böylece Agafya Matveyevna'nın bir karşılık beklemeden beslediği, o doğal ve olağan duyguları hem Oblomov, hem etraftakiler, hem de kadıncağızın kendisi için bir sır olarak kalmaya devam etti. Onun duyguları gerçekten içtendi, örneğin, Oblomov'un iyileşmesi için kilisede mum yakmış, dua okusunlar diye adını yazarak mihraba bırakmıştı ve Oblomov'un bunlardan asla haberi olmadı. Geceleri onun yatağının başucunda şafak sökene kadar oturur nöbet tutardı ve ertesi gün bundan söz açılmazdı.

Oblomov'un evsahibesine karşı tavrı oldukça basitti. Onda, onun sürekli oynayan dirseklerinde, her şey üzerine dikkatle odaklanan bakışlarında, durmadan dolaptan mutfığa, mutfaktan kilere, oradan ambara gidip gelmelerinde, ev idaresi ve evde düzenin sağlanması hususundaki sınırsız bilgisinde bir okyanus kadar engin, kalıcı bir huzurun hüküm sürdüğü hayat idealinin, baba ocağında onun çocuk ruhuna silinmez şekilde kazınmış o resmin cisimleşmiş bir halini görüyordu. Oblomovka'da nasıl babası, dedesi, onların çocukları, torunları ve misafirleri, evin içinde etraflarında dört dönen birilerinin olduğunu, uyanık gözlerce korunduklarını, kendilerini giydirip kuşatan, yedirip doyuran, soyup yatağa yatıran, öldüklerinde gözlerini kapayan yorulmaz ellerin varlığını bilerek aylak aylak oturuyor ya da yatıyorduysalar, aynı şekilde burada da Oblomov kımıldamadan divanda oturuyor, kendisinin yararına birilerinin sağa sola koştuğunu, çırpındığını görüyordu. Yarın güneş hiç doğmasa, fırtına gökyüzünü kaplasa, dünyanın bir ucundan öteki ucuna kasırga kopsa yine de çorbası ve kızarmış eti masasına gelecek, çamaşırları tertemiz yıkanacak, duvarlardan örümcekler süpürülecek ve o bu işlerin nasıl yapıldığını bile bilmeyecekti. Hatta canının ne yemek istediğini düşünme külfetine bile katlanmayacak, bunu başkaları tahmin edecek, hazırlayıp önüne getirecekti. Hem de servis kaba saba, tembel Zahar'ın kirli elleriyle yapılmayacak, onun yerine karşısında canlı, sevecen bakışlar, derin bir adanmışlığı yansıtan bir gülümseme, temiz, beyaz eller ve çıplak dirsekler görecekti.

Oblomov, Agafya Matveyevna ile dostluğunu günbegün ilerletiyordu. Fakat ak, kısa bir süre önce tpk bir ek hastalığı, kızamık ya da sıtma gibi baından gelip geçen, ürpererek hatırladı o duygu, asla aklına gelmiyordu. Onun Agafya Matveyevna ile yakınlaşması bir insanın ateşe yaklaşmasına benziyordu, ateşin gittikçe artan sıcaklığını hissediyorsun ama ateşe âşık olmak doğal olarak aklına gelmiyor! le yemeğinden sonra seve seve onun odasında oturur, piposunu içer, kadncaızın gmleri, tabakları büfeye nasıl yerletirdiini, büfeden çıkardığı fincanlara kahveyi nasıl doldurduunu seyredirdi. Onun özellikle kendi fincannı nasıl titizlikle yıkayıp kuruladıını, ilk önce onu doldurduunu, kahveden memnun kalıp kalmadıını anlamak için kendisine baktını izlerdi. Evsahibesinin kapısı aralandında büyük bir zevkle baklarını onun dolgun gerdanına ve yuvarlak dirseklerine çevirir, eğer uzun süre kapı açılmazsa kendisi ayağının ucuyla açar, onunla akalaır ve çocuklarla oynardı. Fakat Oblomov bütün bir sabah Agafya Matveyevna'y görmeden geirdiinde bile can sıkıntısı duymazdı. le yemeğinden sonra sk sık onun odasından kalkar, kendi odasına geçerek bir iki saat uyurdu. Fakat uyandında ayn hazır olacaıını, hatta tam onun uyandı anda hazır olacaıını bilirdi.

En önemlisi, bütün bunların sükûnet içinde olup bitmesiydi; yüreğini daraltacak, canını sıkacak hiçbir olay olmuyordu. 'Agafya Matveyevna'y görebilecek miyim? Acaba o ne düşünüyor? Acaba o ne der? Ona ne söylemeli? Sorusuna nasıl yanıt vermeli?' türünden kaygılara bir kere bile kapılmadı, böyle bir şey asla olmadı. Can sıkıntısı, zlem, uykusuz geceler, tatlı ve ac gözyaşları... Bu tür şeyleri asla yaamıyordu. Oturuyor, piposunu tttryor, Agafya Matveyevna'nın nasıl dii diktini seyrediyor, bazen ona bir şeyler söylüyor, bazen de hiçbir şey söylemiyordu. Keyfi yerindeydi, hiçbir şeye gereksinim duymuyor, hiçbir yere gitmek istemiyordu, sanki onun ihtiyaç duyduğu her şey burada varm gibi hissediyordu. Agafya Matveyevna onu hiçbir konuda sıktırmıyor, ondan hiçbir talepte bulunmuyordu. İçinde, onurunu okayıcı herhangi bir arzu, bir dürtü, kahramanlık yapma isteği domuyordu. 'Zaman gelip geçiyor, gücümü kaybediyorum, hayatta ne iyi, ne de kötü bir şey yapabildim, aylaın tekiyim,

yaşamıyorum, sürünüyorum, anlamsız bir hayatım var,' türünden üzüntülere kendini kaptırmıyordu. Âdeta görünmeyen bir el onu az bulunur, kıymetli bir bitki gibi gölgede tutarak güneşten, çatı altında tutarak yağmurdan koruyor, üzerine titreyerek ona ihtimam gösteriyordu.

"İğnenizi burnunuzun dibinden amma da ustalıkla geçiriyorsunuz, Agafya Matveyevna!" dedi Oblomov. "İpliği alttan öyle bir hızla yukarı geçiriyorsunuz ki, doğrusu burnunuzu eteğinize dikeceksiniz diye korkuyorum."

Evsahibesi gülümsedi.

Agafya Matveyevna kendi kendine konuşurcasına:

"Şu diktiğim yeri bitireyim, sonra akşam yemeği yiyelim," dedi.

"Akşam yemeğinde ne var?" diye sordu Oblomov.

"Lahana turşusuyla somon balığı var; mersinbalığı hiçbir yerde bulunmuyor. Bütün dükkânları dolaştım, ayrıca kardeşim de aramış bulamamış. Karetniy Ryad Sokağından bir tüccar canlı mersinbalığı siparişi vermiş, tutarlarsa bana da bir parça ayıracaklar. Yemekte ayrıca dana eti ve kızartma kaşa da var."

"İşte bu harika! Ne iyi ettiniz de bunu hatırladınız, Agafya Matveyevna! Umarım Anisya unutmaz."

Agafya Matveyevna mutfağın kapısını aralayarak:

"Burada boşuna mı duruyorum?" dedi. "Bakın, cızırtıyı işitiyor musunuz? İşte kızarıyor."

Sonra dikişini bitirdi, ipliği dışıyla kopardı, diktiği şeyi katlayarak yatak odasına götürdü. İşte, Oblomov bu şekilde, ısınmak için ateşe yaklaşır gibi kadına her gün biraz daha sokuluyordu. Bir keresinde ona o kadar yaklaştı ki, neredeyse yangın çıkacak ya da en azından ani bir parlama olacaktı.

Odasında gezinirken evsahibesinin kapısına doğru döndüğünde kadının dirseklerinin olağanüstü bir çeviklikle hareket ettiğini gördü. İçeri girerek:

"Hep meşgulsünüz!" dedi. "Ne yapıyorsunuz?"

Evsahibesi dövdüğü havanın içine bir uçuruma bakar gibi baktı, tokmağı acımasızca vurarak:

"Tarçın dövüyorum," dedi.

Oblomov onu dirseğinden tuttu, iş yapmasını zorlaştırmaya çalışarak:

“Ya size engel olursam?” diye sordu.

“Bırakın!” dedi kadın. “Daha şeker ezeceğim, pudinge de şarap eklemem gerek.”

Oblomov kadıncağızın dirseğini tutmaya devam ederek yüzünü arkadan ensesine yaklaştırdı.

“Söyler misiniz, size âşık olsaydım ne olurdu?” diye sordu.

Agafya Matveyevna gülümsedi. Oblomov:

“Siz de beni sever miydiniz?” diye sordu.

“Niçin sevmeyeyim? Tanrı birbirimizi sevmemizi emrediyor.”

Oblomov ona iyice sokuldu, kadın onun sıcak nefesini yanağında hissetti.

“Ya sizi öpersem?” diye fısıldadı.

Agafya Matveyevna, alaycı bir edayla:

“Paskalya haftasında değiliz ki...” dedi.

“Olsun, beni öpün!”

“Tanrı izin verir, Paskalyaya kadar yaşarsak o zaman öpüşürüz.”

Agafya Matveyevna en ufak bir şaşkınlık, çekingenlik göstermeden, eli ayağına dolaşmadan tıpkı hamutu takılan bir at gibi dimdik, hareket etmeden öylece ayakta duruyordu. Oblomov onu hafifçe gerdanından öptü. Kadın onu:

“Dikkat edin, tarçın dökülecek; o zaman pirojkiye ne koyarım!” diye uyardı.

“Zararı yok!” dedi Oblomov.

Oblomov’un robdöşambrının eteğini eliyle tuttu, titizlenerek:

“Rodböşambrınız yine leke olmuş, nasıl oldu?” diye sordu. Lekeyi koklayarak, “Yağa benziyor,” dedi. “Nerede yaptınız bunu? Kandilden damlamış olmasın?”

“Nerede yaptığımı bilmiyorum.”

Agafya Matveyevna birdenbire atılarak:

“Herhalde kapıya süründünüz,” diye tahminde bulundu. “Dün menteşeleri yağladılar, gıcırdayıp duruyorlardı. Çabuk çıkarın bana verin, lekeyi çıkarıp sonra da yıkarım, yarına hazır olur.”

Oblomov tembelce omzundan robdöşambırı sıyırdı:“İyi yürekli Agafya Matveyevna!” dedi. “Biliyor musunuz ne diyeceğim; sizinle gidip yurtlukta yaşayalım, ev işlerinin asıl yeri orası! Neler neler yok ki... Mantarlar, orman meyveleri, reçeller, kümes, sığır ahır... “

Evsahibesi içini çekerek:

“Hayır, neden gideyim?” diye kestirip attı. “Burada doğdum, ömür boyu burada yaşadım, burada öleceğim!”

Oblomov içinde çok hafif bir heyecan hissederek ona baktı, fakat gözlerinde ne bir ışık parladı, ne yaş peyda oldu, ne yüreği coşup taşıtı, ne kahramanlık düşleri kurdu. Tek istediği divana oturmak ve kadının dirseklerine bakmaktı.

II

İVANOV yortusunu ağırbaşlı kutlamalarla geçirdiler. İvan Matveyevič yortu arifesinde daireye gitmedi, şehri deliler gibi baştan aşağı dolaştı, her seferinde kâh sepetle, kâh kese kâğıdı içinde eve bir şeyler taşıyıp durdu.

Agafya Matveyevna üç gün yalnızca kahveyle idare etti, sadece Oblomov için üç çeşit yemek hazırlanmıştı, ailenin diğer üyeleri ne buldularsa onlarla karınlarını doyurdular. Bayram arifesinde Anisya yatağına bile gidemedi. Bütün bu hazırlıklara ilgisizce, neredeyse hor görerek bakan Zahar hem kendi yerine, hem Anisya'nın yerine, iki kişilik uyku uyudu.

Zahar, kontun evinden çağrılan iki aşçıya:

“Bizim Oblomovka’da her bayramda nasıl yemekler pişerdi!” diye anlatıyordu. “Beş çeşit pirojki pişirdikleri olurdu, ya soslar, kaç çeşit olduklarını sayamazsın bile! Hazırlanan yemekleri evin beyleri, hanımları iki gün üst üste akşama kadar yerlerdi. Artanları bizler beş günde güçlkle bitirirdik. Yemekler bitince yeni misafirler gelirdi, hazırlıklar yeniden başlardı. Oysa burada topu topu yılda bir kere!”

Bayram yemeğinde Zahar ilk önce Oblomov’a yemek servisi yaptı, boynunda kocaman bir nişan asılı bir beye yemek vermeyi reddederek, gururla:

“Bizim efendimiz doğuştan asilzadedir,* misafirlerin ne oldukları belli değil!” dedi.

Masanın sonunda oturan Tarantıyev’e ise, Zahar, ya hiç yemek vermiyor ya da tabağına kendi takdir ettiği kadar yemek koyuyordu. İvan Matveyeviç’in iş arkadaşlarının tümü gelmişti, sayıları otuza yakındı. Devasa bir alabalık, içi doldurulmuş piliçler, bıldırcınlar, dondurma ve harika şarap, her şey yılda bir kutlanan bu yortunun şanına layıktı. Yemekten sonra herkes birbirini kucakladı, evsahibinin damak zevkini öve öve göklere çıkardılar, ardından iskambil masasına oturuldu. İvan Matveyeviç Muhoyarov eğilerek herkese teşekkür etti, değerli misafirlerini ağırlama mutluluğuna erişebilmek için yıllık maaşının üçte birini seve seve harcadığını ilan etti. Sabaha doğru misafirler, güçlkle ayakta durur vaziyette, kimi arabayla, kimi yayan dağıldılar. Evde her şey Oblomov’un isim günü olan İlyin gününe kadar yeniden sessizliğe gömüldü.

Oblomov kendi isim gününde dışarıdan yalnızca İvan Gerasimoviç ile Alekseyev’i davet etmişti. Hani, hikâyenin başında anlatılan, İlya İlyiç’i 1 Mayıs’ta Yekateringof’a davet eden şu sessiz, ağzı var dili yok genç adam! Oblomov, kendi davetinde İvan Matveyeviç’ten aşağı kalmak istemediği gibi, yemeklerin lezzeti ve zarafetiyle misafirleri etkilemek için elinden geleni yaptı. Buralarda ince damak zevkine pek rastlanmıyordu. Yağlı kulebyaka böreği yerine kabarmış pirojki servis edildi, çorbadan önce isticridye yendi. Metal sarmaçlarda pişirilmiş, içine trüf mantarı doldurulmuş piliç, leziz sakatat çeşitleri, ince ince doğranmış yeşillik, İngiliz usulü çorba servis edildi. Masanın ortasını kocaman bir ananas süslüyordu, onun etrafına şeftaliler, kayısılar, vişneler konmuştu. Vazolarda taze çiçekler vardı.

Tam çorbayı içmeye başladıkları ve Tarantıyev’in içlerine bir şey konmamış diye pirojkileri eleştirdiği ve bu tür bir böreği pişirmeyi akıl ettiği için açığı sövüp saydığı bir sırada havalara sıçrayan köpeğin zincir şakırtıları ve şiddetli havlamarları duyuldu. Avluya bir araba girdi ve birisi Oblomov’u sordu. Şaşkınlıktan sofrada herkesin ağzı bir karış açık kaldı.

* *Stolbovoye dvoryanstvo*: İrsi (kalıtsal) yolla geçen soyluluk. Kalıtsal soyluluktan farklı olarak, Büyük Petro reformlarıyla (1722) devlet hizmetlerinde belli bir yere yükselenlere de soyluluk unvanı verilmeye başlandı. –çev.

“Eski yıllardan kalan arkadaşlarımdan birisi benim isim günümü hatırlamış olacak,” dedi Oblomov. Zahar’a, “Evde olmadığımı söyle! Evde yok, de!” diye alçak sesle emir verdi.

Yemek bahçedeki çardakta yeniyordu. Zahar efendisinin talimatını yerine getirmek üzere avluya doğru hızla yürürken yolda Ştoltz’la karşı karşıya geldi.

Zahar sevinçle:

“Andrey İvanoviç!” diye haykırdı, kısık sesiyle.

Oblomov, “Andrey!” diye bağırarak üzerine atıldı ve onu kucakladı.

Ştoltz:

“Tam vaktinde gelmişim,” dedi, “öğle yemeği yiyorsunuz. Beni de doyurun, karnım aç! Seni güç bela bulabildim.”

Oblomov telaşla:

“Şöyle geçelim, şuraya otur!” diyerek Ştoltz’u yanına oturttu.

Ştoltz’un gelmesiyle ilk kaybolan Tarantsev oldu, aceleyle çitin üzerinden atlayarak bostanın içinde kayboldu. Onu çardağın arkasına saklanan İvan Matveyeviç izledi, o da çatı arasına çıkarak izini kaybetti. Evsahibesi de yerinden kalkarak masadan ayrıldı.

Ştoltz yerinden sıçrayarak:

“Korkarım sizi rahatsız ettim,” dedi.

“Nereye gidiyorsunuz? Niçin?” diye bağırdı Oblomov. “Mihey Andreyiç! İvan Matveyeviç!”

Agafya Matveyevna’yı tekrar yerine oturttu, ama Tarantsev ile İvan Matveyeviç çoktan gitmişlerdi.

Oblomov yağmur gibi peş peşe sorular yağdırıyordu:

“Nereden? Nasıl? Uzun süreliğine mi?”

Ştoltz işleri için iki haftalığına gelmişti, köye, ardından Kiev’e ve oradan da Allah bilir daha nerelere gidecekti... Masada az konuştu, fakat bol bol yemek yedi. Gerçekten çok acıktığı belli oluyordu. Diğer misafirler doğal olarak yemeklerini sessizce yemişlerdi. Herkes kılınca çardakta Ştoltz ile baş başa kalan Oblomov şampanya ve Seltz maden suyu getirmelerini söyledi. Bir süre ikisi de sessiz kaldı. Ştoltz ısrarlı bakışlarla, uzun uzun Oblomov’a baktı.

Sonunda:

“Ee, İlya?” dedi.

Öyle sertçe, öyle hemen yanıt beklercesine sormuştu ki Oblomov yere bakmak zorunda hissetti ve yanıt vermedi.

“Demek oluyor ki, ‘Hiçbir zaman!’ şikkını seçtin!”

Oblomov anlamazlıktan gelerek:

“Hiçbir zaman! Ne?” diye sordu.

“Demek unutmuşsun, ‘Ya şimdi, ya hiçbir zaman!’”

Sonunda dili çözüldü:

“Şimdi artık o zamanki ben değilim, Andrey,” dedi. “Çok şükür, işlerim yolunda gidiyor. Aylak aylak yatmıyorum; yurtluk planım neredeyse bitmek üzere. İki dergiye aboneyim, bıraktığın kitapların hemen hemen hepsini okudum...”

“Peki, yurt dışına neden gelmedin?” diye sordu Şoltz.

“Yurt dışına çıkmama... Şey engel oldu...”

Oblomov duraksadı. Ona anlamlı anlamlı bakan Şoltz:

“Olga mı?” diye sordu.

Oblomov kızardı. Şoltz’a bakarak, aceleyle:

“Demek duydun... Şimdi nerede o?” diye sordu.

Oblomov’a yanıt vermeyen Şoltz, ruhunun derinliklerini okurcasına ona bakmayı sürdürdü.

“Teyzesiyle yurt dışına gitmiş diye duydum,” dedi Oblomov. “Şeyden hemen sonra...”

Onun cümlesini Şoltz tamamlayarak:

“Kendi hatasını öğrendikten hemen sonra...” dedi.

Mahcubiyetten ne yapacağını bilemeyen Oblomov:

“Yoksa biliyor musun?” dedi.

“Her şeyi biliyorum,” dedi Şoltz. “Hatta leylak dalı hikâyenizi de! Hiç utanmıyor musun, İlya? Hiç üzölmüyor musun? Pişmanlık, vicedan azabı yüreğini dağlamıyor mu?”

Oblomov aceleyle onun sözünü keserek:

“Bunlardan bahsetme? Hiç hatırlatma!” dedi. “Onunla kendi aramda nasıl bir uçurum olduğunu gördüğümde, ona layık olmadığımı ikna olduğumda yatağa düştüm, ateşler içinde sayıkladım. Ah, Andrey, eğer beni azıcık seviyorsan bana işkence etme, onu bana ha-

tırlatma! Çok önceden ona hata yaptığını söyledim, ama inanmak istemedi... Gerçekten de çok suçlu değilim...”

Ştoltz dostça, yumuşak bir ses tonuyla:

“Seni suçlamıyorum, İlya!” diye sürdürdü. “Ona yazdığın mektubu okudum. En büyük kabahatli benim, sonra Olga, en az kabahatli olan sensin.”

Oblomov çekinerek:

“Şu anda Olga nasıl?” diye sordu.

“Nasıl olacak? Üzülüyor, hiçbir şeyde teselli bulamayarak gözyaşı döküyor, sana lanet okuyor...”

Ştoltz’un ağzından çıkan her söz, Oblomov’un yüzüne korku, vicdan azabı, ürperme, pişmanlık olarak yansıyor. Sonunda yerinden kalkarak:

“Sen neler söylüyorsun, Andrey?” dedi. “Tanrı aşkına, kalk, şimdi hemen ona gidelim, ayaklarına kapanıp beni bağışlamasını dileyeceğim.”

Andrey gülümseyerek onun sözünü kesti.

“Otur, rahatına bak!” dedi. “Olga gayet neşeli, hatta mutlu bile sayılır. Sana selamlarını iletmemi istedi. Mektup yazacaktı sana, ama ben vazgeçirdim, mektup seni tedirgin eder diye düşündüm.”

Oblomov ağlamaklı bir halde:

“Oh, Tanrıya şükürler olsun!” dedi. “Ne kadar sevindim, bilemezsin, Andrey, izin ver seni öpeyim. Haydi, Olga’nın sağlığına içelim!”

Birer kadeh şampanya içtiler.

“Peki, kendisi şimdi nerede?”

“Şu anda İsviçre’de, sonbaharda teyzesiyle birlikte kendi yurtluğuna gidecek. Bu işle uğraşmak için geldim. Adliyede kesin bir çözüme kavuşturulması gerekli bazı işler var. Baron bu davayı sonuna kadar götürmemiş, Olga ile evlenmeyi düşünüyormuş...”

“Öyle mi? Gerçekten bu doğru mu?” diye sordu Oblomov. “Peki ya Olga ne diyor?”

“Doğal olarak, teklifini reddetmiş. O da gücenerek çekip gitmiş. Şimdi davayı sonlandırmak bana düştü. Gelecek hafta tamamen bitmiş olur. Ee, ya senden ne haber? Neden bu ıssız yere tıklılıp kaldın?”

“Huzurlu bir yer burası, Andrey, sessiz, kimse işime karışmıyor...”

“Hangi işine?”

“Çalışmama...”

Ştoltz etrafa göz gezdirerek:

“Azizim, burası da bir Oblomovka, sadece daha iğrenç!” dedi.

“Haydi, yurtluğa gidelim İlya!”

“Yurtluğa... Peki, olabilir, yakında evin yapımına başlanıyor... Fakat öyle hemen gidemeyiz, Andrey, bırak da düşünüp taşınayım...”

“Yine o düşünüp taşınmalar! Ben senin bu düşüncelerini iyi bilirim, yine, iki yıl önce Avrupa’ya gideyim mi diye düşündüğün gibi düşünüp taşınacaksın. Gelecek hafta gidelim işte!”

“Bu kadar çabuk, gelecek hafta ha? Nasıl olur?” diye sordu Oblomov. “Sen seyahat halindesin, oysa benim hazırlık yapmam lazım... Bütün eşyalarım, her şeyim burada, onları nasıl bırakıp gideyim? Yölsülük için hiçbir hazırlığım yok.”

“Hiçbir şey gerekli değil! Söyle, neye ihtiyacın var?”

Oblomov yanıt vermedi.

“Sağlığım kötü, Andrey,” dedi Oblomov. “Nefes darlığı çekiyorum. Arpacıklarla başım dertte, bir sol gözümde, bir sağ gözümde çıkıp duruyorlar. Bacaklarım da şişmeye başladı. Bazen derin uykudayken sanki birisi aniden başıma ya da sırtıma vuruyor, sıçrayıp uyanıyorum...”

“Dinle, İlya, sana bütün ciddiyetimle söylüyorum, yaşam tarzını değiştirmen gerek! Aksi halde, ya bedenim su toplayacak, ödem oluşacak ya da inme geçireceksin. Geleceğinle ilgili ümitlerimiz artık kalmadı, eğer Olga gibi bir melek kanatlarıyla seni bulduğün o bataklıktan çıkarıp kurtaramadıysa, benim elimden hiçbir şey gelmez. Fakat kendine oyalanacak ufak tefek faaliyetler bulabilir, yurtluğunu düzene sokabilir, mujiklerinle uğraşabilir, onların ekme, biçme, inşaat, ağaç dikme işleriyle ilgilenebilirsin. Bütün bunları yapabilirsin ve yapmalısın da! Senin yakını bırakmayacağım. Ben artık sadece kendi arzularımı değil, Olga’nın isteklerini de dikkate alıyorum. Bu onun isteğidir, beni duyuyor musun? O, senin tamamen mahvolmanı, canlı canlı mezara girmeni istemiyor. Ona seni mezardan çıkaracağıma dair söz verdim.”

Oblomov dokunaklı bir edayla:

“Beni daha unutmamış!” dedi. “Ben buna değer miyim ki!”

“Hayır, unutmamış ve unutacağı da benzemiyor. O öyle bir kadın değil! Gidip onu yurtluğunda ziyaret etmelisin.”

“Şimdi değil, Tanrı aşkına, şimdi olmaz, Andrey! Bırak unutamayım!” Kalbini göstererek ekledi: “Ah, hâlâ buramda...”

“Ne var oranda? Aşk değil herhalde!” diye sordu Şoltz.

Oblomov iç geçirerek:

“Hayır, utanç ve keder!” dedi.

“Pekâlâ! Senin yurtluğa gidelim. Evinin inşaatına hemen başlanması gerek, şimdi yaz, çok değerli günler geçip gidiyor...”

“Hayır, benim vekilim var, kendisi şimdi orada. Daha sonra hazır olunca giderim, bir düşüneyim, bakarız.”

Oblomov, Şoltz’un karşısında böbürlenmeye başladı; yerinden hiç kıymıdamadan işleri nasıl harika bir şekilde yoluna koyduğunu, vekilinin, kaçak mujiklerle ilgili nasıl bilgi topladığını, tahılı ne kadar iyi bir fiyattan sattığını ve ona nasıl bin beş yüz ruble gönderdiğini, büyük bir ihtimalle bu yıl içinde birikmiş kiralari da toplayıp gönderdiğini uzun uzun anlattı.

Bu masalı dinleyen Şoltz ellerini çırparak:

“Seni tamamıyla soyup soğana çevirmişler,” dedi. “Üç yüz cana karşılık bin beş yüz ruble para! Kimmiş bu vekilin? Nasıl biri?”

“Bin beş yüzden fazla,” dedi Oblomov. “Vekil, tahıl satışından emeğinin karşılığı olarak kendisine prim de aldı.”

“Ne kadar?”

“Hatırlamıyorum, gerçekten hatırlamıyorum, hesaplar bir yerde duruyor, sana sonra gösteririm.”

“Eh, İlya! Sen gerçekten ölmüşsün, işin çoktan bitmiş!” dedi Şoltz. “Kalk giyin, bana gidiyoruz.”

Oblomov karşı çıkacak oldu, fakat Şoltz onu neredeyse zorla alıp götürdü. Kendi adına bir vekâletname hazırladı, Oblomov’a imzalat-tı. Oblomov’un bizzat kendisi köye gidip işlere iyice alışınca kadar Oblomovka’yı kiraladığını ona söyledi.

“Şimdi eline geçenin üç katı para alacaksın,” dedi. “Fakat uzun süre senin kiracın olamam, benim kendi işlerim var. Gel şimdi yurtluğuna gidelim ya da benim arkamdan, daha sonra gel. Ben Olga’nın yurtlu-

ğunda olacağım, orası seninkinden üç yüz verst uzaklıkta bulunuyor. Ben oradan senin yurtluğuna geçer, vekilinin işine son verir, işleri yoluna koyarım. Sonra sen gelirsin. Senin yakını bırakmayacağım!”

Oblomov içini çekerek:

“Ah, hayat!” dedi.

“Ne olmuş hayata?”

“İnsanı rahat bırakmıyor, huzur yüzü göstermiyor! Şöyle bir yatıp uyusam... Ebediyen...” dedi Oblomov.

“Yani, ışığı söndürmek, karanlıkta kalmak istiyorsun. Güzel hayatmış!” dedi Ştoltz. “Eh, İlya! Bari birazcık felsefe yapmayla ilgilenseydin! Hayat göz açıp kapayıncaya kadar geçip gidiyor, sense yatıp uyumaktan bahsediyorsun. Bırak hayat ateşi sürekli yansın! Ah, insanoğlu iki yüz, üç yüz yıl yaşayacaktı ki, bak o zaman ne kadar çok şey yapıyor!”

“Sen tamamen farklı bir olgusun, Andrey!” dedi Oblomov. “Senin kanatların var, sen yaşamıyor, âdeta uçuyorsun. Tanrı vergisi yeteneğin, gururun var senin. İşte bak, şişman değilsin, gözünde arpacık çıkmıyor, ense kökünü kaşınmıyor. Âdeta başka türlü tasarlanmış ve yaratılmışsın...”

“Ee, saçmalama! İnsan, istediği hayatı kurabilecek, hatta kendi tabiatını değiştirebilecek güçte yaratılmıştır. Kocaman bir göbek büyümüşsün, sonra da bu yükü bana tabiat gönderdi diyorsun. Senin de kanatların vardı ama sen onları yoldun.”

Oblomov üzgün üzgün:

“Kanatlar ha! Hani, nerede? Benim elimden hiçbir şey gelmez,” dedi.

“Yani, elinden bir şey gelsin istemiyorsun,” diye onun sözünü kesti. “Elinden hiçbir iş gelmeyen insan yoktur, doğru söylüyorum.”

“İşte benim gelmiyor!” dedi Oblomov.

“Seni gören birisi ilçe idaresine bir dilekçe ya da evsahibine bir mektup yazmayı beceremez diye düşünür, oysa Olga’ya mektup yazabildin, değil mi? Üstelik ‘kotoriy’ (ki onu) ile ‘što’ (ki o) bağlaçlarını hiç karıştırmadan yazmışsın. Atlas kâğıt bulmuşsun, İngiliz mağazasından mürekkep almışsın, okunaklı, güzel bir el yazısıyla yazmışsın. Demek ki neymiş?”

Oblomov kızardı.

“Gerek duyduğunda o kadar güzel fikirler ve sözler buluyorsun ki, al roman diye yayımla! Gerek duymadığında, canının istemediğinde beceriksizliğini, gözünün görmeyişini, ellerinin zayıflığını bahane ediyorsun. Sen iş yapma becerini ta çocukluğunda, Oblomovka’da, teyzelerinin, dadılarının, lalaların arasında kaybettin. Bu süreç, çoraplarını giymekten aciz olduğunda başladı, yaşamaktan aciz hale gelmenle sonuçlandı!

Oblomov iç geçirerek, kararlı bir tonla:

“Bütün bunlar doğru olabilir, Andrey,” dedi, “ama artık yapacak bir şey yok, geçmişini geri getiremeyiz!”

Şoltz kızarak:

“Geri getiremeyiz de ne demek?” diye karşı çıktı. “Boş şey bunlar! Sen, ben ne diyorsam onları dinle ve yap! Bak geçmiş nasıl geliyor!”

Fakat Şoltz sonunda köye tek başına gitti, şehirde kalan Oblomov sonbaharda geleceğine dair söz verdi.

Şoltz yola çıkarken:

“Olga’ya ne söyleyeyim?” diye sordu.

Oblomov başını önüne eğdi, mahzun mahzun sustu, ardından iç geçirdi. Sonunda mahcup bir edayla:

“Ona benden bahsetme! ‘Ne gördüm, ne de hakkında bir şey duy-dum’ dersin!” dedi.

“Olga buna inanmaz!”

“Yok olduğumu, öldüğümü, ortadan kaybolduğumu söyle...”

“Öyle söylersem ağlar, teselli bulması uzun sürer. Ne diye onu üzelim?”

Oblomov duygulandı, düşünceye daldı, gözleri nemlendi.

“Peki, ona yalan söyleyeceğim,” dedi Şoltz. “Onun hatırasıyla yaşadığını, kendine hayatta somut ve ciddi bir gaye aradığını söylerim. Sen de şunu aklında tut ki, hayatın amacı, kadın değil, hayatın bizzat kendisidir ve çalışmaktır! İkinizin de hatası bunu anlamamaktı! Olga ne kadar memnun olacak!”

Vedalaşarak ayrıldılar.

III

 TARANTYEV ile İvan Matveyeviç, İlya yortusunun ertesi günü akşam yine müessesese’de buluştular. İvan Matveyeviç karamsar bir ruh hali içinde:

“Çay!” diye seslendi.

Garson çay ve bir şişe rom getirdi. İvan Matveyeviç eliyle şişeyi geri itti:

“Bu rom değil, çivi!” diyerek paltosunun cebinden kendi şişesini çıkardı. Tıpasını açarak garsona koklattı. “Şu senin romu bir daha benim önüme getirme!” dedi.

Garson uzaklaşınca:

“Ne dersin, dostum, işler sarpa sardı!” dedi.

Tarantıyev öfkeyle:

“Hangi iblis onu aldı buraya getirdi?” dedi. “Ne hinoğluhin şu Alman! Vekâletnameyi yırtıp atmış, yurtluğu kendisi kiralamış. Bizde hiç böylesi duyulmuş bir şey midir? Soyup soğana çevirecek!”

“Eğer o bu işten anlıyorsa, korkarım, her şey ortaya dökülecek, dostum.” dedi İvan Matveyeviç. “Toprak kiralalarının toplandığını, o parayı bizim aldığımızı duyar duymaz, bizi dava edecek...”

“Hemen dava edecek ha!” dedi Tarantıyev. “Sen de çok korkak olmuştun, dostum! Zatyortıy pençesini toprak sahiplerinin ceplerine ilk kez daldırmıyor ya! O iz bırakmamayı bilir. Köylülere sanki makbuz mu veriyor? Herhalde geriye tanık bırakmadan almıştır paraları. Alman’ın bağırıp çağırması, öfkelenmesi yanına kâr kalır. Dava açacağını hiç sanmam.”

Neşelenen İvan Matveyeviç:

“Öyle mi düşünüyorsun? O halde haydi içelim!” dedi.

Hem kendine, hem Tarantıyev’e rom doldurdu. Rahatlamış bir havada:

“Etrafına bakıyorsun, dünya çekilmez gibi gözüktüyor,” dedi, “ama biraz içince yaşanabilir geliyor.”

“Sen bu arada şu dediklerimi yap, dostum!” diye devam etti Tarantıyev. “Bazı makbuzlar hazırla, neyle ilgili olursa olsun, örneğin, yakacak odun, lahana, ne istersen yaz... İyi ki Oblomov ev işlerini

kız kardeşine devretti. Bu makbuzları ona harcama kalemleri olarak verirsin. Zatyortiy döndüğünde, onun topladığı kira gelirlerinin bu masrafları kapamak için kullanıldığını Oblomov’a söylersin.”

“Ya Oblomov bu makbuzları alır almaz Alman’a gösterir, o da doğru mu diye bakmaya kalkarsa, o zaman...”

“Saçma!” diye onun sözünü kesti Tarantiev. “Nasil olsa Oblomov o makbuzları bir yerlere sokuşturacaktır; sonra şeytan gelse bulamaz. Günün birinde Alman gelecek olsa bile o zamana kadar unutulur gider.”

İvan Matveyeviç kadehleri doldurarak:

“Öyle mi düşünüyorsun? İçelim, ahbap!” dedi. “Bu güzel şeyi çayla karıştırmaya insan kıyamıyor. Kokla bak! Üç gümüş ruble! *Solyanka* çorbası isteyelim mi?”

“Olur!”

“Hey, garson!”

Tarantiev tekrar öfkeyle söze başladı:

“Böyle bir hinoğlulin görülmemiştir! ‘Yurtluğunu ben kiralayayım’ diyor. Senin, benim, herhangi bir Rus’un aklına hiç böyle bir şey gelir mi? Tam Alman işi, onların oralarda bu tür şeyler yapıyorlar; her tarafta birtakım çiftlikler, kiralık yerler... Biraz bekle, yakında hisse senedi bile çıkarır.”

İvan Matveyeviç:

“Bu hisse senedi de nedir?” diye sordu. “Ben tam olarak anlayabilmiş değilim.”

“Bir Alman icadı!” diye yanıt verdi Tarantiev kızarak. “Örneğin, üçkâğıtçının biri yanmaz ev diye bir fikir ortaya atıyor ve bu tür evlerden oluşan bir şehir kurmaya kalkışıyor. Tabii, büyük para gerek. Sonra satıp para toplamak üzere, her hissesi, diyelim, beş yüz ruble şeklinde piyasaya kâğıt sürüyor. Bir yığın budala bu kâğıtları kendi aralarında alıp satıyorlar. Firmanın işlerinin iyi gittiği söylentisi yayıldığında kâğıtların fiyatı artıyor, kötü gittiği duyulduğunda ise her şey batıyor. Elinde bir sürü değersiz kâğıt parçaları kalıyor, paran uçup gidiyor. ‘Şehir nerede?’ diye soruyorsun, yandı ya da yarım kaldı diye yanıt veriyorlar. Senedin mucidi çoktan paraları toplayıp

kaçmıştır. İşte, hisse senedi dedikleri şey! Alman, Oblomov'u da bu işin içine çekecektir! Şimdiye kadar nasıl çekmediğine şaşmalı! Hep ben engel oldum, hemşerime iyilik yaptım, onu korudum.”

Hafif sarhoş olan İvan Matveyeviç:

“Evet, bu mesele kapanmıştır,” dedi. “Dava bitti, dosya arşive kaldırıldı! Perhiz öncesi son kez etli sütlü yer gibi, Oblomovkalı köylülerden toplanan toprak kirasını son kez cebimize indirdik...”

Kendisi de hafif sarhoş olan Tarantsev:

“Kira gelirinin canı cehenneme, ahbap!” dedi. “Denizde kum sende para! Tükenmez bir kaynağın başındasın, yeter ki durma, kovanı doldur. Haydi, içelim!”

“Kaynak da kaynak olsa, ahbap! Bir ömür boyu birer üçer ruble toplayıp duruyorsun...”

“Yirmi yıldan beri biriktiriyorsun, ağlaşmaya hakkın yok!”

İvan Matveyeviç zayıf bir sesle:

“Hangi yirmi yıl?” dedi. “Kâtipliğe gireli topu topu on yıl oldu, sen unutuyorsun. Ondan önce on ve yirmi kapiklikler cebimde şingirdardı. Bazen, söylemesi bile ayıp, bakır bozuklukları topladığım olurdu. Böyle hayat mı olur! Eh, dostum! Şu dünyada ne şanslı insanlar var! Birinin kulağına bir şey fısıldar, ya da bir satır bir şey söyleyip yazdırır veyahut da sadece bir kâğıt parçasına adını yazıp verir ve birdenbire cebi deste deste paralarla öyle bir şişer ki, istersen yastık yap, üstüne yat!” Sarhoşluğu giderek arttı, hayal kurmaya başladı: “Ah, iş dediğin böyle olacak ki... O zaman dilekçe sahiplerinin yüzünü hiç görmezdin, yanına yaklaşmaya cüret edemezlerdi. Kupa arabana biner ‘Kulübe çek’ derdin, orada göğsü yıldızlı kodamanlarla el sıkışır, iskambil oynardın, ama öyle beş kapikliklerle değil! Ve yemek yerdin, aman Tanrım ne yemekler öyle! Solyankanın adını ağzına almaya utanırsın, yüzünü buruşturur tüh dersin! Özellikle, kış ortasında piliç, nisanda çilek koyarlar menüye. Evde karın danteller içinde, çocukların başında mürebbiye, saçları taranmış, tertemiz giyinmişler... Eh, dostum! Cennet diye bir şey var, ama günahkârları içeri sokmuyorlar. Haydi, içelim! İşte, bizim solyanka da geliyor.”

İyice sarhoş olmuş Tarantsev, kan çanağına dönmüş gözlerle:

“Şikâyet etme, ahbab,” dedi. “Nankörlük etme, birikmiş paran var, hem de iyi para; otuz beş bin gümüş ruble, şaka değil!”

“Aman ne olur alçak sesle konuş!” dedi İvan Matveyeviç. “Çok mu, hepsi otuz beş! Ne zaman elli yapacağım, Tanrı bilir! Ayrıca, elli binle de cennetin kapısı sana açılmaz. Evleneceksin, dikkatli yaşaman gerekecek, her rubleyi sayacaksın, Jamaika romunu artık rüyada görürsün! Hayat mı bu!”

“Fakat unutma ki rahatın yerinde, dostum! Şundan bir gümüş ruble, bundan iki derken bir bakmışsın günün sonunda yedi rubleyi zulaya atmışsın. Kimseye bağlı değilsin, çekişme, didişme yok, leken yok! Büyük işler öyle mi, bir kez adın karıştı mı, sonra hayat boyu kazıyıp temizleyemezsin. Hayır kardeşim, nankörlük etme!”

İvan Matveyeviç onu dinlemiyordu, çoktan başka bir düşünceye dalgın gitmişti. Birden gözlerini fal taşı gibi açarak:

“Beni dinle!” dedi. Aklına gelen şey her neyse onu çok sevindirmişti, öyle ki sarhoşluğu bir anda geçti. “Hayır, söylemeyeyim daha iyi, korkuyorum. Bu düşünceyi kafamda hapsedmeliyim. Bir hazine bu! Kafamda uçuşup duruyor. Haydi, içelim, dostum, içelim, çabuk içki ver!”

Tarantıyev onun kadehini uzaklaştırarak:

“Hayır, söylemeden doldurmayacağım,” dedi.

İvan Matveyeviç kapıya doğru bakarak:

“Önemli bir iş,” diye fısıldadı.

Tarantıyev sabırsızlıkla:

“Peki, ne?” diye sordu.

“Gerçek bir define keşfettim. Biliyor musun, dostum, bu, büyük bir işin altına imza koymakla aynı şey. Gerçekten öyle!”

“Neymiş? Söyle artık!”

“Bahşışım ne olacak? Bahşış?”

“Ee, haydi artık!” diye sıkıştırdı onu Tarantıyev.

“Bekle, bırak üzerinde biraz daha düşüneyim,” dedi İvan Matveyeviç. “Sonu hüsrarla bitecek bir şey değil, yasal bir iş bu! Sırf senin yardımına ihtiyacım olduğu için bundan sana söz ediyorum. Sensiz beceremem. Tanrı biliyor ya, yoksa sana söylemezdim, başka bir insanın bilmemesi gereken türden bir iş!”

“Yoksa ben senin için bir başkası mıyım, dostum? Sanırım pek çok kez sana iyilikte bulundum, az mı tanıklık yaptım...* Evrak kopyalama işi... Hatırlıyor musun? Sen domuzun birisin!”

“Hey, ahbap, diline hâkim ol! İşte sen böylesin, sözcükler ağzından toptan çıkan güller gibi çıkıyor.”

Tarantıyev canı sıkılmış halde:

“Hangi iblis bizi duyacak burada?” dedi. “Acaba kendimi mi kaybediyorum? Bana niçin azap çektiriyorsun? Haydi, söyle!”

“Bak, dinle! İlyâ İlyiç ürkek bir adam, işlerin nasıl yürütüldüğü konusunda hiçbir yol, yordam bilmiyor. Evin kira sözleşmesini incelerken akli başından gitmişti. Yine, yurtluktaki komşusu vekâletnameyi geri gönderdiğinde ne yapacağını şaşırmış, paniğe kapılmıştı. Köylülerden ne kadar toprak kirası aldığını bile bilmiyor, zaten ‘Ben hiçbir şey bilmiyorum!’ diye kendisi itiraf ediyor.”

Tarantıyev sabırsızlıkla:

“Ee?” diye sordu.

“Kız kardeşimin odasına çok sık girip çıkmaya başladı. Geçenlerde saat gece yarısını geçene kadar kız kardeşimde oturdu, koridorda karşılaştık, beni görmezlikten geldi. Gözetleyip işlerin nereye varacağına bakalım, sonra... Sen yabancısın, onunla konuşur, ailenin namusunu lekelemenin kötü bir şey olduğunu ona anlatırsın! Kadının dul olduğunu, dedikodu yayıldığını, artık yeniden koca bulamayacağını iddia edersin. Onunla evlenmek isteyen zengin bir tüccar olduğunu, ancak tüccarın, Oblomov’un akşamları kız kardeşimin odasında oturduğunu duyunca evlenmekten vazgeçtiğini söylersin.”

“Ee, sonuç! Oblomov korkup paniğe kapılacak, yataklara düşecek, kısırlaştırılmış bir domuz gibi sağına soluna dönüp duracak, ah vah edecek, hepsi bu kadar... Bundan bizim elimize ne geçecek? Hani, bahşiş nerede?”

“Aptallık etme! Ona, benim şikâyetle bulunacağımı, onu gözetlediğimi, tanıkların olduğunu söylersin...”

“Sonra?”

“Eğer çok korktuğunu görürsen, bu işin küçük bir yekûnla tatlıya bağlanabileceğini ona fısıldarsın.”

* Tarantıyev yaptığı yalancı tanıklıkları kastetmektedir. –çev.

“Onun parası yok ki!” dedi Tarantıev. “Korktuğu için kolayca vatte bulunur ama ödeyemez. İsterse on bin ödeyeceğim desin, ne anlamı var?”

“Sen o zaman bana bir göz kırparsın, ben hemen kız kardeşimin adına bir borç senedi hazırlarım... ‘Ben, Oblomov, şu dul kadından on bin ruble borç aldım, şu vadede ödenmek üzere, vs. vs.’ diye yazarım.”

“Peki, bunun ne yararı var? Anlamıyorum, para kız kardeşine ve çocuklarına kalacak. Bizim bahşış nerede?”

“Kız kardeşim de aynı tutarda bir borç senedini imzalayıp bana verecek.”

“Ya imzalamazsa? Ayak direrse?”

İvan Matveyeviç tiz bir kahkaha kopararak:

“Kız kardeşim mi?” dedi. “İmzalar, dostum, imzalar, kendi ölüm fermanını bile okumadan imzalar o! Sadece gülümser ve kâğıdın kenarına eğri büğrü harflerle ‘Agafya Pşenitsina’ diye yazar, hiçbir zaman neyi imzaladığını bilmez. Anlıyorsun değil mi, sen ve ben bu işin içinde yokuz. Kız kardeşim kolejskiy sekreter Oblomov’dan, ben de kolejskiy sekreterin dul eşi Bayan Pşenitsina’dan alacaklı olacağım. Alman istediğı kadar öfkelenisin, yırtınsın, her şey yasalara uygun!” İvan Matveyeviç titreyen elini yukarı kaldırarak: “İçelim, dostum!” diye ekledi.

Tarantıev coşkuyla tekrarladı:

“Evet, yasalara uygun! İçelim!”

“Eğer her şey yolunda giderse, bu işi iki yıl sonra tekrarlarız, her şey yasal!”

Başıyla onu onaylayan Tarantıev:

“Evet, tamamen yasal, tekrarlayalım,” dedi.

“Tekrarlayalım!”

Ve içmeye devam ettiler.

İvan Matveyeviç kaygıyla:

“Ya senin hemşerin senedi imzalamayı kabul etmez de, önce Alman’a yazmaya kalkarsa ne olacak?” dedi. “O zaman çok kötü olur! Dava filan da açamayız, kız kardeşim bakire değil ki, ne de olsa o bir dul!”

“Yazar! Nasıl yazmaz? Ama aradan iki yıl geçtikten sonra yazar,” dedi Tarantjev. “İmzalamam diye ayak diretecek olursa ben ona gösteririm!”

“Hayır, hayır, sakın ha! Bir çuval inciri berbat edersin, ahbap. Sonra kendisine karşı zor kullandığımızı, hatta onu dövdüğümüzü söyler, o zaman iş ceza davasına dökülür. Hayır, bu yöntem işimize gelmez. Ne yapmalı biliyor musun, onunla önce oturup yiyip içmeli, frenküzümü votkasını seviyor. Kafası biraz dumanlanınca bana işaret et, senedi alır gelirim. Tıpkı evin kira sözleşmesini imzaladığı gibi bunu da senetteki yekûna bakmadan imzalayacaktır. Sonra noterde imzanın tasdiki de yapıldı mı, istediği kadar bağırıp çağırsın. Onun gibi bir soylu, senedi sarhoşken imzaladığını söylemekten utanır. Her şey tamamen yasal!”

“Tamamen yasal!” diye tekrarladı Tarantjev.

“O zaman bırakalım Oblomovka mirasçılarına kalsın!”

“Bırakalım kalsın! İçelim, dostum!”

“Salakların şerefine!” dedi İvan Matveyeviç.

Kadehleri kafalarına diktiler.

IV

SİMDİ biraz gerilere, Şoltz’un Oblomov’un isim gününe gelişi öncesine dönmemiz ve Vıorskaya yakasından çok uzaklarda bir yere gitmemiz gerekiyor. Okuyucu orada Şoltz’un Oblomov’a yalnızca bir kısmından söz ettiği birçok tanıdık yüz görecektir. Şoltz ya Oblomov sormadığı için ya da büyük bir olasılıkla kendine özgü düşüncelerle, bildiği her şeyi Oblomov’a anlatmamıştı.

Bir keresinde Şoltz Paris’te bir bulvarda, bakışlarını belirli bir şey üzerinde toplamaksızın gelip geçenlere, mağaza tabela ve vitrinlerine bakarak dalgın dalgın yürüyordu. Uzun süredir Rusya’nın hiçbir yerinden, ne Kiev’den, ne Odesa’dan, ne Petersburg’dan mektup almıştı. Canı sıkılıyordu, biraz önce postaya üç mektup daha atmış eve dönüyordu. Ansızın şaşırarak bakışlarını bir görüntü üzerine sabitledi, sonra eski haline geri döndü. İki kadın bulvardan saparak bir mağazaya girmişti.

“Hayır, olamaz!” diye düşündü Şoltz. “Saçma bir düşünce! Onlar burada olsa duyardım, onlar değildir.”

Mağazanın vitrinine yaklaşarak camdan hanımlara baktı. Sırtları cama dönük duruyorlardı, bir şey göremedi. Şoltz mağazaya girerek tezgâhtara bir şey sordu. Hanımlardan biri yüzünü ışığa döndü, Şoltz Olga İlyinskaya'yı gördü, neredeyse tanıyamayacaktı. İçinden ona doğru atılmak geldi, fakat durdu, dikkatle ona baktı.

Tanrım, ne kadar değişmişti! Hem oydu, hem o değildi! Yüz çizgileri onun yüz çizgileriydi, ama ne kadar solgundu. Gözleri biraz içe çökmüş, dudaklarındaki çocuk gülümseyişinden, naifliğinden, gamsız, tasasız halinden eser kalmamıştı. Kaşlarının üzerinde ağır, kederli bir düşünce geziniyor gibiydi. Gözlerinden onun eski haline yabancı pek çok şey okunuyordu. Bakışları eskisi gibi aydınlık, serbest ve huzurlu değildi. Bütün yüzünü hüznün mü, kafa karışıklığı mı, ne olduğu anlaşılmayan bir sis kaplamıştı.

Şoltz ona yaklaştı. Olga'nın kaşları hafiften oynadı, bir an şaşkınlık içinde Şoltz'a baktı, sonra tanıdı. Kaşları yeniden bakışumlu, iki düz çizgi halini aldı. Gözleri sakın, fevri olmayan, fakat derin bir sevinç ifadesiyle parladı. Her erkek kardeş, sevgili kız kardeşi onu gördüğünde eğer bu kadar sevinseydi mutlaka mutlu olurdu!

Olga, insanın ta ruhuna işleyen, sevinç ve sevecenlik dolu bir sesle: “Aman Tanrım! Gerçekten siz misiniz?” dedi.

Teyzesi hemen onlara doğru döndü, üçü birden aynı anda konuşmaya başladılar. Şoltz gelişlerini kendisine bildirmedikleri için si-temde bulundu, onlar da mazeretlerini dile getirdiler. İki gün önce gelmişler ve her yerde onu aramışlardı. Sordukları evlerden birinde onun Lyon'a gittiğini söylemişlerdi, onlar da ne yapacaklarını bilememişlerdi.

“Buraya gelmek nereden aklınıza geldi? Bana tek kelime yazmadınız!” diye sitem etti Şoltz.

“O kadar hızlı toparlanıp geldik ki, size yazmak istemedik,” dedi teyzesi. “Olga size sürpriz yapmak istedi.”

Şoltz, Olga'ya baktı, yüz ifadesi teyzesini doğrulamıyordu; yüzünü daha dikkatle inceledi, fakat Olga'nın içine nüfuz etmek imkânsızdı, erişilemez olmuştu.

‘Bu kıza ne olmuş?’ diye düşündü Ştoltz. ‘Eskiden olsa hemen nesi var anlardım, oysa şimdi... Ne büyük değişim!’ ‘Ne kadar büyümüşsünüz, Olga Sergejevna!’ dedi Ştoltz. ‘Olgunlaşmışsınız, sizi tanıyamıyorum! Görüşmeyeli daha bir yıl bile tam olmadı. Neler yaptınız? Başınızdan neler geçti? Anlatın, anlatın!’

Olga elindeki kumaşı inceleyerek:

‘Evet... Anlatacak öyle özel bir şey yok,’ dedi.

Ştoltz tanımadığı yeni Olga’yı incelemeyi sürdürdü, yüzündeki, şimşek gibi bir parıldayan bir kaybolan alışılmadık gölge oyununu okumaya çalışarak:

‘Şarkı söylüyor musunuz?’ diye sordu.

Olga baştan savma bir şekilde:

‘Uzun zamandan beri söylemiyorum, iki ay veya daha fazla olmuştur,’ diye yanıt verdi.

Ştoltz aniden:

‘Ya Oblomov ne yapıyor?’ diye soruverdi. ‘Hayatta mı? Mektup yazmıyor mu?’

Eğer teyzesi imdadına yetişmeseydi, Olga bu ani soru karşısında elinde olmadan belki de sırrını açık edecekti.

Mağazadan çıkarlarken teyzesi:

‘Aklınız alıyor mu, bize her gün geliyordu,’ dedi, ‘sonra birden ortadan kayboldu. Yurt dışına çıkmaya hazırlanırken ona haber gönderdim. Hasta olduğunu, kimseyi görmek istemediğini söylemişler. Bir daha da görüşmedik.’

Ştoltz ilgi ve merakla Olga’ya sordu:

‘Siz de mi haber alamadınız?’

Olga, yandan geçmekte olan kupa arabasına opera dürbünüyle dikkatle bakarak:

‘Gerçekten hastalanmış,’ dedi. Geçmekte olan arabayla ilgileniyormuş gibi yaparak: ‘Bakın, *ma tante*, sanırım şu geçenler bizim yol arkadaşlarımız,’ diye ekledi.

‘Hayır, siz benim İlya’m hakkında rapor vermelisiniz,’ diye direkti Ştoltz. ‘Ona ne yaptınız? Niçin onu da getirmediniz?’

Olga Fransızca:

“*Mais ma tante vient de dire!*”^{*} dedi.

“Korkunç tembel birisi!” dedi teyzesi. “Çok da yabani, eve üç dört misafir geldi mi derhal kalkıp gidiyor. Düşünsenize, operaya sezonluk bilet aldı, yarısına bile gelmedi.”

“Rubini’yi”^{**} dinlemeye bile gelmedi,” diye ekledi Olga.

Şoltz başını sallayarak iç geçirdi.

“Buraya gelmeye nasıl karar verdiniz?” diye sordu Şoltz. “Uzun süre kalacak mısınız? Ansızın aklınıza nereden geldi?”

Teyzesi Olga’yı göstererek:

“Onun için geldik, doktor tavsiye etti,” dedi. “Petersburg’un havası onu belirgin bir şekilde kötü etkilemeye başladı. Kışı geçirmek üzere geldik, fakat nerede kalacağımıza henüz karar vermedik. Nice ya da İsviçre olabilir.”

Olga’nın yüzünün her çizgisini, her ayrıntısını yakından inceleyen Şoltz, gözlerinin içine bakarak:

“Evet, siz çok değişmişsiniz,” dedi.

İlyinski’ler Paris’te altı ay geçirdiler; Şoltz her gün onları ziyaret etti, onların yegâne sohbet arkadaşı ve gezi rehberi oldu. Olga’nın sağlığı gözle görülür şekilde düzelmeye başladı. En azından dışarıdan, dalgın, düşünceli halinin, giderek yerini sakinliğe ve kayıtsızlığa bıraktığı görülebiliyordu. Tabii, iç dünyasında neler olup bittiğini bir tek Tanrı biliyordu. Her ne kadar Şoltz’un şakalarına, artık eskisi gibi kulakları çınlatan, duru çocuk kahkahasıyla değil, sadece bastırılmış bir gülümseme ile yanıt verse de, Şoltz’la ilişkisi yavaş yavaş eski haline gelmeye başladı. Hatta bazen yürekten gülememesine canı sıkılıyordu.

Şoltz, Olga’yı güldürüp eğlendirmenin artık imkânsız olduğunu hemen anladı. Olga onun şakalarını dinlerken çoğu zaman alnında çizgiler oluşuyor, kaşının biri ötekinin hizasından daha yukarıya kalkıyordu. Nüktelerine gülmüyor, dinlerken ya sabırsızlık gösteriyor ya da sanki nükteleri hafiflik olarak görüyormuş gibi sessizce Şoltz’a bakmakla yetiniyordu. Bazen de şakaya yanıt vereceği yerde Şoltz’a aniden öyle ciddi sorular soruyor, ona öyle ısrarcı bakış-

* (Fr.) “Fakat teyzem şimdi söyledi!” –cev.

** Giovanni Battista Rubini (1794–1854): Ünlü İtalyan tenoru. 1843-45 ve 1847 yıllarında Petersburg seyircisiyle buluşmuştu. –cev.

larla bakıyordu ki, Ştoltz saçma, boş şeyler konuştuğunu düşünerek utanıyordu. Bazen günlük koşuşturma, telaş ve boş gevezeliklerden Olga'nın manen bitkin düştüğünü gören Ştoltz, onunla sohbetlerinde, kadınlarla konuşmayı sevmediği konulara girmek mecburiyetinde kalıyordu. Olga'nın derin, soru soran bakışlarının durulması ve dinginliğe kavuşması, sorularına hırsla, kendisinden başka yerlerde yanıt aramaması için, Ştoltz ne kadar çok düşünmek, zihinsel becerilerini ne kadar çok kullanmak zorunda kalmıştı! Olga'nın baştan savma açıklamalar yapması, bakışlarının kuru ve sert bir hal almaya başlaması, kaşlarını çatması, yüzünün sessiz fakat derin bir hoşnutsuzluğun gölgesiyle kaplanması Ştoltz'u ne kadar çok endişelendirmişti! Olga'nın yüreğindeki parlak ışığı, azar azar, güçlkle tekrar ortaya çıkarmak, yüzüne eski aydınlığını, bakışlarına ve gülüşüne uzlaş yumuşaklığını yeniden kazandırmak için, Ştoltz, iki üç gün boyunca ince zekâ oyunlarına, hatta çeşitli kurnazlıklara başvurdu, kadınlarla baş edebilme konusundaki bütün yeteneğini kullandı. Bazen gün bittiğinde bu mücadeleden bitkin düşmüş halde eve dönüyor, mücadelenin kazanan tarafı olmuşsa kendini mutlu sayıyordu.

‘Tanrım, ne kadar olgunlaşmış böyle! O genç kız nasıl da büyümüş! Hocası kimmiş? Hayat dersini nereden almış? Barondan mı acaba? Dümdüz biri, onun züppece cümlelerinden kimse bir şey öğrenemez. İlyâ da değildir kuşkusuz...’

Ştoltz, Olga'nın sırrını bir türlü çözemiyor, ertesi gün kalkıp yine ona koşuyordu. Fakat her seferinde ona daha ihtiyatla yaklaşıyor, yüz çizgilerini korkarak okuyor, sık sık güçlkle karşılaşıyor, onun sorularını, kuşkularını, isteklerini ve yüz çizgilerine yansıyan diğer şeyleri ancak bütün aklını ve hayat deneyimini kullanarak kavrayabiliyordu. Ştoltz, elinde deneyimin meşalesi, Olga'nın beyninin ve karakterinin dehlizlerine iniyor, her gün yeni özellikler ve olgular keşfedip inceliyordu. Fakat bu dehlizlerin diplerine kadar sokulamıyordu, yalnızca, onun zihninin günlük zorunlu gıdasını nasıl talep ettiğini, ruhunun bıkıp usanmadan deneyim yaşamak ve hayat için nasıl çırpınıp durduğunu şaşkınlık ve endişeyle izliyordu.

Olga'nın hayatı ve işleri her geçen gün Ştoltz'un hayatına ve işlerine daha çok bağlı hale geldi. Ştoltz, onu çiçeklere boğarak, ona bir

sürü kitap, nota, albüm getirerek dostunun boş zamanlarını yeterince doldurduğunu düşünüyor, içi rahatlamış olarak işine gidiyor ya da bir maden ocağını, yeni bir örnek çiftliği ziyaret ediyor veyahut da yeni ve ünlü insanlarla tanışmak, onlarla fikir alışverişinde bulunmak üzere salon toplantılarına katılıyordu. Sonra bitkin halde Olga'ya dönerek onun piyanosunun yanı başına oturuyor, Olga'nın şarkılarını dinleyerek yorgunluğunu atıyordu. Şoltz aniden Olga'nın yüz ifadesinde ve bakışlarında ısrarla yanıt talep eden yeni sorular yakalıyordu. Şoltz farkına varmadan, yavaş yavaş, istemediği halde ona her gün nereye gittiğini, neyi, niçin incelediğini ayrıntılarıyla anlatmaya başladı. Olga bazen onun gördüğü ve öğrendiği şeyleri kendisi de görüp öğrenmek istiyordu. Şoltz daha önce gittiği yere bir kez daha onunla gidiyor, ona o binayı, makineyi ya da yeri gösteriyor, duvar ve taşlara kazınmış kitabeleri birlikte okuyorlardı. Şoltz farkında olmadan yavaş yavaş Olga'nın yanında düşüncelerini ve duygularını yüksek sesle dile getirmeye alıştı. Bir gün kendi iç dünyasına yakından baktığında, Olga'nın Paris'e gelişinden bu yana artık yalnız başına yaşamadığını, hayatı onunla paylaştığını keşfetti.

Şoltz hemen hemen bilinçsizce, âdeta kendi kendine konuşurcasına Olga'nın önünde yüksek sesle, ele geçirdiği bu değerli hazinenin bir değerlendirmesini yapıyordu ve hem kendine hem de Olga'ya şaşıp kalıyordu. Sonra Olga'nın bakışlarında hâlâ bir soru işareti kalıp kalmadığını, tatmin edici düşüncelerin ışığının yüzüne yansıyor yansımadığını ve gözlerinin kendisine zafer kazanmış bir kahraman olarak bakıp bakmadığını dikkatlice kontrol ediyordu. Bu test olumlu sonuçlandığında Şoltz gururla, heyecandan içi içine sığmayarak eve dönüyor, gece saatlerce ertesi güne hazırlanıyordu.

Zorunlu, gerekli işlerin en sıkıcısı bile Şoltz'a kuru ve yavan değil, sadece zorunlu bir iş olarak görünüyordu. Bu tür işler onun hayatının ta özüne, dokusuna kadar derinlemesine nüfuz ediyordu; düşünceler, gözlemler, olaylar belleğinin arşivinde sessizce ve baştan savma bir şekilde üst üste yığılmıyor, bunlar her yeni günü elbirliğiyle parlak bir renge boyuyorlardı. Şoltz, Olga'nın sorgulayıcı, hırslı bakışlarının kendisine çevrilmesini beklemeden, şevkle ve büyük bir enerjiyle onun önüne peş peşe yeni konular getirdiğinde Olga'nın solgun

yüzünü ateş basar, kızarırdı. Öte yandan, Şoltz, Olga'nın zekâsıyla, kendisinin her bakışını, her bir sözünü, aceleyle ve tatlı bir uysallıkla yakalamaya çalıştığını gördükçe mutluluktan uçardı. Her ikisi de gözlerini dört açarak birbirlerini izliyorlardı. Şoltz, Olga'nın bakışlarından kafasında hâlâ yanıtız bir soru kalıp kalmadığını öğrenmeye çalışırdı. Olga ise, onun kendisine her şeyi anlatıp anlatmadığını, bir şey unutup unutmadığını ya da en kötüsü, Tanrı esirgesin, hâlâ kendi kafasında karanlık kalan, nüfuz edemediğı bir köşeyi aydınlatmayı ihmal edip etmediğini, fikrini yeterince olgunlaştırıp olgunlaştırmadığını kestirmeye çalışırdı. Konu ne kadar önemli ve karmaşık, Şoltz'un anlatımı ne kadar dikkatli ve özenliyse, Olga'nın minnettar bakışları da o denli sevecen, sıcak ve içe işleyici olur, o denli uzun süre, ısrarlı bir biçimde Şoltz'un üzerine odaklanırdı.

Şoltz bazen:

'Olga, bir zamanların o küçük kızı beni geride bırakıyor!' diye düşünüyordu.

Hayatında hiçbir şeyi Olga'yı düşündüğü kadar düşünmemiştir. İlkbaharda hep birlikte İsviçre'ye gittiler. Şoltz daha Paris'teyken bundan böyle Olga'sız yaşamayacağına karar vermişti. Bu karardan sonra kendine, Olga'nın onsuz yaşayıp yaşamayacağını sormaya başladı. Fakat bu, yanıtılaması kolay olmayan bir soruydu. Bu konuya acele etmeden, ihtiyatla, dikkatle, kâh bastığı yeri yoklayarak, kâh cesur adımlar atarak yaklaştı. Hedefe ha vardı ha varacaktı! Kuşku götürmeyen bir işaret, bir bakış, bir söz, bir can sıkıntısı ya da sevinç ortaya çıkmak üzereydi! Ufak bir adım daha gerekliydi, Olga'nın kağındaki belli belirsiz bir oynama, bir iç geçirmesi bu sırrın yarın çözülmesi için yetecek, Olga onu sevecekti! Şoltz, Olga'nın yüz ifadesinden kendisine çocuksu bir güven beslediğini, inandığını çıkarıyordu. Ona baktığı gibi başka hiç kimseye bakmıyordu; eğer annesi hayatta olsaydı belki ona bu şekilde bakardı! Olga, Şoltz'un ziyaretlerini, bütün boş zamanını ona hasretmesini, günlerce onu memnun etmeye çalışmasını bir lûtf, aşkın onur okşayıcı bir armağanı ya da nezaket olarak görmüyor, sanki Şoltz onun kardeşi, babası, hatta kocasıymış gibi, yaptıklarını düpedüz bir görev olarak algılıyordu. Bu da büyük bir anlam ifade ediyordu! Âdeta Şoltz'un kendisi üzerinde tartışma-

sız bir ağırlığı ve otoritesi varmışçasına, onun yanındayken Olga'nın her sözünde, her hareketinde büyük bir serbestlik ve içtenlik gözleniyordu. Ştoltz, onun üzerinde sahip olduğu otoritenin farkındaydı. Olga adım başı bunu doğruluyor, sadece ona inandığını söylüyor, hayatta gözünü kapayarak bir tek ona güvenebileceğini, bütün dünyada başka hiç kimseye güvenemeyeceğini tekrarlayıp duruyordu.

Ştoltz kuşkusuz bundan büyük bir gurur duyuyordu, fakat yaşını başını almış, zeki ve deneyimli herhangi bir amca da pekâlâ aynı gururu duyabilirdi, hatta karakterli ve aydınlık kafalı biri olsaydı baron da bu gururu hissedebilirdi. Mesele Ştoltz'un Olga üzerindeki etki ve otoritesinin aşkla, aşkın cezbedici aldatıcılığıyla ilişkili olup olmamasıydı. Bu, gurur okşayıcı aşk körlüğünden, her kadının işlemeye can attığı, mutluluk bulduğu o hatadan ileri gelen bir etkilenme miydi?

Hayır, Olga bilinçli olarak ona boyun eğiyor, onun otoritesini kabul ediyordu. Gerçi Ştoltz herhangi bir fikir ileri sürdüğünde ya da ona içini açtığında Olga'nın gözleri parlıyor, ışık saçan bakışlarıyla onu sarıp sarmalıyordu, fakat bu hali her zaman somut bir şeyle açıklanabiliyordu. Hatta bazen sebebini kendisi söylüyordu. Aşkta ise başarı, hak etme, herhangi bir gerekçe, hesap kitap olmadan, körlemesine elde edilir ve mutluluğun ta kendisi bu körlükten, hesap kitapsızlıktan kaynaklanır.

Olga darıldığında neye darıldığını hemen belli ederdi. Ştoltz hiçbir zaman onu ani bir heyecana kapılmış halde ya da tedirginlik yaratacak ölçüde aşırı bir sevinç içinde, ölgün ya da titrek alev gibi yakıcı bakışlarla bakarken görmedi. Sadece Ştoltz yakında İtalya'ya gideceğini söylediği zaman Olga'nın yüz ifadesinde buna benzer değişimler oluyor, yüzü Ştoltz'a sanki ağırdan çarpılmış gibi görünüyordu. Bu değerli, nadir anlarda Ştoltz'un kalbi duracak gibi oluyor, yüzüne kan hücum ediyordu, sonra aniden her şey bir perdeyle örtülmüş gibi eski duruma geri dönüyordu. Olga safça ve açık yüreklilikle:

"Sizinde birlikte oraya gidemem ne acı!" diyordu. "Gitmeyi ne kadar isterdim! Eminim, dönüşte her şeyi bana öyle bir anlatacaksınız ki, oraya gitmiş gibi olacağım."

Hiç kimseden saklanmadan dile getirilen bu açık arzu ve Ştoltz'un anlatı ustalığına yönelik bu basit ve biçimsel övgü büyüğü bir anda

bozuyordu. Şoltz en ince ayrıntıları bir araya getirip narin bir danteli işler gibi hedefe doğru son adımı, son ilmeği atacağı sırada Olga aniden kendini sakın, basit, inişsiz çıkışsız, hatta bazen soğuk bir ruh haline kaptırırdı. Oturur, nakışını işler, sessizce Şoltz'ı dinler, arada bir kafasını kaldırarak ona öyle meraklı, sorgulayıcı, can alıcı bakışlarla bakardı ki, Şoltz birçok kez kızmış, elindeki kitabı fırlatarak ya da yaptığı açıklamayı keserek yerinden fırlayıp gitmeye kalkışmıştı. Ancak çıkarken geri dönüp baktığında Olga'nın şaşkın bakışlarıyla karşılaşılıyor, vicdan azabı çekerek geri dönüyor ve bu davranışı için bir bahane uyduruyordu. Olga onu doğal bir sadelik içinde dinler ve ona inanırdı. Hatta yüzünde herhangi bir kuşku izine, kurnazca bir gülümsemeye bile rastlanmazdı. Şoltz'un kafasında iki soru dönüp duruyordu:

“Seviyor mu, sevmiyor mu?”

Eğer onu seviyorsa bu ihtiyatlılığını, bu kapalı kutu halini nasıl açıklamalı? Eğer onu sevmiyorsa, neden ona karşı bu kadar özenli, bu kadar nazik ve uysal davranıyor? Paris'ten bir haftalığına Londra'ya gidecekti; önceden bildirmemişti, gideceği gün haber vermek üzere Olga'ya uğradı. Eğer Olga bu haberi alınca aniden telaşa kapılsaydı, ürkseydi, rengi atsaydı sır çözülecekti ve Şoltz mutlu olacaktı! Olga Şoltz'un elini kuvvetle sıktı, mahzunlaştı. Şoltz ümitsizliğe kapıldı.

“Çok sıkılacağım,” dedi. “Neredeyse ağlayacağım, şimdi gerçekten öksüzüm!” Ağlamaklı bir halde ekledi: “*Ma tante!* Bakın, Andrey İvanoviç gidiyor!”

Bu son darbe oldu.

‘Dönüp teyzesine baktı,’ diye düşündü Şoltz, ‘bir bu eksikti! Gidişime üzüldüğünü görüyorum, belki beni seviyor... Aşkın böylesini bu kadar zaman, bu kadar özen ve dikkat, bu kadar el üstünde tutma pahasına bir ürün gibi borsadan satın alabilirsin...’ Karamsarlığa kapılarak, ‘Dönmeyeceğim,’ diye geçirdi aklından. ‘Buyurun bakalım! O küçük kız, Olga, sözümünden çıkmazdı! Ne oldu ona?’ Şoltz derin düşünmelere dalıp gitti.

Olga'nın nesi vardı? Şoltz önemsiz bir ayrıntıyı, Olga'nın daha önce âşık olduğunu bilmiyordu. Olga, mizacının elverdiği ölçüde, genç kızlığın kendini kaybetme çağını geride bırakmış, yanakların

aniden ateş basmasını, acemice gizlenmiş kalp ağrılarını, aşkın hummalı belirtilerini, ilk ateşini yaşayıp görmüştü. Eğer Şoltz bunu bilseydi, onun kendisini sevip sevmediği bilmecesini çözemesi bile, en azından, onun davranışlarını tahmin etmenin neden güç hale geldiğini anlamış olacaktı.

İsviçre’de turistlerin gittiği her yeri gezdiler, fakat çoğunlukla, az ziyaret edilen تنها yerlerde kalmak daha çok hoşlarına gitti ve bu tür yerleri tercih ettiler. Hepsi ya da en azından Şoltz, ‘kendi özel talepleri’ ne o kadar çok zaman ayırdı ki, seyahat etmekten bitkin düştüler. Oysa seyahat onlar için ikinci planda gelen bir şeydi. Şoltz, Olga’nın peşinden dağları dolaştı, uçurumları, şelaleri seyretti. Her manzaranın ön planında Olga bulunuyordu. Teyze aşağıda kupa arabasında beklerken Şoltz herhangi bir dar patikada Olga’nın ardından gidiyor, keskin bakışlarıyla, gizlice, dağın doruğuna vardığında onun nasıl durduğunu, nasıl derinden nefes alıp verdiğini ve oradan, başka hiçbir yere bakmadan nasıl ilk önce mutlaka kendisine baktığını izliyordu. Evet, ilk önce kendisine baktığından artık emindi! Her şey harikaydı, Şoltz’un yüreğine bir sıcaklık ve ferahlık yayılıyordu. Fakat Olga manzarayı seyrederek aniden büyüleniyor, daldığı yarı uykuyu andıran hayal dünyasında kaybolup gidiyordu. Şoltz’a orada artık yer yoktu. Şoltz hafif bir kımıldama ya da bir sözle varlığını ona hatırlattınca Olga sıçrayıp korkuyor, bazen de çılgık atıyordu. Şoltz’un, yanında mı yoksa uzaklarda mı olduğunu, yeryüzünde böyle birinin var olup olmadığını tamamen unuttuğu açıkça belli oluyordu.

Buna karşılık akşam eve döndüklerinde pencerenin önünde ya da balkonda ikisi oturduğunda Olga saatlerce konuşur, ruhunun derinliklerinden seçip çıkardığı izlenimlerini hepsi bitene kadar uzun uzun anlatırdı. Coşkuya kapılarak ateşli ateşli konuşurdu; bazen durur bir sözcük arar, Şoltz’un fısıldadığı deymi havada kapıp hemen kullanırdı. Bakışlarında yardımı için Şoltz’a duyduğu minnettarlığı yansıtan bir ışığın belli belirsiz oynaştığı fark edilirdi. Veyahut da bitkin ve solgun halde büyük koltuğa yığılır, hırslı, her zaman canlı gözleriyle Şoltz’a bakar, bakışlarıyla kendisini dinlemek istediğini söylerdi. Dinlerken hiç hareket etmez, bir kelime bile konuşmaz, hiçbir ayrıntıyı kaçırmazdı. Şoltz konuşmaya ara verdiğinde o hâlâ dinler,

gözleri soru sormaya devam ederdi. Şoltz yeni bir güç ve heyecanla konuşmasını sürdürerek bu dilsiz çağrıya yanıt verirdi. Buraya kadar her şey güzeldi; Şoltz'un içine yine aydınlık ve sıcaklık dolar, kalbi hızla çarpardı. Demek oluyor ki, Olga anı yaşıyordu, başka bir şeye ihtiyacı yoktu. Işığı, heyecanı, sağduyusu yerli yerindeydi! Fakat aniden bitkin bir halde ayağa kalkar, biraz önce soru soran aynı bakışlar bu kez Şoltz'dan gitmesini rica eder ya da canı bir şeyler yemek ister ve büyük bir iştahla yerdi...

Bütün bunlara bir diyeceği yoktu, Şoltz bir hayalci değildi. Tamen farklı sebeplerle olsa da, Oblomov gibi o da ani, taşkın tutkular aramıyordu. Fakat duygularının, kendi düz yatağında akmaya başlamadan önce kaynaktan fokur fokur kaynayarak çıkmasını, oradan, bir kez bile olsa avuç avuç doldurarak kana kana içmelerini, sonra hayatları boyunca mutluluklarının hangi kaynaktan fışkırdığını bilerek yaşamalarını istiyordu.

Şoltz meraktan kıvranarak, kan ter içinde, ağlamaklı bir halde kendine:

‘Beni seviyor mu, sevmiyor mu?’ diye soruyordu.

Bu soru onun için her geçen gün biraz daha yakıcı olmaya başladı, bir alev gibi bütün benliğini sardı, planlarına sekte vurdu. Aşk meselesini aştı, hayatının temel sorusu haline geldi. Kalbinde herhangi bir şey artık yer bulamıyordu. Ona, bu son altı ayda sanki yeryüzünün bütün aşk acılarını tek başına kendisi çekmiş gibi geliyordu; oysa eskiden, kadınlarla ilişkilerinde bunlardan ne kadar ustaca kaçabilmişti! Şoltz, iradesini, zihnini ve sinirlerini sürekli bir gerilim içinde tutan bu durumun aylarca sürmesi halinde sağlam organizmasının bile buna dayanamayacağını hissediyordu. Bugüne kadar ona yabancı kalmış gerçekleri öğreniyordu. İnsanın, ruhuyla ihtirasları arasındaki gözlerden uzak mücadelesinde potansiyelini, gücünü nasıl heder edebildiğini, bunun insan yüreğinde nasıl kansız ama iyileşmez yaralar açabildiğini, inlemesine, acılar çekmesine, hatta hayatını kaybetmesine sebep olabildiğini anladı. Kendi gücüne ve yeteneklerine olan kibirli güveni biraz azaldı. İnsanların sağduyularını kaybetmeleri, çeşitli nedenlerle, bu arada aşk yüzünden eriyip iğne ipliğe dönmeleri üzerine hikâyeler dinlediğinde artık zıpırca şakalar yapmıyordu.

Korkmaya başlamıştı.

‘Hayır, böyle gidemez, bu işe bir nokta koymalıyım,’ diyordu. ‘Daha önce yaptığım gibi onun ruhunun derinliklerinde yatan şeyi araştırıp ortaya çıkaracağım, yarın ya mutlu olacağım ya da çekip buradan gideceğim. Daha fazla dayanamayacağım.’ Aynada kendine bakarak, ‘Hilkat garibesine döndüm! Yeter artık!’ diye ekliyordu.

Kalkıp zaman kaybetmeden hedefine yöneldi, yani Olga’ya gitti.

Peki, Olga ne durumdaydı? Şoltz’un halini fark etmiyor muydu ya da ona karşı içinde hiçbir duygu beslemiyor muydu? Şoltz’un duygularını fark etmemesi imkânsızdı. Olga kadar zeki olmayan bir kadın bile dostça özveri ve nezaketi, sevecenlikle dışa vurulmuş diğer bir duygudan kolayca ayırabilirdi. Cilve yapması da söz konusu olamazdı, çünkü gerçek, ikiyüzlülüğten uzak, özgün bir ahlak anlayışına sahipti. Cilveleşmek gibi bayağı zaafların ötesinde bir kızdı. Geriye bir tek varsayım kalıyordu, o da Olga’nın hiçbir pratik gaye gütmeyen, Şoltz gibi bir adamın zekâ ve tutkuyla dolu, kesintisiz sevgisinden, tapınmalarından hoşlanmasıydı. Tabii ki hoşlanıyordu! Bu tapınma onun incinmiş onurunu sağaltıyor, onu, üzerinden düştüğü kaideye yeniden yerleştirmek üzere yavaş yavaş yukarı kaldırıyordu. Gururunu ağır ağır geri kazanıyordu. Fakat Olga bu tapınmanın nasıl sonlanacağı konusunda ne düşünüyordu? Şoltz’un iş bitirici, titiz karakteriyle Olga’nın inatçı suskunluğu arasındaki bu sonu gelmez mücadelenin ortasında bu sevda uzun süremezdi. En azından, Şoltz’un verdiği bunca mücadelenin boş yere verilmediğini, bunca irade gücünün ve kararlılığın ortaya konulduğu bir davayı Şoltz’un kazanacağını tahmin etmesi gerekmez miydi? Şoltz hiç enerjisini, dehasını boşa harcar mıydı? Oblomov’un hayali ve Olga’nın eski aşkı Şoltz’un göz kamaştırıcı ışıkları altında silinip gidecek miydi?

Olga’nın kafası karışıkta, olayları analiz edemiyor, berrak bir şekilde kavrayamıyordu. Ümitsizce bu sorularla ve kendi kendiyi boğuşuyor, bu karmaşadan nasıl çıkacağını bilemiyordu. Ne yapmalıydı? Böyle kararsızlık içinde kalamazdı. Şu anda yüreklerine hapsettikleri, karşılıklı duyguların bu dilsiz oyunu ve savaşı günün birinde kelimelere dökülecekti. O zaman kendi geçmişiyle ilgili ne söyleyecekti? Geçmişini ve Şoltz’a karşı duygularını nasıl adlandıracaktı? Eğer

Şoltz'u seviyorsa, o zaman önceki aşkı ne idi? Cilveleşmek miydi, bir hoppalık mı, yoksa daha kötüsü mü? Neydi? Bu düşünce aklına gelince utancından kızarıyor, vücudunu ateş basıyordu. Böyle bir suçlamayı kabullenemiyordu. Öte yandan, eğer daha önce yaşadığı onun ilk ve saf aşkı idiyse, o zaman Şoltz'la ilişkisi neydi?

'Tekrar türlü türlü oyunlar, aldatmalar, onu baştan çıkarıp evliliğe sürüklemek ve böylece kendi hoppaca davranışlarını bununla örtmek için ince ince hesaplar söz konusu olmasın? Yoksa bunlar doğru mu?' Bu düşünceler Olga'nın soğuk terler dökmesine, sararıp solmasına sebep oluyordu.

Peki, ya ortada oyun, aldatma, ince hesap filan yoksa... O zaman yeni bir aşk mı?

Bu varsayım onun aklını iyice karıştırıyor, şaşkınlık içinde kendini kaybediyordu. İlk aşktan yedi, sekiz ay sonra yeni, ikinci bir aşk! Buna kim inanırdı? İnsanlarda şaşkınlık ve belki de tiksinti duygusu yaratmadan bundan söz açabilir miydi? Bunu düşünmeye bile cüret edemiyor, böyle bir hakkı kendinde görmüyordu. Belleğini gözden geçirdi, ikinci aşkla ilgili hiçbir bilgi bulamadı. Halalarının, teyzelerinin, evde kalmış yaşlı kızların, çeşitli bilgelerin ve nihayet 'aşk filozofları' nın bu konuda söylediklerini aklından geçirdi; her yandan aynı acımasız hükmü duyuyordu: 'Bir kadın gerçek aşkı ancak bir kez yaşar!' Aynı hükmü Oblomov da dile getirmişti. Soniçka'yı hatırladı; acaba o ne derdi? Fakat hemen hatırladı, Rusya'dan gelen arkadaşları onun üçüncü aşkını yaşadığını söylemişlerdi...

'Hayır, hayır, imkânsız, o Şoltz'a âşık olamaz!' diye karar verdi.

O Oblomov'u sevmişti ve bu aşk artık ölmüştü, hayat çiçeği ebediyen solmuştu! Şoltz'a karşı beslediği duygu aşk değil, dostluktu; onun parlak nitelikleri ve kendisine gösterdiği yakın arkadaşlık, ilgi ve güven için duyduğu, dostluk duygusuydu. Olga eski arkadaşına âşık olabileceği düşüncesini, hatta olasılığını böylece kafasından uzaklaştırmış oldu. İşte, Şoltz'un, onun yüz ifadesinde, sözlerinde herhangi kesin bir kayıtsızlık işareti, sıcak, içten fakat alışılmış bir dostluk ilişkisinin bir milim ötesine geçen, şimşek çakmasını andıran anlık bir parlama, bir galeyan, hatta bir duygu kıvılcımı yakalayamamasının sebebi buydu. Bütün bu ilişkileri bir seferde kesip atabilmesi

için Olga'nın yapabileceği bir tek şey vardı: Ştoltz'un kendisine âşık olduğunun işaretlerini alır almaz, bu aşkı gıdasız bırakarak, serpilip gelişmesine imkân vermemek, bunun için de bir an önce çekip gitmek! Fakat bunun için artık geçti, çoktan yapılması gerekiyordu. Üstelik Ştoltz'un bu duygusunun giderek bir tutkuya dönüştüğünü Olga öngörmeliydi. O bir Oblomov değildi, ondan kolayca kaçıp kurtulamazdı! Kaldı ki, ondan uzaklaşması fiziki olarak mümkün olsa bile ahlaken imkânsızdı. Olga ilk başlarda sadece eski arkadaşlıklarından gelen haklarını kullanıyor, Ştoltz'u, yine eskisi gibi, kâh zeki, oyuncu, alaycı bir sohbet arkadaşı, kâh hayatı, başlarından geçen, etraflarında olup biten, onları ilgilendiren her olayı doğru ve derinden analiz eden, bilgili bir gözlemci olarak görüyordu. Fakat görüşmeleri sıklaştıkça mânen birbirlerine daha çok yaklaştılar, Olga'nın hayatında Ştoltz'un oynadığı rol daha da arttı. Gözlemcilikten fark edilmeden yorumculuğa ve Olga'nın akıl hocalığına terfi etti. Olga'ya sezdirmeden onun akli ve vicdanı oldu. Bu yeni durum, Olga'nın, Ştoltz'un gözlem ve yargısından titizlikle gizlediği bir tek mahrem köşe dışında bütün hayatını kuşatan yeni hak ve görevler, yeni gizli bağlar yarattı. Olga kendi akli ve kalbi üzerinde Ştoltz'un manevi vasiliğini kabul etmiş, buna karşılık kendisi de onun üzerindeki etkisini artırmıştı. Aralarında karşılıklı hak değiş tokuşu yapmışlardı, Olga bir şekilde, farkında olmadan, sessiz kalarak bu değiş tokuşa izin vermişti.

Şimdi bütün bunları birdenbire nasıl geçersiz sayardı? Üstelik bu ilişkilere ne kadar çok emek verilmiş, karşılıklı ne kadar çok haz alınmış, farklı hayat çeşnileri denenmişti! Eğer bunları kaybederse, birdenbire ne yapacaktı? Kaldı ki, her şeyi bırakıp kaçma düşüncesi aklına geldiği zaman zaten iş işten geçmişti, bunu yapacak gücü kalmamıştı.

Ştoltz'suz geçen her gün, ona açmadığı, onunla paylaşmadığı her düşünce Olga için bütün renkliliğini ve anlamını yitiriyordu.

'Ah Tanrım! Keşke onun kız kardeşi olsaydım!' diye düşünüyordu. 'Böyle bir kişinin ömür boyu yakının olması, ondan, sadece aklından değil, kalbinden de çeşitli şeyler talep etmeye hakkın olması, acınacak geçmişinle ilgili ağır faturalar ödmeden, aşağılanmadan, mazeret aramadan onun varlığından meşru ve açık bir şekilde haz alman ne

büyük bir mutluluk olurdu! Ya şimdi, ben neyim? Gidecek olsa onu alıkoymaya hakkım olmadığı gibi, gitmesini benim istemem gerek! Haydi diyelim ki onu alıkoydum, peki, ona ne diyeceğim? Hangi hakla onu her dakika karşımda görmek ve dinlemek istiyorum? Çünkü sıkılıyorum, içimi hüznün basıyor, o bana çok şey öğretiyor, beni eğlendiriyor, o benim için çok yararlı bir kişi, onunla olmak hoş bir şey! Bunlar kuşkusuz birer sebep, gerekçe ama hak değil! Peki, bunların karşılığında ben ona ne veriyorum? Herhangi bir karşılık beklemeden beni hayran hayran seyretme ayrıcalığı, karşılık görmeyi aklımdan bile geçirmeden... Oysa ne kadar çok kadın kendini bu durumda mutlu addederdi!’

Büyük acı çekiyor ve bu durumdan nasıl çıkacağını düşünüyordu; yolun sonu, bir çözüm ya da hedef gözükmüyordu. Gelecekte gördüğü tek şey Ştoltz’un yaşayacağı derin hayal kırıklığının ve ebedi ayrılığın korkusuydu! Bazen her şeyi Ştoltz’a açık açık anlatarak bir hamlede hem onu, hem kendisini bu işkenceden kesin olarak kurtarmayı düşünüyordu, fakat bu fikir aklına gelir gelmez hemen cesareti kırılıyordu. Utanç ve acı duyuyordu.

En garibi, Ştoltz ile ayrılmaz bir ikili oluşturduktan, hayatının yönetimini ona bıraktıktan bu yana Olga’nın kendi geçmişine saygı duymamaya başlamasıydı. Örneğin baron ya da başka biri onun sırrını öğrenseydi mutlaka canı sıkılır, huzursuz olurdu, fakat şu anda “Ya Ştoltz öğrenirse!” diye endişeye kapılarak çektiği ıstırap kadar büyük üzüntü yaşamazdı. Dehşetle gözünde canlandırmaya çalıştı; öğrendikten sonra Ştoltz onu ilk kez gördüğünde yüzünde nasıl bir ifade olacaktı? Ona nasıl bakacak, ne söyleyecekti? Daha sonra ne düşünecekti? Onun gözüne birdenbire ne kadar zayıf, ne kadar sıradan ve değersiz biri olarak gözükecekti! Hayır, hayır, dünyayı verseler sırrını söylemeyecekti!

Olga kendi iç dünyasını dinlemeye başladı ve dehşetle gördü ki, yalnızca kendi geçmiş serüveninden utanmıyor, serüvenin kahramanından da utanıyordu... Eski arkadaşının kendisine gösterdiği derin bağlılığa bu şekilde nankörce bir karşılık vermesi içini sızlattı, vicdan azabı duydu. Eğer Ştoltz’la arkadaşlığına hiçbir çıkarıcı niyet ve arzu karışmasaydı, belki utancıyla yaşamayı öğrenebilecek, ona alı-

şabilecekti. Öyle ya, insanoğlu nelere alışmıyordu ki! Fakat kalbinin kurnaz, pohpohlayıcı fısıltılarını bastırsa bile hayal gücünün renkli resimlerini engelleyemiyordu. İstemeye istemeye, yeni aşkın parıltılı hayali sık sık gözlerinin önüne geliyordu. Bütün acıları, sevinçleri ve derinlikleriyle çok yönlü hayatın geniş arenasında Şoltz ile birlikte tadacakları o muhteşem mutluluğun –Oblomov’la düşledikleri o tembel, miskin mutluluğun değil– hayali gittikçe karşısında büyüyor ve her an daha baştan çıkarıcı hale geliyordu.

İşte o zaman geçmiş için gözyaşları döküyor, fakat onu bir türlü yıkayıp temizleyemiyordu. Sonra silkinip düşlerinden uyanıyor, sessizliğin ve Şoltz’u eleme boğan o dostça kayıtsızlığın aşılmaz duvarının arkasına daha bir özenle sığınmıyordu. Sonra dostunun varlığıyla kendini unutarak özveriyle eğleniyor, eski büyüleyici, nazik, insanlara çabuk güvenen haline geri dönüyordu. Üzerinde artık hak iddia edemeyeceği mutlulukla ilgili günahkâr hayalleri ona, geleceğinin kaybedilmiş olduğunu, pembe düşlerin geride kaldığını, hayat çiçeğinin solduğunu hatırlatana kadar bu neşeli hali devam ediyordu. Muhtemelen yıllar geçtikçe kendi durumuyla barışabilecek, evde kalmış yaşlı kızlar gibi o da gelecekten ümitlerini kesecek, kalbi soğuk bir duygusuzluğa gömülecek ya da yardımseverlik faaliyetleriyle meşgul olacaktı. Fakat günahkâr hayalleri birdenbire tehlikeli bir görünüm kazandı, Şoltz’un ağzından kaçırdığı birkaç kelimeden, onun artık bir arkadaş değil, tutkulu bir âşık olduğunu anladı. Arkadaşlık aşkta boğulmuştu! Bunu anladığı sabah yüzü kireç gibi bembeyaz oldu, bütün gün evden çıkmadı. Duyguları altüst olmuş, sarsılmıştı. Kendi kendiyi mücadele etti, şimdi ne yapması gerektiğini, kendisine ne görev düştüğünü düşünüp taşındı ve hiçbir karara varamadı. Yalnızca, utancını yenip Şoltz’a geçmişiyile ilgili daha önce açılmadığı için kendine lanet okudu. Şimdi sadece utancını değil, korkuyu da yenmesi gerekiyordu.

Bazen üzerine bir kararlılık, cesaret geldiği olurdu; kalbinin acıdığını, göğsünde gözyaşlarının kabardığını hissettiği anlarda, sözcüklerle değil, hıçkırıklarla, kasılmalarla, bayılmalarla Şoltz’a koşmak, nasıl bedel ödediğini görüp anlasın diye ona aşk serüvenini anlatmak istediği olmuştu. Benzer durumlarda diğer kadınların nasıl davran-

dıklarını duyuyordu. Örneğin, Soniçka nişanlısına önceki erkek arkadaşısı asteğmen hakkında neler neler anlatmıştı! Onunla nasıl alay ettiğini, hazırlanıp faytona binene kadar onu soğukta nasıl mahsus beklettiğini, onun henüz ağzı süt kokan bir çocuk olduğunu söylemişti. Soniçka, Oblomov hakkında konuşmak için de hiç tereddüt etmez, onunla gönül eğlendirdiğini, alay ettiğini, onun gülünç biri olduğunu, böyle ‘çuval’ gibi bir adamın sevimleyeceğini, buna kimsenin inanmayacağını söylerdi. Fakat bu tür bir davranış biçimini Soniçka’nın kocası ve daha birçok kimse mazur görse bile Şoltz görmezdi.

Olga meseleyi daha uygun bir şekilde sunabilir, niyetinin yalnızca Oblomov’u uçurumdan çıkarmak olduğunu, bunu yapabilmek ve ışığı sönmekte olan bir adamı canlandırmak için onunla arkadaşça flört ettiğini, amacına ulaştıktan sonra onu zaten bırakmak istediğini söyleyebilirdi. Fakat bu çok ince tasarlanmış, zoraki bir yorum olurdu ve üstelik de doğru değildi! Hayır, hayır, kurtuluş ümidi yoktu!

Olga, çaresizlik içinde kıvranarak:

‘Ah Tanrım, nasıl bir girdabın içine düştüm!’ diye söyleniyordu. ‘Acaba söylesem mi? Ah, hayır! Umarım, uzun süre, sonsuza kadar bunu öğrenemez! Peki, söylememek! Ama bunun hırsızlıktan ne farkı var? Bu, aldatma, dalkavukluk gibi bir şey olur. Tanrım, bana yardım et!’ Hiçbir yerden yardım gelmiyordu.

Olga, Şoltz’un yanında olmaktan o kadar çok haz almasına rağmen bazen onu bir daha görmeyi arzu etmiyor, onun hayatında belli belirsiz bir gölge olarak kalmak, duru ve sağduyulu yaşayış biçimini yakışık almayan bir tutkuyla karartmak istemiyordu. O kendi başarısız aşkının yasını tutacak, geçmişe ağlamaya devam edecek, anısını yüreğine gömecek, sonra... sonra, belki, karşısına ‘düzgün bir aday’ çıkacak (böylesinden çok ne var!), iyi, akıllı, titiz bir eş ve anne olacak, geçmişte olanları bir genç kız rüyası sayacak, hayatı yaşamayacak, sadece ona tahammül edecekti. Zaten bütün kadınlar da böyle yapmıyor muydu?

Fakat bu mesele sadece Olga’nın meselesi değildi, bir başkası daha bu işin içindeydi ve bu ‘başkası’ hayatının en güzel, en parlak ümitlerini ona bağlamıştı.

Olga, kederden perişan halde kendine soruyordu:

‘Ne diye sevdim?’

Oblomov’un parkta onu bırakıp gitmek istediği o sabahı hatırladı; Olga, o zaman, Oblomov’un gitmesi halinde hayat defterinin bir kez daha açılmamak üzere kapanacağını sanmıştı. O zamanlar hayat ve aşk meselelerini nasıl da cesurca ve kolayca çözmüştü! Her şey ona ne kadar açık seçik gelmişti. Ve şimdi her şey dolaşmış, kördüğüm olmuştu! Akıl hocalığına kalkışmış, her şeyi basit gözle görmenin ve dosdoğru ileriye yürümenin yeterli olacağını, hayatın uysallıkla tıpkı bir halı gibi ayaklarının altına kendiliğinden serileceğini sanmıştı. Ve işte sonuç! Suçlayacağı birisi bile yoktu, tek suçlu kendisiydi!

Olga, Ştoltz’un geliş nedeniyle ilgili hiçbir fikri olmadan uzandığı divandan özensizce kalktı, kitabını yana koyarak onu karşılamaya çıktı.

Olga’nın odasına geçen Ştoltz:

“Engel olmuyorum ya? Kitap okuyordunuz,” diyerek göle bakan pencerenin önüne oturdu.

Olga yumuşak, içten ve karşı tarafa güvenini belli eden bir tavırla:

“Hayır, okumayı bırakmıştım, hava karardı,” dedi. “Sizi bekliyordum.”

Ştoltz karşısına bir koltuk da Olga için çekerek, ciddi bir yüzle:

“İsabet olmuş, ben de sizinle konuşmak istiyordum,” dedi.

Olga irkildi, oturduğu yerde dili tutulmuş gibi öylece kaldı. Sonra mekanik bir şekilde kendini koltuğa bıraktı. Başını eğdi, gözlerini hiç yukarı kaldırmadan rahatsız bir halde oturdu. Şu anda yüz verst ötede olmayı ne çok isterdi! Geçmiş belleğinde ansızın bir şimşek gibi parıldayarak canlandı.

İçinden yabancı bir ses:

‘Mahkeme başlıyor!’ dedi. ‘Hayatla bir kuklayla oynadığın gibi oynayamazsın! Hafife alma, sonra çok ağır ödersin!’ İkisi de birkaç dakika kadar sustu. Ştoltz’un düşüncelerine çekidüzen verdiği belli oluyordu. Olga onun süzölmüş yüzüne, çatılmış kaşlarına, kararlılık ifade eden sıkıca kapanmış dudaklarına korkuyla baktı. Sessizce iç geçirerek: ‘Nemesis!’* diye düşündü.

Her ikisi de âdeta bir düelloya hazırlanıyorlardı.

* Yunan mitolojisinde öç tanrıçası, ezeli düşman, hak edilmiş, kaçınılmaz ceza. –çev.

Şoltz sorgulayıcı gözlerle ona bakarak:

“Sizinle ne konuşmak istediğimi mutlaka tahmin ediyorsunuzdur, Olga Sergeyevna,” dedi.

Şoltz sırtını pencereye dönerek oturduğu için yüzü gölgede kalıyordu, oysa pencereden giren ışık doğrudan Olga’nın yüzüne düşüyordu, Şoltz onun ne düşündüğünü yüzünden okuyabilecekti.

Olga, alçak sesle:

“Nasıl tahmin edebilirim ki?” dedi.

Olga bu tehlikeli hasmıyla yüz yüze gelirken, Oblomov’un karşısında her zaman sergilediği o sağlam irade gücünden, sert kişiliğinden, keskin zekâsından, soğukkanlılığından eser yoktu! Eğer şu ana kadar Şoltz’un keskin bakışlarından kendini saklayabilmiş ve onunla mücadelesini başarıyla sürdürmüşse, bunu, Oblomov’la ilişkisinde olduğu gibi kendi gücüne değil, Şoltz’un ısrarlı suskunluğuna ve içe kapalılığına borçlu olduğunu anladı. Fakat savaş meydanında üstünlük onda değildi, bu yüzden, ‘Nasıl tahmin edebilirim ki?’ sorusunu sorarak hasmının niyetini daha iyi kavrayabilmek için az da olsa alan ve zaman kazanmak istemişti.

Şoltz saf yüreklilikle:

“Tahmin edemiyorsunuz demek? Pekâlâ, ben açıklayayım,” dedi.

Olga birden:

“Ah, hayır!” diye ağzından kaçırırverdi ve onun kolunu kavrayarak aman dilercesine yüzüne baktı.

“İşte, gördünüz, sizin tahmin ettiğinizi bildim,” dedi Şoltz. Kısa bir aradan sonra, mahzun mahzun, “Niçin hayır diyorsunuz?” diye ekledi.

Olga yanıt vermedi.

“Eğer günün birinde size açılacağımı tahmin ettiyseniz,” dedi Şoltz, “o zaman, bana ne yanıt vereceğinizi de mutlaka düşünmüş olmalısınız.”

Olga:

“Evet, tahmin ettim ve çok işkence çektim,” diyerek koltuğun arkasına iyice yaslandı, ışıktan öte tarafa döndü, yüzündeki mahcubiyet ve keder ifadesini Şoltz’un okuyamaması için akşam karanlığının bir an önce basmasını sabırsızlıkla bekledi.

Şoltz mırıldanırcasına:

“İşkence çekmek! Ne korkunç bir sözcük!” dedi. “Dante’nin ‘Ümitlerinizi ebediyen terk ediniz!’* sözü gibi! Bana konuşacak bir şey kalmıyor, bu söz her şeyi açıklıyor.” Derinden iç geçirerek, “Fakat yine de size çok minnettarım,” diye ekledi, “beni kaostan ve karanlıktan kurtardınız, en azından şimdi ne yapmam gerektiğini biliyorum. Yegâne kurtuluşum bir an önce çekip gitmek!”

Şoltz ayağa kalktı.

Olga ona doğru atılarak kolunu yeniden kavradı, paniğe kapılarak:

“Hayır, Tanrı aşkına gitmeyin!” diye yalvardı. “Bana acıyın, halim ne olur?”

Şoltz oturdu, ardından Olga da oturdu.

Şoltz hemen hemen soğuk, sert bir edayla:

“Fakat ben sizi seviyorum, Olga Sergeyevna!” dedi. “Şu son altı ayda neler yaşadığımı gözlerinizle görüyorsunuz. Daha başka ne istiyorsunuz? Eksiksiz, mükemmel bir zafer kazanmak mı? Eriyip iğne ipliğe dönmemi mi? Aklımı kaçırmamı mı? Hayır, çok teşekkür ederim.”

Olga’nın rengi attı. Bastırılmış gücenikliklerin ve artık saklayamadığı derin üzüntülerin verdiği bir vakarla:

“O halde gidin!” dedi.

“Lütfen, beni affedin!” diye özür diledi Şoltz. “Baksanıza, gözümüz hiçbir şeyi görmeden kavga edip duruyoruz. Böyle olmasını istemediğinizden eminim, fakat kendinizi benim yerime koyamayacağınız için benim ‘çekip gitmek’ şeklindeki tepkim size tuhaf geliyor. Bir erkek bazen elinde olmadan bencilleşir.”

Olga sanki hareketsizlikten rahatsız olmuş gibi koltuktaki oturuş şeklini değiştirdi, fakat bir şey söylemedi.

“Haydi, varsayalım ki gitmedim, kaldım! Bu ne işe yarayacak?” diye sordu Şoltz. “Siz doğal olarak bana dost, arkadaş kalmayı önerirsiniz; ama zaten her koşulda biz dostuz. Şimdi giderim, bir yıl, iki yıl sonra dostluğunuz hâlâ kalbimde yaşıyor olur! Dostluk, Olga Sergeyevna, genç bir erkekle genç bir kadın arasında aşka dönüştüğü

* Dante’nin *İlahi Komedya* adlı eserinde cehennemin kapısında yazılı “Ey buraya giren, bütün ümitlerini arkada bırak!” sözüne gönderme yapılmaktadır. -çev.

ya da yaşlılar arasında aşk anıları halini aldığı zaman güzeldir! Fakat bir taraf açısından dostluk, diğer taraf açısından aşk olan bir ilişkiyi Tanrı kimseye göstermesin! Sizin benim yanımda sıkılmadığınızı biliyorum, peki ya hiç düşündünüz mü ben sizinle birlikteyken ne hissediyorum?”

Olga güçlkle duyulan bir sesle:

“Evet, eğer böyleyse gidin, yolunuz açık olsun!” diye mırıldandı.

Ştoltz yüksek sesle kendi kendine:

“Gitmeyip keskin bir bıçak sırtında yürümek! Ne güzel dostlukmuş böyle!” diye söylendi.

“Peki, benim için kolay mı sanıyorsunuz?” diye soran Olga onu şaşırttı.

Canlanan Ştoltz merakla:

“Niçin kolay olmasın, siz... siz âşık değilsiniz ki?” dedi.

“Bilmiyorum, yemin ederim ki bilmiyorum!” dedi Olga. Kendi kendine konuşur gibi, üzgün üzgün, “Fakat eğer siz... Eğer şu anki hayatım şu ya da bu şekilde değişirse ben ne olurum?” diye ekledi.

Olga’nın sözleri ve söyleyiş tarzının içtenliği, ağırbaşlılığı karşısında şaşırان Ştoltz, koltuğunu onun yanına çekerek:

“Bu sözlerinizi nasıl anlamalıyım?” diye sordu. “Tanrı aşkına açıklayın!”

Ştoltz, Olga’nın yüz çizgilerini okumaya çalıştı, Olga yanıt vermedi. Ağzından çıkan ‘işkence çektim’ sözünü geri almak ya da onu Ştoltz’un anladığından farklı yorumlayarak onu sakinleştirmek için içinde yakıcı bir arzu duyuyor, fakat bunu nasıl yapacağını bilemiyordu. Olga, her ikisinin de ölümcül bir yanlış anlama ve yanılmanın yükü altında ezildiklerini, izledikleri yolun yanlış, durumlarının sefil olduğunu, sadece Ştoltz’un ya da onun yardımıyla kendisinin bugünkü hayatlarına ve geçmişlerine bir düzen, bir açıklık getirebileceğini bulanık bir şekilde hissediyordu. Fakat bunun için onları ayıran uçurumun üzerinden atlaması, başından geçenleri ona anlatması gerekiyordu. Bunu çok istiyor, fakat Ştoltz’un vereceği hükümden de bir o kadar korkuyordu.

“Ben kendim de hiçbir şey anlamıyorum, sizden daha fazla kaosun ve karanlığın içindeyim,” dedi Olga.

Şoltz onun elini tutarak:

“Dinleyin, bana inanıyor musunuz?” diye sordu.

Olga zayıf bir sesle:

“Hem de sınırsızca, tıpkı bir anneye duyulan güven gibi; siz de bunu biliyorsunuz,” dedi.

“O halde geçen yılki son görüşmemizden bu yana başınızdan geçenleri bana anlatın. Önceleri yüzünüzden bütün düşüncelerinizi okuyordum, şimdiyse benim için kapalı bir kutu oldunuz. Kanımca birbirimizi anlamamız için izlememiz gereken tek yol bu! Bana katılıyor musunuz?”

Olga yaklaşan kaçınılmaz itirafın verdiği can sıkıntısıyla:

“Ah, evet, buna mecburum...” dedi. “Şu veya bu şekilde bunu bitirmek gerek!” Başını göğsüne düşürerek, ‘Nemesis! Nemesis!’ diye içinden geçirdi.

Gözlerini yere dikerek sustu. Olga’nın bu sıradan sözcükleri, üstüne üstlük susması Şoltz’un içine dehşet saldı.

‘Bu kız acı çekiyor, Tanrım! Başına ne gelmiş olabilir?’ diye düşünen Şoltz’un alnında soğuk terler birikti, elinin ayağının titrediğini hissetti. Aklına çok kötü şeyler geldi. Olga hâlâ susuyor ve görünüşe bakılırsa kendi kendisiyle mücadele ediyordu.

Onun konuşması için acele eden Şoltz:

“Ee... Olga Sergeyevna!” diye onu sıkıştırdı.

Olga sessizliğini koruyordu, yine sinirli sinirli bir harekette bulundu, fakat karanlıkta Şoltz onun ne yaptığını göremedi, sadece elbisesinin hışırtısını duydu.

“Cesaretimi topluyorum,” dedi Olga sonunda. Soğukkanlı olmaya çalışarak yana döndü ve “Benim için ne kadar zor olduğunu ah bir bilseydiniz!” diye ekledi.

Şoltz’un her şeyi onun ağzından değil de, bir mucize sonucu öğrenmesini istiyordu. Allhtan hava iyice karardığı için yüzü gölgeliydi, onu sadece sesindeki değişim ele verebilirdi. Sözcükler bir türlü ağzından dökülmek bilmiyordu, âdeta hangi notadan başlayacağına karar veremiyordu.

İçinden:

‘Tanrım! Bu kadar utandığırna ve acı çektiğime göre kim bilir ne kadar suçlu olmalıyım?’ diye düşünerek üzülyordu.

Daha kısa bir süre önce hem kendi, hem başkalarının kaderini ne kadar da büyük bir güvenle planlıyor, yönetiyordu, ne kadar zeki ve güçlüydü! Şimdi, küçük bir kız çocuğı gibi titreme sırası ona gelmişti. Geçmiş için duyulan utanç, bugün için duyulan vicdan azabı, pişmanlık acısı, durumunun sahteliğı onu kedere boğuyordu... Dayanılacak gibi değildi!

“Size yardım edeyim,” dedi Ştoltz, güçlükle. “Siz... Âşık mı oldunuz yoksa?”

Kendi sözleri kendisini yaralamıştı.

Olga sessiz kalarak onu onayladı. Ştoltz’un bir kez daha başından aşağıya kaynar sular döküldü. Metin olmaya çalışarak:

“Kime? Sır olmasa gerek, öyle değil mi?” diye sordu. Dudaklarının titrediğini hissetti.

Olga’nın çektiğı ıstırap daha da arttı; bir an için başka bir hikâye uydurmak, başka bir isim telaffuz etmek geldi aklına. Bir dakika kadar kararsızlık içinde bocaladı, fakat yapacak bir şey kalmamıştı. Ölümcül bir tehlike anında kendini uçurumdan atan ya da alevlerin içine dalan bir insan gibi ansızın “Oblomov’a!” deyiverdi.

Ştoltz donup kalmıştı! Suskunluk iki dakika kadar sürdü.

Ştoltz şaşkınlık içinde:

“Oblomov’a!” diye tekrarladı. Sesini alçaltarak, kelimelere basa basa, “Bu doğru olamaz!” dedi.

Olga sakın sakın:

“Doğru!” dedi.

“Oblomov’a!” diye bir kez daha tekrarladı Ştoltz. İnandırıcı bir şekilde, “Bu imkânsız!” diye ekledi. “Burada bir hata olmalı, ya kendi duyularınızı, ya Oblomov’u, ikisi de değilse o zaman aşkı yanlış anladınız.”

Olga yanıt vermedi.

Ştoltz fikrinde ısrar ederek:

“Bu aşk olamaz, ben size bunun başka bir şey olduğunu söylüyorum,” dedi.

Olga sesine hâkim olmaya çalışarak:

“Evet, onunla gönül eğlendirdiğimi, parmağımdaya oynatarak iste-diğimi yaptırdığımı, onu mutsuz ettiğimi... Sonra... Şimdi de sizinle ilgilendiğimi söylemeye getiriyorsunuz,” dedi.

Sesinden kırılmış bir kalbin boşalmaya hazır gözyaşları hissediliyordu.

“Sevgili Olga Sergeyevna! Kızmayın, bu şekilde konuşmayın, bu sizin üslubunuz değil! Söylediğiniz şeylerin aklımın ucundan bile geçmediğini siz de biliyorsunuz. Fakat aklım almıyor, anlayamıyorum, nasıl olur Oblomov...”

Olga savunmaya geçerek:

“Fakat o sizin dostluğunuza layık biri, öyle değil mi? Ona değer veriyorsunuz, o halde aşkı ona niçin layık görmüyorsunuz?” dedi.

“Aşkın dostluktan daha az müşkülpesent, daha az emek isteyen bir şey olduğunu biliyorum,” dedi Şoltz. “Hatta çoğu zaman aşk kördür, insanlara meziyetleri için âşık olunmaz, bu böyledir! Fakat aşk için, bazen effen püften de olsa, tanımlayamayacağın, adını koyamayacağın, benim eşsiz hantal İlya’mda olmayan özel bir şey gerek! İşte, bu yüzden hayret ediyorum.” Şoltz canlanarak konuşmasını sürdürdü: “Bu şekilde meselenin özüne inemeyiz, birbirimizi anlayamayız. Ayrıntılara girmekten utanmayın, yarım saatinize kıyarak her şeyi bana anlatınız. O zaman ben size bunun ne olduğunu ve hatta belki nereye varacağını söyleyeceğim... Bana kalırsa bu işte... bir yanlışlık var...” Heyecanlanarak coşkuyla, “Ah, keşke bu söyledikleriniz doğru olsa!” diye ekledi. “Umarım sevdiğiniz kişi Oblomov’dur, bir başkası değildir! O zaman, bu, sizin ne geçmişin, ne de aşkın elinde tutsak olmadığınız, yani özgür olduğunuz anlamına gelecektir!” Sakin, neredeyse neşeli bir sesle, “Anlatın, lütfen çabuk anlatın!” diye ekledi.

Elini kolunu bağlayan zincirlerin bir kısmının çözülmüş olmasından sevinç duyan Olga, Şoltz’a güvendiğini açıkça belli eden bir tavırla:

“Hayhay, olur,” dedi. “Tek başımayım, aklımı kaçıracağım! Ne kadar acınacak durumda olduğu bir bilseniz! Suçlu muyum, değil miyim, bilmiyorum; geçmişimden utanmalı mıyım, yoksa ona acımalı mıyım? Gelecekte ümitli olayım mı, yoksa ümidimi keseyim mi? Siz kendi ıstıraplarınızdan bahsettiniz, ama benim de ıstırap çekebile-

ceğim kuşkusu içinizde doğmadı. Beni sonuna kadar dinleyin, ama aklınızla değil, yüreğinizle dinlerseniz daha iyi olur, ben sizin aklınızdan korkarım.” Gittikçe alçalan yumuşak bir sesle, “Yüreğiniz belki de benim annem olmaması yüzünden ormanda yönünü kaybetmiş biri olduğuma hükmedecektir...” diye ekledi. Hemen aceleyle kendini düzelterek, “Hayır, bana acımayın!” dedi. “Eğer yaşadıklarım aşk ise o zaman gidin!” Bir dakika kadar durdu. “Sonra bana karşı sadece arkadaşça duygular hissettiğinizde geri gelin! Eğer yaşadıklarım gönül eğlendirme, cilveleşme ise o zaman beni cezalandırın, gidebildiğiniz kadar uzaklara kaçın ve beni unutun! Şimdi dinleyin!”

Ştoltz hiçbir şey söylemeden onun iki elini birden kuvvetlice sıktı. Olga’nın uzun, ayrıntılı itirafları böylece başlamış oldu. Olga bunca zaman içini kemiren, yüzünün kızarmasına sebep olan, başlangıçta onu coşturup mutlu eden, ardından aniden acılar ve şüpheler cehennemine iten ne varsa hepsini kendi belleğinden bir yabancıнын belleğine harfi harfine açık seçik olarak aktardı. Yürüyüşlerini, parkı, düşlerini, Oblomov’un yeniden doğuşunu ve düşüşünü, leylak dalını ve hatta öpüşmelerini anlattı. Yalnızca bahçedeki o boğucu akşamı dile getirmedi, muhtemelen o akşamki fenalaşmasının nasıl bir olay olduğuna kendisi de karar verememişti.

Olga başlarda mahcup bir fısıltıyla konuşuyordu, sonra konuşmaya devam ettikçe sesi giderek daha berrak ve daha serbest hale geldi. Fısıltıdan alçak ses tonuna, oradan da göğüs kafesinden çıkan tam notalara geçti. Sonuna doğru âdeta başka birinin hikâyesini anlatıyormuşçasına iyice rahatladı.

Sanki önünden bir perde kalkmış, şu ana kadar dikkatle bakmaya korktuğu geçmişi birdenbire gözlerinin önüne serilmişti. Anlattıkça gözleri açılmış, pek çok mesele daha belirgin hale gelmişti. Eğer oda karanlık olmasaydı sohbet arkadaşının yüzüne cesaretle bakabilecekti. Olga itiraflarını bitirerek verilecek hükmü bekledi. Fakat yanıt yerine ölüm sessizliğiyle karşılaştı. O ne düşünüyordu? Ne bir kelime, ne bir kımıldama, hatta nefes alış bile duyulmuyordu, sanki odada Olga tek başınaydı. Ştoltz’un dilsiz hali Olga’nın içine yeniden şüphe düşürdü! Sessizlik uzadıkça uzuyordu! Yanıt gelmemesi ne anlama geliyordu? Dünyanın en hoşgörülü, en basiretli yargııcı onun için nasıl

bir hüküm hazırlıyordu? Bütün diğer yargıçlar onu acımasızca suçlardı, yalnız Şoltz onun davasına bakabilirdi, birini seçmesi gerekirse onu seçerdi! O her şeyi öğrenir, kavrar, tartar ve onun lehine en iyi kararı verirdi, hatta kendisinin verebileceğinden bile daha iyi bir karar olurdu bu! Ama o hâlâ suskundu! Sakın davayı kaybetmiş olmasın?

Olga tekrar dehşete kapıldı!

Kapı açıldı, hizmetçinin getirdiği iki mum oturdukları köşeyi aydınlattı.

Olga ürkek, fakat sorgulayıcı, meraklı gözlerle ona baktı. Şoltz kollarını göğsünde kavuşturmuş, Olga'nın mahcup halinin hazzını çıkararak kocaman açılmış sevecen gözlerle ona bakıyordu. Yüreğinden büyük bir yük kalktı, vücuduna bir sıcaklık yayıldı. Rahat bir nefes aldı, neredeyse ağlayacaktı. Kendine karşı hoşgörüsü ve Şoltz'a olan güveni hemen o anda geri döndü. Affedilen, avutulan, sevilip okşanan bir çocuk gibi mutluydu!

Şoltz yumuşak bir sesle:

“Hepsi bu kadar mı?” diye sordu.

“Evet!” dedi Olga.

“Ya mektubu?”

Olga mektubu çantasından çıkararak ona verdi; Şoltz mum ışığına tutarak mektubu okudu ve masanın üzerine bıraktı. Tekrar Olga'ya baktı, gözlerinde Olga'nın uzun süreden beri görmediği yine aynı ifade vardı. Kendinden emin, biraz alaycı, sonsuz iyi yürekli, onu şımartan arkadaşı eski Şoltz karşısında duruyordu. Yüzünde ne ıstırabın, ne de şüphenin gölgesi vardı. Olga'nın ellerini tutarak birer birer öptü, sonra derin düşüncelere daldı. Olga da sessizliğe gömüldü, düşüncelerini okuyabilmek için gözünü kırpmadan onun yüz hareketlerini gözetledi.

Şoltz aniden ayağa kalktı.

Korkunç geçmişi hiç olmamış gibi Olga'nın yüzüne büyük bir güven ve şefkatle bakarak:

“Aman Tanrım,” dedi, “eğer meselenin Oblomov'la ilgili olduğunu bilseydim hiç bu kadar ıstırap çeker miydim?”

Olga neşelenmiş, içine bayram sevinci dolmuştu. Kendini hafiflemiş hissediyordu. Utancının genel olmadığını, yalnızca Şoltz'dan

utandığını açık seçik olarak anladı; onunsa kendisini cezalandırmaya ve onu terk etmeye niyeti yoktu! Dünyanın geri kalanının hükmü sanki çok mu umurundaydı? Şoltz yeniden kendine hâkim olmaya başladı, neşesi yerine geldi. Fakat bu Olga'ya yetmiyordu. Aklandığını anlamıştı, ancak bir sanık olarak hakkında verilen kararı bilmek istiyordu.

Şoltz şapkasını eline aldı.

“Nereye gidiyorsunuz?” diye sordu Olga.

“Bir hayli galeyan, sarsıntı yaşadınız, dinlenin!” dedi. “Yarın konuşuruz.”

Kolundan kavrayarak onu tekrar sandalyeye oturtan Olga:

“Bütün geceyi uykusuz geçirmemi istiyorsunuz herhalde?” dedi. “Yaşadıklarımın adını koymadan, şimdi ve yarın ne olacağımı söylemeden gitmek istiyorsunuz. Bana acıyın, Andrey İvanoviç! Hükmümü siz vermezseniz kim verecek? Eğer hak ediyorsam, cezamı kim verecek? Kim beni affedecek?”

Olga bunları Şoltz'a öylesine narince, öylesine dostça bakarak söylemişti ki, şapkasını hemen elinden bırakan Şoltz neredeyse onun ayaklarına kapanacaktı.

“Meleğim!” dedi. “İzin verin size böyle hitap edeyim. Boş yere kendinize işkence etmeyin, sizin cezalandırmaya, affedilmeye ihtiyacınız yok! Hatta anlattığınız hikâyeye ekleyeceğim bir şey de yok! Başka ne tür kuşkularınız olabilir? Başınızdan geçenlerin ne olduğunu, nasıl adlandırılacağını mı bilmek istiyorsunuz? Bunu zaten çoktan biliyorsunuz. Oblomov'un mektubu nerede?” Masanın üzerinden mektubu alarak:

“Dinleyin!” dedi:

...sizin şu anda hissettiğiniz aşk gerçek aşk değil, gelecekte beklenen bir aşktır, sevmek ihtiyacının bilinçsizce dışavurumudur. Yeterli gıdayı alamadığı, ... hani bazen kadınlar bebeklerini severken ya da kendi aralarında konuşurken, hatta ağlarken ya da histeri nöbeti geçirirken...

Siz hata yapıyorsunuz (Şoltz bunu vurgulayarak okumuştı!), karşınızdaki duran insan sizin beklediğiniz, hayal ettiğiniz kişi değil! Biraz bekleyin, o kişi gelecektir; o geldiği zaman rüyadan uyanacak ve işlediğiniz hatadan utanacaksınız, canınız sıkılacak.”

Şoltz:

“Görüyorsunuz, Oblomov ne kadar doğru söylemiş!” diye devam etti. “Yaptığınız hata yüzünden utanç ve üzüntü duyuyordunuz. Buna ekleyecek bir şey bulamıyorum. Oblomov haklıymış ve siz ona inanmamışsınız, bütün suçunuz bu! O zaman ayrılmanız gerekiyormuş. Sizin güzelliğiniz onun aklını başından almış!” Hafif bir alaycılıkla ekledi: “Siz de onun... bir güvercin kadar uysal ve narin tabiatına vurulmuşsunuz!”

“O zaman ona inanmamıştım, kalbin yanılmayacağını düşünüyordum!” dedi Olga.

“Hayır, kalp yanılır, hem de bazen ölümcül biçimde yanılır!” dedi Şoltz. “Fakat iş kalbe kadar varmamış, bir yandan hayal gücünüz ve gururunuz, diğer yandan zayıflığınız serüveninizde etkili olmuş,” diye ekledi. “Hayatta bir daha güzel günler göremeyeceğinizi, bu solgun ışığın hayatınızı aydınlatacağını, peşinden ebedi bir gecenin geleceğini düşünerek korkuya kapılmışsınız.”

“Ya gözyaşlarım?” diye haykırdı Olga. “Ağladığımda döktüğüm gözyaşları kalbimin pınarından fışkırmıyor muydu? Ben yalan söylemiyordum, her zaman içtendim!”

“Hayatım, kadınlar nelere ağlamaz ki! Bir leylak dalı ya da parkta hoşunuza giden tahta sıra için içinizde acıma hissi duyduğunuzu şimdi kendiniz söylediniz. Bunlara incinmiş gururunuzu, başarısızlıkla sonuçlanmış kurtarıcılık rolünüzü ve biraz da alışkanlıklarınızı ekleyin... Alın size, ağlamak için bir sürü sebep!”

“Buluşmalarımız, gezintilerimiz de mi hataydı?” dedi Olga. “Hattırlarsanız, onun evine... gittiğimi söylemiştim...”

Olga mahcubiyet içinde kıvranarak cümlesini güçlkle bitirdi, âdeta kendi sözlerini boğup susturmak istiyordu. Olga, Şoltz onu daha bir şevkle savunsun, onun gözünde hep haklı gözüksün diye kendini suçlamaya çalışıyordu.

“Anlattıklarınızdan, son buluşmalarınızda söyleyecek bir şeyinizin kalmadığı anlaşılıyor. Sözde ‘aşk’ınız bir özden yoksunmuş! Daha ilerilere gidemezdi. Siz aslında nihai ayrılığınızdan önce ayrılmışsınız! Sadık kaldığınız şey aşk değil, aşkın kafanızda yarattığınız hayaletiymiş! İşin bütün sırrı burada!”

“Ya öpücük?” diye fısıltıyla sordu Olga, fakat o kadar yavaş söylemişti ki Şoltz ne dediğini ancak tahmin edebildi.

Şoltz alaycı bir sertlikle:

“İşte bu çok önemli!” dedi. “Öğle yemeğinde size bir kap yemek ek-sik vererek bu suçunuz cezalandırılmalı!” diyerek ona büyük bir aşkla ve şefkatle baktı.

Şoltz’un kayıtsızlığına ve özensiz üslûbuna içerleyen Olga:

“Böyle bir ‘hata’ bir şakayla örtbas edilemez!” diyerek karşı çıktı. “Eğer beni sert bir sözle cezalandırırsaydınız, hatamı gerçek adıyla an-saydınız benim için çok daha kolay olurdu.”

“Eğer söz konusu olan kişi İlya değil de bir başkası olsaydı şaka yapmazdım,” diye savundu kendini Şoltz. “O zaman hatanız bir fela-ketle sonuçlanabilirdi... Ama Oblomov’u tanıyorum...”

Kızaran Olga onun sözünü keserek:

“Bir başkasıyla, asla!” dedi. “Ben Oblomov’u sizden daha iyi tanı-yordum...”

“Gördünüz mü!” diye onu onayladı Şoltz.

Olga meseleyi her yönüyle ele almak, açıklanmamış en ufak bir gölge, bir bilmece bırakmamak için:

“Fakat eğer o değişseydi, canlanıp hayata bağlansaydı, beni dinle-seydi, o zaman onu sevmeyecek miydim?” diye sordu. “Bu da mı bir hata, bir yanlış olacaktı?”

Şoltz onun sözünü keserek:

“Bu takdirde onun yerini başka bir adam almış olacaktı,” dedi, “bu durumda hiç şüphe yok ki ilişkiniz alevlenecek ve aşka dönüşecekti, güçlenecekti. İşte o zaman... Fakat bu başka bir serüven ve başka bir kahraman demek, bizi niçin ilgilendirsin!”

Olga derinden iç geçirdi, âdeta ruhundan son yükü de silkip at-mıştı. İkisi de sustu.

“Ah, insanın iyileşip sağlığına kavuşması ne büyük mutluluk” dedi Olga.

Bunu tıpkı bir çiçeğin açması gibi ağır ağır söylemişti; ardından dönüp Şoltz’a öylesine derin bir minnettarlıkla, öylesine sıcak ve ola-ğanüstü bir dostlukla baktı ki, Şoltz bu bakışta neredeyse bir yıldan

beri beyhude yere aradığı kıvılcımı yakalar gibi oldu. İçi mutlulukla ürperdi.

‘Hayır, asıl iyileşen benim!’ diyerek düşünceye daldı. ‘Ah, bu gönül ilişkisinin kahramanının İlya olduğunu bir bilebilseydim! Bunca zaman harcandı, bunca üzüntü yaşandı!’ Neredeyse sinirlenerek, ‘Neden? Ne için?’ diye sordu.

Fakat Şoltz aniden âdeta kızgınlığını silkinip üzerinden atarak kendine geldi, kötü düşünceleri kafasından kovdu, alnındaki kırışıklıklar kayboldu, gözleri neşeyle parladı.

“Bunlar kaçınılmazmış demek ki, öyle gözüküyor,” dedi. Coşkuyla ekledi: “Buna karşılık şu anda öylesine huzurlu, öylesine mutluyum ki!”

Böyle ansızın yeniden doğuşunun şaşkınlığını yaşayan Olga güç duyulabilen bir sesle, dalgın dalgın:

“Tıpkı bir düş gibi!” dedi. “Sanki hiçbir şey olmamış gibi! Siz benim üzerimden sadece utanç ve pişmanlık duygusunu değil, acıyı, ağrıyı da söküp aldınız. Bunu nasıl yaptınız? Bütün bunlar geçecek mi? Bu hata?”

Şoltz onu:

“Hatta geçti bile!” diye yanıtlayarak ilk kez ona, saklamaya çalışmadan, tutku dolu bakışlarla baktı. “Yani, ne varsa hepsi geçti, demek istiyorum,” diye ekledi.

Olga cümlesini tamamlamakta zorlanarak:

“Peki ya... bir hata değil de... gerçekse, o zaman ne olacak?” diye sordu.

Şoltz yeniden eline Oblomov’un mektubu alarak:

“İşte burada yazıyor, bakın: ‘...karşınızda duran insan sizin beklediğiniz, hayal ettiğiniz kişi değil! Biraz bekleyin, o kişi gelecektir; o geldiği zaman rüyadan uyanacak ve...’ Ben de bu satırlara şunu ekliyorum: ‘Seveceksiniz, öylesine seveceksiniz ki, bu aşka bir yıl değil koca bir ömür yetmeyecek!’” İçte işleyen gözlerle Olga’ya bakarak ekledi: “Fakat kimi seveceğinizi bilmiyorum.”

Olga başını öne eğdi ve dudaklarını sıkıca kapadı, fakat göz kapaklarının arasından dışarıya ışık saçılıyordu, sıkılı dudakları gülümsemesini gizlemeye yetmedi. Başını kaldırıp Şoltz’a baktı, öylesine yürekten güldü ki gözlerine yaş doldu.

“Size başınızdan geçenleri ve hatta geçecekleri anlattım, Olga Sergeyevna,” dedi Şoltz. “Oysa siz, bitirmeme izin vermediğiniz soruma hiçbir yanıt vermiyorsunuz.”

Olga mahcup bir edayla:

“Fakat ne diyebilirim ki?” dedi. Utangaç bakışlarla Şoltz’a bakarak fısıltıyla ekledi: “Benden beklediğiniz ve o kadar çok hak ettiğiniz yanıtı size verebilsem bile buna hakkım var mı?”

Şoltz bu bakışta yine derin bir sevginin kıvılcımını yakalamayı başardı ve yine mutluluktan içi ürperdi.

“Acele etmeyin,” diye ekledi, “gönlünüzün yası, nezaketin gereği olan bu yas bittiğinde lütfen bana hak ettiğim şeyi söyleyin! Bu yıl da bana bir şeyler öğretti. Şimdi lütfen şu soruyu yanıtlayınız: Gidecek miyim yoksa kalacak mıyım?”

Olga birden neşeyle:

“Beni dinleyin, siz benimle gönül eğlendiriyorsunuz!” dedi.

Şoltz ağırbaşlılıkla:

“Yok, hayır,” dedi, “Bu deminki soru değil, şimdi çok farklı anlamı var, eğer kalacaksam hangi sıfatla kalacağım?”

Olga şaşırdı, eli ayağına dolaştı.

Olga’yı zor durumda yakalamaktan mutlu gözükten Şoltz, gülererek:

“Görüyorsunuz ki hiç de gönül eğlendirmiyorum,” dedi. “Bugünkü bu konuşmadan sonra birbirimize davranışımız değişmek zorundadır. Her ikimiz de artık dünkü halimizden farklı bir konumdayız.”

Şaşkınlığı daha da artan Olga:

“Bilmiyorum ki...” diye fısıldadı.

“İzin verin size bir tavsiyede bulunayım!”

Olga, neredeyse tutkulu bir teslimiyetle:

“Bulunun! Ne derseniz harfi harfine yapacağım,” dedi.

“Bir yandan şu öteki erkeğin gelmesini beklerken, bu arada benimle evlenin!”

Olga, yüzünü elleriyle kapatarak, telaşlı, fakat mutlu bir ifadeyle:

“Henüz cesaretim yok,” diye fısıldadı.

Şoltz, Olga’nın başını kendine doğru çekerek:

“Neden cesaretin yok?” diye fısıltıyla sordu.

“Ya şu geçmişim?” diyen Olga bir annenin göğsüne yaslanır gibi başını ştoltz’un göğsüne yasladı.

ştoltz yavaşça Olga’nın ellerini yüzünden uzaklaştırdı, başını öptü, onun mahcup ve şaşkın yüzünü doya doya seyretti, gözlerinde beliren ve çabucak kaybolan gözyaşlarına büyük bir haz duyarak baktı.

“Geçmişin sizin leylak dalınız gibi solup gidecek!” dedi. “Dersinizi aldınız, şimdi ondan yararlanma zamanı! Hayat yeniden başlıyor, geleceğınızı bana teslim edin ve hiçbir konuda kaygı duymayın! Bütün sorumluluğu üzerime alıyorum. Haydi, teyzene gidelim!”

ştoltz evine gitmek üzere oldukça geç bir saatte oradan ayrıldı. Sevdalı gözlerle ağlara, gökyüzüne, göle, hatta sudan yükselen buğuya bakarak:

‘Muradıma erdim!’ diye düşündü. ‘En nihayet! Bunca yıllık sabır, aşka susamışlık, manevi potansiyelin dizginlenişi! Ne kadar çok bekledim, hepsi ödüllendirildi! İşte, insanoğlunun ulaşabileceği son mutluluğu bu!’

Mutluluğu her şeyi, çalıştığı işyerini, babasının talikasını,* güderi eldivenlerini, yağlı hesap pusulalarını, bütün iş hayatını arka plana itiyor, gölgeliyordu. Belleğinde yalnızca annesinin rayihalı odası, Herz’in eşitlemeleri, prensin gotik galerisi, duvarlarda asılı resimlerdeki mavi gözler, pudralanmış kestane rengi saçlar canlandı ve bütün bunları bir tül gibi örten yumuşak, tatlı bir ses, Olga’nın sesi kulağına alındı. Zihninde onun şarkılarını duydu. Tutkuyla içi kabararak, kendi kendine:

‘Olga, benim karım!’ diye fısıldadı. ‘Aradığım şeyi buldum! Artık aranacak başka bir şey, gidilecek başka bir yer yok!’ Mutluluk sarhoşluğu içinde, yolların, sokakların farkına varmadan evine doğru yürüyordu...

Olga uzun süre bakışlarıyla arkadan onu izlemiş, sonra pencereyi açarak serin gece havasını ciğerlerine çekmişti. Galeyanı, iç sarsıntısı yavaş yavaş kayboluyor, nefes alışı normale dönüyordu. Gölü ve uzakları seyre daldı; sonra öylesine dingin, öylesine derin düşüncelere gömüldü ki gören onu uyuyor sanırdı. Ne düşündüğünü, ne hissettiğini yakalamaya, kavramaya çalıştı, fakat başaramadı. Düşünceleri dalga-

* (Ru.) Dört tekerlekli, üstü kapalı, yaylı bir tür at arabası, telejka (TDK). –ev.

lar gibi eşit aralıklarla, düzenli bir biçimde akıp gidiyor, kanı damarlarında ahenkle dolaşıyordu. Büyük bir mutluluk hissediyor, fakat bu mutluluğun nerede başlayıp nerede bittiğini, nasıl bir şey olduğunu söyleyemiyordu. Etrafın kendisine niçin bu kadar sessiz, sakın göründüğünü, içinde niçin böylesine eksiksiz bir mutluluk ve huzur hissettiğini düşünüyordu, tam bu sırada:

‘Ben onun nişanlısıyım...’ diye fısıldadı.

İçi gururla ürpererek ‘Ben nişanlıyım!’ diyen, bütün hayatını aydınlatacak o büyük anı yaşayan her genç kız kanatlanıp yükseklere çıkar ve oradan daha dün tek başına, fark edilmeden yürüdüğü patikaya bakar, o dar yolun ne kadar karanlık olduğunu görür.

Peki, o halde, Olga’nın içi neden gururla ürpermemişti? O da تنها bir patikada tek başına yürümüş, benzer şekilde, kavşakta bir adamla karşılaşmıştı. Karşılaştığı erkek ona el vermiş, onu alıp göz kamaştırıcı parlak ışıkların debdebeli dünyasına değil, yatağından taşmış geniş bir nehre benzeyen bir yere, göz alabildiğine uzayan kırlara, dostça gülümseyen tepelere götürmüştü. Ne parıltıdan gözleri kamaşmış, ne heyecandan kalbi durmuş, ne de hayal gücü tutuşup alev almıştı!

Olga bakışlarını huzur dolu bir sevinçle hayatın taşkın akışı, geniş kırları ve yeşil tepeleri üzerinde dolaştırarak ruhunu sakinleştiriyordu. Ne omuzlarında, şurasında burasında herhangi bir ürperme, titreme hissediyor, ne de gözlerinden gururla ışık saçılıyordu. Yalnızca, kırları, tepeleri tarayan bakışlarını ona el veren adamın hayaline çevirdiği zaman yanağından aşağıya bir damla gözyaşının ağır ağır kaydığını hissediyordu...

Olga yarı uyuyarak uzun süre öylece oturdu, kurduğu mutluluk düşü ne kadar da dingindi! Hiç kımıldamıyor, neredeyse nefes bile almıyordu. Kendinden geçmiş halde, hayalinde sıcak, ıtırılı, yumuşak ışıkların göz kırptığı, sessiz, mavi bir geceyi* seyrettiğini canlandırdı. Mutluluk hülyası geniş kanatlarını açmış, bir bulut gibi gökyüzünde, onun başının üzerinde yavaş yavaş süzülüyordu...

* Gonçarov romanın son bölümünü Turgenyev’e okuduğunu ve “mavi gece” ifadesini onun önerdiğini belirtmektedir [*Neobiknonennaya İstoriya* (Sıradışı Bir Hikâye), s.255]. –çev.

Olga, gördüğü bu düşte kendisini, bir iki saatliğine tüllere, dantellere bürünen, sonra ömür boyu gündelik eski püskü giysilere mahkûm olan bir kadın olarak görmedi. Ziyafetler, şenlikler, ışıklar, neşeli bağrı çağrışmalar onun rüyasında kendilerine yer bulamadılar. Rüyasına bir tek mutluluk girebilmişti, fakat bu o kadar sade, o kadar süssüz, bezeksiz bir mutluluktan ki, Olga, bir kez daha, kibirli bir ürperişe kendini kaptırmadan, sadece yoğun bir duygusallıkla:

‘Ben onun nişanlısıyım!’ diye fısıldayabildi.

V

AMAN yarabbi! Şoltz’un tesadüfen yemeğe geldiği Oblomov’un isim gününden bu yana geçen bir buçuk yıl içine Oblomov’un Vıorskaya yakasındaki evinde her şey ne kadar iç karartıcı, ne kadar sıkıcı hale gelmişti öyle! İlya İlyiç’in kendisi şişmanlamış, pörsümüş-tü; göz çukurlarını yiyip bitiren can sıkıntısı orada bir illet gibi öylece duruyordu. Odanın içinde bir aşağı bir yukarı gezinip duruyor, ardından sırtüstü uzanıp tavana bakıyor, raftan bir kitap alarak birkaç satırın üzerinden geçiyor, esniyor, sonra masada parmaklarıyla trampet çalmaya başlıyordu.

Zahar daha da hantallaşmış, beceriksizliği ve pasaklı hali daha da vahim bir durum almıştı. Dirseklerinde yamalar peyda olmuştu, sanki aç kalıyor, uyku uyumuyor ve üç kişinin işini yapıyormuş gibi perişan ve aç bir görünüm sergiliyordu. Oblomov’un robdöşambırı iyice eskimişti, üzerindeki delikler titizlikle onarılmış olmasına rağmen sadece dikiş yerlerinden değil, her taraftan parçalanacakmış gibi duruyordu. Yenisiyle değiştirilme zamanı çoktan gelip geçmişti. Yatağının üzerindeki battaniye de eskimişti, şurası burası yamalıydı. Pencerelerdeki perdeler çoktan solmuştu, sık sık yıkanmalarına rağmen paçavra gibi gözükyorlardı.

Zahar eski bir masa örtüsü getirdi, masanın Oblomov’a yakın olan yarısına serdi. Sonra hiçbir şey konuşmadan, dikkatle, üzerinde tabak, bıçak, çatal, bir sürahi votka ve ekmek bulunan tepsiyi getirerek masanın üzerine koydu ve dışarı çıktı. Evsahibesinin odasına açılan kapı aralıktı, elinde bir tava cızırdayan omleti hünerle tutan

Agafya Matveyevna içeriye girdi. O da müthiş değişmişti ve değişiklikler lehine şeyler değildi. Çok zayıflamıştı; kızarma, bozarma nedir bilmeyen o yuvarlak, tombul, beyaz yanaklardan eser kalmamıştı. Seyrek kaşları artık parıldamıyordu, gözleri çukura düşmüştü. Üzerinde eski bir pamuklu elbise vardı. Elleri iş yapmaktan, ateşten, sudan sertleşmiş, pütür pütür olmuş ve bronzlaşmıştı. Akulina artık onun yanında çalışmıyordu. Anisya bir mutfığa, bir bostana, bir kümese koşuyor, döşemeleri yıkıyor, temizlik yapıyordu. İşlere tek başına yetişemiyordu, Agafya Matveyevna'nın kendisi ister istemez mutfakta çalışmak zorunda kalıyordu. Eve kahve, tarçın, badem az alındığı için Agafya Matveyevna'nın da öğütme, çekme, rendeleme, eleme işleri daha az oluyordu. Nakış işleme aklına bile gelmiyordu. Şimdilerde vaktini daha çok soğan doğrama, siyah turp rendeleme ve benzeri malzemelerle uğraşma alıyordu. Yüzünden derin bir hüznün izleri okunuyordu. Kendisi için, kahvesi için ah vah etmiyordu; daha çok koşuşturması için bahane bulamamasına, ev idaresiyle ilgili daha büyük ölçekli işler yapamamasına, tarçın dövmemesine, sosa vanilya koyamamasına ya da yoğun krema kaynatamamasına üzülmüyordu. Üzüntüsü, Oblomov'un bir yıldan beri aldığı hiçbir şeyi ağzına koymamasındandı. Kahve eskisi gibi çuvallarla en iyi mağazadan değil, gramla, on kapık verilerek köşedeki bakkaldan alındığı için Oblomov kahve içmiyordu. Kaymağı Finli kadından değil yine aynı bakkaldan aldığı, kahvaltıda leziz sulu köfte yerine aynı bakkalın bayat jambonuyla hazırlanmış omlet pişirdiği için Oblomov yemeyi reddediyordu.

Niçin böyle oluyordu? Çünkü bir yıldan beri Ştoltz'un yurtluktan düzenli olarak gönderdiği gelir Oblomov'un evsahibinin kardeşine imzaladığı senedin ödemelerine gidiyordu. İvan Matveyeviç'in bu 'Tamamen yasal' tuzağı beklenilenin ötesinde bir başarıyla hayata geçirilmişti. Tarantjev uydurma skandalla ilgili ilk kez Oblomov'a imada bulunduğu Oblomov kızarıp bozarmış, ne diyeceğini şaşırmıştı. Sonra anlaşılmaya varmış, üçü birlikte içki sofrasına oturmuşlardı ve Oblomov dört yıl içinde ödenmek üzere söz konusu borç senedini imzalamıştı. Bir ay sonra Agafya Matveyevna da kardeşinin adına düzenlenmiş benzer bir senedi, neyi, niçin imzaladığından hiç şüphelenmeden imzalayıp vermişti. Kardeşi evrakin ev için gerekli oldu-

ğunu söylemiş, ondan şu ifadeyi yazmasını istemişti: ‘İşbu borç senedi filan tarafından (adı, soyadı, unvanı) kendi eliyle imzalanmıştır.’”

Agafya Matveyevna, sadece, bu kadar uzun bir cümleyi yazmakta zorlanacağını ve hata yapabileceğini söylemiş, kardeşine, kendi yerine ‘artık çok güzel yazmaya başlayan’ Vanya’nın yazmasının daha iyi olacağını önermişti. Fakat kardeşi kendisinin yazmasında ısrar etmiş, o da büyük büyük harflerle, eğri, kargacık burgacık yazısıyla cümleyi yazıp imzalamıştı. Bu konu o günden sonra bir daha da açılmamıştı. Oblomov senedi imzalarken paranın öksüz çocuklara gideceğini düşünerek bir ölçüde yatışmış, fakat ertesi sabah dinç kafayla uyanınca olayı utançla hatırlamıştı. Sonraki günlerde Oblomov bunu unutmaya çalışmış, İvan Matveyevič ile karşılaşmaktan kaçınmış, Tarantjev konuyu açacak olduğunda onu, evi derhal boşaltıp yurtluğa gitmekle tehdit etmişti.

Daha sonra Oblomov yurtluktan Şoltz’un gönderdiği parayı aldığı anda İvan Matveyevič ona gelerek borcunu gönderilen paralarla bir an önce ödemeye başlamasının onun için daha kolay olacağını söyledi. Böylece üç yıl içinde hesap kapanmış olacaktı. Aksi halde, Oblomov’un birikmiş parası olmadığına ve olma olasılığı da bulunmadığına göre, vade sonunda alacak davası açılacak ve yurtluk icra yoluyla satılacaktı. Böylece Şoltz’un gönderdiği paranın borca gideceğini, kendisine geçinmek için çok az bir paranın kalacağını gören Oblomov nasıl bir kapana kısıtıldığını anladı.

Evsahibesinin kardeşi bir aksilik çıkar da planı aksar korkusuyla borçlusu ile arasındaki bu gönüllü alışverişi iki yıl içinde sonlandırmaya karar verince Oblomov birdenbire kendini çok güç bir durumda buldu. Cebinde kaç parası bulunduğunu bilme alışkanlığı olmadığı için Oblomov ilk başlarda durumu pek fark edemedi, fakat İvan Matveyevič ansızın un tüccarı birinin kızına evlenme teklifinde bulunmaya karar vererek başka bir eve taşınınca durum ortaya çıktı. Agafya Matveyevna’nın hırslı mutfak alış verişleri aniden sekteye uğradı. Mersinbalıkları, kar beyazı dana etleri, hindiler başka bir mutfığa, kardeşinin yeni evine gitmeye başladı. Akşamları bu yeni evin her yanında ışıklar yanıyor, İvan Matveyevič’in yeni akrabaları, mesai arkadaşları ve Tarantjev toplanıyor, yiyip içiyorlardı. Agafya Matveyev-

na ve Anisya ağızları bir karış açık, aylak aylak sarkan kollarıyla boş tencerelerin ve çömlleklerin arasında ne yapacaklarını şaşırıp kaldılar. Agafya Matveyevna sadece bir evi, bostanı ve tavukları olduğunu, tarçının, vanilyanın onun bostanında yetişmediğini ilk kez kavradı. Çarşıda pazarda esnafın ona gittikçe daha az gülümseyerek, daha az eğilerek selam verdiğini, bütün iltifatın kardeşinin şişman, şık giyimli yeni kadın aşçısına yöneldiğini gördü.

Oblomov, İvan Matveyeviç'in geçinmeleri için ona bıraktığı bütün parayı Agafya Matveyevna'ya verdi. Kadıncağız kendini kaybederek yine eskisi gibi üç dört ay torba torba kahveler çekti, tarçınlar öğüttü, dana etleri kızarttı, hindiler pişirdi... Son güne kadar bu şekilde devam etti, son olarak kalan yetmiş kapağı de harcadığında Oblomov'a gelerek paranın bittiğini söyledi. Oblomov bu haber üzerine divanda iki üç kez sağına soluna döndü, sonra kalkıp çekmeceleri karıştırdı, hiçbir şey bulamadı. Parayı nereye harcadığını hatırlamaya çalıştı, hatırlayamadı. Eliyle masayı yokladı, bakır bozukluk var mı diye baktı. Zahar'a sordu, Zahar rüyasında bile görmediğini söyledi. Agafya Matveyevna kalkıp kardeşine gitti, büyük bir safdillikle evde para kalmadığını söyledi.

İvan Matveyeviç:

"Geçiminiz için bıraktığım bin rubleyi beyzadenle birlikte nerele-re çarçur ettiniz?" diye sordu. "Nereden para bulabilirim? Evleneceğimi biliyorsun, iki aileyi geçindiremem! Beyzadenle birlikte ayaklarınıızı yorganınıza göre uzatın!"

Agafya Matveyevna:

"Beyi öne sürerek neden bana sitem ediyorsun?" dedi. "O size ne kötülük yaptı? Kimseye bir zararı yok, kendi halinde yaşıyor. Onu evime ben davet etmedim, Tarantiev ile birlikte siz getirdiniz."

İvan Matveyeviç çıkarıp kız kardeşine on ruble verdi ve başka parası olmadığını söyledi. Fakat daha sonra Tarantiev ile birlikte *ümüessese*'de konuyu tartışılar, kız kardeşiyle Oblomov'u bu durumda bırakmanın yanlış olduğuna karar verdiler. Mesele Şoltz'un kulağına gidebilirdi; ani baskın yaparak konuyu araştırabilir, hileyi anlar, 'tamamen yasal' olmasına rağmen parayı tahsil etmelerine şu ya da bu şekilde engel olabilirdi. O bir Alman'dı, dolayısıyla, anasının gözüydü!

İvan Matveyeviç, Oblomov'un üç yıl sonraki gelirinden kesilmek üzere kız kardeşine her ay elli ruble daha vermeye karar verdi, fakat bundan başka bir kapık bile vermeyeceğini ona iyice anlattı, hatta yemin etti. Kız kardeşine gıdaya ne kadar harcayacaklarını, masrafları nasıl kısacaklarını, hatta hangi yemeği ne zaman pişireceklerini anlattı; lahanadan, piliçlerden ne kadar gelir elde edeceğini hesapladı ve bu gelirlerle birlikte paşalar gibi yaşayacaklarını söyledi.

Agafya Matveyevna hayatında ilk kez ev işleri dışındaki bir konu üzerine düşünüyordu. İlk kez, Akulina tabağı kırdığı için ya da balığın iyi pişmemesi yüzünden kardeşi tarafından azarlandığı için değil, başka bir sebepten ağladı. İlk kez şiddetli yoksulluk tehdidiyle yüz yüze geldi, fakat tehdit kendisinden çok Oblomov'a yönelikti.

Agafya Matveyevna:

'Nasıl olur?' diye düşünüyordu. 'Böyle bir beyzade birdenbire kuşkonmaz yerine tereyağlı şalgam, çil yerine koyun eti, Gatçına alabalığı ya da mercan renkli mersinbalığı yerine bakkaldan alınmış tuzlu tatlısı levreği ya da sakatat jölesi nasıl yiyebilir?' Korkunç! Agafya Matveyevna düşüncesinin sonunu bekleyemedi, kalkıp giyindi, araba kiralayarak kocasının akrabalarını görmeye gitti. Paskalya ziyareti ya da Noel aile yemeği için gitmiyordu, sabahın bu erken saatlerinde yüreği endişe ve sıkıntılarla dolu halde onlara bu alışılmadık durumu anlatmak, ne yapması gerektiğini sormak ve para istemek için gidiyordu. Onların çok paraları vardı, parayı İlya İlyiç için istediğini öğrendiklerinde derhal verirlerdi. Çay, kahve, çocuklara elbise, ayakkabı satın almak ya da bunlara benzer olmasa da olur bir şey için paraya ihtiyacı olsaydı asla bunun sözünü açmaz, para istemezdi. Fakat zaruri bir ihtiyaç için istiyordu parayı, ne pahasına olursa olsun, İlya İlyiç'e kuşkonmaz, çil ve çok sevdiği Fransız bezelyesi satın almak zorundaydı... Fakat akrabaları onun anlattıklarını hayretle karşıladılar ve para vermediler. Onun yerine, İlya İlyiç'in eğer altın, gümüş, hatta kürk gibi değerli eşyaları varsa bunları rehine koyabileceğini, rehine konan eşya değerinin üçte biri kadar borç veren bazı iyilikseverlerin bulunduğunu, köyden yeni para gelene kadar bu yolla para bulabileceğini tavsiye ettiler. Başka bir zaman olsa bu pratik öğüt Agafya Matveyevna'nın bir kulağından girip ötekinden çıkar, ne kadar anla-

tılırsa anlatılsın onun parlak zekâsında bir karşılık bulmazdı. Fakat bu kez önerilen şeyi kalbinin gözüyle hemen kavradı, ölçüp tarttı... ve çeyizinden kalma incileri rehine verdi.

Ertesi gün İlya İlyiç hiçbir şeyden kuşkulandıktan nefis som ba-lığını meze yaparak frenküzümü votkasını içiyor, ardından sevdi-ği tavuk sakatatını ve taze, beyaz çilini mideye indiriyordu. Agafya Matveyevna çocuklarla birlikte hizmetçilerin şçi çorbasından içti ve kaşa yedi, sırf Oblomov'a eşlik etmek için onunla birlikte iki fincan kahve içti.

İncilerin ardından çok geçmeden gizli sandıktan gerdanlılığını, pe-şinden gümüşlerini, daha sonra da kürkünü çıkardı... Nihayet köyden para geldi; Oblomov tümünü ona verdi. Agafya Matveyevna incilerini geri satın aldı, rehindeki diğer eşyalarının faizini ödedi ve yeniden Oblomov'u kuşkonmazla, çille beslemeye başladı. Kendisi yine sırf görünüşü kurtarmak için oturup onunla kahve içmeye devam etti. Çok geçmeden incileri tekrar rehine verdi. İhtiyaçları ucu ucuna kar-şılatabilmek için bir haftadan ötekine, bugünden yarına var gücüyle mücadele etti, azap çekti, darlık içinde kıvrandı, şalını sattı, satmaları için bayramlık elbisesini çarşıya gönderdi. Günlük, kısa kollu, ucuz pamuk elbisesiyle kaldı. Pazar günleri boynunu ve omzunu yıpranmış eski bir başörtüsüyle örtüyordu.

Agafya Matveyevna işte bu yüzden zayıflamış iğne ipliğe dönmüş-tü, gözleri bunun için çukurlaşmıştı, İlya İlyiç'e yemeğini bizzat ken-disinin vermek zorunda kalması bu yüzdendi. Buna rağmen, Oblo-mov ona Tarantiev'in, Alekseyev'in ya da İvan Gerasimoviç'in yarın yemeğe geleceğini haber verdiği zaman hâlâ güler yüzle onu dinleme yürekliliğini gösteriyor, lezzetli yemekler hazırlıyor, tertemiz bir sofraya kuruyor, Oblomov'u asla utandırmıyordu. Fakat bu sofralar ona ne büyük endişelere, koşuşmalara, dükkân dükkân gezip yalvarmalara, nice uykusuz gecelere, hatta gözyaşlarına mal oluyordu!

Agafya Matveyevna ne kadar da ani bir şekilde hayat gailelerinin içinde bulmuştu kendini! Bu hayatın acı ve tatlı anlarını birbirinden ayırmayı nasıl da öğrenmişti! Fakat bu hayatı yine de seviyordu! Dök-tüğü acı gözyaşlarına, çektiği sıkıntılara rağmen bu hayatı Oblomov'u tanımadan önceki eski sakin hayatına, fokurdayan dolu tencere-

ler, cızırdayan tavalar, çömlekler arasında vakarla saltanat sürdüğü, Akulina'ya, kapıcıya emirler yağdırdığı o eski hayata yeğlerdi! Ölüm düşüncesi ansızın aklına geldiğinde dehşete kapılarak irkilirdi, oysa ölüm onun kurumayan gözyaşlarına, gün boyu telaşlı koşuşmalarına, uykusuz gecelerine bir hamlede son verebilirdi.

İlya İlyiç kahvaltısını yaptı, Maşa'nın Fransızca bir metni okuyuşunu dinledi, sonra Agafya Matveyevna'nın odasında oturarak onun Vanya'nın ceketini on kez kâh bir yüzünü kâh öteki yüzünü çevirerek nasıl yamadığını, bu arada durmadan mutfığa koşarak öğle yemeği için kızarttığı koyun etinin hazır olup olmadığını, balık çorbasını ateşe koymak için vaktin gelip gelmediğini nasıl kontrol ettiğini seyretti.

Oblomov:

"Niçin kendinizi bu kadar paralıyorsunuz? Biraz dinlenin!" dedi.

"İşleri ben yapmazsam kim yapacak?" diye yanıt verdi Agafya Matveyevna. "Şu kısma iki yama daha vurayım da, sonra balık çorbasını pişireyim. Şu Vanyuşa ne yaramaz çocuk! Daha geçen hafta ceketini yamamıştım, yine yırtmış!" Masanın başında üzerinde tek askılı pantolonu ve gömleğiyle oturan Vanya'ya dönerek, "Ne gülüyorsun?" dedi. "Ceketinin tamirini yarına kadar yetiştiremeyeceğim ve sen so-kağa çıkamayacaksın. Mutlaka çocuklar yırtmış olmalı, kavga ettiniz değil mi? Haydi, söyle!"

"Hayır, anneciğim, durup dururken yırtıldı," dedi Vanya.

"Durup dururken ha! Sokaklarda koşacağına evde oturup derslerini tekrarlasan daha iyi edersin. Eğer İlya İlyiç gelecek sefer de senin Fransızca dersine iyi çalışmadığını söylerse ayağından çizmelerini çıkaracağım, o zaman istemeden kitabının başına oturursun!"

"Ben Fransızca'yı sevmiyorum."

"Neden?" diye sordu Oblomov.

"Fransızcada birçok fena sözcük varmış, o yüzden sevmiyorum..."

Agafya Matveyevna kızardı, Oblomov bir kahkaha kopardı. Evet, daha önce de bu 'fena sözcükler' bahsi açılmıştı.

Annesi:

"Kes sesini, yaramaz çocuk!" diye çıkıştı. "Burnunu silsene, aktığını görmüyor musun?"

Vanya burnunu çekmekle yetindi, silmedi.

“Sabredin,” dedi Oblomov, “köyden para gelince ona iki ceket diktireceğim. Biri mavi olacak, seneye de okul üniforması alacağım, jimnazyuma girecek.”

“Yok canım, eskisi daha idare eder,” dedi annesi. “Parayı evin ihtiyaçlarına harcarız; et tuzlayıp istifleyeceğim, çeşit çeşit reçel yapacağım... Anisya smetanayı getirdi mi acaba, gidip bakayım!”

Agafya Matveyevna ayağa kalktı. Oblomov:

“Bugün yemekte ne var?” diye sordu.

“Hani balığı çorbası, koyun eti kızartması, bir de *vareniki* var.”

Oblomov bir yanıt vermedi.

Ansızın bir araba sesi duyuldu, ardından avlu kapısı vuruldu, köpek her zamanki gibi havlamaya zincirinde sıçramaya başladı. Oblomov evsahibesine kasap, sebzeçi gibi birisinin geldiğini düşünerek kalkıp kendi odasına gitti. Bu tür ziyaretler genellikle borcun ödemesi ricasıyla başlar, evsahibesi ödemek istemez, sonra satıcı tehditler savurur, peşinden evsahibesi biraz daha beklemeleri için yalvarır, onu küfürler, kapı çarpmaları, kudurmuşçasına havlayıp sıçrayan köpeğin yaygarası izlerdi... Kısacası pek hoş sahneler değillerdi... Fakat gelen bir yolcu arabasıydı, nasıl olur; kasaplar, sebzeçiler arabayla gelmezdi? Ansızın Agafya Matveyevna telaş içinde odasına daldı:

“Size misafir geldi,” dedi.

“Kimmiş? Tarantıyev ya da Alekseyev mi?”

“Hayır, hayır, hani şu isim gününüzde sizinle yemek yiyen.”

Âdeta kaçacak yer ararcasına etrafına bakınan Oblomov, telaşla:

“Ştoltz mu?” dedi. “Tanrım! Şimdi şeyi... görünce ne diyecek?”

Aceleyle, “Evde olmadığımı söyleyin,” diyerek evsahibesinin odasına kaçtı. Anisya misafiri karşılamak üzere atıldı, ancak Agafya Matveyevna, Oblomov’un talimatını ona iletmeye vakit bulabilmişti. Ştoltz, Anisya’ya inandı, fakat yine de Oblomov’un evde olmayışına şaşırı.

Ştoltz:

“Peki, kendisine iki saat sonra geleceğimi söyle, birlikte öğle yemeği yeriz,” diyerek yakındaki halk parkına gitti.

Anisya telaşla:

“Öğle yemeğine gelecekmiş,” dedi.

Agafya Matveyevna panik içinde Oblomov’a dönerek:

“Yemeğe gelecekmış,” diye tekrarladı.

Oblomov kısa bir suskunluktan sonra:

“Başka yemek hazırlamanız gerekiyor,” dedi.

Agafya Matveyevna dehşet içinde ona baktı, elli kapık parası kalmıştı. Kardeşi aybaşlarında para veriyordu, ama daha on gün vardı aybaşına. Borç alabileceği kimse de yoktu.

Çekinerek:

“Yeni yemek hazırlamaya vakit yok, İlya İlyiç!” dedi. “Ne varsa onu yesin...”

“O bunları yemez, Agafya Matveyevna,” dedi Oblomov, “balık çorbasından nefret eder, çığa balığından yapsan bile yemez. Hele koyun etini ağzına koymaz!”

Agafya Matveyevna aniden, âdeta bir ilham gelmişçesine:

“Şu sucukçudan dil alayım,” dedi, “hemen şuracıkta.”

“Bu güzel, olabilir. Biraz da yeşillik alın, taze bakla filan...”

Agafya Matveyevna:

“Taze baklanın funtu seksen kapık,” diyecek oldu, fakat kelimeler boğazına takıldı, bir türlü söyleyemedi. Bakla yerine lahanaya planlayarak, “Peki, öyle yaparım,” dedi.

Para durumundan habersiz Oblomov:

“Bir funt da İsviçre peyniri alın,” dedi. “Başka bir şeye gerek yok! Onu beklemediğimizi söyler, özür dilerim. Ha, bir de iyi etsuyu bulursan...”

Agafya Matveyevna tam çıkarken:

“Ya şarap?” diye hatırladı Oblomov.

Kadıncağız bir kez daha ürkmüş bakışlarla ona baktı.

Oblomov soğukkanlılığını bozmadan:

“Lafite şarabı almaya birini gönderin,” dedi.

VI

*K*İ saat sonra Şoltz geldi.

“Neyin var? Ne kadar değişmişsin!” diye sordu Oblomov’a. “Rengin solgun, şişmanlamış, pörsümüşsün! Yoksa hasta mısınız?”

Oblomov dostunu kucaklayarak:

“Sağlığım kötü, Andrey!” dedi. “Sol bacağım hep uyuşuyor.”

Şoltz etrafa göz atarak:

“Senin burası ne fena!” dedi. “Şu robdöşambrını neden hâlâ atmıyorsun? Baksana, her tarafı yama içinde!”

“Alışkanlıktan, Andrey! Ondan ayrılmaya gönlüm razı olmuyor.”

“Peki ya şu battaniye, perdeler? Onları da mı alışkanlıktan tutuyorsun, atmaya kıyamıyorsun? Azizim, bu yatakta sen gerçekten uyuyabiliyor musun? Sana neler oluyor?”

Şoltz ısrarlı bakışlarla önce Oblomov’a, sonra perdelere ve yatağa baktı.

Oblomov mahcup mahcup:

“Zararı yok,” dedi. “Eskiden beri odam konusunda pek titiz olmadığımı biliyorsun... Haydi, yemek yiyelim. Hey, Zahar! Çabuk sofrayı kur... Ee, sen nasılsın, çoktan mı geldin? Nereden geldin?”

“Niçin ve nereden geldiğimi tahmin et bakalım!” dedi Şoltz. “Senin buraya dış dünyadan pek haber ulaşamıyor sanırım, öyle değil mi?”

Oblomov onun yüzüne merakla baktı, ne diyeceğini bekledi.

“Olga nasıl?” diye sordu.

“Unutmamışsın demek! Unuttuğunu sanmıştım.”

“Hayır, Andrey, onu unutmak hiç mümkün mü? Bu, benim de bir zamanlar canlı olduğumu, yaşadığımı ve cenneti gördüğümü unutmak demek olur! Şimdiyse...” İç geçirerek, “Olga şimdi nerede?”

“Kendi köyünde, yurtluğunu yönetiyor.”

“Teyzesiyle birlikte mi yaşıyor?” diye sordu Oblomov.

“Hayır, kocasıyla birlikte!”

Oblomov’un gözleri ansızın fal taşı gibi açıldı:

“Evlendi mi?” diye sordu.

Şoltz yumuşak, sevecen bir sesle:

“Ne oldu, niçin telaşlandın? Yoksa hatıralar mı?” diye sordu.

Oblomov kendini toparlayarak:

“Yok, hayır!” dedi. “Telaşlanmadım, fakat şaşırdım, sebebini bilmiyorum ama haber beni etkiledi. Evleneli çok mu oldu? Mutlu mu? Tanrı aşkına çabuk söyle! Yüreğimden büyük bir ağırlık kaldırdığını hissediyorum. Gerçi onun beni affettiğini söylemiştin, yine de... hu-

zursuzdum. Boyuna içimi bir şey kemirip duruyordu. Sevgili Andrey bilsen sana nasıl minnettarım!”

Oblomov öylesine yürekten sevinmiş, divanında öylesine sıçramış, yerinde duramaz olmuştu ki, Şoltz onu hayran hayran seyretti, hatta oldukça duygulandı.

“Ne kadar iyi yürekliisin sen, İlya!” dedi. “Senin kalbin Olga’ya la-yık bir kalp! Bunları ona anlatacağım.”

“Hayır, hayır, anlatma!” diye onun sözünü kesti Oblomov. “Evlen-diğine sevindiğimi öğrenirse beni duygusuz biri sanır.”

“Sevinç de bir duygu değil mi? Üstelik bencil olmayan bir duygu! Sen sadece onun mutluluğuna seviniyorsun...”

“Doğru söylüyorsun,” dedi Oblomov. “Neler saçmaladığımı Tanrı bilir... Kim bu şanslı adam? Bir türlü soramadım.”

“Kim mi? Kafan ne kadar ağır çalışıyor, İlya!” dedi Şoltz.

Oblomov dostuna sabit bakışlarla baktı, yüz çizgileri bir an için donup katılaştı, yanaklarındaki pembelik kayboldu. Birden:

“Yoksa sen misin?” diye sordu.

Şoltz gülümseyerek:

“Bak yine telaşlandın, neden?” dedi.

Oblomov heyecanla:

“Şakayı bırak Andrey, çabuk gerçeği söyle!” dedi.

“Vallahi şaka yapmıyorum. Onunla evleneli bir yılı geçti.”

Oblomov’un yüzündeki telaş yavaş yavaş yerini sakin bir düşünce-liliğe terk etti. Gözlerini yere eğdi. Fakat hemen bir dakika sonra yü-züne dingin, derin bir sevinç ifadesi kapladı. Yavaş yavaş bakışlarını Stoltz’a çevirdi, gözleri yaşla ve sevecenlikle doluydu.

Dostunu kucaklayarak:

“Azizizm Andrey!” dedi. Heyecanını bastırarak, “Sevgili Olga... Sergeyevna!” diye ekledi. “Sizi Tanrının bizzat kendisi kutsamıştır! Tanrım, ne kadar mutluyum! Ona de ki...”

Oldukça duygulanan Şoltz onun sözünü keserek:

“Ona, Oblomov’un hep aynı Oblomov olduğunu söyleyeceğim,” dedi.

“Hayır, kaderin bizi, benim ona doğru yolu göstermem için kar-şılaştırdığını söyle, bunu hatırlat! Karşılaştığımız için de, yeni yolu

bulduğu için de çok mutluyum.” Ürpererek, “Ya başka biriyle...” diye ekledi. Neşeyle, “Oynadığım rol için şu anda yüzüm kızarmıyor, pişmanlık da duymuyorum. Yüreğimden büyük bir ağırlık kalktı. Her şey aydınlığa kavuştu ve ben mutluyum! Tanrım! Sana şükürler olsun!”

Oblomov heyecandan kâh gülerек kâh gözleri yaşarak yine divanın üzerinde neredeyse zıplıyor, yerinde duramıyordu. Beş kapiklerin olmadığını unutarak:

“Yemeğe şampanya da hazırla!” diye bağıırıyordu.

“Bunların hepsini Olga’ya anlatacağım,” diye tekrarladı Şoltz. “Onun bir türlü seni unutamaması boşuna değil! Hayır, sen ona layıktın, kalbin bir kuyu gibi derin!”

Kapıdan başını uzatan Zahar efendisine göz kırparak:

“Biraz gelir misiniz!” dedi.

Oblomov sabırsızca:

“Sen ne istiyorsun?” diye sordu. “Çabuk çık dışarı!”

“Lütfen, para verir misiniz!” diye fısıldadı Zahar.

Oblomov hemen sesini kesti. Kapıya doğru yönelerek, fısıltıyla Zahar’a:

“Peki, peki, gerekli değil!” dedi. “Unuttum, yetiştiremedim dersin! Haydi, git! Hayır, dur!” Yüksek sesle, “Şuraya gel, haberi duydun mu Zahar?” diye sordu. “Andrey İvanoviç’i tebrik et, evlenmiş!” dedi.

“Ah, Batyuşka!” dedi Zahar. “Böyle bir mutluluğu göreceк kadar uzun yaşadığım için Tanrıya şükürler olsun. Andrey İvanoviç Tanrı size uzun ömürler, çok sayıda çocuk nasip etsin. Ah, Tanrım, ne mutluluk!”

Zahar gülümseyerek, birtakım hırıltılı, tıslı sesler çıkarak eğilip Şoltz’u selamladı. Şoltz bir banknot çıkarak ona uzattı.

“Al şunu kendine bir ceket al,” dedi. “Şu haline bak, dilenciye dönmüşsün!”

Öpmek için elini kavrarken:

“Kiminle evlendiniz, Batyuşka!” diye sordu.

Oblomov:

“Olga Sergeevna ile, hatırladın mı?” dedi.

“İlyinski’lerin küçükhanımla, ha!” dedi Zahar, “Tanrım, ne kadar tatlı bir hanımdı! Demek ki, İlya İlyiç o zaman bana yaşlı köpek diye

küfrederken haklıymış! Suçlu bendim, efendime iftiraları atan bendim. Söylentiyi İlyinski'lerin hizmetçilerine Nikita değil ben yaydım. İşte şimdi bir iftira olduğu ortaya çıktı.” Odadan çıkarken hâlâ, “Ah Tanrım! Ben ne halt etmişim böyle...” diye söyleniyordu.

“Olga seni köyünde misafir etmek istiyor,” dedi Şoltz. “Ona olan aşkın artık küllendi, tehlike geçti, kıskanmazsın. Haydi, gidelim!”

Oblomov iç geçirdi.

“Hayır, Andrey,” dedi, “ne aşktan, ne de kıskançlıktan korkuyorum, ama yine de size gelemem.”

“O halde neden korkuyorsun?”

“Gıpta etmekten korkuyorum. Sizin mutluluğunuz benim için içinde kendi acıklı ve boşa harcanmış sefil hayatımı seyredeceğim bir ayna olacak! Görüyorsun, bundan sonra başka tarz bir hayat yaşayamam ben, elimden gelmez.”

“Yeter, sevgili İlya!” dedi Şoltz. “İstesen de, istemesen de etrafındaki insanlar gibi yaşamak zorundasın. Hesap kitap işlerine bakar, çiftliği yönetir, kitap okur, müzik dinlersin... Olga'nın şimdi nasıl bir sese sahip olduğunu hayal bile edemezsin. *Casta Diva*'yı hatırlıyor musun?”

Oblomov elini sallayarak ondan geçmişî daha fazla hatırlatmamasını istedi. Şoltz ısrar ederek:

“Gidelim,” dedi. “Bunu Olga istiyor, o senin yakanı bırakmaz! Ben bıkarım ama o bıkmaz! Onda öyle bir enerji, ihtiras, hayata bağlılık var ki bazen ben bile ayak uyduramıyorum. Ruhunda geçmiş yeniden canlanır, parkı, leylak dalını hatırlarsın ve yeniden kımıldar, ayağa kalkarsın...”

Oblomov ciddi bir yüz ifadesiyle onun sözünü keserek:

“Hayır, Andrey, hayır, hiç hatırlatma, hiç kurcalama, Tanrı aşkına!” dedi. “Bu bana teselli değil, acı veriyor. Hatıralar eğer yaşayan bir mutlulukla ilgiliyse en güzel şiiirdir, fakat kabuk bağlamış, iyileşmemiş yaralarla ilgiliyse yakıcı acıdan başka bir şey değildir... Başka şeylerden bahsedelim. Evet, sana yurtlukta benim işlerle ilgili gösterdiğin çabalar, katlandığın zahmetler için şükranlarımı bildirmedi. Sevgili dostum, şükranlarımı sunamıyorum, bunu yapamıyorum, elimden gelmiyor, kendimi buna layık görmüyorum! Benim şükran-

larımı kendi kalbinde, kendi mutluluğunda, Olga Sergejevna’da ara! Ben sunamıyorum. Bugüne kadar yurtluğa gelip seni bu zahmetlerden kurtaramadığım için beni affet. Fakat baharın eli kulağında, mutlaka baharda Oblomovka’ya geleceğim.”

“Oblomovka’da neler olup bittiğinden haberin var mı?” diye sordu Şoltz. “Tanıyamayacaksın orasını! Mektuplarıma yanıt vermediğin için sana yazmadım. Köprü kuruldu. Evin yapımı geçen yaz her şeyiyle tamamlandı; yalnızca dekorasyonu kaldı, artık onu sen kendi zevkine göre dayayıp döşersin. O işi ben üstlenmiyorum. Yurtluğu yeni kâhya yönetiyor, benim adamımdır. Masraf cetvelini, hesapları görmüşsündür...”

Oblomov’dan çıt çıkmadı.

Şoltz gözlerinin içine bakarak:

“Bakmadın demek, öyle mi?” dedi. “Nerede kâğıtlar?”

“Bekle, yemekten sonra bulurum, Zahar’a sormam lazım!”

“Ah İlya! İlya! Güleyim mi, ağlayayım mı bilemiyorum!”

“Yemekten sonra buluruz, haydi şimdi yemek yiyelim.”

Şoltz suratını asarak geçip masaya oturdu. İlya’nın geçen yılki isim günü yemeğini hatırladı; istiridyeler, ananaslar, çulluklar... Şimdiyse önünde kalın bir masa örtüsü, sefertasına konmuş sirke, ağzı tıpa yerine kâğıt parçasıyla kapatılmış yağ şişesi, her tabağın üzerine konmuş kocaman bir siyah ekmek dilimi, sapları kırık çatallar görüyordu. Oblomov’a balık çorbası, Şoltz’a yarma çorbasıyla haşlanmış piliç getirdiler. Arkadan koyun eti, ardından da kayış gibi sert dil servis edildi. Kırmızı şarap geldi, Şoltz kadehini yarıya kadar doldurarak şarabı tattı, kadehi masaya koydu ve bir daha da içmedi. İlya İlyiç peş peşe iki kadeh frenküzümü votkası içti, büyük bir açgözlülükle koyun etine saldırdı.

“Şarap çok berbat!” dedi Şoltz.

Oblomov:

“Özür dilerim,” dedi. “Telaştan öte yakaya geçmeye vakit bulamadılar. Frenküzümü votkası istemez misin? Harika bir şey, dene Andrey!”

Oblomov kendine bir kadeh votka doldurarak onu da içti. Şoltz şaşkınlıkla ona baktı, fakat bir şey söylemedi. Hafif sarhoş olan Oblomov:

“Agafya Matveyevna’nın kendisi yapıyor bu votkayı,” dedi. “Mükemmel bir kadın! İtiraf etmeliyim ki, köyde onsuz nasıl yaşayacağımı bilemiyorum. Böyle bir ev idarecisini kolay kolay bulamazsın!”

Şoltz kaşlarını hafifçe çatmış, onu dinliyordu. Oblomov:

“Bütün bu yemekleri kim pişiriyor sanıyorsun?” dedi. “Anisya mı? Hayır, Anisya kümese bakıyor, bostanda lahanaları suluyor, döşemeleri ovup fırçalıyor. Yemekleri Agafya Matveyevna’nın kendisi pişiriyor.”

Şoltz ne koyun kızartması, ne de vareniki yedi, çatalını masaya koyarak her şeyi büyük bir iştahla silip süpüren Oblomov’u seyretti. Elindeki kemiğin iliğini büyük bir hazla emen Oblomov:

“Artık benim gömleği ters giydiğime bir daha tanık olamayacaksınız,” diye devam etti. “Çok dikkatli kadın, her şeyi kontrol eder, gözünden hiçbir şey kaçırmaz, gözenmemiş bir tek çorabım bile yok, hepsini kendi elleriyle yapar. Ne kadar güzel kahve pişirir! Yemekten sonra içince anlarsın.”

Şoltz kaygılı ve sıkıntılı bir yüzle onu sessizce dinliyordu.

“Erkek kardeşi evlenmeye karar vermiş, başka eve taşındı. Ev alışverişleri artık eskisi gibi büyük çapta yapılmıyor. Eskiden Agafya Matveyevna başını kaşıyacak vakit bulamazdı. Sabahtan akşama kadar kâh pazara, kâh *Gostiny Dvor*’a* koşturup dururdu...” Oblomov’un dili dolaşmaya başlamıştı. O haliyle konuşmasını sürdürdü: “Biliyor musun, bak, ben sana söyleyeyim, eğer iki üç binim olsaydı sana böyle dil ve koyun eti ikram etmezdim, soframızda bütün halinde kocaman bir mersinbalığı, alabalık, en iyisinden fileto olurdu. O zaman, Agafya Matveyevna’nın aşçısı bile olmadan ne harikalar yarattığını görürdün!”

Bir kadeh votka daha içti.

“Biraz iç, Andrey, gerçekten iç!” diye devam etti. “Mükemmel bir votka!” Kararsız bir tonla ekledi: “Olga Sergeyevna sana böyle güzel

* *Gostiny Dvor* (Misafir Hanı, Tüccar Hanı): Rusya’da içinde çok sayıda dükkanın bulunduğu iki üç katlı, kemerli taş binalardan oluşan büyük yapı, alışveriş merkezi. 1785 yılında Fransız mimar Jean-Baptiste Vallin de la Mothe’un projesine göre Nevski Caddesinde (Petersburg) yapılan ünlü *Gostiny Dvor* bugün UNESCO koruması altındadır. Daha önceki yüzyıllarda taşradan ya da yurt dışından mal getiren tüccarlar açık meydana kurulan ahşap dükkanlarda mallarını satarlardı. Misafir Hanı ismi buradan gelmektedir. -çev.

votka yapamaz, o Casta Diva'yı güzel söyler ama votka yapmayı bilmez. Evsahibemin pişirdiği gibi, piliç etli, mantarlı nefis pirojkiler de pişiremez. Yalnızca Oblomovka'da pişirirlerdi böyle lezzetli pirojkileri, bir de şimdi burada! En güzel tarafı, pirojkilerin içini ellerinin ne halde olduğunu bilmediğin erkek bir aşçı değil, temizliğin timsali olan Agafya Matveyevna dolduruyor.”

Şoltz kulak kesilmiş Oblomov'u dinliyordu. O ise votkanın etkisiyle kafası bir hayli dumanlanmış halde konuşmaya devam ediyordu:

“Bembeyaz elleri vardı, öpmeye kıyamazsın! Şimdiyse o güzelim eller sertleşti, kabalaştı, çünkü her işi o yapıyor!” Duygulandı, ağlamaklı bir halde, “Gömlüklerimi bile kendi kolalıyor,” diye ekledi. “Doğru söylüyorum, kendi gözümle gördüm. Birçok kadın onun bana baktığı kadar kocasına bakmıyordur. Mükemmel bir kadın şu Agafya Matveyevna! Hey Andrey, Olga Sergeyevna ile gelin burada bir daça kiralayın, güzel olurdu! Koruluğa çay içmeye giderdik, İlya gününde baruthaneye gider gezerdik. Erzak arabası semaveri de alır peşimizden gelirdi. Orada çimenlerin üstüne halı serer üzerine uzanırdık. Agafya Matveyevna, Olga Sergeyevna'ya ev idare etmeyi öğretirdi, gerçekten de çok iyi öğretirdi. Bugünlerde işler kötüye gitti, eğer bize üç dört bin ruble verselerdi, bak o zaman sana nasıl hindiler ikram ederdim!”

Şoltz birdenbire:

“Ama sen benden beş bin ruble alıyorsun!” dedi. “Nereye gidiyor bu paralar?”

Oblomov aniden:

“Ya borç?” diye ağzından kaçırıldı.

Şoltz fırlayıp yerinden kalktı.

“Borç mu? Ne borcu?” diye sordu.

Acımasız bir öğretmenin kendinden bir şey saklayan çocuğa baktığı gibi baktı ona. Oblomov suspus oldu. Şoltz onun yanına divanın üzerine oturdu.

“Kime borcun var?” dedi.

Birazcık ayılan ve kendini toplayan Oblomov:

“Hiç kimseye!” dedi. “Yalan söyledim.”

“Hayır, asıl şimdi yalan söylüyorsun, hem de çok beceriksizce! Neyin var İlya? Sana neler oluyor? Koyun etleri, ekşi şaraplar işte şimdi anlaşılıyor! Senin paran yok! Nereye harcıyorsun parayı?”

“Bir miktar evsahibesine borcum var... Erzak için...” dedi Oblomov.

“Koyun eti ve dil için mi?” diye sordu Ştoltz. “İlya, neler olup bittiğini anlat bana! Evsahibesinin erkek kardeşi buradan taşındı, işler bozuldu da ne demek? Burada tuhaf bir durum var. Ne kadar borcum var?”

“On bin ruble, senede bağlanmış bir borç!” diye fısıldadı.

Yerinden sıçrayıp ayağa kalkan Ştoltz tekrar oturdu. Dehşet içine:

“On bin? Evsahibesine? Erzak için?” diye tekrarladı.

“Evet, çok fazla alışveriş yapıldı, refah içinde yaşıyordum... Hatırlarsın, ananaslar, şeftaliler... Sonunda borçlandık işte... Artık bunu konuşmanın ne yararı var?”

Ştoltz ona yanıt vermedi. Düşünceye daldı.

‘Gerçekten de evsahibesinin erkek kardeşi gittikten sonra durumları kötüleşmiş,’ diye düşünüyordu. ‘Hepsi çıplak, perişan durumda, kir pas içinde! Nasıl bir kadınmış bu evsahibesi? Oblomov onu övüp duruyor, o da Oblomov’a iyi bakıyormuş. Baksana, Oblomov onun hakkında nasıl coşarak konuşuyor...’Ansızın Ştoltz’un yüzü değişti, gerçeği sezmişti. İçinde soğuk bir ürperme hissetti.

“İlya, bu kadın senin neyin oluyor?” diye sordu.

Fakat Oblomov başını masaya koymuş uyuyordu.

‘Bu kadın onu soyup soğana çeviriyor, neyi var neyi yok taşıyıp götürüyor,’ diye düşündü. ‘Bu, her gün rastlanan bir olay, daha önce niçin bunu tahmin edemedim?’ Ştoltz yerinden kalkarak hızla evsahibesinin kapısını açtı, aniden onu karşısında gören Agafya Matveyevna korkudan kahveyi karıştırdığı kaşığı elinden düşürdü.

Ştoltz nazikçe:

“Sizinle konuşmam gerekiyor,” dedi.

Kadın ürkek ürkek:

“Lütfen misafir odasına geçin, hemen geliyorum,” dedi.

Agafya Matveyevna boynuna bir başörtüsü atarak Ştoltz’un peşinden içeri girdi, geçip divanın ucuna oturdu. Şalı artık olmadığı için çıplak kollarını başörtüsüyle kapamaya çalışıyordu.

“İlya İlyiç size bir borç senedi vermiş, öyle değil mi?” diye sordu Ştoltz.

Evsahibesi donuk, şaşkın bakışlarla:

“Hayır, bana herhangi bir mektup* filan vermedi,” dedi.

“Nasıl vermedi?”

Kadın aynı donuk, şaşkın bakışlarla:

“Bana mektup filan vermedi,” diye ısrar etti.

“Borç senedi!” diye tekrarladı Ştoltz.

Kadın bir süre düşündü.

“Erkek kardeşimle görüşseniz daha iyi olur,” dedi. “Ben herhangi bir mektup görmedim.”

‘Acaba aptal mı, yoksa düzenbaz mı?’ diye düşündü Ştoltz.

“Peki, Oblomov’un size ne kadar borcu var?” diye sordu.

Alık alık baktı Ştoltz’a, sonra yüzüne manalı bir ifade oturdu, hatta telaşlandı. Aklına rehine verdiği incisi, gümüşleri gelmişti. Ştoltz’un bu borcu ima ettiğini sandı, fakat bunu nasıl öğrendi diye hayret etti. Çünkü bu sırrı ile ilgili sadece Oblomov’a değil, harcadığı her kapık hakkında bilgi verdiği Anisya’ya bile tek kelime söylememişti.

Ştoltz telaşlı bir tavırla:

“Onun size ne kadar borcu var?” diye bir kez daha sordu.

“Hiçbir borcu yok, bir tek kapık bile!”

‘Benden saklıyor, utanıyor,’ diye düşündü Ştoltz. ‘Açgöz namussuz! Tefeci! Ama gerçeği ortaya çıkaracağım!’ “Ya on bin ruble?” diye sordu.

Endişe içinde hayretle:

“Hangi on bin?” diye sordu.

“İlya İlyiç size senet karşılığında on bin ruble borçlandı mı? Evet mi, hayır mı?”

“Onun bana hiçbir borcu yok! Perhizde kasaba on iki buçuk ruble borcu vardı, iki hafta önce ödedik. Sütçüye kaymağın parasını ödedik. Hiçbir borcu yoktur.”

“Ondan aldığınız imzalı bir belge filan yok mu?”

Agafya Matveyevna yine ona alık alık bakarak:

* Kadın *zayomnoe pismo* (borç senedi) ile *pismo* (mektup) ifadelerini ayırt edememektedir. -çev.

“Kardeşimle konuşsanız daha iyi olur,” dedi, “Bir sokak ötede, Zamıkalov’un evinde oturuyor. İşte şuracıktayım, evin altında da mahzen var.”

Şoltz kararlılıkla:

“Hayır, izin veriniz sizinle konuşayım,” dedi. “İlya İlyiç size borcu olduğunu söylüyor, kardeşinize değil!”

“Hayır, onun bana borcu yok. Rehine verdiğim incileri, gümüşleri ve kürkü kendim için verdim. Maşa’ya ve kendime ayakkabı, Vanyuşa’ya da gömlek satın aldım. Kalanı da sebze ciye verdim, İlya İlyiç için o paradan bir kapık bile harcamadım.”

Şoltz evsahibesinin yüzüne dikkatlice bakıyor, onu dinliyor ve sözlerinin anlamını çıkarmaya çalışıyordu. Onun sırrını tahmin etmeye bu kadar yaklaşan tek kişi Şoltz olacak gibi gözüküyordu. Şoltz’un küçümseyici, neredeyse hor görücü bakışları onunla konuştukça istemeden yerini meraka, hatta sempatiye bıraktı. Rehine verilen incilerde, gümüşlerde kadının fedakârlıklarının sırrını bulanık bir şekilde sezer gibi oldu, fakat bu fedâkarlıkları Oblomov’a bağlılığı dolayısıyla mı yapıyordu, yoksa ileride büyük bir karşılık mı umuyordu, buna karar veremiyordu. Şoltz, Oblomov adına üzülsün mü yoksa sevin sin mi bilemiyordu. Kadına borcu olmadığı apaçık ortaya çıkmıştı. Belli ki bu borç kadının erkek kardeşinin düzmece bir tezgâhıydı, fakat bunun için daha çok şeyin aydınlanması gerekiyor du... Rehine konan bu gümüşler, inciler ne anlama geliyordu?

“Demek, İlya İlyiç’ten herhangi bir hak talebinde bulunmuyorsunuz, öyle mi?” diye sordu Şoltz.

Evsahibesi tekdüze bir sesle:

“Bir zahmet gidip kardeşimle konuşun, bu saate kadar eve dönmüş olmalı!”

“İlya İlyiç’in size borcu olmadığını söylüyorsunuz, doğru mu?”

Agafya Matveyevna aziz tasvirine bakarak yemin etti, haç çıkarak:

“Bir kapık bile borcu yok bana, vallahi doğru söylüyorum,” dedi.

“Bunu tanıkların önünde tekrarlar mısınız?”

“Evet, herkesin önünde söylerim, günah çıkarırken bile söylerim. Gümüşlerimi, incilerimi kendi masraflarım için rehine verdim...”

Şoltz onun sözünü keserek:

“Çok güzel!” dedi. “Yarın iki tanıdığımla burada olacağım, aynı şeyi onların huzurunda söylemeyi reddetmezsiniz, öyle değil mi?”

“Siz kardeşimle konuşsanız daha iyi olur,” diye tekrar etti. “Kılık kıyafetim uygun değil, mutfaktan çıktığım yok, yabancıların beni böyle görmeleri hoş değil, sonra ne derler!”

“Bunu düşünmeyin, sorun değil! Siz kâğıdı imzalar imzalamaz hemen yarın kardeşinizle de görüşeceğim...”

“Yazı yazma alışkanlığımı tamamen kaybettim.”

“Çok az bir şey yazacaksınız, hepsi iki satır!”

“Hayır, beni bu işten azat edin, Vanyuşa yazsın, çok güzel yazıyor...”

“Hayır, kendiniz yazmalısınız,” dedi Şoltz, “eğer kâğıdı imzalamazsanız, bu, İlya İlyiç’in size on bin ruble borcu olduğu anlamına gelecektir.”

“Hayır, bana hiçbir borcu yok, bir kapik bile, vallahi!”

“Bu durumda kâğıdı imzalamak zorundasınız. Hoşça kalın, yarın görüşürüz.”

Agafya Matveyevna, Şoltz’u geçirirken:

“Yarın kardeşime uğrasanız daha iyi olur,” diye tekrarlıyordu. “İşte köşedeki ev, sokağın öteki tarafı...”

“Hayır! Sizden de rica ediyorum, ben gelinceye kadar kardeşinize hiçbir şey söylemeyin, aksi halde İlya İlyiç için kötü olur...”

Kadın uysallıkla:

“O zaman ona bir şey söylemem,” dedi.

VII

ERTESİ gün Agafya Matveyevna, Oblomov’dan herhangi bir parasal hak iddiasında bulunmadığına, kendisine borcu olmadığına dair bir belgeyi imzalayarak Şoltz’a verdi. Şoltz bu belgeyle birlikte aniden evsahibesinin kardeşinin karşısına çıkıverdi. Bu, İvan Matveyev için gerçek bir darbeydi, yıldırım çarpmışa döndü. Senedi çıkardı, tırnak alta gelecek şekilde sağ elinin titreyen orta parmağıyla Oblomov’un noter onaylı imzasını gösterdi.

“Yasa var,” dedi. “Ben bu işte taraf değilim, yalnızca kız kardeşimin çıkarlarını gözetiyorum. İlya İlyiç ondan hangi parayı almış bilemem.

Yanından ayrılırken Şoltz onu tehdit ederek:

“Bu iş bununla kalmayacak!” dedi.

İvan Matveyeviç elini ceketinin yenido saklayarak:

“Tamamen yasal bir iş, beni doğrudan ilgilendirmiyor,” diye kendini savundu.

Ertesi sabah İvan Matveyeviç daireye daha yeni girmişti ki genel müdürün* odacısını karşısında buldu, çok acele yanına gelmesini emrediyordu.

Bütün memurlar:

“Genel müdür mü?” diye korku içinde bakiştılar. “Neden? Neler oluyor? Herhangi bir dosya istiyor mu acaba? Hangi dosyayı? Çabuk! Kâğıtları dosyaya koyun, listeleri hazırlayın! Nedir acaba?”

Akşam İvan Matveyeviç müessese’ye geldiğinde kendinde değildi, altüst olmuştu! Tarantjev onu çoktan beri burada beklemekteydi. Sabırsızca:

“Ne oldu dostum?” diye sordu.

İvan Matveyeviç tekdüze bir sesle:

“Ne mi oldu?” dedi. “Senin tahminin ne?”

“Zılgıt mı yedin?” dedi Tarantjev.

“Zılgıt mı yedin?” diye onu taklit etti İvan Matveyeviç. “Dövseleler daha iyiydi!” Sitem ederek, “Sana da bravo doğrusu!” dedi. “Bu Alman’ın böyle olduğunu söylemez mi insan!”

“Sana yaman bir adam olduğunu söylemiştim.”

“Yaman da laf mı? Ne yaman adamlar gördük! Neden adamın güç sahibi, nüfuzlu biri olduğunu söylemiyorsun? Bizim genel müdürle senli benli konuşuyorlar, ikimiz nasıl konuşuyorsak öyle! Bilseydim hiç böylelerine bulaşır mıydım?”

“Ama yasalara uygun bir işti!” dedi Tarantjev.

* Metinde “General” olarak geçmektedir. Genel müdürler de generaller gibi unvan tablosunun üstten 4. ile 2. basamağı arasında yer aldıkları için “general” sıfatını da kullanabilmekteydiler. –cev.

“Yasalara uygun” diye yine onu taklit etti İvan Matveyeviç. “Koylarsa gel orada söyle! Dilini yutmuş gibi oluyorsun. Genel müdür bana ne sordu, biliyor musun?”

Tarantıev merakla atıldı:

“Ne?”

“Senin alçak herifin biriyle birlikte toprak sahibi Oblomov’a içki içirip sarhoş ettikten sonra kız kardeşin adına ona borç senedi imzalattığın doğru mu?”

“Gerçekten ‘alçak herif’ dedi mi?” diye sordu Tarantıev.

“Evet, aynen öyle dedi...”

Tarantıev yeniden:

“Peki, kimmiş bu alçak herif?” diye sordu.

Arkadaşı Tarantıev’in yüzüne baktı.

“Kim olduğunu muhtemelen sen bilmezsin, öyle değil mi?” dedi İvan Matveyeviç. “Sakın sen olmayasın?”

“Bu işe ben nasıl karıştım?”

“Git Alman’a ve hemşerin Oblomov’a sor! Alman iyi koku alıyor, etrafta herkesi sorup soruşturmuş...”

“Başka birinin adını verseydin, benim bu işle ilgim olmadığını söyleseydin, birader!” dedi Tarantıev.

“Yapma yahu! Sen zaten yüzü nurlu bir azizsin! Böyle şeylere karışmazsın!” dedi İvan Matveyeviç.

“Peki, genel müdür, başka bir alçak herifle birlikte şunu şunu yaptığın doğru mu diye sorduğunda sen ne yanıt verdin? Bu sözlerle onu gafil avlayabilir, kandırabilirdin.”

“Gafil avlamak, ha! Git de sen gafil avla bakalım! O yeşil gözlerini bir görseydin! Ona, ‘Katiyen doğru değil, zatiâlileri, iftira bu, ben Oblomov diye birini asla tanımıyorum, bunların hepsi Tarantıev’in işleri...’ demek geldi içimden, bunun için çok çaba gösterdim ama dilim tutuldu. Hiçbir şey söyleyemedim, sadece ayaklarına kapandım.”

Tarantıev boğuk bir sesle:

“Peki, ne yapmayı düşünüyorlar, dava mı açacaklar?” diye sordu. “Benim bu işle bir ilgim yok, dostum, senin durumun...”

“İlgisi yokmuş! Senin bu işle bir ilgin yok, öyle mi? Hayır, ahbap, eğer ipe gideceksek önce sen gideceksin. Oblomov’u içmeye razı eden, ona çirkin sözler söyleyen, tehdit eden kimdi?”

“Ama bu senin fikrindi?” dedi Tarantsev.

“Sen ergin olmayan biri misin?” diye yanıt verdi İvan Matveyeviç.
“Ben hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir şey görmedim!”

“Bu vicdansızlık, hayasızlık, dostum!” dedi Tarantsev. “Benim sayemde ne kadar para kazandın! Bana topu topu üç yüz ruble düştü.”

“Bütün suçu benim üstlenmemi istiyorsun, değil mi? Amma da açıkgozmüşsün!” dedi İvan Matveyeviç. “Ben bir şey bilmiyorum. Kız kardeşim benden senetteki imzayı noterde onaylatmamı rica etti, kadınların anlamadığı işler bunlar. Hepsi bu! Sen ve Zatyortıy tanıktınız. Dolayısıyla sorumlu olan sensin!”

“Senin kız kardeşini niye ikna etmediğini sorarlar, o sen istemediğin hiç notere gitmeye cüret edebilir mi?” dedi Tarantsev.

“Kız kardeşim bir aptal! Ne yapabilirim?”

“O ne diyor?”

“Ne diyecek? Ağlıyor ve fikrinde ısrar ediyor, İlya İlyiç’e asla para vermediğini, onun kendisine borcu olmadığını söyleyip duruyor.”

“Kız kardeşinin sana verdiği senet var,” diye hatırlattı Tarantsev.
“Paranı kaybetmezsin...”

İvan Matveyeviç cebinden kız kardeşinin imzaladığı borç senedini çıkardı, yırtarak parçalara ayırdı ve Tarantsev’e verdi.

“Al işte” dedi. “Sana hediye olsun, istemez misin? Onun nesini alacağım? Evini mi, bostanını mı? Bin ruble bile vermezler, ev baştan aşağı dökülüyor. Sonra ben kâfir miyim, neyim? Çocuklarıyla onu sokağa atıp dilendireyim mi?”

Tarantsev ürkek ürkek:

“Bu durumda hakkımızda kovuşturma açacaklar, öyle değil mi?” dedi. “Bari mümkün olduğu kadar ucuz atlatsak bu badireyi. Bana yardım edersin!”

“Ne soruşturması? Soruşturma filan olmayacak! Genel müdür beni şehir dışına sürmekle tehdit etti, fakat Alman karşı çıktı, Oblomov’un adının rezalete karışmasını istemiyor.”

“Ne diyorsun sen dostum! Omzumdan dağ gibi bir yük kalktı! Haydi, içelim!” dedi Tarantıyev.

“İçmek mi? Hangi gelirle ödeyeceğiz? Seninkiyle değil herhalde?”

“Seninkine ne oldu?” dedi Tarantıyev. “Bugün yine yedi gümüş ruble cebe indirmişsindir!”

“Ne indirmesi! Elveda paralar! Daha genel müdürün söylediklerinin tümünü aktarmadım.”

Tarantıyev yeniden paniğe kapılarak:

“Ne oldu?” dedi.

“İstifa etmemi emretti.”

Tarantıyev fal taşı gibi açılmış gözlerle ona bakarak:

“Ne diyorsun sen, birader?” dedi. Öfkeyle, “Şimdi gider o hemşerime dünyanın kaç bucak olduğunu gösterir, sövüp sayarım!”

“Senin de tek bildiğin şey sövüp saymak!”

“Hayır, sen ne düşünürsen düşün ben şu Oblomov’u bir güzel kalaylayacağım. Dur, belki haklısın, biraz beklemek daha iyi olur. Dinle, bak ne diyeceğim, ahbap!”

Düşüncelere dalmış olan İvan Matveyeviç:

“Yine ne var?” diye sordu.

“İyi bir iş çevirebiliriz, ama ne yazık ki sen o evden başka yere taşındın...”

“Taşınmasaydım ne olacaktı?”

Tarantıyev ona bakarak:

“Ne mi? Oblomov ile kız kardeşinin mercimeği fırına nasıl verdiklerini gözetleyecektin, tanıkları hep hazır vaziyette tutacaktın... Alman hiçbir şey yapamazdı, sen artık özgür bir adamsın, memur değilsin. Dava açardın, tamamen yasalara uygun! Alman tırsar ve anlaşma yoluna giderdi.”

İvan Matveyeviç dalgın dalgın:

“Bilmem ki... Gerçekten olmayacak bir iş değil!” diye yanıt verdi. “Yeni fikirler geliştirmede hiç de fena değilsin, ama iş uygulamaya gelince bir işe yaramıyorsun, Zatyortıy da öyle!” Canlanarak devam etti: “Ben düşünüp bir şeyler bulacağım, bekle! Onlara göstereceğim!” dedi. “Aşçı kadınının kız kardeşimin mutfağına girip çıkmasını sağ-

layacağım, orada Anisya ile dost olsun, etrafta olup biteni araştırsın... Haydi, içelim, ahbap!”

“İçelim!” diye tekrarladı Tarantjev. “Ben hemşerim Oblomov’a daha sonra yine sövüp sayarım.”

Şoltz, Oblomov’u alıp köye götürmek için bir hayli uğraştı, fakat Oblomov bir ay daha kalmak için ondan ricada bulundu. Bunda öyle ısrar etti ki Şoltz ona acıdı. Kendi sözlerine bakılırsa Oblomov bu bir ay içinde, bütün hesapları çıkarıp kapatacak, evi boşaltıp geri verecek, bir daha gelmemek için Petersburg’daki bütün işlerini halledecekti. Sonra yurtluktaki yeni ev için gereken her şeyi buradan satın alıp götürmek istiyordu. Ayrıca kendisine tıpkı Agafya Matveyevna gibi iyi bir ev idarecisi arıyordu, hatta onu, evini satarak köye gelmesi, oradaki karmaşık ve oldukça kapsamlı görevine –o buna layıktı– başlaması için ikna etme ümidini henüz yitirmemişti.

Şoltz onun sözünü keserek:

“Evsahibesinden söz açılmışken, İlya, onunla arandaki ilişkinin niteliğini sana sormak istiyordum,” dedi.

Oblomov birden kızarak, telaşla:

“Ne demek istiyorsun?” diye sordu.

“Çok iyi biliyorsun ne demek istediğimi, yoksa kızarmazdın,” dedi Şoltz. “Dinle İlya, eğer uyarım bir işe yarayacaksa, dostluğumuzun hatırı için senden ihtiyatlı olmanı rica edeceğim...”

Mahcup olan Oblomov:

“Tanrı aşkına neden bahsediyorsun?” diye sordu.

“Onun hakkında öylesine ateşli ateşli konuştun ki, doğrusu, şey diye düşünmeye başladım, onu...”

Oblomov zoraki bir gülümsemeyle Şoltz’un sözünü keserek:

“Onu sevdiğimi mi söylemek istiyorsun! İnsaf et!” dedi.

“Eğer ortada bu türden duygusal bir elektriklenme yoksa daha da fena! O zaman bu sadece bir...”

“Andrey! Sen benim ahlaksız bir adam olabileceğimi düşünebiliyor musun?”

“O zaman niçin kızarıyorsun?”

“Böyle bir şey düşünebildiğin için!”

Şoltz kuşkuyla başını salladı.

“Sakın ha, İlya, kuyuya düşme! Sıradan, basit bir köylü kadın, bu pis yaşayış, bu aptalca, boğucu atmosfer, bayağılık... Uff...”

Oblomov sustu, yanıt vermedi.

“Neyse, hoşça kal!” dedi Andrey. “Olga’ya seni yazın göreceğimizi söyleyeceğim, eğer bizde görüşemezsek o zaman Oblomovka’da görüşürüz! Unutma, Olga’dan sana rahat yok!”

Oblomov ikna edici bir edayla:

“Mutlaka, mutlaka!” dedi. “Hatta eğer Olga izin verirse kışı sizde geçirebileceğimi de söyle!”

“Ne kadar sevinirdi!”

Şoltz o gün gitti, akşamleyin Tarantyeve, Oblomov’a geldi. Oblomov’a sövüp saymak için sabırsızlanıyordu, dostu İvan Matveyeviç’in acısını çıkaracaktı. Fakat bir şeyi unutuyordu, Oblomov, İlyinski’lere gide gele Tarantyeve gibilerle bir arada bulunma alışkanlığını kaybetmiş, kabalık ve arsızlık karşısında gösterdiği kayıtsız ve hoşgörölü tavrı nefrete dönüşmüştü. Oblomov’daki bu değişim uzun zaman önce, hatta daha daçada yaşarken Tarantyeve’in ziyareti sırasında kısmen kendini belli etmişti. O günden sonra Tarantyeve onu daha seyrek ziyaret etmiş, ziyaretleri sırasında başkaları da bulunduğü için aralarında sürtüşme çıkmamıştı.

Tarantyeve elini uzatmadan nefret dolu bakışlarla:

“Merhaba, hemşerim!” dedi.

Oblomov bakışlarını pencereye çevirerek, soğukça:

“Merhaba!” dedi.

“Velinimetini uğurladın mı?”

“Uğurladım. Ne olacak?”

Tarantyeve kinle:

“Yaman velinimetmiş ha!” dedi.

“Ne o, hoşlanmadın mı?”

Nefret dolu hırıltılı bir sesle:

“Elimde olsa asardım onu!”

“Gerçekten mi?”

“Aynı ağaca seni de asardım!”

“Niçin?”

“İnsanlara karşı dürüst ol! Eğer borcun varsa öde, yakanı kurtarmaya çalışma! Şimdi yaptığını beğendin mi?”

“Dinle, Mihey Andreyeviç, bana masal anlatma! Tembelliğimden, aymazlığımdan yıllarca seni dinledim. Sende bir damla da olsa vicdan olduğunu sanıyordum, o kadarcık da yokmuş! Sen ve o dolandırıcı ahbabın beni aldattınız! Hanginiz daha aşağılıksınız bilmiyorum ama ikinizden de tiksiniyorum. Dostum beni bu aptalca işten kurtardı...”

“İyi dostmuş doğrusu!” dedi Tarantsev. “Nişanlını da elinden aldığını duydum; eh, ne de olsa velinimet, ne diyebilirsin ki! Eh, sen bir aptalsın, hemşerim!”

“Lütfen, bu nazik sözlerini keser misin!” dedi Oblomov.

“Hayır, kesmiyorum. Benim için hiçbir şey yapmadın, sen bir nankörsün! Seni buraya yerleştirdim, hazine gibi değerli bir kadın buldum. Huzur, her türlü rahatlık sağladım, sayısız yararım dokundu sana, buna rağmen bana dirsek çevirdin. Kendine velinimet olarak Alman’ı buldun. Yurtluğunu kiralamış, bak gör seni nasıl soyup soğana çevirecek, daha sana hisse senedi satacak! Sokakta dilenecek hale getirecek seni, bu sözümü unutma! Senin bir budala olduğunu söylüyorum, budaladan da öte nankör bir sığırsın sen!”

Oblomov tehditle:

“Tarantsev!” diye bağırdı.

“Ne bağıırıyorsun? Asıl ben, senin bir aptal, bir hayvan olduğunu bütün dünyaya haykıracağım,” dedi Tarantsev. “Ben ve İvan Matveyeviç bir dediğini iki etmedik, seni koruduk, sakındık, âdeta köydeki serflerin gibi gözünün içine bakarak, gürültü olmasın diye ayaklarımızın ucuna basarak sana hizmet ettik, her isteğini yerine getirdik. Sen ne yaptın, onu yöneticilerinin önünde karaladın! Şimdi işsiz ve bir lokma ekmeğe muhtaç! Bu bir alçaklık, iğrençlik! Mal varlığının yarısını şimdi ona vermek zorundasın, haydi onun adına bir senet imzala! Şu anda geçen seferki gibi sarhoş değilsin, aklın başında! Haydi, imzala diyorum sana, senedi almadan buradan gitmeyeceğim...”

Anisya ile evsahibesi kapıdan başlarını uzatarak:

“Mihey Andreyeviç niçin böyle bağıırıyorsunuz?” diye sordular. “Yoldan geçen iki kişi durmuş sizi dinliyor...”

“Bağıracağım,” diye feryat etti Tarantıev. “Bu aptalı rezil edeceğim, bırak o düzenbaz Alman bu aptalı kandırsın! Üstelik o Alman şimdi senin metresinle el ele verip...”

Odayı şrakık diye şiddetli bir şamar sesi doldurdu. Oblomov’un şamarını ansızın yanağında hisseden Tarantıev derhal sesini kesti, sandalyenin üzerine yığıldı, sersemlemiş halde şaşkın bakışlarla etrafına bakındı. Kireç gibi bembeyaz kesilmişti, yanağını tutarak ve güçlükle nefeslenerek:

“Bu da ne demek? Ne oluyor?” diye bağırdı. “Namussuzluk bu yaptığın! Bunu sana ödeteceğim! Şimdi hemen valiye şikâyet dilekçesi göndereceğim. Sizler gördünüz, değil mi?”

İki kadın bir ağızdan:

“Biz hiçbir şey görmedik!” dediler.

“Bu bir tuzak,” diye bağırdı Tarantıev. “Burası eşkıya yuvası olmuş! Düzenbazlar çetesi! Soyuyorlar, öldürüyorlar...”

Öfkesinden titreyen Oblomov rengi kaçmış halde:

“Defol alçak!” diye bağırdı. “Şu andan itibaren bir daha buraya ayağını basmayacaksın, aksi halde seni bir köpek gibi gebertirim!” diyerek sopa bulmak için etrafına bakındı.

“İmdat! Adam öldürüyorlar, yardım edin!” diye bağırdı Tarantıev.

“Zahar!” diye bağırdı Oblomov. “Şu rezil herifi dışarı at, bir daha da onu buraya yaklaştırma!”

Zahar, Tarantıev’e ikonayı ve kapıyı göstererek:

“Gelin bakalım, işte bu Tanrı, bu da kapı!” dedi.

“Ben sana gelmedim, ahabım evsahibesine geldim,” diye bağırdı.

“Şeytan görsün yüzünü,” dedi Agafya Matveyevna. “Seni görmek istemiyorum, Mihey Andreyeviç, sen bana değil, her zaman kardeşime geliyordun. Senden bıktım usandım! Gelip bedava ne var ne yok hepsini yiyip içiyorsun, üstüne de sövüp sayıyorsun!”

“Demek öyle, ahab!” dedi Tarantıev. “Kardeşin sana dünyanın kaç köşe olduğunu gösterir! Bu hakareti sana ödeteceğim! Şapkam nerede? Şeytan görsün yüzünüzü!” Avluda giderken bağırmaıa devam ediyordu: “Haydutlar, caniler! Bu namussuzluğunu sana ödettireceğim!”

Köpek zincirinde zıplayıp sıçırıyor, yırtınırcasına havlıyordu.

Bu, Tarantıev ile Oblomov’un son görüşmesi oldu.

VIII

ŞTOLTZ birkaç yıldan beri Petersburg'a gelmiyordu. Olga'nın yurtluğuna ve Oblomovka'ya yalnızca bir kez, o da kısa bir süreliğine gitmişti. Oblomov ondan bir mektup aldı; mektupta Şoltz onu Oblomovka'ya gitmesi ve işlerin artık düzene sokulduğu yurtlukta yönetimi eline alması için ikna etmeye çalışıyordu. Kendisinin Olga Sergeyevna ile birlikte Kırım sahillerine gittiğini, seyahatlerinin iki amacının olduğunu, orada kendi işlerini göreceğini, hem de doğumdan sonra sağlığı bozulan karısının dinleneceğini yazıyordu.

Deniz kıyısında sakin bir köşe bulup yerleştiler. Tuttukları ev küçük ve gösterişsizdi. İç dekorasyonu da tıpkı dış mimarisi gibi kendine özgü bir üslûba sahipti, eve bütünüyle evsahiplerinin özgün zevki ve dünya görüşü damga vurmuştu. Şoltz'lar yanlarında pek çok eşya getirmişlerdi, ayrıca Rusya'dan ve yurt dışından adreslerine gönderilen balyalar, bavullar, arabalar dolusu eşya vardı. Rahatına düşkün bir adam, belki, dış görünüşleri farklı bu mobilyalara, aşınmış eski resimlere, kolları, bacakları kopuk heykellere, çoğu değersiz fakat manevi değeri yüksek oyma işlerine, ıvır zıvıra bakarak omuz silkebilirdi. Ancak, işin erbabı şu ya da bu resme, zamanla sayfaları sararmış bir kitaba, eski bir porselen eşyaya, taş ya da eski madeni paralara gözleri şevkle parıldayarak tekrar tekrar bakabilirdi.

Öte yandan, farklı devirlere ait bu mobilyalardan, resimlerden, başkaları için hiçbir şey ifade etmeyen fakat Şoltz ve Olga'ya yaşanmış mutlu anları ve unutulmaz olayları hatırlatan bu ıvır zıvır antikalarından, kitap ve nota yığınlarından etrafa estetik duyguları ve zihni harekete geçiren sıcak bir hayatın ıtırı yayılıyordu. Nasıl etrafta her yerde doğanın ebedi güzelliğinin parıltısı görülüyorsa Şoltz'ların evi de uyanık aklın ve beşeri kazanımların parlak güzelliğiyle dopdoluydu!

Şoltz'un babasına ait yüksek yazı masası ve güderi eldivenler de bu evde kendilerine bir yer bulabilmişlerdi. Muşamba yağmurluk, içi çeşitli maden, kil ve ticari mal örnekleriyle, içi doldurulmuş kuşlarla, kabuklarla tıka basa dolu dolabın yanına asılmıştı. En ortada, evin şeref yerinde parıltılı altın kakmalarıyla Erard Flügel* duruyordu. Yaz-

* Tuşlu müzik aletleri mucidi Fransız Sebastian Erard (Erhard) (1752-1831) tarafından geliştirilen ilk (1777) kuyruklu piyano. -çev.

lık ev baştan aşağıya asmalarla, sarmaşıklarla, mersin dallarıyla kaplıydı. Balkonun bir tarafından deniz, diğer tarafından şehre giden yol gözüktüyordu. Olga işleri için şehre giden Andrey'i burada beklerdi. Onun geldiğini görünce aşağı iner, harikulâde bir çiçek bahçesini ve kavaklı uzun yolu hızla geçerek kocasının boynuna atılırdı. Evliliklerinin ilk ya da ikinci yılı olmamasına rağmen kocasını hâlâ sevinçten yanakları kızarak, gözleri parlayarak, aynı heyecan ve sabırsızlıkla karşılardı. Şoltz'un aşk ve evlilik üzerine görüşleri belki sıradışı, abartılı görülebilirdi, fakat ne de olsa onun özgün görüşleriydi. Bu konuda da rahat ve kendine en kolay gelen yolu seçmişti. Fakat bu 'basit adımlar'ı atmayı öğrenene kadar ne kadar çetin bir gözlem aşaması geçirmiş, ne kadar çile çekmiş, emek sarf etmişti!

Andrey hayatta her şeye, en ufak şeylere bile ciddiyetle bakmayı babasından miras almıştı. Muhtemelen, Almanların hayatta evlilik de dahil, attıkları her adımda gösterdikleri o ukalaca titizliği ve ciddiyeti de babasından miras almıştı. Baba Şoltz'un hayatı taş tabletlere kazınmış yazıtlar gibi ortada duruyordu, herkes okuyabilirdi ve orada üzerinde tahmin yürütülecek, muğlak hiçbir şey yoktu. Fakat annesinin şarkıları ve sevecen fısıltıları, prensin evindeki çok renkli hayat, daha sonra üniversite, kitaplar, toplum, bütün bunlar Andrey'i babasının onun için çizdiği dümdüz yoldan saptırdı. Rus hayatı onun ruhuna kendi görünmez motiflerini işlemiş, renksiz, yavan bir tablodan geniş, parlak bir resim ortaya çıkarmıştı. Andrey kılı kırk yararak duygularına zincir vurmazdı, hatta 'ayaklarının yerden kesilmemesine dikkat ederek hayallere kapılmaktan çekinmezdi. Ya 'Alman'lığından ya da başka bir sebepten olacak, kurduğu hayallerden uyandığında bunlardan hayatla ilgili doğrudan pratik sonuçlar doğurabilecek çıkarımlarda bulunurdu.

Andrey zihnen zinde olduğu için vücut olarak da zindeydi. Yemiyetmeliğinde yaramaz, ele avuca sığmaz bir çocuktuk, yaramazlık etmediği zamanlar babasının denetimi altında çalışır, onun verdiği işleri yapardı. Hayallere dalacak vakti yoktu. Ne hayal gücüne, ne de kalbine kötülük girebildi. Her ikisinin de masumiyetini ve saflığını annesi basiretle korudu. Daha gençken sahip olduğu gücünün tazeliğini içgüdüsel olarak korumayı bildi. Bu tazeliğin ona zindelik ve neşe

vereceğini, ruhunun çelikleşmesine, ne kadar çetin olursa olsun hayat karşısında korkmadan, sararmadan durabilen, hayatı ağır bir yük, bir ıstırap olarak değil, sadece bir görev olarak gören ve onunla layıkıyla mücadele edebilen yiğitçe bir karaktere sahip olmasına yardım edeceğini erken yaşlarda anlamaya başladı.

Stoltz insan kalbini ve onun esrarengiz yasalarını anlamak için oldukça fazla zihinsel güç harcadı. Güzelliğin hayal gücüne nasıl yansıdığını, sonra izlenimin nasıl duyguya dönüştüğünü, duygunun belirttilerini, oynaşmalarını, sonuçlarını bilinçli ya da bilinçsiz gözlemleyerek, çevresinde olup bitenlere baktıkça, hayat deneyimi arttıkça aşkın dünyayı Arşimet kaldıracının gücüyle oynattığına gittikçe daha çok inanmaya başladı. Aşkın pek çok yadsınamaz evrensel gerçeği ve erdemi içerdığı kadar, yanlış yorumlanması ve kötüye kullanılması halinde bir o kadar da yalana ve çirkinliğe yol açabileceğini gördü. Erdem neydi? Kötülük neydi? İkisini ayıran çizgi neredeydi?

Yalanın, sahtenin ne olduğu sorusunu kendine sorunca geçmiş ve bugüne ait pek çok alacalı bulacalı maske gözünde canlanıyordu. Hayalinden sıra sıra geçen aşk kahramanı bu erkek ve kadınları yüzünde tebessümle, kâh kızarak, kâh kaşlarını çatarak seyrediyordu. Resmi geçitte kimler yoktu ki, elli yıl ayrı kaldıkları halde birbirlerine sadık kalan çelik eldivenli Don Kişot'larla onların hayallerini süsleyen sevgilileri, al yanaklı, patlak gözlü, iyi yürekli çobanlarla onların kuzuları ve Khloe'leri...^{*} Yüzlerinde fettan gülümseyişleri, gözlerinde zekâ parıltılarıyla dantellere bürünmüş pudralı markizler canlandı gözlerinin önünde. Arkasından kendini tabancayla vuran, asan, boğan Werther'ler gelip geçti. Onları, ebediyen karşılıksız aşk ıstırapı çeken, manastırlara kapanmış solgun bakireler ve onların çılgın bakışlı, uzun bıyıklı kahramanları, naif ve bilinçli Don Juan'lar, aşkın en ufak bir belirtisi karşısında titreyen, gizli gizli evin kâhya kızına hayranlık duyan çokbilmişler izledi... Ve bütün diğer âşıklar!

Stoltz gerçek aşkın ne olduğu sorusunu kendisine sorduğunda, uzak ve yakın her yerde, hem zihninde, hem de gözünün önündeki gerçek dünyada kadınlarla kurulan sade, dürüst, aynı zamanda de-

* Antik Yunan yazarı Longus'un *Defni ve Khloe* adlı, dünyanın bilinen ilk pastoral romanı (2. ya da 3. yüzyıl) kadın kahramanı. -çev.

rin ve sarsılmaz ilişki örnekleri arayıp durdu, fakat bulamadı ya da bulduğunu sandığında sonradan bunlar hayal kırıklığına dönüştü. Bu onu derin düşüncelere gark ediyor, ümitsizliğe kapılıyordu.

‘Bu mutluluğun insanlara eksiksiz olarak bahşedilmediği çok açık!’ diye düşünüyordu. ‘Veyahut da kalbi bu tür bir aşkın parlak ışıyla aydınlanmış olanlar çok mahcup, çekingen kimseler olmalıydı, ukalalara karşı aşklarını savunacak yerde utanarak saklanıyorlardı. Belki de bu çokbilmiş budalalara acıyor, kendi mutluluklarının hatırı için onları bağışlıyorlardı. Kendini zeki sanan bu insanlar aşk çiçeğine kök saldıramamış, onu ezerek çamura gömmüşlerdi; sık toprakları, sevgi fidanının kökünün derinlere inmesine, serpilip gelişip dallarıyla bütün hayatlarını kucaklayan koca bir ağaca dönüşmesine elverişli değildi.’

Ştoltz etrafındaki evliliklere, kocalara, onların karılarıyla ilişkilerine bakıyor ve her seferinde bir sfenks bilmecesi* hali görüyordu. Ortada sanki tam anlaşılmayan, sonuna kadar söylenmeyen bir şeyler vardı; bu kocalar asla karmaşık sorularla kafalarını meşgul etmiyor, yanıt aranması, araştırılması gereken hiçbir sorun yokmuş gibi evlilik hayatı patikasında uyumlu, bilinçli adımlarla yürüyorlardı.

Ştoltz, aşkı, evlilik hayatının alfabetesi olarak kabul edip bu aşamayı hızla geçen ya da kişinin bir salona girerken insanları başıyla selamlayıp sonra hemen işiyle meşgul olması gibi bir nezaket kuralı sayan kocaları gördükçe kendine güveni sarsılıyor ve:

‘Sakin bu insanlar haklı olmasın!’ diye soruyordu içinden. ‘Belki de gerçekten hiçbir şey gerekmiyordur!’ Bu kocalar hayatın bahar mevsimini bir an önce başlarından savmak için sabırsızlanıyor, ömürleri boyunca, karılarına, âdetâ bir zamanlar aptallık edip onlara âşık olduklarına kızarak yan gözle, küçümseyerek bakıyorlardı. Uzun yıllar, hatta yaşlılıklarına kadar aşkla vedalaşmayanlar da vardı, fakat bu kişiler dudaklarındaki satır** gülümseyişleriyle de ölene dek vedalaşmazlardı... Erkeklerin büyük çoğunluğu çiftlik satın alır gibi evlilik hayatına adım atıyor, onun maddi rahatlıklarından yararlanıyor-

* Yunan mitolojisinde tanrılar insan başlı aslan gövdeli sfenkse (sphinx) insanlara bir bilmecе sormasını, yanıt veremeyenleri yemesini emrederler. “Sabah dört, öğlen iki, akşam üç ayağı olan varlık hangisidir?” şeklindeki sorusunu Oidipus doğru olarak “insan” diye yanıtlayınca sfenks kendini parçalayarak yok eder. –çev.

** Yunan mitolojisinde ormanlarda yaşayan, şehvet düşkün, yarı insan, yarı keçi şeklinde bir yaratık. –çev.

du. Karısı eve mükemmel bir düzen getiriyor, evi yönetiyor, annelik yapıyor ve çocukları eğitiyordu. Bu kocalar ise aşka pratik kafalı bir toprak sahibinin çiftliğinin konumuna baktığı gibi bakıyorlardı, yani ona hemen alışıyorlar ve sonra bir daha da onun farkına bile varmıyorlardı.

Şoltz kendine:

‘Peki, bu neden böyle oluyor?’ diye soruyordu. ‘Doğa yasalarının sonucu olarak doğuştan gelen bir yetersizlik miydi? Yoksa yetiştirme tarzı ve eğitimdeki bir kusurdan mı ileri geliyordu? Doğal büyü-nü hiç yitirmeyen, gülünç kılıklara girmeyen, değişikliklere uğrayan fakat asla sönüp kaybolmayan o sevgi neredeydi? Her şeyi saran, her yere sızan bu lütfun, bu hayat özünün doğal rengi, tonu neydi acaba?’

Bir kâhin gibi uzak geleceğe baktı, gözlerinin önünde, sisler içinde, aşkın hayali ve onunla birlikte bir kadın silueti belirdi; kadın aşkın renginde giyinmişti, aşkın ışıyla parılıyordu. Sade, fakat parlak ve saf bir hayaldi bu!

Şoltz daldığı bu kışkırtıcı, avare düşüncelerden* gülümseyerek uyandı: ‘Bir hayal! Bir hayal!’ diye söylendi.

Fakat istemeden bu hayalin ana hatları belleğine kazındı. Bu hayal başlarda gelecekte karşılaşacağı soyut bir kadın olarak düşlerine giriyordu; sonra büyüüp olgunlaşan Olga’nın kişiliğinde yalnız çiçekler gibi açılan görkemli güzelliği değil, hayatla yüz yüze gelmeye hazır, onu anlamaya ve onunla mücadeleyle süslenmiş bir iradeyi ve kudreti görünce bunların hayalindeki kadının özellikleri olduğunu hatırladı. Neredeyse unuttuğu bu eski aşk hayali yeniden belleğinde canlandı ve düşlerinde, bu hayalin cisimleşmiş hali olarak Olga’yı görmeye başladı. Ona, uzak gelecekte gerçek aşkı, birbirlerine besledikleri, gülünç kılıklara bürünmeyen, suiistimalden uzak sevgilerinde bulabilirmiş gibi göründü.

Şoltz aşk ve evlilik sorularıyla daha fazla oyalanmadan ve para, ilişkiler, mevki gibi diğer hesapları işe karıştırmadan, şimdiye kadar yorulmak nedir bilmeden yürüttüğü iş hayatını aile hayatıyla nasıl bağdaştıracığını düşünmeye başladı. Bir gezgini, bir işadamlarını evde oturan bir kocaya nasıl dönüştürecek? Eğer dışarıdaki bu hareketli

* Lermontov’un *Ni ver sebe* (Kendine inanma) adlı şiirinden bir dize. –çev.

yaşamı, koşuşturmaları azaltırsa, o zaman ev hayatında vaktini nasıl dolduracaktı? Gerçi çocuk büyütme, onların eğitimleriyle uğraşmak, hayatlarına yön vermek kolay ve önemsiz şeyler değildi, fakat bunlara daha çok zaman vardı. O zamana kadar ne yapacaktı?

Bu sorular Ştoltz'u çoktan beri, hem de sık sık tedirgin etmekteydi. Ne bekarlık hayatını bir yük olarak görüyor, ne de bir güzel karşısında kalbi heyecandan çarptığında aklına hemen evlilik zincirini boynuna geçirmek geliyordu. Olga'yı genç bir kız gibi görmemesi, ona sadece sevimli, büyük ümitler vadeden bir çocuk olarak hayranlık duyması bu yüzdendi. Şakalaşırken ya da laf arasında Olga'nın hırslı, her şeyi kapmaya hazır zihnine yeni bir düşünce, cesurca bir fikir sokar ya da ona hayat üzerine sivri bir gözlemini anlatır, farkında olmadan onun olayları daha hızlı kavramasına, her şeyi daha doğru değerlendirmesine yardımcı olurdu ve hemen ardından Olga'yı da, ona tesadüfen öğrettiği dersi de unuturdu. Ştoltz, zaman zaman Olga'nın zekâsında sıradışı özellikler gözler, onun sahtelikten uzak görüşlere sahip olduğunu, herkesi kendine hayran bırakmaya çalışmadığını, oldukça sade bir şekilde ve özgürce yeni duygulara yelken açtığını ya da eski duygularıyla vedalaştığını, her şeyinin taklitten uzak, özgün, cüretli, taze ve sağlam olduğunu fark ederdi. Fakat onun bütün bunları nereden öğrendiğine hayret eder, bunda kendisinin ona verdiği üstünkörü derslerin ve öğütlerin rol oynayıp oynamadığını çıkaramazdı.

Eğer Ştoltz onu biraz daha yakından izleseydi, Olga'nın hemen hemen yalnız başına kendi yolunda yürüdüğünü, aşırılıklara yönelmemesi için teyzesinin onunla öylesine, gelişigüzel ilgilendiğini, fakat sayısız dadı, büyükanne, teyze ve haladan oluşan kalabalık aile üyelerinin otoriteleri altında ezilmediğini, aile ve sınıf geleneklerinin, soy sop efsanelerinin, köhnemiş âdet, alışkanlık ve ilkelerin onu hırpalamadığını görebilecekti. Yine görecek ki, hiçbir şey onu herkesin yürüdüğü aşınmış yolda yürümeye zorlayamıyordu, o kendi aklıyla, fikir ve duygularıyla açtığı yeni patikada yürüyordu.

Doğa ondan hiçbir şey esirgememişti. Teyzesi onun akli ve iradesi üzerinde zorbaca baskılar kurmadığı için Olga birçok şeyi kendi kendine deneyerek öğreniyor, hayatı büyük bir dikkatle izliyor, başka şeylerin yanında arkadaşının sözlerine ve öğütlerine kulak veriyordu.

Bunların hiçbirinin farkında olmayan Şoltz ondan ileride, fakat bir hayli uzak gelecekte çok şey bekliyor, fakat onu hayat arkadaşı olarak düşünmek aklının ucundan bile geçmiyordu. Olga'nın gururu ve çekingenliği Şoltz'un uzun zaman onun ruhunun derinliklerine nüfuz edememesine, onu tanıyamamasına sebep oldu. Ancak yurt dışındaki ıstırap dolu mücadeleden sonra, onun, çoktan unuttuğu çok şey vadeden bu küçük kızın büyüüp nasıl bir sadelik, doğallık ve güçlülük abidesi haline geldiğini şaşkınlıkla gördü. Olga'nın dipsiz bir uçurumu andıran derin iç dünyası bu mücadele sırasında yavaş yavaş açılarak Şoltz'un gözleri önüne serildi. Bu derin boşluğu doldurma görevi Şoltz'un üzerine kalmıştı, ama hiçbir zaman tamamıyla doldurmayı başaramadı. Başlarda Şoltz onun ele avuca sığmaz tabiatıyla uzun süre mücadele etmek, gençlik taşkınlıklarının önüne geçmek, galeyanlarını dizginlemek, hayatlarının akışına belirli bir süreliğine de olsa bir düzen ve uyum vermek zorunda kaldı. Güven veren gözlerini kapar kapamaz telaş yeniden başlıyordu; hayat bütün hızıyla akıyor, Olga'nın huzursuz zihniyle endişeli kalbi durmadan yeni sorular ortaya atıyordu. Şoltz, kışkırtılmış bu hayal gücünü sakinleştirmek, onun kaba-ran gururunu yatıştırmak ya da öz saygısını canlandırmak zorunda kalıyordu. Bir meseleyi aydınlatmada güçlülükle karşılaştığında Şoltz hemen onun imdadına yetişiyor, çözümün anahtarını sunuyordu.

Şansa ve tesadüfe inanmalar, halüsinasyonlar ve belirsizlikler Olga'nın hayatında artık yer almıyordu. Önünde aydınlık ve ferah bir panorama açılmıştı, tıpkı berrak bir nehirdeki gibi dipteki her çakılı, her yarığı ve ardından düz, temiz zeminin kendisini görebiliyordu.

Olga minnettarlık duygularıyla kendi geçmişini hatırlayarak ve geleceği tahmine çalışarak:

“Ben çok mutluyum!” diye söyleniyordu.

Bir keresinde İsviçre’de hülyalı, mavi bir gecede gördüğü mutlulukla ilgili genç kızlık rüyasını hatırladı ve o rüyanın bir gölge gibi hayatı boyunca kendisini takip ettiğini gördü.

Alçakgönüllülükle:

‘Acaba nasıl oldu da benim payıma böyle bir mutluluk düşebildi?’ diye düşünüyordu. Sonra dalgınlaşıyor, hatta bazen ya bu mutluluk biterse diye korkuya kapıldığı oluyordu.

Yıllar gelip geçti, fakat yaşamak onları yormadı. Sonunda dingin günler gelip çattı, galeyanlar, duygusal fırtınalar dindi. Hayatın zikzakları artık bir sır olmaktan çıkmıştı, onlara şevkle, sabırla katlanıyorlardı; yaşamları canlılığını koruyordu. Olga giderek katı bir hayat anlayışına ulaşmıştı; Andrey ve kendisi, iki ayrı varlık olarak tıpkı iki nehrin birleşmesi gibi kaynaşıp tek varlık olmuşlardı, dolayısıyla hayatlarında artık çılgın tutkulara yer yoktu, her şeylerine uyum ve dinginlik hâkimdi.

İnsana, hak ettikleri bu huzur içinde uykuya dalacak ve ücra köşelerde yaşayan karı kocalar gibi mutluluklarına şükredeceklermiş gibi görünüyordu. Tıpkı o taşrahılar gibi onlar da günde üç kez bir araya gelerek, kör uyku sersemliğini üzerlerinden atamadan aynı şeyleri konuşup esneyecek, her şey defalarca daha önce konuşulduğu, düşünüldüğü, yapıldığı için ve artık konuşmaya, düşünmeye, bir şey yapmaya gerek kalmadığı için, ‘bu dünyada hayat böyle!’ olduğu için sabahtan akşama kadar can sıkıntısından patlayacaklardı. Evet, insana böyle görünüyordu! Olga’ların hayatı dışarıdan görünüş olarak diğer insanlarınkinden farksızdı. Şafakla birlikte olmasa da erken kalkıyorlardı. Kahvaltı masasının başında, bazen tembelce sessizliğe gömülerek uzun uzun oturmayı seviyorlardı. Sonra kendi köşelerine çekiliyor ya da birlikte çalışıyor, öğle yemeği yiyor, kırlarda araba gezintisine çıkıyor, müzikle meşgul oluyorlardı... Kısacası tıpkı herkesin yaptığı ve Oblomov’un hasretini çektiği gibi!

Ancak uyku sersemliği ve can sıkıntısı nedir bilmez, günlerini bezginlik, kayıtsızlık hissetmeden geçirirlerdi. Aralarında ölgün bir bakış ya da söze rastlanmaz, konuşmaları hiç kesilmez, bazen de oldukça ateşli olurdu. Duru sesleri odalara yayılır, ta bahçeye kadar giderdi. Bazen de sanki düşlerinin resimlerini çiziyorlarmış gibi, yeni doğan bir düşüncenin dille tarif edilemeyen ilk kımıldanışını ya da ruhun kulakların kolayca yakalayamayacağı fısıltılarını ağır ağır birbirlerine aktarırlardı... Suskunlukları, bazen bir zamanlar Oblomov’un düşlediği hülyalı mutluluk, bazen de birbirlerine sağladıkları bitmez tükenmez malzemenin zihinde işlenmesi anlamına gelirdi... Sık sık doğanın göz kamaştırıcı ve sonsuza dek eskimeden kalacak olan güzellikleri karşısında şaşkınlık içinde sessizliğe gömü-

lürlerdi. İnce ruhları bu güzellikleri asla kanıksamaz, yer, gök, deniz, her şey onların duygularını kamçılardı. Sessizce yan yana oturur, aynı gözle, aynı kalple bu muhteşem oluşumu seyre dalar, birbirlerini konuşmadan anarlardı. Sabahı kayıtsızlıkla karşılamaz, ılık, yıldızlı bir güney gecesinin loşluğuna ifadesiz yüzlerle gömülmezlerdi. Düşüncelerindeki kesiksiz hareket, ruhlarındaki sonsuz çalkantı ve birlikte düşünmeye, hissetmeye ve konuşmaya olan gereksinimleri onları her an uyanık tutardı.

Peki, bu hararetli tartışmaların, sakın sohbetlerin, kitap okumalarının, uzun yürüyüşlerin konusu neydi? Her şey! Ştoltz daha yurt dışındayken kendi başına okuma ve çalışma alışkanlığını yitirmişti. Burada da Olga ile göz göze, diz dize olunca tek başına düşünmeyi de bıraktı. Olga'nın düşüncelerinin ve iradesinin kahredici hızına ayak uydurmakta güçlük çekiyordu. Aile yaşamında Ştoltz'un ne işle meşgul olacağı meselesi önemini kaybetmiş, kendiliğinden çözülmüştü. Hareketsiz ev yaşamı Olga'ya âdeta havasız kalmışçasına boğucu gelmeye başlayınca Ştoltz onu kendi işlerine yönlendirdi. Herhangi bir inşaat işi mi var, firmasında, Olga'nın yurtluğunda ya da Oblomovka'da yapılacak bir iş mi var, mutlaka Olga'nın görüşü alınıyor ya da o iş birlikte yapılıyordu. O okumadan bir tek mektup bile postaya verilmiyor, uygulanma olasılığı ne kadar düşük olursa olsun hiçbir fikir ondan saklanmıyordu. Her şeyden anlıyor, Ştoltz'u ilgilendiren her şey onu da ilgilendiriyordu. Ştoltz ilk başlarda Olga'dan bir şey saklamak mümkün olmadığı için bu şekilde davranmıştı. Olga'nın yanında mektuplar yazılıyor, şu ya da bu temsilciyle ya da müteahhitle iş görüşmesi yapılıyordu. Daha sonra Ştoltz için bu bir alışkanlık haline geldi ve en sonunda kendisi için de bir zorunluluk olup çıktı. Olga'nın uyarıları, onayları ya da itirazları Ştoltz için zorunlu bir denetim işlevi görmeye başladı. Onun işlerden en az kendisi kadar anladığını, akıl yürütmesinin, olayları tartışıp değerlendirmesinin kendisinden hiç de kötü olmadığını görüyordu. Zahar karısının yetenekleri karşısında alınıp küsüyordu, insanların çoğu böyleydi, oysa Ştoltz bundan mutluluk duyuyordu!

Diğer bir uğraşları okuma ve öğrenmeydi, düşüncenin sürekli beslenmesi ve onun kesintisiz gelişim süreci... Olga kendisine gösteril-

meyen her kitap, her makale için kıskançlık gösterir, Şoltz'un, kendi anlayışına göre, aşırı ciddi, sıkıcı bularak ya da o bunu anlayamaz diye düşünerek ona göstermediği bir yayını gördüğünde ciddi ciddi kızar ve gücenirdi. Şoltz'un bu davranışını ukalalık, bayağılık, gerilik olarak niteler ve ona 'Eski Alman perukası'* diye çıkışırdı. Aralarında bu konuda ateşli, kıskırtıcı tartışmalar yaşanırdı. Eğer Olga kızdığında Şoltz gülüyor ve şaka yapıyorsa, bu onu daha da çok çileden çıkarırdı; Şoltz şakayı bırakıp fikrini, bilgisini ya da okuduğu şeyi onunla paylaştığında barış yeniden sağlanmış olurdu. İş en sonunda, Şoltz'un bilmeyi ve okumayı gerekli gördüğü ya da istediği her şeyin Olga tarafından da istenmesi ve gerekli görülmesiyle noktalanmış olurdu. Şoltz onun teknik konuları öğrenmesini teşvik etmez, 'bilgiç bir eş'e** sahip olmakla övünmek gibi aptalca bir hevese kapılmazdı. Olga'nın, günümüzde okullarda kadınlara öğretilmeyen bilimsel konularda sıradan bir soruya alık alık bakarak cahilce yanıt vermesinden çok, konuşmasında bilgiçlik taslaması, tek bir bilgiççe söz sarf etmesi, hatta bunu ima etmesi Şoltz'un yüzünün kızarmasına sebep oluyordu. Şoltz'un tek isteği Olga'nın her şeyi anlayabilmesiydi, her şeyi yönetemezse bile hiç olmazsa kavrayabilmeliydi! Bu Olga'nın da isteğiydi, hatta Şoltz'dan daha çok istiyordu bunun olmasını. Şoltz onunla, meseleyi grafiklere, sayılara boğmadan, ukalalık yapmadan, ekonomik kuramlara, toplumsal ve felsefi sorunlara girmekten çekinmeyerek her şey üzerine konuşur ve ona bol bol kitap ve makale okurdu. Âdeta onun için bilginin uçsuz bucaksız, canlı bir resmini çizmek istercesine coşkuyla, tutkuyla konuşurdu. Ayrıntılar daha sonra Olga'nın belleğinden silinirdi, ancak genel resim onun her şeyi kolayca kapıveren zihninde asla solmaz, renkler canlılığını kaybetmez, Şoltz'un, onun için yarattığı bilgi evrenini aydınlatan ateşi asla sönmezdi.

Şoltz, Olga'nın gözlerinin bu ateşin kıvılcımlarıyla parladığını gördükçe, konuşmalarında ona aşıldığı düşüncelerin yankılandığını duydukça, bu düşüncelerin onun bilincine ve idrakine nüfuz ettiği-

* "Eski peruk" sözü burada "inatçı muhafazakâr / gelenekçi" anlamında kullanılmaktadır. -çev.

** Molière'in *Bilgiç Kadınlar* (Les Femmes Savantes) komedisine gönderme yapılmaktadır. -çev.

ne, zihninde bunları yoğurarak geliştirdiğine, onları kuru ve yavan olmayan, kadın zarafetine bürünmüş sözlere dönüştürdüğüne tanık oldukça içi gururla titrer ve mutlu olurdu. Özellikle Olga bütün bu konuşmalardan, okumalardan, betimlemelerden kendi şeffaf hayatı bakımından herhangi faydalı bir öz –tıpkı berrak suların dibinde oluşan bir inci tanesi gibi– çıkarabildiğinde Ştoltz’un keyfine diyecek olmazdı! Olga’yı bir düşünür, bir sanatçı gibi işleyerek ondan akılcı, sağduyulu bir birey yaratmaya çalıştı. Hayatının hiçbir döneminde, öğrenciliğinde ya da daha sonra hayatla boğuştuğu, onun türlü çeşitli tuzaklarından kendini kurtarmaya çalıştığı, çeşitli yığıtlik deneyimleriyle iradesini çelikleştirdiği o çetin günlerde, hayat arkadaşının bir yanardağı andıran, dinmek bilmeyen, faal ruhunu gözlemekle yükümlü olduğu şu günlerdeki kadar yoğun ve derin bir çabanın içine girmemişti.

Evliliklerinin ilk yılları geride kaldıkça, Ştoltz kendine özgü bir tarzda hülyalara dalar, ilerideki hayatlarını öngörmeye çalışarak, kendi kendine:

“Ne kadar mutluyum!” derdi.

Olga’nın yeni bir hayali uzaklardan ona gülümserdi. Bu, bencil, kocasını tutkuyla seven, çocuklarını büyütmeğe uğruna sararıp solan ve yaşamı renksiz, işe yaramaz hale gelen bir annenin, bir dadının hayali değildi, başka bir şeyin, hiç duyulmamış, görülmemiş ulvi bir şeyin hayaliydi! O, mutluluk içinde yaşayan bütün bir kuşağın manevi ve toplumsal hayatının yaratıcısı ve aktif katılımcısı bir annenin hayalini görüyordu. Olga’nın bu hedefe varmak için yeterince güçlü ve sağlam iradeli olup olamayacağını endişeyle merak ediyor ve hayatın dizginlerini eline alması, varoluş mücadelesinde yeterli cesareti kazanması için ona sabırsızlıkla yardım ediyordu. İkisi de henüz daha genç ve güçlüyken, hayat henüz onlara kıyamıyor ya da ağır darbelerini onlardan esirgiyorken, sıkıntılar henüz aşkın baskısı altında başını çıkaramıyorken bunları başarmaları gerekiyordu. İç karartıcı günleri de oluyordu, ancak bunlar uzun ömürlü olmuyordu. İş hayatındaki başarısızlıklar, büyük para kayıpları gibi sorunlarla çok nadiren karşı karşıya geliyorlardı. Bu tür olaylar onların biraz daha fazla seyahat etmelerine, yorulmalarına neden oluyor, sonra hemen unutuluyordu.

Teyzesinin ölümü Olga'nın yürekten gelen, acı gözyaşları dökmesine sebep olmuş, altı ay kadar bu acı kaybın koyu gölgesini üzerinde hissetmişti. Onu asıl endişelendiren, bitmez tükenmez uğraş ve didinmelere neden olan olay çocukların hastalıklarıydı. Fakat tehlike atlatılır atlatılmaz mutlu günlere tekrar kavuşulurdu. Şoltz'u her şeyden çok Olga'nın sağlığı endişelendiriyordu. Her doğumdan sonra Olga'nın kendisini toparlaması çok uzun sürerdi ve toparladıktan sonra da Şoltz'un endişesi hâlâ devam ederdi. Çünkü onun hastalığından daha korkutucu bir şey düşünemiyordu.

Hayatını hayranlıkla gözlerinin önünden geçiren Olga da:

“Ne kadar mutluyum!” derdi

Bu tür itiraf anlarında, bazen, özellikle evliliklerinin ilk üç, dört yılı geride kaldıktan sonra derin düşüncelere dalar. İnsanoğlu tuhaf yaratık! Olga'nın mutluluğu ne kadar mükemmele yaklaşıyorsa, düşünceli ve hatta evhamlı hali o kadar belirginlik kazanıyordu. İç dünyasını dikkatle gözetlemeye başladı ve kendisini endişelendiren şeyin, hayatının bu denli dingin geçmesi ve mutluluk anlarında hayat akışının sanki duracakmış gibi görünmesi olduğunu anladı. Silkelenip bu dalgınlık halini üzerinden atmak, hayatının akışını hızlandırmak için kendini zorluyor, hummalı bir şekilde gürültü, hareket ve gaile peşinde koşuyor, şehre inmek, insan içine çıkmak, yüksek sosyeteye şöyle hızla, kısa bir süreliğine bir göz atmak için kocasına ricada bulunuyordu.

Fakat sosyete hayatının telaşlı koşuşturmaları onu fazla oyalayamaz, alışık olmadığı, rahatsız edici şehir izlenimlerini kafasından atmak için aceleyle köşeciğine geri döner ve kendini yeniden ev işlerine kaptırır, günlerce çocuk odasından çıkmaz, annelik-dadılık görevini yerine getirirdi. Bazen de Andrey ile birlikte kitap okumaya dalar, onunla ‘ciddi ve sıkıcı’ sohbetlere girer, şiir okur ya da İtalya yolculuğundan söz ederlerdi.

Olga, Oblomov'unkine benzer bir uyuşukluğa, kayıtsızlığa düşmekten korkardı. Dönem dönem içine düştüğü bu uyuşuklukları, ruhunun uyukladığı bu anları üzerinden atmak için ne kadar çaba gösterirse gösterebilir, ara sıra Olga'yı önce bir mutluluk hülyası gafil avlar, mavi gece onu çevreleyerek içine çeker, üzerine uyku sersemliği çöker,

sonra bunu âdeta yaşamaya mola verme şeklinde bir düşüncelilik hali izler ve daha sonra... kafa karışıklığı, korku, bitkinlik, bir çeşit saklı keder, birçok sisli soru huzursuz zihnine peş peşe akın ederdi... Olga dikkatle içinden geçenlere kulak verir, kendini boş yere analiz eder, fakat ruhunun ne aradığını, ne istediğini bir türlü bulamazdı. Ruhunun bir şeyi özlediğini, bir şeyi bulmak istediğini hissedirdi, sanki – dillendirilmesi bile korkunç– mevcut mutlu hayatı ona yetmiyormuş, sanki bu mutlu hayattan bıkmış, yeni, meçhul serüvenler arzuluyormuş gibi hep ileriye, uzak geleceğe bakardı...

Dehşete kapılarak, kendi kendine:

‘Bu da ne demek oluyor?’ diye sorardı. ‘Başka bir şey istemeye, yapmaya ihtiyacım var mı? Böyle olsa bile bu mümkün mü? Nereye gidebilirim? Hiçbir yere! Daha ileriye giden bir yol yok önümde! Gerçekten yok mu? Hayat döngüm tamamlandı mı yoksa? Hepsi bu mu? Hepsi...’Olga sayıp bitiremediği bu soruları kendine sorardı. Ruhunun fısıltılarını acaba kimse duydu mu diye telaşla etrafına bakardı... Bir yanıt almayı umarak sorularını gözleriyle göğe, denize, ormana sorardı... Hiçbir yerden yanıt gelmezdi, sorduğu yerler uzak, derin ve karanlıktı! Tabiat ona aynı şeyi tekrar tekrar söylerdi; Olga, doğada hayatın başı ve sonu olmayan, kesintisiz, tekdüze akışını görürdü. Bu kaygıları için kime başvurması gerektiğini, sorularına kimden yanıt alabileceğini bilirdi. Fakat ne tür bir yanıt olacaktı bu? Ya bunlar çorak bir aklın homurdanmalarıysa ya da daha kötüsü, sevecenlik nedir bilmeyen, kadınlara yakışmayan bir kalbin açgözlülükleri ve doyum-suzluklarıysa, ya yanıt böyle olursa? Aman Tanrım! Andrey’in taparcasına sevdiği, idol olarak seçtiği bu kadın kalpsizin biriymiş, duygusuz, hiçbir şeyden hoşnut kalmayan bir ruha sahipmiş! Böyle birinden ne olurdu? Yoksa mavi çoraplı* bilgiç kadınlardan biri miydi? Ştoltz, şimdiye kadar mutlaka sezinlediği, bu yeni, sıradışı ıstıraplarını öğrendiğinde kim bilir onun gözündeki değeri ne kadar düşecekti!

Olga, elinde olmadan, gözlerinin kadife yumuşaklığını kaybettiği, bakışlarının kuru ve kızgın bir hal aldığı, kara bir bulutun gölgesinin

* İngiltere’de 18. yüzyıl ortalarında eğitime katkı sağlamaya çalışan entelektüel bir kadın hareketi (*Bluestocking*). Kıyafetlerine özen göstermedikleri için kendilerine bu ad verilmiştir. –çev.

yüzünü kapladığı, bütün uğraşmalarına rağmen kendisini gülümsemeye, konuşmaya zorlayamadığı, en sıcak politik haberleri, bilim ve sanatta yeni gelişmeler üzerine yapılan ilginç açıklamaları kayıtsızlıkla dinlediği zamanlar Şoltz'dan kaçıp saklanır ya da hastalık bahanesine sığınır. Öte yandan, eskiden, sinirlerinin gerildiği, içinde genç kızlık güçlerinin harekete geçtiği zamanlardakinin tersine ne canı ağlamak istiyor, ne de ani duygu patlamaları yaşıyordu. Bu seferki başka bir şeydi!

Harikulâde hülyalı bir akşam vakti, bebeğinin beşiğinin başında otururken, hatta kocasının şefkat gösterilerinin ve konuşmalarının ortasında aniden kuvvetli bir can sıkıntısı ve her şeye karşı derin bir ilgisizlik duymaya başladı. Çaresizce kendine:

'Bu da ne demek oluyor?' diye sordu.

Ansızın taş kesilmiş gibi donup kalır, sessizliğe gömülürdü. Sonra bu garip illetini gizlemek için, güya üzerine bir canlılık gelmiş gibi yaparak kalkar sağa sola telaşla koşar veyahut da migreninin bahane ederek yatmaya giderdi. Fakat Olga'nın Şoltz'un keskin bakışlarından bir şey saklaması pek kolay olmazdı. O da bunu bildiği için kendisini kocasıyla ilerideki günlerde yapacağı kaçınılmaz konuşmaya hazırlardı ve içinde, bir zamanlar geçmişiyile ilgili itiraflarda bulunmaya hazırlandığı zamanki aynı tedirginliği yeniden hissedirdi.

Ve nihayet o konuşma gelip çatdı!

Bir akşam kavaklı yolda yürüyüş yapıyorlardı. Olga kocasının omzuna neredeyse asılmış vaziyette yürüyordu, ağzını bıçak açmıyordu. Yine o gizemli illeleyle boğuşuyor, Şoltz hangi konuyu açarsa açsın hep kısa yanıtlar veriyordu.

Şoltz:

"Dadı Olenka'nın gece öksürdüğünü söylüyor, yarın doktor çağıralım mı?" diye sordu.

Olga tekdüze bir ses tonuyla:

"Ona sıcak şeyler içirdim, yarın da sokağa çıkmasına izin veremeyeceğim. Duruma göre bakarız," dedi.

Hiç konuşmadan kavaklı yolun sonuna kadar yürüdüler.

"Arkadaşın Soniçka'nın mektubuna niçin yanıt vermedin?" diye sordu Şoltz. "Ben de sen bana mektup vereceksin diye bekledim, az

kalsın postayı kaçıırıyordum. Onun yanıtsız bıraktığı üçüncü mektubu.”

Olga:

“Onu mümkün olduğu kadar çabuk unutmak istiyorum,” diyerek sessizliğe gömüldü.

“Biçurin’e senin selamlarını ilettim,” diye yeniden söze başladı Ştoltz. “Biliyorsun, o senin hayranın! Buğdayı zamanında teslim yerine yetişemiyor, senin selamınla biraz teselli bulur herhalde.”

Olga soğuk soğuk gülümseyerek, kayıtsızca:

“Evet, söylemiştin,” dedi.

“Ne oluyor, uyumak mı istiyorsun?” diye sordu Ştoltz.

Olga’nın kalbi hızla çarpmaya başladı, asıl meseleyle ilgili sorular gelince hep böyle olurdu. Zoraki bir canlılık göstererek:

“Henüz değıl,” dedi. “Niye sordun?”

“Kendini iyi hissetmiyor musun?” diye üsteledi Ştoltz.

“Hayır. Sana öyle mi görünüyorum?”

“Canın sıkkın görünüyor da!”

Olga iki eliyle onun omzunu kuvvetlice sıktı. Gerçekten sıkıldığı-nı belli eden yapmacıklı, ilgisiz bir ses tonuyla:

“Hayır! Hayır!” diye inkar etti.

Ştoltz, Olga’yı ağaçlı yoldan kenara çekti, yüzünü ay ışığına döndürdü. Dik dik gözlerinin içine bakarak:

“Benim yüzüme bak!” dedi. “Seni gören çok mutsuz biri diye düşünür. Bugün gözlerin öylesine tuhaf ki... Sadece bugün de değıl... Neyin var senin, Olga?”

Onu belinden tutarak yeniden ağaçlı yola çıkardı. Olga gülmeye çalışarak:

“Biliyor musun, ne var; çok acıktım!” dedi.

Ştoltz yüzüne sahte bir sertlik ifadesi kondurarak:

“Palavra atma! Palavra atma! Sevmem böyle şeyi!” dedi.

Olga, Ştoltz’u durdurarak sitemle:

“Mutsuzum!” dedi. “Evet, mutsuzum, çünkü çok fazla mutluyum!”

Son cümleyi öylesine yumuşak, öylesine nazik bir melodiyle söylemişti ki Ştoltz onu öptü.

Olga cesarete geldi; yarı şaka da olsa, öylesine gelişigüzel söylenmiş de olsa, onun mutsuz olabileceği tezi birdenbire kendisini açık yüreklilikle konuşmaya sevk etti.

“Sıkılmıyorum, sıkılmam da mümkün değil!” dedi Olga. “Bunu sen de pekâlâ biliyorsun ve kendi sözlerine inanmadan konuşuyorsun. Hasta da değilim... Fakat hüzünleniyorum... Ara sıra böyle oluyor... Aldın mı ağzının payını çekilmez adam, senden de bir şey saklanmıyor ki... Evet, üstüme bir hüzün çöküyor, nedenini bilmiyorum.”

Başını kocasının omzuna dayadı. Ştoltz ona doğru eğilerek, hafif bir sesle:

“Demek öyle! Neden acaba?” diye sordu.

“Bilmiyorum!” diye yineledi Olga.

“Fakat bunun bir sebebi olmalı! Eğer sebep benden ve senin çevrenden kaynaklanmıyorsa, o zaman senin kendi içindedir... Bazen bu tür bir hüzün hastalığının ilk aşamasının belirtisinden başka şey değildir... Kendini iyi hissediyor musun?”

Olga ciddi bir ifadeyle:

“Evet, bu türden bir şey olabilir...” dedi. “Gerçi ben öyle bir şey hissetmiyorum. Nasıl yemek yediğimi, gezdiğimi, uyuduğumu, çalıştığımı kendi gözlerinle görüyorsun. Ama bazen, birdenbire iç sıkıntısına benzer bir şey gelip beni buluyor... Hayatım sanki noksanmış, bir şeyler yetmiyormuş gibi görünüyor bana... Hayır, boş ver, kulak asma, bütün bunlar saçmalık...”

Ştoltz büyük bir şevkle:

“Konuş, konuş!” diye ısrar etti. “Hayat sanki noksanmış, bir eksik varmış gibi geliyor diyorsun... Başka?”

“Bazen sanki her şeyin birden değişmesinden, sona ermesinden korkuyormuşum gibi geliyor bana, nedenini kendim de bilmiyorum,” dedi Olga. “Veyahut da aklıma takılan ‘Sırada ne var, başka neler olacak? Bu mutluluk... Bütün bu hayat nedir?’ gibi aptalca düşünceler bana ıstırap veriyor.” Olga kendi sorularından utanarak sesini iyice alçalttı. “Bütün bu sevinçler, acılar... tabiat,” diye fısıldadı, “bütün bunlar beni sürükleyip bir yerlere götürüyor. Hiçbir şeyden tatmin olmaz hale geldim... Tanrım! Bu budalalıklardan... bu düş kurmalardan nasıl da utanıyorum...” Ştoltz’a sokularak yalvaran bir ses tonuyla devam etti:

“Sen bunlara kulak asma, boş ver... Bu hüznün kısa sürede geçer, tıpkı şu anda hissettiğim gibi içim yine aydınlanır, neşeyle dolar!”

Söylediklerinden gerçekten utanan Olga ‘budalalıkları’ için âdeta özür dilercesine ürkek ürkek, sevecenlikle Şoltz’a sokuldu.

Kocasını uzun uzun sorguya çekti, o da tıpkı bir hastanın doktorunun sorularını yanıtlaması gibi ona uzun uzun hissettiği hüznün belirtilerini anlattı; kendisini huzursuz eden, kafasındaki bütün bulanık soruları dile getirdi, içinde bulunduğu ruh karışıklığının resmini çizmeye çalıştı ve bu serap kaybolduktan hemen sonra neler hissettiğini, hatırlayabildiği, gözleyebildiği ne varsa hepsini anlattı.

Karısının muğlak itiraflarıyla aklı karışan Şoltz endişeli ve derin düşüncelere dalmış halde, başı öne eğik, ağaçlı yolda sessizce yürümeye devam etti. Olga onun gözlerinin içine dikkatle baktı, fakat hiçbir ipucu bulamadı. Ağaçlı yolu üçüncü kez kat ettiklerinde bu kez Olga onu durdurdu, ay ışığının altına çekerek sorgulayıcı bakışlarla gözünün içine baktı. Mahcup bir edayla:

“Ne düşünüyorsun?” diye sordu. “Benim budalalıklarına gülüyorsun, değil mi? Şu benim hüznüm çok aptalca bir şey, öyle değil mi?”

Şoltz yanıt vermedi.

Olga sabırsızlanarak:

“Niçin susuyorsun?” diye sordu.

“Uzun süreden beri gözlerimin senin üstünde olduğunu bilmene rağmen uzun zaman sustun,” dedi Şoltz. “Şimdi bırak ben de susayım ve biraz düşüneyim. Bana zor bir görev verdin.”

“İşte gördün mü, şimdi sen düşüncelere dalacaksın ve ben senin kafanın içinden neler geçtiğini merak edip işkence çekeceğim. Keşke söylemeseydim,” diye ekledi Olga. “Bir şeylerden bahsetsen daha iyi olur.”

“Sana ne söyleyebilirim?” dedi Şoltz dalgın dalgın. “Bu belki sinirlerinin yine laçkalaşmış olduğunu gösteriyordur, o zaman benim değil doktorun karar vermesi gereken bir durumla karşı karşıyayız. Yarın doktor çağırmalıyız... Eğer bu değilse...” Şoltz sözünü yarıda keserek yeniden düşüncelere daldı.

Olga sabırsızlıkla:

“Eğer bu değilse o zaman ne?” diye üsteledi.

Şoltz bir yandan düşünüyor, bir yandan yürümeye devam ediyordu.

Olga onu kolundan sarsarak:

“Ee, haydi!” dedi.

“Belki de bu aşırı hayal gücünden ileri geliyordur, sen çok canlı birisin...” Yarım sesle, neredeyse kendi kendine konuşur gibi devam etti: “Belki de sen öyle bir yaş eşiğine geldin ki...”

“Lütfen, daha yüksek sesle konuş, Andrey! Böyle kendi kendine mırıldanmana dayanamıyorum,” diye yakındı Olga. “Ben ona bir sürü budalaca şey anlatıyorum, o ise başını öne eğip bana fısıltıyla bir şeyler söylüyor. Burada karanlıkta seninle birlikte olmaktan korkuyorum...”

“Ne söyleyeceğimi bilemiyorum... Hüzne kapıldığını, kafana takılan birtakım sorulardan tedirgin olduğunu söylüyorsun, bunu nasıl yorumlamalı? Bunları sonra tekrar konuşup üzerinde düşünelim. Yeniden deniz banyosuna ihtiyacın varmış gibi gözüküyor bana.”

“Sen kendi kendine ‘Belki de sen öyle bir yaş eşiğine geldin ki...’ diye mırıldanırken neyi kastediyordun?”

Şoltz dalgın dalgın, sanki söylediklerine kendi de inanmıyormuş ve bu sözlerden utanıyormuş gibi bir ifade takınarak, ağır ağır:

“Şey, düşündüm ki...” diye sözü ağzında dolaştırdı. “Anlıyor musun, öyle anlar oluyor ki... Yani şunu demek istiyorum, bu olay, eğer sinirsel bir bozukluğun belirtisi değilse ve sağlığını ilgili herhangi bir şikâyetin yoksa, o zaman belki de hayatın serpilip gelişmesini tamamladığı, her şeyiyle kendini sana açtığı, hiçbir sırrın artık kalmadığı bir yaş eşiğine yaklaştığının işareti olabilir...”

Olga aceleyle sözünü keserek:

“Sanırım, artık yaşlandığımı söylemek istiyorsun!” dedi. Ona parmak sallayarak: “Buna sakın cüret etme!” dedi. Gövdesini dikleştirerek ekledi: “Henüz gencim ve gücüm yerinde!”

Şoltz gülümsedi.

“Korkma,” dedi. “Hiçbir zaman yaşlanmaya niyetin yokmuş gibi gözüküyorsun bana! Hayır, demek istediğim bu değil... Yaşlılıkta insanın gücü azalır ve hayatla mücadele etmeyi bırakır. Hayır, senin hüzünlenmen ve iç sıkıntın, eğer düşündüğüm şey doğruysa, daha çok

gücün, enerjinin bir işareti sayılır... Cevval, ateşli bir ruh, arayışlarını bazen yaşam sınırlarının dışına taşırmaya kalkışır, doğal olarak aradığı yanıtları bulamaz ve hüzne saplanır... Geçici bir süre hayata küser... Bu, sırlarını öğrenmek için hayatı sorgulayan ruhun melan-kolisidir... Belki senin başına gelen de budur... Eğer böyleyse bu bir budalalık değildir.”

Olga derinden iç geçirdi, bu daha çok sevinçten kaynaklanan bir iç geçirmeye benziyordu, zira tehlike atlatılmış, kocasının gözünde değeri düşmemişti, tam tersi olmuştu...

“Fakat ben mutluyum, zihnim âtil değil, hayal kurmuyorum, hayatım tekdüze değil, başka ne isteyebilirim?” dedi Olga. “Bu soruların ne yararı var? Bu bir hastalık, bir takıntı!”

“Evet, cahil, zayıf, ona göre eğitilmemiş bir zekâ için bu belki bir takıntı olabilir. Bu hüznün, bu sorular belki de pek çok kimsenin aklını kaybetmesine sebep olmuştur, kimileriyse bunu ucube bir hayalet, bir karabasan, aklın hezeyanı olarak kabul eder...”

“Mutluluğum kabına sığmıyor, taşıyor, öylesine yaşamak istiyorum ki... Ve işte, birdenbire bu tür bir zehir karışıyor her şeye...”

“Ah! Bu, Prometheus ateşinin* bedeli, diyetidir! Melankoline sadece katlanmakla kalmayacak onu seveceksin de! Sorularına ve şüphelerine saygı göstereceksin, onlar hayatın fazlalıkları ve lüksüdür, daha çok, temel gereksinimlerin çoktan karşılanmış olduğu, mutluluğun doruğa eriştiği zamanlarda ortaya çıkarlar. Dertlerin ve ihtiyaçların kol gezdiği sıradan hayatta onlara rastlayamazsın, henüz onlara sıra gelmemiştir. Kalabalıklar zihni bulandıran bu şüpheleri, can sıkıntısı yaratan bu soruları bilmeden hayatlarına devam ederler... Bu soru ve şüphelerle uygun zamanda karşılaşanlar için ise onlar birer yük değil, birer aziz misafirdir.”

Olga kararsız bir şekilde:

“Fakat onların üstesinden gelemiyorsun,” dedi. “İnsanı can sıkıntısına ve hemen hemen her şeye karşı derin bir kayıtsızlığa sürüklüyorlar.”

“Fakat uzun bir süre için değil, öyle değil mi?” diye yanıtladı Ştoltz. “Bunalımın ardından hayat tazelenmiş olarak yeniden doğar.

* Prometheus ateşi burada mecazi anlamda “bilgi”yi ifade etmektedir. –çev.

Bu sorular ve şüpheler bizi kendisinden hiçbir yanıt alamayacağımız dipsiz bir uçurumun başına götürür, oradan hayata eskisine kıyasla çok daha büyük bir sevgiyle yeniden bakmamızı sağlarlar... Daha önce denenmiş güçleri kendileriyle dövüşmek üzere savaşa davet ederler, âdeta bu güçlerin uyumasına engel olmak istemektedirler.”

Olga:

“Birtakım hayaletler, sisler yüzünden azap çekmek!” diye yakındı. “Her şey güneşli, apaydınlık iken hayatınızın üzerine birdenbire uğursuz bir gölge gelip düşüyor. Bunun bir çaresi yok mu?”

“Olmaz olur mu? Hayattan destek almalısın, yaşama gücün olmalı! Eğer bu yoksa zaten sorular olmadan da hayat mide bulandırıcıdır.”

“O halde ne yapmalı? Teslim olup can sıkıntısından patlayalım mı?”

“Hiç de öyle değil,” dedi Şoltz, “Kendini sağlam bir şekilde gerekli silahlarla donat, sabırla, kararlılıkla yolundan yürü!” Kolunu Olga’nın beline atarak sözünü sürdürdü: “Sen ve ben birer Titan değiliz, Manfred* ve Faust gibi gözümüzü karartarak heyecan dolu, çözülmez bilmecelemlerle savaşmaya kalkışamayız. Onların savaş çağrılarına uymayalım, başımızı eğip alçakgönüllülükle zor anlarımızı aşalım, sonra hayat yeniden bize gülümsemeye başlayacak, mutluluk...”

“Ya bu sorular ve şüpheler peşimizi hiç bırakmazsa, hüznü bizi git-tikçe daha çok tedirgin etmeye başlarsa ne olacak?” diye sordu Olga.

“Eh, ne yaparsın! O zaman bunu hayatın yeni bir ögesi olarak kabul ederiz... Fakat böyle bir şey pek olmaz, biz bu tür bir şey yaşamayız! Bu senin hüznün değil, insanlığın ortak bir illetidir. Onun sadece bir damlası senin üzerine sıçradı... İnsan hayattan koptuğunda, dayanacağı bir destek kalmadığında bütün bunlar korkutucu hale gelir. Bizimse... Umarım senin hüznün herhangi bir hastalığın belirtisi değil de benim tahmin ettiğim şeydir... Aksi halde daha kötü olurdu; o zaman gücümü aşan, karşısında çaresiz kalacağım bir bela başımıza gelmiş olurdu... Yoksa puslu şüpheler, hüznü, sorular bizim mutluluğumuzu nasıl gölgeleyebilir? Bizim...”

Şoltz sözünü tamamlayamadı, Olga çıldırmışçasına kendini onun kollarına attı, boynuna sarıldı, şehvet düşkünü bir kadın gibi tutku

* Lord Byron’un *Manfred* adlı dramatik poemasının (1816-17) kahramanı. –çev.

dolu bakışlarla bir an için öylece hareketsiz kaldı. Kendinden geçmiş halde, coşkuyla:

“Ne hüzün, ne puslu şüphe, ne hastalık... hatta ne de ölüm!” diye fısıldadı.

Eski neşeli, sakın ve mutlu haline geri dönmüştü. Ona öyle geldi ki, kocasını hiçbir zaman şu andaki gibi büyük bir ihtirasla sevmemişti. Şoltz sevecen bir ihtiyatlılıkla, âdeta hurafelere inanıyormuşçasına:

“Dikkat et de, fısıltıların kaderinin kulağına gitmesin, senin nan-kör olduğunu düşünmesin,” dedi. “O, bahsettiği armağanların değerini bilmeyenleri sevmez! Sen bugüne kadar hayatı sadece tanıdın ve keşfettin, onu yaşamam, denemen de gerekecek! Biraz bekle, hayat coşup fıkırdamaya başlayınca dertler, gaileler kapını çalacak... hepsi gelecek ve o zaman sorularına, şüphelerine ayıracak vaktin olmayacak...” Kendi kendine konuşur gibi hafif sesle ekledi: “Gücünü, enerjini idareli kullan!”

Olga’nın tutku dolu galeyanına Şoltz’un yanıtı böyle oldu. Sözleri keder yüklüydü, sanki uzak gelecekte bahsettiği o ‘dert ve gaile’ leri şimdiden görüyor gibiydi.

Şoltz’un sesindeki kederden bir an için etkilenen Olga sustu. Ona karşı sonsuz bir güven beslerdi, sesinin tonu bile onda bir güven yarattı. Şoltz’un düşünceli hali ona da bulaştı, kendi düşünceleri içinde kayboldu. Kocasına yaslandı, derin bir sessizlik içinde, ağır ağır ağaçlı yolda bir aşağı bir yukarı yürüdüler. Kocasını izleyerek o da geleceğe, Şoltz’un sözleriyle, hayatı deneyeceği, kendisini ‘dert ve gaile’lerin beklediği geleceğe kaygı ile bakmaya başladı. Mavi gece artık rüyasına girmiyordu, başka rüyalar görüyordu, hayat şimdi ona yeni bir yüzünü gösteriyordu. Bu, bayram sevinci ile coşmuş, berrak bir yüz değildi, yeni hayatlarında Şoltz ile baş başa, sınırsız bolluk içinde, sakın sakın yaşamıyorlardı... Hayır, gelecekte gördükleri gözyaşlarıyla sulanmış bir dizi yitik ve yoksunluklar, kaçınılmaz kurbanlar, perhiz hayatı, istemeyerek vazgeçilen, aylaklıktan doğmuş geçici hevesler, daha önce hiç bilmedikleri yeni duyguların sebep olduğu feryat ve inlemelerdi... Hastalıklar, iş hayatındaki kayıplar, kocasının ölümü rüyasına giriyordu...

Olga'nın tüyleri diken diken oldu, büyük bir bitkinlik hissetti, fakat hayatın bu yeni yüzüne cesaretle, merakla baktı, onu ürpererek inceledi, kendi gücünü test etti... Bu rüyada ona ihanet etmeyen sadece aşk vardı; aşk, bu yeni hayatta da sadık bir koruma olarak görevini yapıyordu. Fakat o bile tıpatıp eskisi gibi değildi; ateşli iç geçirmelerden, ılık saçan gözlerden, mavi geceden artık eser yoktu, aşk da değişmişti! Yıllar geçtikçe her şey, derin, zorlu hayatın şekillendirdiği uzaktaki o aşkla karşılaştırıldığında birer çocuk oyuncağı gibi görünmeye başlar. Orada artık ne öpüşme ve gülüşme sesleri duyulur, ne de fundalıklar, çiçekler arasındaki, doğa ve hayat şenliklerindeki o eski, heyecanlı, hülyalı sohbetlere rastlanır... Hepsi çoktan 'solmuş ve geçip gitmiş' olur.

Fakat yaşam gücü kadar kudretli olan bu solmaz, dayanıklı aşk ışığı, topluluğun acılı günlerinde ortak elemi karşılıklı, sessiz ve ağır bakışlarla bölüşen insanların gözlerinden okunur ve hayatın çileleri karşısında gösterdikleri sonsuz sabırda, zapt olunmuş gözyaşlarında ve boğulmuş hıçkırıklarında hissedilirdi...

Olga'nın bulanık hüznü ve soruları yerlerini sessizce başka rüyalara, uzak, fakat daha belirgin, daha açık ve tehdit edici rüyalara bıraktı. Sonsuz bir güven duyduğu kocasının yatıştırıcı, kararlı sözlerinin etkisiyle Olga gizemli, çoğu insanın hiç duymadığı illetinden ve gelecek üzerine kehanet içeren korkulu rüyalarından kurtuldu. Canlı, neşeli bir şekilde ileriye doğru yoluna devam etti. 'Sis' yerini annelik görevleri ve ev idaresi işleriyle dolu aydınlık bir sabaha bıraktı. Onu kâh çiçek bahçesinin, kırların cazibesi baştan çıkarıyor, kâh kocasının çalışma odası kendine çekiyordu. Fakat hayata karşı gamsız, bencil, haz odaklı tavrı artık değişmişti; şimdi kafasındaki gizli ve canlı bir düşünceden ilham alarak yaşıyor, kendini hazırlıyor ve bir şeyleri bekliyordu... Kendini geliştiriyor, durmadan daha yükseklerle tırmanıyordu.

Andrey kafasında eskiden yarattığı ideal kadın ve ideal eş hayalinin erişilemez olduğunu anlamıştı. Fakat o bu ideal hayalin Olga'daki soluk yansımasıyla da mutluydu. Bu kadarının bile olabileceğini beklemiyordu. Öte yandan, Andrey de uzun yıllar, neredeyse ömür boyu pek çok tasa ve gaileyle yüz yüze gelmiş, hırslı ve gururlu Olga'nın

gözünde kendi erkeklik onurunu her zaman aynı yükseklikte muhafaza edebilmek için çaba göstermişti. Bunu bayağı bir kıskançlık duygusuyla değil, Olga'nın billur gibi şeffaf hayatına en ufak bir leke konmasını diye yapmıştı. Eğer onun kendisine olan sonsuz güveni azıcık da olsa sarsılsaydı bu leke kaçınılmaz olabilirdi.

Pek çok kadının bu tür bir sorunu yoktur; evlenir evlenmez kocasının iyi ve kötü özelliklerini uysallıkla kabul eder, kendisine sağlanan koşullara ve yerleştirildiği ortama itirazsız rıza gösterir. Veyahut da şans eseri ilk karşılaşmada gönlünü kaptırır, çatışmayı ya imkânsız ya da gereksiz gördüğü için uysallıkla karşı tarafa boyun eğerek, 'kader' der, 'ihtiras' der, 'kadın zayıf yaratık' der, başına geleni kabullenir. Zekâ bakımından kocaları kalabalıkların üstünde olsa bile, bu kadınlar, erkeklerle karşı konulmaz bir güç sağlayan bu meziyetle değerli bir gerdanlıkla övündükleri gibi övünürler, yeter ki bu üstün zekâ onların zavallı, küçük kadın hilelerini görmezlikten gelsin... Fakat kocaları cüret ederek onların küçük komedilerine göz atmaya, sinsi, değersiz, bazen ayıplı yaşayış tarzlarını görmeye kalkışınca bu zekâyı çekilmez ve ezici bulurlar.

Olga bu kör talihe boyun eğme mantığını hiç bilmiyor, kadın zaafalarını, kaprislerini ve kara sevdaya tutulmaları anlayamıyordu. Seçtiği erkeğin değerini ve onun kendisi üzerinde hakkı olduğunu bir kez teslim edince ona güvenir, dolayısıyla da onu severdi. Bu güven sona erince aşk da sona ererdi, Oblomov ile ilişkisinde de aynen böyle olmuştu. Fakat o zamanlar Olga'nın adımları henüz yeterli kararlılıktan yoksundu, iradesi gevşek ve oynaktı. Hayatı tanımaya ve araştırmaya henüz başlamıştı. Kendi aklı ve karakteri ile ilgili öğelerin yeni yeni bilincine varıyor, bunlarla ilgili delil topluyordu. Yaratıcı çalışma henüz başlıyordu, hayatta izleyeceği yolu daha keşfetmemişti.

Şimdiyse Andrey'e körü körüne değil, bilinçli olarak inanıyor ve güveniyordu. Onda mükemmel erkek idealinin cisimleşmiş halini görüyordu. Ona güveni ne kadar artıyor, ne kadar bilinçli hale geliyorsa, Ştolts için, Olga'nın gözündeki itibarını aynı yükseklikte muhafaza etmek, onun sadece aklının ve kalbinin değil, aynı zamanda hayal gücünün de kahramanı olmak o denli zorlaşıyordu. Kocasına öylesine inanıyordu ki onunla kendisi arasına Tanrıdan başka hiç

kimseyi, hiçbir merciyi sokmuyordu. Bu nedenle kocasının hayran olduğu meziyetlerinin bir kıl kadar dahi eksilmesine tahammül edemezdi. Ştoltz'un karakterine ya da zekâsına bozuk bir notanın girmesi müthiş sarsıcı bir akortsuzluğa sebep olabilirdi. Olga çöken mutluluk mabedinin yıkıntıları altında kalıp ölebilir ya da hâlâ gücü kalmışsa kalkıp yeni bir arayışa girebilirdi... Hayır, onun gibi kadınlar aynı hatayı iki kere yapmazlar. Böyle bir aşkın, böyle bir güvenin yıkılışının ardından yeniden doğuş artık imkânsızdır.

Dolu, heyecanlı hayatı Ştoltz'a derin bir mutluluk veriyordu. Hiç solmayan bir baharın çiçeğe durduğu bu hayatı gözünü dört açarak oya gibi işliyor, kıskançlıkla koruyor ve üzerine titriyordu. Olga'nın uçurumun kenarından kıl payı döndüğünü hatırladıkça ruhunun derinliklerine kadar ürperiyordu. Şu anda kesişmiş olan hayat yolları pekâlâ kesişmeyebilirdi! Doğru yolu bilmeme ölümcül hatalara yol açabilirdi! Ve Oblomov...

Ştoltz birden irkildi. Tanrım! Ya Olga, Oblomov'un ona hazırladığı hayat yolundan gitseydi! Birbiri ardına ite kaka geçen tekdüze günler, bir köy hanımefendisi, çocuklarının dadısı, ev idarecisi, hepsi bu kadar! Bütün o soruları, şüpheleri, hayat sevinci, hepsi, ev işi telaşı, yortu hazırlıkları, misafir ağırlamaları, aile toplantıları, doğum günleri, vaftizler, kocasının uyusukluğu ve kayıtsızlığı arasında kaybolup gidecekti! Evlenmeleri özden yoksun, sadece biçimsel bir olgu, amaç değil, araç olacaktı. Evlilik, ziyaretler, misafir kabulleri, öğle yemekleri, akşam partileri, boş gevezelikler için geniş, değişmez bir platform görevi görecekti. O böyle bir hayata nasıl dayanabilirdi? İlk başlarda mücadele eder, hayatın sırlarını arar, tahmin etmeye çalışır, ağlar, acı çeker ve sonra giderek alışır, şişmanlar, yemek yer, uyur, aptallaşırdı... Hayır, hayır, böyle olmazdı... Olga ağlar, ıstırap çekerd, bir deri, bir kemik kalır ve onu seven, iyi yürekli, fakat çaresiz, güçsüz kocasının kolları arasında ölürdü... Zavallı Olga!

Tersi de olabilirdi; Olga'nın içindeki ateş sönmez, yaşama gücü pes etmez, kuvvetini toplayarak ayağa kalkar ve özgürlüğe uçabilirdi! Zayıf bir elin bir anlığına yakaladığı, keskin gözlü, güçlü bir kartal gibi kanat çırpır, üzerine daha güçlü ve daha keskin gözlü başka bir kartalın tünediği yüksek kayaya doğru havalanırdı! Zavallı İlya!

Bir keresinde Andrey geçmişî hatırlayarak, yükses sesle kendi kendine:

“Zavallı İlya!” diye söylendi.

Olga bu adı duyar duymaz elindeki nakışı dizinin üzerine bıraktı, başını geriye atarak derin düşüncelere daldı. Andrey’in iç geçirmesi pek çok anıyı canlandırmıştı. Daha sonra:

“Ne yapıyor acaba?” diye sordu. “Öğrenemez miyiz?”

Andrey omuz silkerek:

“Sanırsın ki,” dedi, “postanın henüz icat edilmediği, her biri bir yana dağılmış insanların birbirlerini kaybolmuş saydıkları ya da gerçekten kayboldukları bir çağda yaşıyoruz.”

“Dostlarından birine tekrar yazabilirsin, en azından bir şeyler öğrenebiliriz...”

“Şu anda bildiklerimizden daha fazlasını öğrenemeyiz; hayatta, sağlığı iyi, aynı evde oturuyor... Bunları dostlarımin yardımı olmadan da zaten biliyorum. Gerçekten ne yaptığına, nasıl yaşadığına, manevi bakımdan ölüp ölmediğine, içinde hâlâ hayat kıvılcımı kalıp kalmadığına gelince, bunları dışarıdan bir kişi öğrenemez!”

“Ah, ne olur böyle konuşma, Andrey! Bunları dinlerken içim acıyor, fena oluyorum. Hem haber almak istiyorum, hem korkuyorum...”

Olga neredeyse ağlayacaktı.

“Baharda Petersburg’a gideceğiz, kendimiz öğreniriz.”

“Öğrenmek yetmez, yapılması gereken her şeyi yapmamız gerek!”

“Sanki yapmadım mı?” dedi Şoltz. “Onu ikna etmek için az mı uğraştım, peşinden koştum, işlerini düzene soktum. Ama ondan en ufak bir karşılık, bir ilgi görmedim. Yüz yüze gelince her şeyi yapmaya hazır, ama birazcık gözden ırak tutunca hemen kaybolur, tekrar uykuya çekilir. Bir sarhoşla uğraşır gibi uğraştırıyor insanı!”

Olga sabırsızlık göstererek:

“Gözden kaybolmasına niçin izin veriyorsun?” dedi. “Ona karşı çok kararlı davranmalısın, bir arabaya oturtup alıp beraberinde götürceksin. Şimdi yurtluğa yerleşiyoruz, bize daha yakın olacak... Onu da yanımıza alalım.”

Odada bir yukarı, bir aşağı yürüyen Andrey:

“Görüyor musun, ne gaileler açıyor başımıza!” dedi. “Bitmek bilmeyen sıkıntılar...”

“Bunu bir yük olarak mı görüyorsun?” diye sordu Olga. “Bu yeni bir şey! İlk defa bu konuda senin homurdandığını görüyorum.”

“Homurdanmıyorum,” dedi Andrey, “sadece yüksek sesle düşünüyorum.”

“Bunu düşünmek neden icap etti? Bu işin sıkıcı ve zahmetli olduğunu kendine itiraf ettin, öyle değil mi?”

Ştoltz’un yüzüne merakla baktı. Ştoltz olumsuz anlamda başını sallayarak:

“Hayır, zahmetli değil, faydasız! Bazen böyle düşünüyorum,” dedi.

“Konuşma! Konuşma!” dedi Olga. “Yine geçen hafta olduğu gibi bütün gün bunu düşünüp üzüleceğim. Ona karşı dostluk duyguların sona erse bile insani duygularla bu zahmete katlanmalısın. Eğer sen bu işten bıktıysan ben tek başıma giderim ve onu almadan evinden çıkmam. Benim ricam onu harekete getirir. Eğer onu perişan halde ya da ölü olarak görürsem bunu çok acı ödeyeceğim. Belki de gözyaşlarım...”

Andrey onun sözünü keserek:

“Bunun onu hayata döndüreceğini mi düşünüyorsun?” diye sordu.

“Hayır, faal hayata geri döndüremese bile, en azından çevresiyile ilgilenmesine ve hayatını az da olsa iyileştirmesine yarayabilir. O pis yerden kurtulunca kendi dengi insanlarla, bizlerle bir arada olur. Onun evine gittiğimde bir anda kendine gelmiş ve utanmıştı...”

Andrey şaka olsun diye:

“Sen onu herhalde hâlâ eskisi gibi sevmiyorsun, öyle değil mi?” diye sordu.

Olga ciddi bir edayla, dalgın dalgın, âdeta geçmişini gözden geçirerek:

“Hayır!” dedi. “Onu eskisi gibi sevmiyorum, ama onun hâlâ sevdiğim, sadık kaldığını düşündüğüm bazı yönleri var. Diğer insanlar gibi duygularımı değiştiremem...”

“Kimmiş bu diğer insanlar?” diye sordu Ştoltz. “Haydi, söyle, zehirli yılan, iğneni sok bana, yarala! Yoksa beni mi kastediyorsun? Yanılıyorsun! Eğer gerçeği öğrenmek istiyorsan, onu sevmeye seni ben alıstırdım, az kalsın felaketle sonuçlanacaktı. Ben olmazsam sen onun

yanından varlığını bile fark etmeden geçerdin. Onda başkalarından hiç de geri kalmayan bir zekâ olduğunu, ama bu zekânın üstünün eski püskü şeylerle örtüldüğünü, aylak aylak uyuduğunu sana ben anlattım. Onun senin için niçin bu kadar değerli olduğunu, hâlâ onu niçin sevdiğini sana söylememi ister misin?”

Olga soruya başını sallayarak olumlu yanıt verdi.

“Onu senin gözünde değerli kılan şey, her türlü zekâdan daha üstün olan, onun o dürüst, vefalı kalbidir. Bu onun Tanrı vergisi hazinesidir, hayat yolculuğunda onu zedelemekten taşımayı başardı. Darbeler onu yere serdi, hayata soğudu, hissizleşti, uyuştı, ezildi, hayal kırıklığına uğradı, yaşama gücünü kaybetti, fakat dürüstlüğünü ve vefa duygusunu asla kaybetmedi! Kalp atışlarının melodisinde yanlış bir notaya rastlanmaz, hiçbir çamur onun üzerine sıçrayamaz! Ne kadar göz kamaştırıcı olursa olsun hiçbir yalan onu baştan çıkaramaz, hiçbir şey onu yanlış yola yönlendiremez. Kötülükler, rezillikler deniz olup etrafını çevirse, bütün dünya zehirlenip tepetaklak olsa, yine de Oblomov asla yalanın putu önünde eğilmezdi, ruhu her zaman saf, aydınlık ve dürüst kalırdı. Billur gibi, şeffaf bir ruhtu bu! Böyle insanlar azdır, onlara seyrek rastlarız. Onlar kalabalık içinde birer incidir! Onun kalbinin fiyatı yoktur, hiçbir şeyle satın alamazsın. Ona her zaman ve her yerde güvenebilirsin. İşte, senin değer verdiğin, sadık kaldığın şeyler bunlar ve bu yüzden onun bana verdiği zahmetler bana yük diye görünmez. Yüksek meziyetlere sahip pek çok insan tanıdım, fakat onunki kadar temiz, sade ve aydınlık bir yürek görmedim. Pek çok insanı sevdim, ama hiçbiri Oblomov’a olan sevgim gibi ateşli ve sarsılmaz değildi. Onu bir kez tanıdın mı ona olan sevgin ölümsüzleşir, ondan soğuyamazsın! Öyle değil mi? Sırrını tahmin edebildim mi?”

Olga suskunluğunu sürdürdü, bakışlarını elindeki işlemeye çevirdi. Andrey derin düşüncelere daldı. Daha sonra kendine gelerek neşeyle ekledi:

“Hepsi bu değil mi? Başka ne vardı? Ah! Tamamen unutmuşum, *güvercin narinliği...*”

Olga gülümsedi, elindeki işi aceleyle bırakarak Andrey’e koştu. Kollarını boynuna doladı, birkaç dakika ılık saçan gözlerle doğruca onun gözünün içine baktı, sonra başını kocasının omzuna yaslaya-

rak düşünceye daldı. Anıları arasından Oblomov'un yumuşak, hoş ve düşünceli yüzü, sevecen bakışı, uysal hali çıkageldi, karşısına dikildi. Ayrıldıklarında Olga'nın sitemlerine yanıt olarak yüzünde beliren o acıklı, utangaç gülümseme gözünde canlandı... Öylesine derin bir keder hissetti, ona öylesine acıdı ki...

Kollarını kocasının boynundan ayırmadan:

"Onu bırakmayacaksın değil mi? Onu terk etmeyeceksin!" dedi.

"Asla!" dedi Andrey. "Aramızda ansızın dipsiz bir uçurum açılmazsa, aşılmaz bir duvar yükselmezse bırakmayacağım!"

Olga kocasını öptü.

"Petersburg'da beni ona götüreceksin mi?" diye sordu.

Andrey kararsızca duraksadı, yanıt vermedi. Olga:

"Evet mi? Tamam mı?" diye üsteledi.

Andrey boynunu onun kollarından kurtarmaya çalışarak:

"Dinle, Olga!" dedi. "Önce, şunu yapmalıyız..."

"Hayır, peki de, söz ver, yoksa bırakmam!"

"Peki! Fakat önce ben yalnız giderim, ikinci gidişte seni götürürüm. Eğer o şeyi reddederse senin nasıl etkileneceğini biliyorum..."

"Tamam, konuşma!" diye onun sözünü kesti Olga. "Beni de götürürsün, ikimiz birlikte ne gerekiyorsa her şeyi yapıyoruz. Tek başına beceremezsin, vazgeçersin!"

"Peki, öyle olsun! Fakat çok üzüleceksin, psikolojin belki de uzun bir süre altüst olacak!" dedi Andrey.

Olga onu evet demeye zorladığı için bir hoşnutsuzluk duyuyordu.

Olga yerine otururken:

"Unutma," dedi, "ancak, onunla aranda 'derin bir uçurum açıldığı' ya da aşılmaz bir duvar yükseldiği' zaman sözünden vazgeçme hakkın var! Bu sözlerini unutmayacağım."

IX

 IBORSKAYA yakası, toprak yolları, tahta kaldırımları, çorak, bakımsız bahçeleri, ısrırgan otlarının kapladığı hendekleriyle derin bir sessizliğe ve dinginliğe gömülmüştü. Çitin arkasında ipini koparmış bir keçi kâh gayretle otluyor, kâh yüzünde anlamsız bir ifa-

deyle uyuyordu. Gün ortasında oradan geçen bir kâtibin yüksek, cakkalî ökçelerinin tahta kaldırımında çıkardığı sesler etrafa yayılıyor, bir evin tül perdesi aralanıyor ve ıtır çiçeklerinin arasından bir memur karısı başını uzatarak bakıyor, başka bir bahçenin çiti üzerinden genç bir kızın taze yüzü görünüyor, fakat görünmesiyle kaybolması bir oluyor, peşinden başka bir genç kız yüzü peyda oluyor, o da hemen kayboluyor, sonra sırayla bir birincisi, bir ikincisi görünüp kayboluyor, salıncakta sallanan kızların çığlık ve kahkahaları ortalığı kaplıyor...

Bayan Pşenitsina'nın evinde de sükûnet hüküm sürüyordu. Küçük avluya ayak basar basmaz canlı bir idil* atmosferi sizi kuşatıyordu. Ürken tavuk ve horozlar öteye beriye koşuyor, saklanmak için köşelere kaçıyor. Köpek, zincirini gererek zıplıyor, sıçırıyor, sesinin son perdesiyle havlıyordu. Akulina inek sağmayı, kapıcı odun yarmayı bırakıyor, gelen ziyaretçiye bakıyordu. İlya İlyiç'in ya da evsahibesinin adını duyan kapıcı:

“Kimi arıyorsunuz?” diye soruyor, konuşmadan giriş merdivenlerini gösteriyor, tekrar işine dönüyordu.

Ziyaretçi, üstüne kum serpilmiş, çamursuz patikadan yürüyerek basit, temiz bir kilimle kaplı giriş merdivenlerine geliyor, çanın cıllanmış, parlak bakır kolunu çekiyordu. Kapıyı Anisya ya da çocuklardan biri, bazen evsahibesinin kendisi, çok nadiren de Zahar açıyordu. Agafya Matveyevna'nın evinde her şey büyük bir refahın ve bolluğun varlığına işaret ediyordu, kardeşiyle birlikte yaşadığı o eski günlerde bile bu kadar rahat yaşamamışlardı. Mutfak, kiler ve büfe türlü türlü, her boydan kap kakakla, büyük, küçük, yuvarlak, oval tabak yığınlarıyla, sos kaplarıyla, fincanlarla, döküm, kil, bakır çanaklarla tıka basa doluydu. Evsahibesinin rehinden geri alınan ve bir daha rehine verilmeyen gümüş takımları Oblomov'un gümüşleriyle birlikte dolaplara yerleştirilmişti. Dizi dizi büyük göbekli devasa çaydanlıklar, minyatür çaydanlıklar, sıra sıra sade, resimli, üzerine özlü söz yazılmış, tutuşan kalp ya da Çinli erkek resmi işlenmiş yaldızlı Çin işi fincanlar... Kahve, tarçın, vanilya koymak için büyük cam kavanozlar, kristal çay kutuları, bitkisel yağ ve sirke şişeleri... Bütün raflara sıra sıra paketler, kutular, şişeler, ev yapımı ilaçlar, otlar, kompresler, plas-

* Kır yaşamı içinde aşk konusunu işleyen kısa şiir ve hoş kırsal manzara (TDK). -çev.

ter, kâfur, ispiro, tozlar, buhurlar, güzel kokular dizilmişti. Çeşit çeşit sabunlar, leke çıkarıcı, dantel temizleyici sıvılar, kocakarı ilaçları ve bunun gibi neler neler... Kısaca her taşra evinde, her hamarat ev kadınının elinin altında olması gereken her şey vardı. Agafya Matveyevna bütün bu maddelerle tıka basa dolu dolabın kapağını aniden açtığı anda çeşitli bayıltıcı, keskin kokuların karışımına kendi de dayanamaz yüzünü bir süreliğine yana çevirirdi.

Kilerde neler yoktu ki; işlenmiş but, çeşit çeşit peynir, kesme şeker, kurutulmuş balıklar, çuval çuval kurutulmuş mantarlar, Finli satıcıdan alınmış cevizler... Hepsi de fareler yemesin diye kilerin tavanına asılmıştı. Yerde ise tereyağı fiçıları, kapalı büyük smetana testileri, yumurta sepetleri ve daha birçok şey sıra sıra duruyordu. Ev idaresine adanmış bu küçük Nuh gemisinin her köşesine, her rafına istif edilmiş sayısız nesneyi bütün ayrıntılarıyla eksiksiz anlatabilmek için ikinci bir Homeros gerekiyordu. Bu büyük ev idarecisinin ve onun değerli yardımcısı Anisya'nın gerçek paladyumu* mutfaktı. İhtiyaç duydukları her şey evde mevcuttu ve kendi yerlerinde, ellerinin altında duruyorlardı. Her şey düzen içinde ve tertemizdi. Bunun yegâne istisnası, güneş ışığının ve taze havanın girmediği, evsahibesinin keskin bakışlarından uzak, Anisya'nın çevik ve her şeyi bir anda silip süpüren elinin değmediği o köşecikti! Burası Zahar'ın köşesi ya da yuvasıydı! Zahar'ın odasının penceresi yoktu, gün ışığının hiç girmemesi odayı insanın yaşayabileceği bir mekân olmaktan çıkarmış, karanlık bir ine dönüştürmüştü. Odanın temizlenmesi ve yeniden düzenlenmesi düşüncesiyle evsahibesi arada bir onun odasına uğradığında, Zahar, kesin bir dille, ayakkabıların, fırçanın, cilanın nereye konacağına karar vermenin kadın işi olmadığını, giysilerinin yığın halinde döşemenin üzerinde durmasının, yatağını peçin arkasına tozlu köşeye sermesinin kimseyi ilgilendirmedığını, o giysileri giyenin, tozlu yatakta uyuyan evsahibesi değil, kendisi olduğunu söylerdi. Odasında devamlı tuttuğu süpürgeye, tahta parçasına, iki tuğlaya, fiçı altına ve iki kalasa gelince, bunlar olmadan ev işlerini göremeyeceğini söyler, fakat nedenini açıklamazdı. Tozun ve örümceklerin kendisine bir zararı olmadığını

* Yunan mitolojisinde tanrıça Pallas Athena'nın Truva'nın güvenliğini sağlayan hayaleti ve heykeli. Metinde "kale, savunma hattı" anlamında kullanılmaktadır. -çev.

iddia eder, kendisinin hanımların mutfak işlerine burnunu sokmadığını, dolayısıyla, onların da kendisini rahatsız etmemelerini isterdi. Bir keresinde Anisya'yı odasında yakalamış, onu öyle aşağılamış, dirseğiyle göğsüne vuracaktı gibi yaparak öyle ciddi tehdit etmişti ki kordudan kadıncağız bir daha onun yüzüne bakamamıştı. Konu yukarı makamlara, İlya İlyiç'in değerlendirmesine sunulduğunda, beyefendi mekânı görmek ve gerekli en sert önlemleri almak üzere Zahar'ın odasına gitmiş, başını içeriye uzatmış, etrafa bir göz gezdirdikten sonra yere tükürmüş ve başka da bir şey söylememişti. Efendilerinin işe el koymasının bir değişikliğe yol açabileceğini uman Agafya Matveyevna ve Anisya da onun peşinden Zahar'ın odasına gelmişlerdi. Efendileri hiçbir şey söylemeden geri dönünce, Zahar onlara:

"Ee, ne oldu? Elinize ne geçti?" demişti. Ardından kendine özgü, bütün yüzüne yayılan gülümsemesiyle öyle bir gülmüştü ki, kaşları ve favorileri kabarak farklı yönler doğru açılmıştı.

Diğer odaların tümü aydınlık ve temizdi, sık sık havalandırılıyorlardı. Eski, soluk perdeler toplanmış, misafir ve çalışma odalarının pencere ve kapılarına mavi ve yeşil kumaş perdeler ve kırmızı süslemeli tüller asılmıştı. Hepsi Agafya Matveyevna'nın kendi el işleriydi. Yastıklar kar gibi beyazdı, üst üste yığılmışlardı, neredeyse tavana değeceklerdi. Yorganlar ipek kumaşla kaplanmıştı. Evsahibesinin odasını kanatları açılarak uç uca eklenen oyun masaları evi haftalarca işgal etmiş, üzerlerine bu yorganlarla İlya İlyiç'in yeni robdöşambri yayılmıştı. Agafya Matveyevna kendi elleriyle kumaşı biçmiş, gözlerini dört açarak, sert göğsüyle bastırarak, ağzıyla ipliği koparak yorganları sırmış,* içlerinin pamuğunu koymuş ve astarmıştı. Büyük bir aşkla, yorulmak bilmez bir gayretle çalışmış, hak ettiği mütevazı ödülü, yorganların ve robdöşambri görkemli İlya İlyiç'ini sınısıcak saracağı, ona huzur ve haz vereceği, onun bedenini okşayacağı düşüncesinde bulmuştu. Oblomov günlerce divanına uzanmış, onun, iğne ve ipliğin ardından bir ileri, bir geri hareket eden çıplak dirseklerini hayran hayran seyretmişti. Eskiden Oblomovka'da olduğu gibi, yine, kumaşa girip çıkan iğnenin ve dişle koparılan ipliğin çıkardığı ahenkli seslerle birçok kez içi geçmiş, uykuya dalmıştı. Oblomov bazen ona:

* Yorgan, şilte vb. iri ve aralıklı dikmek (TDK). -çev.

“Bu kadar fazla çalışılmaz, yorulacaksınız!” diyerek dinlenmesini önerirdi.

Agafya Matveyevna gözünü ve ellerini işinden kaldırmadan:

“Tanrı işi, çalışmayı sever,” diye yanıt verirdi.

Kahvesi yine üç beş yıl önce bu eve ilk taşındığındaki gibi özenle, aynı lezzette pişirilip Oblomov’un önüne getiriliyordu. Tavuk sakatata çorbası, parmesan peynirli makarna, kulebyaka böreği, botvinya çorbası, ev yetiştirmesi piliçler, bütün bu yemekler bozulmaz bir döngü içinde birbiri ardına pişirilir, bu küçük evin tekdüze günlerine renklilik katardı.

Evi çevreleyen geniş bostanlar sayesinde sabahtan akşama kadar evin üzerinden güneş eksik olmaz, öğleye kadar bir taraf, öğleden sonra da diğer taraf güneş alırdı. Kanaryalar neşeyle ötüşür, ıtır çiçeklerinin ya da çocukların zaman zaman kontun bahçesinden getirdikleri sümbüllerin kokusu saf Havana purosı dumanıyla ya da evsahibesinin dirseklerini hızlı hızlı hareket ettirerek ezdiği tarçın ve vanilyanın kokularıyla karışır, ortaya çıkan hoş, keskin koku küçük odayı doldururdu.

İlya İlyiç âdeta, bir diyoramadaki* gibi, yalnızca gece ve gündüzün evrelerinin, yılın mevsimlerinin değiştiği altından bir hayat kafesinde yaşıyordu. Başka türlü değişimler, özellikle hayat ırmağını bulandıran, çoğu kez o ırmağın dibinde acı tortular bırakan köklü değişiklikler, kazalar olmuyordu. Ştoltz’un Oblomovka’yı İvan Matveyeviç’in düzmece borcundan kurtardıktan ve onunla Tarantiev’in tamamen ortadan kaybolmalarından sonra bütün olumsuzluklar, üzücü şeyler İlya İlyiç’in hayatından uzaklaşıp gitmişti. Şimdi etrafı onu seven, sade, iyi yürekli insanlarla çevriliydi ve bu insanlar varlıklarını Oblomov’un hayatını kolaylaştırmaya adanmışlardı. Mümkün olduğu kadar hayatın farkına varmaması, yaşam gailesini hissetmemesi için ona yardım ediyorlardı.

Agafya Matveyevna hayatının en güzel dönemini yaşıyordu; günlerinin daha önceleri hiç olmadığı şekilde dopdolu geçtiğini hissediyordu. Fakat eskiden olduğu gibi mutluluğunu yine kelimelerle ifade edemiyor, daha doğrusu bunu aklına bile getiremiyordu. İlya İlyiç’e

* (Fr.) Işık oyunlarıyla sergilenen üç boyutlu görüntü, tablo. –çev.

uzun ömür vermesi, onu her türlü acı, gazap ve darlıktan uzak tutması için Tanrıya dua ediyor, kendisini, çocuklarını ve hanesini Tanrının iradesine bırakıyordu. Yüzünde her zaman aynı değişmez ifade, bütünüyle tatmin olmuş, başka bir arzusu kalmamış bir insanın eksiksiz mutluluğunun ifadesi vardı. Bu az rastlanan, mizacı başka türlü olan bir insanda bulunması mümkün olmayan bir nitelikti.

Agafya Matveyevna şişmanlaya başlamıştı, göğüsleri ve omuzları aynı kendi halinden hoşnutluk duygusuyla, aynı ferahlıkla parıltıyordu. Bakışları yumuşak ve sevecendi, ev işleri dışında hiçbir kaygı izi taşımıyordu. Her emre boyun eğen uysal Anisiya, Akulina ve kapıcının başında evi çekip çevirdiği o eski günlerindeki ağırbaşlılığına ve sakinliğine geri dönmüştü. Yine eskisi gibi dolaptan mutfığa, mutfaktan kilere yürüyerek değil, âdeta uçarak gidiyor, yaptığı işin tamamen bilincinde biri olarak etrafına telaşsız, ölçülü emirler veriyordu.

Evin işleri arttığı için Anisiya eskiye göre şimdi daha canlı, daha çevik olmuştur. Sürekli hareket halinde, şuraya buraya koşuyor, durmadan çalışıp didiniyordu; yaptığı her işi evsahibesinin buyruğu doğrultusunda yapıyordu. Gözlerindeki parıltı şimdi daha bir artmış, o konuşan burnu daha bir göze çarpar olmuştur. Dili susmasına rağmen burnu kızarak çeşitli düşünce, niyet ve kaygıları dile getiriyor, âdeta konuşuyordu. İki kadın da kendi görev ve payelerine uygun düşecek şekilde giyiniyordu. Agafya Matveyevna'nın çeşitli ipek elbiselerle, başörtüsü ve şallarla, pelerinlerle tıka basa dolu büyük bir gardırobu vardı. Bonelerini nehrin öte yakasında, lüks Liteyni Caddesine yakın bir yerlerde diktiriyordu. Ayakkabılarını Apraksin Dvor'dan değil, Gostiniy Dvor'dan, şapkasını ise –düşünebiliyor musunuz– Morskaya Caddesinden satın alıyordu.* Anisiya da mutfakta işi bitince, özellikle pazar günleri yünlü bir elbise giyiyordu. Yalnızca Akulina her zaman beline kadar topladığı eteğiyle dolaşırdı. Kapıcı ise yaz tatillerinde bile üzerindeki koyun derisinden gocuğu atamazdı. Zahar üzerine konuşacak fazla bir şey yok! Eski frakını bozdu, kendine ceket dikti; pantolonunun ne renk olduğunu, kravatının hangi kumaştan ya-

* Apraksin Dvor: 1782 yılında Petersburg'da faaliyete başlayan, ucuz malların satıldığı bir pasaj. (Gostiniy Dvor için bkz. 556. sayfadaki dipnot.) Morskaya Caddesi o zamanın Petersburg'unun en lüks caddelerinden biriydi. –cev.

pıldığını bilmenize imkân yoktu! Çizmeleri, ayakkabıları temizliyor, boyuyor, sonra uyuyor, avlu kapısında oturup alık alık gelip geçenlere –buradan çok seyrek insan geçerci– bakıyordu ya da yakındaki süt ürünleri satan dükkânda oturuyor, ilkin Oblomovka’da ve daha sonra da Gorohovaya Caddesinde yaptığı şeylerin aynısını yapıyordu.

Ya Oblomov’un kendisi? Oblomov’un kendisi, içinde yaşadığı rahat, dingin, müreffeh ortamın eksiksiz, doğal bir yansıması ve ifadesiydi. Yaşayış tarzını yakından gözleyerek, üzerinde düşünerek ve her geçen gün ona daha çok alışıarak, sonunda, yolun sonuna geldiğine, onun için artık hayatta aranacak başka bir hedefin kalmadığına, hayat idealinin gerçekleşmiş olduğuna karar verdi. Gerçi gerçekleşen bu ideal şiirsellikten ve bir zamanlar hayal gücünün çizdiği, kendi köyünde, köylülerin ve serflerinin arasında geçecek olan o ferah, tasasız bey hayatının parlak ışıklarından yoksundu. Mevcut yaşayış biçimini Oblomovka tipi varoluş tarzının bir devamı olarak görüyordu, sadece yer ve kısmen de zaman farklılığından ileri gelen renk uyumsuzlukları vardı. Oblomovka’da olduğu gibi burada da hayatı kolay yoldan başından savmayı başarmış, onunla sıkı bir pazarlık yaparak kendisine mutlak bir huzur ve sükûnet garantisi alabilmişti.

Hayatın biktırıcı, azap verici taleplerinden, büyük sevinç şimşeklerinin çıktığı ya da ani, ağır hüznün darbelerinin art arda indiği fırtınalı ufuklardan uzak durabildiği için kendisini zafer kazanmış gibi hissediyordu. Sahte ümitlerin ve görkemli mutluluk hayaletlerinin at oynattığı, insanoğlunun kendi öz düşüncesinin kendi içini kemirip, yiyip bitirdiği, ihtirasın öldürdüğü, aklın galip geldiği ya da yenildiği, insanoğlunun sonu gelmeyen bir savaşa tutuştuğu ve savaş meydanını yara bere içinde, perişan bir halde, fakat hoşnutsuz ve doyumsuz terk ettiği bu hayattan uzak durabildiği için halinden memnundu. Oblomov savaşta kazanmanın hazzını hiç tatmadığı için bu tür hazzı düşünce olarak reddediyor, eyleme, mücadeleye ve hayata yabancı biri olarak ruh huzurunu sadece kendi ücra, unutulmuş köşecğinde buluyordu.

Hayal gücü yeniden işlemeye, unutulmuş anıları, gerçekleşmemiş düşleri belleğinde bir kez daha canlanmaya başlayacak olduğunda, vicdanında niçin başka türlü bir hayat değil de böyle yaşadığı soru-

suyla hesaplaştığında uykusu kaçır, gece uyanır, yatağından fırlar, bazen, şimdi artık ebediyen sönmüş olan o parlak hayat ideali için ümitsizce acı gözyaşları dökerdi, tıpkı sevdiklerinin ölümleri ardından hayattayken onlar için gerekli her şeyi yapmadıklarını acı acı itiraf ederek ağlayan kimseler gibi... Sonra tekrar etrafına bakar, hayatın geçici nimetlerini tadarak sakinleşir, sükûn içinde ağır ağır akşam kıızıllığına gömülen güneşi dalgın dalgın seyreder ve en nihayet, yaşadığı hayatın rastlantı olmadığına, hayatının özellikle bu denli basit ve yalın tasarlandığına, hatta önceden bu şekilde belirlendiğine, bununla insan varoluşunun ideal, sakin yanının vurgulanmak istendiğine karar verirdi... Oblomov'un düşüncesine göre, hayatın fırtınalı yanlarını yansıtmaya, onun yapıcı ve yıkıcı büyük güçlerini harekete geçirme görevi diğer insanlara verilmişti. Hayatta herkesin bir görevi, bir misyonu vardı! İşte, Oblomovkalı Eflatun'un geliştirdiği felsefe buydu ve bu felsefe onu sorunlarla, görev ve yükümlülüklerin katı gereksinimleriyle dolu dünyada kendi ninnisiyle uyutabilirdi. O arenalarda dövüşecek bir gladyatör olarak değil, dövüşün barışçıl bir seyircisi olarak doğmuş, öyle eğitilmişti. Onun ürkek ve tembel ruhu ne mutluluğun coşkulu çalkantılarına, ne de hayatın darbelerine dayanabilirdi, dolayısıyla, hayatı sadece belli bir yönüyle yaşamıştı; onda başka şeyler aramasının, değişiklikler yapmaya kalkışmasının ya da vicdan azabı duymasının bir yararı yoktu.

Yıllar geçtikçe duyduğu iç çalkantıları ve pişmanlıkları giderek azaldı. Tıpkı hayata sırt çevirerek kendi mezarını kazan keşişler gibi, ömrünün geri kalan kısmını geçirmek üzere kendi elleriyle yaptığı sade, geniş tabuta yavaş yavaş, gürültüsüz patırtısız yerleşti. Yurtluluğuna sıfırdan yeni bir düzen getirme ve evini tümüyle oraya taşıma hayallerinden vazgeçti. Ştoltz'un koyduğu kâhya oldukça yüksek bir yekûn tutan çiftlik gelirini düzenli olarak her Noel'de gönderiyordu; ayrıca mujikler köyden un, et, her türlü yiyecek getiriyorlardı, bolluk ve neşe içinde yaşıyorlardı. İlyâ ilyâ hatta bir çift at bile satın almıştı, fakat aşırı ihtiyatlılığından dolayı ancak üçüncü kırbaçtan sonra ayaklarını avlunun eşliğinden dışarı atabilen atlar seçmişti; ilk iki kırbaçta önce atlardan birisi sendeleyerek yana doğru bir adım atıyor, sonra onu ikinci at izliyor, o da sendeleyerek yana doğru

bir adım atıyor, derken boyunlarını, bellerini ve kuyruklarını gerekerek ikisi birlikte hamle yapıyor, başlarını sallaya sallaya yola koyuluyorlardı. Vanya'yı Neva'nın öte yakasındaki jimnazıma, Agafya Matveyevna'yı çarşı pazara bu atlar götürüp getirirdi. Kış uçuşlama bayramı Maslenitsa'da ve Paskalya'da araba gezintisine çıkar, panayırları dolaşırlardı. Çok seyrek, binde bir loca kiralar, hep birlikte tiyatroya giderlerdi. Yazın şehir dışına, kırlara gider, İlya yortusunda baruthanedeki kiliseyi ziyaret ederlerdi. Eğer feleğin tokadı bu tür küçük barışçıl köşeciklere kadar erişmeseydi, hayatın burada yıkıcı değişimlere yol açmadan sıradan olaylar silsilesi içinde akıp gittiği söylenebilirdi. Fakat ne yazık ki, dağları temellerinden sarsan, uçsuz bucaksız hava boşluğunu titreten gök gürültüsü daha zayıf, daha boğuk da olsa bir sansar deliğinde bile yankılanıyor, sansar onu gayet belirgin olarak hissediyordu.

İlya İlyiç Oblomovka'daki gibi büyük bir iştahla, oldukça bol yemek yiyor, yine oradaki gibi üşengenlik göstererek hareketten kaçıyor ve çok az yürüyordu. İlerlemiş yaşına rağmen hiç umursamadan şarabını ve frenküzümü votkasını içiyor, daha da kötüsü öğle yemeğinden sonra uzun bir uyku uyuyordu.

Birdenbire bütün bunlar değişiverdi.

Bir keresinde gündüz uykusundan sonra divandan kalkmak istedi, fakat kalkamadı, konuşmak istedi, dili dolaştı. Korku içinde, yardım çağırmak için sadece elini sallayabildi. Eğer yalnız Zahar ile birlikte yaşamış olsaydı, muhtemelen sabaha kadar elini sallar, ölür ve ölümü ertesi gün duyulurdu. Fakat Agafya Matveyevna'nın gözü Tanrı'nın gözü gibi hep onun üzerindeydi; aklını kullanmasına gerek kalmadan, kalbinin sezgisiyle İlya İlyiç'e bir haller olduğunu hemen anladı. Kafasında bu düşünce doğar doğmaz hemen Anisya'yı faytona bindirerek doktor çağırmaya gönderdi, kendi de Oblomov'un başına buz koydu ve gizli ilaç dolabından ispirto, kompres, ne varsa çıkardı, alışkanlıklarının ve kulaktan duyduklarının yönlendirmesiyle duruma müdahale etmeye çalıştı. Bu arada Zahar bile potininin tekini ayağına geçirmeyi başarmış, bir ayağı giyinik, diğeri çıplak halde doktor, Agafya Matveyevna ve Anisya ile birlikte efendisinin başucunda koşuşturuyordu.

İlyâ İlyiç'i uyandırmayı başardılar, doktor şişe çekerek ondan kan aldı, hastanın beyin inmesi geçirdiğini, dolayısıyla, bundan sonra başka türlü yaşaması gerektiğini söyledi. Votka, şarap, bira, kahve içmemeliydi; çok seyrek, o da çok az olmak koşuluyla içebilirdi. Yağlı, etli, baharatlı yemekleri yasakladı; bunların yerine günlük egzersizler yazdı, yalnızca geceleri uyuyacak ve ölçüyü kaçırmayacaktı. Agafya Matveyevna'nın sıkı denetimi olmazsa bu uyarıların hiçbir yerine getirilemezdi, ancak o bu diyet düzenini oturttu ve bütün evi bu yeni düzene uydurdu. Kâh kurnazlıkla, kâh sevecenlikle Oblomov'u şarabın, öğle uykusunun, yağlı kulebyaka böreğinin cazibesinden uzak tutmayı başardı. Oblomov uyumak üzere gözünü yumar yummaz ya odada bir sandalye durup dururken yere devrilir, ya yan odada işe yaramaz, eski bir tabak gürültüyle parçalanır veyahut da çocuklar öyle bir şamata koparırlardı ki insanın evden kaçası gelirdi. Bunlar yetmediğinde Agafya Matveyevna'nın tatlı sesi odada yankılanır, Oblomov'u çağırarak ona bir şeyler sorardı.

Bahçe içindeki patika yol, bitişik bostanda devam ediyordu; İlyâ İlyiç sabah ve akşam bu yolda iki saatlik bir yürüyüş yapıyordu. Agafya Matveyevna da onunla birlikte yürüyordu, eğer o meşgulse Maşa ya da Vanya veyahut da eski arkadaşı, uysal, ağzı var dili yok, her an yardıma hazır Alekseyev, Oblomov'a eşlik ediyordu.

İşte bir sahne; İlyâ İlyiç, Vanya'nın omzuna yaslanmış, patikada yavaş yavaş yürümektedir. Neredeyse kocaman bir delikanlı olan Vanya, üzerinde jimnazyum üniforması, aceleci, çevik adımlarını kontrol etmeye ve inme sonucu bir bacağına oynatmada güçlük çeken İlyâ İlyiç'in yürüyüşüne ayak uydurmaya çalışmaktadır.

Oblomov:

"Haydi, odaya dönelim, Vanyuşa!" diyor.

Kapıya yöneliyorlar, orada onları Agafya Matveyevna karşılıyor. İçeri girmelerine engel olarak:

"Bu kadar erken nereye gidiyorsunuz?" diye soruyor.

"Hiç erken olur mu? Yolu yirmi kez ileri ve geri yürüdük, buradan bahçe çitine kadar elli sajen, demek ki iki verst yürümüşüz."

Agafya Matveyevna, Vanya'ya:

"Kaç kez gidip geldiniz?" diye soruyor.

Vanya duraksıyor. Annesi, gözünün içine bakarak:

“Yalan söyleyeyim deme! Hemen anlarım. Pazar gününü hatırla, misafirlğe gitmene izin vermem,” diye tehdit ediyor onu.

“Hayır, anneciğim, gerçekten yürüdük... on iki kez.”

“Ah, seni hilekâr!” diyor Oblomov. “Sen akasyaların yapraklarını yolup duruyordun, bense her gidiş gelişimizi sayıyordum.”

Evsahibesi:

“Hayır, gidin biraz daha yürüyün, balık çorbam henüz hazır değil!” diyerek kapıyı yüzlerine kapıyor.

Oblomov istemeye istemeye sekiz kez daha gidip geldikten sonra odaya dönüyor. Büyük yuvarlak masanın üzerinde balık çorbasının dumanı tütmektedir. Oblomov her zamanki yerine, divanın üzerine tek başına yerleşiyor. Sağ tarafındaki sandalyeye Agafya Matveyevna, sol tarafındaki emniyet mandallı küçük bebek sandalyesine ise üç yaşında bir çocuk oturuyor. Çocuğun yanına on üç yaşına basmış olan Maşa, onun yanına da Vanya geçip yerleşiyor. Oblomov’un tam karşısında o gün misafirlğe gelmiş olan Alekseyev vardır.

Agafya Matveyevna, Oblomov’a:

“Durun size biraz daha hani balığı vereyim, güzel, yağlı bir balık buldum,” diyerek tabağına biraz daha balık koyuyor.

“Bununla pirojki ne güzel giderdi!” diyor Oblomov.

“Unuttum, gerçekten unuttum,” diyor kurnaz kurnaz Agafya Matveyevna. “Dünden aklımdaydı, hafızam iyice zayıfladı.” Alekseyev’e dönerek: “Bakin İvan Alekseyeviç, sizin köftenizin yanına lahana pırmırmayı de unuttum, kusura bakmayın!” diye ekliyor.

Bu da kurnazca bir manevradır.

“Zararı yok, ben her şeyi yiyebilirim,” diyor Alekseyev.

Oblomov:

“Gerçekten de Alekseyev’e niçin jambonlu bezelye ya da biftek pırmırmadılar?” diye soruyor. “Onları sever...”

“Kendim gidip aradım İlya İlyiç, iyi sığır eti bulamadım,” diye yanıtlıyor Agafya Matveyevna. Alekseyev’e dönerek ekliyor: “Bu nedenle size vişne şurubundan kisel yapmalarını söyledim, meyve jölesini çok sevdiğinizi biliyorum.”

Kisel İlya İlyiç için zararlı değildi, bu yüzden ağzı var dili yok Alekseyev kiseli sevmek ve yemek zorundaydı. Hiç kimse ve hiçbir şey Oblomov'u öğle yemeğinden sonra uzanmaktan alıkoyamazdı. Genellikle yemekte oturduğu divana sırtüstü uzanır bir saat kadar dinlenirdi. Onu uyutmamak için Agafya Matveyevna yanına oturarak kahve öğütür, çocuklar halıda gürültüyle oynar, İlya İlyiç ister istemez kalkıp onlara katılmak zorunda kalırdı.

Vanya çocuğa sataşınca Oblomov:

“Andryuşa'yı kızdırma! Şimdi ağlayacak!” diye ona çıkışırdı.

Ya da çocuk sürünerek sandalyenin altına girince endişeye kapılarak:

“Maşenka dikket et, Andryuşa başını sandalyeye çarpmasın!” diye Maşa'yı uyarırdı.

Maşa, ‘küçük kardeşim’ diye çağırdığı çocuğu yerden almak üzere hemen öne atılırdı.

Agafya Matveyevna kahvenin hazır olup olmadığına bakmak için mutfığa gidince ortalık bir anda sessizliğe büründü, çocuklar sustu. Odada önce hafiften, âdeta gizli gizli, ardından oldukça yüksek bir horlama sesi duyuldu. Elinde dumanı tüten cezveyle odaya giren Agafya Matveyevna ancak bir arabacı izbesinde rastlanabilecek bu horlama sesini duyunca hayrete düştü. Alekseyev'e dönerek sitemle başını salladı. Alekseyev kendini savunarak:

“Onu uyandırmaya çalıştım ama beni dinlemiyor,” dedi.

Agafya Matveyevna elindeki cezveyi hızla masanın üzerine bıraktı, yerden Andryuşa'yı alarak onu divanın üzerine, İlya İlyiç'in yanına koydu. Çocuk emekleyerek Oblomov'un üzerine tırmandı, yüzüne doğru ilerledi ve burnunu kaptı. Uykusundan uyanan Oblomov telaşla:

“A! Ne oluyor? Bu da kim?” dedi.

Evsahibesi sevecen bir sesle:

“Uykuya dalmıştınız, Andryuşa divana tırmanarak sizi uyandırdı,” dedi.

Andryuşa'yı kucağına alan Oblomov savunmaya geçerek:

“Kim uykuya dalmış?” dedi. “O ufacık elleriyle üzerime tırmandığını duymadığımı mı sandınız? Her şeyi işitiyordum. Ah, seni yara-

maz! Burnumdan yakaladın beni, ha! Ben sana şimdi gösteririm! Dur, bakalım!”

Çocuğu sevip okşadı, sonra onu döşemenin üzerine koydu, yüksek sesle iç geçirdi.

“Bir şeyler anlatsanıza, İvan Alekseyeviç!” dedi.

“Her şeyi konuştuk, İlya İlyiç; konuşmadığımız bir şey kalmadı,” diye yanıt verdi Alekseyev.

“Nasıl kalmaz? Siz insan içine çıkıyorsunuz, yeni havadis yok mu? Gazete okuyorsunuz diye biliyorum, öyle değil mi?”

“Evet, bazen okuyorum ya da başkaları okurken, konuşurken onları dinliyorum. Örneğin, dün Aleksey Spiridonıç’lardaydım, üniversite öğrencisi olan oğlu yüksek sesle gazete okuyordu...”

“Ne hakkında?”

“İngilizler hakkında... Birilerine silah ve barut gönderiyorlarmış. Aleksey Spiridonıç savaş çıkacağını söylüyor.”

“Kime gönderiyorlarmış?”

“İspanya’ya mı, Hindistan’a mı ne, hatırlamıyorum, fakat elçi çok kızmış.”

“Hangi elçi?” diye sordu Oblomov.

Alekseyev burnunu tavana doğru kaldırarak hatırlamaya çalıştı:

“Bunu tamamen unuttum,” dedi.

“Savaş kiminle olacakmış?”

“Bir Türk paşasıyla sanırım.”

Kısa bir sessizlikten sonra Oblomov:

“Ee, başka ne gibi siyasi haberler var?” diye sordu.

“Yerkürenin gittikçe soğuduğunu yazıyorlar, bir gün gelecek tamamen buz kesilecekmiş!”

“İşe bak sen! Ama bu siyasi bir haber değil herhalde?”

Alekseyev’in kafası karıştı. Kendini savunmak için:

“Dmitri Alekseyeviç önce siyasetten söz ediyordu,” dedi, “sonra konuşmasının bittiğini söylemeden bu haberleri art arda okudu. Konunun edebiyata kaydığını ben de biliyordum.”

“Edebiyat üzerine ne okudu?” diye sordu Oblomov.

“En iyi yazar olarak Dmitriyev, Karamzin, Batyuşkov ve Jukovski’nin adlarını okudu...”

“Ya Puşkin?”

“Puşkin’in adı yoktu. Niçin yok diye ben de merak ettim, nasıl olmaz, o bir dâhi!”

Alekseyev *geniy* (dâhi) sözcüğünü *heniy* şeklinde telaffuz etmişti.

Bir sessizlik oldu. Agafya Matveyevna el işini getirdi, ara sıra Oblomov’a ve Alekseyev’e bakarak iğneyle bir ileri, bir geri mekik dokumaya başladı. Bir yandan da keskin kulaklarını açmış evin herhangisi bir yerinde bir terslik, bir gürültü var mı, mutfakta Zahar ile Anisya tartışıyorlar mı, Akulina bulaşıkları yıkıyor mu diye dinliyor, kapıcının içki içmek üzere *müessese*’ye gidişini duymak için avlu kapısının gıcirtısına kulak veriyordu.

Oblomov yavaş yavaş sessizliğe gömüldü, düşüncelere daldı. Ne uyuyordu, ne de uyanıktı; düşüncelerini hiçbir şey üzerine toplamamış, kaygısızca özgür bırakmıştı. Sakin sakin düzenli kalp atışlarını dinliyor, bakışlarını somut bir nesne üzerine doğrultmayıp etrafa boş boş bakan bir kişi gibi ara sıra gözlerini kırpyordu. Bulanık, halüsinasyona benzer gizemli bir an yaşıyordu. İnsan bazen anlık bir düşe kapılır, daha önce bir yerlerde yaşadığı bir anı yeniden yaşıyormuş gibi hisseder. Gözlerinizin önünde cereyan etmekte olan olayı rüyada mı görmüştünüz, yoksa daha önce yaşamış mıydınız, çıkaramazsınız, ama yine aynı kişiler etrafınızda aynen o zamanki gibi oturmakta, o zaman söylenmiş aynı sözler yine tekrarlanmaktadır. Hayal gücünüz sizi tekrar oraya taşımakta yetersiz kalır, hafızanız geçmiş i diriltemez ve hülyalara, düşüncelere dalarsınız.

Şu anda Oblomov bu hali yaşıyordu. Sanki daha önce bir yerlerde yaşadığı sakin, sessiz bir anı yeniden yaşıyordu. Tanıdık saatin sarkacı gidip geliyor, dişle koparılan iplik aynı sesi çıkarıyor, aynı tanıdık sözler, ‘Bir türlü ipliği iğneye geçiremiyorum, sen dene Maşa, senin gözlerin daha keskindir!’ şeklindeki aynı fısıltılar... Oblomov tembel tembel, mekanik olarak, neredeyse bilinçsizce Agafya Matveyevna’nın yüzüne bakıyor, tanıdık, bir yerlerde gördüğü bir yüz hatıralarının derinliklerinden çıkıp geliyordu. Bu sözleri nerede ve ne zaman duyduğunu çıkarmaya çalışıyordu. Gözlerinin önünde baba evinin mumla aydınlatılan geniş, karanlık misafir odası ve yuvarlak masanın etrafında oturan annesi ve onun misafirleri belirliyordu. Kadınlar

sessizce dikiş dikiyorlardı, babası odanın içinde dalgın dalgın geziniyordu. Yaşanılan anla geçmiş zaman karışmış, iç içe geçmişti. Kendisini ırmaklarından süt ve bal akan, insanların çalışmadan karınlarını doyurdukları, altın ve gümüşten elbiseler giydikleri o vaat edilmiş topraklarda* hayal etti... Anlatılan düşsel hikâyeleri, alametleri, tabak ve bıçak şakırtılarını duyuyor, dadısına iyice sokularak onun yaşlı titrek sesine kulak kabartıyordu. Dadısı ona Agafya Matveyevna'nın hayalini göstererek, işte 'Militrisa Kirbityevna!' diyordu. Ona, mavi gökyüzünde sanki o zamanki aynı bulut yine dolaşıyormuş, esen aynı rüzgâr pencereden girerek saçlarını okşuyormuş, Oblomovka'daki aynı erkek hindi pencerenin altında dolaşarak yine gulu gulu diye ötüyormuş gibi geliyordu.

İşte köpek havlamaya başladı, mutlaka misafirdir! Andrey ile babası Verhliyovo'dan gelmiş olmasın? Bu onun için büyük bir bayram olurdu. Gerçekten de o olmalı! Ayak sesleri gittikçe yaklaşıyor, kapı açılıyor... Oblomov, 'Andrey!' diye bağıyor. Gerçekten de Andrey şimdi karşısında duruyordu, fakat çocuk olarak değil, yetişkin bir erkek olarak! Oblomov düşten uyandı, evet gördüğü halüsinasyon değildi, gerçek, canlı Andrey'di.

Agafya Matveyevna hemen bebeği kavradı, masanın üzerinden nakışlarını topladı, çocukları yanına alarak dışarı çıktı. Alekseyev de derhal kayboldu. Şoltz ve Oblomov baş başa kaldılar, konuşmadan, hareket etmeden öylece birbirlerine bakıyorlardı. Şoltz'un bakışları Oblomov'un gövdesini delip geçecek gibi görünüyordu.

Bir âşığın uzun bir ayrılıktan sonra sevgiliyle buluşması gibi, heyecandan güç duyulan bir sesle:

"Andrey sen misin?" dedi Oblomov.

Andrey alçak sesle:

"Benim," dedi. "Yaşıyor musun? İyi misin?"

Oblomov onu kucakladı, sıkıca göğsüne bastırdı.

Yanıt yerine Oblomov uzun bir "Ah!" çekti. Ayrılıklarından beri yüreğinde bunca zaman gizli gizli biriktirdiği, hiç kimseyle paylaşmadığı bütün acılarını, sevinçlerini bu 'ah'ın içine sığdırmıştı.

Oturdular ve tekrar birbirlerine dikkatle, uzun uzun baktılar.

* İncil'e gönderme yapılmaktadır (Mısır'dan Çıkış, 3: 8, 17). -çev.

“Sağlığın nasıl?” diye sordu Andrey.

“Şimdi iyiyim, Tanrıya şükür!”

“Hastalık mı geçirdin?”

“Evet, Andrey, bir inme geçirdim.”

Derinden etkilenen Andrey, ürpererek:

“Nasıl olur?” dedi. “Aman Tanrım! Kalıcı bir hasar yaratmadı ya?”

“Hayır, sadece sol bacağımı serbestçe hareket ettiremiyorum...”

“Ah, İlya! İlya! Ne oldu sana böyle? Kendini tamamen bırakmışsın! Bunca zaman ne yaptın? Şaka değil, birbirimizi görmeyeli beş yıl oldu.”

Oblomov iç geçirdi.

“Niçin Oblomovka’ya gelmedin? Niçin mektup yazmadın?”

“Sana ne yanıt vermeliyim, Andrey?” dedi Oblomov ve kederle ekledi: “Beni tanıyorsun, daha fazlasını sorma!”

Şoltz odaya göz gezdirerek:

“Hep burada, aynı evde mi oturdun? Taşınmadın mı?” diye sordu.

“Evet, hep burada oturdum... Bundan sonra da artık bir yere gitmem!”

“Nasıl yani? Bu kadar kararlı mısın?”

“Evet, Andrey, kararlıyım.”

Şoltz dikkatle Oblomov’un yüzüne baktı, odanın içinde düşünceli düşünceli gezinmeye başladı.

“Ya Olga Sergejevna? İyi mi? Şimdi nerede? Hatırlıyor mu?..”

Oblomov cümlesini bitiremedi.

“Gayet iyi ve seni âdeta dün ayrılmış gibi hatırlıyor,” dedi Andrey. “Şimdi nerede olduğunu söyleyeceğim.”

“Ya çocuklar?”

“Çocuklar da iyi... Şimdi söyle bana, İlya, sen burada kalacağını söylerken şaka mı yapıyordun? Ben, seni alıp köye, bizim eve götürmek üzere geldim...”

Oblomov sesini alçaltarak ve kapıya doğru tedirginlikle bakarak:

“Hayır! Hayır!” dedi. “Hayır, lütfen, yine başlama, ısrar etme!”

“Neden? Neyin var senin? Sen beni tanırsın, uzun zaman önce bu görevi yerine getirmeye kendime söz verdim, peşini bırakmam! Bugüne kadar çeşitli işler yüzünden planım aksadı, şimdi artık serbes-

tim. Sen bizimle, bizim yakınımızda yaşamalısın. Olga ile böyle karar verdik, böyle de olacak! Tanrıya şükür, seni bıraktığım gibi buldum, daha kötü bir halde bulacağım diye korkuyordum. Haydi, gidiyoruz! Seni zorla götürmeye kararlıyım. Hayat tarzını değiştireceksin, nasıl mı, bak...”

Oblomov, Andrey’in nutkunu sabırsızlıkla dinledi.

“Bağırma, lütfen, daha yavaş konuş!” diye yalvardı. “Orada...”

“Ne var orada?”

“Dinliyorlar... Evsahibesi benim gerçekten buradan taşınmak istediğimi düşünecek...”

“Ee, bundan ne çıkar? Bırak istediğini düşünsün!”

“Hayır, bu imkânsız!” dedi Oblomov. Birden, ona yabancı kararlı bir tonla ekledi: “Dinle, Andrey! Beyhude uğraşma, beni ikna etmeye çalışma, ben burada kalacağım.”

Ştoltz dostunun yüzüne şaşkınlıkla baktı. Oblomov onun bakışlarına sakın, kararlı bakışlarla karşılık verdi.

“Sen mahvolmuşsun!” dedi Ştoltz. “Bu ev, bu kadın... Bu yaşayış biçimi... Böyle devam edemez, haydi, gidiyoruz!”

Andrey Oblomov’u kolundan tutarak kapıya doğru çekti. Oblomov direnerek:

“Beni niçin götürmek istiyorsun? Nereye?” diye sordu.

Ştoltz sertçe, neredeyse emredercesine:

“Bu çukurdan, bu bataklıktan çıkıp ışığa, ferahlığa, sağlıklı, normal bir hayata kavuşacaksın,” diye belirtti. “Nerede kayboldun? Ne hale geldin? Aklını başına toparla! Kendini hazırladığın hayat bu muydu? Deliğinde uyuyan bir köstebek gibi mi yaşayacaktın? Geçmiş baştan sona hatırlasana!”

Oblomov azimli bir yüz ifadesiyle, sağduyusuna ve iradesine tamamen hâkim olarak:

“Bana hatırlatma, geçmiş deşme, geri getiremezsin!” dedi. “Benden hâlâ ümidini kesmedin mi? Beni içine sürüklemek istediğin o dünyayla bütün bağlarımı ebediyen kopardım. İkiye parçalanmış bir şeyi yeniden lehimleyip bir araya getiremezsin. Ben bu çukura en hasas yerimle bağlıyım, beni buradan koparırsan ölürüm.”

“Dön bir etrafına bak, nerede ve kimlerle yaşıyorsun?”

“Biliyorum, bunun farkındayım... Ah, Andrey, bütün bunları hissediyor ve anlıyorum. Çoktan beri yaşadığım hayattan utanıyorum. Fakat istesem bile senin yürüdüğün yoldan yürüyemem... Belki son geldiğinde bu hâlâ mümkündü... Şimdi... –gözlerini yere indirerek bir süre sessiz kaldı– şimdi artık geç... Git ve beni düşünme! Senin dostluğuna layığım –Tanrı bunu görüyor– ama senin benim için yorulmana, çaba sarf etmene layık değilim!”

“Hayır, İlya, sen söylemek istediğini tam söylemiyorsun, bir şeyler saklıyorsun. Ne olursa olsun seni götüreceğim, özellikle senden şüphe ettiğim için götüreceğim... Beni dinle, haydi, üzerine bir şeyler giy, benim kaldığım yere gidelim, akşamı orada birlikte geçirelim. Sana anlatacağım o kadar çok şey var ki... Bizim oralarda neler olup bittiğini duymadın değil mi?”

Oblomov meraklı bakışlarla ona baktı.

“Öyle ya, sen insanlarla görüşmüyorsun, bunu unuttum. Neyse, gidelim, hepsini sana anlatacağım... Avlu kapısında kupa arabasının içinde kimin beklediğini biliyor musun? Buraya çağırayım onu.”

Telaşa kapılan Oblomov, aniden:

“Olga!” diye çığlık attı. Yüzünün rengi attı. “Tanrı aşkına, onu buraya getirme, haydi git! Hoşça kal! Hoşça kal! Ne olursun, Tanrı aşkına!”

Oblomov neredeyse Şoltz’u iterek dışarı çıkaracaktı, fakat o yerinden kımıldamadı.

“Sensiz onun yanına gidemem, söz verdim, anlıyor musun, İlya? Bu bugün olmazsa yarın olur... Sen sadece işi geciktiriyorsun, beni başından savamazsın... Yarın değilse öbür gün, ama mutlaka görüşeceğiz!”

Oblomov bir yanıt vermedi, başını eğdi, Şoltz’a bakmaya cesaret edemedi.

“Ne zaman geleceğini söyle? Olga bilmek isteyecektir,” dedi Şoltz.

Oblomov dostunu kucaklayarak başını onun omzuna koydu, sevecen bir sesle:

“Ah, Andrey,” diye yalvardı, “Beni tamamen bırak... Unut...” Oblomov’un kollarından sıyrılan Şoltz, şaşkınlıkla yüzüne bakarak:

“Nasıl? Ebediyen mi?” diye sordu.

“Evet!” diye mırıldandı Oblomov.

Şoltz ondan bir adım geriye çekildi.

“Bu sen misin, İlya?” diye sitem etti. “Demek beni itiyorsun, ha! Hem de onun için, o kadın için!” Aniden büyük bir acı hissetmiş-
çesine, “Aman yarabbim!” diye haykırdı. “Biraz önce gördüğüm şu
çocuk... İlya! İlya! Buradan koşarak uzaklaş! Bir an önce gidelim bu-
radan! Şu kadın... O senin neyin oluyor?”

Oblomov sakın bir tavırla:

“Karım!” dedi.

Şoltz olduğu yerde donup kaldı.

“O çocuk da benim oğlum! Adı Andrey, hatırana ithafen senin
adını verdim.”

Oblomov bir çırpıda söyleyeceğini söylemiş, rahat bir nefes al-
mış, taşıdığı sırrın yükünü üzerinden atmıştı. Bu kez renk değiştir-
me sırası Şoltz’a gelmişti; şaşkın, canlılığını hemen hemen kaybet-
miş donuk gözlerle etrafına bakınıyordu. Önünde âdeta birdenbire
dipsiz bir ‘uçurum’ açılmış, aşılmaz bir ‘taş duvar’ yükselmişti! Sanki
Oblomov’u bir anda gözden kaybetmiş, yer yarılıp içine gömülmüştü!
Şoltz, uzun bir ayrılıktan sonra dostunu görmek için heyecan içinde
sabırsızlanan, sonra onun hayatta olmadığını, çoktan öldüğünü öğre-
nen bir kişinin duyduğu o yakıcı acıyı yüreğinde hissediyordu.

Mekanik bir şekilde:

“Tükenmiş!” diye fısıldadı. “Şimdi ben Olga’ya ne diyeceğim?”

Oblomov onun son sözlerini duydu, bir şeyler söylemek istedi, ama
beceremedi. İki kolunu Andrey’e doğru uzattı, savaş meydanına ya
da ölüme gider gibi sessizce ve kuvvetlice birbirlerine sarıldılar. Bu
kucaklaşma iki dostun sözlerini, gözyaşlarını, duygularını boğup göl-
gede bıraktı.

Oblomov’un bitkin bir sesle söylediği:

“Benim Andrey’imi unutma!” onun son sözleri oldu.

Andrey sessizce, yavaş yavaş odadan çıktı, yine yavaşça, dalgın
dalgın avludan geçti, arabaya oturdu. Oblomov ise divana çöktü, dir-
seklerini masanın üzerine dayadı ve elleriyle yüzünü kapadı. Şoltz
derin bir keder içinde avludan geçerken:

‘Hayır, senin Andrey’ini unutmayacağım!’ diye düşündü. ‘İlyas sen mahvolmuşsun, bitmişsin! Senin Oblomovka’nın artık ıssız, ulaşıl-maz ücra bir yer olmaktan çıktığını, sıranın senin yurtluğuna geldi-ğini, gün ışığı görmeye başladığını sana anlatmanın bir yararı yok! Üç dört yıl içinde köyde bir tren istasyonu olacağını, senin mujik-lerinin hattın inşaatında çalışacağını, daha sonra buğdayının nehir iskelesine vagonlarla taşınacağını da sana söylemeyeceğim... Ve yine orada okulların açılacağını, eğitimin ve daha da ileride... Hayır, ha-yır, anlatmayacağım, bu yeni mutluluğun şafağı seni ürkütür, ışığa alışmamış gözlerini rahatsız eder. Fakat senin küçük Andrey’ine yol göstereceğim, senin gidemediğin yere gitmesini sağlayacağım. Senin-le gençliğimizde kurduğumuz hayalleri onunla birlikte hayata geçi-receğiz.’ Küçük evin pencerelerine son kez bakarak ekledi: ‘Elveda, eski Oblomovka! Sen ömrünü tamamladın!’ Heyecandan kalbi hızla çarpan Olga:

“Ne oldu, anlatsana?” dedi.

Andrey:

“Hiçbir şey!” diyerek soğuk ve kısa bir yanıt verdi ona.

“Hayatta mı? İyi mi?”

Andrey, gönülsüzce:

“Evet,” dedi.

“Neden bu kadar çabuk döndün? Neden beni de oraya çağırma-dın? Onu niçin getirmedin? Bırak beni, onu göreyim.”

“İmkânsız!”

Olga korkuya kapılarak:

“Orada neler oldu?” dedi. “Yoksa önünde ansızın bir ‘uçurum’ mu peyda oldu? Bana anlatmayacak mısınız?”

Andrey yanıt vermedi. Olga bir kez daha:

“Orada olup biten ne?” diye sordu.

Andrey suratını asarak:

“*Oblomovşçına*, yani Oblomovculuk!” dedi.

Andrey eve varıncaya kadar Olga’nın ısrarcı sorularını iç karartıcı bir suskunluğa gömülerek yanıtsız bıraktı.

ARADAN beş yıl geçti. Her yerde olduğu gibi Vıorskaya yakasında da çok şey değişti. Pşenitsina'ların evinin önünden geçen boş caddeye şimdi sıra sıra daçalar yapılmıştı; bu daçaların arasında devlete ait uzun bir taş bina yükseliyor, bizim tembellik ve huzur barınağının camlarında bir zamanlar neşeyle oynayan güneş ışıklarına engel oluyordu. Pşenitsina'ların eviyse biraz daha eskimiş, tıraş olmamış, yıkanmamış bir adam gibi bakımsız ve kirli görünüyordu. Boyaları dökülmüş, yağmur boruları yer yer kırılmıştı; avluya dolan yağmur sularının oluşturduğu çamur birikintisinin üzerine eskiden olduğu gibi yine dar bir kalas uzatılmıştı. Avlu kapısından içeriye birisi girdiğinde yaşlı siyah köpek artık zincirine asılıp hırsla havalara zıplamıyor, kulübesinden çıkmadan hırıltıyla tembel tembel havlıyordu.

Evin içinde de ne çok şey değişmişti! Şimdi orada yabancı bir kadın hüküm sürüyor, başka çocuklar oynuyordu. Tarantıyev'in içkiden kızarmış solgun, huysuz yüzü ara sıra yine ortaya çıkıyordu. Uysal, ağzı var dili yok Alekseyev artık gelmiyordu. Ne Zahar, ne de Anisya vardı! Mutfağın patronu artık Agafya Matveyevna'nın verdiği sessiz talimatları gönülsüzce ve üstünkörü bir şekilde yerine getiren yeni şişman, kadın açıcıydı. Beline kadar kıvrılmış eteğiyle aynı Akulina çamaşır ve kapacak yıkıyor, aynı uyuklu kapıcı üzerinde yine o koyun postundan gocuğuyla kulübesinde aylak aylak sayılı günlerini yaşıyordu. Sabahleyin hep aynı saatte ve akşamüstü yemek vakti evsahibesinin kardeşi İvan Matveyeviç'in karartısı, koltuğunun altında büyük bir paket ve ayaklarında yaz ve kış lastik galoşlar, yine bahçe çitinin parmaklıkları arasından görölüyordu.

Peki, Oblomov'a ne olmuştu? Neredeydi o? Nerede? Oblomov'un vücudu en yakın mezarlığın sessiz bir köşesinde fundalar arasında, mütevazı bir mezar taşının altında dinleniyordu. Dost bir elin diktiği leylak fidanının dalları mezarın üzerinde dalgın dalgın titreşiyor, etrafa ferahlatıcı bir pelin kokusu yayılıyordu. İnsana, onun derin uykusunu huzur meleşinin bizzat kendisi kanatları altına almış, koruyor gibi geliyordu.

Her ne kadar karısının sevecen, dikkatli bakışları hayatının her anında Oblomov'un üzerinde idiyse de, her türlü tedbiri alarak ona titizlikle baktıysa da, sürekli rahatlık, sükûnet, hareketsizlik, günlerin birbiri ardına uyuşukluk içinde akıp gitmesi onun hayat makinasını giderek yavaşlattı ve durdurdu. Görünüşe bakılırsa, İlya İlyiç ağrısız, acı çekmeden ölmüştü, âdeta kurmayı unuttuğumuz bir saatin durması gibi durmuştu kalbi! Son anlarına hiç kimse tanık olmamış, ölüm öncesi iniltilerini kimse duymamıştı. İlkinden bir yıl sonra ikinci bir beyin inmesi geçirmiş, sonra durumu iyiye doğru gitmişti. Fakat İlya İlyiç giderek daha az yemek yemeye, bahçede daha az yürümeye başladı, rengi soluklaştı, zayıf düştü. Hiç konuşmuyor, günden güne sessizliğe gömülüyor, derin düşüncelere dalıyordu, hatta bazen ağladığı oluyordu. Yaklaşan sonunu seziyor, ölümden korkuyordu.

Birkaç kez fenalık geçirdi, fakat bunlar iz bırakmadan geçip gitti. Bir keresinde Agafya Matveyevna her zamanki gibi ona kahvesini getirdi, tıpkı gerçekte uyurken olduğu gibi onu sakın sakın ölüm uykusuna yatmış olarak buldu. Yalnızca, başı birazcık yastıktan aşağı kaymış, kasılan elini muhtemelen kanın toplanarak damarı çatlattığı yer olan kalbinin üzerine bastırmıştı.

Agafya Matveyevna üç yıldan beri duldu; bu süre içinde her şey eski haline, Oblomov öncesine geri dönmüştü. Kardeşi bazı taahhüt işlerine girmiş, bütün parasını kaybetmiş, çeşitli kurnazlıklara başvurarak, birilerine yalvarıp yakararak, bir şekilde, kalemdeki, mujiklerin kayıtlarının tutulduğu bölümdeki eski kâtiplik görevine tekrar dönmüştü. Yine eskisi gibi işe yaya olarak gidip geliyor, getirdiği yarım rublelikleri, yirmi ve yirmi beş kapiklikleri gözlerden uzak bir yerde sakladığı sandığında biriktiriyordu. Sofraları yine Oblomov öncesi dönemdeki gibi kaba saba, basit, fakat zengindi, her şey boldu.

İvan Matveyeviç'in karısı İrina Panteleyevna evin en önemli kişisi rolünü oynuyor, başka bir deyişle, kendinde, sabahları geç kalkma, günde üç kez kahve içme, üç kez elbise değiştirme hakkı görüyordu. İlgilendiği yegâne ev işi ise eteğinin mümkün olduğunca sert kola lanmasıydı. Başka bir şeye de karışmazdı. Evin motoru yine eskiden olduğu gibi Agafya Matveyevna idi. Mutfak ve sofrayla o ilgileniyor, evde herkesin çayını, kahvesini o veriyor, dikişlerini dikiyor, çama-

şıra, çocuklara, Akulina'ya ve kapıcıya o gözcülük ediyordu. Fakat neden böyle olmuştu? Mademki o Gospoja Oblomova idi, bir toprak sahibi hanımıydı, kimsenin yardımına muhtaç olmadan, yokluk çekmeden, tek başına, bağımsız olarak yaşayabilirdi. Onu, yabancı bir evin yükünü omuzlarına almaya, başkasına ait çocukların peşinden koşmaya mecbur eden neydi? Bir kadının ya aşk uğruna, ya da kutsal aile görevi olarak gördüğü için veyahut da ekmek parası kazanmak için katlanabileceği bütün bu ıvrır zıvır işlere niçin katlanıyordu? Yasal olarak onun hizmetkârları sayılan Zahar ve Anisya neredeydi? Ve nihayet, kocasının ona canlı güvence olarak bıraktığı küçük Andryuşa neredeydi? İlk kocasından olan çocukları neredeydi?

Çocukları hayata atılmış, kendilerine bir düzen kurmuşlardı. Van-ya okulunu bitirmiş devlet dairesinde memur olmuş, Maşa bir kamu kuruluşunda yönetici olan birisiyle evlenmişti. Andryuşa'yı, Olga ve Andrey ısrarla istemiş, yetiştirmek üzere onu kendi yanlarına almışlardı. Karı koca onu aileden biri olarak görüyorlardı. Kalbinde, belki şuursuzca, bütün çocuklarına eşit yer ayırmasına rağmen Agafya Matveyevna, Andryuşa'nın geleceğini asla diğer iki çocuğunun geleceğiyle bir görmemiş, onların alın yazılarının karışmasını istememişti. Andryuşa'nın eğitimi, hayat tarzını, geleceğini diğer iki çocuktan derin bir uçurumla ayırmış, onun için tamamen farklı bir hayat tasarlamıştı.

“Şu ikisi mi?” derdi Agafya Matveyevna ilgisizce, “Onlar da tıpkı benim gibi pasaklı! Kara gün için doğmuşlar!” Andryuşa'dan neredeyse saygıyla söz eder, onu çekinerek değilse bile ihtiyatla okşayarak, “Oysa bu bir beyzade!” diye eklerdi. “Şuna bakın, ne kadar da beyaz, tıpkı sulu, olgun bir meyve! Elleri, ayakları nasıl da minnacık! Ya saçları, ipek dersin! Her şeyi, toprağı bol olsun, tıpkı babası!”

Bu yüzden Şoltz, Andryuşa'yı kendi yanlarında büyütüp yetiştirmek istediklerini bildirdiğinde Agafya Matveyevna itiraz etmemiş, onun gerçek yerinin bu ayaktakımı'nın, kardeşinin pasaklı çocuklarının yanı olmadığını düşünmüş, hatta öneriden belli bir sevinç bile duymuştu.

* Çernota: “Karanlık” anlamına gelen bu sözcük burada “serfler, ayaktakımı” anlamında kullanılmaktadır. -çev.

Agafya Matveyevna, Oblomov'un ölümünden sonra altı ay Zahar ve Anisya ile birlikte oturdu, büyük bir keder içinde kocasının yasını tuttu. Mezarına gide gele aşındırdığı toprakta bir patika oluştu, ağlaya ağlaya gözleri kurudu. Yemeden, içmeden kesildi, sadece çayla yaşıyordu. Çoğu kez gece gözünü kırpmadan sabahı etti, bitkin düştü. Asla kimseye içini açmıyor, dert yanmıyordu. Zaman geçtikçe iyice içine kapandı, acısına gömüldü. Herkesten, Anisya'dan bile koptu. İç dünyasında neler olup bittiğini kimseler bilmiyordu.

Çarşıda alışveriş yapan aşçıya bakkal:

"Sizin evsahibiniz durmadan kocasına gözyaşı döküyor," diyordu.

Mezarlığın içindeki kilisenin bekçisi, kiliseye kutsal ekmek pişiren kadına, her hafta buraya dua etmek ve ağlamak için gelen bu tesellisiz dulu göstererek:

"Boyuna kocasına üzüлp duruyor!" diyordu.

Kardeşi İvan Matveyeviç'in evinde de herkes onun için:

"Hâlâ yas tutuyor!" diye konuşuyordu.

Bir keresinde kardeşinin bütün ailesi, çocukları ve hatta Tarant-yev acılarını paylaşmak amacıyla ona ani bir baskın yaptılar. Sıradan, bayağı, beylik teselli sözleri, 'Kendini harap etme, çocuklarını düşün!' türü öğütler havalarda uçuşuyordu! On beş yıl önce ilk kocası öldüğünde de aynı sözler söylenmişti, fakat o zaman bu sözler onda arzulanan etkiyi yarattığı halde, şimdi, her nedense ona tiksinti veriyor, üzüntüsünü daha da artırıyor. Konuyu değiştirdiklerinde Agafya Matveyevna kendini daha iyi hissetmeye başladı; kardeşinin ailesi, şimdi yeniden birlikte oturabileceklerini, kendi insanları arasında 'acılarına katlanma'nın onun için daha kolay olacağını, üstelik hiç kimsenin onun kadar ev işlerini başarıyla idare edemeyeceğini, bunun da onlar için bulunmaz bir nimet olduğunu söyledi.

Agafya Matveyevna düşünüp karar vermek için süre istedi, sonra iki ay kadar daha yas tutmaya devam etti ve sonunda birlikte oturma teklifini kabul etti. O sırada Ştoltz, Andryuşa'yı alıp götürmüş, Agafya Matveyevna yalnız kalmıştı.

Üzerinde siyah bir elbise, omzunda siyah yün bir şal, bir gölge gibi odadan mutfağa gidiyor, eskisi gibi yine dolapları açıp kapıyor, di-kiş dikiyor, dantel ütölüyor, fakat bütün bunları ağır ağır, enerjiden

yoksun bir şekilde yapıyor, güçlükle duyulabilen bir sesle gönülsüzce konuşuyordu. Artık eskisi gibi, bir nesneden ötekine atlayan bakışlarla etrafına gamsızca bakıp geçmiyordu; yüzünde bir konu üzerinde odaklanmış bir halin, gözlerinde içindeki gizli bir düşüncenin yansıması vardı. Öyle gözüküyor ki, bu gizli düşünce onun, kocasının  l  yüzünü bütün benliğiyle hissederek, uzun uzun seyrettiği o anda sezilemez bir şekilde gelip yüreğine yerleşmiş ve o günden bu yana da onu terk etmemişti.

Agafya Matveyevna evin içinde durmadan hareket ediyor, gerekli her i i kendi elleriyle görüyordu, fakat düşüncesi başka yerdeydi. Kocasının kaybıyla, onun  l  bedeni önünde sanki birdenbire kendi hayatının anlamını kavramış, bunun üzerinde derin derin düşünmüştü. İşte, bu düşünceli hal onun yüzünde o günden sonra bir gölge gibi kalmıştı. Yakıcı acısını gözyaşlarıyla dışarı atınca kaybının bilincine varmaya başladı. Küçük Andryu a dışında her Şey onun için artık ölmüştü. Ancak Andryu a'yı gördüğünde içindeki yaşam belirtileri uyanıyor, yüz çizgileri canlanıyor, gözlerinden önce mutluluk ışığı saçılıyor, ardından anıları gözyaşı olup akıyordu.

Etrafında olup biten her Şeye yabancılaşmıştı. Karde i boş yere harcanan bir rubleyi, fazla kızaran bifteği, taze olmayan balığı bahane ederek kızdđında, kardeşinin karısı eteği yeterince sert kolalanmadığı ya da çay soğuk ve açık olduğu için surat astığında, Şişman kadın a  ı ona kaba davrandığında Agafya Matveyevna sanki bunlar ona s ylenmiyormuş gibi hiçbir tepki göstermiyor, hatta 'derebeyi hanımı, yurtluk sahibesi' gibi iğneleyici fısıltıları bile duymuyordu. Hepsinin yanıtı onun ıstırabına duyduğu saygıda ve uysal sessizliğinde saklıydı. Buna karşılık, Noel'de, Paskalya'da, neşeli Maslenitsa yortusu ak amlarında herkes evde bayram ederken, Şarkı söylerken, yiyip içerirken, Agafya Matveyevna ansızın eğlencenin ortasında acı gözyaşlarına boğulur, kaçıp köşesine saklanırdı. O zaman tekrar kabuğuna çekilir, bazen kardeşiyle karısına âdeta kibirle, onlara acıyarak bakardı.

Ömrünün parıltılı, eğlenceli dönemini yaşadığını, Tanrının hayatına bir nefes ruh kattığını, sonra onu tekrar geri aldığını, bir zamanlar onu aydınlatan güneşin Şimdi sonsuza dek söndüğünü kavriyordu... Sonsuza dek sönmüştü, doğru; fakat hayatı da sonsuza dek bir

anlam kazanmıştı! Şimdi ne için yaşadığını ve nafile yere yaşamadığını artık biliyordu!

Ne kadar kusursuz, eksiksiz bir aşktı onunkisi, ne kadar çok sevmişti! Oblomov'u bir sevgili, bir koca, soylu bir bey olarak sevmişti. Fakat bundan daha önce olduğu gibi şimdi de kimseye söz açamamıştı. Çevresinde bunu kimse anlayamazdı. Hem bu aşkı ifade edecek sözcükleri nereden bulabilirdi? Kardeşinin, Tarantıyev'in, kardeşinin karısının kelime dağarcığında bu tür bir kavrayış, anlayış olmadığı için böyle sözcükler de yoktu. Onu yalnızca İlya İlyiç anlayabilirdi, ama ona da hiçbir zaman bundan bahsetmemişti. Çünkü o zamanlar içinde olup bitenleri kendi de anlamamıştı, anlasaydı da bu duyguyu ifade etmesini bilemezdi. Yıllar geçtikçe kendi geçmişini daha iyi, daha açık seçik anladı ve anladıkça onu içinde daha da derin bir yerlere gizledi. Giderek büsbütün suskun ve içe kapalı bir kişiliğe büründü. Göz açıp kapayıncaya kadar geçen bu yedi yıl onun bütün hayatını yumuşak ışıyla baştan aşağı aydınlatmış, onu renklendirmişti, artık başka bir şey arzulamıyor, başka bir yere gitmek istemiyordu.

Yalnız kışın Andrey köyden Petersburg'a döndüğünde Agafya Matveyevna apar topar onun evine koşar, büyük bir özlemle Andryuşa'yı doya doya seyrederek, onu ürkek bir şefkatle sevip okşardı. Sonra Şoltz'a bir şeyler söylemek, ona teşekkür etmek ve nihayet, kalbinde birikmiş, ümitsizce orada hapsedilmiş ne varsa hepsini onun önüne sermek isterdi. Şoltz kendisini anlayabilirdi, fakat o anlatmasını beceremezdi ki... Bu kez Olga'nın üzerine atılır, dudaklarını onun ellerinin üzerine bastırır, ardından sel gibi acı gözyaşları döker, öyle bir ağlardı ki Olga da elinde olmadan ona katılırdı. Duygulanarak Şoltz kendini odadan dışarı atardı. Bu üç kişiyi ortak sevgileri, ölen dostlarının billur kadar saf kalbinin ortak hatırası birbirine bağlıyordu. Şoltz ve Olga, Agafya Matveyevna'ya kendileriyle birlikte köye gelmesi, birlikte, Andryuşa'nın yanında olması için yalvarır, onu ikna etmeye çalışırlardı. O ise geri adım atmadan hep aynı şeyi tekrarlardı:

“Bir insan nerede doğmuş ve yaşamışsa orada ölmeli!”

Şoltz yurtluğun yönetimiyle ilgili raporunu ve payına düşen geliri beyhude yere Agafya Matveyevna'ya gönderirdi; her seferinde paranın tamamını iade eder, Andryuşa için saklamasını rica ederdi. İnatla:

“Bu onun parası, benim değil!” derdi. “Onun paraya ihtiyacı olacak, o bir asilzade, ben nasıl olsa yaşarım.”

XI

BİR KERESİNDE gün ortası iki bey Vıorskaya yakasının tah-ta kaldırımlarında yürüyorlardı. Bir kaleska arkalarından ağır ağır onları izliyordu. Onlardan biri Şoltz’du, diğeri ise onun yazar bir dostuydu; yazar donuk yüzlü, dalgın, gözleri uykulu gibi bakan, şişman bir adamdı. Bir kilisenin hizasına geldiklerinde sabah ayını bitmiş, halk dağılmaya başlamıştı. En önde her türden büyük bir dilenci kalabalığı yürüyordu.

Yazar dilencilere bakarak:

“Bu dilencilerin nereden çıktıklarını bilmek isterdim,” dedi.

“Nereden olacak, her köşeden, her delikten çıkıp geliyorlar...”

“Onu kastetmedim,” dedi yazar, “bir insan nasıl dilenci oluyor, bu duruma nasıl düşüyor? Bu dönüşüm aniden mi oluyor, yoksa adım adım mı? Hangisi gerçek, hangisi sahte dilenci?”

“Niçin bunu öğrenmek istiyorsun? *Mystères de Petersbourg** diye bir kitap yazmayacaksın herhalde?”

Yazar tembel tembel esneyerek:

“Belki...” dedi.

“İşte sana bir fırsat, herhangi birini çağır, ona bir gümüş ruble ver, sana bütün hikâyesini anlatsın. Sen de yazar, kârını üzerine koyarak okuyucuya satarsın. İşte şu ihtiyar olabilir, sanırım, tipi sıradan bir dilenciye benziyor. Hey, ihtiyar, gel buraya!”

İhtiyar sese döndü, şapkasını çıkararak onlara doğru yaklaştı. Hırıltılı bir sesle:

“Allah rızası için bir sadaka, efendiler!” dedi. “Otuz muharebede yara almış, savaşlarda yaşanmış bu zavallıya yardım edin!”

Şoltz hayretle:

“Zahar!” diye haykırdı. “Sen misin?”

* Fransız yazar Eugène Sue’nun *Paris’in Gizemleri* (1843) adlı romanına gönderme yapılmaktadır. –çev.

Zahar aniden sustu, elini gözüne siper ederek dikkatle Ştoltz'a baktı.

“Özür dilerim, zatiâlilerini tanıyamadım, gözlerim iyice görmez oldu,” dedi.

Ştoltz sitemle:

“Efendinin dostunu unuttun demek, ben Ştoltz!” dedi.

“Ah, ah, batyuşka, Andrey İvanoviç! Tanrım, gerçekten körmüşüm! Batyuşka, aziz efendim!”

Kendini sağa sola vurarak Ştoltz'un elini bulup tutmaya çalıştı, fakat başaramadı. Eğilip ceketinin eteğini öptü.

“Tanrı, benim gibi günahkâr bir köpeğe bu mutlu günü gösterdi ya!” diye feryat etti. Ağlıyor mu, yoksa gülüyor mu belli değildi.

Bütün yüzü, alnından çenesine kadar kıpkırmızı bir boyayla damgalanmış gibiydi, ayrıca burnu morarmıştı. Kafasında hiç saç kalmamıştı; favorileri eskisi gibi kocamandı, fakat karışmış ve keçeleşmiş, her birine birer kartopu yapıştırılmış gibi ağarmışlardı. Üzerinde eski, rengi tamamen solmuş, eteğinin yarısı yırtık bir kaput vardı. Çıplak ayaklarına eski püskü, yamuk galoşlar geçirmişti, elinde lime lime olmuş kürk bir şapka tutuyordu.

“Ah, merhametli Tanrım! Bu bayram günü inayetini benden esirgemedi...”

Ştoltz sertçe:

“Bu halin ne böyle?” diye sordu. “Halinden utanmıyor musun?”

“Ah, batyuşka, Andrey İvanoviç! Ne yapayım!” dedi Zahar. Güçlülükle soluklanarak ekledi: “Karnını nasıl doyuracaksın? Anisya sağken yiyecek bir lokma ekmek bulabiliyordum, sokaklarda böyle aylak aylak dolaşmıyordum. Toprağı bol olsun, Anisya koleradan ölünce Agafya Matveyevna hanımefendinin erkek kardeşi beni asalak diye çağırmaya başladı, evde kalmamı istemedi. Mihey Andreyeviç Tarrantev de yanından geçerken her seferinde arkadan bana tekme atmaya çalışıyordu. Hayatı bana zindan ettiler! Bir bilseniz ne azarlar işittim! İnanır mısınız, boğazımdan kuru bir lokma geçmiyordu.” Haç çıkararak ekledi: “Tanrı ömürler versin, eğer hanımefendi olmasaydı ben çoktan soğuktan donar, öteki dünyayı boylardım. Bana kışlık giyecekler ve istediğim kadar da ekmek veriyordu, hatta acıyarak

bana peçin üzerinde bir yer bile vermişti. Fakat benim yüzümden azar işitmeye başladı, ben de başımı alıp kaçtım. İki yıldan beri bu sefil hayatı sürdürüyorum...”

“Neden kendine bir iş bulmadın?” diye sordu Ştoltz.

“Bu zamanda iş bulmak kolay mı, Andrey İvanoviç? İki yere git-tim, fakat işlerine yaramayacağımı söylediler. İşler şimdi eskisi gibi değil, daha da kötüleşmiş. Uşağın okuryazar olmasını istiyorlar. Hem şimdi ünlü beylerin evlerinde sofalar artık hizmetkârlarla dolup taş-mıyor. Her birinin sadece bir, nadiren de iki uşağı oluyor. Potinlerini kendileri giyip çıkarıyor, bu iş için özel bir makine bile icat etmiş-ler.” Zahar karamsarlık içinde, üzüntüyle sözünü sürdürdü: “Rezalet, utanç verici! Soyluluk ortadan kalkıyor!”

İç geçirdi.

“Bir Alman tüccarın yanında iş buldum, holde oturacaktım. Her şey iyi gidiyordu, ta ki bana sofrı kurma görevi verene kadar! Bu benim yapabileceğim bir şey mi? Bir gün kucağımda yemek takımı götürüyordum, Bohemya porseleni miymiş, neymiş... Döşeme, lanet olsun, kaygan mı kaygan! Ansızın kaydım, ayaklarımın biri bir yöne, diğeri başka yöne gitti, bütün tabaklar tepsiyle birlikte güm diye yere çarptı, tabii beni kovdular. Başka bir sefer de yaşlı bir kontes görünüşümü beğendi. ‘Efendice bir halin var’ diyerek beni kapıcı olarak işe aldı. Eski tarz, iyi bir görevdi; yapacağım bütün iş şuydu: Ağırbaşlı bir ifadeyle sandalyede oturacaktım, bacak bacak üstüne atarak üstteki bacağımı sallayacaktım, birisi geldiğinde hemen cevap vermeyecek, önce homurdanacak, sonra gelen kişiye göre ya içeri alacaktım ya da uygun bir şekilde kapı dışarı edecektim. Önemli misafirler geldiğinde onları bastonumla şöyle –kollarını açarak nasıl yapacağını gösterdi-selamlayacaktım. Kabul etmeli ki güzel bir işti! Fakat hanımefendiyi memnun etmek çok zordu, Tanrı selamet versin! Bir gün odama uğra-mıştı, bir tahtakurusu gördü. Sanki onu ben icat etmişim gibi tepindi, kızılca kıyamet kopardı. Hiç tahtakurusu olmayan bir hane olabilir mi? Başka bir kez de yanımdan geçerken benden bir votka kokusu alır gibi olmuş... Doğrusu, zor bir kadındı! Ve beni kovdu.”

“Sen gerçekten de votka kokuyorsun, hem de çok kuvvetli!” dedi Ştoltz.

Zahar hırıltılı bir sesle:

“Hep kederden, batyuşka, Andrey İvanoviç, vallahi öyle, acımı bastırmak için!” dedi. Yüzünü acı acı buruşturdu. “Arabacılığı da denedim, bir beyin arabacısı oldum, fakat ayaklarımda uyuşma başladı. Güçten düştüm, artık yaşlandım. Arabanın atı çok hırçın çıktı; bir keresinde kendini bir kupa arabasının altına attı, az kalsın beni de parçalıyordu. Başka bir kez de yaşlı bir kadına çarptım, beni karakola götürdüler...”

“Neyse, bu kadar yeter!” dedi Ştoltz. “Serseri serseri dolaşmayı ve kafa çekmeyi bırak, bana gel, seni yurtluğa götürüp oraya yerleştireyim. İhtiyar mısın?”

“Evet, ihtiyarım, batyuşka, Andrey İvanoviç! Fakat...”

Zahar iç geçirerek:

“Buradan, yani efendimin mezarından uzaklaşmak içimden gelmiyor. Ah, velinimetimiz İlya İlyiç!” diye feryat etti. “Bugün onun için yine dua okudum, Tanrı toprağını bol etsin! Tanrı böylesine iyi bir beyi bizden aldı! Bizlerin mutluluğu için yaşadı, yüz yıl yaşasaydı keşke...” Yüzünü kırıştıarak ağladı. “Bugün mezarını ziyaret ettim. Bu taraflara geldiğimde doğru onun mezarına gider, saatlerce otururum. Gözyaşlarım sel olup akar... Bazen mezarlığın sessizliğinde düşüncelere dalmış otururken birden sanki ‘Zahar! Zahar!’ diye beni çağırıyormuş gibi gelir. İçim ürperir! Böyle bir efendi daha dünyaya gelmedi. Sizi de ne kadar severdi! Tanrı ruhunu şad eylesin!”

“Neyse, bize gel de Andryuşa’yı gör!” dedi Ştoltz. “Adamlarıma karnını doyurmalarını, sana yeni giysiler vermelerini söylerim. Sonra ne istersen onu yaparsın!” diyerek ona para verdi.

“Gelirim, Andrey İlyiç’i görmeye nasıl gelmem? Sanırım şimdi kocaman bir adam olmuştur! Tanrım, ne büyük sevinç yaşattın bana!” Hareket eden arabanın arkasından, “Geleceğim, batyuşka, Tanrı size sağlık dolu uzun ömürler versin!” diye mırıldanıyordu.

Ştoltz dostuna:

“Evet, bu dilencinin hikâyesini dinledin, değil mi?” dedi.

Yazar:

“Sözünü ettiği şu İlya İlyiç de kim?” diye sordu.

“Oblomov. Sana birçok kez ondan söz etmiştim.”

“Evet, ismi hatırladım; senin okul arkadaşın ve dostun. Ona ne oldu?”

Ştoltz:

“Öldü,” dedi. “Boşa harcanmış bir hayat!”

Ştoltz içini çekti, düşünceye daldı.

“Zekâ yönünden başkalarından geri kalmazdı, billur gibi saf ve şeffaf bir ruhu vardı. Yüce gönüllü, sevecen bir insandı. Kendini mahvetti!”

“Niçin? Sebep neydi?”

“Sebep mi? İlginç bir sebep!” dedi Ştoltz. “*Oblomovşçina*, yani Oblomovculuk!”

Yazar şaşkın şaşkın:

“*Oblomovşçina*!” diye tekrar etti. “O da ne demek?”

“Şimdi sana anlatacağım, izin ver de düşüncelerimi, belleğimi, anılarımı bir düzene sokayım. Anlattıklarımı yazarsın, belki birilerinin işine yarar.”

Ve Ştoltz ona bu kitapta yazılanları anlattı.

1859

yordam edebiyat

Savaş ve Barış (4 cilt) • Tolstoy

Türkçesi: Mete Ergin

Anna Karenina (2 cilt) • Tolstoy

Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Suç ve Ceza • Dostoyevski

Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Delikanlı • Dostoyevski

Türkçesi: Leyla Soykut

Karamazov Kardeşler (2 cilt)

Dostoyevski

Türkçesi: Leyla Soykut

Seçme Öyküler (2 cilt) • Çehov

Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Duman • İ. S. Turgenyev

Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Ana • Maksim Gorki

Türkçesi: Zaven Biberyan

Suçlu Kim? • Aleksandr Herzen

Türkçesi: Mazlum Beyhan

1902 Doğumlular • Ernst Glaeser

Türkçesi: Öner Ünalın

Fırtına Çocukları

Nikolay Ostrovski

Türkçesi: Özdemir İnce

Fesat • Paul Nizan

Türkçesi: Özdemir İnce

Çimento • Fyodor Gladkov

Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

Atsineği • Ethel L. Vonich

Türkçesi: A. Ceren Altunkanat

Tünel • Bernhard Kellermann

Türkçesi: Sevinç Altınçekiç

Ölümler Genç Kalır • Anna Seghers

Türkçesi: Sevinç Altınçekiç

Miguel Angel Asturias kitapları

Sayın Başkan • Türkçesi: Zeyyat Selimoğlu

Guatemala Efsaneleri • Türkçesi: T. Alangu - A. C. Bükler

Kasırğa • Türkçesi: Leylâ Gürsel

Yeşil Papa • Türkçesi: Cemal Süreya

Gözleri Açık Gidenler • Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

Guatemala'da Hafta Tatili • Türkçesi: Leylâ Gürsel

